

Gagek Mewis

Buang New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATAI	4
MARKUS	36
LUKAS	57
JON.....	91
SINARĚ	114
ROM.....	144
1 KORINT.....	160
2 KORINT.....	174
GALATA	184
EPESUS	189
PILIPI	194
KOLOSI	198
1 TESALONIKA	202
2 TESALONIKA.....	205
1 TIMOTI	207
2 TIMOTI	212
TITUS	215
PILEMON.....	217
HIBRU	218
YAKOBUS.....	230
1 PITA.....	234
2 PITA.....	239
1 JON.....	242
2 JON.....	246
3 JON.....	247
YUT.....	248
NEBĚ PESEPSĚN	250

MATAI

Yesu Kerisi Yi Degwa (Lk 3:23-38)

1 Yesu Kerisi yi degwa lo sënë: Yesu saga sën Davit* yi mewis, geDavit saga sën Abraham yi mewis.
² Abraham ƙo Isaak, gIsaak ƙo Yakop, geYakop saga sën ƙo Yuda losho ari lo.
³ GeYuda ƙo Peres luho avëhnö Sera, geluho ataj Tamar.
 GePeres ƙo Hesron.
 Ga, Hesron ƙo Ram.
⁴ Ga, Ram ƙo Aminadap, gAminadap ƙo Nason, geNason ƙo Salmon.
⁵ GeSalmon ƙo Boas, gata Rahap.
 GeBoas ƙo Obet, gata Rut.
 Ga, Obet ƙo Yese, ⁶ geYese ƙo Mehö-los-bengö Davit, geDavit ƙo Solomon, gata sën Uria venë wirek lo.
⁷ Loga, Solomon ƙo Rehoboam, geRehoboam ƙo Abiya, gAbiya ƙo Asa.
⁸ Ga, Asa ƙo Yosapat, geYosapat ƙo Yoram, geYoram ƙo Usia.
⁹ Ga, Usia ƙo Yotam, geYotam ƙo Ahas ga, Ahas ƙo Heskia.
¹⁰ Ga, Heskia ƙo Manase, geManase ƙo Amos, gAmos ƙo Yosia.
¹¹ GeYosia ƙo Yekonia losho ari lo, lob loƙ buk saga alam Babulon* deduu alam Israel vahi medeƙo sir ya denedo hir nyëg.
¹² Deya denedo nyëg böp Babulon* lom Yekonia ƙo nalu Sealtiel.
 Lob Sealtiel ƙo Serubabel, ¹³ lob Serubabel ƙo Abiut, gAbiut ƙo Eliakim, gEliakim ƙo Asor.
¹⁴ GAsor ƙo Sadok, geSadok ƙo Akim, gAkim ƙo Eliut.
¹⁵ GEliut ƙo Eleasar, gEleasar ƙo Matan, geMatan ƙo Yakop ngwë.
¹⁶ GeYakop sënë ƙo Yosep sën Maria regga, lob Maria saga sën ƙo Yesu, sën denenër bënë Kerisi* lo.
¹⁷ Nebë saga lob sir pin Abraham yi mewis sir, beyam verup loƙ Davit saga, besir yu nemadluho-bevidek-lubeluu. Gevu Davit beyam verup loƙ buk sën deƙo sir ya denedo nyëg böp Babulon*, saga sir yu nemadluho-bevidek-lubeluu. Lob vu buk sën deƙo sir ya denedo nyëg böp Babulon* beverup loƙ Kerisi*, og sir yu nemadluho-bevidek-lubeluu nebë saga ving.

Maria Ƙo Yesu Kerisi (Lk 2:1-7)

¹⁸ Yesu ata ƙo yi lo degwa nebë sënë: Deggooin ata Maria raƙ in jaƙ vu Yosep, rëƙ luho yö nahën denedo, log Maria nalu loƙ raƙ Anon Vabuung. ¹⁹ Yosep sën deggooin raƙ bënë natu regga lo, yi mehö netetuu aggata niröp, lob su bënë rëƙ nanër avëh yi gägek nimumsën rangah vu alam pin rë. Gaƙ vongin bënë bepul Maria vunsën. ²⁰ Yosep nahën kwa nevo nebë sënë, loƙ Mehöböp yi angër yam vu yi loƙ pesepsën benër vu bënë, "Davit* yi mewis Yosep-e! Gwengö! Su nim dëlin Maria! Gaƙ gweƙo nöƙ natu venëm. Hurmahen sën loƙ nare ayo lo, saga Anon Vabuung vong vu yi. ²¹ Rëƙ geƙo nalu aƙuu lom ƙenanër arë nabë Yesu. In rëƙ geƙo yi alam vër in hir nipaya nyëvewen."
²² Ngaa pin sënë anon raƙ yoh vu gägek sën Mehöböp vong verup mehö-nenër-gägek-rangahsën Yesaya avi lo nebë:
²³ "Ham gwengö rë! Rëƙ avëh avö nalu doƙ, lom geƙo nalu aƙuu. Lob rëƙ ƙenanër arë nabë Emanuel."
 Arë sënë degwa nebë 'Anutu nedo ving hil'.
²⁴ Lob Yosep ggëp mepesep ggovek gekedi raƙ, lom vong yoh vu sën Mehöböp yi angër nër vu yi lo. Ya beƙo avëh netu venë, ²⁵ rëƙ su neya aggata ving yi rë, gema rot, beya verup loƙ buk sën venë ƙo nalu aƙuu lo. Lob tahi ggev raƙ nebë Yesu.

Alam Los Kwaj Böp Vu Alam-yu-ngwë Yam Delë Yesu

2 Maria ƙo Yesu vu Betlehem ggëp Yudea loƙ buk sën Herot* tu mehö-los-bengö menedo. Ƙo ggovek, lom alam kwaj böp la vu nyëg mala neverup bedeyam Yerusalem medeloƙ tepëƙ bënë, ² "Alam Yuda hir mehö-los-bengö hurmahen mewis sën lo tena? He halë yi betuheng verup ggëp sën nyëg mala neverup, lom he yam in bënë gäƙo arë jaƙ." ³ Mehö-los-bengö Herot* ngo hir gägek saga, lob lëƙ anon, balam Yerusalem pin delëƙ ving. ⁴ Lob tahi alam-deneƙo-seriveng hir ggev los alam-horek-yi pin ya vu yi belok tepëƙ in sir bënë, "Kerisi* ata geƙo yi gëp tena?" ⁵ Lob denër yah bënë, "Ata geƙo yi gëp Betlehem vu distrik Yudea, in mehö-nenër-gägek-rangahsën kevu gägek meneggëp nebë:
⁶ 'Hong Betlehem vu nyëg Yuda, su ƙetu nyëg Yuda yi begganƙ-bu mahen tamusën rë, gaƙ ƙekwesuu.
 In ggev böp ti rëƙ berup doƙ hong, lob ƙegin salam Israel.'"

⁷ Herot* nõgo nebë saga lob vun yi metahi alam los kwaj böp saga yam, beloḵ tepëḵ in sir in bë jaḵ ni niröp nabë betuheng saga verup loḵ buk tena. ⁸ Log vonḡ sir ya Betlehem genër vu sir bë, "Ham na sero hurmahen saga niwëëḵ ata, lob bë ham natöḵ vu yi, og ham gweḵo ḡaḡek nom vu sa, in senök ḡaḵo arë jaḵ geving."

⁹ Denḡo mehö-los-bengö yi ḡaḡek saga ggovek log deya. Lob betuheng sën delë neggëp nyëḡ mala neverup lo, muḡin beya nare ya valeḵ nyëḡ sën hurmahen neggëp loḵ lo. ¹⁰ Delë betuheng lom kwaj vesa rot. ¹¹ Lob deloḵ ya begganḡ ayo bedelë hurmahen luho ata Maria, lob deyun lusej vu los deḵo yi raḵ. Gedeggoo ḵupeḵ la loḵ hir keröng yoh vu sir bedevo vu yi. Goor, geḵele niḵegwi reggu nivesa sën denenër arëḡ nebë praginsëḡ* los mur*. ¹² Log Anutu vo pesepsën vu sir loḵ buk bë su nah deberup vu Herot*, lom deyoh aggata ngwë medeyah medeya bej.

Yosep Ḷo Venë Lu Nalu RaḶ MedeluḶ Medeya Ejep

¹³ Deya ggovek, log Mehöböp yi angër ti yam vu Yosep benër vu yi loḵ pesepsën bë, "Kwedi gweḵo hurmahen luho ata jaḵ, meḡebeya meḡena Ejep. In Herot* vonḡin sero hurmahen bengis yi nadiiḵ." ¹⁴ Lob Yosep kedi meḵo hurmahen luho ata raḶ loḵ buk beya Ejep. ¹⁵ Lob ya denedo sagu rot beya verup loḵ buk sën Herot* diiḵ. Devonḡ nebë saga lob ḡaḡek sën Mehöböp vonḡ verup mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën avi lo anon raḶ nebë:
"Sa tahi naluḡ vu Ejep yam."

Herot* Sis Hurmahen NḡahiseḶë Medediik

¹⁶ RëḶ Herot* raḶ ni bë alam los kwaj böp saga dekuung in yi, lob ahë sengën panḡsën rot, bevonḡ alam la deya Betlehem los nyëḡ mahen mahen sën neggëp dus vu lo, bedesis hurmahen maluh pin bedediik. Sir sën ataj nahën neḵo sir lo rot, beya verup loḵ sën hir nḡebek netu luu raḶ lo, yoh vu buk sën alam los kwaj böp denër vu Herot* bë delë betuheng nyëdahis lo. ¹⁷ Lom mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën Yeremia yi ḡaḡek sën kevu meneggëp lo anon raḶ. Sënë nebë:

¹⁸ "Aye ti dedun vu nyëḡ Rama.

Nesu los nenḡeeḶ böpata.

Rakël nesu in nalu lo,

medenahubin yi, rëḶ ma gesu yoh vu rë.

In nalu lo su denedo rë, ḡaḶ malaj ma."

Yosep Lööho Venë Lu Nalu Vu Ejep Medeyom

¹⁹ Herot* diiḵ ggovek, lom mëm Mehöböp yi angër ti yam tato yi vu Yosep ggëp Ejep loḵ pesepsën, ²⁰ menër vu yi bë, "Kwedi gweḵo hurmahen luho ata jaḵ meḡenah Israel hir dob. In alam sën bë dengis hurmahen lo dediik."

²¹ Lob Yosep kedi meḵo hurmahen luho ata raḶ, beyah Israel hir dob. ²² RëḶ nõgo bë Arkelaus loḵ yah ama Herot* ben betu alam Yudea hir mehö-los-bengö lob ggöneng in yi besu ya sagu rë. RëḶ Anutu vo pe-

sepsën vu Yosep in tato aggata vu yi, lob ya los distrik Galilea. ²³ Ya nedo nyëḡ ti arë nebë Nasaret. Lom alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḡaḡek lo anon raḶ. Sën denër bë:

"RëḶ denenër yi nabë yi Nasaret ti."

Mehö-neripek-alam Jon Nër Ḷaḡek

(Mk 1:2-8; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

3 Vu buk saga mehö-neripek-alam Jon verup nedo nyëḡ-yumeris ggëp Yudea hir dob, benenër ḡaḡek bë, ² "Ham gweḡin ham in Nyëḡ-yaḡek-yi vonḡin anon jaḶ." ³ Jon saga sën Anutu vonḡ ḡaḡek raḶ yi verup mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën Yesaya avi nebë:

"Mehöti aye neraḶ loḵ nyëḡ-yumeris bë,

'Ham bolinin Mehöböp yi aggata,

meham sesor begëp niröp."

⁴ Jon sënë neröp röpröp ading sën denevasu raḶ kamër nivis lo, genevëh ḵabi neggëp balo. Genegga sepaḶ los nenum beggoh netu yi nos. ⁵ Lob alam Yerusalem losho alam nyëḡ Yudea pin, galam pin sën denedo dus vu bël Yordan lo deneya vu yi. ⁶ Bedenër hir nḡaa nipaya ranḡah geJon neripek sir luḶ bël Yordan. ⁷ LoḶ Jon læ bë alam Parisai* los alam Sadukai* nḡahi deyam vu yi in bë dejipek bël geving, lom nër vu sir bë, "Nyël nalu ham! Re nër vu ham bë ham beya in nyëvewen sën rëḶ natöḵ vu ham vu buk tamusën agi? ⁸ Ham gwevonḡ nḡaa niröp noh vu sën ham wërin ayomin lo, in tato nabë ham wërin ham yönon. ⁹ Ham su kwamin bo megweḵo ḡaḡek jaḶ nah menenër nabë Abraham yi mewis ham. ḶaḶ sa nanër vu ham nabë Anutu yoh vu bë gevonḡ ḡelönḡ sënë denatu Abraham yi mewis. ¹⁰ Yönon, in Ḷoov nevu nevaleḶ Ḷele ḡeḡa meneggëp vorot, in Ḷele pin sën su denesis anoj nivesa rë lo, saga rëḶ dengap bedegetë jaḶ na nengwah.

¹¹ Sa naripek ham raḶ bël mu, in bë ham gwërin ham. ḶaḶ mehö los niwëëḵ ti kesuu sa rëḶ tamuin sa menam, lob sa su mehö niḡ vesa yoh vu in bë sa natu yi hur ti menaḶah vaha suu vër rë. Mehö sënë rëḶ basuh ham begevonḡ Anon Vabuung vu ham vahi gegevonḡ benengwah ga ham vahi. ¹² Jom yi savor loḵ ya nema vorot in tetëhin Ḷale Ḷale na in yi wit* ḡahis, gengupin jaḶ na jök-wit-yi. ḶaḶ Ḷale Ḷale saga, og rëḶ besi jaḶ na nengwah sën medo netum degwata lo."

Jon Ripek Yesu

(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)

¹³ Nebë sënë lob Yesu vu Galilea meluḶ meya bël Yordan vu Jon, in bë Jon jipek yi. ¹⁴ RëḶ Jon nërin yi bë, "Bë ḡejipek sa og mëm nivesa, ma nebë va sën ḡeyam vu sa-ë?" ¹⁵ RëḶ Yesu nër yah vu yi bë, "ḶenaḶöök galu dahun hil gesepa doḶ Anutu yi aggata nabë sënë rë loḵ mëm." Lob Jon yoḡekin yi ḡaḡek beripek yi.

¹⁶ Yesu ripek bël ggovek geraḶ yom roneḶ, lob pevis beyaḡek tateḶin yi, ḡelë Anutu yi Anon Vabuung ni nebë soḶ nuung ti beluḶ yam nare raḶ yi. ¹⁷ Log ḡaḡek ti yam vu yaḡek bë, "YiḶ sa naluḡ sënë sën sahëḡ neving yi los halë yi nivesa lo!"

Satan Pelëpin Yesu Vu Nyëg-yumeris

(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

4 Ggovek saga log Anon Vabuung li Yesu raq meya nyëg-yumeris in Satan pelëpin yi. ² Yesu su gga nos rë genedo meris buk gerangah mehödahis luu, lom diikahë. ³ Lob mehö-pelëpinsën-ala ya menër vu yi bë, "Bë Anutu nalu hong, og gënanër gëlönng sënë denatu brët!" ⁴ Rëk Yesu nër yah vu bë, "Gägek neggëp loq Anutu-yi-kapiya bë:

'Nos mu su yoh vu bë gevonng bemehönon demedo vesaj rë, gaq yik gägek pin sën neverup raq Anutu avi lo nejom ahon ving.'"

⁵ Loq Satan qo yi beluhu deya nyëg vabuung Yerusalem, beqo yi raq ya dub-vabuung-böp yu vavunë, log nër vu yi bë, ⁶ "Bë Anutu Nalu hong, og gwetë hong na dob, in gägek neggëp loq Anutu-yi-kapiya bë:

'Rëk gevonng yi angër lo nam degegin hong nivesa.' Log gägek ngwë nër bë:

'Rëk detabuu hong doq nemaj gesu rëk gëngis vaham jak gëlönng rë.'"

⁷ Loq Yesu nër yah vu yi bë, "Gägek ngwë neggëp loq Anutu-yi-kapiya ving nebë:

'Su gëseggi Mehöböp sën hong Anutu.'"

⁸ Loq tum Satan qo yi meluhu deya kedu ading ti, beya tato nyëg dob pin los mehönon pin gehir ngaa nivesa vesa pin vu yi, ⁹ log nër vu bë, "Bë gëngun lup vu sa los gweko sarëg jak, og sëk dëëin ngaa los arë arë pin sënë nök vu hong!" ¹⁰ Rëk Yesu nër yah vu bë, "Satan! Gweko hong jak megena! Gägek neggëp loq Anutu-yi-kapiya nebë:

'Yik gweko Mehöböp sën hong Anutu lo jak, begegurek yi yö timu babu!'"

¹¹ Lob Satan veyä in Yesu meya, gangër yam denelok vu yi.

Yesu Vong Huk Muginsën Vu Galilea

(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

¹² Deduu Mehö-neripek-alam Jon ahon beya nedo karabus, beYesu ngo bengö lom tah yi yah distrik Galilea. ¹³ Loq vuu Nasaret geya nedo Kapernaum sën neggëp ngaggee böp Galilea nenga beneggëp ya los alam Sebulon los Naptali hir dob lo. ¹⁴ Ya saga lob gägek sën mehö-nenër-gägek-rangahsën Yesaya nër lo anon raq nebë:

¹⁵ "Alam Sebulon los alam Naptali hir dob, ggëp aggata sën neya los ngaggee Galilea vu bël Yordan nenga vahi sagu.

GeGalilea hir dob vahi sën alam dahis yam denedo loq lo.

¹⁶ Nengwah-tumsën böpata jëh raq alam sën denedo loq malakenu ayo lo!

Denedo loq nyëg malakenu sagi bebë denadiik be-malaj nama na,

loq Rangah raq in sir!"

¹⁷ Vu buk saga Yesu qo yi huk raq benër gägek rangah bë, "Ham gwegin ham! In Nyëg-yagëk-yi vongin anon jak."

Yesu Ggoin Yi Hur Maluh Lubeluu Raq

(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

¹⁸ Yesu neyoh ngaggee böp Galilea nenga, lom tök vu Simon sën denenër arë ngwë nebë Pita lo luho ari Andreas, geluho medo denetë lek luk ya ngaggee in bë degeko gël, in yik luho yö hir huk sagi. ¹⁹ Lob Yesu nër vu luho bë, "Melu nam sepa sa natu sa hur besa tahu meluu in melu gweko mehönon denam vu sa nabë sën melu neko gël agi." ²⁰ Lob pevis beluhu devuu hir lek geya desepa yi melöho deya.

²¹ Löho deya beya deverup, lob lë mehöti luho ari, Yakobus luho ari Jon sën Sebedi nalu luho. Luho raq denedo yag ving amaj Sebedi, medenejoo hir lek vepulsën yah. Loq Yesu tahi luho, ²² lob luho devuu amaj los yag ya pevis geya desepa yi.

Yesu Nër Gägek Loq Dub-supinsën-yi

(Lk 6:17-19)

²³ Log Yesu yoh vu distrik Galilea pin benër gägek vu alam loq dub-supinsën-yi. Nër Bengö Nivesa raq Anutu-yi-nyëg, gevonng balam hir niraksën aggagga pin nivesa raq. ²⁴ Lob Yesu bengö ya meyoh vu distrik Suria pin, lom deko alam sën nij raq aggagga los alam sën nij nesang lo, galam sën memö nipaya nevonng sir lo, galam sën bedo nevesi sir lo, galam sën sekëj neselöngin lo pin, medeya vu yi mevong benijvesa neraq. ²⁵ Lob alam ngahisekë vu distrik Galilea los Beggang-bu-nemadluho gevu nyëg böp Yerusalem los distrik Yudea pin, gevu bël Yordan vahi yi, bedesepa yi medeya.

Yesu Nër Gägek Ggëp Kedu

5 Yesu lë alam ngahisekë denesupin sir, lom raq ya kedu ti meto nedo, geyi hur maluh deya vu yi, ² lom tatekin gägek vu sir nebë sënë:

Yesu Nër Mehönon Nebë Sënë Sën Kwaj Vesa

(Lk 6:20-23)

³ "Alam sën deraq ni bë su nijvesa rë lo, kwaj vesa, in detu Anutu-yi-alam berëk demedo nivesa doq yi nyëg.

⁴ Alam sën ayoj maggin in ngaa nipaya sën nedo dob lo, kwaj vesa, in Anutu rëk gevonng mayoj nivesa.

⁵ Alam sën denedahun arëj lo, kwaj vesa, in rëk dob ala sir.

⁶ Alam sën ahëj ving rot bë degevonng ngaa niröp mu nebë sën alam dediikehëj in nos lo, kwaj vesa, in Anutu rëk gevonng banon jak benajom sir ahon.

⁷ Alam sën kwaj paya in alam vahi bedenelok vu sir lo, kwaj vesa,

in Anutu rëk gevonng doq nah vu sir nabë.

⁸ Alam sën ayoj neggëp niröp rot lo, kwaj vesa,

in rëk degelë Anutu.

⁹ Alam sën denevong in bë dedahun begö na lo, kwaj vesa,

in Anutu rëk nanër nabë nalu sir.

¹⁰ Alam sën deneço maggin in denesepa loḵ ngaa niröp los yohvu lo, kwaj vesa,

in detu Anutu-yi-alam berëḵ demedo nivesa doḵ yi nyëḡ.

¹¹ Alam rëk depelë ham gedegevong rii jaḵ ham gedenanër ḡaḡek nipaya kuungsën aggagga jaḵ ham in denelë bë sa alam ham, rëḵ mu mëm ham kwamin vesa. ¹² Ham ayomin nivesa bekwamin vesa anon, in ham nyëvewen rëḵ gëp yaḡek, in denevong nebë saga vu alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën wirek."

Yesu Nër ḡaḡek Peggirinsën Raḵ Mamireng Los Ranḡah

(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

¹³ "Ham nebë dob sënë yi mamireng. Rëḵ mamireng bë nimöḵ jaḵ, og rëḵ hil ḡevong benengën jaḵ nah nabë va? Mamireng nebë saga hen huk ma, om hil ḡetë na balam debaḵë doḵ dob. ¹⁴ Geham nebë dob sënë yi ranḡah. Nyëḡ ti bë medo jaḵ ḵedu, og su yoh vu bë bun yi rë. ¹⁵ Gemehöti su netaggi loḵ ram menezung ggevek ya dëḡ ayo rë. Ma rot. Gaḵ mu netung raḵ nedo reek vavunë in bë natum jaḵ alam pin sën dene-do begganḡ ayo lo. ¹⁶ Om ham najëh jaḵ alam pin malaj nabë saga, lob rëḵ degelë ngaa nivesa sën ham nevonḡ lo, lob rëḵ degeḵo ham Amamin sën nedo yaḡek lo arë jaḵ."

Yesu Nër ḡaḡek Raḵ Horek

¹⁷ "Ham su kwamin bo nabë seyam in dahun Moses yi horek los alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḡaḡek na. Gaḵ ma. Sa su yam in bë dahun na rë, gaḵ seyam in bë tateḵin degwa begevong banon jaḵ. ¹⁸ Sa nanër vu ham yonon nabë Anutu su rëḵ dëein ḡaḡek metes teka, ma nyë dus ti sën neggëp loḵ horek-ë, begeto megëp rë. Gaḵ yö rëḵ gëp nabë sënë rot, bena berup doḵ buk sën yaḡek los dob nama na, ḡAnutu yi ḡaḡek pin anon jaḵ rë. ¹⁹ Om bë mehöti keyëh ḡaḡek dus ti doḵ horek sënë betahu alam bedegevong noh vu sën nër lo, og Anutu rëḵ nanër yi gëp Nyëḡ-yaḡek-yi nabë mehö tamusën veröḵ-yi. Gaḵ alam sën denesepa loḵ horek sënë bedenetateḵin vu alam medenero lo, og rëḵ Anutu nanër sir vu Nyëḡ-yaḡek-yi nabë sir böp. ²⁰ Om sa nanër vu ham nabë: Bë ham su sepa doḵ Anutu yi horek bekwesuu alam-horek-yi los alam Parisai* rë, og ham su yoh vu bë rëḵ doḵ na Nyëḡ-yaḡek-yi rë."

Yesu Nër ḡaḡek Raḵ Ngaa Ahë-sengën-yi

(Lk 12:57-59)

²¹ "Ham ngo ḡaḡek sën neggëp vu alam hib wirek lo ggovek nebë, 'Su ḡengis mehönon denadiik'. Mehöti bë ngis mehö ngwë menadiik, og rëḵ geḵo nyëvewen doḵ nah. ²² Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Mehöti

bë ahë sengën vu ari, og rëḵ geḵo nyëvewen doḵ nah. Log bë mehöti nanër ḡaḡek nipaya jaḵ ari, og rëḵ bare kaunsor mala in debo nyëvewen vu yi doḵ nah. Log mehöti bë nanër ngwë nabë, 'Kwam ma!' og rëḵ duk na nengwah vu Nyëḡ-nipaya megeḵo nyëvewen doḵ nah.

²³ Nebë saga lob bë gweḵo hong seriveng in gwe-tung jaḵ na jepö gëp dub vabuung, loḵ kwam bo nabë melu arim ham ḡaḡek ti neggëp, ²⁴ og gwevuu hong seriveng bemedo jepö degwa, geḡena vu arim bemelu semu ḡaḡek govek rë, loḵ mëm ḡenom gwetung hong seriveng vu Anutu. ²⁵ Mehöti bë gevong ḡaḡek vu hong, lob melu nahën neyök aggata, meneya vu jaas sën nengö ḡaḡek lo, og gepevis bemelu semu ḡaḡek doḵ ti. In rëḵ getung hong doḵ na jaas nema, lob jaas getung hong doḵ na ahëvavu nemaj, lob ahëvavu degetung hong doḵ na ḵarabus. ²⁶ Sa nanër vu hong yonon nabë su rëḵ gwetah hong vër in ḵarabus pevis rë, gaḵ rëḵ ḡemedo rot bena berup doḵ buk sën hong nyëvewen govek na los dahis lo."

Yesu Nër Bë Su Gwevong Baggëb

²⁷ "Ham ngo ḡaḡek sënë neggëp wirek nebë, 'Su gw-evong baggëb'. ²⁸ Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Bë maluh ti gelë avëh ti bayo gurekin yi, og saga nebë nevonḡ baggëb vu avëh saga loḵ ayo ggovek ya.

²⁹ Om nabë malam ḡahis vesa gevong benḡaa nipaya kepë hong, og maam ḡeselupek vër megwetë na. Nabë navim len timu mala nama, og mëm nivesa, in su degetë navim pin doḵ na Nyëḡ-nengwah-yi. ³⁰ Log nabë nemam vesa vong benḡaa nipaya kepë hong, og maam kwetöv megwetë na. Nabë navim len timu mala nama, og mëm nivesa, in su degetë navim pin doḵ na Nyëḡ-nengwah-yi."

Yesu Nër Bë Maluh Los Venëḡ Su Debeḡul Sir

(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)

³¹ "Alam hib wirek hir ḡaḡek ngwë neggëp nebë, 'Nabë mehöti nidëlin venë, og bo ḵapiya-vepulsën-yi vu yi'. ³² Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Avëh ti su nevonḡ baggëb rë rëḵ regga nidëlin yi, og mehö saga vonḡ bevenë vong baggëb, om degwa neggëp vu yi. Gemehöti bë geḵo avëh sën regga nilëlin yi lo, og mehö saga vonḡ baggëb vu avëh sënë."

Yesu Nër Bë Su ḡenanër Yonon Vavunë

³³ "Log ham ngo ḡaḡek ngwë neggëp vu alam hib wirek nebë, 'Nabë ham nanër ḡaḡek los nanër yonon vavunë geving, og ham su gwekuung jaḵ, gaḵ ham gwevong noh vu gëp Anutu mala'. ³⁴ Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Ham su nanër yonon vavunë. Ma rot. Geham su tato yaḡek in alam deḡaḵ ham ḡaḡek ni nabë yonon! Gaḵ yö nama rot, in ḡaḡek saga luho yonon vavunë neggëp ti. In yaḡek saga og yik vong bë Anutu yi sëa sën nedo raḵ lo. ³⁵ Geham su tato dob in alam deḡaḵ ham ḡaḡek ni nabë yonon, gaḵ yö nama rot, in ḡaḡek saga luho yonon vavunë neggëp ti."

Gedob og yik vonḡ bē Anutu yi sēa mahen sēn nebē vaha raḡ lo. Geham su tato nyēḡ bōp Yerusalem in alam deḡaḡ ham ḡaḡek ni nabē yōnon! Gaḡ yō nama rot, in ḡaḡek saga luho yōnon vavunē neggēp ti. GeYerusalem saga og yik Mehōbōp-los-bengō yi nyēḡ. ³⁶ Gesu ḡetato yum in alam deḡaḡ honḡ ḡaḡek ni nabē yōnon, gaḡ yō nama rot, in ḡaḡek saga luho yōnon vavunē neggēp ti. In su ḡeyoh vu bē gwevonḡ yum viis ti natu veroo ma veriik jaḡ rē. ³⁷ Om nabē ḡengogēkin nḡaa, og ḡengogēkin nirōp, rēḡ mu nabē kwam bo nabē 'Ma!', og ḡenanēr ranḡah nabē 'Ma!' Beyik ḡgov-ek. Gaḡ bē ham nanēr yōnon vavunē geving, og sagak Mehō Nipaya yi nḡaa."

Yesu Nēr Bē Su ḡebo Doḡ Nipaya Nyēvewen
(Lk 6:29-30)

³⁸ "Ham nḡo ḡaḡek sēnē neggēp wirek nebē, 'Bē mehōti selupek malam vēr, og ḡeselupek hen vahi doḡ nah, genabē mehōti getur nevum vēr, og gwetur hen ti doḡ nah'. ³⁹ Gaḡ sa, og sa nanēr vu ham nabē: Mehōti bē gevonḡ paya vu ham, og ham su bo doḡ nah vu yi. Ti bē petap honḡ doḡ nengam vesa, og ḡepeggirin nengam kēj bepetap geving. ⁴⁰ Genabē mehōti vonḡin bē ḡeḡo honḡ na vu jaas sēn ḡengō ḡaḡek lo, in nakah honḡ rōprōp vēr, og ḡebo honḡ rōprōp-ayōōng-yi vu yi geving. ⁴¹ Genabē mehō los arē ti nanēr vu honḡ nabē ḡweḡo yi ḡupeḡ bemelu na ag-gata dus ti rē, og ḡweḡo meḡena dus ngwē geving. ⁴² Nabē mehōti ketaḡ nḡaa ti vu honḡ, og ḡebo vu. Gemehōti bē ketaḡ nabē ḡeḡo honḡ nḡaa ti mena rēḡ ḡeḡo nom, og su ḡweruu demim vu yi."

Yesu Nēr Bē Hil Ahēd Geving Alam Sēn Denelē Hil Paya Lo
(Lk 6:27-28, 32-36)

⁴³ "Ham nḡo ḡaḡek sēnē neggēp wirek nebē, 'Ham ahēmin geving ham alam, geham ngis begō vu alam sēn denesis begō vu ham lo'. ⁴⁴ Gaḡ sa, og sa nanēr vu ham nabē: Ham ahēmin geving alam sēn denesis begō vu ham lo, geham najom jaḡ in alam sēn denedeginengin nḡaa maggin raḡ ham lo. ⁴⁵ Ham gw-evonḡ nabē saga in tato nabē ham Amamin sēn nedo yaḡek lo nalu ham. Yi sēn nevonḡ beyi hes netum raḡ alam nij paya los alam nijvesa pin, genevonḡ hob neto vu alam yohvu los alam sevōḡ sevōḡ lo. ⁴⁶ Bē ham ahēmin geving alam sēn ahēj neving ham lo mu, og ham su rēḡ ḡweḡo nyēvewen jaḡ rē. Ma! In nḡaa nebē saga og yik alam nij paya pin lo denevonḡ. ⁴⁷ Genabē ham nḡo bengwēnḡ in ham arimin lo mu, og yik alam dahis pin denevonḡ nebē saga medenedo, om ham vonḡ nḡaa bōp tena kesuu sir-a? ⁴⁸ Om ham nḡo medo yō nirōp anon, nabē sēn ham Amamin vu yaḡek yō nedo nirōp anon."

Yesu Nēr Bē ḡedoḡ Vu Mehōnon

6 "Ham gwēgin ham. Ham su gwevonḡ ham nḡaa nivesa vesa jaḡ alam malaj medegelē. Bē ham gw-

evonḡ nabē saga, og ham Amamin sēn nedo yaḡek lo su rēḡ gevonḡ nyēvewen vu ham rē. ² Bē ḡedoḡ vu alam sēn deneraḡ vu in nḡaa lo, og su gwevonḡ mehōnon degevē avuuk los degeḡo ḡapah medena-muḡin log ḡetamu nabē alam kwaj luu sēn denevonḡ loḡ dub-supinsēn-yi los aggata in bē alam degeḡo arēj jaḡ lo. Sa nanēr vu ham yōnon nabē deḡo hir nyēvewen ḡgovek ya raḡ saga, gaḡ su rēḡ denatōḡ vu nyēvewen ngwē vu tamusēn rē. ³ Nabē ḡedoḡ vu alam-ḡupeḡ-masēn, og nemam kēj su jaḡ nḡaa sēn nemam vesa nevonḡ lo ni, ⁴ gaḡ ḡedoḡ vu sir yō ḡēp vunsēn. GAmam vu yaḡek neraḡ nḡaa sēn neggēp vunsēn lo ni, om rēḡ bo doḡ nah nyēvewen vu honḡ."

Yesu Tateḡin Bē Hil Najom Jaḡ Nabē Sēnē
(Lk 11:2-4)

⁵ "Log nabē ham najom jaḡ, og ham su gwevonḡ nabē alam kwaj luu rē. Ahēj neving pangēsēn bē dena-jom jaḡ doḡ dub-supinsēn-yi ayo los aggata bōp nenga ḡetu, in alam degelē sir. Sa nanēr vu ham yōnon nabē deḡo hir nyēvewen ḡgovek ya raḡ saga, gaḡ su rēḡ denatōḡ jaḡ nyēvewen ngwē vu tamusēn rē. ⁶ Gaḡ bē ḡe-najom jaḡ, og ḡedoḡ na begganḡ ayo beḡebēhii velu-ung avi, log mēm ḡenajom jaḡ vu Amam sēn nedo loḡ nyēḡ vunsēn saga. Amam saga nedo yaḡek menelē nḡaa pin sēn neggēp vunsēn lo, om rēḡ bo doḡ nah nyēvewen vu honḡ. ⁷ Log bē ham najom jaḡ, og ham su nanēr ḡaḡek meris meris mu nabē alam dahis. Denekuung bē denanēr ḡaḡek nḡahiseḡē, og mēm Anutu rēḡ ḡengō sir. ⁸ Ham su gwevonḡ nabē sēnē. Gaḡ ham Amamin vu yaḡek raḡ nḡaa pin sēn ham neraḡ vu in lo ni. Yōnon, ham nḡo nahēn geham su kwe-taḡ vu yi rē, log yō raḡ ni vorot. ⁹ Om ham najom jaḡ nabē sēnē:

'He Amamin sēn nedo yaḡek,
mehōnon debo vabuung in arēm.

¹⁰ ḡenam ḡenatu he Mehōbōp noh vu nyēḡ pin,
gemehōnon pin degevonḡ noh vu kwam ḡēp dob
nabē sēn angēr denevonḡ ḡḡēp yaḡek lo.

¹¹ ḡebo nos vu he vu pehi sēnē.

¹² Lob ḡedahun he nḡaa nipaya na
nabē sēn he nedahun nḡaa nipaya sēn mehōnon
denevonḡ vu he lo ya.

¹³ Su gweli he na vu pelēpinsēn,
gaḡ mu ḡweḡo he vēr in nḡaa nipaya pin.
(In honḡ Nyēḡ og Nyēḡ anon, gehonḡ Anutu los ni-
wēek,

garēm og bōpata rot kesuu nḡaa pin, neggēp deg-
wata los degwata. Yōnon!)

¹⁴ Kē! Nabē ham dahun mehōnon hir nḡaa nipaya na,
og rēḡ ham Amamin vu yaḡek dahun ham nḡaa nipaya
na geving nabē saga. ¹⁵ Gaḡ nabē ham su dahun
mehōnon hir nḡaa nipaya na rē, og ham Amamin vu
yaḡek su rēḡ dahun ham nḡaa nipaya na rē gerēḡ na-
ma."

Yesu Nër Ġaġek Raġ Sën Ayej Ggërin Nos

¹⁶ “Bè ham ayemin ġerin nos geham su gwa rë, og ham su malamin seluh nabë alam kwaj luu sën malaj neseluh in bè alam deġaġ ni nabë ayej ggërin nos lo. Sa nanër vu ham yonon nabë deġo hir nyëvewen ggovek ya raġ saga, gaġ su rëġ denatōġ jaġ nyëvewen ngwë vu tamusën rë. ¹⁷ Gaġ bè ayem ġerin nos, og gwetunġ wël* jaġ yum, geġeġipek malam, ¹⁸ in alam su deġaġ ni nabë ayem ggërin nos. GAmam sën nedo vunsën lo yō timu jaġ ni. Amam vu yaġek nelë nġaa sën neggëp vunsën lo, om rëġ bo doġ nah nyëvewen vu hong.”

Yesu Nër Ġaġek Raġ Kupeġ Nivesa (Lk 12:33-34)

¹⁹ “Ham su ngupin ham kupeġ nivesa vesa vu dob sënë. In vu dob sënë og nġaa nemoneġ los jeluġ neloġ benipaya neraġ, galam hodeġ denekevoh wes geneg-godeġ ya. ²⁰ Gaġ ham ngupin ham nġaa nivesa vu yaġek. In vu yaġek og nġaa su nemoneġ rë, gejeluj su neloġ menipaya neraġ rë, galam hodeġ su denekevoh wes gedeneġgodeġ ya rë. ²¹ Nyëġ sën ham supin ham kupeġ menedo loġ lo, og ham su rëġ kwamin birekin nyëġ saga rë.”

Yesu Nër Bë Malam Tu Navim Yi Rangah (Lk 11:34-36)

²² “Malam tu navim yi ram. Bë malam natum in nġaa nivesa, og rangah rëġ gegwanġ na navim pin los dahis. ²³ Gaġ nabë malam natum in nġaa nipaya, og rëġ navim pin malakenu doġ. Log ayom malakenu bë pemëġin rangah na, og rëġ malakenu natu böpata jaġ.”

Yesu Nër Ġaġek Raġ Ala Luu, Anutu Los Kupeġ (Lk 16:31)

²⁴ “Hur ti su yoh vu bë gevonġ huk vu ala luu doġ ti rë. In rëġ nidëlin ngwë, gahë geving ngwë, ma rëġ ayo napiik vu ngwë genitebö in ngwë. Ham su yoh vu bë gwevonġ huk vu Anutu los monë doġ ti rë.”

Yesu Nër Bë Hil Su Newad Jaġ los Kwad Na Nġahi (Lk 12:22-31)

²⁵ “Om sën sa bë nanër vu ham nabë ham su newamin jaġ in ham medoġ tepëġ nabë, ‘Hil rëġ aġa va? Ma hil rëġ nanum va?’ Geham su newamin jaġ in navimin nabë, ‘Hil rëġ kebu navid jaġ va?’ In hil anod kesuu nos gehil navid kesuu tob. ²⁶ Ham kwamin bo soġ sën denevëng medeneyoh yaġek babu lo rë. Su denehin nos ġahis rë, gesu denerur anon bedene-supin raġ ya begganġ rë, rëġ ham Amamin vu yaġek nevet sir. Gaġ ham mehōnon, og ham kwesuu soġ sënë. ²⁷ Nabë ham ti kwa bo nabë geġo yi buk sën me-do mala vesa lo seggi berup na teka geving, og maġ yoh vu bë rëġ gevonġ-a? Ma! ²⁸ Om ham su newamin jaġ in tob! Ham kwamin bo sesik talohek sën nekweġ pahup ayo lo rë. Su denevonġ huk los denevasu tob rë,

²⁹ log sa nanër vu ham nabë wirek Solomon* los yi vuneġ-vuneġ niġapiik neggërin yi, rëġ ti su nivesa nebë sesik sënë rë. ³⁰ Yonon, Anutu neġin nivesa vos sën nare gwëbeng, gerëġ dekesik neheng bedebesu jaġ na nengwah. Om nebë va sën ham su ayomin neya timu vu Anutu rë-ë? Ham jaġ ni nabë Anutu rëġ geġin ham geving bekesuu saga. ³¹ Om ham su newamin jaġ menanër nabë, ‘He rëġ aġa va? Ma nanum va? Ma ajöb va?’ ³² In alam dahis vu dob yiġ kwaj nevo nġaa pin sënë pangsën bë denatōġ vu. Gaġ ham Amamin vu yaġek raġ nġaa pin sën ham neraġ vu in lo ni ggovek ya. ³³ Om ham malamin sepa Anutu namuġin nabë nam geġin ham geham gwevonġ nġaa niröp noh vu kwa, loġ mëm nġaa pin saga og rëġ gevonġ vu ham geving. ³⁴ Ham su kwamin bo nġaa maggin neheng yi benewamin jaġ pehi. Gaġ nġaa neheng yi, og neheng rëġ ham kwamin bo. Nġaa maggin neggëp loġ buk pin, om ham kwamin bo buk ti ti yō yi maggin doġ buk saga lo beggovek.”

Yesu Nër Bë Su Ġeseggi Mehō Ngwë Hir Ġaġek Degwa (Lk 6:37-38, 41-42)

7 “Ham su seggi mehō ngwë doġ ayomin nabë mehō nipaya, in lob Anutu su seggi ham benanër ham nabë ham alam nimir paya. ² In Anutu rëġ seggi ham ġaġek nabë sën ham neseggi mehō ngwë hir ġaġek lo. Gerëġ gevonġ doġ nah vu ham nabë sën ham nevonġ vu mehō ngwë lo. ³ Ma nebë va sën ġenelë ġale mahen teka sën negga raġ arim mala lo, log su ġenelë ġanġ dus ti sën neggëp loġ malam aga rë-ë? ⁴ Ma nebë va sën ġenër vu arim bë, ‘Ķöök gesa hevong ġale vër in malam ġahis rë.’ Gwelë rë, ġanġ dus ti neggëp loġ nġo malam ġahis. ⁵ Hong mehō kwam luu! Gwevonġ ġanġ dus ti saga vër in malam govek rë, loġ mëm rëġ gwelë nġaa mahen teka sën neggëp loġ arim mala aga nivesa megebo vër. ⁶ Ham su gwevonġ Anutu yi nġaa vabuung vu anö! Geham su gwetë ham nġaa vuneġsën sën ham nebaġo raġ monë böp lo na vu böök. In rëġ debaġë duk dob jaġ vahaj, log depekwë medega ham.”

Yesu Nër Ġaġek Raġ Sën Hil Ķetaġ Nġaa Vu Anutu (Lk 11:9-13)

⁷ “Bë ham kwetaġ nġaa vu Anutu og rëġ bo vu ham, bë ham sero nġaa, og ham rëġ natōġ jaġ, bë ham pepa jaġ repinġ, og Anutu rëġ tahinin vu ham. ⁸ In alam sën deneketaġ nġaa vu Anutu lo, og nevo vu sir, log alam sën denesero nġaa lo, og denetōġ raġ, galam sën denepepa raġ repinġ lo, og netahinin vu sir.

⁹ Bë ham ti nalu ketaġ nos vu ama, og rëġ bo ġelönġ vu yi? Ma! ¹⁰ Log bë mehōti nalu ketaġ yi in ġël ti, og ama rëġ bo nyël ti vu yi? Ma rot! ¹¹ Ham alam nimir paya vu dob sënë, rëġ ham kwamin nevo nalumin lo menevonġ nġaa nivesa vu sir, om ham jaġ ni borot nabë ham Amamin sën nedo yaġek lo nevonġ nġaa nivesa rot kesuu ham, om rëġ gevonġ nġaa nivesa vesa vu alam sën deneketaġ vu yi lo. ¹² Nġaa pin sën ham ahëmin neving bë alam degevonġ vu ham lo, og

ham gwevong vu sir namugin. Horek los alam denenër-gağek-rangahsën hir gağek lo degwa nebë sënë."

**Yesu Nër Gağek Rağ Sën Hil Adok Na Aggata Mahen
Mala-tumsën-yi**
(Lk 13:24)

¹³ "Ham dok na aggata avi mahen in aggata sënë neya Nyëğ Mala-tumsën-yi. Gağ aggata sën neya Nyëğ Nipaya lo, og böpata beneggëp tatekinsën, lob alam ngahisekë deneyoh ya saga rot. ¹⁴ Gağ aggata sën neya Nyëğ Mala-tumsën-yi lo, og mahen teka, behuk böp, lob alam ti ti mu denetök rağ medeneloğ ya."

Yesu Nër Bë Hil Gëgin Hil Vu Alam-Gağek-Kuungsën
(Lk 6:43-44)

¹⁵ "Ham gwegin ham vu alam-gağek-kuungsën. In alam saga nebë mehönön dekebu sir rağ sipsip navij gedenedoğ yök vu ham in bë ham gwekuung nabë sir alam nijvesa. Rëğ mu ayoj peggo nipaya nebë anöo bemën sën vongin dega ham. ¹⁶ Ham ngo rëğ jak nij jak hir huk sën degevonğ lo. In mehöti su nerur vud anon rağ aggis niggin ti jes rë, gemehöti su nerur mori anon rağ jajap rë gema. ¹⁷ Kele nivesa pin yö nesis anon nivesa, gekele nipaya yö nesis anon nipaya. ¹⁸ Kele nivesa su yoh vu bë ngis anon nipaya rë, gekele nipaya su yoh vu bë ngis anon nivesa rë. ¹⁹ Kele pin sën su nesis anon nivesa rë lo, og denevuv medenetë rağ ya nengwah. ²⁰ Om ham gwelë alam-gağek-kuungsën hir huk, beham jak nij nabë saga."

Yesu Rëğ Nanër Vu Alam La Nabë Su Rağ Nij Rë

²¹ "Alam pin sën ayej nelok sa bë 'Mehöböp! Mehöböp!' lo, saga sir pin su rëğ dedok na Nyëğ-yağek-yi medenatu Anutu-yi-alam rë, gağ yik alam sën denesepa loğ Amağ yi gağek lo sën rëğ dedok na Nyëğ-yağek-yi medenatu yi alam. ²² Vu Buk-tamusën og alam ngahisekë rëğ ayej dok sa nabë, 'Mehöböp! Mehöböp! He nër gağek rangah rağ arëm, los hetii memö to deya in mehönön rağ arëm, gehe hevong ngaa böp ngahisekë rağ arëm!' ²³ Rëğ ma gesëğ nanër vu sir nabë, 'Sa su rağ ham nimin rë. Ham alam nimin paya, ham jak na nenga in sa!'"

Yesu Nër Gağek Peggirinsën Rağ Beggang Luu
(Lk 6:47-49)

²⁴ "Alam sën degenço sa gağek bedesepa dok lo, og sir nebë mehö los kwa sën lev yi begganğ rağ nedo gelöng böp. ²⁵ Lob hob to rağ mebël vaar böp gesang böp vë begganğ saga, rëğ su kevoğ ya rë, in begganğ saga yi mudeng luğ ya gelöng meving ahon niwëek. ²⁶ Gağ alam pin sën degenço sa gağek pin rëğ su desepa dok rë lo, og sir nebë mehö kwa masën, sën lev yi begganğ rağ nedo raggër. ²⁷ Lob hob to rağ, mebël vaar böp, gesang böp vë begganğ saga, lob kevoğ pevis bekevoğ ya verök yi in raggër niyes."

²⁸ Yesu nër gağek sënë ggovek, lob alam yu böpata saga delëk bavij töğ in yi gağek, ²⁹ in su nenër vu sir nebë alam-horek-yi lo rë. Gağ nenër nebë mehö los niwëek ti.

Yesu Vong Mehö Nisevuuk Benivesa Rağ
(Mk 1:40-44; Lk 5:12-14)

8 Yesu vu kedu meluğ meya, lob alam ngahisekë detamuin yi. ² Lob mehöti los nisevuuk yam dus vu yi bepetev meneggëp loğ vaha genër bë, "Mehöböp! Nabë ahëm geving og geyoh vu bë gwevong mesa niğ veseek jak!" ³ Lom Yesu bë nema rağ yi genër bë, "Sahëğ ving! Om nim veseek jak!" Lob yik sevuuk saga mehor ya pevis. ⁴ Lob Yesu nër vu yi bë, "Gwegin hong! Su gena genanër ngaa sënë vu mehö la. Gağ mëm gena getato hong vu mehö-nekoseriveng gegwetung seriveng noh vu sën Moses nër wirek bë hil gevong lo, in alam pin dejak ni nabë nim veseek rağ."

**Yesu Vong Rom Ti Sën Neğin Alam-begö-yi Lo Yi Hur
Nivesa Rağ**
(Lk 7:1-10)

⁵ Yesu loğ ya Kapernaum, lob alam-begö-yi vu Rom yu ti yoh vu mehödahis nemadvahi hir ggev nedo, lob ya vu yi meketag bë dok vu yi. ⁶ Ketağ bë, "Mehöböp! Sa hur nirağ meneggëp begganğ ayo; seğ selöngin benesang pangsën rot." ⁷ Lom Yesu nër bë, "Sëğ nöğ gevong benivesa jak." ⁸ Rëğ mehö neğin alam-begö-yi nër yah bë, "Mehöböp, sa su mehö niğ vesa yoh vu bë gedok na sa begganğ rë. Om yik genanër jak avim mu gesa hur nivesa jak. ⁹ Gağ yik sa mehö los niğ wëek ti ving. Sa nahurek sa alağ sën neğin sa menevo huk vu sa lo babu, log senço salam-begö-yi sën sa nehegin sir lo deneggurek sa babuğ ving nebë saga. Bë sa nanër vu sir ti nabë, 'Gena!' og rëğ na, gesa nanër vu ngwë nabë, 'Genam!' og rëğ nam. Gesa nanër vu sa hur nabë, 'Gwevong ngaa sënë!' og rëğ gevong. Om yik genanër jak avim mu og yik yoh vu."

¹⁰ Yesu ngo, lom ranğa nema genër vu alam sën denetamuin yi lo bë, "Sa nanër vu ham yönön nabë sa su töğ vu Israel ti gayo neyam timu vu sa nebë sënë rë. ¹¹ Gesa nanër vu ham nabë alam ngahisekë vu nyëğ mala neverup los nemasusek ya yö rëğ dena bemedo dega nos dok Nyëğ-yağek-yi geving Abraham lööho Isaak lu Yakop. ¹² Gağ alam Yuda og Anutu rëğ getii vahi na nyëğ malakenu dobnë medengu medegeköö nyëğ, gesu rëğ dedok na demedo Nyëğ-yağek-yi rë. ¹³ Lob Yesu nër vu mehö neğin alam-begö-yi bë, "Genah meğena böm, gerëğ anon jak vu hong noh vu hong gağek sën gevong ving agi." Lob nahën nenër log mehö neğin alam-begö-yi lo yi hur nivesa rağ pevis.

Yesu Vong BePita Ggen Avëh Nivesa Rağ
(Mk 1:29-31; Lk 4:38-39)

¹⁴ Yesu rağ ya Pita yi begganğ, lob lë Pita ggen avëh nivanë meneggëp begganğ ayo. ¹⁵ Lom Yesu jom loğ

nema, lob nikul ya gekedi raḵ menevonḡ nos vu Yesu.

Yesu Vonḡ Alam Nḡahiseḵē Nijvesa Raḵ
(Mk 1:32-34; Lk 4:40-41)

¹⁶ Log sehuksēn lom deḵo alam nḡahiseḵē sēn memō denegwanḡ ya sir lo medeyam vu yi, lob tii memō raḵ avi mu meto deya, gevonḡ balam hir niraksēn aggagga pin nivesa raḵ. ¹⁷ Vonḡ nḡaa sēnē lob mehō-nenēr-ḡaḡek-ranḡahsēn Yesaya yi ḡaḡek anon raḵ. Sēn nēr nebē:

“Yō ti vo hil niraksēn vēr,
geḵo hil nivanē aggagga raḵ yah yi.”

Ḡaḡek Raḵ Sēn Hil Tamuin Yesu
(Lk 9:57-62)

¹⁸ Yesu lē alam nḡahiseḵē yam detetup yi, lob nēr vu yi hur maluh bē deḵaḵ yaḡ medena nḡaggee bōp nenga vahi. ¹⁹ Lob alam-horek-yi ti ya vu yi menēr bē, “Tatovaha! Nyēḡ pin sēn ḡena lo, og sēḵ sepa honḡ be-na geving.” ²⁰ Rēḵ Yesu nēr yah vu bē, “Anōōsik lej neg-ḡep, gesoḵ newisej nedo, gaḵ Mehōnon Nalu og ben sēn ḡep doḵ lo ma!” ²¹ Log yi hur maluh lo ngwē nēr bē, “Mehōbōp! Amaḡ nadiiḵ besedev rē, loḵ mēm senōḵ tamuin honḡ.” ²² Loḵ Yesu nēr yah vu bē, “Ḡeta-muin sa, galam-diiḵsēn yō rēḵ dedev hir heljēḡ.”

Yesu Vonḡ Sanḡ Los Nḡaggee Bahē Yes Raḵ
(Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

²³ Yesu raḵ ya nedo yaḡ geyi hur maluh deraḵ ya ving. ²⁴ Deraḵ meto deya nḡaggee vuheng, lob pevis besanḡ yam bōp bevonḡ nḡaggee sis bevonḡin dahun yaḡ. Rēḵ Yesuḵ ḡḡep yiing. ²⁵ Loḵ yi hur maluh ya deggee vu yi gedenēr bē, “Mehōbōp! Ḡedoḵ vu hil! Hil hevonḡin nadiiḵ bemalad nama!” ²⁶ Loḵ nēr yah vu sir bē, “Ham newamin neraḵ in-a? Ham su ayomin neyam timu vu sa yōnon rē!” Nēr bē saga log kedi petupek raḵ sanḡ los nḡaggee, lob ahē yes raḵ bededun ma geneg-ḡep. ²⁷ Lom sir pin delēḵ mederanḡa nemaj gedenēr bē, “Mehō sēnē nebē va? Om sēn sanḡ los nḡaggee denḡo aye-ē!”

Yesu Tii Memō Ya In Mehō Luu
(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

²⁸ Loḵ tum Yesu ya verup Gadara hir nyēḡ vu nḡaggee nenga vahi, lob tōḵ raḵ mehō luu, geluho vu waaḵ sēn denebē mehōnon seḵēḵ loḵ lo avi medetōḵ to. Memō nedo loḵ luho beluho nij wēēḵ ata, lob alam deneggōnengin luho gesu deneyoh aggata saga rē. ²⁹ Lob luho pevis bedengeeḵ bē, “Anutu Nalu honḡ! Bē gwevonḡ va vu he? Buk yō nahēn, log ḡeyam sēnē in bē ḡebo vanē vu he namuḡin-a?” ³⁰ Lob bōōḵ yu ti vare deneruuk raḵ ḵedu sēnē medenare ading teka. ³¹ Lob memō deketag vu Yesu bē, “Nabē gwetii he na, og gwevonḡ he na madoḵ na bōōḵ yu ti sagu!” ³² Lob Yesu nēr vu sir bē, “Ham na!” Nebē saga lob to deya meya deloḵ ya bōōḵ, lob bōōḵ pin saga deserōḡ niwēēḵ beya depesōḡ ya nyēḡ vaha degwa ti, be-

deloḵ ya nḡaggee berehōō sir pin bemalaj maya verōḵ yi.

³³ Log alam sēn denegin bōōḵ lo deveya medeya nyēḡ bōp beya denēr ḡaḡek pin ranḡah vu hir alam, los memō yi ḡaḡek ving. ³⁴ Lom alam pin vu nyēḡ saga deyah medeya denesero Yesu. Detōḵ vu yi lom deketag vu yi bē gevuu hir nyēḡ gena.

Yesu Vonḡ Mehō Nema Los Vaha Nipaya Nivesa Raḵ
(Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

9 Yesu raḵ yah yaḡ beyah los nḡaggee nenga vahi betōḵ ya yi nyēḡ. ² Lob mehō la devaḵu mehōti seḵē selonḡin raḵ reek medeya vu yi. Yesu lē bē ayoj neya timu vu yi, lom nēr vu mehō seḵē selonḡinsēn bē, “Naluḡ-e! Ayom sepēp jaḵ! In sa dahun honḡ nḡaa nipaya ya.”

³ Lob tum alam-horek-yi vahi denḡo bekwaj nevo loḵ ayoj bē, “Mehō sēnē ḵo yi raḵ besevōḵ Anutu!” ⁴ Rēḵ Yesu raḵ nḡaa sēn kwaj nevo loḵ ayoj lo ni, lom nēr vu sir bē, “Ham kwamin nevo ḡaḡek nipaya nebē sēnē loḵ ham ayomin in va? ⁵ Ham kwamin nevo ḡaḡek sēn senēr bē, ‘Sa dahun honḡ nḡaa nipaya ya’ agi lo bē anon ma? In re yoh vu bē gelē nabē dahun ya yōnon-a? Rēḵ mu mēm nabē sa nanēr vu yi nabē, ‘Kwedi jaḵ meḡena’, og mēm ham rēḵ jaḵ ni nabē sa nanēr ḡaḡek los anon. ⁶ Om sa bē ham jaḵ ni nabē Mehōnon Nalu niwēēḵ yoh vu bē dahun nḡaa nipaya na vu dob—”; log peḡḡirin menēr vu mehō seḵē selonḡinsēn bē, “Kwedi gweḵo honḡ reek jaḵ meḡenah bōm!” ⁷ Lob mehō lo kedi raḵ meyah ben. ⁸ Galam delē nḡaa sēnē lom deggōneng rot, gedēḵo Anutu arē raḵ in vonḡ niwēēḵ nebē sēnē vu mehōnon in bē dedoḵ vu mehōnon vahi.

Yesu Tahi Matai
(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

⁹ Lob Yesu kedi raḵ vu saga meya, lom lē mehōti nedo raḵ begganḡ-takēs-yi, arē nebē Matai. Lom nēr vu yi bē, “Ḡenam ḡetamuin sa!” Lob Matai kedi raḵ meya tamuin yi.

¹⁰ Loḵ tum Yesu medo negga nos loḵ Matai ben, lob alam-deneḵo-takēs* losho alam-nijpaya nḡahiseḵē yam denedo medenegga nos ving losho yi hur maluh. ¹¹ Alam Parisai* la delē nebē saga lom denēr vu yi hur maluh bē, “Nebē va sēn ham tatovaha negga nos ving alam-deneḵo-takēs* losho alam-nijpaya-ē?”

¹² Rēḵ Yesu nḡo hir ḡaḡek menēr yah vu sir bē, “Alam nijvesa su deneya vu dokta rē, gaḵ alam nijraksēn mu yō deneya vu. ¹³ Om ham nah bekwamin bo ḡaḡek sēn negḡep loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo degwa rē. Sēn nenēr bē: ‘Sa su hevonḡin bē ḡaḵo seriveng sēn ham nevesi vu sa lo rē.’ Gaḵ sahēḡ ving bē ham kwamin paya in alam beham doḵ vu sir. In sa su yam in bē tahi alam yohvu rē, gaḵ seyam in bē tahi alam sēn nḡaa nipaya negḡep vu sir lo.”

Tepëk Raḵ Alam Sën Su Ayej Neggërin Nos Rë

(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

¹⁴ Lob buk ngwë lom mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh deya vu Yesu medeloḵ tepëk in yi bë, "He los alam Parisai* ayemin neggërin nos buk ngahiseḵë gehe su naha rë, log hong hur maluh og su denevong rë in va?"

¹⁵ Loḵ Yesu peggin gägek raḵ mehö sën neḵo avëh lo benër yah bë, "Ham kwamin bo rë, nabë mehöti medo geving yi alam geluho avëh ti denajom nemaj. Bë nabë sënë og yi alam sënë su rëḵ ayoj maggin medengu rë. Rëḵ mëm buk sën debo mehö sën geḵo avëh lo vër, besu medo geving yi alam rë, og mëm yi alam rëḵ ayoj maggin gayej gërin nos doḵ buk saga.

¹⁶ Log mehöti su neḵo tob mewis sën su deneripek rë lo len ti meneduu tob muḡeng sën nekweek lo raḵ rë. Nabë gevong nabë saga, og rëḵ dejipek lob tob mewis sënë najul menom, getob muḡeng sënë rëḵ nakweek gökin belen böpata rot. ¹⁷ Gemehöti su netöö wain* mewis loḵ memëk-navi muḡeng rë. Bë gevong nabë sënë og rëḵ wain ngol navi muḡeng sën bebepul geke-seh geto mena meris, gememëk-navi nipaya jaḵ geving. Gaḵ mëm denatöö wain* mewis doḵ na memëk-navi mewis, og mëm luho rëḵ demedo nivesa doḵ ti."

Ggev Nalu Avëh Vesa Loḵ Gavëh Ngwë Nivesa Raḵ

(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

¹⁸ Yesu nahën nenër gägek sënë vu sir, lob alam Yuda hir dub-supinsën-yi ala ti yam vu Yesu beyun lus vu yi log nër bë, "Sa naluḡ avëh nahën nediiḵ gwëbengko, om ḡenam gwebë nemam jaḵ yi in vesa doḵ nah."

¹⁹ Lob Yesu kedi tamuin yi beya, lob yi hur maluh kedi deya ving yi.

²⁰ Log avëh ti niḵöḵ neyam ata yoh vu nḡebek nemadluho-mevidek-luu, lob verup ggëp Yesu demi bebë nema raḵ Yesu yi tob nyë. ²¹ In kwa nevo ggëp ayo nebë, "Bë sa ḡebë nemaḡ jaḵ yi tob mu, og sëḵ niḡ vesa jaḵ." ²² Lom Yesu ggërin melë avëh lom nër vu yi bë, "Naluḡ-e, kwam vesa! In ayom yam timu vu sa lob vong benimvesa raḵ." Lob pevis bavëh nivesa raḵ.

²³ Lob Yesu ya verup dub ala lo yi begganḡ. Lom ngo alam denevë ḡevëḡ apel heljëḡ yi los denevong dedun böp, loḵ nër vu sir bë, ²⁴ "Ham jaḵ na! Avëh mahen su diiḵ rë, gaḵ mu neggëp yiing!" Rëḵ denöp raḵ yi.

²⁵ Lob Yesu tii sir beto deyah dobnë, geloḵ ya bejom loḵ avëh mahen nema beḵedi raḵ. ²⁶ Lob gägek lo bengö ya meyoh vu nyëḡ saga pin meya.

Yesu Vong Ḳenod Luu Gengengöleng Ti Menij Vesa Raḵ

²⁷ Log Yesu kedi vu nyëḡ saga meya, lom mehö luu malaj ḵenod detamuin yi, bedetahi bë, "Davit* yi Mewis-e! Kwam gevongin aluu!" ²⁸ Yesu ya verup loḵ ya begganḡ ayo, loḵ luho deyam vu yi, lob loḵ tepëk in luho bë, "Melu vong ving bë seyoh vu bë ḡevong melu malamin nivesa jaḵ, ma ma?" Loḵ luho deyoḡek bë,

"Ëë-ë, Mehöböp. Ḡeyoh vu." ²⁹ Lob Yesu bë nema raḵ luho malaj genër bë, "Om anon jaḵ noh vu sën melu ayomin nam vu sa agi!" ³⁰ Lob luho malaj tum yah, log Yesu vo ḵooin luho bë, "Melu su na nanër ngaa sënë vu mehö la." ³¹ Rëḵ ma geluho to deya lob denër Yesu bengö ya meyoh vu nyëḡ saga pin.

³² Luho to deneya log alam deḵo mehöti verup, sën su yoh vu bë bengwëḡ rë in memö kwa-ngengöleng-yi nedo loḵ yi. ³³ Lob Yesu tii memö saga to meya log mëm nevengwëḡ. Lob alam ngahiseḵë saga kwaj ya ngahi mederanḡa nemaj gedenër bë, "Wirek hil su halë ngaa ti nebë sënë ggëp Israel rë!" ³⁴ Rëḵ alam Parisai* denër bë, "Netii memö to deneya raḵ memö alaj niwëëḵ."

Yesu Kwa Vongin Alam

³⁵ Lob Yesu ya meyoh vu nyëḡ böp los mahen pin, betateḵin gägek vu sir loḵ hir dub-supinsën-yi ayo yoh vu nyëḡ. Benër Bengö Nivesa raḵ Anutu-yi-nyëḡ, gevong alam los niraksën aggagga gengaa maggin sën neggëp navij lo pin benijvesa raḵ. ³⁶ Lë alam ngahiseḵë saga, lom kwa vongin sir. In medo deneḵet-ut loḵ gedenedo paya rot nebë sipsip sën alaj main sir lo. ³⁷ Nebë saga lob peggin gägek menër vu yi hur maluh bë, "Nos ngahiseḵë anon loḵ menedo huk anon, rëḵ alam sën deketöv medengupin lo su ngahi rë. ³⁸ Om ham kwetaḡ vu huk ala nabë gevong yi hur na debo yi nos medengupin nom!"

Yesu Ggooin Yi Hur Neadluho-bevidek-luu Raḵ

(Mk 3:13-19; Lk 6:12-16)

10 Yesu tahi yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu yam bevo niwëëḵ vu sir bë deḡetii memö geto dena los deḡevong balam sën niraksën aggagga pin töḵ vu sir lo nijvesa jaḵ, jaḵ arë. ² Sinarë nemadluho-bevidek-luu sënë arëḡ sënë: Mehö muḡinsën Simon (sën denenër arë ngwë nebë Pita) log ari Andreas, geYakobus luho ari Jon sën Sebedi nalu luho, ³ lob Pilip geBartolomai, Tomas geMatai, sën yi mehö-neḵo-takës*. Log Yakobus ngwë sën Alpeus nalu, geTadaius. ⁴ Log Simon sën yi mehö-neruuk-alam-Rom, luho Yudas Iskariot sën rëḵ nanër Yesu tato vu alam-begö-yi lo.

Yesu Vong Horek Vu Yi Hur Maluh Gevong Sir Ya Huk

(Mk 6:7-13; Lk 9:1-6)

⁵ Lob Yesu vong yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu sënë ya, log nër gägek vu sir ving bë, "Ham su na vu alam-yu-ngwë. Geham su doḵ na alam Samaria* hir nyëḡ. ⁶ Gaḵ ham na vu sipsip Israel sën deneketul loḵ bevongin malaj nama lo. ⁷ Ham na nanër vu sir nabë sënë: 'Nyëḡ-yägek-yi vongin anon jaḵ!' ⁸ Ham gwevong balam nijraksën nijvesa jaḵ, geham gwevong beheljëḡ vesaj doḵ. Ham gwevong balam nij sevuuk nij veseek jaḵ, geham gwetii memö geto dena in alam. Sevo niḡ wëëḵ yöḵ vu ham nyëmasën gemonë ma, om ham gwevong meris vu sir geham su gweḵo monë jaḵ.

⁹ Ham su gweko monë goor ma seriva, ma monë kök sepa doḱ ham keggis. ¹⁰ Geham su gweje vahek sepa mena aggata, beham su gweko röpröp luu luu, beham su gweko suu ngwë geving, beham su natohin atoheng. Gaḱ yö nama rot! In alam sën ham nanër gaḱek vu sir gedoḱ vu sir lo rëḱ dedoḱ vu ham medebo nos lu ngaa vu ham. ¹¹ Sën ham na nyëḱ böp ti ma begganḱ-bu mahen ti lo, og ham doḱ tepëḱ in alam nijvesa in degegin ham, lob mëm ham medo geving sir rot beham na jaḱ.

¹² Lob nabë ham doḱ na begganḱ ti ayo, og ham nanër gaḱek semusën vu alam saga. ¹³ Nabë sir alam nijvesa, og ham gaḱek semusën rëḱ na vu sir. Gaḱ nabë sir alam nij paya, og ham gaḱek semusën rëḱ pekwë menom vu ham. ¹⁴ Log nabë mehö la su degegin ham nivesa gëp hir begganḱ ma hir nyëḱ rë, besu degenḱo ham gaḱek rë, og ham tetëhin kebus in ham vahamin in deḱaḱ ni nabë devonḱ paya, gegwevu begganḱ ma nyëḱ saga geham na. ¹⁵ Sa nanër vu ham yönon nabë, vu Buk-tamusën, sën Anutu genḱo mehönon hir gaḱek lo, og rëḱ alam vu nyëḱ saga denatöḱ vu nyëvewen böpata rot kesuu Sodom los Gomora."

Maggin Aggagga Rëḱ Berup

(Mk 13:9-13; Lk 21:12-27)

¹⁶ "Ham gwengö rë, sa nehevong ham ya nebë sën sipsip deneloḱ ya anöo bemën avij. Om ham kwamin bo namuḱin begwevong ham ngaa los kwamin nabë sën hil nanër nyël bë denevong ngaa los kwaj lo. Geham malamin yes nabë sën hil nanër nuung bë malaj yes lo. ¹⁷ Ham gwegin ham in mehönon. In rëḱ degeḱo ham na gaḱek vu kaunsor bedebeek ham doḱ hir dub-supinsën-yi. ¹⁸ Log rëḱ degeḱo ham na bare doḱ kiap böp los alam-los-bengöj böp lo malaj, in salam ham, lob ham rëḱ nanër sa rangah vu sir gevu alam dahis. ¹⁹ Nabë degeḱo ham na gaḱek, og ham su newamin jaḱ nabë, 'Maḱ hil rëḱ nanër gaḱek nah nabë va? Ma hil rëḱ nanër gaḱek re?' Gaḱ doḱ buk saga og Anutu yö rëḱ gevong gaḱek sën ham nanër vu sir lo vu ham. ²⁰ In ham su ngo rëḱ nanër gaḱek saga rë, gaḱ ham Amamin yi Anon Vabuung yö rëḱ nanër gaḱek berup ham avimin. ²¹ Alam rëḱ degevonḱ arij lo doḱ na alam-beḱö-yi nemaj bedengis sir medenadiik. Log amaj rëḱ degevonḱ nabë saga vu naluj. Log hurmahen rëḱ degelë amaj lu ataj paya medenanër sir rangah bedengis sir medenadiik.

²² Lob rëḱ alam pin degelë ham paya in salam ham. Gaḱ alam sën denajom sir ahon rot, bena berup doḱ buk sën denadiik lo, saga rëḱ Anutu geḱo sir nom vu yi. ²³ Lob nabë degevonḱ paya vu ham vu nyëḱ la, og ham beya mena nyëḱ ngwë. Sa nanër vu ham yönon nabë ham nahën gesu rëḱ semu huk na gëp nyëḱ Israel pin rë, log Mehönon Nalu rëḱ nom. ²⁴ Hur maluh ti su kesuu yi tatovaha rë, log hur-huk-meris-yi ti su kesuu ala rë. ²⁵ Nabë hur maluh arëj böp jaḱ nabë hir tatovaha, og ggovek. Genabë hur-huk-meris-yi arëj böp jaḱ nabë alaj, og yoh vu. Nabë denanër Belsebul*

jaḱ begganḱ ala, og rëḱ denanër yi hur nabë saga los denanër ggev nipaya la jaḱ sir geving."

Mehönon Degönengin Anutu

(Lk 12:2-7)

²⁶ "Om ham su gönengin mehönon. Ngaa pin sën neggëp vunsën gwëbeng rëḱ natöḱ nam rangah vu tamusën. Genḱaa pin sën debom meneggëp loḱ göbeng gwëbeng agi, og nahub rëḱ alam pin deḱaḱ ni. ²⁷ Gaḱek sën sa nanër vu ham vunsën lo, og ham nanër na rangah. Geḱaḱek sën sa nepatereng loḱ ya ham nengamin lo, saga ham bare jaḱ telig getahi na rangah. ²⁸ Ham su gönengin alam sën dengis ham navimin mu menadiik lo, in su deyoh vu bë rëḱ dengis ham anomin geving rë. Gaḱ mëm ham göneng in Mehö sën yoh vu bë kevoh ham navimin los anomin doḱ Nyëḱ-nengwah-yi lo. ²⁹ Ham yoh vu bë baḱo soḱ mahen luu jaḱ toea timu, rëḱ soḱ saga ti su rëḱ mala nama vunsën geham Amamin duḱin rë. ³⁰ Gaḱ ham og Anutu tevin ham yumin viis pin los dahis beneraḱ ni. ³¹ Om ham su gönengin ham, in kwa nevo ham kesuu soḱ ngahiseḱë meneḱin ham."

Hil Nanër Rangah Nabë Yesu Yi Alam Hil

(Lk 12:8-9)

³² "Mehöti bë nanër yi rangah vu mehönon nabë sa alam yi, og sëḱ nanër yi rangah nabë saga vu Amaḱ sën nedo yaḱek lo. ³³ Log bë mehöti dah sarëḱ vun in mehönon nabë su sa alam yi rë, og sëḱ dah arë vun in Amaḱ sën nedo yaḱek lo."

Yesu Yam In Beḱö Berup

(Lk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ "Ham su gwekuung nabë seyam in ḱevonḱ mamer vu dob. Ma! Sa su yam in mamer rë, gaḱ seyam in beḱö berup. ³⁵ Seyam in ḱevonḱ gaḱek-beḱö-yi berup galam degelë sir paya in sa los sa gaḱek.

Mehönon losho amaj ahëj sengën vu sir.

Log avëh losho ataj ahëj sengën vu sir, gavëh atov losho ggej denapëeng sir,

³⁶ galam sën denedo raḱ begganḱ timu lo depemëḱin sir.

³⁷ Mehöti bë ahë geving ama ma ata rot kesuu sa, og su yoh vu bë rëḱ natu sa alam rë. Log bë mehöti ahë geving nalu maluh ma avëh kesuu sa, og su yoh vu bë rëḱ natu sa alam rë. ³⁸ Log mehöti bë su bër yi kelepeḱo* jaḱ metamuin sa rë, og su yoh vu bë rëḱ natu sa alam rë. ³⁹ Mehöti bë kwa bo yi, og su rëḱ medo mala-tumsën rë. Gaḱ mehöti bë kwa bo sa gekwa birek in yi, og rëḱ medo mala-tumsën."

Alam Sën Rëḱ Degeḱo Nyëvewen Lo

(Mk 9:41)

⁴⁰ "Mehöti bë gevong nivesa vu ham, og vonḱ nivesa vu sa. Gemehöti bë gevong nivesa vu sa, og vonḱ nivesa vu Mehö sën vonḱ sa meseyam lo ving.

⁴¹ Mehöti bë geḱo mehö-nenër-gaḱek-rangahsën ti jaḱ in yi mehö-nenër-gaḱek-rangahsën, og luhoḱo rëḱ

degeko hir nyëvewen gëp ti. Gemehöti bë geke mehö niröp ti jak in yi mehö niröp, og luhoho rëk degeko hir nyëvewen gëp ti. ⁴² Log mehöti bë geke bël kul mebo vu sa mehö meris ti menanum in rak ni bë sa hur, og sa nanër vu ham yönon nabë, mehö sënë yi nyë vewen neggëp vu yağek.”

Mehö-neripek-alam Jon Vong Yi Hur Maluh Deya Vu Yesu
(Lk 7:18-35)

11 Yesu nër gağek saga vu yi hur maluh nemad-luho-bevidek-luu ggovek, log kedi rak beya begang-bu sën deneggëp dus vu nyëg saga in bë tatekin gağek vu sir.

² Log Mehö-neripek-alam Jon nedo karabus genço ngaa böp sën Kerisi* nevonğ lo bengö, lob vong yi hur maluh la deya vu Yesu in bë dedok tepëk in yi nabë, ³ “Mağ hong mehö sën Jon nër bengöm bë rëk genam lo sënë, ma he rëk medo gëgin yi rë?”

⁴ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Ham nah mena nanër ngaa sën ham ngo los ham lë lo vu Jon nabë, ⁵ alam malaj kenod denelë nyëg ggökin, galam vahaj paya deneya aggata, galam nij sevuuk nij veseek nerağ galam nengaj mir denenğo gağek, galam sën denediik lo vesaj neloğ yah, log alam sën denedo paya in ngaa navij yi lo denenğo Bengö Nivesa. ⁶ Mehöti sën su kwa luu luu in sa rë lo, og kwa vesa!”

Yesu Vong Tepëk Rak Ngaa Ngahisekë In Jon

⁷ Lob Jon yi hur maluh deyah loğ mëm Yesu yom nër Jon degwa vu alam yu böpata saga nebë, “Wirek ham ya nyëg-yumeris in bë ham gwelë mehö nebë va? Ham bë gwelë ayöong neko dee menekepë yah geneyoma? ⁸ Ma ham ya in bë gwelë mehö nebë va? Ham bë gwelë mehöti neröp tob niyes mala ngeri ngeri? Ma! Alam sën deneröp tob niyes nebë saga, og denedo alam-los-bengöj bej. ⁹ Ma ham ya in bë gwelë mehö nebë va? Mehö-nenër-gağek-ranğahsën ti? Èë, om mëm sa nanër vu ham nabë mëm yi mehö-nenër-gağek-ranğahsën bekesuu alam-denenër-gağek-ranğahsën lo pin. ¹⁰ Yik mehö saga sën dekevu gağek rak yi loğ Anutu-yi-kağiya nebë:

‘Gwenğo rë! Sëğ gëvonğ sa hur ti namuğin, mena negetonğin aggata in hong!’

¹¹ Sa nanër vu ham yönon nabë Mehö-neripek-alam Jon arë böp rot kesuu alam pin sën ataj neko sir vu dob agi. Rëk mu alam sën denesepa loğ sa bedenetu Anutu-yi-alam lo pin, og rëk dekesuu Jon. ¹² Loğ buk sën Mehö-neripek-alam Jon yam dob lo, lob ngaa maggin vonğin bë kepë Nyëg-yağek-yi beyam verup gwëbeng, galam nijpaya denesis begö vu Nyëg-yağek-yi niwëek ata benij wëek rot in bë deduk na medegeko. ¹³ Gağek pin sën alam-denenër-gağek-ranğahsën dekevu lo los horek pin, neggëp in mala negët Jon sënë. ¹⁴ Lob ham bë jak ni nabë saga, og ham gwevonğ geving mehö sënë lo nabë Elia sën denenër bë rëk nom lo. ¹⁵ Mehöti bë nenga neggëp, og genço sa gağek. ¹⁶ Ma sëğ tatekin ham alam buk sënë

jak va? Ham nebë hurmahen sën ggëp deneggök telig bedenetahi hurmahen vahi bë:

¹⁷ ‘He nasis ggağeng rëk ma geham su nelöo rë.

Gehe nasu kwamin paya paya, rëk ham su nesu menepengah ham rë.’

¹⁸ In Mehö-neripek-alam Jon yam, lob su negga nos los nenum wain rë, rëk ham nër yi nebë, ‘Memö neloğ vu yi!’ ¹⁹ Lob Mehönon Nalu yam benegga los nenum, lob ham nër yi bë, ‘Ham gwelë mehö sënë! Mehö ahëta los nenum wain panğsën, alam-deneko-takës* losho alam nijpaya hir mehö yi!’ Rëk mu nabë hil galë Anutu yi huk og hil ajağ ni nabë yi mehö los kwa.”

Yesu Kwa Pesivin Alam Sën Su Denevonğ Ving Rë
(Lk 10:13-15)

²⁰ Log Yesu vonğ gağek rak nyëg vahi sën nevonğ ngaa böp ngahisekë loğ rëk su deneggërin sir yah vu Anutu rë lo nebë, ²¹ “Wöp-o! Ham Korasin! Gëp in ham! Ham Betsaida! Gëp in ham! Bë mehöti gevonğ ngaa böp gëp alam Ture los Sidon hir nyëg nabë sën sa hevong loğ ham nyëg agi, og rëk ayoğ maggin in devonğ ngaa nipaya medegërin sir nom, medegeyeh v-hek duum gededev tamut jak sir gedemedo doğ vewev degwa. ²² Om sa nanër vu ham nabë, doğ Buk-nyëvewen-yi, og ham rëk gweko maggin böpata rot kesuu alam Ture los Sidon. ²³ Geham alam Kaper-naum, ham bë kwerë ham jak na vavunë? Ma! Rëk ham duk na Nyëg-nengwah-yi. Bë mehöti gevonğ ngaa böp gëp Sodom nabë sën sa hevong ggëp ham nyëg lo, og rëk Sodom nahën medo rot beberup doğ buk sënë. ²⁴ Om sa nanër vu ham nabë doğ Buk-nyëvewen-yi, og ham rëk gweko maggin böpata rot kesuu Sodom hir maggin!”

Yesu Nër Bë, “Ham Nam Vu Sa Mesewah”
(Lk 10:21-22)

²⁵ Vu buk saga Yesu jom rak bë, “O Amağ! Hong Mehöböp vu yağek los dob. Sahëğ nivesa rot vu hong in ngaa pin sënë neggëp vunsën in alam los kwaj, gağ gëtato vu alam sën su deluğ dub böp rë lo. ²⁶ Yönon Amağ! In yik ngo kwam nevo bë gwevonğ nabë saga in nivesa.” ²⁷ Log nër ving bë, “Amağ vo ngaa pin loğ yam sa nemağ ggovek ya. Gemehöti su rak Nalu ni rë, gağ Ama yö timu rak ni. Gemehöti su rak Ama ni rë, gağ yik Nalu yö timu rak ni. Galam sën Nalu tato Ama vu sir lo, og derağ ni ving. ²⁸ Ham sën nekwerë ngaa maggin, beham nevimengin menedo lo, ham pin nam vu sa, in sa gağo maggin vër in ham geham sewah. ²⁹ Ham natu sa hur, beham gweko kwa vu sa. In sa mehö malağ yes, gesa su nehağ sa rak loğ ayoğ rë, lob ham ayomin rëk geto megëp revuh. ³⁰ Kë! Huk sën sebo vu ham lo saga su rëk deginengin ham rë, genğaa maggin sën sëğ gëvonğ vu ham in ham kwerë lo, saga yik sepëp!”

Tepək Rağ Buk-sewahsën-yi*

(Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)

12 Buk-sewahsën-yi* ti lob Yesu losho yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti ayo, lob yi hur maluh derur nos sënë anon mededah in dediikahëj. ² Loğ alam Parisai* delë lob denër vu Yesu bë, “Gëlë! Hong hur maluh dekeyëh horek Buk-sewahsën-yi*!” ³ Rëğ loğ tepëğ yah vu sir bë, “Mağ ham su tevin gägek sën Davit diikahë wirek lo rë? ⁴ Diikahë lob losho alam sën denesepa yi lo deloğ ya Anutu yi dub bedegga brët vabuung sën denetunğ netu seriveng benedo ggëp Anutu mala lo. Nos sën alam meris nebë Davit su deyoh vu bë dega rë lo, gağ alam-deneğ-seriveng mu yö denegga, (rëğ mu dediikahëj lom degga lob saga su devonğ paya rë). ⁵ Log mağ ham su rağ gägek sën neggëp loğ horek lo ni rë? Sënë nebë alam-deneğ-seriveng denevonğ huk loğ dub ayo loğ Buk-sewahsën-yi* lob dekeyëh horek ving nebë saga, rëğ su devonğ paya rë. ⁶ Rëğ sa nanër vu ham nabë nğaa sën nedo agi, sën böpata kesuu dub-vabuung-böp. ⁷ Bë ham jağ gägek sën neggëp loğ Anutu-yi-kağiya lo ni, og ham su rëğ bo maggin vu sir rë. Gägek sënë nebë: ‘Sa su nehevongin bë gağo seriveng sën ham nevesi vu sa lo rë, gağ sahëğ neving bë ham kwamin paya in alam beham doğ vu sir.’ Om su devonğ paya rë. ⁸ In Mehönon Nalu tu Buk-sewahsën-yi* ala.”

Yesu Vong Mehö Nema Nipaya Nivesa Rağ

(Mk 3:1-6; Lk 6:6-11)

⁹ Yesu vu nyëğ saga beya meloğ ya alam Parisai* saga hir dub-supinsën-yi. ¹⁰ Lob mehö seğë beloinsën ti nedo. Lom alam la bë denanër gägek jağ Yesu, lob deloğ tepëğ in yi bë, “Mağ yoh vu bë hil gevonğ alam nijrağsën nijvesa jağ doğ Buk-sewahsën-yi* ma ma?” ¹¹ Loğ Yesu nër yah vu sir bë, “Bë ham ti yi sipsip pë-rurek timu, lob duğ söv doğ Buk-sewahsën-yi*, og mağ mehö saga su rëğ najom jağ nom vavunë rë? Gağ rëğ najom jağ nom! ¹² Rëğ mu mehönon dekesuu sipsip yönon. Om sën hil ayoh vu bë adoğ vu mehönon doğ Buk-sewahsën-yi*.” ¹³ Log nër vu mehö sënë bë, “Gëte-lo seğëm nam!” Lom telo seğë ya, lob nivesa rağ nebë vahi. ¹⁴ Lob alam Parisai* to deyah dobnë medesupin sir medevengwëng rağ aggata bë dengis Yesu menadi-ik.

Anutu Yi Mehö-huk-yi Yesu

¹⁵ Loğ Yesu rağ ni, lob vuu nyëğ saga geya. Lob alam nğahiseğë detamuin yi, lob vong alam nijrağsën pin benijvesa rağ. ¹⁶ Log vo çoo vu sir bë su denanër yi ranğah, ¹⁷ lob gägek sën wirek Anutu nër verup mehö-nenër-gägek-ranğahsën Yesaya avi lo anon rağ.

¹⁸ Nebë:

“Sa hur sënë, sehoo in yi rağ, sahëğ neving yi, gesa halë yi nivesa kesuu alam vahi pin.

Rëğ sa gëtonğ sa Anon Vabuung jağ yi,

lob rëğ tateğ in sa gägek anon degwa vu alam-yu-ng-wë.

¹⁹ Losho mehönon su rëğ denanër sir rë, gesu rëğ gengeek rë,

gesu rëğ degenğo gegevonğ paanğ gëp telig rë.

²⁰ Gağwëğ sën keyëh meneggëp neğo ahon lo, og sa hur su rëğ keyëh na veröğ yi rë.

Log ram yi wik sën ggëp nelëlek teka lo, og sa hur su rëğ napuv na veröğ yi rë.

Rëğ medo gevonğ huk in rot beğägek niröpsën anon jağ bekesuu nğaa nipaya pin.

²¹ Lob alam-yu-ngwë rëğ medo debo kwaj in yi nabë rëğ doğ vu sir.”

Denër Bë Yesu Vong Huk Rağ Satan Niwëek

(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23)

²² Lob değo mehöti yam vu yi. Memö nedo loğ yi be-mala kenod los su yoh vu bë bengwëng rë. Lob Yesu vong benivesa rağ, betum nevengwëng genelë nyëğ.

²³ Lob alam yu böpata saga delëk anon bedenër bë, “Mehö sënëğ mağ yik Davit* yi mewis sën lo?” ²⁴ Rëğ alam Parisai* denğo, lob denër bë, “Netii memö to deneya rağ memö alaj Belsebul* niwëek.” ²⁵ Rëğ Yesu rağ ayoğ ni, lob nër vu sir bë, “Nabë alam dob timu de-basuh sir bedengis sir, og dob saga rëğ nabumeng na. Log nabë nyëğ böp ti ma alam degwa ti debasuh sir na yu luu bedengis sir, og rëğ nyëğ ma alam degwa ti saga su rëğ demedo rë. ²⁶ Om nabë Satan getii yi hur memö geto dena, og losho yi hur rëğ debasuh sir, lom yi nyëğ rëğ medo niwëek nabë va? ²⁷ Rëğ mu nabë Belsebul* neloğ vu sa yönon besa nehetii memö to deneya, og mağ re neloğ vu ham alam besën denetii memö to deneya agi? Om ham alam saga degenğo ham gägek sagi medeseggi rë. ²⁸ Gağ bë Anutu yi Anon Vabuung loğ vu sa, besa hetii memö beto deneya, og ham jağ ni nabë Anutu yam vu ham ggov-ek ya in bë gëgin ham. ²⁹ Mehöti su yoh vu bë doğ na Mehö Nipaya los niwëek saga yi begganğ mebo yi ku-peğ pin vër rë. Nabë naduu mehö niwëek saga govek, og mëm godeğ yi kupeğ pin sën nedo loğ yi begganğ ayo lo. ³⁰ Mehöti sën su sa alam yi rë lo, og nesis begö vu sa. Gemehöti sën su neloğ vu sa menesupin sipsip ving rë lo, og netii sir meya denepalët loğ. ³¹ Om sa nanër vu ham nabë Anutu yoh vu bë dahun mehönon hir nğaa nipaya los gägek pelësën pin sën denevonğ lo na. Gağ gägek pelësën sën denenër rağ Anon Vabu-ung lo, og su rëğ Anutu dahun na rë.

³² Log mehöti bë nanër gägek nipaya ti jağ Mehönon Nalu, og rëğ Anutu dahun yi nipaya sënë na. Gağ nabë mehöti nanër gägek nipaya ti jağ Anon Vabuung, og su rëğ Anutu dahun yi nipaya sënë na rë. Gağ rëğ na-ma, vu gwëbeng gevu tamusën geving.”

Kele Nipaya Nevuuk Anon Nipaya

(Lk 6:43-45)

³³ “Nabë ham baroh kele nivesa, og yö rëğ ngis anon nivesa. Nabë ham baroh kele nipaya, og yö rëğ ngis anon nipaya. In hil nehalë kele anon rëğ mëm hil

naraḱ ni nebë kele nivesa ma nipaya. ³⁴ Nyël nalu ham! Ham su yoh vu bë nanër ġaḡek nivesa rë, in ham alam nimin paya. Yönon, ham nenër ġaḡek verup avimin yoh vu nġaa sën ham kwamin nevo loḱ ayomin lo. ³⁵ Om mehö nivesa neḱo nġaa nivesa vër loḱ nġaa nivesa sën nesupin meneggëp loḱ ayo lo, menenër yam ranġah, log mehö nipaya neḱo nġaa nipaya vër loḱ nġaa nipaya sën nesupin meneggëp loḱ ayo lo, menenër yam ranġah. ³⁶ Om sën sa nanër vu ham nabë ġaḡek jeggin jeggin pin sën alam denenër lo, og rëḱ Anutu gevong nyëvewen doḱ nah vu sir doḱ buk sën genġo alam pin hir ġaḡek lo. ³⁷ In hong ġaḡek rëḱ nanër hong nabë hong mehö nim vesa ma rëḱ nanër hong nabë hong mehö nim paya."

Alam La Deketaġ Vu Yesu Bë Degelë Nġaa Böp (Mk 8:11-12; Lk 11:29-32)

³⁸ Nër saga ggovek lob alam-horek-yi la los alam Parisai* la denër vu yi bë, "Tatovaha, he hevongin bë gwevong nġaa böp ti behe ġalë." ³⁹ Lom nër yah vu sir bë, "Ham alam sën nedo dob-ë, ham alam nimin paya. Ham nebë avëh baggëb, om sën ham nekwetaġ bë ham gwelë nġaa böp. Rëḱ mu sa su rëḱ gevong nġaa böp vu ham rë. Gaḱ sëḱ gevong nġaa böp nabë sën mehö-nenër-ġaḡek-ranġahsën Yona yi nġaa böp lo mu vu ham beggovek. ⁴⁰ Wirek Yona neggëp loḱ ġël böp ayo yoh vu ranġah löö gebuk löö, lom Mehönon Nalu rëḱ ġëp doḱ dob ayo noh vu ranġah löö gebuk löö nabë saga. ⁴¹ Log vu Buk-tamusën og Anutu rëḱ seggi mehönon hir ġaḡek, lob rëḱ alam Nineve kedi debare medenanër ġaḡek jaḱ alam vu buk sënë nabë denevong nġaa nipaya. In alam Nineve denġo Yona aye bedeggërin sir yah vu Anutu. Gaḱ Mehö sën nedo agi kesuu Yona, rëḱ ham su wërin ham rë. ⁴² Log vu Buk-tamusën og Anutu rëḱ seggi mehönon hir ġaḡek, lob rëḱ avëh-los-bengö vu dob nyë sën sanġ-neverup lo kedi bare menanër ġaḡek jaḱ alam vu buk sënë nabë denevong nġaa nipaya. In avëh-los-bengö sënë yam vu dob nyë in bë genġo Solomon* yi ġaḡek los kwa böp. Gaḱ Mehö sën nedo agi og kesuu Solomon*, rëḱ ham su nġo aye rë."

Memö Yom Ggökin (Lk 11:24-26)

⁴³ "Memö nipaya sën to meya in mehönon ti lo, og to meya medo neyoh nyëġ nivevo benesero nyëġ len ti in bë sewah doḱ, rëḱ su netöḱ raḱ rë. ⁴⁴ Lom nër bë, 'Maam saḱ nah mena ġalë begganġ sën sa nado loḱ wirek lo rë!' Lob yah verup rëḱ nelë bë desekee begganġ sën lo bedevoneḱ vu benedo meris. ⁴⁵ Lob rengö yi beyah ḱo memö nemadvahi-bevidek-luu sën denevong nġaa nipaya rot medenekesuu yi lo, beyom denedo loḱ begganġ sënë. Lob mehö sën nedo paya wirek lo mëm nedo paya ya veröḱ yi rot. Om nġaa nipaya nabë sënë rëḱ natöḱ vu alam nij paya sën denedo gwëbeng agi nabë saga."

Yesu Ata Lo Ari Lo (Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

⁴⁶ Yesu nahën nenër ġaḡek nebë sënë vu alam, log ata gari lo yam denare dobnë in bë losho debeng-wëng. ⁴⁷ Lob mehöti nër vu bë, "Ġelë, atam losho arim lo yam denare dobnë in bë ham los bengwëng." ⁴⁸ Lob Yesu nër ġaḡek yah vu mehö sënë bë, "Sataġ re? Gesarig re lo?" ⁴⁹ Lob tato yi hur lo raḱ nema genër bë, "Gwelë! Ataġ lo arig lo sënë. ⁵⁰ Alam sën denesepa loḱ Amaġ vu yaḡek kwa lo, og sir saga mëm detu sarig lo, savëhnög lo, sataġ lo!"

Mehö Netetëhin Nos Ġahis Vu Huk (Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

13 Vu buk saga Yesu vu begganġ ayo meto meya dobnë, beya nedo dus vu nġaggee böp nenga. ² Loḱ alam yu böpata deya vu yi, lob Yesu raḱ ya nedo yaġ ti, galam pin denare nġaggee nenga. ³ Log nër ġaḡek peggirinsën nġahiseḱë vu sir bë, "Ham gwengö rë! Mehö netetëhin nos ġahis ti to meya huk anon in bë tetëhin yi nos ġahis.

⁴ Netetëhin nos ġahis, lob vahi to nedo loḱ aggata sën neyoh huk vuheng lo, lom soḱ yam degga pevis. ⁵ Log ġahis la to meraḱ nedo dob mahen teka sën raḱ neggëp ġelöng vavunë lo, om kip pevis in dob mahen teka mu, ⁶ lob hes tum bevev raḱ lom meran ya, in ġëġa su luḱ ya dob ġëbinë rë. ⁷ Log ġahis vahi to meloḱ ya nedo vos niggin ggin ayo, lob vos niggin ggin sënë kip merig meggök nos bevong paya. ⁸ Log ġahis la to meluḱ ya nedo dob jeji, lob rig basis anon nivesa. La sis anon mehödahis nemadvahi, gela sis anon mehödahis löö, gela sis anon mehödahis ti benemadluho. ⁹ Mehöti bë nenga neggëp, og genġo ġaḡek sënë."

Yesu Nër Ġaḡek Peggirinsën Degwa Ranġah (Mk 4:10-12; Lk 8:9-10)

¹⁰ Lob yi hur maluh ya deloḱ tepëḱ in yi bë, "Ġenër ġaḡek pin netu ġaḡek peggirinsën vu sir in va?" ¹¹ Loḱ nër yah vu sir bë, "In Anutu tateḱin Nyëġ-yaḡek-yi yi ġaḡek vunsën degwa vu ham, gaḱ su tateḱin vu alam sënë rë. ¹² Mehöti sën neraḱ ġaḡek degwa ni lo, og rëḱ jaḱ la degwa ni geving rot, gemehöti sën su neraḱ ġaḡek degwa ni rë lo, og rëḱ kwa birekin teka sën neraḱ ni lo benama na veröḱ yi. ¹³ Senër ġaḡek peggirinsën vu sir in bë rëḱ degelë mu gesu dejaḱ ni rë, log denġo mu gesu denatöḱ jaḱ ġaḡek degwa rë. ¹⁴ Om mehö-nenër-ġaḡek-ranġahsën Yesaya yi ġaḡek anon raḱ, sën nër nebë:

'Ham nengamin rëḱ genġo, rëḱ ham kwamin su rëḱ natöḱ jaḱ rë.

Ham malamin rëḱ gelë, rëḱ ham su rëḱ jaḱ degwa ni rë.'

¹⁵ GeYesaya nër raḱ sir ving bë:

'Nabë saga, in alam sënë ayoj niwëëk, medemir nengaj gedekebu malaj in bë malaj rëḱ gelë genengaj rëḱ genġo,

lob deĵaĵ ni medegërin sir lob sa ġevonġ benijvesa jaĵ.'

¹⁶ Gaĵ mu hameĵ kwamin vesa in ham malamin nelë sa los ham nengamin nengö sayeg. ¹⁷ Sa nanër vu ham yonon nabë: Wirek alam-denenër-ġaġek-ranġah-sën los alam yohvu nġahiseĳë denetunġ malaj in bë degelë nġaa sën ham nelë aġi, rëĵ su denelë rë. Log denebë nengaj in bë degenġo ġaġek sën ham nengö aġi, rëĵ su denenġo rë."

Ġaġek Peggirinsën Raĵ Mehö Netetëhin Ġahis Lo Yi Degwa

(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)

¹⁸ "Om ham gwengö ġaġek peġgirinsën raĵ mehö netetëhin ġahis lo degwa rë. ¹⁹ Alam sën denenġo Nyëġ-yaġek-yi yi ġaġek rëĵ su kwaj netöĵ raĵ degwa rë lo, og sir nebë ġahis sën to nedo loĵ aggata, in Mehö Nipaya lo yam neseapos ġaġek lo vër in ayoj. ²⁰ Log ġahis sën to nedo raĵ ġelönġ vavunë lo, nebë alam sën denġo ġaġek medeĳo raĵ pevis mekwaj vesa in. ²¹ Rëĵ mu sir nebë nos ġeġa sën neraĵ vu ġelönġ lo, lob su denedo hus ading rë. Bë nġaa maggin ti natöĵ jaĵ sir, ma mehö la denanër sir in desepa loĵ sa ġaġek, og rëĵ dedëin na pevis. ²² Log ġahis sën to meloĵ ya vos niggin ggin ayo lo, nebë alam sën denenġo ġaġek, loĵ newaj neraĵ in nġaa dob yi lo. Gahëj ving monë lu nġaa rot ggök ya ġaġek, lom diiĵ gesu sis anon rë. ²³ Log ġahis sën to meluĵ ya dob jeji lo nebë alam sën denġo ġaġek bedetöĵ raĵ degwa bedenevonġ ving bedenevonġ banon raĵ lo. La denesis anon mehödahis nemadvahi, gela denesis anon mehödahis löö, gela denesis anon mehödahis ti benemadluho."

Ġaġek Peggirinsën Raĵ Vos Nipaya Kip Loĵ Huk

²⁴ Loĵ nër ġaġek peġgirinsën ngwë ggökin vu sir bë, "Sën Nyëġ-yaġek-yi anon jaĵ lo, og yiĵ nebë mehönon ti tetëhin nos ġahis nivesa loĵ yi huk. ²⁵ Lob neggëp yi-ing buk, log mehö sën nelë yi paya lo, tetëhin vos nipaya ġahis ggök ya nos ġahis lo vavunë geneya. ²⁶ Lob ġahis lo kip meböp raĵ ggovek bebë ngis anon, loĵ delë vos nipaya lo kip merivin loĵ ving. ²⁷ Lob yi hur ya denër vu yi bë, 'Mehö böp, maĵ ġetetëhin ġahis nivesa loĵ hong huk, log vos nipaya sën kip agu yam vu tena?' ²⁸ Loĵ nër vu sir bë, 'Mehö sën nelë sa paya lo vonġ nġaa sënë!' Lom yi hur deloĵ tepëĵ in yi bë, 'Om he na bepul vos sënë na?' ²⁹ Rëĵ nër yah bë, 'Ma! Bë ham bepul vos na, og maĵ ham rëĵ bepul nos la geving. ³⁰ Om ham naĳöök geluho desarömin sir medebare gebuk sën hil abo nos anon lo rë. Lob doĵ buk saga og sëĵ nanër vu alam sën debo nos anon lo nabë dengap vos nipaya jaĵ bun namuġin bena deġetë jaĵ na nengwah, log mëm dengupin nos anon jaĵ na sa jök.'"

Ġaġek Peggirinsën Raĵ Ġahis Mahen Teka

(Mk 4:31-32; Lk 13:18-21)

³¹ Loĵ Yesu nër ġaġek peġgirinsën ngwë vu sir ggökin bë, "Sën Nyëġ-yaġek-yi anon jaĵ lo, og yiĵ nebë

mastet* ġahis sën mehöti ĳo meya mehin loĵ yi huk. ³² Nos ġahis saga mahen teka genos ġahis pin kesuu, rëĵ tum nekip lob böp neraĵ benekesuu nos pin geya netu ĳele, besoĵ sën denevëeng medeneya aġi yam denejegwi newisej loĵ nema."

³³ Log nër ġaġek peġgirinsën ngwë vu sir nebë, "Sën Nyëġ-yaġek-yi anon jaĵ lo, og yiĵ nebë yiist* sën nevonġ bebrët nerig lo. Avëh ti ĳo meya sarömin ving parawa ĳetuĵ löö loĵ ġabum, lom yiist* köd parawa pin sënë merig."

Yesu Nër Ġaġek Peggirinsën

(Mk 4:33-34)

³⁴ Yesu nër ġaġek peġgirinsën pin saga gesu nër ti ranġah rë, gaĵ nër tu ġaġek peġgirinsën mu vu alam yu böpata saga. ³⁵ In mehö-nenër-ġaġek-ranġahsën Yesaya yi ġaġek sënë anon jaĵ. Sën nebë: 'Sëĵ nanër vu sir jaĵ ġaġek peġgirinsën.

Gesëĵ nanër ġaġek sën nevun yi loĵ buk sën Anutu tunġ yaġek los dob meneggëp rot meverup gwëbeng aġi vu sir.'

Ġaġek Peggirinsën Raĵ Vos Nipaya Lo Degwa

³⁶ Yesu nër ggovek, log vuu alam yu böpata saga ya, geloĵ yah begganġ ayo, lob yi hur maluh ya deloĵ tepëĵ in yi bë, "Ġenanër ġaġek peġgirinsën sën vos nipaya kip loĵ huk anon lo degwa ranġah vu he rë."

³⁷ Lob nër yah vu sir bë, "Mehö sën nevaroh nos ġahis nivesa saga og Mehönon Nalu. ³⁸ Gedob pin sënë nebë huk, genos ġahis nivesa saga nebë alam sën detu Anutu yi hur, gevos nipaya saga nebë Mehö Nipaya Satan yi hur lo. ³⁹ Log mehö netetëhin vos nipaya ġahis lo, saga Satan. Log buk sën dengupin nos lo, saga og buk sën dob los yaġek nama na lo. Galam sën dengupin nos lo, sagaĵ angër lo. ⁴⁰ Log sën dengupin vos nipaya mena debesi pin jaĵ nengwah lo, og yiĵ rëĵ degevonġ nabë sënë doĵ Buk-tamusën. ⁴¹ Doĵ buk saga Mehönon Nalu rëĵ gevonġ yi angër na dengupin alam nij paya pin sën depelëpin alam-vonġv-ingsën-yi lo geving alam pin sën denevonġ nġaa nipaya lo, bedeġeĳo sir vër in Anutu-yi-Nyëġ. ⁴² Lob rëĵ deġetë sir doĵ na nengwah, bedengu los deġeĳö nyëj. ⁴³ Lob vu buk saga Anutu-yi-alam rëĵ denajëh nabë hes ġëp Amaj-yi-Nyëġ. Mehöti bë nenga neggëp og genġo ġaġek sënë!"

Ġaġek Peggirinsën Raĵ Mehö Nesero Yi Monë Loĵ Huk Anon

⁴⁴ "Log sën Nyëġ-yaġek-yi anon jaĵ lo, og yiĵ nebë ĳupeĵ nivesa sën mehöti vun meneggëp loĵ dob be-mehö ngwë töĵ vu, log vun yah ggökin. Kwa vesa rot geya nevonġ yi nġaa pin balam debaġo beĳo monë raĵ pin, lom yah baġo dob len ti sënë betu yi nġaa."

Ġaġek Peggirinsën Raĵ Ķumĳum

⁴⁵ "Log sën Nyëġ-yaġek-yi anon jaĵ lo, og yiĵ nebë mehö-nebaġo-nġaa nesero ĳumĳum nivesa in bë

baĝo. ⁴⁶Tök vu kumkum ti bemalanĝeri rot beyi monë böpata rot. Lom ya mevong yi kupek pin balam de-baĝo, lob ko monë rak betum yah baĝo kumkum malanĝeri sënë rak betu yi ngaa."

Ĝaĝek Peggirinsën Rak Lek-ĝel-yi

⁴⁷"Log ĝaĝek peggirinsën ngwë nebë sënë: Sën Nyëĝ-yaĝek-yi anon jak lo, og yik nebë lek-ĝel-yi ti sën denetë luĝ ya loo beggërin ĝel aggagga loĝ. ⁴⁸Lek pup lom dedadii rak yam ronek, bedeggooïn ĝel nivesa loĝ ya ĝabum, gedetë nipaya ya. ⁴⁹Lob buk sën yaĝek los dob nama na lo, og rëk nabë sënë. Angër rëk nam degeko alam nij paya vër doĝ alam nijvesa vuheng, ⁵⁰bena degetë sir doĝ na nengwah, bedengu los degeköö nyëj."

Ĝaĝek Peggirinsën Rak Mehöti Los Yi Kupek Mewis Los Muĝeng

⁵¹Log Yesu loĝ tepëk in sir bë, "Maĝ ham rak ĝaĝek mewis pin sënë degwa ni?" Lom deyoĝek bë, "Ëë-ë!" ⁵²Lob nër yah vu sir bë, "Mehö-horek-yi sën nengö ĝaĝek rak Nyëĝ-yaĝek-yi venuh ggovek lo, saga nebë begganĝ ala ti. Loĝ ya yi begganĝ-kupek-yi ayo beko yi kupek mewis los muĝeng loĝ ti beluĝ yom."

Alam Nasaret Deruu Demij Vu Yesu

(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

⁵³Yesu nër ĝaĝek peggirinsën saga vu sir ggovek log vuu hir nyëĝ ya, ⁵⁴geyah ben menenër Anutu yi ĝaĝek vu yi alam loĝ hir dub-supinsën-yi. Lom avij tök medenër bë, "Mehö sënë ko kwa los ngaa böp böp sënë vu tena? ⁵⁵Yosep sën mehö nelev begganĝ lo nalu yi! Gata Maria! Gemaĝ ari lo sën Yakobus geYosep geSimon geYudas lo? ⁵⁶Gavëhnö lo sën denedo ving hil-ë! Log maĝ ko ngaa pin sënë vu tena?" ⁵⁷Denër nebë sënë, log denelë yi paya. Rëk Yesu nër vu sir bë, "Alam vu nyëĝ pin deneĝo mehö-nenër-ĝaĝek-ranĝah-sën arëj rak, gaĝ yö hir alam, gesir sën losho begganĝ-bu timu lo, og ma!" ⁵⁸Lob su vong ngaa böp ngahiseĝe vu nyëĝ saga rë, in su ayoj neya timu vu yi rë.

Degwa Sën Herot* Kuung Bë Jon In Yesu Lo

(Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)

14 Vu buk saga Herot* tu distrik Galilea ala mendo, bengö Yesu bengö. ²Lob nër vu yi alam sën denengö ĝaĝek ggëp avi lo bë, "Yik Mehö-neripek-alam Jon lo sënë! Kedi rak ggökin vu bedub, om sën nevong ngaa los niwëek ata nebë agi."

³Herot* nër bë saga in jom Mehö-neripek-alam Jon beduu yi ahon wirek betung yi ya karabus. Herot* vong rak ari Pilip venë Herodias sën ggodek yah tu venë lo. ⁴In Jon nër vu Herot* bë, "Su ĝeĝo avëh sënë niröp rë!" ⁵Lom Herot* bë ngis yi menadiik rëk ggö-nengin alam Yuda in kwaj nevo Jon bë yi mehö-nenër-ĝaĝek-ranĝahsën ti. ⁶Betum buk sën Herot* kwa vo yi buk sën ata ko yi wirek lo, lob vong nos böp balam la

desupin sir ving yi, geHerodias nalu avëh yam nelöo loĝ malaj.

⁷Lob Herot* lë bahë nivesa rot in yi, lob nër yonon rot vu avëh avö sënë getato nema ya vavunë bë, "Bë ĝenanër ngaa ti vu sa, og sëk bo nök vu hong yonon!" ⁸Lob Herodias loĝ nalu avëh ahë bemëm nër vu Herot* bë, "Gwetung Mehö-neripek-alam Jon yu doĝ ĝabum ti meĝebo vu sa pehi sënë!" ⁹Nër nebë sënë lom mehö-los-bengö Herot* ayo maggin, rëk kwa vo ĝaĝek sën nër yonon getato nema ya vavunë lo, in neggönengin alam vatëveĝ sën deyam in yi nos böp lo denĝo. Lob nër bë degevong noh vu saga. ¹⁰Lom vong mehöti ya begganĝ karabus ayo meketöv Jon kwa. ¹¹Lob deĝo yu loĝ ĝabum ti beyam devo vu avëh avö sënë, beĝo meyah vo vu ata. ¹²Gejon yi hur maluh yam deĝo anon meya delev. Delev ggovek, log ya denër vu Yesu.

Yesu Vet Alam 5,000

(Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

¹³Yesu ngö ĝaĝek sënë lob vuu nyëĝ saga geraĝ yaĝ meya nyëĝ-yumeris tahsën ti. Loĝ alam denĝo lom devuu nyëĝ böp gedeyoh ronek bedesepa yi medeya.

¹⁴Lob Yesu ya verup merak yah ronek vu nyëĝ-yumeris, lob lë alam ngahiseĝe saga bekwa vongin sir, lob vong behir alam nijraksën nijvesa rak.

¹⁵Log sehuĝ luĝ lob yi hur maluh ya denër vu yi bë, "Nyëĝ-yumeris tahsën sënë behes mala ya ggovek, om gwevong alam sënë deketëkin sir medena denoh vu begganĝ-bu ti ti in debaĝo hir nos." ¹⁶Rëk Yesu nër vu sir bë, "O, su dena! Gaĝ ham bet sir!" ¹⁷Rëk denër yah vu yi bë, "Rëk mu hil hed brët nemadvahi gegël luu mu-o!" ¹⁸Rëk nër yah bë, "Ham gweĝo nam vu sa rë!"

¹⁹Lom nër vu alam bë degeto demodo jak pahup, log ko brët nemadvahi gegël luu lo rak, log varah mala rak yaĝek gejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu. Log mëm deĝo bevo vu yi hur maluh beya devo ggelek alam saga. ²⁰Lob sir pin degga meyoĝ vu sir, log desupin vahi sën nahën nedo lo loĝ sap nemadluho-bevidek-luu. ²¹Alam sën degga nos lo sir maluh yoh vu 5,000, gesu detevin avëh los hurmahën ving rë.

Yesu Vare Neya Rak Ngaggee Vavunë

(Mk 6:45-52; Jn 6:15-21)

²²Ggovek log Yesu vong yi hur maluh bë deĝak na yaĝ bedena ngaggee nenga vahi namuĝin, gegevong alam bedenah bej rë. ²³Vong alam deya ggovek, log yö ti ya los keĝu in bë najom jak, lob nahën ya nedo keĝu gebuk loĝ. ²⁴Geyaĝ to meya ngaggee vuheng rot, lom sang vë niwëek yam ggëp yaĝ neru, lob ngaggee tëë luĝ ya yaĝ rot. ²⁵Lob dus rak in bë nyëĝ geheng, log Yesu vare neya rak ngaggee vavunë betök ya vu sir. ²⁶Delë bë vare neya rak ngaggee vavunë, lom delëk mekenuj verup medenër bë, "Alam diiksën kenuj ti!", gedeggöneng medengeek. ²⁷Rëk Yesu pevis benër ya vu sir bë, "Ham su newamin jak! Yik sa sënë om ham su göneng."

²⁸ Lom Pita nêr yah vu bê, "Mehöböp! Nabê hong saga, og gënanêr gesa bare jak ngaggee vavunê benök vu hong!" ²⁹ Lom Yesu nêr bê, "Gënam!" Lob Pita vuu yağ geto meya nare rak ngaggee vavunê meya vu Yesu, ³⁰ rëk ngo sang dedun, lom ggöneng bevongin bê duk na ngaggee bengaggee jehöo yi. Lob ngeek in Yesu bê, "Mehöböp, gënajom sa jak!"

³¹ Lom Yesu pevis bejom Pita rak genêr vu yi bê, "Su ayom neyam timu vu sa yönon rë! Ayom luu luu in-a?" ³² Lob luho deraç yah yağ, log sang maya avuti. ³³ Lob alam sën denedo rak yağ lo depetev medeneggëp loç vaha gedenêr bê, "Anutu nalu hong yönon rot!"

**Yesu Vong Alam Niraksën Ngahisekë Vu Genesaret*
Menijvesa Rak**
(Mk 6:53-56)

³⁴ Ggovek, loç ya deverup ngaggee vahi beya detök ya Genesaret*, ³⁵ lob alam vu nyëg sagu deraç ni bê Yesu, lob devong gaçek ya nyëg dus dus pin bedeko alam nijraksën pin yam vu yi. ³⁶ Gedeketağ vu yi bê yik alam nijraksën degebê nemaj jak yi röpröp nyë mu. Lob sir pin sën denebê nemaj rak lo og nijvesa neraç.

Anutu Yi Horek Kesuu Hil Kenud Hir Horek
(Mk 7:1-13)

15 Parisai* la losho alam-horek-yi la vu Yerusalem bedeyam vu Yesu bedenêr bê, ² "Tum hong hur maluh denekeyêh alam hib wirek hen hir horek sën devong vu hil agi lo in-a? Su deneripek nemaj muğin rëk mëm denegga nos rë!" ³ Rëk Yesu nêr yah vu sir bê, "Log yik ham nebê saga! Nebê va sën ham ngo nesepe loç alam hib wirek hen hir horek geham nekweyêh Anutu yi horek-ê?" ⁴ Anutu nêr bê, 'Gëgurek amam lu atam babuj' genêr ving bê, 'Mehöti bê nanêr gaçek nipaya jak ama ma ata, og ham tengwa yi menadiik'. ⁵ Rëk ham nenêr bê, 'Mehöti yi monê lu ngaa neggëp in bê doç vu ama ma ata jak, rëk mu nanêr vu yi nabê, "Sa bê doç vu meluu megevong sa ngaa sënë nöç vu meluu, rëk mu rëk nama, in sehoo in rak ggovek in bê nату seriveng vu Anutu", ⁶ og ggovek, mehö saga su doç vu ama lu ata jak.' Rëk mu ham nedahun Anutu yi gaçek rak ngaa nebê saga in bê ham ngo sepa doç alam hib wirek hen hir gaçek. ⁷ Ham alam kwamin luu! Mehö-nenêr-gaçek-rangah-sën Yesaya nêr gaçek sënë rak ham niröp nebê: ⁸ 'Alam sënë deneko sarëğ rak verup avij, rëk mu ayoj yö neggëp ading in sa. ⁹ Yö denenêr mehönon hir horek gedenenêr bê, "Anutu yi horek sënë!" lob deneko sa rak meris mu."

Ngaa Sën Nevong Mehöhon Benij Paya Neraç
(Mk 7:14-23)

¹⁰ Lob Yesu supin alam deyam vu yi benêr vu sir bê, "Ham gwengö beham jak ni. ¹¹ Ngaa sën nelok ya mehönon avij lo, og su nevong benij paya neraç rë. Gaç mëm ngaa sën nedo loç mehönon ayoj berak neverup avij lo mu, sën nevong benij paya neraç."

¹² Lob yi hur maluh ya denêr vu yi bê, "Alam Parisai* denço hong gaçek saga lob ayoj nipaya. Ma geraç ni?" ¹³ Rëk Yesu nêr yah bê, "Ngaa pin sën Amağ vu yaçek su nevaroh rë lo, og rëk bepul los gëga na. ¹⁴ Ham naçöök geyö hir ngaa! Alam malaj kenod lob dekuung bê detato aggata vu alam malaj kenod ngwê. Bê mehö mala kenod ngwê tato aggata vu mehö mala kenod ngwê, og rëk luho debês lii doç ti."

¹⁵ Lom Pita nêr yah vu Yesu bê, "Om gënanêr gaçek peggirinsën sënë degwa behe ganço rë!" ¹⁶ Rëk Yesu nêr bê, "Om ham ngo nahên geham su neraç ni rë?" ¹⁷ Maç ham su rak ngaa pin sën hil naha lo ni bê nelok ya hil avid beya nare loç hil ahêd kevus, loç tum to neluç ya asoreng rë? ¹⁸ Gaç ngaa sën rak neverup mehönon avij beto neyam rangah lo, sën yam ggëp ayoj. Lob ngaa nebê sënë sën nevong bemehönon nij paya neraç. ¹⁹ In ngaa sën neverup ayoj lo nebê sënë: Kwaj nevo ngaa nipaya, denesis mehönon medenedi-ik, deneggodeç alam venêj ma reggaj, mağëm los avö deneggodeç sir, deneggodeç ngaa, denenêr gaçek ku-ungsën, denenêr gaçek pelësën. ²⁰ Ngaa pin sënë nevong bemehönon nij paya neraç. Gaç bê mehönon dega nos besu dejipek nemaj namuğin rë, og saga su nevong benij paya neraç rë."

Kanaan Avêh Vong Ving Yesu Anon Rot
(Mk 7:24-30)

²¹ Lob Yesu kedi rak loç nyëg saga beya distrik Ture los Sidon. ²² Lob avêh-yu-ngwê ti vu Kanaan nedo sagu beyam tahi bê, "O Mehöböp! Davit* yi Mewis hong! Kwam gevong in sa! Memö nipaya ti gwanğ ya sa naluğ avêh ayo benevasap yi rot!" ²³ Rëk Yesu su nêr gaçek ti loç yah vu yi rë. Lob yi hur maluh deyam vu yi medenêr bê, "Avêh sënë tahi megejiin hil rot, om gw-evong nah!" ²⁴ Rëk Yesu nêr yah bê, "Anutu vong sa meseyam in sedoç vu sipsip mala-masën vu Israel mu!" ²⁵ Rëk avêh yam dus bepotev meneggëp loç vaha genêr bê, "Mehöböp gedoç vu sa!"

²⁶ Loç Yesu nêr rak gaçek peggirinsën yah vu yi bê, "Su yoh vu bê hil gaço hurmahan hir nos vër begete na vu anöo rë!" ²⁷ Rëk avêh nêr bê, "Mehöböp, sagaç yönon, gaç mëm anöo denepatu nos metes sën alaj denevong meneluç ya reek len lo!" ²⁸ Nêr nebê sënë, lom Yesu nêr yah vu yi bê, "O avêh! Ayom neyam timu vu sa yönon rot, om ngaa sën gënevongin lo rëk anon jak vu hong." Lom loç hes mala saga avêh nalu nivesa rak yah ggökin.

Yesu Vong Balam Niraksën Ngahisekë Nijvesa Rak

²⁹ Log Yesu ya rak beya metök ya ngaggee böp Galilea nenga. Besepa meya teka loç mëm rak ya kedu ti beto nedo. ³⁰ Lob alam ngahisekë desupin sir medeyam vu yi. Lob deço alam vahaj nipaya, seçëj vegguu, malaj kenod, kwaj ngengöleng, geniraksën vahi ving, bedeyam vu yi. Bedebê sir loç Yesu vaha, lob vong benijvesa rak. ³¹ Lob alam saga kenuj ya in denelê alam kwaj ngengöleng denevongwëng, galam seçëj vegguu seçëj nesesor yi, galam vahaj nipaya

deneya aggata, galam malaj kenod denelë nyëg. Lob deko Israel hir Anutu arë raq.

Yesu Vet Alam 4,000
(Mk 8:1-10)

³² Lob Yesu supin yi hur maluh lo benër vu sir bë, "Sa kwağ paya in alam sënë, in denedo buk löö ving sa benos main sir. Lob sa su hevongin bë gevong sir na rë, in meyip rëk gevong sir bemalaj pebilin gëp aggata bedebës." ³³ Loq yi hur maluh denër vu yi bë, "Nyëg-yumeris sënë, om hil rëk gaço nos vu tena mabet alam yu böpata sënë jak-a?" ³⁴ Rëk Yesu nër yah vu sir bë, "Ham brët va la neggëp vu ham-a?" Lom denër yah bë, "He hömin brët nemadvahi-bevidek-luu gegël mahen luu." ³⁵ Lob Yesu nër vu alam beto denedo dob. ³⁶ Log qo brët nemadvahi-bevidek-luu, gegël luu lo raq, gejom raq in los kwa vesa ya vu Anutu, log dego bevo vu yi hur maluh, beya devo ggelek alam. ³⁷ Degga beyoh vu sir, log vahi nedo bedesupin loq jebeng nemadvahi-mevidek-luu. ³⁸ Log alam sën degga nos lo sir yoh vu 4,000, gesu detevin avëh los hurmahen ving rë. ³⁹ Log mëm Yesu vong medeketëkin sir medeya, log raq yağ meya los Magadan.

Alam Parisai* los Sadukai* Detahi Bë Degelë Ngaa Böp
(Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)

16 Alam Parisai* los Sadukai* deyam in bë deseggi Yesu, lob denër bë gevong ngaa böp yağek yi ti bedegelë. ² Rëk nër yah vu sir bë, "Ham nelë bë gerub nevarah sehuksën lob ham nenër bë, 'Gerub varah sehuksën, om nyëg rëk gevang neheng.' ³ Log ham nelë kequp nekebu monbuk, lom ham nenër bë, 'Kequp kebu monbuk genyëg malaqenu rot, om vongin ayöong los hob nam!' Ngaa nebë sënë netato vu ham beham ngo neraq ni, rëk ham su neraq ngaa sën neggëp ham malamin gwëbeng-ë ni rë! ⁴ Ham alam nimin paya, ham nebë avëh baggëb, om sën ham kwetağ bë ham gwelë ngaa böp. Rëk mu sa su rëk gevong ngaa böp ti beham gwelë rë. Gaq sëk tato ngaa böp nabë sën Yona yi ngaa böp lo vu ham mu beggovek." Log Yesu vuu sir geya.

Ğağek Peggirinsën Raq Alam Parisai* Los Sadukai* Hir Yiist* Sën Nevong Brët Menerig Lo
(Mk 8:14-21)

⁵ Yi hur maluh deraq yağ ving yi medeya ngaggee nenga vahi, rëk kwaj virekin nos gesu deko la sepa rë. ⁶ Loq Yesu nër vu sir bë, "Ham gwegin ham in alam Parisai* los Sadukai* hir yiist*!" ⁷ Lob yö denër vu sir bë, "Hil su haço nos la sepa rë, om sën nenër aga!" ⁸ Yesu raq ni lob nër bë, "Ham su ayomin neyam timu vu sa yönon rë! Ma nebë va sën ham nesap ham raq bë ham su qo nos la sepa rë-ë?" ⁹ Ma ham nahen geham su raq ni rë? Maq ham su kwamin nevo brët nemadvahi sën alam 5,000 degga gesap va la sën ham supin loq lo rë? ¹⁰ Log maq ham su kwamin nevo brët nemadvahi-bevidek-luu sën alam 4,000 degga geham

supin loq jebeng va la lo rë? ¹¹ Ma ham su raq ni rë? Sa su nanër nos vu ham rë! Gaq senër vu ham bë ham gwegin ham vu Parisai* los Sadukai* hir yiist*!" ¹² Lob mëm deraq ni bë su nër raq yiist* sën brët yi lo rë. Gaq nenër bë degegin sir vu Parisai* los Sadukai* hir gağek.

Pita Nër Yesu Rangah Bë Mehö Sën Anutu Ggooin Raq In Bë Geqo Hil Nah
(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)

¹³ Yesu ya los Sisarea vu distrik Pilipi, lob loq tepëk in yi hur maluh bë, "Alam denenër Mehönon Nalu bë yi re?" ¹⁴ Lob denër yah bë, "Mehö la denenër bë Mehöneripek-alam Jon. Log la denenër bë Elia. Log la denenër bë Yeremia, ma mehö-nenër-ğağek-rangahsën wirek hen ti." ¹⁵ Loq Yesu loq tepëk yah vu sir bë, "Gaq hamek nenër bë sa re?" ¹⁶ Loq Simon Pita nër yah bë, "Hong Kerisi*! Anutu mala-tumsën Nalu hong!"

¹⁷ Lom Yesu nër yah vu yi bë, "Jon* nalu Simon! Kwam vesa anon! Alam dob sënë ti su tatekin gağek sënë vu hong rë. Gaq Amağ sën nedo yağek lo yö tatekin vu hong. ¹⁸ Om sa nanër vu hong nabë hong Pita (sënë degwa nebë gelöng), lob sëk dev sa dub jak medo gelöng sënë, geNyëg Nipaya su yoh vu bë bare megedu begö jak dub sënë rë. ¹⁹ Sëk bo kii Nyëg-yağek-yi vu hong. Genğaa sën gënanërin vu dob lo, og Anutu rëk nanërin vu yağek geving. Genğaa sën gëngoğekin vu dob lo, og Anutu rëk bo veyovin gëp yağek geving." ²⁰ Log Yesu nër niwëek vu yi hur maluh bë su na denanër vu mehö la nabë yi Kerisi*.

Yesu Nër Yi Maggin Rangah Bë Rëk Nadiik Gekedi Jak Nah
(Mk 8:31-9:1; Lk 8:22-27)

²¹ Log Yesu nër rangah muğin vu yi hur maluh loq buk saga bë rëk na Yerusalem, lob alam-teta losho alam-deneqo-seriveng hir ggev, galam-horek-yi rëk debo vanë ngahisekë vu yi, gedengis yi menadiik, gebuk natu löö rëk mëm kedi jak nah gökin.

²² Lob Pita qo yi meya nenga bevong gağek raq yi bë, "Mehöböp, su rëk nabë saga rë! Ngaa sënë su rëk natok vu hong rë!" ²³ Loq Yesu ggërin yah benër vu Pita bë, "Satan! Gebare nah sa demig, in gënewërin sa aggata! Su kwam tok raq Anutu kwa rë, gaq kwam nevo ngaa nebë sën mehönon yö kwaj nevo lo!"

²⁴ Log Yesu nër vu yi hur maluh bë, "Mehöti bë natu sa hur, og kwa birek in yi gekerë yi kelepeko* beta-muin sa. ²⁵ In mehöti bë kwa bo yi begegin nivesa, og rëk anon mala nama. Gaq mehöti bë kwa birekin yi benadiik in sa, og rëk medo mala-tumsën. ²⁶ Nabë mehöti yö geqo yi jak in ngaa dob yi pin bemedo loq nadiik, og yi ngaa sënë rëk dok vu yi nabë va? Ma mehönon rëk debağo Anutu jak va in gevong bedemedo malaj-tumsën-a? Ma! ²⁷ Mehönon Nalu rëk nam los Ama yö niwëek geyi vuneq vuneq yağek yi geyi angër lo, lob dok buk sënë og rëk bo nyëvewen dok nah ngaa pin sën mehönon denevong lo vu sir. ²⁸ Sa nanër vu ham yönon nabë ham sën nare agi vahi su rëk de-

nadiik rë, gaḱ rëḱ demedo medegelë geMehönon Nalu nom nabë mehö-los-bengö in geḱin hil."

Hur Maluh Löö Delë Bë Yesu Navi Agga Ngwë Raḱ
(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

17 Buk nemadvahi-bevidek-ti ya ggovek, log Yesu ḱo Pita geYakobus luho ari Jon bederaḱ ḱedu ad-ing ti, beyö ya denedo. ² Lob delë bë Yesu navi agga ngwë raḱ, bemala netum nebë hes, geyi tob veroo meris nebë davës. ³ Lob delë Moses lu Elia detöḱ yam medenevengwëng ving yi. ⁴ Pita lë lob nër vu Yesu bë, "Mehöböp, he nado mehalë ngaa sënë om mëm nivesa rot. Bë ahëm geving, og sedev numeng löö gëp sënë, ti vu hong, ngwë vu Moses, gengwë vu Elia."

⁵ Nahën nevengwëng, log beggob veroo ti yam bom Yesu lööho, log gaḱek ti yam loḱ beggob ayo nebë, "Sa Naluḱ yik sënë, sën sahëḱ neving yi los halë yi nivesa lo. Ham gwebë nengamin vu yi!" ⁶ Yi hur maluh denḱo sënë, lob deggöneng bedepetev beyuj ya dob.

⁷ Loḱ Yesu yam vu sir bebë nema raḱ sir genër bë, "Ham su göneng rë, ham kwedi jaḱ!" ⁸ Lob devër malaj raḱ rëḱ su denelë mehöti ving rë, gaḱ yik Yesu yö timu nare. ⁹ Sir vu ḱedu menahën deneluḱ medeneyah, lob Yesu nër niwëëḱ vu sir bë, "Ngaa sën ham lë agi, og ham su na nanër vu mehö la. Rot bemëm Mehönon Nalu kedi jaḱ nah gökin gëp bedub rë, loḱ mëm."

¹⁰ Lom yi hur maluh deloḱ tepëḱ in yi bë, "Loḱ nebë va sën alam-horek-yi denenër bë Elia rëḱ nom namuḱin lo?" ¹¹ Loḱ mëm tateḱin yah vu sir bë, "Yönon, Elia rëḱ nom namuḱin besemu ngaa pin rë. ¹² Rëḱ mu sa nanër vu ham nabë Elia yam ggovek ya, rëḱ alam su deraḱ ni rë, gedevonḱ paya vu yi yoh vu yö kwaj. Gerëḱ debo vanë vu Mehönon Nalu nabë saga geving."

¹³ Yesu nër nebë sënë, lob yi hur maluh deraḱ ni bë nenër Mehö-neripek-alam Jon vu sir.

Yesu Vonḱ Hurmahen Ti Los Memö Benivesa Raḱ
(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43)

¹⁴ Loḱ yah to detöḱ vu alam yu böpata, lob mehöti verup vu Yesu beyun lus vu yi, ¹⁵ genër bë, "Mehöböp! Kwam gevonḱin sa naluḱ. Bado nevonḱ yi benavi ni-paya raḱ rot. Nevesi yi raḱ nengwah los nevës bël beron ngahiseḱë. ¹⁶ Lob sa haḱo yam vu hong hur maluh lo rëḱ su deyoh vu bë degevonḱ benivesa jaḱ rë."

¹⁷ Lob Yesu nër yah vu yi bë, "Oo, ham alam dahis! Ham su vonḱ ving rë! Sëḱ medo buk va la geving ham-a? Gesëḱ medo ḱerë ham magg'in noh vu kwev va la geving-a? Maam ham gweḱo hurmahen nam vu sa rë!" ¹⁸ Lob Yesu petupek raḱ memö, lob lëëin hurmahen geto meya, log bado maya in yi pevis.

¹⁹ Loḱ Yesu losho yi hur maluh meris yö denedo, lob deloḱ tepëḱ vu yi bë, "Nebë va sën he su ayoh vu bë ḱetii memö sënë geto mena rë-ë?" ²⁰ Rëḱ Yesu nër vu sir bë, "Ham su nevonḱ ving niwëëḱ rë, om sën ham su yoh vu rë! Kë! Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë ham vonḱvingsën mahen teka mu nabë mastet* ḱahis, og ham rëḱ nanër vu ḱedu sënë nabë 'Kwedi jaḱ meḱena

sagu!, og rëḱ na. Bë ham gwevonḱ geving yönon, og ham yoh vu bë rëḱ gwevonḱ ngaa pin. ²¹ [Su aggata ngwë neggëp in bë hil ḱetii memö nabë sënë geto de-na rë. Gaḱ hil ayed ḱerin nos gehil najom jaḱ mu og mëm.]"

Yesu Nër Gaḱek Netu Luu Bë Rëḱ Nadiik Gekedi Jaḱ Gökin

(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)

²² Yah denedo Galilea lob buk ti lob Yesu nër vu yi hur maluh bë, "Rëḱ debo Mehönon Nalu doḱ na mehönon nemaj. ²³ Lob rëḱ dengis yi menadiik, loḱ buk natu löö lob kedi jaḱ nah gökin." Lob yi hur maluh ayoj magg'in rot.

Yesu Baḱo Takës-dub-vabuung-yi

²⁴ Lob ya deverup Kapernaum, galam sën denëḱo takës-dub-vabuung-böp-yi lo ya deverup vu Pita bedelöḱ tepëḱ vu yi bë, "Maḱ ham tatovaha netunḱ takës-dub-vabuung-yi ving-a?" ²⁵ Lob Pita yoḱek bë, "Ëë-ë, netunḱ lo!" Log loḱ ya begganḱ ayo, loḱ Yesu tum loḱ tepëḱ in yi muḱin bë, "Simon! Kwam nevo bë? Alam-los-bengöj vu dob sënë, denëḱo takës-ḱupeḱ-yi los denëḱo vu mehönon tena? Maḱ yö denëḱo vu hir alam, ma denëḱo vu alam-yu-ngwë?"

²⁶ Lob Pita nër yah bë, "Denëḱo vu alam-yu-ngwë!" Lom Yesu nër bë, "Nebë saga, om hir alam su degetë takës gegëp! ²⁷ Rëḱ mu alu su ḱevonḱ bahëj sengën. Om ḱena ḱeseyu gwaak gëp ngaggee nenga, lob ḱël ti sën rëḱ berup namuḱin begweḱo jaḱ lo, og ḱebasuh avi lob rëḱ ḱenatöḱ vu monë ti doḱ. Lob mëm gweḱo monë saga meḱena gwetë natu alu hed takës."

Re Böp Vu Anutu-yi-nyëḱ-a?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

18 Vu buk saga Yesu yi hur maluh ya deverup vu yi bedelöḱ tepëḱ in yi bë, "Mehö re tu muḱinsën vu Nyëḱ-yaḱek-yi kesuu alam pin-a?"

² Lob Yesu ḱo hurmahen ti yam bevarah loḱ malaj, ³ genër vu sir bë, "Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë ham su gwërin ham gedahun ham nabë hurmahen nebë sënë rë, og ham su yoh vu bë rëḱ doḱ na Nyëḱ-yaḱek-yi rë. ⁴ Mehöti bë dahun yi rot nabë hurmahen sënë, og rëḱ natu muḱinsën vu Nyëḱ-yaḱek-yi kesuu alam pin. ⁵ Log mehöti bë kwa bo sa bedoḱ vu hurmahen nabë sënë ti, og sagaḱ loḱ vu sa."

Ngaa Nipaya Sën Nevonḱ Paya Vu Mehönon Besu Denevonḱ Ving Rë

(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

⁶ "Gaḱ bë mehöti geli sa alam sën ayoj neya timu vu sa mahen teka mu lo ti, begevonḱ ngaa nipaya, og rëḱ geḱo nyëvewen böpata rot vu tamusën, gaḱ nabë de-seyu ḱelöng böpata doḱ kwa gedegëtë duḱ na loo vuheng namuḱin bemala nama, og mëm nivesa, in su kepeḱ mehönon la. ⁷ Gëp in alam vu dob sënë in ngaa nipaya neggëp merëḱ kepeḱ sir. Yönon! Ngaa nipaya

rëk berup, rëk mu gëp in alam sën denekepë mehönnon ngwë raq nãaa nipaya lo.

⁸ Lob nabë nemam ma vaham bë gevonq bengãaa nipaya kepë hong, og maam kwetöv megwetë na. Geyik nemam vahi timu ma vaham vahi timu, in mëm gemedo malam-tumsën degwata. In rëk nemam luu geva-ham luu lob degetë hong doq na nengwah sën netum yoh vu buk los rangah lo.

⁹ Log nabë malam gahis vahi bë gevonq bengãaa nipaya kepë hong, og maam geselupek vër begwetë na. Geyik malam vahi mu medo in mëm gemedo malam-tumsën degwata. In rëk malam gahis luu lom degetë hong doq na nengwah sën neggëp Nyëg-nengwah-yi lo."

Gägek Peggirinsën Raq Sipsip Ti Mala Ma (Lk 15:1-7)

¹⁰ "Ham gwegin ham! In rëk ham gwekuung nabë hurmahen maluh los avëh nebë sënë sir nãaa meris. Ma! Sa nanër vu ham nabë hir angër vu yaqek sën denegin sir lo vare denelë Amaq sën nedo yaqek lo yoh vu buk. ¹¹ [In Mehönnon Nalu luq yam in bë geqo alam malaj masën nah gökin.] ¹² Ham kwamin bo rë. Bë mehöti yi sipsip 100, lob bë ti mala nama, og rëk na sero ma rëk nama? Gaq rëk gevuü 99 bedebare kedu gena sero ti sën mala ma lo. ¹³ Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë natök vu sipsip ti saga, og rëk kwa vesa in rot kesuu sën kwa vesa in 99 lo. ¹⁴ Nebë sënë, om ham Amamin vu yaqek nilël bë hurmahen nebë sënë ti su mala nama."

Yesu Nër Gägek Raq Sën Hil Gango Arid Hir Nãaa Nipaya Degwa Lo (Lk 17:3)

¹⁵ "Bë arim gevonq nãaa nipaya vu hong, og ngo ti gena gënanër yi nipaya tato vu yi rë. Lob nabë gëngo ayam, og saga nebë geqo yi yom vu hong. ¹⁶ Rëk nabë su ngo ayam rë, og gweqo mehöti ma mehö luu geving bemelöo nah doq ti in meluu ma melöo nanër gägek rangah, og mëm ham rëk semu. ¹⁷ Rëk nabë su ngo melöo ayemin rë, og gënanër vu sa alam pin. Rëk nabë su gëngo sa alam ayej geving rë, og ham gwelë yi nabë yi alam-yu-ngwë ti, meyi mehö-neqo-takës*. ¹⁸ Sa nanër vu ham yönon nabë nãaa sën ham nanërin vu dob lo, og rëk Anutu nanërin gëp yaqek geving. Gëngaa pin sën ham ngoqekin vu dob lo, og Anutu rëk ngoqekin gëp yaqek geving.

¹⁹ Log sa nanër vu ham yönon gökin nabë: Bë ham mehö luu ayoj timu in nãaa ti vu dob sënë beluho deketaq in vu Amaq, og Amaq sën nedo yaqek lo, rëk gevonq banon jak. ²⁰ Kë, log nabë mehö luu ma mehö löo kwaj bo sarëg bedengupin sir doq ti, og sëk nam medo geving sir."

Gägek Peggirinsën Raq Hur Sën Su Nevo Loq Monë Nyëvewen Rë

²¹ Loq buk saga Pita ya verup vu Yesu benër vu yi bë, "Mehöböp, arig gevonq nipaya beron va la vu sa loq mëm sa dahun yi nãaa nipaya na? Maq noh vu beron nemadvahi-bevidek-luu-a?"

²² Loq Yesu nër yah vu yi bë, "Sa su rëk nanër vu hong nabë beron nemadvahi-bevidek-luu mu rë. Gaq sa nanër vu hong nabë gedahun yi nãaa nipaya na noh vu 70 natu beron nemadvahi-vidék-luu." (Nër bë sënë in bë tato nabë hil dahun mehönnon hir nãaa nipaya sën denevonq vu hil lo pin na.)

²³ Log nër ving bë, "Sën Nyëg-yaqek-yi anon jak lo, og yik nebë mehö-los-bengö ti vonqin bë yi hur debo doq nah yi monë. ²⁴ Lob deqo ti ya verup vu yi, geyi nyëvewen böpata rot yoh vu 10 milion kina. ²⁵ Rëk yi monë su yoh vu bë bo doq rë. Lob mehö-los-bengö nër bë mehö la debaqo mehö sënë losho venë lo nalu lo, geyi nãaa pin, bedenatu hur-huk-meris-yi in doq nah yi nyëvewen böpata sënë. ²⁶ Lob yi hur maluh saga petev meneggëp loq vaha gesu bë, 'Gënaqöök rë, rëk mëm sëk bo doq nah hong monë!' ²⁷ Lob ala kwa vonqin yi, benër bë ggovek gesu bo doq nah, log vonq yi yah.

²⁸ Lob hur maluh sënë to meya dobnë, lob tök raq hur maluh ngwë sën vo yi monë yik mahen mu vu wirek yoh vu K100 benyëvewen nahën neggëp vu yi lo. Lob jom yi ahon niwëek begibek nema loq kwa genër bë, 'Gëbo doq nah sa monë!'

²⁹ Lob hur maluh ngwë sënë petev meneggëp loq vaha geketaq vu yi bë, 'Gënaqöök rë, rëk mëm sëk bo doq nah hong monë!' ³⁰ Rëk su ngo aye rë, getung yi ya qarabus in bë mëm bo doq yi nyëvewen rë, lob mëm degeqo yi vër. ³¹ Hur maluh vahi delë nãaa sënë, lom ayoj maggin rot, lob ya denër gägek sënë pin rangah vu alaj.

³² Lob alaj tahi yi hur maluh saga yah benër vu yi bë, 'Hong hur nipaya! Muqinsën gesu vu sa, lob sa dahun hong nyëvewen böpata saga ya meris. ³³ Sa kwaq vonqin hong, rëk su kwam vonqin hur maluh ngwë saga rë in-a?' ³⁴ Lob ala ahë sengën, lom tung yi loq ya qarabus in debo maggin vu yi bemedo, bemëm bo doq nah yi nyëvewen böpata saga los dahis lob mëm. ³⁵ Om nabë ham su dahun arimin hir nãaa nipaya na yönon rë, og Amaq sën nedo yaqek lo rëk gevonq nabë sënë vu ham."

Yesu Nër Gägek Raq Sën Maluh Los Venëj Denevapul Sir Lo

(Mk 10:1-12; Lk 16:18)

19 Yesu nër gägek pin sënë ggovek, log vuü distrik Galilea geya los distrik Yudea hir dob sën neggëp bël Yordan vahi yi. ² Lob alam ngahisekë detamuin yi bedeya sagu, lob vonq behir niraqsën nemaya benijvesa neraq.

³ Lob alam Parisai* la deyam vu yi bedeloḵ tepëḵ be-deseggi yi bë, "Yoh vu bë mehöti bepul venë jaḵ ḡaḡek meris meris mahen ti ma ma?"

⁴ Lob Yesu nër yah bë, "Maḵ ham su tevin ḡaḡek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo rë? Ḡaḡek sënë nebë Anutu tunḡ mehönon vu nyëdahis, og tunḡ mehönon maluh los avëh! ⁵ Log nër bë, 'Nebë saga om maluh rëḵ gevuu ama lu ata, log geḵo venë, lob luho denatu anon timu!' ⁶ Om luho su rëḵ nabë luho luu gökin rë, gaḵ luho detu anon timu. Om nḡaa sën Anutu duu ahon ggovek ya lo, og mehönon su debepul."

⁷ Lob alam Parisai* denër vu yi bë, "Log nebë va sën Moses vo horek vu hil benër bë mehönon dekevu ḵapiya-vepulsën-yi bedebo vu venëḡ gedejuuk sir na-ë?"

⁸ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, "Ham ayomin niggoḵ om sën Moses yoḡekin bë ham bepul venëmin nah. Rëḵ su nebë saga vu nyëdahis rë. ⁹ Om sa nanër vu ham nabë: Bë mehöti venë su vonḡ baggëb rë, rëḵ regga vuu yi geḵo avëh ngwë, og mehö saga vonḡ baggëb."

¹⁰ Lob yi hur maluh denër bë, "Bë nḡaa nabë sënë gëp vu maluh los venëḡ, og maam mehönon su degeḵo sir."

¹¹ Lob nër yah vu sir bë, "Alam pin su deyoh vu bë degevonḡ noh vu ḡaḡek sën denatu timu agi rë, gaḵ alam vahi sën Anutu duu sir niwëëḵ revuh ti lo, og sir saga mu sën deyoh vu bë desepa doḵ. ¹² Alam aggaga su deyoh vu bë rëḵ degeḵo avëh rë. In mehö la og ataj yö ḵo sir nebë saga. Log alam denevonḡ paya vu mehö la besu deneḵo avëh rë. Log alam la kwaj nevo Nyëḡ-yaḡek-yi, lob ayoj ni nelël bë su degeḵo venëḡ. Mehöti yoh vu bë gevonḡ noh vu ḡaḡek sënë og gevonḡ."

Yesu Jom Raḵ Hurmahen

(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

¹³ Lob alam deḵo hurmahen la medeya vu Yesu in bë gebë nema jaḵ sir genajom jaḵ sir. Rëḵ yi hur maluh deruuk losho ataj. ¹⁴ Loḵ Yesu nër bë, "Ham gwevonḡ hurmahen denam vu sa. Ham su gwërin sir, in alam sën ayoj neyam timu vu sa nebë hurmahen, og alam Nyëḡ-yaḡek-yi sir." ¹⁵ Log bë nema raḵ sir log ya raḵ.

Mehö Maḡëm Ti Yi Ḷupeḵ Nḡahiseḵë

(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

¹⁶ Lob mehö maḡëm ti ya verup vu Yesu beloḵ tepëḵ vu yi bë, "Tatovaha! Mëm sa gevonḡ va ti nivesa in mëm sa medo malaḡ tumsën degwata los degwata?"

¹⁷ Lob Yesu nër yah vu yi bë, "Ḡeloḵ tepëḵ in sa in nḡaa nivesa in va? Yiḵ Mehö timu nedo beyi mehö nivesa! Kwam nevo bë ḡemedo malam-tumsën, og ḡesepa doḵ Anutu yi horek pin!" ¹⁸ Rëḵ loḵ tepëḵ yah ggökin bë, "Horek tena?" Lom Yesu nër yah vu bë, "Horek nebë sënë: Su gengis mehönon medenadiiḵ! Su gwevonḡ baggëb! Su ḡegodeḵ nḡaa! Su ḡenanër ḡaḡek kuungsën jaḵ mehö ngwë! ¹⁹ Ḡegurek amam lu

atam babuj! Log ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën nḡo ahëm neving hong!"

²⁰ Lob mehö maḡëm sënë nër yah vu yi bë, "Sa nesepa loḵ horek pin sënë ggovek ya. Rëḵ mu sa ḡevonḡ va ngwë geving-a?"

²¹ Lob Yesu nër vu bë, "Bë ḡenatu mehö yohvu, og gwevonḡ hong ḵupeḵ pin balam debaḡo, lob ḡebo monë sën gweḵo jaḵ hong nḡaa pin lo vu alam sën deneraḵ vu in nḡaa lo, log mëm ḡenam ḡetamuin sa, gemëm hong ḵupeḵ nivesa rëḵ gëp vu yaḡek." ²² Rëḵ mehö maḡëm nḡo ḡaḡek sënë, lob ya los ayo maggin rot, in yi ḵupeḵ nḡahiseḵë rot.

²³ Lob Yesu nër vu yi hur maluh bë, "Sa nanër vu ham yönon nabë mehö-los-bengö-ggoreksën bë doḵ na Nyëḡ-yaḡek-yi, og rëḵ bimengin rot. ²⁴ Sa nanër gökin vu ham nabë kamer ti bë gurek na rureḵ len, og yiḵ huk böpata rot, rëḵ mu nabë mehö-los-bengö-ggoreksën gevonḡin nabë doḵ na Anutu yi nyëḡ, og sagaḵ huk böpata rot kesuu."

²⁵ Lom yi hur maluh denḡo ḡaḡek sënë lom delëḵ benënër bë, "Om maḵ re yoh vu bë rëḵ medo mala-tumsën degwata?"

²⁶ Lob Yesu gët sir genër vu sir bë, "Mehönon su deyoh vu bë degevonḡ beyö demedo malaj-tumsën rë, gaḵ Anutu yö yoh vu bë gevonḡ bedemedo malaj-tumsën. In Anutu yoh vu bë gevonḡ nḡaa pin."

²⁷ Nër bë sënë lob Pita nër yah vu bë, "Gwelë! He he vuu he nḡaa pin ya gehe yam medo nesepa hong, om he rëḵ ḡaḵo va nivesa jaḵ sënë?"

²⁸ Lob mëm Yesu nër vu sir bë, "Sa nanër vu ham yönon nabë vu Buk-tumusën genḡaa pin pekwë yi natu mewis, geMehönon Nalu jaḵ medo mehö-los-bengö yi sëa malangeri belos arë, og mëm vu buk saga ham sën netamuin sa agi rëḵ jaḵ medo sëa-los-arëḡ nemadluho-bevidek-luu geving sa. Lob ham rëḵ gwengö alam Israel degwaj nemadluho-bevidek-luu hir ḡaḡek. ²⁹ Log alam pin sën kwaj nevo sarëḡ benenevuu hir begganḡ, ma arij, ma avëhnöj, ma amaj, ma ataj, ma naluj, ma hir dob lo, og rëḵ degeḵo nyëvewen mehödahis jaḵ gëp alam nemadvahi doḵ nah sënë, log demedo malaj-tumsën degwata los degwata. ³⁰ Rëḵ mu alam nḡahijseḵë vu muḡinsën rëḵ nom denatu alam tamusën, log alam nḡahijseḵë vu tamusën rëḵ nah denatu alam muḡinsën."

Ḡaḡek Peggirinsën Raḵ Mehö Nebaḡo Yi Hur-huk-yi Lo

20 "Kë"! Sën Nyëḡ-yaḡek-yi anon jaḵ lo, og yiḵ nebë mehöti sën kedi raḵ loḵ monbuk anon meya nesero alam in degevonḡ huk in yi wain. ² Lob vengwëḡ ving hur la, bedeyoḡekin bë degeḵo kina ti doḵ buk saga og ggovek, log mëm vonḡ sir medeya denevonḡ yi huk wain. ³ Loḵ yah verup loḵ 9 krök, lob lë alam la gedenare meris mu raḵ telig, in huk main sir. ⁴ Lob nër vu sir bë, 'Ham na gwevonḡ sa huk wain geving, log sëḵ baḡo ham nivesa.' Lob deya huk.

⁵ Log hes vuheng raḵ 12 krök los 3 krök, lob yah to bevonḡ nebë sënë ggökin. ⁶ Log 5 krök sehuksën, lob yah to belë bë alam la denare, lob nër vu sir bë, 'Ham

nare sënë yoh vu hes mala pin in va?' ⁷ Loḵ denër yah bë, 'Huk main he!' Lob nër bë, 'Om ham na gwevonḡ sa huk wain geving!'

⁸ Lob buk loḵ, lob huk wain ala nër vu mehö sën neḡin alam huk yi lo bë, 'Ġetahi hur nam beḡebaḡo sir. Ġebaḡo ḡëp alam sën deyam huk tamusën lo, bona natöḵ na alam sën deyam muḡin lo!'

⁹ Lob alam sën deneya huk raḵ 5 krök sehuksën lo denare yam, besir ti ti deneko monë kina ti ti. ¹⁰ Galam sën deyam huk muḡinsën lo denare yam, gekwaj nevo bë rëḵ deḡeko monë nḡahiseḵë rot. Rëḵ ma! Yiḵ deneko kina ti ti nebë saga ving. ¹¹ Deḡo monë, rëḵ mu devonḡ ayej nipaya vu huk ala medenër bë, ¹² 'Alam sënë deyam tamusën, bedevonḡ huk sehuksën mu, rëḵ ḡebaḡo sir nebë he. Gaḵ he nehevonḡ huk böpata hes ading rot, behes negga he rot.'

¹³ Denenër nebë sënë, lob nër yah vu sir ti bë, 'Sa mehö-e! Sa su hevong nipaya vu ham rë! Hil ajoo ḡaḡek muḡin bë sëḵ baḡo honḡ jaḵ monë kina ti, ¹⁴ om gweḵo honḡ monë beḡena. Monë sën sevo vu honḡ lo, og sa bë ḡevonḡ vu alam tamusën geving nabë saga. ¹⁵ Bë sa ḡevonḡ nḡaa ti jaḵ senḡo sa monë sënë, og maḵ sënë su yoh vu rë? Sa hevong nivesa rëḵ ahëm nevonḡin sënë in va?' ¹⁶ Om alam vu tamusën rëḵ nah denatu alam muḡinsën galam vu muḡinsën rëḵ nom denatu alam tamusën nabë saga."

Yesu Nër Ġaḡek Netu Beron Löö Bë Rëḵ Nadiiḵ Gekedi Jaḵ Nah Gökin

(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)

¹⁷ Lob Yesu neya in bë na Yerusalem, lob yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu desepa yi medeneya ving. Nahën denetetu aggata medeneya, lob Yesu ḵo sir yah nenga menër vu sir bë, ¹⁸ "Ham nḡo? Gwëbeng hil naraḵ menaya Yerusalem, lob rëḵ deḡetunḡ Mehönon Nalu doḵ na alam-deneḵo-seriveng hir ggev lo los alam-horek-yi lo nemaj. Lob rëḵ denanër ḡaḡek venuh nabë dengis yi nadiiḵ. ¹⁹ Log rëḵ debo yi doḵ na alam dahis nemaj, in denanër ḡaḡek pelësën jaḵ yi los debeek yi gedengis brëm na yi betii ḵelepeḵo*. Gebuk natu löö loḵ kedi jaḵ nah gökin."

Sebedi Venë Ḷo Nalu Luho Beya Vu Yesu

(Mk 10:35-45)

²⁰ Lob Sebedi venë ḵo nalu luho sepa beya vu Yesu, lom petev meneggëp loḵ vaha in bë ketaḡ nḡaa ti vu. ²¹ Lob Yesu nër vu yi bë, "Ġeyam in va?" Lob nër yah vu bë, "Ġenanër nabë sa naluḡ luho denatu honḡ ḡadu ḡëp honḡ Nyëḡ. Ngwë medo ḡëp nemam vesa geng-wë medo ḡëp nemam ḵëḡ."

²² Nër bë sënë, loḵ Yesu nër yah vu nalu luho bë, "Melu su raḵ nḡaa sën melu nekweḡaḡ in vu sa aḡi ni rë. Ma melu yoh vu bë melu rëḵ nanum doḵ kap* sën sëḵ nanum doḵ lo?" Rëḵ luho denër yah bë, "Alu ayoh vu!"

²³ Lob Yesu nër vu luho bë, "Yönon, melu rëḵ nanum doḵ sa kap! Rëḵ mu mehö sën rëḵ medo ḡëp sa nemaḡ vesa gemehö sën rëḵ medo ḡëp sa nemaḡ ḵëḡ lo, og su

neḡḡëp vu sa rë. Gaḵ alam sën Amaḡ yö ggooin sir raḵ lo, sën rëḵ demedo doḵ."

²⁴ Lob sir nemadluho denḡo luho hir ḡaḡek sënë, lob ahëḡ sengën vu luho ari. ²⁵ Rëḵ Yesu supin sir yam benër vu sir bë, "Ham raḵ ni! Alam dahis hir alam sën denegin sir lo, og deneko sir raḵ vu hir alam. Gehir alam böp denedeginengin hir alam raḵ horek nḡahi. ²⁶ Rëḵ mu ham, og ham su gwevonḡ nabë saga! Gaḵ mehöti bë gevonḡin nabë natu ham mehö böp ti, og gevonḡ nḡaa nabë sën tu ham hur in doḵ vu ham.

²⁷ Log bë mehöti gevonḡin nabë natu ham mehö muḡinsën ti, og gevonḡ nḡaa nabë sën yi mehö meris lo begevong huk nyëmasën vu ham. In Mehönon Nalu yiḵ nebë saga. ²⁸ Su yam in bë alam degevong huk vu yi rë. Gaḵ yam in bë gevonḡ huk vu mehönon genadiiḵ doḵ nah alam nḡahiseḵë bej in ḡeko sir nah vu Anutu."

Yesu Ro Ḷenod Luu Malaj Betum Yah

(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)

²⁹ Log deḡedi vu Yeriko bedeya lob alam nḡahiseḵë detamuin Yesu. ³⁰ Lob mehö mala ḵenod luu denedo loḵ aggata nenga. Luho denḡo ḡaḡek bë Yesu to neyam, lob luho detahi niwëëḵ bë, "Mehöböḡ, Davit* yi Mewis honḡ! Kwam gevonḡin aluu!" ³¹ Lob alam saga depetupek raḵ luho bë luho ayej nama, rëḵ ma geluho pasang detahi böpata rot bë, "Mehöböḡ! Davit* yi Mewis honḡ! Kwam gevonḡin aluu!"

³² Lob Yesu nare betahi luho benër bë, "Melu vonḡin bë sa ḡevonḡ va vu meluu-a?" ³³ Lob luho denër yah vu bë, "Mehöböḡ, alu hevong in bë gwevonḡ balu malamin nivesa jaḵ nah."

³⁴ Lob Yesu kwa vonḡin luho mebë nema raḵ luho malaj, lob pevis beluho malaj tum medelë nyëḡ ggökin, geluho detamuin yi bedeya.

Yesu Loḵ Ya Yerusalem Nebë Mehö Los Bengö Ti

(Mk 11:1-11; Lk 19:28-38; Jn 12:12-19)

21 Ya deverup dus raḵ Yerusalem, lob detöḵ ya Betpage vu Ḷedu Ḷele-oliv. Lob Yesu vonḡ hur maluh luu deya, ² log nër vu luho bë, "Melu doḵ na begganḡ-bu ti sën melu malamin neya agu, lob pevis bemelu rëḵ gwelë dogi ti gedeseyu menare genalu nare ving. Lob melu kwevelekin begweḵo luho nom vu sa. ³ Lob nabë mehöti nanër ḡaḡek jaḵ meluu, og melu nanër nabë Mehöböḡ bë jaḵ mena. Lob rëḵ gevonḡ luho nam pevis." ⁴ Vonḡ nḡaa sënë in ḡaḡek sën mehönenër-ḡaḡek-ranḡahsën nër lo anon jaḵ nabë:

⁵ "Ham nanër vu nyëḡ Sion* yi alam nabë sënë:

'Ham gwelë ham mehö-los-bengö neyöḵ vu ham. Yi mehö mala yes ti, lob raḵ nedo dogi beneyam.

Raḵ nedo dogi-ḵupeḵ-yi nalu ti beneyök.'"

⁶ Lob hur maluh luho ya devonḡ yoh vu sën Yesu nër vu luho lo. ⁷ Luho deḡo dogi ata ving nalu, lob delah hir röprüp ayöönḡ yi raḵ ya dogi luho demij, beYesu raḵ nedo. ⁸ Galam nḡahiseḵë dekah hir röprüp ayöönḡ yi bedevah neḡḡëp aggata. Log la denesap ḵapah medenebë neḡḡëp aggata ving. ⁹ Lob alam vahi sën

denemuġin gevahi sĕn denetamuin yi lo denepisekin medenetahi bĕ:

“Hosana, Oo Davit* Nalu!

Anutu gevong semusemu vu mehō sĕn neyam los Mehōbōp niwĕĕk!

Hil ġaġo Anutu arĕ jaġ na vavunĕ rot!”

¹⁰ Mĕm Yesu loġ ya Yerusalem, lob alam pin detahi bedevong nyĕġ dedun raġ log sir vahi deneloġ tepĕk vu sir bĕ, “Mehō re sĕnĕ?” ¹¹ Lob alam sĕn deneya ving yi lo denĕr yah bĕ, “Mehō-nenĕr-ġaġek-ranġahsĕn Yesu vu Nasaret ġġĕp distrik Galilea!”

Yesu Tii Alam Sĕn Denebaġo Nġaa Loġ Dub Ayo

(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

¹² Lob Yesu loġ ya dub-vabuung-bōp ayo betii alam pin sĕn denedo loġ medenebaġo nġaa los alam sĕn denetunġ nġaa in mehō ngwĕ baġo lo. Log keyoveġin tevor pin sĕn denepek wĕ* monĕ raġ lo ving alam sĕn denetunġ nuung lo hir sĕa.

¹³ Log nĕr vu sir bĕ, “Ġaġek negġĕp loġ Anutu-yi-ġapiya nebĕ, ‘Sa begġanġ og rĕġ denanĕr nabĕ begġanġ jom-raġsĕn-yi. Rĕġ ham vonġ beyah tu alam hodeġ bej waaġ vunsĕn raġ.” ¹⁴ Yesu nedo loġ dub-vabuung-bōp lob vonġ alam malaj ġenod la gevahaj nipaya la, benijvesa raġ. ¹⁵ Alam-deneġo-seriveng hir ggev los alam-horek-yi ahĕj sengĕn raġ in delĕ bĕ nevong nġaa bōp bōp nebĕ saga, log denġo hurmahen bĕ denepisekin loġ dub ayo nebĕ, “Hosana vu Davit* yi Mewis!” lob denĕr vu yi bĕ, ¹⁶ “Maġ su ġenġo ġaġek sĕn denenĕr-ĕ rĕ?” Loġ Yesu nĕr yah vu sir bĕ, “Ēĕ-ĕ, sa hanġo! Ġaġ ham su tevin ġaġek sĕn negġĕp loġ Anutu-yi-ġapiya lo rĕ? Nebĕ:

‘Ġetahu hurmahen sĕn nahĕn denevengwĕnġ paya paya los sĕn ataj nahĕn denevo rur vu sir lo, gedeġeġo arĕm jaġ nirōp anon.”

¹⁷ Log vuu sir geto meya beyah Betania beya negġĕp sagu.

Yesu Nĕr Lob Ķele Pik* Meran Ya

(Mk 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Heng to, lob Yesu kedi meyah nyĕġ bōp lob di-ikahĕ, ¹⁹ lob lĕ ġele pik* ti nare loġ aggata nenga beya in, rĕġ anon ma geris meris. Lob nĕr vu ġele pik* sĕnĕ bĕ, “Su ġengis anom ġōkin genama na verōġ yi!” Lob pevis beġele pik* lo meran ya.

²⁰ Yi hur maluh delĕ nebĕ sĕnĕ, lob delĕk beġenuj ya gedenĕr bĕ, “Nebĕ va sĕn ġele pik* meran ya pevis-ĕ?”

²¹ Loġ Yesu nĕr yah vu sir bĕ, “Sa nanĕr vu ham yōnon nabĕ: Bĕ ham gwevonġ geving anon, geham su kwamin luu luu rĕ, og rĕġ ham gwevonġ nġaa nabĕ sĕn sa hevong vu ġele pik* agi. Lob ham su rĕġ gwevonġ sĕnĕ mu rĕ. Ġaġ bĕ ham nanĕr vu ġedu sagu nabĕ, ‘Kwedi gwetĕ hong duk na loo vuheng!’ og rĕġ anon jaġ. ²² Log bĕ ham gwevonġ geving benajom jaġ in nġaa ti, og nġaa pin sĕn ham nekwetaġ in bĕ gweġo lo, og saga ham rĕġ gwĕko.”

Alam Yuda Deloġ Tepĕkin Yesu Bĕ Re Ggooin Yi Raġ

(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

²³ Log Yesu loġ ya dub-vabuung-bōp betateġin ġaġek vu alam. Lob alam-deneġo-seriveng hir ggev los Israel hir alam teta deverup vu yi bedenĕr bĕ, “Re vo niwĕĕk vu hong benĕr bĕ gwevonġ huk nabĕ sĕnĕ? Re ggooin hong raġ-a?”

²⁴ Loġ Yesu nĕr yah vu sir bĕ, “Ķĕ”, om sa bĕ doġ tepĕk in ġaġek ti nōk vu ham rĕ, loġ nabĕ ham nanĕr nom, og mĕm sĕġ nanĕr mehō sĕn ggooin sa raġ in bĕ sa ġevong huk agi nōk vu ham. ²⁵ Sĕn Mehō-neripek-alam Jon neripek alam lo, og maġ degwa vu tena? Maġ yam vu yaġek ma sepa loġ mehōnon vu dob kwaj?” Lob tum yah denesap sir raġ medenenĕr bĕ, “Bĕ hil nanĕr nabĕ yam vu yaġek, og rĕġ doġ tepĕk nom vu hil nabĕ, ‘Rĕġ nebĕ va sĕn ham su vonġ ving yi rĕ-ĕ?’

²⁶ Log nabĕ hil nanĕr nabĕ sepa loġ mehōnon vu dob kwaj, og hil rĕġ aġōnengin alam sĕn denare-ĕ. In sir pin kwaj nevo Jon bĕ yi mehō-nenĕr-ġaġek-ranġahsĕn ti yōnon.”

²⁷ Lob denĕr yah vu Yesu bĕ, “He duġin degwa-o!” Lob Yesu nĕr yah vu sir bĕ, “Nebĕ saga, om sa su rĕġ nanĕr mehō sĕn ggooin sa raġ lo vu ham rĕ!”

Yesu Tahu Alam Yu Luu Raġ Hurmahen Luu

²⁸ “Rĕġ ham kwamin vo bĕ? Mehōti nalu luu denedo, lob ya vu nalu aġuu benĕr vu bĕ, ‘Naluġ-e, pehi sĕnĕ ġena gwevonġ sa huk wain!’ ²⁹ Loġ nalu nĕr yah vu bĕ, ‘Sa niġ lĕl!’ Loġ yom ġġĕrin ayo geya mevong huk wain. ³⁰ Log yiġ ama ya menĕr vu nalu amon nebĕ saga, lob yoġek bĕ ‘Ēĕ, amaġ! Sĕġ na!’ Rĕġ su ya rĕ. ³¹ Lom nalu ngwĕ tena sĕn nġo ama aye?” Rĕġ denĕr yah bĕ, “Nalu aġuu!” Lob Yesu nĕr yah vu sir bĕ, “Om sa nanĕr vu ham yōnon nabĕ alam-deneġo-takĕs* losho avĕh bagġĕb denevonġ ving bedeneloġ ya Anutu yi Nyĕġ in ham. ³² In Mehō-neripek-alam Jon yam betateġin aggata nirōpsĕn vu ham, rĕġ ham su vonġ ving yi rĕ. Ġaġ alam-deneġo-takĕs* gavĕh bagġĕb lo yō denevonġ ving yi. Beham lĕ sir ggovek ya, rĕġ ma geham su wĕrin ham bevong ving yi rĕ.”

Yesu Nĕr Ġaġek Peggirinsĕn Raġ Alam Nij Paya

Denĕġin Huk Wain

(Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

³³ “Ham gwenġo ġaġek peġgirinsĕn ngwĕ agi rĕ! Mehōti los yi dob bōpata bevaroh huk wain bengō ti. Gejġelin ġelōnġ netu heek begġĕrin, gesemu nyĕġ gelev asoreng ti in denapip wain anon doġ, belev begġanġ ading ti sĕn debare jaġ medemalajin huk wain lo ving. Lob vo huk sĕnĕ loġ ya mehō la nemaj in bĕ deġĕġin ganon vahi natu yi yi gevahi natu hej, log tah yi ya nyĕġ ngwĕ. ³⁴ Gebuk sĕn wain anon nemoneġ lo dus raġ, lob vonġ yi hur la deya vu alam sĕn denĕġin huk lo in bĕ deġeġo yi wain anon vahi. ³⁵ Rĕġ alam sĕn denĕġin huk lo deġom yi hur lo ahon bedeneveek la, gedeneſis la medenediik, gedenetengwa la raġ

gelöng.³⁶ Loḵ huk ala vonḡ hur la deyah ggökin. Vonḡ alam nḡahiseḵē kesuu sēn vonḡ ya muḡin lo, rēḵ alam sēn denēḡin yi huk lo yiḵ devonḡ nebē saga vu sir ving.³⁷ Log vonḡ nalu ya vu sir raḵ neggēp hus. In kwa nevo bē, 'Rēḵ degurek babu!' ³⁸ Rēḵ alam sēn denēḡin huk wain lo delē nalu lob yō denēr vu sir bē, 'Mehō sēnē rēḵ doḵ nah ama ben vu tamusēn begeḵo yi nḡaa pin. Om ham-o! Hil angis yi benadiiḵ log mēm yi huk sēnē natu hil nḡaa!' ³⁹ Lob dejom ahon mederot yi yah dobnē, gedesis mediḵ." ⁴⁰ Lom Yesu loḵ tepēḵ bē, "Om ham kwamin nevo bē? Nahub rēḵ huk wain ala nam, og rēḵ gevonḡ nabē va vu alam sēn denēḡin yi huk lo?"

⁴¹ Lob denēr yah vu yi bē, "Rēḵ ngis alam nij paya sēnē beyuj kataḵ jaḵ. Gerēḵ bo huk wain saga vu alam mewis la bedegeḡin, rēḵ mēm buk sēn dejur anon lo, og mēm debo vahi vu yi!" ⁴² Lob Yesu nēr vu sir bē, "Maḵ ham su tevin ḡaḡek sēn neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo rē? Nebē:

'Alam sēn denelev begganḡ lo, nij lēlin ḡelöng ti sēnē. Rēḵ mu sēnē netu ḡelöng niwēēk begganḡ nyēḵetu-yi.

Mehöböp vonḡ sēnē lob he halē bē nivesa rot.' ⁴³ Om sa nanēr vu ham nabē rēḵ Anutu geḵo yi Nyēḡ vēr in ham, gebo vu alam sēn degevonḡ banon jaḵ lo. ⁴⁴ [Lob mehōti bē bēs bengis yi jaḵ ḡelöng sēnē, og rēḵ metes jaḵ. Ma bē ḡelöng sēnē geto mejaḵ ḡēp mehōti, og rēḵ kataḵ jaḵ.]" ⁴⁵ Alam-deneḵo-seriveng hir ggev los alam Parisai* denḡo ḡaḡek peggirinsēn sēn Yesu nēr agi, lob deraḵ ni bē nenēr raḵ sir. ⁴⁶ Lob bē denajom yi ahon, rēḵ deneggönengin alam sēn yam denare lo in kwaj nevo Yesu bē yi mehō-nenēr-ḡaḡek-rangah-sēn ti.

ḡaḡek Peggirinsēn Raḵ Nos Sēn Maluh Ti Lu Venē Denejom Nemaj Mewis (Lk 14:15-24)

22 Log Yesu nēr ḡaḡek peggirinsēn ngwē ggökin bē: ² "Sēn Nyēḡ-yaḡek-yi anon jaḵ lo, og yiḵ nebē sēn mehō-los-bengō ti bē getunḡ avēh na vu nalu, lob vonḡ nos böpata. ³ Wirek vonḡ dik ya in alam la in bē denam dega nos sēn nalu lu venē rēḵ denajom nemaj lo, lob loḵ buk sēn bē dega nos lo, lob vonḡ yi hur la yah denēr vu sir. Rēḵ su deyam rē, genij nelēl medenedo. ⁴ Lob vonḡ hur la yah ggökin genēr vu sir bē, 'Ham na vu alam sēn sa hevönḡ dik ya in sir wirek lo, beham nanēr vu sir nabē sa hero nos ggovek menedo. Sa hevönḡ medesis burmakau böp böp los nalu tuveḵ sēn jeji lo ggovek ya. Besa semu nḡaa pin ggovek benedo. Ham nam in gwa nos böp sēn naluḡ lu venē denejom nemaj!'

⁵ Yi hur ya denēr ḡaḡek sēnē vu sir, rēḵ nij tebō besu debē nengaj vu rē, gedeya jeggin jeggin. Ti ya yi huk, gengwē ya nevonḡ yi huk stewa, ⁶ gesir vahi dejom mehō-los-bengō yi hur ahon medenevasap sir, gedesis sir medenediḵ. ⁷ Lob mehō-los-bengō ahē sengēn rot bevönḡ yi alam-begō-yi ya desis alam sēn desis yi hur medediḵ lo pin bermalaj maya, gedevesi loḵ hir nyēḡ ving. ⁸ Log mehō-los-bengō nēr vu yi hur lo bē,

'Nos böp sēn naluḡ lu venē denejom nemaj lo nöḵ ggovek ya menedo, rēḵ alam sēn sa hevönḡ dik ya in sir wirek lo, sir mehōnon nij paya besu deyah vu bē dega rē. ⁹ Om ham na menoh vu aggata böp sēn nevasuh yi lo pin, lob alam pin sēn ham natōḵ vu ḡēp sagu, og ham nanēr vu sir nabē nam dega nos sēn naluḡ lu venē denejom nemaj agi!' ¹⁰ Nēr nebē sēnē, log yi hur deyah vu aggata pin bedesupin alam pin sēn denetōḵ vu sir lo, alam nijvesa losho alam nij paya pin. Beyam denedo begganḡ sēn maluh lu venē denejom nemaj lo bepup. ¹¹ To denedo gemehō-los-bengō loḵ ya in bē gelē sir. Lob lē mehōti gesu röp röpröp nebē sēn vu yi vatēveḵ pin mederöp lo rē, gema. ¹² Lob mehō-los-bengō nēr vu yi bē, 'Sa mehō-e! Geyoh tena meḡeloḵ yam sēnē gesu ḡeröp röpröp rē?' Rēḵ mehō sēnē su nēr ḡaḡek ti rē. ¹³ Lom mehō-los-bengō nēr vu yi hur lo bē, 'Ham naduu nema los vaha gegwetē yi geto mena dobnē, bena medo malakenu sagu, bengu megekōö nyē!'" ¹⁴ Lom Yesu nēr bē, "Kē", Anutu nevonḡ dik ya vu alam nḡahiseḵē, rēḵ neggoin ti ti mu raḵ in dedoḵ na!"

Deloḵ Tepēḵ In Yesu In Takēs Sēn Denetunḡ Vu Alam Rom Hir Mehō-los-bengō Sisar* (Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)

¹⁵ Lob alam Parisai* yō yah denēr vu sir bē, "Hil natōḵ vu ḡaḡek ti tena in hil naduu Yesu?" In sir bē denaduu Yesu nabē sēn mehōnon denesis soḵ loḵ leḵ lo. ¹⁶ Lob devonḡ hir hur maluh lo ving Herot* yi alam beya denēr vu Yesu bē, "Tatovaha! He naraḵ ni bē honḡ mehō niröp! Lob genetateḵin Anutu yi aggata vu alam los anon. Su ḡenehönengin alam malaj rē, ḡaḵ ḡenenēr ḡaḡek neggēp ti vu alam meris gevu alam los arēj ving. ¹⁷ Om ḡenanēr vu he rē, nabē yoh vu bē hil ḡetunḡ takēs vu alam Rom hir mehō-los-bengō Sisar* ma nama?" ¹⁸ Rēḵ Yesu raḵ nij bē sir alam kwaj luu lob nēr bē, "Ham alam kwamin luu! Ham bē seggi sa?" ¹⁹ Maam ham tato monē-takēs-yi ti vu sa rē!" Lob deḵo monē ḡahis ti yam vu yi, ²⁰ lob loḵ tepēḵ in sir bē, "Reḵenu los arē sēn raḵ neggēp agi?" ²¹ Lob denēr yah bē, "Sisar*!" Lob nēr yah vu sir bē, "Om ham gwevonḡ Sisar* yi nḡaa nah vu Sisar*, log Anutu yi nḡaa og ham bo nah vu Anutu!" ²² Denḡo ḡaḡek sēnē lob delēk beḵenuj ya. Lob devuu yi gedeya.

Deloḵ Tepēḵ In Yesu In Sēn Mehōnon Denadiiḵ Gedekedi Jaḵ Lo (Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

²³ Alam Sadukai* denenēr bē alam-diḵsēn og su rēḵ dekededi jaḵ nah rē. Lob sir la deya vu Yesu yiḵ loḵ buk saga bedeloḵ tepēḵ in yi bē, ²⁴ "Tatovaha! Moses nēr bē, 'Bē mehōti nalu nama log nadiiḵ, og ari geḵo yi alov beluho degeḵo naluj vu ari.' ²⁵ Lob mehōti losho ari lo, sir nemadvahi-bevidek-luu denedo ving he wirek. Lob arij aḡuu ḵo avēh lob diiḵ, genalu ma. Lob ari amon ḵo yi alov, ²⁶ loḵ ari amon diiḵ nebē saga, lob gwee nebē saga beya meto arij meggi. ²⁷ Sir pin naluj ma gedediḵ, log avēh diiḵ raḵ neggēp hus. ²⁸ Om ḡe-

nanër nabë najeeng sën mehönon diihsën dekedu jak nah lo, og avëh sënë rëk natu arij ti tena venë? In sir pin deko avëh timu saga netu venëj."

²⁹ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, "Ham su raḵ Anutu yi ḡaḡek sën neggëp loḵ yi ḵapiya lo ni rë! Beham su raḵ Anutu niwëek ni ving rë! Om sën ham nekuung raḵ in ham rot. ³⁰ Vu buk sën mehönon diihsën dekedu jak nah lo, og maluh su rëḵ degeḵo avëh rë, gavëh su rëḵ dejak maluh rë, gaḵ rëḵ nama. Gaḵ rëḵ demedo nabë angër lo vu yaḡek. ³¹ Rëḵ ḡaḡek sën mehönon diihsën bë dekedu jak nah lo! Maḵ ham su tevin ḡaḡek sën Anutu nër vu ham meneggëp loḵ yi ḵapiya lo rë? Sën nër nebë, ³² 'Sa Abraham yi Anutu sa, ḡIsaak yi Anutu sa, geYakop yi Anutu sa.' Nabë mehönon denadiiḵ be-malaj nama na veröḵ yi, og su yoh vu bë nanër nabë lööho hir Anutu yi rë, gaḵ lööho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi." ³³ Lob alam pin sën denḡo ḡaḡek agi lo delëḵ beḵenuj ya.

Anutu Yi Horek Ti Sënë Kesuu Vahi Pin

(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)

³⁴ Loḵ alam Parisai* denḡo bë Yesu yi ḡaḡek saga vonḡ Sadukai* bededuj ma, lob desupin sir ya vu yi ³⁵ in bë deseggi yi, lob hir mehö-horek-yi ti loḵ tepëḵ in yi bë, ³⁶ "Tatovaha! Horek ti tena kesuu horek vahi pin-a?"

³⁷ Lob Yesu nër vu yi bë, "Ahëm geving Mehöböp honḡ Anutu los ayom dahis, beḵenum los dahis, gekwam los dahis na vu yi timu. ³⁸ Horek dus ti sënë böpata rot bekesuu vahi pin. ³⁹ Lob horek böp ngwë netu luu nebë saga nebë, 'Ahëm geving alam sën denedo dus vu honḡ nabë sën nḡo ahëm neving honḡ lo.' ⁴⁰ In Horek pin los alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḡaḡek pin lo degwaj neggëp loḵ horek luu sënë."

Yesu Loḵ Tepëḵ In Kerisi* Vu Alam Parisai*

(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)

⁴¹ Alam Parisai* desupin sir benahën denedo, lob Yesu loḵ tepëḵ in sir bë, ⁴² "Ham kwamin nevo Mehö sën Anutu ḡgoin raḵ in bë geḵo hil nah lo bë maḵ degwa vu re?" Loḵ denër yah vu yi bë, "Degwa vu Davit*."

⁴³ Lob nër yah vu sir bë, "Rëḵ nebë va sën Anon Vabuung vo kwa vu Davit benër Mehöböp raḵ Kerisi-ë? ⁴⁴ Sën nër bë:

'Mehöböp nër vu sa Mehöböp nebë:

"Ḡemedo sa nemaḡ vesa.

Gevu tamusen og sëḵ ḡetunḡ alam sën denelë honḡ paya lo dedoḵ na vaham ḡebinë."

⁴⁵ Yi degwa vu Davit*, loḵ nebë tena sën Davit nër yi bë yi Mehöböp-ë?"

⁴⁶ Lob mehöti su yoh vu bë nanër ḡaḡek ti doḵ nah vu Yesu rë. Lob deggönengin yi ḡaḡek loḵ buk sënë, besu deneloḵ tepëḵ vu yi ḡḡokin yah rë.

Alam-horek-yi Los Parisai* Hir Aggata

(Lk 11:37)

23 Lob Yesu nër ḡaḡek vu alam yu böpata saga losho yi hur maluh lo bë, ² "Alam-horek-yi los alam Parisai* deneloḵ yah Moses ben, ³ om ḡaḡek sën devo vu ham lo, og ham gwengö beham sepa doḵ. Rëḵ nḡaa sën denevonḡ lo, og saga ham su sepa doḵ. In deneggoin horek nḡahiseḵë raḵ rëḵ su denevonḡ yoh vu rë. ⁴ Deneduu nḡaa maggin bedenetelë raḵ ya mehönon kwaj, rëḵ sir og nij nelël gesu denevër nemaj in bë dedoḵ vu sir teka rë. ⁵ Nḡaa pin sën denevonḡ lo, og sagaḵ denevonḡ in bë alam degelë. Log denekevu Anutu yi horek la loḵ ḵapiya medebom loḵ ḡobeng gedenevaḵu vil dabaj kesuu alam vahi gedenesemu hir röpröp nyë veteveḵ menare soo soo. ⁶ Gahëj neving bë jak na dega nos namuḡin ḡëp nyëḡ-nos-böp-yi, gedemedo lël mala ḡëp dub-supinsën-yi. ⁷ Log ahëj neving bë alam debengwëḡ vu sir bedegeḵo sir jak doḵ alam tabaḵ los denanër sir nabë Tatovaha. ⁸ Rëḵ mu ham og alam su denanër ham nabë Tatovaha! Gaḵ yiḵ Mehö timu tu ham tatovaha, gaḵ ham pin arimin ham mu.

⁹ Log ham su nanër ham mehöti vu dob sënë nabë ham Amamin yi. Gaḵ yiḵ ham Amamin timu nedo, yiḵ Yi sën nedo yaḡek. ¹⁰ Log su denanër ham nabë Alaj ham. Gaḵ yiḵ ham Alamin timu sënë, yiḵ Kerisi*. ¹¹ Rëḵ mu mehö sën bë kesuu ham benatu ham mehö böp lo, og natu ham hur rë. ¹² Mehöti bë geḵo yö arë jak, og rëḵ arë nama. Log mehöti bë dahun arë, og rëḵ arë böp jak."

Yesu Nër ḡaḡek Raḵ Alam-horek-yi Hir Nḡaa Nipaya Sën Denevonḡ Lo

(Mk 12:38-40)

¹³ "Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*-e! Ḡëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nevehii Nyëḡ-yaḡek-yi yi veluung avi in mehönon pin! Log ham nḡo su neloḵ ya rë, geham newërin alam sën denevonḡ in bë dedoḵ na lo ving.

¹⁴ Wöp-o! Ham alam-horek-yi galam Parisai*-e, ḡëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neḵo avëh alov hir begganḡ lu nḡaa vër in sir, log ham nejom raḵ hus adingsekë in bë kebu jak ham nḡaa nipaya saga. Om rëḵ ham gwëḵo nipaya böpata doḵ nah nyëvewen.

¹⁵ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*-e! Ḡëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neḵo loḵ loo los dob pin in bë natöḵ vu mehöti begërin yi natu ham hur. Lob mehö nebë sënë netu ham hur ḡgovek, lob tum ham nevonḡ yi netu mehö nipaya kesuu ham berëḵ na Nyëḡ-nengwah-yi geving ham."

Yesu Nër Alam Parisai* In Deruu Demij Vu Nḡaa Vabuung Böp Gedëḵo Nḡaa Mahen Raḵ

(Lk 11:37-52; 20:45-47)

¹⁶ "Wöp-o! Ḡëpin ham! Ham mehönon malamin ḵenod sën ham bë tato aggata vu mehönon! Ham nenër bë, 'Bë mehöti nanër dub-vabuung-böp arë genanër

yönon vavunë, og sagaḡ nḡaa meris. Gaḡ mehöti bë nanër dub-vabuung-böp yi goor, genanër yönon vavunë, og su rëḡ gekuung jaḡ rë, gaḡ rëḡ gevong noh vu sën nër lo.' ¹⁷ Ham mehönon kwamin ma, gemalamin ḡenod! Nḡaa tena kesuu-a? Maḡ goor kesuu-a? Ma! Dub-vabuung-böp sën vong begoor netu vabuung lo, om saga kesuu! ¹⁸ Log ham nenër bë, 'Bë mehöti nanër jepö gëp dub-vabuung-böp genanër yönon vavune, og sagaḡ nḡaa meris. Gaḡ bë nanër seriveng sën raḡ nedo jepö lo, genanër yönon vavunë, og su rëḡ gekuung jaḡ rë, gaḡ rëḡ gevong noh vu sën nër lo.' ¹⁹ Ham mehönon malamin ḡenod! Nḡaa tena kesuu-a? Maḡ seriveng kesuu-a? Ma! Jepö sën nevonḡ beseriveng netu vabuung lo, om saga kesuu! ²⁰ Om mehöti bë nanër jepö genanër yönon vavunë, og nevonḡ niwëëḡ vu yi ḡaḡek raḡ jepö los nḡaa pin sën raḡ nedo lo ving. ²¹ Gemehöti bë nanër dub-vabuung-böp genanër yönon vavunë, og nevonḡ niwëëḡ vu yi ḡaḡek raḡ dub-vabuung ving Mehö sën nedo loḡ dub ayo lo. ²² Log mehöti bë nanër yaḡek genanër yönon vavunë, og nevonḡ niwëëḡ vu yi raḡ Anutu yi sëa los Mehö sën raḡ nedo lo ving.

²³ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*! Gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nos pin vu huk saga sën ham neḡo anon ti ti ggëp sën netu nemadluho lo, beham netunḡ netu seriveng vu Anutu. Ham netunḡ nos böp los mahen mahen pin nebë jemejeng los yesëḡ gemajëḡ ving, rëḡ ham vuu horek yi ḡaḡek böp böp vahi pin ya. Sën nenër bë alam degevonḡ nḡaa niröp mu, los kwaj pesivin mehönon mededoḡ vu sir gayoj na timu vu Anutu lo. Horek sën nebë hil abo nḡaa sën netu nemadluho natu seriveng vu Anutu lo, og hil su rëḡ ḡevuu sënë na rë. Rëḡ mu mëm hil sepa doḡ nḡaa böp sënë namuḡin. ²⁴ Ham mehönon malamin ḡenod sën ham bë tato aggata vu mehönon! Ham nesepa loḡ horek mahen mahen geham su nesepa loḡ horek böp böp rë, lob sënë nebë sën ham seruuin nḡemek vër in bël kul, geham num kamer los dahis ving bël loḡ ya ham ayomin.

²⁵ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neripek kap los perë navi mu, geham nesupin nḡaa hodeḡ nipaya paya los nḡaa jeggjin jeggjin loḡ ayo peggo. ²⁶ Ham Parisai* malamin ḡenod! Ham jipek kap ayo namuḡin rë, loḡ mëm navi rëḡ niveseek jaḡ geving.

²⁷ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nebë bedub avi sën dekevu heveḡ veroo raḡ. Hil halë ggëp vavunë bë malangeri, rëḡ ayo peggo og heljënḡ sekëḡ los nḡaa ningöhek pin pup beneggëp. ²⁸ Lom ham nebë saga. Alam denelë ham navimin mu, lob denekuung bë ham nimin vesa. Rëḡ mu ḡaḡek kuungsën los nḡaa nipaya pup ham ayomin."

Yesu Nër Alam-horek-yi Bë Rëḡ Degeḡo Nipaya Nyëvewen

²⁹ "Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nelev beg-

ganḡ-bedub-yi nivesa vesa raḡ nedo waaḡ sën denebë alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën sekëḡ loḡ wirek lo, geham nevuneḡ vu alam-yohvu hir bedub. ³⁰ Geham nenër bë, 'Bë he medo wirek doḡ he ḡenumin lo hir buk, og su rëḡ he doḡ vu sir bangis alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën sënë rë.' ³¹ Om saga og ham nḡo nenër ham degwa ranḡah bë alam sën denesis alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën bedenediik lo hir mewis ham. ³² Maam ham nḡo tahu doḡ nah ham ḡenumin lo vahaj!

³³ Ham nyë! Beggëv nalu ham! Ham su yoh vu bë rëḡ beya in Nyëḡ-nengwah-yi rë! ³⁴ Om sa nanër vu ham nabë sëḡ ḡevong alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën la, galam los kwaj nivesa la, galam-horek-yi la, benök deberup vu ham, lob ham rëḡ ngis sir la medenediik, geham ngis la jaḡ na ḡelepeḡo*, geham beek la doḡ ham dub-supinsën-yi. Log ham rëḡ juuk sir begwetii sir medoḡ vahaj medena nyëḡ ngwë. ³⁵ Om rëḡ denanër alam sën denesis sir medenediik vu nyëdahis lo, gesën vu buk agi pin degwa gëp vu ham nabë ham sis sir ving. Kë. Loḡ mehö-yohvu Abel, beyam verup loḡ Barakia nalu Sakaria sën desis mediik loḡ dub-böp ayo vabuung los jepö vuheng atov lo, og nḡaa pin sënë degwa rëḡ gëp vu ham. ³⁶ Sa nanër vu ham yönon nabë nḡaa pin sënë nyëvewen rëḡ natöḡ vu alam vu buk sënë."

Yesu Su Raḡ Nyëḡ Böp Yerusalem (Lk 13:34-35)

³⁷ "Yerusalem, Yerusalem! Honḡ mehö ḡenesis alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën medenediik, log ḡeneteng-wa Anutu-yi-alam sën nevonḡ sir yök vu hong lo raḡ ḡelöng medenediik! Sa nehevonḡ beron beron in bë ngupin nalum lo nabë sën ḡöḡrëeh ata nesupin nalu lo loḡ yah babu lo, rëḡ nim lël. ³⁸ Om ham gwenḡo rë! Anutu vuu ham ya ggovek ya beham nyëḡ rëḡ nabumeng na. ³⁹ Om sa nanër vu ham nabë ham su rëḡ malamin jaḡ sa gökin nah rë, rot bena berup doḡ buk sën ham nanër nabë:

'Anutu gevong semusemu vu Mehö sën vong yam los niwëëḡ lo!'"

Yesu Nër ḡaḡek Raḡ Dub-vabuung-böp Bë Rëḡ Kevoh Na

(Mk 13:1-2; Lk 21:5-6)

24 Yesu vu dub-vabuung-böp ayo beto meya, lob yi hur maluh deya vu yi bedetato dub-vabuung yi begganḡ pin vu yi. ² Rëḡ nër yah vu sir bë, "Ham lë nḡaa pin sënë? Sa nanër vu ham yönon nabë: Su rëḡ degönengin ḡelöng ti gejaḡ medo ngwë vavunë rë. Gaḡ rëḡ dekevoh pin bedegetë geto jeggjin jeggjin."

Yesu Nër Ranḡah Bë Maggin Rëḡ Berup

(Mk 13:3-13; Lk 21:7-19)

³ Yesu ya nedo ḡedu ḡele-oliv, lob yi hur maluh meris yö deya vu yi bedenër bë, "ḡenanër vu he nabë ḡaḡek sën ḡenër lo rëḡ anon jaḡ doḡ buk tena? Geva rëḡ tato

vu he nabë vongin geduk nom dob, log dob los yağek hir buk nama na?"

⁴ Lob Yesu nër yah vu sir bè, "Ham gweğin ham! ⁵ In rëk mehö la degekuungin ham. Alam ngahisekë rëk denam bedenänër sarëğ jağ nah sir nabë, 'Yiğ Kerisi* sa sënë!' Lob rëk detetuhin alam ngahisekë medenah vu sir. ⁶ Log ham rëk gwenğo begö bengö, galam denänër jeggin jeggin nabë vongin berup, og ham su newamin jağ! In ngaa nebë sënë yö rëk nam, gağ Buk-tamusënek yö rëk nahën. ⁷ Alam dob ngwë rëk dekedi belosho alam nyëğ ngwë dengis sir. Log mehö-los-bengö ngwë losho yi alam rëk dekedi belosho mehö-los-bengö ngwë losho yi alam dengis sir. Log meyip rëk natök vu nyëğ vahi, gejemapi gee jağ dob la.

⁸ Ngaa pin sënë og yiğ nebë nivanë sën nevonğ avëh muğin in bè degeko naluj lo. ⁹ Doğ buk sënë rëk alam degeko ham in debo vanë los maggin vu ham, gedengis ham nadiik. Log alam pin rëk degelë ham paya in sa alam ham.

¹⁰ Lob rëk alam ngahisekë nij dëlin sa gedegërin sir nah, bedegelë sir paya, lob degetunğ hir alam doğ na alam-begö-yi nemaj. ¹¹ Lob alam-ğagek-kuungsën ngahisekë rëk kedi degekuungin alam ngahisekë.

¹² Ngaa nipaya nam meböpata jağ, lob alam ngahisekë su rëk ahëj geving sir rë. ¹³ Gağ mehönon sën denajom sa ahon medemedo los nij wëek rot menatök na buk sën denadiik lo, og rëk Anutu geğo sir nah vu yi. ¹⁴ Lob rëk alam denänër Bengö Nivesa jağ Anutu-yi-Nyëğ na menoh vu dob pin balam pin degenğo, log mëm yağek los dob hir buk govek na."

Yesu Nër Bë Ngaa Los Maggin Rot Rëk Berup

(Mk 13:14-23; Lk 21:20-24)

¹⁵ "Lob ham rëk gwelë nabë ngaa vabuung degwa ni-paya sën mehö-nenër-ğagek-ranğahsën Daniel nër wirek lo bare doğ nyëğ vabuung Yerusalem begevong paya vu-bë mehöti natevin sënë, og kwa bo ðagek sënë mejağ ni rë- ¹⁶ og mëm doğ buk saga alam sën demedo distrik Yudea lo rëk debeya bedena los kedü. ¹⁷ Lob mehöti bë jağ na sewah jağ yi begganğ yu tamangsën vavunë megeko ayöong doğ buk saga, og su rëk doğ nah geğo yi ngaa vu begganğ ayo rë, gağ rëk beya mena pevis. ¹⁸ Log mehöti bë medo doğ huk anon, og su rëk seröğ benah geğo yi röprop-ayöong-yi gëp begganğ rë, gağ rëk beya mena pevis. ¹⁹ Gëp in avëh sën naluj nare loğ ayoj lo, los sën nahën denevo rur vu naluj loğ buk agi. ²⁰ Ham najom jağ nabë ngaa sënë su natök vu ham doğ kwev-ayöong-nikul-yi, ma doğ Buk-sewahsën-yi* rë. ²¹ Yönon, doğ buk sënë og rëk maggin böpata rot. Maggin nebë sënë su neggëp wirek vu buk sën Anutu tunğ dob lo rë rot beberup gwëbeng sënë. Log su rëk maggin nabë sënë berup vu dob sënë gökin nah vu tamusën rë. ²² Lob nabë Mehöböp su kwa bo nabë bepul buk saga dus rë, og mehöti su rëk medo vesa rë. Rëk mu kwa nevo yi alam sën ggooin sir rağ lo, om rëk bepul buk los maggin saga dus.

²³ Doğ buk sënë bë mehöti nanër vu ham nabë, 'Ham lë! Yiğ Kerisi* sënë!', ma nanër nabë, 'Yi sagu!', og ham su gwevong geving hir ðagek. ²⁴ Rëk Kerisi-kuungsën la los alam-ğagek-kuungsën la rëk dekedi bedevong huk los niwëek aggagga gedevong ngaa böp böp. Yönon, lob nabë deyoh vu, og rëk degeko alam sën Anutu ggooin sir rağ lo nah vu sir. Rëk mu su deyoh vu rë. ²⁵ Ham ngo? Senër sënë muğin vu ham! ²⁶ Om nabë denänër vu ham nabë, 'Ham gwelë! Nedo nyëğ-yumeris saga!', og ham su na sagu. Ma denänër nabë, 'Ham gwelë! Vun yi menedo loğ begganğ ayo!', og ham su gwevong geving sir, ²⁷ in Mehönon Nalu rëk nam nabë sën davës nevër ggëp nyëğ mala neverup beya netök nyëğ mala nemasusek lo, balam pin degelë. ²⁸ Vu nyëğ sën heljeng deneggëp lo, og kadanii dene-sup sir ya in bë dega."

Yesu Nër Bë Nahub Rëk Mehönon Nalu Nom

(Mk 13:24-27; Lk 21:25-28)

²⁹ "Maggin buk sënë yi govek na rë, log rëk pevis 'benyëğ malağenu doğ, gekwev su rëk natum rë, log betuheng rëk geto in yağek.

Gengaa los niwëek pin vu yağek rëk desasuğin sir.'

³⁰ Lob vu buk saga, mëm ngaa ti rëk berup gëp yağek babu in bër ham kwamin beham jağ ni nabë Mehönon Nalu vongin duk nom, lob rëk mehönon pin vu dob dengu medengis sir. Log rëk degelë Mehönon Nalu doğ medo beggob yağek yi, benam los niwëek gevunek vunek yağek yi malanğeri rot. ³¹ Lob avuuk rëk ngu bededun böpata, log gevong yi angër na dengupin alam sën yö ggooin sir rağ tu yi alam lo noh vu nyëğ pin. Vu dob vuheng atov mena menoh vu dob nenga lubeluu."

Yesu Tateğin Ğagek Rağ Go*

(Mk 13:28-31; Lk 21:29-33)

³² "Ham kwamin bo jağ go* rë. Buk sën bë purpur berup ngu lo, og ham nerağ ni bë go* vongin nabunğ beham dev jağ na jök. ³³ Om nabë ham gwelë ngaa pin sënë anon jağ, og ham jağ ni nabë Mehönon Nalu yam dus rağ benare aggata avi. ³⁴ Sa nanër vu ham yönon nabë mehönon pin su rëk malaj nama na verök yi rë, log ngaa pin sën agi rëk anon jağ. ³⁵ Yağek los dob rëk nama na, gağ sa ðagek, og su rëk nama na rë."

Yesu Nër Bë Mehöti Su Rağ Buk Los Ngebek Saga Ni Rë

(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Rëk mehöti su rağ buk los hes mala saga ni rë. Angër vu yağek su derağ ni rë. GeNalu su rağ ni rë. Gağ Ama yö timu rağ ni. ³⁷ Mehönon Nalu bë nom, og alam rëk medo degevong ngaa nabë sën denevong loğ Noa yi buk wirek lo. ³⁸ Wirek sën bël su vuuk rë lo, og mehönon medo denegga los denenum, gemaluh deneko venëj, gavëh denerağ reggaj rot, beya verup loğ buk sën Noa loğ ya yağ ayo. ³⁹ Log alam saga su derağ ni bë ngaa ti vongin natök vu sir rë, log bël vuuk

verup pevis berehöö sir pin. Lob buk sën Mehönon Nalu nom lo rëk nabë saga. ⁴⁰ Lob bë maluh luu demedo huk anon, og Anutu rëk geķo ngwë na gegevuu ngwë bemedo. ⁴¹ Lob bë avëh luu medo degebil nos, og Anutu rëk geķo ngwë na gegevuu ngwë bemedo. ⁴² Om ham medo malamin natum, in ham duġin buk sën ham Mehöböp rëk nom lo. ⁴³ Ham kwamin bo nġaa sënë rë: Bë begganġ ala genġo hes mala sën mehö hodeķ rëk nam doķ buk begodeķ yi nġaa lo, og su yoh vu bë rëk gelë mehö saga mu gedoķ na yi begganġ ayo rë. ⁴⁴ Nebë saga, om ham gwero ham bemedo, in Mehönon Nalu rëk nom doķ buk ti, log ham duġin.”

Yesu Nër Ġaġek Peggirinsën Raķ Alam-huk-yi Nivesa Los Nipaya
(Lk 12:41-46)

⁴⁵ “Maķ hur ti tena nedo beyi mehö los kwa benevonġ yi huk niröp-a? Og mëm ala rëk gooin yi jaķ in geġin yi hur vahi pin bebo nos gelek sir niröp doķ buk sën degeķo nos lo. ⁴⁶ Gevu tamusën nabë ala na genom berup, lob gelë nabë yi hur nevonġ huk yoh vu sën nër lo, og yi hur sënë rëk kwa vesa. ⁴⁷ Log sa nanër vu ham yönon nabë ala rëk gevonġ yi nġaa pin doķ na nema in geġin. ⁴⁸ Gaķ hur nipaya ti og rëk kwa bo doķ ayo nabë, ‘Sa alaġ su yoh vu bë rëk nom pevis rë!’ ⁴⁹ Lob geveek hur-huk-yi vahi, gega los nanum geving alam sën denenum bël menġëës bedenekeyevin lo. ⁵⁰ Log ala rëk nom doķ buk ti sën yi hur su neġin yi loķ lo rë, gaķ rëk nom doķ hes mala ti sën yi duġin lo. ⁵¹ Lob rëk ala ngis yi rot mebasap yi, log getë na medo geving alam kwaj luu, bedegeķo nyëvewen ġëp ti. Vu nyëġ sagu og rëk dengu medegeķö nyëġ.”

Yesu Nër Ġaġek Peggirinsën Raķ Avëh Avö Nemadluho

25 Log Yesu tateķin vu sir bë, “Sën Nyëġ-yaġek-yi anon jaķ lo, og yiķ rëk nabë sën avëh avö nemadluho deķo hir ram raķ beya denebuu maluh sën nahën neķo avëh lo ġġëp aggata. ² Lob sir nemadvahi kwaj ma, genemadvahi los kwaj. ³ Avëh kwaj masën deķo hir ram bedeyam, rëk su deķo wël* sepa rë. ⁴ Gaķ avëh los kwaj deķo hir ram raķ bedetöo wël* la loķ buayo ving bedeķo sepa. ⁵ Rëk mehö sën ķo avëh lo su yam pevis rë, lob avëh pin malaj negġëp, lob degġëp yiing.

⁶ Lob buk vuheng raķ loķ köoķ ti yam bë, ‘Mehö sën ķo avëh lo yam raķ. Ham na gwebu u yi vu aggata begweķo menam!’ ⁷ Lob avëh avö pin deķedi raķ bedesemu loķ hir ram. ⁸ Lob avëh kwaj masën denër vu avëh los kwaj bë, ‘Ham bo hömin wël* teka vu he rë, in he hömin ram vongin nakul!’ ⁹ Rëk avëh los kwaj denër yah vu sir bë, ‘Ma! Wël* teka sënë su rëk noh vu hil pin rë. Om maam ham nġo na baġo hömin vu setuwa!’ ¹⁰ Lob deķedi raķ benahën medo deneyök aggata, log mehö sën ķo avëh lo to. Lob avëh sën desemu sir ġġovek medenedo lo deloķ ya begganġ ayo ving yi in dega nos böp sën maluh lu venë denejom nemaj lo. Log devehii repinġ yah.

¹¹ Log avëh avö nemadvahi sën kwaj ma lo yom deverup lob denër bë, ‘Mehö böp, mehö böp! Ġetahinin repinġ in he!’ ¹² Rëk nër yah vu sir bë, ‘Sa nanër vu ham yönon nabë sa duġin ham!’

¹³ Om sa nanër vu ham nabë ham medo malamin natum, in ham su raķ buk los hes mala ni rë.”

Yesu Nër Ġaġek Peggirinsën Raķ Hur Löö
(Lk 19:12-27)

¹⁴ “Log sën Nyëġ-yaġek-yi anon jaķ lo, og yiķ nebë mehö ti neya vatëveķ nyëġ ngwë, log supin yi hur bevo yi monë ġġelek sir in degeġin. ¹⁵ Kwa vo hir huk los nij wëek ti ti lo, lob vo ġġelek loķ yah sir. Ti ķo K5000, gengwë ķo K2000, log ngwë ķo K1000. Vong nebë sënë log ya raķ. ¹⁶ Ya ġġovek, log mehö sën ķo K5000 lo pevis bevonġ huk baġosën raķ, lob ķo K5000 sevök ya ving. ¹⁷ Log mehö sën ķo K2000 lo vong huk baġosën raķ ving beķo K2000 sevök ya ving nebë saga. ¹⁸ Gaķ mehö sën ķo K1000 lo, og ķo monë sën ala vo vu yi lo beya mele v söv ge vun luķ ya.

¹⁹ Nahub gebuk sën alaj yom verup lo, lob vongin bë genġo monë sën vo vu sir lo. ²⁰ Lob mehö sën ķo K5000 lo verup, lob ķo K5000 ving K5000 sën ala vo vu yi lo, genër bë, ‘Mehö böp! Gwelë! Ġevo K5000 sënë vu sa, log sa hevong huk baġosën raķ behaķo K5000 sënë ving.’ ²¹ Lob ala nër vu yi bë, ‘Hong hur nivesa meġevong yoh vu. Gevonġ nivesa rot! Ġeneġin nġaa mahen mahen pin nivesa nebë saga, om mëm sa ġevong hong begweġin nġaa nġahiseķë. Genam balu kwad vesa doķ ti.’

²² Log mehö sën ķo K2000 lo verup ving benër bë, ‘Mehö böp! Ġevo K2000 vu sa wirek, log sa hevong huk baġosën raķ, lob sa haķo K2000 ving.’ ²³ Lob ala nër vu yi bë, ‘Hong hur nivesa, meġevong yoh vu! Ġeneġin nġaa teka teka nivesa nebë saga, om mëm sa ġevong hong begweġin nġaa nġahiseķë. Genam balu kwad vesa doķ ti.’

²⁴ Log tum mehö sën ķo K1000 lo verup benër bë, ‘Mehö böp! Senġo raķ nim ġġovek ya bë hong mehö los nim wëek. Mehö ngwë denevaroh nos genġo ġeneķo anon. Log mehö ngwë denevonġ huk, lob nġo ġeneķo hir nyë-sevöksën. ²⁵ Nebë saga om sën sehöneng, lob sevun hong monë K1000 sënë menedo loķ dob. Hong nġaa sënë, om gwëķo nöķ!’ ²⁶ Rëk ala nër yah vu yi bë, ‘Hong hur nipaya rot! Benim tebö ata! Maķ yönon, ġeraķ ni bë sa nehaķo nos sën mehö ngwë denevaroh lo, gesa nehaķo nyë-sevöksën raķ sën mehönon ngwë denevonġ huk in lo?’ ²⁷ Bë nabë saga, og ġwetunġ sa monë na begganġ-monë-yi, in nabë senom berup nabë sënë, og sa ġaķo sa nġaa los yi sevöksën geving. ²⁸ Om ham bo K1000 sënë vër in mehö sënë ġeham bo vu mehö sën ķo la ving metu K10,000 lo. ²⁹ In alam pin sën hir nġaa negġëp lo, og rëk degeķo la geving, ġehir nġaa la rëk berup geving mekesuu. Gaķ mehöti sën yi nġaa su negġëp rë lo, og mahen teka sën negġëp vu yi lo rëk nama na verök yi. ³⁰ Lob ham ġwetë hur sehëb sënë doķ na nyëġ malaķenu sën alam denesu los deneköo nyëġ lo.”

Yesu Nër Bë Rëk Mehönon Nalu Genço Alam Pin Hir Ğağek

³¹ "Nahub rëk Mehönon Nalu nam los niwëek gevunek vunek yağek-yi, gangër pin denam geving yi, og vu buk sënë rëk jak medo yi sêa malangeri los vunek vunek yağek-yi. ³² Log mehönon pin rëk dengupin sir na debare mala. Lob rëk basuh sir na yu luu nabë sën sipsip ala ggooin sipsip rak yu ngwë, gememëk rak yu ngwë. ³³ Rëk gevong sipsip na nema vesa, gememëk na nema këj. ³⁴ Nabë sënë lob Mehö-los-bengö rëk nanër vu alam sën denare nema vesa lo nabë, 'Ham nam! Ham sën Amağ vong semusemu vu ham lo. Ham doğ na nyëğ sën tongin vu ham wirek loğ buk sën netunğ yağek los dob meneggëp lo. ³⁵ In wirek sedi-ikahëğ, rëk ham vo nos vu sa. Sayoğ vev in bël kul, rëk ham vo bël kul mesenum. Sa mehö nyëğ ngwë rëk ham ço sa ya ham begganğ. ³⁶ Ham lë sa navig meris, lob ham vo tob vu sa. Sa niğ rak, rëk ham ğin sa nivesa. Sa nado qarabus, rëk ham yök lë sa kesii.'

³⁷ Loğ tum alam yohvu saga rëk dedoğ tepëk nah vu yi nabë, 'Mehöböp! He halë loğ buk tena bë ğedi-ikahëm lob he vo nos vu hong-a? Log he halë bë ayom vev in bël loğ buk tena lob he vo vu hong-a? ³⁸ Log he halë bë hong mehö nyëğ ngwë loğ buk tena, lob he hağo hong ya he begganğ-a? Log ğenare navim meris loğ buk tena lob he vo tob vu hong-a? ³⁹ Gehe halë bë nim rak ma ğenedo qarabus loğ buk tena, lob he yök halë hong kesii-a?'

⁴⁰ Lob Mehö-los-bengö rëk nanër vu sir nabë, 'Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa sën ham nevonğ vu arig lo nij paya paya sën su los bengöj vu dob rë lo, og ngaa pin sënë ham nevonğ vu sa.'

⁴¹ Log rëk nanër alam sën demedo nema këj lo nabë, 'Ham alam nimin paya! Ham su bare sa malağ. Ham na medoğ na nyëğ sën devonğ vu Satan losho yi angër lo. Sën nengwah netum yoh vu buk los buk lo. ⁴² In wirek sediikahëğ, rëk ham su vo nos vu sa rë. Sayoğ vev in bël kul, rëk ham su vo bël kul vu sa rë. ⁴³ Sa mehö nyëğ ngwë, rëk ham su ço sa ya ham begganğ rë. Sa niğ rak los sa nado qarabus, rëk ham su yam lë sa kesii rë.'

⁴⁴ Lob rëk denanër nah vu yi nabë, 'Mehöböp! Vu buk tena he halë bë ğediikahëm, ma ayom vev in bël, ma hong mehö nyëğ ngwë, ma navim meris, ma nim rak los ğenedo qarabus rëk he su halë hong nivesa rë?'

⁴⁵ Loğ rëk nanër nah vu sir nabë, 'Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa sën ham nehulin in arig lo nij paya paya vu dob lo, og ham nehulin ngaa pin sënë in sa ving.' ⁴⁶ Lob alam sënë rëk denatöğ vu nipaya nyëvewen doğ nah degwata los degwata. Gağ alam yohvu rëk demedo malaj-tumsën degwata los degwata."

Alam Ggev Devengwëğ Rak Yesu Bë Dengis Yi Nadiik

(Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)

26 Yesu nër ğağek pin sënë ggovek ya, log mëm nër vu yi hur maluh bë, ² "Ham rak ni bë buk luu mu nahën lob Buk-ggöksën-yi* berup, lob mëm rëk

denanër Mehönon Nalu ranğah bedengis yi jak kelepeko*."

³ Vu buk sënë alam-deneço-seriveng hir ggev los alam teta desupin sir rak alam-deneço-seriveng hir ggev böp Kayapas yi begganğ, ⁴ bedejoo ğağek bë denadëgek bedenajom Yesu ahon gedengis yi menadiik. ⁵ Rëk denër bë, "Hil su ğevonğ doğ buk nos yi sënë in alam rëk degevonğ dedun."

Avëh Keseh Ngaa Reggu Nivesa Rak Yesu Yu

(Mk 14:3-9; Jn 12:1-8)

⁶ Yesu nedo loğ mehö sevuuknyë Simon yi begganğ vu Betania. ⁷ Medo negga nos, lob avëh ti ço ngaa reggu nivesa loğ buayo ğelönğ veroo sën denenër arë nebë alabasta* lo ti, beya keseh rak Yesu yu. Alam Yuda debağo ngaa reggu nivesa sënë rak monë böpata bedenerikin rak heljëğ. ⁸ Rëk yi hur maluh delë ngaa sënë, lob ahëj sengën gedenër bë, "Nevasap ngaa reggu nivesa sënë in va? ⁹ Bë hil ğevonğ balam debağo, og hil rëk ğaço monë böpata jak, lob hil adoğ vu alam-kupeğ-masën jak." ¹⁰ Rëk Yesu rak hir ğağek sënë ni, lob nër vu sir bë, "Ham nër avëh in va? Yö semu sa rak ngaa nivesa! ¹¹ Alam-kupeğ-masën rëk demedo geving ham gesu rëk nama na rë. Gağ sağ su rëk medo hus ading geving ham rë. ¹² Avëh keseh ngaa reggu nivesa sënë rak sa vorot in gero sa navig namuğin in sëk nadiik mededev sa. ¹³ Sa nanër vu ham yönon nabë rëk denanër Bengö Nivesa ranğah na menoh vu dob pin bedenanër ngaa sën avëh vong vu sa agi geving, in alam pin degenço bekwaj bo."

Yudas Yoğek Bë Rëk Nanër Yesu Ranğah

(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

¹⁴ Lob yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu ti sën arë nebë Yudas Iskariot lo ya vu alam-deneço-seriveng hir ggev, ¹⁵ beloğ tepëk in sir bë, "Ham rëk bo va vu sa log mëm sa ğevonğ Yesu doğ na ham nemamin-a?" Lom devo monë seriva mehödahis ti benemadluho vu yi. ¹⁶ Lob vu buk saga Yudas medo mekwa nesero buk los aggata in bë gevonğ Yesu doğ na nemaj.

Yesu Gga Nos-ggöksën-yi Ving Yi Hur Maluh

(Mk 14:12-21; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)

¹⁷ Lob buk vabuung sën alam Yuda denegga brët sën yiist* nema in lo yi buk muğinsën verup, lob yi hur maluh deya vu yi bedenër bë, "He na ğero nyëğ vu tena in ğegwa nos los reggu ggöksën-yi dok-a?" ¹⁸ Lob nër vu sir bë, "Ham na nyëğ böp Yerusalem beham na vu mehö sën lo, beham nanër vu yi nabë, 'Tatovaha nër bë, "Sa buk dus rak, om sa bë ğa nos los reggu ggöksën-yi geving sa hur maluh jak hong begganğ." "' ¹⁹ Lob yi hur maluh devonğ yoh vu sën Yesu nër vu sir lo, bedesemu nos los reggu ggöksën-yi loğ.

²⁰ Loğ sehuksën lob medo negga nos los reggu ving yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu. ²¹ Medo denegga, lob nër vu sir bë, "Sa nanër vu ham yönon nabë: Ham sënë ti rëk gevonğ sa doğ na alam Yuda nemaj."

²² Lob ayoğ maggin rot, gesir ti ti deloğ tepëk in yi bë,

“Mehöböp, maḵ sa?”²³ Rêḵ nêr yah vu sir bê, “Mehö sên nema loḵ ya ḡabum in nos ving sa lo rêḵ gevonḡ sa doḵ na alam sên denelê sa paya lo nemaj.²⁴ Kê! Mehônnon Nalu rêḵ nadiiḵ nabê sên dekevu meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo. Rêḵ mu ḡêpin mehö sên rêḵ nanêr Mehônnon Nalu ranḡah vu alam bedengis yi lo, ko nabê ata su ḡeḵo yi!”²⁵ Log Yudas mehö sên rêḵ nanêr yi ranḡah lo, nêr ving bê, “Tatovaha, maḵ sa?” Rêḵ Yesu nêr yah vu yi bê, “Yiḵ nḡo ḡenêr yoh vu!”

Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh
(Mk 14:22-26; Lk 22:15-20; 1 Kr 11:23-25)

²⁶ Medo denegga nos los reggu, lob Yesu ḵo brêt gejom raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu mevo ggelek yoh vu yi hur maluh pin genêr bê, “Ham gweḵo nök begwa! Sa reggos sênê!”²⁷ Log ḵo wain kap ti raḵ, gejom raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu gevo vu sir genêr bê, “Ham pin nanum doḵ sênê!”²⁸ Sa ḵöḵ sênê in tato sa ḡaḡek mewis sên sejoo in doḵ vu ham lo nabê rêḵ anon jaḵ! Sa ḵeseh in alam nḡahiseḵê in bê dahun hir nḡaa nipaya na.²⁹ Sa nanêr vu ham nabê sa su rêḵ nanum wain nabê sênê ḡökin nah rê. Rot bena berup doḵ buk sên hil nanum wain agga ngwê doḵ ti doḵ Amaḡ yi Nyêḡ.”

³⁰ Log devonḡ raro ti beggovek, log to deyah dobnê bedeya Ḷedu Ḷele-oliv.

Yesu Nêr Bê Pita Rêḵ Geruu Demi Vu Yi
(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

³¹ Lob Yesu nêr vu sir bê, “Ham pin rêḵ gwevu sa geham beya mena in sa pehi buk sênê. In dekevu wirek meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebê:

‘Sa Anutu sêḵ ngis sipsip alaj, log sipsip lo degevu talê medena jeggin jeggin.’
³² Om rêḵ nabê saga, loḵ sêḵ ḵedi jaḵ nah ḡökin, lob sêḵ namuḡin mena distrik Galilea, geham tamuin sa.”
³³ Lob Pita nêr yah vu yi bê, “Sir pin sênê og maḵ rêḵ degevu honḡ bedebeya medena, gaḵ saḵ su rêḵ ḡevonḡ nabê sênê rê!”³⁴ Lom Yesu nêr yah vu yi bê, “Sa nanêr vu honḡ yônnon nabê: Pehi sênê og ḵöḵrêeh su rêḵ ngu rê, log rêḵ ḡedah sa vun natu beron löö!”
³⁵ Rêḵ Pita nêr yah vu yi bê, “Seyoh vu bê sêḵ nadiiḵ geving honḡ, gaḵ sa su rêḵ dah honḡ vun rê, gerêḵ nama veröḵ yi!” Lob yi hur maluh pin denêr nebê saga.

Yesu Jom Raḵ Gḡêp Getsemane
(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

³⁶ Lob Yesu ya nyêḡ sên denenêr arê nebê Getsemane lo, ving yi hur maluh lo, lob nêr vu sir bê, “Ham medo sênê gesena najom jaḵ vu sagu!”³⁷ Lob ḵo Pita ving Sebedi nalu luho. Lob ayo maggin rot gekwa ke-tuin yi.³⁸ Lob nêr vu sir bê, “Sayoḡ maggin rot bevonḡin bê sa nadiiḵ. Om melöö naḵööḵ medo sênê bemedo malamin natum beḡadu sa.³⁹ Log tah ya teka, lob petev meneggêp dob, log jom raḵ meketaḡ bê, “O Amaḡ! Bê yoh vu og gweḵo nḡaa maggin sênê bêr in sa! Rêḵ mu su ḡesepa doḵ sa ḡaḡek, gaḵ nḡo kwam!”

⁴⁰ Log yah to vu lööho, rêḵ lê gedeneḡḡep yiing. Lob loḵ tepêḵ vu Pita bê, “Nebê va? Melöö su yoh vu bê rêḵ medo malamin natum dus ti geving sa rê?”⁴¹ Melöö malamin medo natum bemelöö najom jaḵ, in nḡaa ti su kepê ham! Êê-ê yônnon! Ham ayomin niyes rêḵ mu navimin ni tebö!”

⁴² Lob yah nejom raḵ beron netu luu bê, “Oo Amaḡ! Bê nḡaa maggin sênê natöḵ vu sa gesu yoh vu bê noh nenga in sa rê, og ggovek, sa ḡevonḡ noh vu kwam.”

⁴³ Loḵ yom to ḡḡökin, rêḵ lê bê deneggêp yiing yah, in malaj neggêp lo.

⁴⁴ Lob denedo geyah meya nejom raḵ netu beron löö, lob yiḵ nêr ḡaḡek lo ḡḡökin yah.

⁴⁵ Log yah to vu yi hur maluh benêr vu sir bê, “Ham sewah bengö nahên newêp-a? Ham lê! Buk sên Anutu tunḡ in debo Mehônnon Nalu doḵ na alam nij paya nemaj lo verup ggovek ya,⁴⁶ om ham kwedi jaḵ behil ana. Ham lê? Mehö sên gevonḡ sa doḵ na nemaj lo yam dus raḵ!”

Yudas Vo Yesu Loḵ Ya Alam-begö-yi Nemaj
(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

⁴⁷ Yesu nahên medo nenêr bê saga, log Yudas verup. Yi sên hur maluh nemadluho-mevidek-luu lo ti, lob ḵo alam yu böpata ti medeyam los paêp yu anil gebeḡö. Alam-deneḵo-seriveng hir ggev los Israel hir alam-teta devonḡ sir yam.⁴⁸ Lob mehö sên bê tato Yesu ranḡah vu sir lo, nêr vu sir vorot bê, “Sêḵ tato Yesu vu ham nabê sênê, nabê sa ḡemul* mehöti, og ham najom yi ahon.”

⁴⁹ Lob Yudas ya verup sesor meya vu Yesu pevis benêr bê, “Buk Tatovaha!” Log mul* yi.⁵⁰ Rêḵ Yesu nêr yah vu yi bê, “Sa mehö! Nḡaa sên ḡeyam in bê ḡevonḡ lo, og gwevonḡ pevis!” Lob deyam dus bedejom Yesu ahon.⁵¹ Rêḵ alam sên denare ving Yesu lo ti nema loḵ yah dadii yi paêp-yu-anil vêr in newis, besap alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi hur ti nenga ris vahi ya.⁵² Rêḵ Yesu nêr vu bê, “Ḡejöp honḡ paêp doḵ nah newis. In alam sên denevonḡ begö lo, og mehö ngwê rêḵ dengis sir doḵ nah nyêvewen medenadiiḵ.⁵³ Bê sa ḵetaḡ na vu Amaḡ nabê gevonḡ yi angêr nḡahiseḵê rot denam pevis mededoḵ vu sa, og ḡeku-ung bê su rêḵ gevonḡ nam rê?”⁵⁴ Rêḵ bê sa ḡevonḡ nabê sênê, og su rêḵ Anutu yi ḡaḡek anon jaḵ rê. Sên dekevu meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bê nḡaa nabê sênê rêḵ natöḵ vu sa lo.”

⁵⁵ Log Yesu nêr vu alam sênê bê, “Ham yam in bê sero mehö-begö-hodeḵ-yi om sên ham ḵo paêp-yu-anil los begö meyam in bê najom ahon-a? Sa netateḵin ḡaḡek vu ham loḵ dub-vabuung-böp yoh vu buk, rêḵ ham su nejom sa ahon rê?”⁵⁶ Rêḵ mu nḡaa pin sênê netöḵ vu sa in ḡaḡek sên alam-denenêr-ḡaḡek-ranḡah-sên dekevu meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon jaḵ.” Nebê saga lob yi hur maluh pin devuu yi gedeveya medeya.

Devonğ Ġağek Vu Yesu Benare Kayapas Mala

(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Dejom Yesu ahon bedeko ya alam-deneko-seriveng hir ggev böp Kayapas yi begganğ. Galam-horek-yi los alam-teta desupin sir bedenedo ggovek ya. ⁵⁸ Lom Pita tamuın sir beneya, rëk nevun yi geneyam ggëp ading. Lob ya beloğ ya alam-deneko-seriveng hir ggev böp yi begganğ tete ayo, beya nare telig ving ahëvavu sën denare medenemalajın nyëğ lo, in bë jağ ġağek lo degwa ni.

⁵⁹ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev los kaunsor pin denesero mehö la in bë denanër ġağek kuungsën jağ Yesu in lob dengis yi menadiik. ⁶⁰ Lob alam ngahisekë denër ġağek kuungsën rağ yi, rëk su detök vu degwa ti in bë dengis yi menadiik rë. Loğ mëm mehö luu deverup, ⁶¹ lob luho denër bë, "Mehö sënë nër bë, 'Seyoh vu bë sa kevoh Anutu yi dub-vabuung-böp na gesedev nah buk löö mu!'"

⁶² Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp kedi nare geloğ tepëk vu Yesu bë, "Su ġenenër ġağek ti yom rë? Denenër ġağek va sën rağ hong-ë?" ⁶³ Rëk Yesu su nër ġağek ti yah rë. Loğ alam-deneko-seriveng hir ggev böp loğ tepëk vu yi ggökin bë, "Seloğ tepëk in hong yönon rağ Anutu mala-tumsën arë, om ġenanër vu he nabë hong Kerisi*, Anutu nalu hong ma ma?"

⁶⁴ Loğ Yesu nër yah bë, "Ġenër yoh vu! Rëk mu sa nanër vu ham nabë: Nahub rëk ham gwelë Mehönon Nalu gemedo gëp Mehö Niwëëk nema vesa, gerëk jağ medo beggob vu yağek benom!" ⁶⁵ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp kweekı yi röpröp ading getahi bë, "Ko yi rağ besevök Anutu! Ma hil medo nesero mehönon sën denanër ġağek jağ yi lo in va? Ham ngo bë ko yi rağ besevök Anutu!" ⁶⁶ Om ham kwamin nevo bë?" Lob denër yah niwëëk vu yi bë, "Vong paya om nadiik!"

⁶⁷ Log depesuv nyëj kos rağ mala gedepëeng yi, gela depetap nenga, ⁶⁸ gedenër bë, "Hong Kerisi*? Om ġenanër ranğah vu he nabë re sis hong-a?"

Pita Lah Yesu Vun

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Log Pita nedo rağ telig, lob Kayapas yi hur avëh ti yam dus vu yi benër bë, "Hong sënëk melu Yesu sën vu Galilea lo nesepa ham." ⁷⁰ Rëk Pita lah yi vun rağ alam pin malaj bë, "Sa duğın ġağek sën ġenër aga!" ⁷¹ Log to meya nare ya tete avi, lob hur avëh ngwë lë yi ggökin, lob nër vu alam sën denedo lo bë, "Mehö sënë nedo ving Yesu Nasaret!" ⁷² Rëk Pita lah yi vun ggökin bë, "Yönon vavunë, sa duğın mehö sënë!" ⁷³ Lob nedo teka, loğ alam sën denare dus vu yi yam denër vu bë, "Yönon rot, alam sagu hir ti sën hong agi. In ayem yö tato hong ranğah bë hong Galilea ti!" ⁷⁴ Lob Pita du ġağek in yi benër niwëëk rot neggëp Anutu mala bë, "Yönon vavunë, sa duğın mehö sënë! Bë sa ġekuung jağ og Anutu ngis sa mesa nadiik!" Nër ggovek log kökrëeh su. ⁷⁵ Lob Pita kwa vo yah ġağek sën Yesu nër lo bë, "Kökrëeh su rëk ngu rë, log rëk gedah sa vun

natu beron löö." Lob Pita to meyah dobnë beya mesu böpata rot.

Alam-deneko-seriveng Hir Ggev Değo Yesu Ya Vu Pilatus

(Mk 15:1; Lk 23:1-2; Jn 18:28-32)

27 Monbuk anon lob Israel hir alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta lo pin deveng-wëng rağ Yesu ggovek bë dengis yi menadiik. ² Log dedu duu yi gedeko meya devonğ loğ ya kiap böp Pilatus nema.

Yudas Vaku Kwa

(Sn 1:18-19)

³ Lob Yudas, mehö sën nër Yesu ranğah lo, lë bë de-joğ ġağek bë Yesu nadiik, lob yom ayo maggin vu yi, lom ko monë seriva mehödahis benemadluho sën lo yah vu alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta, ⁴ genër bë, "Sa hevong ngaa nipaya! Senër mehö sën nipaya su neggëp vu yi rë lo ranğah, bevongin dengis yi menadiik." Rëk denër yah bë, "Su he ngaa rë, gağ ngo hong ngaa!" ⁵ Lob Yudas pengah monë sënë ya dub-vabuung-böp ayo, log to meya vaku kwa bediik.

⁶ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev depatu monë seriva sënë rağ, rëk denër bë, "Monë hel kök sënë, om hil su ayoh vu bë ġetung na geving Anutu yi monë seriveng rë!" ⁷ Lob denër ġağek ti venuh, lob debağo dob len ti vu mehö sën nesemu dëg lu ngaa rağ ngäğek lo rağ monë sënë, in bë dedev alam-yu-ngwë hir heljeng doğ. ⁸ Om sën denër dob len ti sënë arë nebë Dob-hel-kök, meneggëp nebë saga begwëbeng. ⁹ Lob ġağek sën Anutu vong verup mehö-nenër-ğağek-ranğahsën Yeremia avi wirek lo anon rağ. Sën nër bë, "Alam Israel denër vorot bë rëk degevonğ monë seriva mehödahis ti benemadluho in mehö los arë sënë, lob değo monë sën deggoin rağ in bë debağo yi jağ agi, ¹⁰ bedebağo mehö sën nesemu dëg lu ngaa rağ ngäğek lo yi dob len ti rağ, yoh vu ġağek sën Anutu nër vu sa lo."

Rom Ti Sën Tu Kiap Böp Lo Pilatus Loğ Tepëk In Yesu

(Mk 15:2-5; Lk 23:3-5; Jn 18:33-38)

¹¹ Devarah Yesu ya kiap böp mala, lob loğ tepëk in yi bë, "Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?" Loğ Yesu nër yah bë, "Ġenër ya meyoh vu!" ¹² Lob alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta denër ġağek rağ yi, rëk su nër ġağek ti loğ yah rë. ¹³ Nebë saga lom Pilatus nër vu yi bë, "Mağ su gengö ġağek pin sën denër rağ hong-ë rë?" ¹⁴ Rëk Yesu su nër ġağek ti loğ yah rë, lom kiap böp kwa ya ngahi.

Kiap Böp Pilatus Nër Bë Dengis Yesu Jağ Kelepeğo

(Mk 15:6-15; Lk 23:13-25; Jn 18:39-19:16)

¹⁵ Alam Yuda hir Buk-ggöksën-yi* lob hir aggata neggëp nebë sënë: Neyoh vu ngebek pin, og kiap böp nevong alam qarabus ti ti vër. Bë alam detahi mehöti arë, og Pilatus nelëein mehö timu saga neyah vu sir. ¹⁶ Vu buk saga mehöti nedo qarabus, arë nebë

Barabas, galam pin denġo bengö bē mehö nevun alam kwaj. ¹⁷ Lob alam ngahisekē yam desupin sir, lob Pilatus loġ tepēk in sir bē, "Ham vonġin mehö ngwē tena bē sa ġaġo yi bēr nök vu ham-a? Barabas, ma Yesu sēn denenēr arē nebē Kerisi* lo?" ¹⁸ In yō raġ ni rot bē alam-deneġo-seriveng ahēj nevonġ medenelē Yesu paya, besēn devo yi loġ ya nema.

¹⁹ Lob Pilatus raġ nedo yi sēa-ġaġek-yi in bē genġo yi ġaġek, rēk venē vonġ ġaġek ya vu yi bē, "Su gwevonġ ngāa ti vu mehö niröp saga, in sa halē pesepsēn raġ yi ġwēbeng, lob sa newaġ raġ rot."

²⁰ Loġ alam-deneġo-seriveng hir ggev los alam-teta deloġ alam ahēj bedetahi ya vu Pilatus bē dēein Barabas bēr vu sir gengis Yesu menadiik. ²¹ Rēk kiap böp Pilatus loġ tepēk yah vu sir bē, "Ham vonġin mehö luu sēnē ngwē tena bē sa ġaġo bēr nök vu ham-a?" Loġ denēr yah bē, "Barabas!" ²² Rēk Pilatus loġ tepēk yah vu sir ggökin bē, "Om sēk ġevonġ nabē va vu Yesu, mehö sēn denenēr yi nebē Kerisi* lo?" Lom detahi yah bē, "Ġengis yi ġaġ na ġelepeġo*!" ²³ Loġ Pilatus loġ tepēk bē, "In va? Mehö sēnē vonġ va paya?" Rēk detahi niwēek rot bē, "Ġengis yi ġaġ na ġelepeġo*!"

²⁴ Lom Pilatus raġ ni bē su debē nengaj vu yi ġaġek rē, ġaġ newaj raġ gebeġö böpata vonġin berup. Om ġo bēl beripek nema raġ alam pin malaj genēr bē, "Bē ham ngis mehö niröp sēnē menadiik, og su degwa negġep vu sa rē! Ġaġ ham nġo ham ngāa!"

²⁵ Lob alam pin detahi yah bē, "Degwa yō ġep vu he los he mewis!" ²⁶ Lob Pilatus lēein Barabas yah vu sir. Log nēr balam-beġö-yi deveek Yesu gedēko medeya in dengis yi ġaġ na ġelepeġo*.

Alam-beġö-yi Denēr Pelēsēn Raġ Yesu

(Mk 15:16-20; Jn 19:2-3)

²⁷ Kiap böp yi alam-beġö-yi deġo Yesu loġ ya kiap böp yi begganġ sēn denenēr arē nebē Prētoryam lo, log desupin alam-beġö-yi yu böpata pin ya detetup yi.

²⁸ Lob dekah yi tob vēr, gederöp röpröp kōk ti loġ yah yi medetahu mehö-los-bengö raġ yi. ²⁹ Debuu aggis niggin ggin tahu alam-los-bengöj hir madub gedetunġ raġ yu, gedēvo nġesinġ loġ nema vesa, log deneyun lusej vu yi gedepelē yi bē, "Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong, mehö böp los ġayeheng!" ³⁰ Gedepesuv nyēj ġos raġ yi, gedēvo nġesinġ vēr bedesis yu raġ.

³¹ Depelē yi ggovek, log dekah tob sēnē vēr in yi, gederöp yō yi tob loġ yah yi, gedēko yi bedeya in dengis yi ġaġ na ġelepeġo*.

Desis Yesu Raġ Ya Ġelepeġo

(Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

³² Deya lob detöġ vu alam Kurene ti, arē nebē Simon. Lob denēr niwēek bē, "Kwerē ġelepeġo*!" ³³ Lob ya deverup ġedu ti arē nebē Golgota. Arē sēn degwa nebē 'Nyēġ-yusekē'. ³⁴ Lob desarömin marasin nimenġēēs ving wain bedēvo vu Yesu in bē nanum. Lob tep besġgi rēk nilēlin gesu num rē. ³⁵ Desis yi raġ ya ġelepeġo* ggovek, log yom detē ġelönġ mahen teka la in bē gooin sir ti ti ġaġ bedēgeġo yi tob. ³⁶ Ggovek log

medo denemalajin yi. ³⁷ Lob dekevu yi ġaġek sēn mehönon denēr raġ yi lo raġ negġep ġelepeġo* yu nebē:

ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ YESU SĒNĒ.

³⁸ Log desis alam-beġö-hodeġ luu raġ ġelepeġo* ving. Ngwē nare ggēp nema vesa gengwē nare ggēp nema ġēj. ³⁹ Lob alam sēn deneyah gedēnyom lo denenēr pelē raġ yi gedēnevarah nemaj vu yi ⁴⁰ gedēnenēr bē, "Hongēġ-o! Genēr bē kwevoh Anutu yi dubvabuung-böp na, geġedev nah buk löö mu lo, om nġo ġedoġ vu hong! Bē Anutu Nalu hong, og nġo ġeduġ vu ġelepeġo* meġenam!" ⁴¹ Log alam deneġo-seriveng hir ggev loġo alam-horek-yi ving alam-teta denenēr pelē raġ yi nebē saga ving. ⁴² Denenēr bē, "Neloġ vu alam, ġaġ su yoh vu bē yō doġ vu yi rē! Alam Israel hir mehö-los-bengö! Nabē dēein ġelepeġo* geduġ menam, og mēm rēk hil ġevonġ geving yi. ⁴³ Nevonġ ving Anutu? Om nabē Anutu ahē ving yi yōnon, og nam doġ vu yi! In nēr bē Anutu Nalu yi." ⁴⁴ Lob alam-beġö-hodeġ luu sēn desis luho nare Yesu vahi vahi lo denēr pelē raġ Yesu ving nebē saga.

Yesu Diik Ya

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

⁴⁵ Log hes vuheng raġ, log malaġenu loġ beyoh vu dob pin beya meto 3 krök sehuksēn.

⁴⁶ Lob dus raġ in bē 3 krök lob Yesu nġeeġ böpata bē, "Eli, Eli, lama sabaktani?" Sēnē degwa nebē, "O sa Anutu, sa Anutu, nebē va sēn gwevu sa ya-ē?" ⁴⁷ Lob alam sēn denare dus vu yi lo vahi denġo lob denēr bē, "Mehö sēnē netahi Elia!" ⁴⁸ Log pevis besir ti seröġ beya meġo ngāa ayo sovsinēn sēn nedo loġ loo lo ti, bedaġoo luġ wain ahēġgin sēn arē nebē vineġga lo gedu vu vetii nġesinġ, gevo ya verup loġ Yesu avi in bē sesuvin. ⁴⁹ Rēk sir vahi denēr bē, "Ġenaġöök gehil ġalē rē, nabē Elia rēk nam doġ vu yi ma rēk nama?"

⁵⁰ Rēk Yesu nġeeġ böpata ggökin log lēein anon ya.

⁵¹ Lob pevis betob böp sēn neruu dubvabuung-böp ayo vabuung lo kweġ raġ luu ggēp vavu beya metök ahu. Log dob ggee geġelönġ böp böp deġo.

⁵² Gebedub avi tateġin yi gAnutu-yi-alam sēn dediik ggovek lo ngahisekē vesaj loġ, bedekedi raġ los navij dahis. ⁵³ Dekedi raġ loġ mēm Yesu kedi raġ yah ggökin, log mēm to deyam medeloġ ya nyēġ vabuung Yerusalem. Balam ngahisekē delē sir. ⁵⁴ Log mehö neġin alam-beġö-yi ving yi alam-beġö-yi sēn medo denēġin Yesu lo denġo ġejemapi ggee, gedelē ngāa vahi nebē saga, lob ġenuj verup, gedēnēr bē, "Yōnon rot! Mehö sēnēġ Anutu nalu yi!"

⁵⁵ Lob avēh sēn denetamuin Yesu vu Galilea bedeyam in bē dedoġ vu yi lo ngahisekē denare ading teka bevare denelē. ⁵⁶ Sir ti arē nebē Maria vu Magdala. Log Maria ngwē sēn Yakobus lu Yosep ataj. Log avēh ti sēn Sebedi nalu luho ataj.

Debë Yesu Navi Loḵ Ġelöng Len

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁵⁷ Log sehuk luḵ lob mehö-los-bengö-ggoreksën ti vu Arimatea beberup. Arë nebë Yosep. Yiḵ Yesu yi hur maluh ti yi ving, bemedo nesepa loḵ Yesu yi ġaḡek. ⁵⁸ Ya verup beloḵ tepëḵ vu Pilatus bë geḵo Yesu nihel. Lob Pilatus nër bedevo vu yi. ⁵⁹ Lob Yosep ḵo nihel bebom loḵ tob veroo mewis ti. ⁶⁰ Log ya mebö loḵ ya yö yi bedub mewis sën nahën denesap loḵ ġelöng meris lo. Log tetolin ġelöng böpata ti ggërin avi. Vonḡ ggovek log ya. ⁶¹ Lob Maria vu Magdala luho arë ngwë denedo bemedo malaj neya waḵ bedub saga.

Alam-begö-yi Ggëp Deneḡin Bedub

⁶² Buk sën alam Yuda denero sir in bë dega nos Buk-ggöksën-yi* lo ggovek ya geheng to, loḵ mëm alam-deneḵo-seriveng los alam Parisai* yah denër vu Pilatus bë, ⁶³ "Mehö böp! He kwamin nevo ġaḡek sën mehö ġaḡek kuungsën saga nedo mala vesa genër lo bë, 'Buk löö na govek rë, loḵ sëḵ ḵedi jaḵ nah!' ⁶⁴ Om ġenanër bedegeḡin bedub avi noh vu buk löö. In rëḵ yi hur maluh degodeḵ yi na gedenanër vu alam nabë ḵedi raḵ ggökin vu bedub. Lob ġaḡek kuungsën vu tamusën rëḵ kesuu sën muḡinsën." ⁶⁵ Lom Pilatus nër vu sir bë, "Ham gweḵo alam-begö-yi la in degeḡin, beham behii bedub avi niwëëḵ ata!" ⁶⁶ Lob ya dekepa bedub avi niwëëḵ gedegewi ḵele niḵegwi* teka raḵ ġelöng nenga ya vetii waḵ avi ving, gedetunḡ alam-begö-yi medo deneḡin.

Yesu Kedi Raḵ Ggökin

(Mk 16:1-10; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

28 Lob Buk-sewahsën-yi* ggovek ya, geheng to loḵ Soda monbuk, lob Maria vu Magdala luho Maria ngwë ḵedi deya in bë degelë bedub. ² Lob pevis bejemapi ggee böpata, in Mehöböp yi angër ti vu yaḡek meluḵ yam tetolin ġelöng vër in waḵ avi geraḵ nedo. ³ Mala netum nebë davës, geyi tob veroo meris nebë beggob. ⁴ Alam-begö-yi sën deneḡin bedub lo delë, lom ḵenuj verup in yi, benij loḵ ti nebë alam-diiḵsën. ⁵ Rëḵ angër nër vu avëh luho bë, "Melu su göneng! Seraḵ ni bë melu yam nesero Yesu, mehö sën desis yi raḵ ḵelepeḵo* lo. ⁶ Rëḵ mu su neggëp sënë rë! Gaḵ ḵedi raḵ yoh vu sën nër wirek lo! Om melu nam gwelë

nyëḡ sën neggëp loḵ veseveng lo. ⁷ Log melu nah mena pevis, bena nanër vu yi hur maluh lo nabë ḵedi raḵ ggökin vu bedub bemuḡin meya distrik Galilea, geham rëḵ na gwelë yi vu sagu. Yiḵ senër vu meluu ggovek saga!"

⁸ Lob avëh luho deggöneng rot, rëḵ kwaj vesa böpata, lob pevis beluho deseröḡ bedeneyah in bë denanër vu yi hur maluh lo. ⁹ Loḵ Yesu töḵ vu luho vu aggata benër bë, "Monbuk!" Lob luho deya dus vu bedepetev medeneggëp gedejom loḵ vaha medeḵo arë raḵ. ¹⁰ Lob Yesu nër vu luho bë, "Melu su göneng! Melu nah mena nanër vu arig lo nabë dena distrik Galilea, lob rëḵ degelë sa gëp sagu."

Ġaḡek Raḵ Alam Sën Deneḡin Bedub Avi

¹¹ Avëh luho nahën deneyök aggata galam-begö-yi sën deneḡin bedub lo deyah medeya nyëḡ böp Yerusalem pevis bedenër nḡaa pin sën töḵ vu sir ggëp bedub lo vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev. ¹² Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev ving alam-teta bedevengwëḡ raḵ ġaḡek ti, lob devo monë nḡahiseḵë vu alam-begö-yi saga, ¹³ gedevo ḵoo vu sir bë, "Ham na nanër nabë sënë, 'Yi hur maluh deyam buk, gehe hëp yiing, log deggodeḵ ya.' ¹⁴ Lob nabë kiap böp genḡo ġaḡek sënë, og he rëḵ semu ġaḡek vu yi, lob su rëḵ gevonḡ ġaḡek vu ham rë." ¹⁵ Nebë saga lob alam-begö-yi deḵo monë geya devonḡ yoh vu ġaḡek sën alam Yuda hir ggev denër vu sir lo. Lob ġaḡek sënë ya meyoh vu alam Yuda pin, lob nahën denesepa loḵ hir ġaḡek sënë bedenener nebë sënë rot begwëbeng.

Yesu Vo Huk Vu Yi Hur Maluh

(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49; Jn 20:19-23; Sn 1:6-8)

¹⁶ Log hur maluh nemadluho-bevidek-ti lo detetuu aggata medeya Galilea, beya deverup ḵedu sën Yesu nër tato vu sir lo. ¹⁷ Lob delë Yesu, lob depetev medeneggëp loḵ vaha gedēḵo arë raḵ, rëḵ sir vahi kwaj luu luu. ¹⁸ Lob Yesu yam dus benër ġaḡek vu sir bë, "Anutu vo niwëëḵ pin vu sa bë sa ḡëḡin yaḡek los dob. ¹⁹ Om ham na gwevonḡ mehönon pin denatu sa hur maluh los avëh. Lob ham jipek sir jaḵ Ama arë, geNalu arë, bAnon Vabuung arë. ²⁰ Log ham tahu sir doḵ ġaḡek pin sën sa netateḵin vu ham lo in desepa doḵ. Ham gwengö rë! Serëḵ medo geving ham noh vu buk pin rot bedob los yaḡek hir buk govek na."

MARKUS

Mehö-neripek-alam Jon Nër Yi Ġaġek Rangah

(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Jn 1:19-30)

1 Anutu nalu Yesu Kerisi yi Bengö Nivesa degwa muġinsën: ² Nebë sën mehö-nenër-ġaġek-ranġahsën Yesaya kevu loġ Anutu-yi-ġapiya wirek meneggëp nebë:

“Gwenġo rë! Sëġ ġevonġ sa hur ti namuġin mena negetonġin honġ aggata.”

³ “Gemehöti aye neraġ loġ nyëġ-yumeris bë, ‘Ham bolinin Mehöböp yi aggata meham sesor megëp niröp.’”

⁴ Nebë sënë, loġ Mehö-neripek-alam Jon yam vu nyëġ-yumeris meyam nenër ġaġek rangah nebë, “Ham gwevuu ham nġaa nipaya na, geham gwërin ham nom vu Anutu, lom mëm sejipek ham jaġ bël, gAnutu rëġ dahun ham nġaa nipaya na.” ⁵ Nër bë saga, lob alam vu distrik Yudea los alam Yerusalem pin deneya vu yi. Denenër hir nġaa nipaya pin rangah vu, log mëm neripek sir luġ bël Yordan.

⁶ Jon röp yi röpröp ading sën denevasu raġ kamer niivis lo, log nevëh kabi neggëp balo, genegga sepaak los nenum beggoh netu yi nos. ⁷ Lob yam nenër Anutu yi ġaġek rangah nebë, “Mehö los niwëëk ti kesuu sa rëġ tamuin sa menam. Gesa su mehö niġ vesa yoh vu in bë sa natu yi hur ti meġevelekin vaha suu rë. ⁸ Sën seripek ham lo, og senġo hetunġ bël meris mu raġ ham, gaġ mëm yi sën rëġ nam getunġ Anon Vabuung jaġ ham.”

Yesu Ripek Bël

(Mt 3:13-17; Lk 3:21-22)

⁹ Vu buk saga Yesu vu Nasaret ggëp distrik Galilea meya vu Jon, beJon ripek yi luġ bël Yordan. ¹⁰ Ripek, log Yesu nahën neraġ yom roneġ, loġ lë geyaġek tatekin ya gAnon Vabuung ni nebë soġ nuung ti meto megwanġ ya Yesu ayo. ¹¹ Log ġaġek ti yam vu yaġek bë, “Sa naluġ honġ! Sahëġ neving honġ besa halë honġ nivesa.”

Satan Seggi Yesu

(Mt 4:1-11; Lk 4:1-13)

¹² Ggovek saga lob Anon Vabuung ggee loġ ayo bë na nyëġ-yumeris ti. ¹³ Ya nyëġ-yumeris ti sën saġ hir nyëġ lo beya nedo buk mehödahis luu, geSatan ya medo nepelëpin yi vu sagu. Lom Satan vuu yi ya gemëm angër yam deneloġ vu yi.

Yesu Neġo Yi Huk Raġ Vu Galilea

(Mt 4:12-17; Lk 4:14-15)

¹⁴ Deduu Mehö-neripek-alam Jon beya nedo ġarabus, loġ mëm Yesu ya distrik Galilea menër Anutu yi Bengö Nivesa rangah nebë, ¹⁵ “Anutu tunġ buk vorot lob töġ yam, om gwëbeng sënë Anutu-yi-nyëġ vonġin anon jaġ, om ham gwevuu ham nġaa nipaya na, geham gwërin ham nom vu Anutu, beham gwevonġ geving Anutu yi Bengö Nivesa sënë.”

Yesu Tahi Alam-ġël-yi Lubeluu

(Mt 4:18-22; Lk 5:1-11)

¹⁶ Buk ti lob Yesu medo nesepa loġ nġaggee böp Galilea nenga, lob töġ vu Simon lu ari Andreas geluho medo denetë leġ luġ ya nġaggee in bë degeġo ġël, in yiġ luho yö hir huk sagi. ¹⁷ Lob Yesu nër vu luho bë, “Melu nam sepa sa natu sa hur besa tahu meluu in gweġo mehönnon denam vu sa nabë sën melu neġo ġël gwëbeng agi lo.” ¹⁸ Lob pevis beluho devuu leġ ya geya desepa yi melööho deya.

¹⁹ Log lööho deya dus ti beya deverup, loġ Yesu lë Sebedi nalu luho, Yakobus lu ari Jon, geluho raġ dene-do yaġ ti medeneduu hir leġ vepulsën yah. Lë luho lob pevis metahi luho. ²⁰ Lom luho devuu amaj Sebedi losho yi hur-huk-yi lo beraġ denedo yaġ geluho ya desepa Yesu medeya.

Mehöti Los Memö Nipaya Ti

²¹ Sir sënë ya detöġ ya Kapernaum, log yiġ Yudea hir Buk-sewahsën-yi* ti, lom Yesu luġ ya dub-supinsën-yi menetatekin ġaġek vu alam sën denedo loġ lo.

²² Nenër ġaġek vu sir, lob ġenuj ya rot in su nenër nebë mehö-horek-yi rë, gaġ nenër ġaġek nebë mehö los niwëëk ti.

²³ Nebë saga, lom mehöti to nare loġ dub ayo gememö nipaya ti nedo loġ ayo. ²⁴ Lom nġeeġ bë, “Yesu vu Nasaret! Bë gwevonġ va vu he? Maġ ġeyam in bë kwevoh he? Seraġ nim nebë Anutu yi Mehö Vabuung honġ!” ²⁵ Loġ Yesu petupek raġ bë, “Ayem nama! Ġegweto ġena in mehö saga!” ²⁶ Lob memö sesö yi loġ mehö lo ayo genġeeġ böpata, log vuu yi geto meya.

²⁷ Lob alam pin saga delëk anon, gedeneloġ tepëġ vu sir bë, “Va ti sënë? Maġ ġaġek mewis ma va? Mehö sënë nenër vu memö nijpaya lo ving nebë yi mehö los niwëëk ti, om nengaj yes geto deneya!” ²⁸ Lom pevis medenenër Yesu arë ya meyoh vu distrik Galilea pin.

Yesu Vonğ Pita Ggen Avèh Menivesa Rağ

(Mt 8:14-15; Lk 4:38-39)

²⁹ Ggovek saga log tur vu dub-supinsèn-yi ayo, lob lööho Jon lu Yakobus ya derağ ya Simon Pita luho Andreas hir begganğ. ³⁰ Lob pevis medenër Simon Pita ggen avèh vu bë nivanë rot meneggëp. ³¹ Lob mëm Yesu ya mejom loğ nema beko yi rağ, lom nikul ya pevis, lob mëm neyeh nos bevo vu sir.

Sehuksën Lob Yesu Vonğ Alam Nğahisekë Nij Vesa Rağ

(Mt 8:16-17; Lk 4:40-41)

³² Ggovek log sehuksën behes luğ ya, lob deneço alam nijraksën meya deverup vu Yesu, medeneço alam sën memö denegwang ya ayoj ving. ³³ Alam pin vu begganğ-bu ti saga ya denekebu sir loğ veluung avi. ³⁴ Loğ mëm Yesu nevonğ alam nğahisekë sën nijraksën aggagga nevonğ sir agi benijvesa nerağ, genetii memö nğahisekë to deneya in mehönon. Log nërin memö pin bë su denanër yi rangah, in denerağ ni bë Anutu Nalu yi.

Yesu Neço Loğ Nyëğ Menër Yi Ğağek Rangah

(Lk 4:42-44)

³⁵ Nyëğ yö nahën gesu heng rë, log Yesu kedi rağ buk meya nedo nyëğ-yumeris tahsën in bë najom jağ na vu Anutu. ³⁶ Loğ Simon losho alam sën denedo ving yi lo ya desero ³⁷ bedetök rağ lob denër vu bë, "Alam pin medo denesero honğ!" ³⁸ Loğ Yesu nër vu sir bë, "Hil ana begganğ bu böp böp sën nedo dus agi in sa nanër Anutu yi Ğağek rangah vu sir geving. In seyam in bë sa Ğevonğ nabë sënë." ³⁹ Lom mëm neço loğ distrik Galilea beneluğ ya dub-supinsèn-yi pin menenër Anutu yi Ğağek rangah vu alam pin. Genetii memö to deneya in mehönon ving.

Yesu Vonğ Mehöti Los Nisevuuk Benivesa Rağ

(Mt 8:2-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Buk ti lob mehöti los nisevuuk ya vu yi metunğ lus luğ geketağ vu yi bë, "Nabë ahëm geving, og Ğeyoh vu bë gwevonğ besa niğ veseek jağ." ⁴¹ Lob Yesu kwa pevisin yi mebë nema rağ yi genër vu yi bë, "Sa ahëğ ving! Om nim veseek jağ!" ⁴² Lob yik sevuuk saga mehor ya pevis. ⁴³ Lob Yesu vo kooiin niwëëk gevonğ yi ya pevis. Nër vu yi nebë, "Gweğin honğ besu Ğena Ğenanër nğaa sënë vu mehö la. ⁴⁴ Gağ mëm Ğena Ğetato honğ vu mehö-neço-seriveng gegwetunğ seriveng in nim veseek rağ. Noh vu sën Moses nër wirek bë hil Ğevonğ lo, in alam pin dejağ ni nabë nim veseek rağ." ⁴⁵ Rëğ ma gemehö lo to meya meya medo neturin yi Ğağek sënë rangah vu mehönon pin medenğo, lob Yesu su yoh vu bë na tato yi rangah vu begganğ-bu ti rë gema. Geyö ya nedo tahsën loğ mëm alam yoh vu nyëğ pin medo deneya vu yi.

Yesu Vonğ Mehö Sekë Selönğin Ti Benivesa Rağ

(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

² Buk la ggovek ya, loğ Yesu yah meya nedo Kapernaum, loğ alam denğo bë yah nedo ben. ² Lob desup sir ya beyi begganğ pup. Gedeggërin veluung avi ving, belen ti su ggëp netök rë. GeYesu nenër Anutu yi Ğağek nivesa rangah vu sir. ³ Medo nenër vu sir log deko mehö sekë selönğin ti medeverup. Sir lubeluu devaku medeyam vu Yesu. ⁴ Derağ vu mehönon pin saga besu deyoh vu bë degeto denam Yesu mala rë, lom derağ ya begganğ vavunë medekehe begganğ demi valeğ sën Yesu nare lo. Dekehe ggovek ya geggëp netök, log mëm deseyesin reek los mehö sekë selönğinsën lo to meluğ ya begganğ ayo. ⁵ Nebë sënë lob Yesu lë bë ayoj neya timu vu yi, lom nër vu mehö sekë selönğinsën bë, "Naluğ-e! Sa dahun honğ nğaa nipaya ya!"

⁶ Log alam-horek-yi la loğ denedo begganğ ayo sën ving Yesu bekwaj nevo loğ ayoj bë, ⁷ "Nenër Ğağek va ti sënë? Ko yi rağ besevök Anutu! Mehöti su yoh vu bë dahun nğaa nipaya na rë, gağ Anutu yö timu yoh vu!" ⁸ Loğ Yesu rağ ni loğ ayoj bë kwaj nevo nebë sënë, lom nër vu sir bë, "Ham ayomin neya nğahi nebë sënë in va?" ⁹ Ham kwamin nevo Ğağek sën senër agi bë, 'Sa dahun honğ nğaa nipaya ya' lo bë anon ma, in re yoh vu bë gelë nabë dahun ya yonon-a? Rëğ mu mëm nabë sa nanër vu yi nabë, 'Kwedi jağ meğena', og mëm ham rëğ jağ ni nabë sa nanër Ğağek los anon. ¹⁰ Rëğ sa bë ham jağ ni nabë sa Mehönon Nalu sën seyoh vu bë dahun nğaa nipaya na Ğëp dob, om..." log peggirin menër vu mehö sekë selönğinsën bë, ¹¹ "Sa nanër nöç vu honğ nabë: Kwedi gweko honğ reek jağ meğenah böm!" ¹² Lob kedi rağ pevis beko yi reek rağ meya, gesir pin vare denelë. Delë, bavij tök rot gedeko Anutu arë rağ medenenër bë, "Hil su halë nğaa ti nëbë sënë wirek rë!"

Yesu Tahi Levi

(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

¹³ Ggovek log Yesu to meyah dobnë meyah meya nğaggee böp Galilea nenga, loğ mëm alam pin deneya vu yi benetatekin Ğağek vu sir. ¹⁴ Ggovek, log ya rağ meya meto metök vu Alpeus nalu Levi † gelok nedo begganğ-takës-yi, lob nër vu yi bë, "Genam medo Ğesepa sa!" Lob Levi kedi rağ mesepa yi meya.

¹⁵ Loğ Yesu losho alam nğahisekë sën denetamuin yi lo ya denegga nos loğ Levi ben. Alam-deneço-takës* losho alam nijpaya sën denekeyëh horek lo geyi hur maluh, sir pin ya denegga nos ving yi. ¹⁶ Loğ tum Parisai* hir alam-horek-yi lo delë bë losho alam nijpaya sën galam-deneço-takës* lo denegga nos loğ ti, lob delok tepëğ vu yi hur maluh bë, "Nebë va sën negga nos ving alam-deneço-takës* losho alam nijpaya agi-ë?" ¹⁷ Rëğ Yesu nğo lob nër vu sir bë, "Alam nijvesa su deneya vu dokta rë, gağ alam nijraksën mu yö deneya

† Levi sënë arë ngwë nebë Matai. Su Yakob nalu rë, gağ yik mehö ngwë.

vu. Om sesu yam in bë tahi alam yohvu rë; gaḵ mu seyam in bë tahi alam sën nḡaa nipaya neggëp vu sir lo."

Deloḵ Tepëḵ In Alam Sën Ayej Neggërin Nos Lo
(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

¹⁸ Log buk ngwë, lob Mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh losho alam Parisai* pin devonḡin bë degeḵo Anutu arë jaḵ, lom ayej ggërin nos besu degga rë, loḵ tum mehö la ya deloḵ tepëḵ vu Yesu bë, "Jon yi hur maluh losho Parisai* hir hur maluh ayej neggërin nos besu denegga rë, log tum hong hur maluh denegga nos gesu ayej neggërin rë in va?" ¹⁹ Lom Yesu peggirin ḡaḡek raḵ mehö sën neḵo avëh lo, benër yah vu sir bë, "Ham kwamin bo rë, nabë mehöti medo geving yi alam geluho avëh ti denajom nemaj! Bë nabë sënë og yi alam sënë su deyoh vu bë rëḵ ayej gërin nos rë! Gaḵ mu mehöti sën bë geḵo avëh lo nedo ving sir, om rëḵ kwaj nivesa medega nos gesu deyoh vu bë rëḵ ayej gërin rë. ²⁰ Rëḵ mëm buk sën debo mehö sën geḵo avëh lo vër besu medo geving yi alam rë, og mëm yi alam rëḵ ayoj maggin bayej gërin nos doḵ buk saga."

²¹ Log Yesu nër vu sir ving bë, "Mehöti su neḵo tob mewis sën su deneripek rë lo len ti menepeḵa tob muḡeng sën nekweḵ lo len raḵ rë. Nabë gevong nabë sënë, og rëḵ dejipek, lob tob mewis sënë najul menom getob muḡeng sënë rëḵ nakweḵ gökin melen böpata rot. ²² Gemehöti su netöo wain* mewis loḵ ya memëk-navi muḡeng rë. Gaḵ bë mehöti gevong nabë sënë, og rëḵ wain ngol navi mebeput, gewain keseh geto mena bebasap wain los memëk-navi doḵ ti. Gaḵ denetöo wain mewis loḵ ya memëk-navi mewis mu!"

Yi Hur Maluh Derur Nos Loḵ Buk-sewahsën-yi*
(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

²³ Lob Buk-sewahsën-yi* ti, lob Yesu yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti, lob yi hur maluh derur anon mededah. ²⁴ Lom Parisai* lo delë medeloḵ tepëḵ vu yi nebë, "Gwelë! Nebë va sën hong hur maluh dekeyëh horek Buk-sewahsën-yi-ë?"

²⁵ Rëḵ Yesu loḵ tepëḵ yah vu sir bë, "Maḵ ham su tevin ḡaḡek raḵ nḡaa sën Davit vong wirek lo rë? Nos main mediikahë, ²⁶ lob losho alam sën denesepa yi lo deloḵ ya Anutu yi dub-vabuung. Alam-deneḵo-seriveng hir ggev Abiatar neḡin Anutu yi dub-vabuung loḵ buk saga, lob deluḵ ya medegga brët vabuung sën denetunḡ netu seriveng benedo ggëp Anutu mala lo. Nos sën alam meris su deyoh vu bë dega rë lo, gaḵ alam-deneḵo-seriveng mu yö denegga. Rëḵ mëm mehö meris sën Davit gga, gevo vu alam meris sën denesepa yi lo bedegga ving. (Rëḵ su devong paya rë, gaḵ dediikahëj om degga, lob yik sa hur maluh sënë nebë)."

²⁷ Loḵ Yesu nër vu sir ggökin yah nebë, "Anutu su tunḡ Buk-sewahsën-yi* in bë deḡinengin mehönon rë, gaḵ tunḡ in bë doḵ vu sir. ²⁸ Om Mehönon Nalu tu Buk-sewahsën-yi* ala."

Mehö Seḵë Belooin
(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

³ Buk ngwë rë, lob luḵ yah dub-supinsën-yi ggök yahin, galam sën loḵ denedo dub ayo lo ti seḵë belooin. ² Log alam vahi sën denelë Yesu paya lo medo malaj nesepa yi, in bë degelë nabë rëḵ gevong bene-ma nivesa jaḵ doḵ Buk-sewahsën-yi* ma rëḵ nama. Nabë gevong, og mëm denanër ḡaḡek jaḵ yi nabë keyëh horek. †

³ Lom Yesu nër vu mehöti sën seḵë belooin lo bë, "Kwedi jaḵ meḡenam ḡebare doḵ he malamin vuheng atov!" ⁴ Lob loḵ tepëḵ vu sir pin bë, "Maḵ hil horek nër bë hil ḡevong nḡaa nivesa doḵ Buk-sewahsën-yi*, ma hil ḡevong nḡaa nipaya? Maḵ nër bë hil adoḵ vu mehönon in demedo vesaj, ma hil nid dël jaḵ sir in denadiik?" Denḡo rëḵ ayej ma rot geti su vengwëḡ rë. ⁵ Lom Yesu vare mala neḵo loḵ menelë sir gahë sengën vu sir gayo maggin rot vu sir, in su kwaj nevonḡin mehöti sënë rë, gayoj niwëëk. Loḵ nër vu mehö seḵë belooin bë, "Ḡetelo seḵëm nam!" Lom mehö lo telo nema ya, lom nivesa raḵ pevis. ⁶ Rëḵ Parisai* lo deluḵ yom dobnë, lob losho Herot* yi alam desap sir medenesero aggata in bë dengis Yesu menadiik.

Alam Yu Böpata Desupin Sir Ggëp Nḡaggee Böp Nenga

⁷ Lob Yesu losho yi hur maluh detah sir meya denedo nḡaggee böp nenga, lom alam nḡahiseḵë rot vu distrik Galilea denetamuin sir. Galam vu distrik Yudea ving.

⁸ Galam vu nyëḡ böp Yerusalem, galam vu distrik Idumea, galam vu bël Yordan vahi-yi. Galam sën denedo dus vu nyëḡ böp Ture los Sidon, besir nḡahiseḵë deyam. Sir pin denenḡo nḡaa pin sën nevonḡ lo, lom deneya vu yi. ⁹ Lom nër vu yi hur maluh bë na degeḵo yaḡ ti, in alam nḡahiseḵë deneyam rot om rëḵ degeving in yi. ¹⁰ In vong sir nḡahiseḵë benijvesa raḵ, om alam nijraḵsën denepëḵa raḵ yi rot in bë degebë nemaj jaḵ yi. ¹¹ Log memö sën denegwanḡ ya mehönon medenevonḡ lo, denelë yi lom denepetev medeneḡgëp loḵ vaha gedeneḡeëḵ bë, "Anutu nalu hong!"

¹² Lob nevo ḵoo vu sir niwëëk bë su denanër yi ranḡah.

Yesu Ggoin Sinarë Nemadluho-bevidek-luu Raḵ
(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³ Loḵ tum ya nyëḡ ti los ḵedu betahi alam sën kwa nevo sir lo bë dena vu yi. ¹⁴ Log ggoin maluh nemadluho-bevidek-luu raḵ in bë desepa yi geyö rëḵ gevong sir mena denanër yi ḡaḡek ranḡah. ¹⁵ Vo niwëëk vu sir ving in degetii memö sën denegwanḡ ya mehönon ayoj lo geto dena. ¹⁶ Ggoin Simon, lob nër ggev ngwë

† Alam Parisai* denelë sën Yesu nevonḡ mehönon benijvesa neraḵ lo nebë nevonḡ huk ti, om nabë gevong doḵ Buk-sewahsën-yi og nekeyëh horek Buk-sewahsën-yi. Rëḵ Yesu nër bë Anutu tunḡ Buk-sewahsën-yi in doḵ vu mehönon, om nabë doḵ vu mehönon benijvesa jaḵ doḵ Buk-sewahsën-yi og yik yoh vu, gaḵ su keyëh horek rë. Rëḵ alam Parisai* delë Yesu paya in nḡaa sënë bedenevonḡin bë dengis yi.

raḵ nebë Pita. ¹⁷ Lob ggooin Yakobus luho ari Jon sën Sebedi nalu luho raḵ, benër ggev ngwë raḵ luho nebë Boanerges, (degwa nebë luho nij wëëk nebë vaḵuvek). ¹⁸ Lob ggooin Andreas luho Pilip ga, Bartolomai luho Matai, geTomas ga, Alpeus nalu Yakobus, geTadaius, geSimon sën yi mehö-neruuk-alam-Rom ti, ¹⁹ geYudas Iskariot ving, sën rëḵ nanër Yesu ranḡah lo.

Yesu Luho Belsebul*

(Mt 12:24-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu yah meya ben lob mehönon nḡahiseḵë yom desupin sir ggökin yah, lom Yesu losho yi hur maluh su deyoh vu bë dega nos rë, in mehönon nḡahiseḵë medeggërin sir. ²¹ Loḵ Yesu yi alam denedo bej gedengö bë alam deggërin sir rot, lob denër bë, "Maḵ yu vonḡ paya!" Lom deya in bë denajom yi nah.

²² Log alam-horek-yi la deyam vu Yerusalem medenenër bë, "Memö alaj Belsebul* nevonḡ yi!" Gedenenër ving bë, "Netii memö to deneya raḵ memö alaj niwëëk!" ²³ Loḵ mëm Yesu supin sir yam dus getateḵin vu sir bë, "Satan rëḵ getii yö yi hur memö geto dena nabë va? ²⁴ Nabë alam dob timu debasuh sir bedengis sir, og alam sënë su rëḵ demedo los nij wëëk rë. ²⁵ Log nabë alam degwa timu debasuh sir medengis sir, og alam sënë su rëḵ demedo los nij wëëk rë. ²⁶ Om nabë Satan losho yi alam debasuh sir medengis sir, og su rëḵ demedo rë, gaḵ rëḵ malaj nama na.

²⁷ Log hil su ayoh vu bë aḡök Mehö Nipaya los niwëëk saga ben vavunë gabo yi nḡaa vër rë. Mëm nabë hil naduu Mehö los niwëëk sënë ahon, og mëm hil rëḵ abo yi nḡaa pin vër menama na veröḵ yi."

²⁸ Alam sënë denenër bë Yesu nevonḡ nḡaa nebë sënë in memö nipaya ti nevonḡ yi, loḵ Yesu nër yah vu sir bë, "Sa nanër vu ham yönon nabë Anutu yoh vu bë dahun mehönon hir nḡaa nipaya pin na, nḡaa nipaya los ḡaḡek pelësën sën denanër jaḵ Anutu lo. Gaḵ nabë mehöti nanër ḡaḡek pelësën jaḵ Anon Vabuung (nabë yik sëëḵ memö nipaya ti), og Anutu su rëḵ dahun yi ḡaḡek sënë na rë, gaḵ yö rëḵ ḡëp vu yi degwata."

Yesu Ata Losho Ari Lo

(Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

³¹ Lob ata losho ari lo yam denare dobnë gedevonḡ ḡaḡek ya vu yi bë duḵ na vu sir. ³² Gelosho mehönon nḡahiseḵë denedo, lom denër vu yi bë, "Atam garim lo avëhnöm lo yam denare dobnë medeneloḵ tepëḵ in hong!" ³³ Rëḵ loḵ tepëḵ yah vu sir nebë, "Ataḡ lo arig re lo?" ³⁴ Log mala neḵo loḵ begganḡ ayo menelë alam pin sën detebuu yi lo genër vu sir bë, "Sataḡ lo sarig lo sënë!" ³⁵ Alam sën denesepa loḵ Anutu kwa lo, og sir saga mëm detu sarig lo, savëhnöḡ lo, sataḡ lo."

Yesu Nër ḡaḡek Peggirinsën Raḵ Mehö Sën Netetëhin Nos ḡahis

(Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

4 Buk ngwë rë, loḵ Yesu yah meya nḡaggee böp lo nenga, lom tateḵin ḡaḡek vu mehönon ggökin yah. Mehönon nḡahiseḵë rot desup sir medeneteḵinḡ

raḵ sir, lom raḵ ya nedo yaḡ ti raḵ nḡaggee vavunë galam pin denedo nḡaggee nenga.

² Lom mëm nenër ḡaḡek peggirinsën nḡahiseḵë vu sir, genër bë, ³ "Ham gwenḡo rë! Mehö netetëhin nos ḡahis ti to meya huk anon in bë tetëhin yi nos ḡahis. ⁴ Netetëhin nos ḡahis, lob vahi to nedo loḵ aggata sën neyoh huk vuheng lo, lob soḵ yam pevis medegga. ⁵ Log ḡahis vahi to meraḵ nedo dob mahen teka sën raḵ neggëp ḡelönḡ vavunë lo, om kip pevis in dob mahen teka mu. ⁶ Lob hes verup netum bevev raḵ, lob meran ya pevis in ḡëga su luḵ ya dob rë. ⁷ Log ḡahis vahi to meloḵ ya nedo vos nigggin ggjin ayo, lob vos nigggin ggjin sënë kip merig, lob ggök nos besu sis anon rë gema. ⁸ Log ḡahis vahi to meluḵ ya nedo dob jeji lob kip verup merig mesis anon. Vahi sis dahis ti benemadluho, gevahi sis dahis löö, gevahi sis dahis nemad-vahi." ⁹ Log nër ving bë, "Mehöti bë nenga neggëp, og genḡo ḡaḡek sënë."

Yesu Nenër ḡaḡek Peggirinsën In Va?

(Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

¹⁰ Ya nedo tahsën, loḵ yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu sën losho alam sën denesepa yi lo, yam deloḵ tepëḵ vu yi bë, "ḡaḡek peggirinsën sën ḡenër-ë degwa nebë va?" ¹¹ Loḵ nër yah vu sir bë, "Anutu netateḵin ḡaḡek vunsën raḵ yi nyëḡ degwa vu ham, gaḵ alam vahi sën denedo nenga lo, og Anutu nenër vu sir loḵ ḡaḡek peggirinsën mu,

¹² 'in bë su rëḵ degërin sir nah vu Anutu mekevoh hir nḡaa nipaya na rë.

Gaḵ degelë mu gesu dejaḵ ni rë,

log degengö mu gesu denatöḵ jaḵ ḡaḡek degwa rë."

Yesu Tateḵin Mehö Sën Netetëhin Nos ḡahis Lo Yi ḡaḡek

(Mt 13:18-23; Lk 8:11-15)

¹³ Lob loḵ tepëḵ yah vu sir nebë, "Ma ham su raḵ ḡaḡek peggirinsën sënë degwa ni rë? Om maḵ ham rëḵ jaḵ ḡaḡek peggirinsën pin ni nabë va? ¹⁴ Mehöti sën netetëhin nos ḡahis lo nebë mehö nenër Anutu yi ḡaḡek. ¹⁵ Log ḡahis vahi sën to nedo loḵ aggata lo nebë alam sën denḡo Anutu yi ḡaḡek ggovek, loḵ tum Satan yam pevis meḵo vër in ayoj lo. ¹⁶ Gegahis vahi sën to meraḵ nedo dob los ḡelönḡ lo nebë mehönon vahi sën denḡo Anutu yi ḡaḡek log ahëj nivesa medeḵo raḵ pevis. ¹⁷ Rëḵ mu sir nebë nos ḡëga sën neraḵ vu ḡelönḡ lo om denedo teka, loḵ nḡaa maggin töḵ vu sir, ma, alam denenër pelësën raḵ sir in denesepa loḵ Anutu yi ḡaḡek, lom tum delëin pevis. ¹⁸ Log ḡahis vahi sën loḵ nedo vos nigggin ggjin ayo lo nebë alam sën denengö Anutu yi ḡaḡek ggovek lo. ¹⁹ Loḵ newaj neraḵ in nḡaa-dob-yi rot gahëj neving monë benedenelev vahaj in kupeḵ lu nḡaa, lob mëm nḡaa pin sënë neggök Anutu yi ḡaḡek banon nema. ²⁰ Log ḡahis sën to meluḵ ya dob jeji lo nebë alam sën denḡo yi ḡaḡek medevasu loḵ ayoj medenevonḡ yoh vu banon neraḵ lo. Sënë nebë nos rig menesis anon nivesa; vahi

nesis dahis ti benemadluho, gevahi nesis dahis löö, gevahi nesis dahis nemadvahi."

Yesu Nër Bë Hil Su Abun Ram Gevek Na Reek Ğebinë
(Lk 8:16-18)

²¹ Lob nër vu sir bë, "Bë hil ğelu doḵ ram buk, og maḵ yoh vu bë hil abun duḵ na dëḡ ayo ti, ma, hil ğetunḡ duḵ na reek ğebinë? Ma! Hil ğetunḡ jaḵ medo reek vavunë in natum nivesa behil ğalë nyëḡ jaḵ. ²² Lob nġaa pin sën neggëp vunsën lo, najeeng rëḵ tato yi ranġah, gengaa pin sën debom meneggëp loḵ ğobeng gwëbeng agi, og najeeng rëḵ alam pin dejaḵ ni. ²³ Bë ham nengamin neggëp, og ham gwengo ğaḡek sënë meham kwamin bo!"

²⁴ Loḵ nër vu sir ggökin bë, "Ham kwamin bo ğaḡek sën ham nengo lo nivesa rë. Nġaa sën ham nevonḡ vu mehö ngwë lo, og rëḵ Anutu bo doḵ nah vu ham nabë, gebo la geving mesevöḵ. ²⁵ Mehöti sën neraḵ ğaḡek degwa ni lo, og rëḵ jaḵ la degwa ni geving rot. Gemehöti sën su neraḵ ğaḡek degwa ni rë lo, og rëḵ kwa birekin teka sën neraḵ ni lo benama na veröḵ yi."

Yesu Nër Ğaḡek Peggirinsën Raḵ Nos Ğahis Nebë Nekip Nebë Sënë

²⁶ Log nër bë, "Sën Anutu yi Nyëḡ anon jaḵ lo, og yik nebë mehöti tetëhin nos ğahis luḵ ya dob. ²⁷ Lom neggëp buk genekedi raḵ monbuk benedo yoh vu buk nġahi, log nos ğahis lo kip berig geyi duḡin degwa sën nos nerig raḵ lo. ²⁸ Ğahis yö kip verup dob. Neru verup muḡinsën, lob tunḡ ris raḵ genema ggol raḵ, lom mëm vuuḵ anon. ²⁹ Loḵ nelë bë anon loḵ beris nebung, lob mëm neḵo paggëpek beketöv anon in anon loḵ ggov-ek lo. Kë! Lob Anutu yi Nyëḡ anon neraḵ nebë sënë."

Yesu Nër Ğaḡek Peggirinsën Raḵ Mastet* Ğahis
(Mt 13:31-32; Lk 13:18-19)

³⁰ Log nër ggökin yah bë, "Hil nanër nabë Anutu neḡin hil nebë va? Gehil nanër ğaḡek peggirinsën jaḵ yi nyëḡ nabë anon neraḵ nebë va? ³¹ Hil nanër nabë: Sën yi Nyëḡ anon jaḵ lo, og yik nebë mastet* ğahis sën hil nehehin lo. Mastet* ğahis sënë og mahen teka rot genos ğahis pin kesuu. ³² Loḵ nabë hil ğehin, og nakip bejig böpata bekesuu jojeng pin, bemëm nema böp gol doḵ og soḵ sën denevëeng medeneya agi rëḵ nam dejegwi newisej doḵ nema gedejivin kuu. Kë! Lob Anutu yi Nyëḡ anon neraḵ nebë sënë!"

Yesu Nenër Ğaḡek Peggirinsën
(Mt 13:34-35)

³³ Yesu nenër vu sir loḵ ğaḡek peggirinsën nġahi yoh vu sën bë dejaḵ ni. ³⁴ Nenër yi ğaḡek vu mehönon pin loḵ ğaḡek peggirinsën nebë sënë, rëḵ mëm loḵo yi hur maluh yö ya denedo tahsën, log netateḵin ğaḡek sën pin ranġah vu sir.

Yesu Nevonḡ Mesanḡ Ahë Yes Raḵ
(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

³⁵ Loḵ buk timu saga, lob nyëḡ luḵ ya, lob nër vu yi hur maluh nebë, "Hil ana nġaggee vahi sagu rë."
³⁶ Yesu raḵ nedo yaḡ lo vorot, lom yi hur maluh derak ya ving medeya, gedevuu alam saga lo ya. Gelosho yaḡ vahi desepa sir medeya. ³⁷ Lob sanḡ böpata nevé gengaggee nesis böp meneluk ya yaḡ ayo bevuuḵ loḵ, bevonḡin bë napup. ³⁸ GeYesu bë kwa raḵ nġadoheng dus ti meneggëp yining ggëp yaḡ hus, loḵ mëm yi hur maluh deggee vu yi medenër vu bë, "Tatovaha! Su kwam nevo hil bë vonḡin hil malad nama rë?" ³⁹ Lom kedi raḵ pevis bepetupek raḵ sanḡ los nġaggee bë, "Ggovek ya! Ahëm yes jaḵ!" Lom sanḡ ahë yes raḵ pevis gededun ma geneggëp. ⁴⁰ Lob mëm nër vu sir bë, "Ham newamin raḵ in-a? Maḵ su ham ayomin neyam timu vu sa rë?" ⁴¹ Lom ḵenuj ya rot gedeneloḵ tepëḵ vu sir nebë, "Maḵ mehö sënë yi nebë va? Om sën sanḡ los nġaggee denḡo aye-ë?"

Memö To Meya in Garasa Maluh Ti
(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

5 Nebë saga, lom ya detöḵ ya nġaggee nenga vahi, sën alam Garasa hir nyëḡ lo. ² Lob Yesu raḵ nedo yaḡ meya pesönḡ ya roneḵ, lob mehöti kedi ggëp waaḵ sën denebë mehönon seḵëj loḵ lo meluḵ to vu yi, lob memö nipaya nedo loḵ ayo. ³ Mehö sënë ben loḵ neggëp waaḵ ving mehönon seḵëj gemehöti su yoh vu bë naduu yi ahon jaḵ sëng ma nġaa ti rë gema. ⁴ Gaḵ deneduu nema los vaha raḵ sëng wirek wirek, loḵ nevepul sëng in nema genekeluḡin sëng benepepöö in vaha, gemehöti su yoh vu bë gevonḡ bemala yes jaḵ rë. ⁵ Nedo nyëḡ heljëḡ los ḵedu, log medo nenḡeeḵ buk los ranġah genesis yi raḵ ğelönḡ.

⁶ Mehö sën nahën nedo adingnë menelë Yesu, loḵ seröḡ meyam petev neggëp loḵ Yesu vaha, ⁷ genḡeeḵ bë, "Yesu, Anutu Vavunë nalu honḡ. Ğeyam in-a? Bë gwevonḡ va vu sa? Sa ḵetaḡ yöḵ vu honḡ niwëëḵ neggëp Anutu mala nebë su ğebasap sa!" ⁸ In Yesu nër vu memö sënë bë, "Memö nipaya-e! Gwevuu mehö sënë na gegweto ğena!" ⁹ Lob mëm Yesu loḵ tepëḵ ya vu mehö sënë bë, "Arëm re?" Rëḵ bë, "Sarëḡ nebë Mehömehö in he nġahiseḵë." ¹⁰ Loḵ mëm pasanḡ neketag vu Yesu nebë Yesu su getii sir na gedegevuu nyëḡ sagi.

¹¹ Log bööḵ yu ti vare deneruuk raḵ ḵedu sënë vewen, ¹² lom tum memö deketag vu yi bë, "Gwevonḡ he mehe na ğegwanḡ na bööḵ sagu ayoj." ¹³ Lob yöḡekin bë yoh vu bë degeganḡ na, lom mëm memö nipaya sën devuu mehö lo ya geto deya degwanḡ ya bööḵ; lob bööḵ saga sir 2,000, lob mëm deseröḡ meya deluḵ nyëḡ vaha degwa ti meya devës ya nġaggee denḡaggee rehöö sir pin bemalaj maya veröḵ yi.

¹⁴ Lob alam sën deneḡin bööḵ lo deveya meya denër nġaa sënë ranġah vu alam pin sën denedo loḵ nyëḡ böp los mahen mahen lo ving. Lob alam saga deyah in bë degelë nġaa sën to meya lo. ¹⁵ Lob deyah vu Yesu

medelë mehö sën memö to deya in yi lo. Delë mehö sën Mehömehö gwanğ ya yi wirek lo vëh tob benedo nivesa gekwa nevo nğaa nivesa, loğ tum deneggöngin sir rot. ¹⁶ Lob alam sën delë nğaa agi rağ malaj lo, denetatekin nğaa pin sën tøk vu mehö los memö nipayaya geböök lo pin vu sir ving. ¹⁷ Lom mëm alam pin deketağ vu Yesu bë gevuu hir nyëğ gena. ¹⁸ Lom Yesu nahën nerağ yah yağ, log mehö sën memö to deya in yi lo ya ketağ vu yi bë na geving yi. ¹⁹ Rëğ Yesu vonğ yi yah genër vu yi bë, "Mu ğenah meğena vu hong alam meğena ğenanër nğaa böp sën Mehöböp vonğ vu hong los kwa pesivin hong lo ranğah vu sir." ²⁰ Lob yah meya medo nenër ğağek sënë ranğah vu alam ggëp nyëğ sën denenër arë nebë Begganğ-bu-nemadluho lo nebë Yesu vonğ nğaa böp sën sënë vu yi, lom tum alam pin avij netök.

Ğağek Rağ Yairus Nalu Avëh Luho Avëh Sën Bë Nema Rağ Yesu Yi Tob
(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

²¹ Yesu rağ yağ meyah meya nğaggee vahi galam nğahisekë desupin sir meyam detetup yi loğ nğaggee nenga. ²² Nahën nedo nğaggee böp nenga lob dub-supinsën-yi ala ti, arë nebë Yairus, to metök vu yi, lob petev meto neggëp loğ vaha, ²³ log ketağ niwëek vu yi bë, "Sa naluğ avëh dus rağ in nadiik. Om ğenam gwebë nemam jağ yi in vesa doğ bemedo." ²⁴ Lom Yesu ya ving yi beluho deya, lob alam nğahisekë rot desepa luho medepeka rağ yi medeya ving. ²⁵ Lob avëh ti niğök medo neyam yoh vu ta nemadluho-bevidek-luu. ²⁶ Yi sënë neya vu dokta nğahisekë in bë degevonğ benivesa jağ, rëğ ma gesu deyoh vu rë, geneko vanë rot. Bağo sir rağ yi monë los yi nğaa pin bemaya verök yi, rëğ su nivesa nerağ rë genikök neyam ata. ²⁷ Avëh sënë lo nenğo Yesu bengö nebë nevonğ mehönon benijvesa nerağ, lob mëm sën ya begwanğ ya alam nğahisekë sënë lo vuheng atov, beyam to nare Yesu demi gebë nema rağ yi tob, in kwa nevo loğ ayo nebë, ²⁸ "Nabë sa ğebë nemağ jağ yi tob mu, og rëğ sa niğ kelök jağ." ²⁹ Kwa vo loğ ayo nebë sënë, gebë nema rağ tob genenğo loğ ayo nebë niğök tewii ya benivesa rağ pevis. ³⁰ Lob Yesu nğo bë niwëek la to meya in yi, loğ peğgirin yi pevis loğ alam sagi lo vuheng atov meloğ tepëğ vu sir nebë, "Re bë nema rağ sa tob-a?" ³¹ Rëğ yi hur maluh denër yah vu yi bë, "Ğenelë bë alam nğahi sën denepeka rağ hong rot, loğ ğelok tepëğ bë re bë nema rağ hong in va?" ³² Rëğ Yesu mala neko loğ menelë sir in bë jağ mehöti sën vonğ nebë agi ni. ³³ Loğ avëh rağ nğaa sën tøk vu yi lo ni, om ggöng menelëk, lom yam petev meneggëp loğ Yesu vaha genër yi ğağek pin sënë ranğah vu yi. ³⁴ Lob Yesu nër yah vu yi bë, "Naluğ-e! Ayom yam timu vu sa, lob vonğ benim vesa rağ, om gena los ayom sepëp genim rakşen sënë rëğ nama na verök yi.

³⁵ Yesu nahën nevengwëng vu avëh sënë, log mehö la deko ğağek ggëp dub ala Yairus yi begganğ beyam denër vu dub ala sënë bë, "Nalum diik ya gwëbeng, om su gweko Tatovaha mala seggi rë." ³⁶ Loğ Yesu su

bë nenga vu hir ğağek rë, genër vu dub-supinsën-yi ala bë, "Su newam jağ! Gağ ayom nam timu vu sa!" ³⁷ Lob nërin alam pin saga bedenedo, geyik losho Pita geYakobus luho ari Jon, gavëh avö sën diik lo ama, medeya. ³⁸ Ya deto dub ala sënë yi begganğ, lob mëm nelë bë alam nğahisekë denedo genenğo bë denevonğ dedun böpata gedenesu medenesis sir rot. ³⁹ Nebë sënë rëğ Yesu loğ ya begganğ ayo benër vu sir bë, "Ham nevonğ dedun böpata los ham nesu rot nebë sënë in va? Hurmahen sënë su diik rë, gağ neggëp ying mu!" ⁴⁰ Loğ denöp rağ yi, lom tii sir pin to deya dobnë gemëm losho hurmahen sënë ama lu ata, geyi hur maluh lööho sën deya ving yi lo, medeloğ ya begganğ ayo sën hur avëh diik meneggëp loğ lo, ⁴¹ lob jom loğ nema genër vu loğ ayej bë, "Talita kumi!" (Degwa nebë, "Avëh mahen-e! Kwedi jağ!") ⁴² Lom mëm avëh mahen lo kedi rağ pevis meneggee meneya, in yi ta nemadluho-bevidek-luu. Gemem sir pin kenuj ya rot in. ⁴³ Log Yesu vo koo vu sir bë su dena denanër nğaa sënë ranğah vu mehö la, genër ving bë degevonğ nos vu avëh mahen sënë.

Alam Nasaret Depelë Yesu
(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

6 Ggovek log Yesu yah meya yi nyëğ, lom yi hur maluh deya ving yi. ² Lob Buk-sewahsën-yi* lom luğ ya dub-supinsën-yi menetahu alam. Sir nğahi denedo, lom denğo aye bavij tøk medenër vu sir nebë, "Mehö sënë neko ğağek sënë vu tena? Mağ re vonğ ğağek los kwa sënë vu yi? Re loğ vu yi om sën nevonğ nğaa böp böp nebë agi? ³ Sënëğ yik Maria nalu, mehö sën nelev begganğ lo? Gari lo sën Yakobus luho Yoses geYudas lu Simon agi lo? Gavëhnö lo sën yik nahën denedo ving hil-ë lo?" Lom denelë yi paya. ⁴ Nebë sënë lob Yesu nër vu sir bë, "Alam vu nyëğ pin deneko mehö-nenër-ğağek-ranğahsën arëj rağ, gağ yö hir alam, gehir degwa, gesir sën losho begganğ-bu timu lo, og ma!" ⁵ Lom Yesu su yoh vu bë gevonğ nğaa böp vu saga rë. Gağ yik nebë nema rağ alam nijraksën ti ti mu benijvesa nerağ. ⁶ Lob avi tøk meranğa nema in su denevonğ ving yi rë gema. Lom ya neko loğ begganğ-bu sën denedo dus rağ lo metatekin Anutu yi ğağek vu sir.

Yesu Vonğ Yi Hur Maluh Nemadluho-bevidek-luu Sën Deya Rağ
(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

⁷ Lob supin yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu sën lo genër vu sir bë dena jağ. Nevonğ sir luu luu ya genër vu sir bë degetii memö nipayaya lo geto dena. ⁸ Lob nër ğağek vu sir ving bë denatohin atoheng mu gedena meris. Su degeko nos sepa, gevahek los monë ğëp. ⁹ Gağ yik dejöp suu beröprop ading timu gesu degeko ngwë sepa. ¹⁰ Log yik nër yah vu sir ggökin bë, "Bë mehöti geko ham luu luu sënë doğ na yi begganğ megegin ham, og ham nağöök doğ begganğ saga rot beham na jağ. ¹¹ Rëğ nabë begganğ-bu ti su degegin ham los degenğo ham ğağek nivesa rë, og ham

tetëhin kebus in vahamin, in dejak ni nabë devong paya, log ham gwevu beggan ti saga na geham na jak. ¹² Lob mëm deya rak meya denër Anutu yi gagek sënë rangah vu mehõnon bë degevu hir ngaa nipaya na gedegerin sir nom vu Anutu. ¹³ Gedenetii memõ ngahisekë to deneya, gedenerikin wël* kele-oliv* rak mehõnon ngahisekë sën nij neraç lo ving, benijvesa neraç.

Mehõ-neripek-alam Jon Diik Nebë Sënë

(Mt 14:1-12; Lk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Alam pin denço Yesu bengõ medenër ya meyoh vu alam pin, beMehõ-los-bengõ Herot* nõo ving bë nevonç ngaa böp nebë sënë, lom alam vahi denenër bë yik sënëk Mehõ-neripek-alam Jon sën diik lo rëç vesa loç yah, om sën nevonç huk los niwëek nebë agi. ¹⁵ Rëç mu alam vahi denenër bë, "Mu maç Elia." Galam vahi denenër bë, "Mu mehõ-nenër-gagek-rangahsën ti nebë alam sën denenër gagek rangah wirek lo." ¹⁶ Rëç mu Herot* nenço bengõ nebë sënë lob nër bë, "Mu yik Jon sën sa ketöv kwa lo sën kedi rak yah."

¹⁷ In wirek og Herot* yõ vonç mehõ la ya dejom Mehõ-neripek-alam Jon ahon medetunç loç ya karabus rak degwa nebë sënë: Herot* ggoçek ari Pilip venë Herodias, betum neço netu venë, ¹⁸ lom Jon nër vu Herot* bë, "Gehodek arim avëh, sënë su yoh vu rë, gekweyëh horek!" ¹⁹ Lob Herodias ahë sengën vu Jon bebë ngis yi nadiik rëç ma, gaggata su neggëp rë, in Herot* neggõnengin Jon. ²⁰ In neraç ni bë su nevonç ngaa nipaya ti rë, gaç yi mehõ yohvu beyi vabuung, lom neçin yi nivesa. Nenço Jon yi gagek lom kwa neya ngahi gayo maggin, rëç ahë neving pançsën bë genço yi gagek rot.

²¹ Nebë sënë geHerodias yõ medo mekwa nevo bë buk ti rë. Lob mëm buk ti, lob Herot* kwa vo yi buk sën ata ço yi wirek lo, lob nevonç nos böpata ti vu yi ggev losho yi alam sën denegin begõ lo hir ggev, gevu alam böp böp vu distrik Galilea pin. ²² Medo denegga nos sënë geHerodias nalu avëh avõ ti lo ya nelõo loç malaj, geHerot* losho yi vatëvek sën ahëj nivesa rot vu yi, lom Mehõ-los-bengõ Herot* nër vu bë, "Gënanër ngaa ti sën ahëm neving rot lo rangah vu sa, lob sëk bo nõk vu hong." ²³ Lom tato nema ya vavunë genër yõnon rot bë, "Ngaa ti sën gënanër vu sa lo, og yik sëk bo noh vu nõk vu hong. Gaç bë gënanër sa ngaa pin sënë vewen, og sa su rëç gulin rë."

²⁴ Lob avëh avõ to meyah dobnë beya meloç tepëç vu ata bë, "Senah mena nanër va?" Rëç bë, "Mehõ-neripek-alam Jon yu!" ²⁵ Lom pevis meloç yah humek ayo menewa newa meneya vu mehõ-los-bengõ menër vu yi bë, "Sa bë gwevonç Mehõ-neripek-alam Jon yu vu sa! Gwetunç doç medo gabum ti megebo vu sa pevis."

²⁶ Lob mehõ-los-bengõ ayo maggin rot, rëç ggõneng vu gagek sën nër rangah vu avëh lo, lob su bë rëç keyëh gagek rë in nër yõnon getato nema ya vavunë, beyi alam vatëvek pin denço. ²⁷ Lom pevis mevong alam-begõ-yi ti ya in Jon yu loç karabus ayo. Lob ketöv

Jon kwa, ²⁸ betunç loç gabum ti, beço yom vu avëh avõ sënë lo, loç mëm ço meyah vo vu ata.

²⁹ Ggovek saga lob Jon yi hur maluh denço bengõ bë desis yi mediik, lob ya deço meya debë loç waaç heljënç yi ti.

Yesu Vet Alam 5,000

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-13)

³⁰ Lob sinarë sën Yesu vonç sir ya lo yom deverup vu yi, bedenër huk sën denevonç lo los gagek pin sën denenër vu alam lo vu yi. ³¹ Galam ngahisekë deneyah gedenyom vu sir besu deyoh vu bë dega nos rë, lom Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, "Ham nam hil nõo ana medo nyëç-yumeris tahsën geham sewah teka rë!"

³² Lom mëm sir yõ anon deraç ya yaç medeya nyëç-yumeris tahsën ti. ³³ Rëç alam ngahi delë bë deneya rak, lob deraç nyëç sën bë dena lo ni, lob alam vu nyëç böp pin saga deneserõg medeneyoh ronek medenemuçin meya denegin Yesu losho yi hur maluh vu ngaggee böp nenga vahi sagu. ³⁴ Yesu pesõng ya ronek loç lë bë sir ngahisekë, lob kwa vonçin sir rot, in sir nebë sipsip sën alaj main sir, lom mëm tatekin gagek ngahisekë vu sir rot, ³⁵ besehuk luç, lom yi hur maluh ya denër vu yi bë, "Sënëk nyëç-yumeris tahsën sënë genyëç ggovek ya, ³⁶ om gwevonç sir medenah medena begganç-bu ti ti sën neggëp dus agi medebaço hir nos." ³⁷ Loç nër yah vu sir bë, "Mu ham nõo gwevonç nos vu sir!" Loç deloç tepëç yah vu bë, "Gemonë K200 tena in he na baço brët noh vu sir medega?" ³⁸ Lom mëm loç tepëç vu sir bë, "Ham brët va la neggëp-a? Ham nah gwelë rë!" Lob yah delë beyom denër vu bë, "Brët nemadvahi, gegël luu!"

³⁹ Nebë saga, lob mëm nër vu alam pin bë, "Ham gweto medo yu ti ti jak pahup sën nimewis aga, beham medo rë!" ⁴⁰ Lob to denedo yu ya rak neggëp alam mehõdahis nemadvahi vahi, geraç neggëp alam mehõdahis lõ lõ. ⁴¹ Ggovek ya, lob mëm nejom brët nemadvahi saga gegël luu lo rak, bemëm varah mala rak yaçek gejom rak in los ahë nivesa ya vu Anutu, log mëm deço brët bevo vu yi hur maluh bemëm ya devo ggelek yoh vu alam pin. Lob heç gël mevo yoh vu sir pin nebë saga ving. ⁴² Lom degga beyoh vu sir pin bahëj pup ya. ⁴³ Degga ggovek, log desupin brët los gël sën nedo lo loç sap nemadluho-bevidek-luu bepup ya. ⁴⁴ Log alam sën degga nos lo, sir maluh 5,000.

Yesu Vare Neggök Ngaggee Vavunë

(Mt 14:22-33; Jn 6:15-21)

⁴⁵ Ggovek ya log Yesu vonç yi hur maluh bë dejak na yaç medenamuçin medena ngaggee vahi medena Betsaida, geyik medo megevonç alam pin sën deketëkin medena rë. ⁴⁶ Lob vonç sir ya, log ya los ke-du in bë najom jak. ⁴⁷ Nebë saga lob sehuk luç geyaç to meya ngaggee vuheng atov geYesu yõ ti nahën nedo ke-du. ⁴⁸ Loç nelë bë denevimengin yaç rot in sanç neruuk sir los yaç yom. Loç nyëç neggovek in bë geheng, lob Yesu vare neya rak ngaggee vavunë beya meto vu sir bevong in bë kesuu sir gena. ⁴⁹ Rëç delë bë

vare neya raḵ ngaggee vavunë meneya, lob dekuung bë alam-diiḵsën ḵenuj ti, lom denḡeeḵ. ⁵⁰ In sir pin delë medeggönengin yi medelëḵ rot, rëḵ Yesu vengwëḡ ya vu sir pevis bë, "Ham su newamin jaḵ! Yiḵ sa sënë, om ham su ḡöneng!" ⁵¹ Lom raḵ ya yaḡ ving sir, log sanḡ maya avuti, lom tum avij netōḵ mederanḡa nemaj ⁵² in su kwaj nevo brët sën vet alam raḵ lo rë gema. In nahën gesu kwaj tōḵ raḵ degwa rë.

Yesu Nevonḡ Alam Genesaret* La Menij Vesa Raḵ
(Mt 14:34-36)

⁵³ Lob derax yaḡ medetōḵ ya Genesaret*, lom mëm deseyu yaḡ ahon ya ngaggee nenga menedo. ⁵⁴ Log depesōḡ mederax ya roneḵ, lom alam vu nyëḡ sagi delë Yesu mederax ni pevis. ⁵⁵ Lom mëm deneserōḡ medeneyoh vu nyëḡ saga pin medenevaḵu alam ni-jraḵsën loḵ hir ḵanyë medeneya nyëḡ sën denenḡo bë Yesu ya meto nedo lo. ⁵⁶ Vu begganḡ yu böp geyu mahen geyoh vu nyëḡ sën Yesu neyoh lo pin, og denebë alam nijraḵsën ya deneggëp telig, log deneketaḡ vu yi bë yoh vu bë degebë nemaj jaḵ yi röpröp ading nenga mu. Lom alam pin sënë sën denebë nemaj raḵ yi tob lo, og nijvesa neraḵ.

Alam Hib Wirek Hir Ḡaḡek Muḡeng
(Mt 15:1-9)

7 Parisai* galam-horek-yi la vu Yerusalem desupin sir medeya vu Yesu. ² Lob delë bë yi hur maluh vahi denegga nos los nemaj nipaya-sënë nebë su deneripek nemaj yoh vu alam Yuda hir horek muḡin rë gema. ³ Denër nebë sënë in Parisai* ving alam Yuda pin denesepa loḵ alam hib wirek hir ḡaḡek sën nebë: Su dejipek nemaj namuḡin rë, og su rëḵ dega nos. ⁴ Genḡaa pin sën debaḡo vu maket lo, og deneripek rë, loḵ mëm denegga. Gemedo denesepa alam hib wirek hir ḡaḡek muḡeng ngahiseḵë nebë sënë ving, bedeneripek kap geḡabum gedëḡ aën los ngaa pin. ⁵ Denevonḡ nebë sënë, om sën Parisai* losho alam-horek-yi deloḵ tepëḵ vu Yesu bë, "Hong hur maluh dekeyëh horek medenegga nos los nemaj nipaya gesu denesepa loḵ alam hib wirek hir ḡaḡek rë in va?" ⁶ Lob nër yah vu sir bë, "Mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën Yesaya nër valeḵ ham yönon bë ham ayomin luu. Kevu wirek meneggëp nebë sënë:

'Alam sënë denëḵo sarëḡ raḵ rak avij meris mu, gaḵ ayoj nilëlin sa.

⁷ Yö denenër mehönon hir horek mu, log denenër nebë "Anutu yi ḡaḡek sënë!"

Log denëḵo sarëḡ raḵ meris mu.'

⁸ Ham lëëin Anutu yi horek ya, geham nejom mehönon hir ḡaḡek muḡeng ahon."

⁹ Loḵ nër vu sir ḡḡökin bë, "O yönon! Maḵ ham mehönon los kwamin, om sën ham neruu demimin vu Anutu yi horek geham nḡo nesepa loḵ alam hib wirek hir ḡaḡek-ë?" ¹⁰ In Moses nër wirek meneggëp bë, 'Ḡeḡurek amam lu atam babuj!' genër ving bë, 'Bë mehöti nanër ḡaḡek nipaya jaḵ ama ma ata, og ham tengwa yi menadiiḵ.' ¹¹ Loḵ ham nenër bë, 'Bë mehöti

yi monë lu ngaa neggëp in bë doḵ vu ama ma ata jaḵ, rëḵ mu nanër vu luho nabë, "Sa bë doḵ vu meluu meḡevonḡ sa ngaa sënë nök vu meluu, rëḵ mu rëḵ nama in sehooin raḵ ggovek netu Korban (sënë nër bë tu Anutu yi seriveng)." ¹² Nenër nebë saga, lob ham nevo veyovin bë, 'Yiḵ ggovek, su doḵ vu ama lu ata!' ¹³ Lob sënë og ham nekweyëh Anutu yi horek meham nenër bë ngaa meris, geham nesepa loḵ alam hib wirek hen hir ḡaḡek menenër bë ngaa anon. Beham netahu nalumin lo loḵ ving. Geham nevonḡ ngaa ngahiseḵë nebë sënë."

Nḡaa Sën Nevonḡ Mehönon Menij Paya Neraḵ
(Mt 15:10-20)

¹⁴ Ggovek, loḵ supin alam ḡḡök yahin menër vu sir bë, "Ham pin gwenḡo sa ḡaḡek bejaḵ ni venuh! ¹⁵ Nḡaa pin sën hil naha lo su yoh vu bë duḵ na mehöti ayo meḡevonḡ benipaya jaḵ rë. Gaḵ mu ngaa sën nedo loḵ ayo meraḵ neverup avi lo mu sën nevonḡ benipaya neraḵ. ¹⁶ [Bë mehöti nenga neggëp og genḡo mekwa bo rë!]"

¹⁷ Nër ḡaḡek sënë ggovek, log vuu alam saga geraḵ ya begganḡ, loḵ mëm yi hur maluh ya deloḵ tepëḵ vu yi in ḡaḡek peggirinsën sënë. ¹⁸ Lob loḵ tepëḵ yah vu sir bë, "Ma ham nahën geham su neraḵ ni rë? Maḵ ham su raḵ ni bë ngaa pin sën hil naha meneloḵ ya hil ayod lo, og su yoh vu bë gevonḡ mehöti benipaya jaḵ rë? ¹⁹ In ngaa nebë sënë su negwanḡ ya mehönon ayoj rë, gaḵ neluḵ ya ahëḡ ḵevus mu, loḵ tum to neluḵ ya asoreḡ." Yesu nër vu hil loḵ ḡaḡek sënë nebë nos los reggu aggagga pin og nivesa. ²⁰ Log mëm nër vu sir bë, "Nḡaa sën nedo loḵ mehönon ayoj meneverup avij lo, sën nevonḡ bemehönon nij paya neraḵ. ²¹ In ngaa sën neggëp loḵ mehönon ayoj meraḵ neverup avij lo nebë sënë: Kwaj nevo ngaa nipaya, denevonḡ baggëb, deneggodeḵ ngaa, denesis mehönon medenediik, ²² deneggodeḵ mehö ngwë venëḡ ma reggaj, malaj anonin mehö ngwë yi ngaa, denevonḡ ngaa nipaya aggagga, denetetuhin mehö ngwë, kwaj nevo ngaa nipaya yoh vu buk pin netu hir nḡaanon, ahëḡ sengën, denenër ḡaḡek pelësën raḵ mehönon, denëḵo sir raḵ, denevonḡ jeggin jeggin. ²³ Nḡaa nipaya pin sënë loḵ neggëp mehönon ayoj, besën raḵ neverup avij menevonḡ benij paya neraḵ."

Ponisia Avëh Ti Vonḡ Ving Yesu
(Mt 15:21-28)

²⁴ Lob Yesu kedi raḵ loḵ saga meya Ture los Sidon hir nyëḡ, beya nedo loḵ begganḡ ti. Vonḡin bë bun yi, rëḵ ma gesu yoh vu bë dah bengö vun rë. ²⁵ Loḵ avëh ti vu sagu nḡo bë Yesu nedo, lom ya vu yi pevis. In memö nipaya ti gwang ya nalu avëh ayo menevonḡ yi, lom ya pevis mepetev meneggëp loḵ Yesu vaha. ²⁶ Avëh sënë og avëh yi ngwë, ata Grik avëh beḵo yi vu Ponisia vu distrik Suria benedo, lob ya ketaḡ vu Yesu bë getii memö geto mena in nalu.

²⁷ Lob Yesu nër raḡ ḡaḡek peḡgirinsën yah vu yi bē, “Hil abet hurmahen namuḡin rē, in su yoh vu bē hil ḡaḡo hurmahen hir nos vēr meḡetē na vu anōō rē!”

²⁸ Loḡ avēh sepa loḡ yi ḡaḡek menēr yah vu yi nebē, “Ēē-ē, Mehōbōp yōnon! Gaḡ mēm hurmahen hir nos sën denegga gemetes to neluḡ ya reek len lo, og mēm anōō yam denepatu medenegga.”

²⁹ Lom mēm Yesu nēr yah vu yi bē, “Ġenēr ḡaḡek los kwam saga, om ḡenah meḡena bōm in memō nipaya vuu nalum geto meya ḡwēbeng!” ³⁰ Lom yah meya ben genalu raḡ negḡēp ḡanyē gememō to meya verōḡ yi yoh vu sën Yesu nēr lo.

Yesu Vonḡ Bemehō Nenga Mir Gekwa Nḡengōleng Ti Nivesa Raḡ

³¹ Lob Yesu vu Ture hir nyēḡ meyoh ya Sidon meneya nḡaggee bōp Galilea nenga meya neḡo loḡ nyēḡ sën denenēr arē nebē Begganḡ-bu-nemadluho lo hir dob.

³² Lob deḡo mehōti nenga mir gekwa nḡengōleng bedeya vu yi medeketaḡ bē gebē nema jaḡ yi.

³³ Mehōnon nḡahiseḡē denedo saga, lom li yi meya nenga tahsën, loḡ mēm gelu nema deggis loḡ ya mehō lo nenga len, log pesuv nyē ḡos metunḡ raḡ daggen.

³⁴ Yesu mala ya yaḡek gerov saheng in kwa pesivin mehō sënē lo, log nēr vu bē, “*Epata!*” (Degwa nebē “Nengam natōḡ!”). ³⁵ Lom nenga tōḡ menḡo ḡaḡek gedaggen neggee menevengwēnḡ nivesa. ³⁶ Lob mēm Yesu vo ḡoo vu sir pin saga bē su dena denanēr ḡaḡek sënē ranḡah vu mehō la. Yesu vo ḡoo vu sir niwēēk, rēḡ ma gedekeyēh aye genij wēēk beya denēr ranḡah.

³⁷ Alam denḡo lob ḡenuj ya rot medenēr bē, “Mehō sënē nevonḡ nḡaa pin nivesa. Om sën nevonḡ balam nengaj mirsën denenḡo ḡaḡek, genevonḡ balam kwaj nḡengōleng denevengwēnḡ nivesa.”

Yesu Vet Alam 4,000

(Mt 15:32-39)

8 Loḡ buk saga alam nḡahiseḡē desupin sir ya vu yi ḡḡōkin benos main sir, lom supin yi hur maluh menēr vu sir bē, ² “Sa kwaḡ nevonḡin alam sënē in hil nado buk lōō genos main sir. ³ Sir vahi deyam vu nyēḡ ading, om nabē sa ḡevonḡ sir medenah bej los ahēj meyip, og rēḡ nōk denadiik aggatata.” ⁴ Lom yi hur maluh deloḡ tepēḡ yah vu yi bē, “Hil nado nyēḡ-yumeris tahsën sënē, om hil rēḡ ḡaḡo nos vu tena in hil abet mehōnon sënē jaḡ-a?” ⁵ Lob Yesu loḡ tepēḡ yah vu sir bē, “Ham ḡo brēt va la?” Loḡ denēr yah vu yi bē, “Nemadvahi-bevidek-luu!”

⁶ Lom mēm nēr vu mehōnon pin beto denedo dob, log ḡo brēt nemadvahi-bevidek-luu sënē raḡ ḡejom raḡ in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu bevo vu yi hur maluh in bē debo gelek noh vu alam pin, lom mēm devo ggelek yoh vu sir. ⁷ Geḡēl mahen luu negḡēp ving, lob nejom raḡ yah vu Anutu los kwa vesa in, genēr vu yi hur maluh bē debo gelek noh vu alam pin geving.

⁸ Lob degga meyoh vu sir pin beggovek ya, log vahi nedo bedesupin loḡ jebeng nemadvahi-bevidek-luu mepup. ⁹ Log alam sën degga nos lo, sir yoh vu 4,000.

Log mēm Yesu vonḡ sir ya, ¹⁰ log pevis belosho yi hur maluh derāḡ ya yaḡ ti medeya nyēḡ Dalmanuta.

Parisai* Deseggi Yesu Yi Huk Niwēēk

(Mt 16:1-4; Lk 12:54-56)

¹¹ Lob Parisai* la kwaj nevo bē depelē Yesu, lom ya deto vu bedeseggi yi bē, “Gwevonḡ nḡaa bōp yaḡek yi ti in he ḡalē nabē Anutu vonḡ hong yam!” ¹² Lob Yesu ayo maggin berov saheng genēr vu sir bē, “Ham sën ham nedo dob-ē, ham vonḡin bē sa ḡevonḡ nḡaa bōp in bē tato nabē Anutu vonḡ sa meseyam in va? Rēḡ mu sa nanēr vu ham yōnon nabē sesu rēḡ ḡevonḡ nḡaa bōp ti beham ḡwelē rē, gaḡ rēḡ nama!” ¹³ Lob vuu sir geraḡ yah nedo yaḡ ḡḡōkin meyah meya nḡaggee vahi.

Degeḡin Sir In Parisai* Losho Herot* Hir ḡaḡek

(Mt 16:5-12)

¹⁴ Yi hur maluh kwaj virekin nos gesu deḡo la sepa rē, geyik brēt perurek timu raḡ nedo yaḡ. ¹⁵ Lob Yesu nēr vu sir loḡ ḡaḡek peḡgirinsën bē, “Arē! Ham ḡweḡin ham vu Parisai* hir yiist*, gevu Herot* yiyi geving.”

¹⁶ Lom kwaj nevo yi ḡaḡek medenesap sir raḡ medenēr vu sir bē, “Hil su haḡo brēt la sepa rē, om sën maḡ nenēr aga!” ¹⁷ Loḡ Yesu raḡ ni, lom nēr vu sir bē, “Nebē va sën ham nesap ham raḡ bē ham su ḡo brēt la sepa rē-ē? Maḡ ham duḡin degwa? Ma maḡ ham ayomin yō nahën niwēēk-a?” ¹⁸ Ham malamin negḡēp rēḡ ham su nelē rē? Geham nengamin negḡēp rēḡ ham su nengō rē? Ma ham su kwamin nevo ¹⁹ sën sa debu brēt nemadvahi vu alam 5,000 geham supin vahi loḡ ya sap va la mepup lo rē?” Rēḡ denēr yah vu bē, “Nemadluho-bevidek-luu!” ²⁰ Rēḡ bē, “Log sën sa deḡo brēt nemadvahi-bevidek-luu vu alam 4,000 lo, og ham supin vahi loḡ ya jebeng va la mepup-a?” Loḡ denēr bē, “Nemadvahi-bevidek-luu!” ²¹ Loḡ tum loḡ tepēḡ bē, “Rēḡ ham nḡo nahën geham su raḡ degwa ni rē?”

Yesu Vonḡ Bemehō Los Mala ḡenod Ti Vu Betsaida Nivesa Raḡ

²² Loḡ tum yah deverup Betsaida, lob alam la deli mehō mala ḡenod ti yam vu Yesu bedeketaḡ vu yi bē gebē nema jaḡ yi. ²³ Lob Yesu jom loḡ nema geli yi meluho deya begganḡ telig nenga, loḡ mēm pesuv nyē ḡos loḡ ya mala ḡahis gebē nema raḡ yi, log loḡ tepēḡ vu nebē, “Ḡelē nḡaa la?” ²⁴ Lob vēr mala raḡ menēr bē, “Sa nehalē mehōnon, rēḡ mu sa halē ahēj ḡenu nebē ḡele, rēḡ mēm vare deneggee medeneya!”

²⁵ Lob mēm Yesu bē nema raḡ yah mala ḡahis ḡḡōkin, lob mēm mehō lo mala tum niwēēk menelē nyēḡ, be-mala nivesa raḡ genelē nḡaa pin negḡēp ranḡah.

²⁶ Lob nēr vu mehō sënē bē, “Su ḡedok nah begganḡ-bu ti sënē pehi ḡōkin bedegelē hong!” Log vonḡ yi yah ben.

Pita Nër Yesu Arë Rangah

(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

²⁷ Log Yesu losho yi hur maluh ya medo deneço loḵ begganḡ-bu ti ti sën neggëp dus raḵ Sisarea vu distrik Piliḵi lo. Nahën deneyök aggata log loḵ tepëḵ vu yi hur maluh bë, "Alam denenër sa bë sa re?" ²⁸ Loḵ denër yah vu yi bë, "Alam vahi denenër bë Mehö-neripek-alam Jon hongḡ, gevahi denenër bë hongḡ Elia, gevahi denenër bë hongḡ mehö-nenër-ğagek-rangahsën wirek hen ti!" ²⁹ Loḵ yiḵ loḵ tepëḵ yah vu sir bë, "Log hameḵ? Ham nenër bë sa re?" Loḵ Pita nër yah vu yi bë, "Hongḡ Kerisi*. Mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geḵo he nah lo." ³⁰ Lob vo ḵooin niwëëḵ vu sir bë, "Om ham su na nanër sa nabë sënë vu mehöti!"

Yesu Nër Rangah Bë Rëḵ Nadiiḵ Nabë Sënë

(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹ Lob mëm nër ngaa sën rëḵ natök vu yi lo rangah vu sir bë alam böp böp galam-deneço-seriveng hir ggev rëḵ debo vanë vu Mehönon Nalu rot, galam-horek-yi rëḵ degeruu demij vu yi, lob dengis yi menadiiḵ gebuk natu löö loḵ kedi jaḵ nah gökin. ³² Nenër vu sir nebë sënë, lob Pita li yi meya nenga mevongḡ ġagek raḵ yi bë, "Su ġenanër ġagek nabë sënë!" ³³ Loḵ Yesu peggirin melë yi hur maluh pin, genër Pita bë, "Hongḡ Satan! Gwevuu sa geğena! In su kwam töḵ raḵ Anutu kwa rë, gaḵ mu kwam nevo ngaa nebë sën mehönon yö kwaj nevo lo." ³⁴ Lob supin alam yu böpata saga deyam ving yi hur maluh benër vu sir bë, "Mehöti bë natu sa hur, og kwa birekin yi gekerë yi keḵepeço* metamuin sa. ³⁵ Mehöti bë kwa bo yi begeğin nivesa, og rëḵ anon mala nama, gaḵ mehöti bë kwa birek in yi benadiiḵ in sa los Bengö Nivesa, og rëḵ medo mala-tumsën. ³⁶ Gaḵ nabë mehöti yö geḵo yi jaḵ in ngaa dob yi pin bemedo loḵ nadiiḵ, og yi ngaa sënë rëḵ doḵ vu yi nabë va? ³⁷ Ma mehönon rëḵ debağo Anutu jaḵ va in gevongḡ bedemedo malaj-tumsën-a? Ma! ³⁸ Alam sën denedo dob agi sir mehönon nij paya los deneruu demij vu Anutu, om nabë sir ti ni-namum in sa los sa ġagek vu dob sënë, og vu Buk-tamusën sën Mehönon Nalu nom los Ama yö niwëëḵ geyi vuneḵ vuneḵ yağek yi geyi angër vabuung lo, og rëḵ ninamum in mehö saga doḵ nah."

⁹ Lob Yesu nër vu sir ving bë, "Sa nanër vu ham yönon nabë: Ham sën nare agi vahi su rëḵ denadiiḵ rë, gaḵ rëḵ nahën demedo medegelë ḡAnutu yi nyëḡ anon jaḵ los niwëëḵ."

Yesu Navi Agga Ngwë Raḵ

(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

² Nahub gebuk nemadvahi-bevidek-ti ya ggovek rë, loḵ Yesu ḵo Pita lööho Yakobus lu Jon beli lööho be-losho deya ḵedu ading ti beyö ya denedo. Lob Yesu nare loḵ lööho malaj, lom lööho delë genavi agga ngwë raḵ, ³ geyi tob veroo meris genepelibin, mehöti su yoh vu bë jipek tob ti meveroo jaḵ nabë sënë rë. ⁴ Lob delë Elia luho Moses yam denare ving yi gelööho den-

evengwëng. ⁵ Lom Pita nër vu Yesu bë, "Sa alağ-e! He nado mehalë ngaa sënë om mëm nivesa rot, om he dev numeng löö, ti vu hongḡ, gengwë vu Moses ga, ngwë vu Elia." ⁶ Lööho deneggöneng in sir rot, om sën Pita vengwëng pevis benër nebë saga gesu kwa vo nivesa rë. ⁷ Loḵ pevis bebeggob ti yam ggërin sir, log aye ti yam loḵ beggob lo ayo bë, "Sa naluḡ yiḵ sënë sën sahëḡ neving yi lo, om ham gwebë nengamin vu yi." ⁸ Nebë saga loḵ pevis belööho malaj neço loḵ nyëḡ rëḵ su delë mehöti rë. Gaḵ Yesu perurek timu yö nare ving sir.

⁹ Lob nahën deneluḵ medeneyam vu ḵedu genër niwëëḵ vu lööho bë su denanër ngaa sën delë lo rangah. Gaḵ yö gëp rot bemëm Mehönon Nalu kedi jaḵ nah vu bedub rë, loḵ mëm. ¹⁰ Lom devongḡ yoh vu yi ġagek sënë, loḵ yö yom medo denesap sir raḵ medenër bë, "Kedi jaḵ nah vu bedub sën nabë va?" ¹¹ Lom deloḵ tepëḵ vu yi bë, "Rëḵ nebë va sën alam-horek-yi denër bë Elia namuğin menom dob-ë?" ¹² Lob Yesu nër yah vu sir bë, "Yönon, Elia namuğin menom in gero ngaa pin nah. Loḵ maḵ ġagek va ti sënë sën dekevu meneg-gëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë mehönon rëḵ debo vanë vu Mehönon Nalu bedegeruu demij vu yi-ë? ¹³ Om mëm sa nanër vu ham nabë Elia yom ggovek, rëḵ mehönon devongḡ ngaa nipaya vu yi yoh vu yö kwaj, nebë sën dekevu wirek meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo."

Yesu Vongḡ Memö To Meya In Hurmahen Ti

(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

¹⁴ Lob yah deto vu yi hur maluh vahi lo, lob delë gemehönon ngahiseḵë ya detetup sir, gelosho alam-horek-yi denemehoo sir. ¹⁵ Ya meto detök vu sir, lob alam pin delë Yesu bedelëḵ in yi, lom pevis medeserög medeya vu yi in bë denajom nema. ¹⁶ Lob loḵ tepëḵ vu sir bë, "Ham höḵ ham in ġagek re?" ¹⁷ Loḵ sir ti aye raḵ menër yah vu bë, "Tatovaha! Sa haḵo naluḡ ti sën yam vu hongḡ in memö kwa ngengöleng ti gwanḡ ya ayo, lom su nevengwëng rë. ¹⁸ Loḵ buk sën memö negwanḡ ya yi, og nepengah yi raḵ dob, log nyë ḵataḵ netunḡ genevu nengitek geni neköpeḵ, om sën sa haḵo meyam. Sa ḵetaḡ vu hongḡ hur maluh sënë bë degetii memö geto mena in, rëḵ ma gesu deyoh vu rë."

¹⁹ Lob Yesu nër yah vu sir bë, "O ham mehönon sën nedo dob-ë! Ham su nevonḡ ving sa rë! Om maḵ sëḵ medo geving ham buk va la geving-a? Gesëḵ medo ḵerë ham maggin noh vu kwev va la geving-a? Om maam ham gweḵo hurmahen nam vu sa rë!" ²⁰ Lob deḵo maluh mahen sënë ya vu yi, lob memö nelë Yesu, lob pevis mevongḡ behurmahen vës meto nesap nyëḡ meggëp neyon yi genyë ḵataḵ netunḡ.

²¹ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ vu ama bë, "Ngaa sënë töḵ vu yi nangërek-a?" Rëḵ bë, "Yö nahën niḵök lob vongḡ, genevonḡ menesepa loḵ rot. ²² Nevesi yi raḵ nengwah los netë yi luḵ ya bë beron ngahiseḵë bebë nadiiḵ. Rëḵ mëm nabë geyoh vu, og mëm kwam paya in aluu megedoḵ vu." ²³ Loḵ Yesu nër yah vu yi bë, "Mu nabë ngo geyoh vu, og mëm! In alam sën ayoj neya timu vu Anutu lo, og deyoh vu bë degevonḡ ngaa pin." ²⁴ Lob

ama pevis besu bë, "Yik sayog neyok vu hong mahen teka mu, rek mu nabë mem gedok vu sa, og sek ayoğ nok timu vu hong pangsen." ²⁵ Yesu lë bë alam ngahisekë desupin sir ya vu yi rot, lom pevis menër memö nipaya sën lo bë, "Hong memö kwam ngengöleng los malam kenod! Sa nanër vu hong nabë: Gwevu hurmahen sënë gegweto gena, gesu gedok nah gökin!" ²⁶ Lob memö ngeek gesesö yi rot loğ hurmahen, log mëm to meya gehurmahen nikopek meneggëp nebë heljeng, lom alam ngahisekë denër bë, "Diik ya verok yi!" ²⁷ Rek Yesu jom loğ nema beko yi rak gemëm kedi rak.

²⁸ Log Yesu rak yah begganğ belosho yi hur maluh yö denedo, lob delok tepëk vu yi bë, "Nebë va sën he su ayoh vu bë getii memö sënë geto mena rë-ë?" ²⁹ Loğ nër yah vu sir bë, "Su aggata ngwë neggëp in bë hil getii memö nabë sënë geto dena rë, gağ hil najom jak mu og mëm!"

Yesu Nër Ggökin Bë Rek Nadiik Nabë Sënë

(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

³⁰ Ggovek gedekedi vu nyëğ saga bedeya rak meya deneko loğ distrik Galilea, lom vun yi in bë alam su dejak nyëğ sën nedo loğ lo ni. ³¹ In netatekin gağek vu yi hur maluh benenër vu sir bë, "Rek degetunğ Mehönon Nalu dok na mehönon nemaj, log dengis yi menadiik. Dengis yi menadiik govek gebuk löö jak, loğ mëm kedi jak nah gökin." ³² Lob sir duğin gağek sënë rek deneg-göneng gesu denelok tepëk in vu yi rë.

Delok Tepëk Bë Re Rek Natu Ggev-a?

(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

³³ Lob yah deverup Kapernaum medelok ya begganğ ayo ggovek, loğ mëm loğ tepëk vu yi hur maluh lo bë, "Sën hil nahën netetuu aggata menayam lo, log ham nevengweng rak va?" ³⁴ Loğ ayej ma rot in gağek sën denesap sir rak lo. In denenër bë sir ti tena mak yi böp kesuu sir vahi. ³⁵ Loğ to nedo gesupin sir nemadluhobevidek-luu lo yam benër vu sir bë, "Bë ham ti gevongin nabë natu ham mehö böp ti begegün ham, og mehö saga dahun yi benah natu mehö meris bedok vu alam pin loğ mëm." ³⁶ Lob ko hurmahen ti bevarah yi loğ sir vuheng atov gelah nema loğ yi genër vu sir bë, ³⁷ "Nabë mehöti kwa bo sa begevong nivesa vu hurmahen nabë ti sënë, og sënëk vong vu sa; log bë mehöti gevong nivesa vu sa, og su vong vu sa mu rë, gağ vong vu Mehö sën vong sa meseyam lo ving."

Mehöti Sën Su Nelë Hil Paya Rë Lo, Og Nelok Vu Hil

(Lk 9:49-50)

³⁸ Lob Jon nër vu Yesu bë, "Tatovaha! He halë mehöti genenër arëm los niwëek benetii memö to deneya, loğ he nërin yi, in hil los su nesepa hil rë!" ³⁹ Loğ Yesu nër yah vu yi bë, "Ham su nanërin yi rë! Gağ bë mehöti gevong ngaa böp jak sarëğ, og mak su rek nanër gağek nipaya jak sa rë." ⁴⁰ In mehöti sën su nelë hil paya rë lo, og nelok vu hil. ⁴¹ Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë mehöti bo bël kul beham nanum, in Kerisi-yi-

alam ham, og sënë su rek gevong vu ham nyëmasën rë."

Nгаа Pelëpinsën Neli Mehönon Ya Paya

(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

⁴² Log Yesu nër ving bë, "Nabë mehöti tahu sa alam sën ayoğ neyam vu sa mahen teka mu lo ti begevong ngaa nipaya, og rek geko nyëvewen böpata rot vu tamusën. Gağ nabë deseyu gelong böpata dok kwa namugin bedegete duk na loo vuheng bemala nama na, og mëm nivesa in su kepë mehönon la. ⁴³ Log nabë nemam gevong bengaa nipaya kepë hong, og maam kwetöv na, geyik gemedo jak nemam vahi ti in gena gemedo malam-tumsën gëp Anutu yi Nyëğ. Gağ nabë gemedo los nemam vahi vahi, og rek degetë hong dok na Nyëğ Nipaya sën nengwah medo mega hong gesu rek nakul rë lo.

⁴⁴ [Nyëğ Nipaya sënë, og melë medo mega sir noh vu buk pin gesu rek denadiik rë, genengwah su rek nakul rë.]

⁴⁵ Log nabë vaham geli hong na begwevong ngaa nipaya, og maam kwetöv na, geyik gemedo los vaham vahi ti in gena gemedo malam-tumsën gëp Anutu yi Nyëğ. Gağ nabë gemedo los vaham vahi vahi, og rek degetë hong dok na Nyëğ Nipaya sën nengwah medo mega hong lo.

⁴⁶ [Nyëğ Nipaya sënë, og melë medo mega sir noh vu buk pin gesu rek denadiik rë, genengwah su rek nakul rë.]

⁴⁷ Log nabë malam gevong bengaa nipaya kepë hong, og maam geselupek vër megwetë na, geyik gemedo los malam vahi ti in gena gemedo malam-tumsën gëp Anutu yi Nyëğ. Gağ nabë gemedo los malam vahi vahi, og rek degetë hong dok na Nyëğ Nipaya sën nengwah medo mega hong lo. ⁴⁸ Vu nyëğ sënë, og

'melë medo mega sir noh vu buk pin gesu rek denadiik rë, genengwah su rek nakul rë.'

⁴⁹ Rek debo vanë vu mehönon pin nabë sën alam Yuda denekvu mamireng rak sipsip gedenevesi netu seriveng vu Anutu lo. ⁵⁰ Mamireng og ngaa nivesa, rek mu nabë mamireng nimök jak, og hil rek gevong benengën jak nah nabë va? Ngaa niröp gëp dok ham ayomin nabë mamireng, log ham medo los gağek-malayas."

Yesu Nër Gağek Rak Sën Avëh Los Maluh Denevupul Sir

(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

10 Yesu kedi vu saga beyah vasek bël Yordan geya distrik Yudea, lob alam ngahisekë desupin sir medeya vu yi ggökin, loğ netatekin gağek vu sir ggökin nebë sën yö medo nevong yoh vu buk lo.

² Lob Parisai* la deverup in bë deseggi yi, lom delok tepëk vu yi bë, "Hil horek nër bë yoh vu bë mehöti nidëlin venë ma ma?" ³ Loğ Yesu loğ tepëk yah vu sir bë, "Moses vo horek vu ham nebë va?" ⁴ Lom denër bë, "Moses nër bë yoh vu bë mehöti kevu kapiya-vepul-

sën-yi ti nabë 'Su sa venëg hong rë!', log mëm juuk venë na." ⁵ Loḵ Yesu nër vu sir bē, "Ham ayomin ni-wëek, om sën Moses vo horek ti sën vu ham. ⁶ Gaḵ Anutu tung maluh gavëh vu nyëdahis sën netung dob los ngaa pin lo. ⁷ Om maluh rëḵ gevu ama lu ata, log geḵo venë, lob luho denatu anon timu. ⁸ Yönon, luho denatu anon timu. Luho su rëḵ nabë luho luu gökin rë, gaḵ denatu anon timu. ⁹ Om ngaa sën Anutu duu ahon govek lo, og mehönon su debepul."

¹⁰ Loḵ mëm deraḵ yah hir begganḡ vavunë, lob yi hur maluh deloḵ tepëḵ yah vu yi in ḡaḡek sënë ggökin.

¹¹ Lom mëm nër vu sir bē, "Bë maluh ti nidëlin venë geḡeḵo avëh ngwë natu venë, og mehö sënë nevonḡ baggëb bevonḡ paya vu venë soḡek. ¹² Log bē avëh ti nidëlin regga megevu na, log na mejaḵ vu maluh ng-wë natu regga, og avëh sënë nevonḡ baggëb."

Yesu Jom Raḵ In Hurmahen

(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

¹³ Lob mehö la deḵo hurmahen mahen medeyam vu yi in bē gebë nema jaḵ sir, loḵ yi hur maluh deruuk sir.

¹⁴ Loḵ Yesu lë bē denevonḡ nebë sënë, lom ahë sengën genër vu sir bē, "Ham gwevonḡ hurmahen denam vu sa, ham su gwërin sir! In alam sën ayoj neyam timu vu sa nebë hurmahen, og rëḵ demedo doḵ Anutu-yi-nyëḡ.

¹⁵ Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë mehöti sën su ayo na timu vu Anutu-yi-nyëḡ nabë hurmahen rë lo, og su yoh vu bē doḵ na rë." ¹⁶ Lom mëm neḵo hurmahen raḵ menetabuu sir, log bē nema raḵ sir gejom raḵ vu Anutu in sir bē semu sir.

Mehö Los Bengö-ggoreksën Ti

(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)

¹⁷ Yesu kedi in bē na jaḵ, loḵ mehöti seröḡ meyam ggërin yi geyun lus vu yi, log loḵ tepëḵ in bē, "Tatovaha! Hong mehö nim vesa anon! Sa ḡevonḡ nabë va in sa medo malaḡ-tumsën degwata los degwata?" ¹⁸ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ yah vu yi bē, "Ḡënër sa bē sa niḡ vesa in va? Yiḵ Anutu yö timu nivesa! ¹⁹ Ḡeraḵ Anutu yi horek sënë ni nebë: Su ḡengis mehönon medenadiiḵ! Su gw-evonḡ baggëb! Su ḡeḡodeḵ ngaa! Su ḡenanër ḡaḡek kuungsën jaḵ mehö ngwë! Su gwekuung in mehönon geḡebo hir ngaa vër! Ḡeḡurek amam lu atam babuj!"

²⁰ Lob mehö sënë nër yah vu Yesu bē, "Tatovaha! Sënëḵ sengö nahën hurmahen log sa nesepa loḵ horek pin sënë, rot beberup gwëbeng sagi." ²¹ Lob Yesu lë yi bahë ving yi, lob nër vu yi bē, "Ḡengaa ti nahën! Gena gwevonḡ hong ḵupeḵ pin na bemehönon debaḡo, lob gwevonḡ monë sën gweḵo jaḵ lo na vu alam sën deneraḵ vu in ngaa lo. Gwevonḡ nabë sënë, log mëm ḡenam ḡesepa sa, gemëm hong ḵupeḵ nivesa rëḵ ḡëp vu yaḡek." ²² Mehö sënë ngo ḡaḡek sënë, lom mala seluh geyah meya los ayo maggin in yi ḵupeḵ ngahiseḵë rot.

²³ Lom Yesu mala ḵo loḵ sir, log nër vu yi hur maluh bē, "Alam sën hir ḵupeḵ ngahiseḵë lo bē dedoḵ na Anutu-yi-nyëḡ, og rëḵ debimengin." ²⁴ Lob yi hur maluh delëḵ mederanga nemaj in yi ḡaḡek sënë, loḵ

Yesu nër yah ggökin vu sir bē, "Naluḡ lo! Alam bē dedoḵ na Anutu-yi-nyëḡ, og rëḵ huk böp vu sir. ²⁵ Nabë kamer ti gurek na rureḵ len, og yiḵ huk böpata rot, rëḵ mu nabë mehö-los-bengö-ggoreksën ti gevonḡin nabë doḵ na Anutu-yi-nyëḡ, og sagaḵ huk böpata rot ke-suu." ²⁶ Lob yi hur maluh ḵenuj ya in, geyö deloḵ tepëḵ vu sir bē, "Om maḵ re yoh vu bē rëḵ na medo mala-tumsën-a?" ²⁷ Lob Yesu ḡët sir genër bē, "Mehönon su deyoh vu bē degevonḡ beyö demedo malaj-tumsën rë, gaḵ Anutu yö yoh vu bē gevonḡ. In Anutu yoh vu bē gevonḡ ngaa pin."

²⁸ Loḵ Pita nër yah vu yi bē, "Gwelë! He hevu he ngaa pin ya gehë yam medo nesepa hong!" ²⁹ Lob Yesu nër bē, "Sa nanër vu ham yönon nabë mehöti sën ge-vuu ben gari loشو avëhnö lo, gata loشو ama genalu lo geyi dob, in sa los sa Bengö Nivesa sënë lo, ³⁰ og vu buk sënë rëḵ geḵo mehödahis jaḵ ḡëp alam nemad-vahi doḵ nah yi begganḡ gari lo avëhnö lo, ata lo nalu lo, geyi dob. Log rëḵ geḵo vanë geving, gevu Buk-tamusën rëḵ medo mala-tumsën degwata los degwata. ³¹ Rëḵ mu alam ngahijseḵë vu muḡinsën, rëḵ nom denatu alam tamusën, galam ngahijseḵë vu tamusën rëḵ nah denatu muḡinsën."

Yesu Nër Netu Beron Löö Bë Rëḵ Nadiiḵ Nabë Sënë

(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

³² Lob detetuu aggata beya deverup in bē dena Yerusalem. Yesu muḡin meya, lob yi hur maluh newaj neraḵ, galam sën denesepa yi lo deneggöneng in sir. Loḵ Yesu supin sir nemadluho-bevidek-luu lo ggök yahin benër ngaa sën rëḵ natöḵ vu yi lo rangah vu sir. ³³ Bë, "Ham ngo! Gwëbeng hil naraḵ menaya Yerusalem, lom mëm rëḵ degetung Mehönon Nalu doḵ na alam-deneḵo-seriveng hir ggev lo los alam-horek-yi lo nemaj, lom rëḵ degevonḡ ḡaḡek vu yi bedenanër nabë nadiiḵ, log degevonḡ doḵ na alam-yu-ngwë nemaj ³⁴ in depelë yi gedepesuv nyëj ḵos jaḵ yi gedebeek yi jaḵ aggis, log mëm dengis yi menadiiḵ. Gebuk natu löö loḵ kedi jaḵ nah gökin."

Yakobus Luho Jon Hir Tepëḵ

(Mt 20:20-28)

³⁵ Lob Sebedi nalu Yakobus luho Jon verup deya vu Yesu medeloḵ tepëḵ vu bē, "Tatovaha! Alu bē ḵetaḡ ḡaḡek ti vu hong in gwevonḡ vu aluu." ³⁶ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ yah vu luho bē, "Melu kwamin nevo bē sa ḡevonḡ nabë va vu meluu-a?"

³⁷ Loḵ luho denër yah bē, "Ḡenanër vu aluu in tamusën sën rëḵ ḡemedo los nim wëek böpata ge-vuneḵ vuneḵ yaḡek yi lo, og mëm alu natu hong ḡadu bemedo kwebem vahi vahi. Aluu ngwë medo nemam vesa, gengwë medo nemam ḵëj." ³⁸ Rëḵ Yesu nër yah vu luho bē, "Meluu duḡin ḡaḡek sën melu nekwetaḡ in vu sa-ë degwa! Ma melu yoh vu bē melu rëḵ nanum doḵ kap* sën sëḵ nanum doḵ lo? Ma melu yöh vu bē rëḵ jipek bël † nabë sën sëḵ jipek doḵ lo?"

† Yesu nër maggin sën vonḡin natöḵ vu yi, rëḵ peḡgirin ḡaḡek raḵ ripeksën bël.

³⁹ Loḵ luho deyoḡekin bē, “Alu ayoh vu!”

Lob mēm Yesu nēr vu luho bē, “Melu nēr yōnon! Kap* sēn sēḵ nanum doḵ lo, og melu rēḵ nanum doḵ, gemelu rēḵ jipek bēl nabē sēn sēḵ jipek lo. ⁴⁰ Rēḵ mu mehō sēn rēḵ medo ḡēp sa nemaḡ vesa, gemehō sēn rēḵ medo sa nemaḡ ḵēj lo, og su negḡēp vu sa rē. Gaḵ alam sēn Amaḡ yō ḡḡooin sir raḵ lo, sēn rēḵ demedo doḵ.”

⁴¹ Lob sir nemadluho denḡo luho hir ḡaḡek sēnē, lob ahēj sengēn vu Yakobus luho ari Jon. ⁴² Rēḵ Yesu supin sir genēr vu sir bē, “Ham raḵ alam dahis nij bē hir alam sēn denēḡin sir lo, og denēḡo sir raḵ vu hir alam, gehir alam bōp denedēḡinengin hir alam raḵ horek nḡahi. ⁴³ Rēḵ mu ham, og ham su ḡvevonḡ nabē sēnē. Gaḵ bē ham ti ḡevonḡin nabē natu ham mehō bōp ti, og ḡevonḡ nḡaa nabē sēn tu ham hur in doḵ vu ham, ⁴⁴ log bē ham ti ḡevonḡin nabē natu ham mehō muḡinsēn ti, og ḡevonḡ nḡaa nabē sēn yi mehō meris lo, beḡevonḡ huk nyēmasēn vu ham pin. ⁴⁵ In Mehōnon Nalu yiḵ nebē sēnē. Su yam in bē mehōnon pin deḡevonḡ huk mededoḵ vu yi rē, gaḵ yam in bē ḡevonḡ huk vu mehōnon pin los nadiiḵ doḵ nah alam nḡahiseḵē bej in ḡeḵo sir nah vu Anutu.

Mehō Mala Ḷenod Bartimaius Mala Nivesa Raḵ (Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

⁴⁶ Yesu losho yi hur maluh ya detōḵ ya Yeriko gedekesuu medeneya. Geyi hur maluh losho alam nḡahiseḵē deneya ving yi. Loḵ ya verup detōḵ vu Timaius nalu Bartimaius mala Ḷenod menedo loḵ aggata nenga, bemedo neketaḡ monē lu nḡaa vu alam bē dedoḵ vu yi. ⁴⁷ Lob nḡo Yesu Nasaret bengō nebē verup, lob tahi ya niwēēk bē, “Yesu! Davit*-yi-mewis hong! Kwam ḡevonḡin sa!” ⁴⁸ Loḵ alam pin saga de-ḡupek raḵ yi medenēr bē aye nama. Rēḵ ma ḡepasang netahi niwēēk rot bē, “Davit*-yi-mewis! Kwam ḡevonḡin sa!” ⁴⁹ Lob Yesu nare benēr vu sir bē, “Nabē nam!” Lob detahi yam bedenēr vu bē, “Ayom sepēp jaḵ! Tahi hong, om kwedi jaḵ meḡena vu!” ⁵⁰ Lob selevekin yi rōprōp sēn bom yi loḵ lo ya, gekedi pesōḡ meya vu Yesu. ⁵¹ Loḵ Yesu loḵ tepēḵ vu yi bē, “Ḷevonḡin bē sa ḡevonḡ va vu hong-a?” Loḵ mehō sēn mala Ḷenod lo nēr yah vu bē, “Mehōbōp! Sa bē ḡvevonḡ sa malaḡ natum in sa ḡalē nyēḡ ḡōkin!” ⁵² Lom mēm Yesu nēr vu yi bē, “Om ḡena! Ayom yam timu vu sa, om vonḡ bemalam nivesa raḵ!” Lob pevis menelē nyēḡ, loḵ mēm tetuu aggata metamuin Yesu.

Yesu Loḵ Ya Yerusalem Lob Alam Deḡo Yi Raḵ (Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Jn 12:12-19)

11 Lob ya deverup dus vu Yerusalem meya deto Betpage los Betania ḡḡēp Ḷedu Ḷele-oliv, lob vonḡ yi hur maluh luu deya, ² genēr vu luho bē, “Melu na begganḡ-bu ti sēn melu malamin neya agu. Lob melu na berup aggatavi loḵ melu rēḵ ḡwelē nabē dese-yeu dogi nalu ti menare loḵ sagu. Dogi nalu ti sēn su mehōti raḵ wirek rē ḡeyō nahēn nare, lob melu kw-evelekin begweli nom. ³ Genabē mehōti bare ḡelē

meluu, bedoḵ tepēḵ vu meluu nabē, ‘Melu nevonḡ va saga?’ og melu nanēr nah vu nabē, ‘Mehōbōp bē jaḵ mena!’ lob mēm rēḵ ḡevonḡ nam pevis.” Nēr vu luho nebē saga, log vonḡ luho ya. ⁴ Luho deya lob detōḵ vu dogi nalu yoh vu sēn nēr lo. Dese-yeu meloḵ nare ag-gatavi benare ranḡah loḵ aggata bōp, lom luho dekevelekin. ⁵ Galam vare denelē luho, lob deloḵ tepēḵ vu luho bē, “Melu ḡvevonḡ va vu dogi nalu saga sēn melu nekwevelekin-ē?” ⁶ Rēḵ luho denēr Yesu aye vu sir, lom mēm delēēin dogi ya vu luho. ⁷ Lob luho deli dogi nalu yah verup vu Yesu, log delah hir rōprōp raḵ demi, log mēm Yesu raḵ ya nedo. ⁸ Lob alam nḡahiseḵē dekah hir tob medevah loḵ aggata, ḡesir vahi deneserōḡ medeneya aggata vahi vahi medene-sap Ḷapah medenevah aggatata ving, ḡeYesu neraḵ dogi menegḡōk. ⁹ Lob alam sēn denemuḡin ḡesēn denetamuin yi lo denepisek in medenetahi bē, “Hosana!

Anutu ḡevonḡ semusemu vu mehō sēn neyam los Mehōbōp niwēēk.

¹⁰ Anutu semu hil Ḷenud Davit yi buk sēnē, sēn vonḡin nom berup vu hil ḡōkin.

Om hil ḡaḵo Anutu arē jaḵ na vavunē!”

¹¹ Lob Yesu ya metōḵ ya Yerusalem beloḵ ya Anutu yi dub-vabuung-bōp beḵo loḵ belē nḡaa pin, loḵ hes mala ḡḡovek ya lom losho yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo to deyah dobnē medeyah medeya Beta-nia.

Yesu Terot Ḷele Pik* (Mt 21:18-19)

¹² Heng to lob sir vu Betania medeyam lom diiḶahē, ¹³ lob nelē Ḷele pik* ti nare adingnē ḡeris nḡahiseḵē rot, lob ya dus in bē sero anon. Ya deverup vu lom lē rēḵ ris meris ganon ma, in yi buk nahēn gesu nesis anon rē. ¹⁴ Lob nēr vu Ḷele bē, “Su rēḵ ḡengis anom be-mehōnon dega ḡōk nahin rē!” Geyi hur maluh vare den-ḡenḡo nebē sēnē.

Yesu Tii Alam Sēn Denebaḡo Nḡaa Loḵ Dub-vabuung-bōp Lo

(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

¹⁵ Yah deverup Yerusalem, lob loḵ yah Anutu yi dub-vabuung-bōp ḡḡōkin, lob tii alam sēn denevonḡ huk baḡosēn loḵ lo. Log keyoveḶin alam sēn denepkwē* monē lo hir tevor, los alam sēn denetunḡ nuung in bē alam debaḡo bedebesi natu hir seriveng lo hir sēa.

¹⁶ Log nērin mehōnon pin bē su deḡeḵo hir nḡaa medenah medenom nabē aggata doḵ dub vabuung.

¹⁷ Log nēr vu sir bē, “Ḷaḡek negḡēp loḵ Anutu-yi-Ḷapiya nebē:

‘Sa begganḡ og rēḵ denanēr nabē begganḡ-jom-raksēn-yi

in mehōnon vu dob pin denajom jaḵ doḵ.’

Rēḵ ham vonḡ beyah tu alam hodeḵ bej waḵ vunsēn raḵ.”

¹⁸ Lob alam-deneḵo-seriveng hir ḡḡev losho alam-horek-yi sēn denḡo bē Yesu nēr ḡaḡek nebē sēnē lob

desero aggata in bë dengis yi menadiik. In deneggö-neng in yi, in alam pin avij netök in yi gägek bemedo denengo. ¹⁹ Nebë saga lob hes luğ ya lob devuu Yerusalem ya gedeyah.

Yesu Nër Gägek Rağ Kele Pik* Meransën
(Mt 21:20-22)

²⁰ Lob monbuk loğ yom deverup, loğ delë kele pik* sënë bë meran ya. Ris meran geğega gilin gebebov ya. ²¹ Lob Pita kwa vo Yesu yi gägek menër vu bë, "Tatovaha! Gwelè! Kele pik* sën gëterot lo meran bebebov ya!" ²² Loğ Yesu nër yah vu sir bë, "Ham gwevonğ geving Anutu!" ²³ Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë mehöti nanër vu kedu sënë nabë, 'Kwedi gwetë hong duk na loo vuheng!' gesu medo ayo luu luu rë, gağ gevonğ geving nabë yi gägek sënë rëk anon jağ, og rëk anon jağ. ²⁴ Om sa nanër vu ham nabë: Nğaa sën genejom rağ megenekwetağ in vu Anutu lo, og gwevonğ geving yi nabë rëk gweko anon, og rëk bo vu hong yönon. ²⁵ Log nabë ham bare najom jağ na vu Anutu, rëk ham ahëmin sengën neggëp vu mehö la, beham kwamin nevo nebë devonğ nğaa nipaya vu ham, og ham dahun hir nğaa nipaya sën lo na benama na verök yi, geham su kwamin bo gök nahin. Ham gwevonğ nabë saga, og mëm ham Amamin sën nedo yağek lo rëk dahun ham hōmin nğaa nipaya na geving. ²⁶ [Gağ nabë ham su dahun hir nğaa nipaya na rë, og ham Amamin sën nedo yağek lo su rëk dahun ham nğaa nipaya na rë, gağ yö rëk gëp vu ham.]"

Deloğ Tepëğ Bë Re Vo Arë Böp Los Niwëek Vu Yesu
(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Lob ya detök yah Yerusalem lob neko loğ Anutu yi dub-vabuung-böp lo ggökin, lob alam-deneko-seriveng hir ggev, galam-horek-yi los alam teta detök vu yi. ²⁸ Lob deloğ tepëğ vu yi bë, "Re vo niwëek vu hong benër bë gwevonğ huk nabë sënë? Re ggoin hong rağ-a?"

²⁹ Loğ Yesu nër yah vu sir bë, "Kë, om sa bë doğ tepëğ in gägek ti nöç vu ham rë, loğ nabë ham nanër nom, og mëm sëk nanër mehö sën ggoin sa rağ in bë sa gevonğ huk agi nöç vu ham. ³⁰ Ham nanër gägek sënë vu sa rë nabë: Jon neripek alam, og yam vu yağek, ma, sepa loğ mehōnon vu dob kwaj?" ³¹ Lom yö yah dene-sap sir rağ medenenër vu sir nebë, "Bë hil nanër nabë yam vu yağek, og rëk doğ tepëğ nom nabë, 'Rëk nebë va sën ham su vonğ ving yi rë-ë?' ³² Log nabë hil nanër nabë sepa loğ mehōnon vu dob kwaj...?" Rëk su yoh vu bë denanër gägek sënë rë, in deneggöneng in alam sën vare denengo lo bë rëk dengis sir. In alam pin kwaj nevo Jon bë yi mehō-nenër-gägek-rangahsën ti yönon.

³³ Lom denër yah vu Yesu bë, "He duğin degwa-o!" Loğ Yesu nër yah vu sir bë, "Nebë saga, om sa su rëk nanër mehö sën ggoin sa rağ lo vu ham rë!"

Yesu Peggirin Gägek Rağ Alam Nij Paya Deneğın Huk Wain

(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

12 Lob Yesu nër gägek peggirinsën ti vu sir bë, "Mehöti varoh huk wain ti, gejegelin gelöng netu heek, log semu nyëğ ti in napip wain anon doğ. Log lev begganğ ading ti sën debare jağ medemalajın wain lo. Loğ tum vo huk sënë loğ ya mehö la nemaj in bë degeğın, loğ mëm anon vahi natu yiyi gevahi natu hej. Ggovek log tah yi ya meya nyëğ ading ti meya nedo. ² Gebuk sën wain anon nemonek lo dus rağ, lob huk ala sënë nevonğ yi hur ti ya vu mehōnon sën deneğın huk lo, in bë geko yi wain anon vahi. ³ Rëk dejom yi ahon medeveek yi gedevonğ yi yah meya nema meris. ⁴ Loğ huk wain ala lo vonğ yi hur ngwë yah ggökin, loğ desis yu rağ begö, bedevonğ paya vu yi rot. ⁵ Lom yik vonğ hur ngwë ya, loğ desis yi mediik ya; genevonğ yi hur ngahisekë deya ggök ggökin nebë saga, lob deneveek vahi, gedenesis vahi medenediik. ⁶ Nebë saga lob yi hur pin maya geyik nalu perurek timu sën ahë neving yi rot lo nahën nedo ving yi. Lom kwa vo nebë, 'Sa naluğ sënë, om rëk degurek babu!' lom vonğ yi ya rağ neggëp hus. ⁷ Rëk alam sën deneğın yi huk lo, yö denër vu sir nebë, 'Mehö sënë rëk doğ nah ama ben begeko yi nğaa pin, om ham-o! Hil angis yi menadiik gehuk sënë natu hil nğaa!' ⁸ Lom dejom yi ahon medesis mediik, log detë yah dobnë.

⁹ Nebë saga, om huk wain ala sënë mağ rëk gevonğ nabë va vu sir-a? Rëk na bekevoh alam sën deneğın yi huk lo bermalaj nama na verök yi, log mëm gevonğ huk sënë vu alam mewis la medegeğın. ¹⁰ Ma mağ ham su tevin gägek sën neggëp loğ Anutu-yi-kağiya lo rë? Nebë:

'Alam sën denelev begganğ lo nij lëlin gelöng ti sënë.

Rëk mu sënë netu gelöng niwëek begganğ nyëketu yi.

¹¹ Mehöböp vonğ sënë

lom he halë bë nivesa rot!"

¹² Lob alam Yuda hir ggev derak ni bë nenër gägek peggirinsën rağ sir, lom devonğ in bë denaduu yi na karabus, rëk deggöneng in alam ngahisekë sën dene-do lo, lom devuu yi gedeyah medeya.

Yesu Vonğ Gägek Rağ Alam Rom Hir Mehö-los-bengö Sisar* Yi Monë-takës-yi

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³ Lob devonğ Parisai* la losho Herot* yi alam la to deya vu Yesu in bë deseggi yi, in bë nabë nanër gägek ti paya, og denajom yi ahon nabë sën mehōnon dene-sis soğ loğ leğ lo. ¹⁴ Ya deto vu yi lom deloğ tepëğ vu bë, "Tatovaha! He rağ nim bë hong mehö niröp, gesu genehöneng in mehōnon megenër gägek yah nenga rë! Gesu genehöneng in alam malaj rë, gağ genehön gägek neggëp ti vu alam meris gevu alam los arëj ving, log genatatekin Anutu yi gägek vu alam los anon mu. Om genanër vu he rë nabë hil getë takës na vu alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* ma nama? Hil

rêk gëtung ma hil su rêk gëtung rê?"¹⁵ Rêk Yesu raḵ nij bê kwaj luu, lom nêr vu sir bê, "Ham neseggi sa in va? Ham gweḵo monë ḡahis ti nam sa ḡalë rê!"

¹⁶ Lom deḵo ti ya vu, loḵ loḵ tepëḵ vu sir bê, "Re ḵenu los arë sën raḵ neggëp agi?" Rêk bê, "Sisar*!"¹⁷ Lom Yesu nêr vu sir bê, "Om ham gwevonḡ Sisar* yi nḡaa nah vu Sisar*, log Anutu yi nḡaa og ham bo nah vu Anutu!" Lob tum delëḵ rot gavij netōḵ in nêr ḡaḡek sënë los kwa.

Hil Medo Malad-Tumsën Nabë Va?

(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸ Alam Sadukai* denenêr bê alam-diiḵsën og su rêk dekedî jaḵ nah rê. Lob sir la deya vu Yesu medeloḵ tepëḵ vu yi bê, ¹⁹ "Tatovaha! Moses kevu horek sënë vu hil meneggëp bê, 'Bê mehōti ari ti nadiiḵ geyi alov nedo, rêḵ mu luho su deḵo naluj rê, og mêm ari geḵo yi alov natu venë meluho degeḵo naluj vu ari sën diiḵ lo'." ²⁰ Lob hur maḡëm ti losho ari lo, sir nemadvahi-bev-ideḵ-luu denedo, lob arij aḡuu ḵo avëh, ²¹ loḵ diiḵ geluho su deḵo naluj rê. Lom tum ari amon ḵo yi alov, rêḵ luho su deḵo naluj rê, log amon diiḵ ving. Log gwee nebë saga, ḵo alov rêḵ diiḵ geluho naluj ma. Beyiḵ sir pin devonḡ nebë sënë metōḵ ya arij meggi, gesir pin naluj ma. ²² Log avëh sënë diiḵ raḵ neggëp hus. ²³ Om ḡenanêr nabë najeeng sën mehōnon diiḵsën dekedî jaḵ nah lo, og avëh sënë rêḵ natu arij ti tena venë? In sir pin deḵo avëh timu saga netu venëj."

²⁴ Loḵ Yesu nêr yah vu sir bê, "Ham duḡin Anutu yi ḡaḡek sën neggëp loḵ yi ḵapiya lo, geham duḡin Anutu niwëëḵ ving. ²⁵ Vu Buk-tamusën sën mehōnon diiḵsën dekedî jaḵ nah lo, og maluh su rêḵ degeḵo avëh rê, gavëh su rêḵ deḵaḵ maluh rê. Gaḵ rêḵ demedo nabë angër lo vu yaḡek. ²⁶ ḡaḡek sën mehōnon diiḵsën dekedî jaḵ nah lo, maḵ ham su tevin ḵapiya sën Moses kevu lo rê? Sën nengwah medo netum loḵ ḵele yu dabun ti log Anutu nêr vu Moses bê, 'Sa Abraham yi Anutu sa, ḡIsaak yi Anutu sa, geYakop yi Anutu sa!' ²⁷ Nabë alam-diiḵsën denadiiḵ bemaḵaj nama na verōḵ yi, og su yoh vu bê nanêr nabë löōho hir Anutu yi rê. Gaḵ löōho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi. Rêḵ ham nekwetul loḵ."

Horek Böp Sën Kesuu

(Mt 22:34-40)

²⁸ Lob alam-horek-yi ti verup menḡo bê denesap sir nebë sënë, lob nengō bê Yesu nêr ḡaḡek los kwa vu sir lom loḵ tepëḵ vu yi bê, "Horek ti tena sën kesuu horek vahi pin-a?" ²⁹ Loḵ Yesu nêr yah bê, "Horek sën kesuu lo nebë: Hong Israel! Gwengō rê! Anutu sën hil Mehōböḵo lo, yiḵ Mehōböḵo perurek timu, ³⁰ om ahëm geving Mehōböḵo hong Anutu los ayom dahis. Ḵenum natu yi nḡaa, gekwam los dahis na vu yi timu, gahëm geving yi los nim wëëḵ pin. ³¹ Lob horek böp ngwë sën netu luu nebë: Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong nabë sën nḡo ahëm neving hong lo. Behorek ngwë su kesuu horek luu sënë rê!"

³² Loḵ mehō-horek-yi sënë nêr yah vu yi bê, "Ḡenêr niröp, tatovaha! Ḡenêr yōnon nebë Anutu yō timu, ḡAnutu ngwë su nedo rê. ³³ Log bê hil ahëd geving yi los ayod dahis gehil kwad los dahis na vu yi timu, gehil ahëd geving yi los nid wëëḵ, log hil ahëd geving alam sën denedo dus vu hil lo nabë sën hil nḡo ahëd neving hil, og mêm nḡaa sënë kesuu seriveng sën hil nehetung medenevesi vu Anutu lo los seriveng vahi pin."

³⁴ Lom Yesu nḡo bê mehō sënë nêr ḡaḡek los kwa lom nêr vu bê, "Su ḡenedo ading in Anutu-yi-nyëḡ rê!" Lob tum alam pin deggōneng in sir gesu deloḵ tepëḵ yah vu Yesu in ḡaḡek ngwë rê.

Yesu Loḵ Tepëḵ In Davit Nalu

(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

³⁵ Loḵ tum Yesu medo nenêr ḡaḡek vu mehōnon loḵ Anutu yi dub-vabuung-böp, loḵ loḵ tepëḵ bê, "Nebë va sën alam-horek-yi denenêr Mehō sën Anutu ḡgoin raḵ in bê geḵo hil nah lo bê degwa vu Davit*-ë?" ³⁶ Anon Vabuung vo kwa vu Davit menêr bê:

'Mehōböḵo nêr vu sa Mehōböḵo nebë,
"Ḡemedo sa nemaḡ vesa gevu tamusën
og sêḵ gëtung alam sën denelë hong paya lo
dedoḵ na vaham ḡebinë!"'

³⁷ Yi degwa vu Davit*, loḵ nebë tena sën Davit nêr yi bê yi Mehōböḵo-ë?" Lob alam nḡahiseḵë rot denengō yi ḡaḡek bekwaj vesa.

Yesu Nêr Alam Horek Yi

(Mt 23:1-36; Lk 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Lob lev horek vu sir bê, "Ham gwëḡin ham in alam-horek-yi. In ahëj neving bê deḵöp tob ading nivesa vesa, log ahëj neving bê alam debengwëḡ vu sir be-degeḵo arëj jaḵ doḵ alam tabaak, ³⁹ gahëj neving bê demedo lël mala doḵ dub-supinsën-yi los jaḵ na dega nos namuḡin ḡëp nyëḡ-nos-böp-yi. ⁴⁰ Alam sënë su kwaj nevonḡin avëh alov rê, gaḵ deneggodeḵ hir nḡaa, log denejom raḵ hus ading meris mu raḵ alam malaj. Om nyëvewen rêḵ natōḵ vu sir mekesuu rot."

Avëh Alov Ti Tung Seriveng

(Lk 21:1-4)

⁴¹ Log Yesu to nedo dus vu kerōḡ sën denetung monë seriveng loḵ vu Anutu lo, benelë alam sën denetung lo. Lob lë mehōnon los bengōj-ggoreksën nḡahiseḵë gedenetung monë böpata loḵ ya kerōḡ, ⁴² log avëh alov ti hen monë ma, lob yiḵ ḵo monë mahen ḵōḵ luu mu beto metung luḵ ya ving. Monë ḵōḵ luu sënë yoh vu bê nah natu toea ti. ⁴³ Lob Yesu supin yi hur maluh lo ya menêr vu sir bê, "Sa nanêr vu ham yōnon nabë: Avëh alov ti sënë tung seriveng böpata rot kesuu seriveng pin sën alam denetung loḵ ya kerōḡ-seriveng-yi lo. ⁴⁴ Senêr nebë sënë in sir mehōnon los bengōj-ggoreksën behir nḡaa nḡahiseḵë nedo vu sir, gaḵ sën denetung lo og yiḵ metes. Gaḵ avëh sënë og su hen vahi nedo rê, rêḵ yō keyoveḵin kerōḡ ahë degwa raḵ metung yi nḡaa pin tu seriveng gehen monë nos yi ma."

Yesu Nër Bë Dub Vabuung Rëk Kevoh Na

(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

13 Yesu vu dub-vabuung-böp ayo meluḵ yom, lob yi hur maluh ti nër vu yi bë, "Gwelë, tatovaha! Delev dub sënë raḵ ḡelönḡ malanḡeri gedub böpata benivesa rot!" ² Lob Yesu nër vu bë, "Ḡëlë begganḡ böp böp sën delev raḵ ḡelönḡ agi? Su rëḵ degönengin ḡelönḡ ti gejak medo ngwë vavunë rë. Gaḵ rëḵ dekevhoh pin medegetë geto jeggjin jeggjin."

Nivanë Nyëmuḡinsën

(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

³ Yesu ya nedo raḵ Kedu Kele-oliv, gAnutu yi dub-vabuung-böp nedo vahi yi, loḵ Pita losho Yakobus lu Jon gAndreas bedeya vu yi medelok tepëḵ bë, ⁴ "Ḡenanër vu he nabë nḡaa sën ḡenër lo rëḵ anon jaḵ doḵ buk tena? Geva rëḵ tato vu he nabë nḡaa sënë vonḡin natök nam-a?"

⁵ Lob Yesu nër vu sir bë, "Ham gweḡin ham in mehö la rëḵ detetuhin ham! ⁶ Alam nḡahiseḵë rëḵ denam medenanër sarëḡ jaḵ nah sir nabë, 'Mehö sën lo, yiḵ sa sënë!' Lob rëḵ detetuhin alam nḡahiseḵë medenah vu sir.

⁷ Log ham rëḵ gwengö begö bengö galam denanër jeggjin jeggjin nabë vonḡin berup, og ham su newamin jaḵ, in nḡaa nebë sënë yö rëḵ nam, gaḵ Buk-tamusëneḵ yö rëḵ nahën. ⁸ Lob alam dob ngwë rëḵ dekeddi belosho alam dob ngwë dengis sir, gemehö-los-bengö ngwë losho yi alam rëḵ dekeddi belosho mehö-los-bengö ngwë losho yi alam dengis sir. Log jemapi rëḵ gee jaḵ dob la, gemeyip gevonḡ mehönon vu dob la. Nḡaa sënë nebë nivanë sën avëh denevimeng in degeḵo naluj lo. ⁹ Om ham gweḡin ham nivesa. In rëḵ degetunḡ ham doḵ na kaunsor lo nemaj, gedebeek ham doḵ dub-supinsën-yi, geham rëḵ bare kiap böp losho alam-los-bengöj böp malaj in sa alam ham, lob ham nanër sa ranḡah vu sir, ¹⁰ geham nanër Bengö Nivesa ranḡah na menoh vu mehönon pin sën denedo dob-ë namuḡin rë, loḵ mëm buk govek na.

¹¹ Lob bë denaduu ham medegeli ham na ḵarabus medegevonḡ ham bare kot, og ham su newamin jaḵ pevis nabë, 'Sëḵ nanër nabë va?' Ma! Gaḵ doḵ buk saga ham rëḵ nanër noh vu ḡaḡek sën Anutu yö rëḵ gevonḡ vu ham lo. In ham su nḡo rëḵ kwamin bo ḡaḡek sënë benanër rë, gaḵ Anon Vabuung yö rëḵ gevonḡ ḡaḡek sënë vu ham beham nanër. ¹² Lob alam rëḵ degevonḡ arij lo doḵ na alam-begö-yi nemaj medengis sir medenadiiḵ, log amaj rëḵ degevonḡ naluj nabë, gehurmanen rëḵ degevonḡ amaj los ataj doḵ na hir alam-begö-yi nemaj medengis sir nadiiḵ, log alam pin rëḵ ahëj sengën vu ham in sa alam ham. ¹³ Log mehönon sën denajom sa ahon medemedo los nij wëëḵ rot menatök na buk sën denadiiḵ lo, og rëḵ Anutu geḵo sir nah vu yi."

Yesu Nër Bë Nivanë Böpata Rot Rëḵ Berup

(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴ "Lob bë ham gwelë nḡaa vabuung degwa nipaya bare doḵ nyëḡ ti sën su yoh vu bë bare doḵ rë lo begevonḡ paya vu, og alam sën denedo distrik Yudea lo debeya medena ḵedu pevis. (Bë mehöti natevin ḵapiya sënë, og yö kwa bo ḡaḡek sënë mejak ni rë!).

¹⁵ Bë mehöti jaḵ na sewah jaḵ yi begganḡ yu tamanḡsën vavunë megeḵo ayöönḡ doḵ buk saga, og su rëḵ doḵ nah geḵo yi ḵupeḵ lu nḡaa doḵ begganḡ ayo rë, gaḵ rëḵ beya mena pevis. ¹⁶ Log bë mehöti na medo huk anon, og su rëḵ pekwë menah begganḡ in geḵo yi röpröp ayöönḡ yi lu nḡaa rë, gaḵ rëḵ beya mena pevis! ¹⁷ Log ḡëpin avëh sën naluj nare loḵ ayoj lo, gesir sën nahën denevo rur vu naluj lo doḵ buk saga. ¹⁸ Om ham najom jaḵ nabë nḡaa sënë su natök vu ham doḵ kwev-ayöönḡ-nikul-yi. ¹⁹ Yönon, doḵ buk saga og rëḵ maggin böpata rot. Maggin nebë sënë su neggëp wirek vu buk sën Anutu tunḡ nḡaa pin lo rë, rot beberup gwëbeng sagi. Log su rëḵ maggin nabë sënë berup vu dob sënë gökin nah vu tamusën rë. ²⁰ Lob nabë Mehöböp su kwa bo nabë bepul buk saga dus rë, og mehöti su rëḵ medo vesa rë. Rëḵ mu kwa nevo yi alam sën ggooin sir raḵ lo, om rëḵ bepul buk los maggin saga dus.

²¹ Doḵ buk saga nabë mehö ngwë nanër vu ham nabë, 'Ham lë! Yiḵ Kerisi* sënë!' ma nanër nabë, 'Gwelë! Yi saga!' og ham su gwevonḡ geving hir ḡaḡek. ²² In Kerisi-kuungsën la los alam denenër ḡaḡek kuungsën ranḡah la yö rëḵ dekeddi bedegevonḡ huk los niwëëḵ aggagga, gedegevonḡ nḡaa böp böp, lob nabë deyoh vu og rëḵ degeḵo alam sën Anutu ggooin sir raḵ lo nah vu sir. Rëḵ mu su deyoh vu rë."

Yesu Nër Bë Mehönon Nalu Rëḵ Nom Dob

(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²³ "Om ham gweḡin ham. Senër ḡaḡek sënë pin muḡin vu ham in bë ham jaḵ ni bekwamin bo. ²⁴ Nḡaa maggin saga govek na rë, loḵ mëm 'hes malakenu doḵ

gekwev su rëḵ natum rë, ²⁵ gebetuheng rëḵ geto in yaḡek, genḡaa los niwëëḵ pin vu yaḡek rëḵ desasuḵin sir.' ²⁶ Lom doḵ buk saga rëḵ degelë Mehönon Nalu medo doḵ beggob ayo menom los niwëëḵ böpata gevunëḵ vuneḵ yaḡek yi. ²⁷ Lob rëḵ gevonḡ beyi angër dena dengupin yi alam sën ggooin sir raḵ tu yi alam lo noh vu nyëḡ pin. Vu dob vuheng atov mena menoh vu dob nenga lubeluu."

Yesu Tateḵin Ḡaḡek Raḵ Go*

(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

²⁸ "Ham kwamin bo jaḵ go* rë. Bë purpur berup ngu, og ham neraḵ ni bë go* vonḡin nabunḡ beham dev jaḵ na jök. ²⁹ Om nabë ham gwelë nḡaa pin sënë anon jaḵ, og mëm ham jaḵ ni nabë Mehönon Nalu yam dus raḵ benare aggata avi. ³⁰ Sa nanër vu ham yönon nabë:

Mehönon pin su rëk malaj nama na verök yi rë, log nгаа pin sën agi rëk anon jak. ³¹ Yağek los dob rëk mala nama, gağ mu sa gağek su rëk mala nama na rë, yö rëk gëp degwata."

Yesu Nër Bë Su Mehöti Rağ Yi Buk Ni Rë
(Mt 24:36-44; Lk 17:26-30, 34-36)

³² "Rëk mu nгаа sënë yi buk gehes mala, og mehönon pin duğin. Angër vu yağek duğin, geNalu duğin ving. Gağ Ama yö timu rağ ni. ³³ Om ham gweğin ham, bemalamin medo natum, in ham duğin buk sën rëk nam natök vu ham lo. ³⁴ Gağek sënë nebë mehöti kedi rağ beya nyëğ ading ti, log nër vu yi hur bë degeğin yi nгаа pin, log ya rağ. Vonğ huk ggelek yoh vu sir ti ti genër vu mehö sën neğin veluung avi lo bë bare geğin nivesa, gesu gëp. ³⁵ Lob rëk ham nabë. Ham medo malamin natum in ham duğin buk sën begganğ ala rëk nom lo. Rëk nom geto raggita, ma buk vuheng, ma sën kòkrëeh nahën nesu lo, ma nyëğ hengsën. ³⁶ In rëk nom pevis menatök vu ham geham gwëp. ³⁷ Gağek sën senër vu ham agi, og yiğ senër vu alam pin bë ham medo malamin natum!"

Ggev Desap Sir Rağ Bë Dengis Yesu
(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)

14 Lob yiğ buk luu mu nahën in bë alam Yuda hir buk-vabuung-ggöksën-yi sën denegga brët sën yiist* nema in lo. Lob alam-deneço-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denesero aggata rot in bë denadëgek medenajom yi ahon. Denevonğ in bë denaduu yi gedengis menadiik. ² Loğ denër bë, "Hil su gevonğ doğ alam sën denegga nos böp agi malaj, in rëk dedun böpata."

Avëh Ti Rikin Marasin Rağ Yesu Vu Betania
(Mt 26:6-13; Jn 12:1-8)

³ Log Yesu ya verup Betania benedo mehö se-vuuknyë Simon ben. Denedo bemedo denegga nos, loğ avëh ti ko buayo ti beya begganğ ayo vu sir. Dero buayo sënë rağ gelöng alabasta* gewël reggu nivesa loğ nare. Wël nart sënë sën denerikin rağ heljeng beyi monë böpata rot, rëk avëh saga ko meloğ ya vu beveröp buayo rağ gekeseh rağ Yesu yu. ⁴ Rëk alam la sën denedo ving sir lo ahëj sengen meyö denër vu sir bë, "Nevasap wël nivesa sënë in va? ⁵ Gağ nabë mëm mehöti bağo wël sagi jak K300 vu hil og mëm, in hil adoğ vu alam-kupeğ-masën jak!" Gedenër avëh saga rot. ⁶ Rëk Yesu nër vu sir bë, "Gëpin! Ham su nanër yi! Yö semu sa rağ nгаа nivesa. ⁷ Gağ alam-kupeğ-masën og rëk demedo noh vu buk geving ham gesu rëk nama na rë, lob bë ham kwamin bo nabë ham doğ vu sir, og mëm ham yoh vu. Gağ sağ su rëk medo geving ham hus ading rë. ⁸ Huk sënë yoh vu avëh sënë bë gevonğ. Rikin marasin sënë rağ sa vorot in gero sa navig namuğin in sëk nadiik mededev sa. ⁹ Gesa nanër vu ham yonon nabë: Rëk denanër Bengö Nivesa ranğah na menoh vu dob pin bedenanër nгаа sën avëh vonğ vu sa agi geving, in alam pin degengö mekwaj bo."

Yudas Nër Gağek Ya Nare Vorot Bë Rëk Gevonğ Yesu Doğ Na Alam Yuda Nemaj
(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Lob Yudas Iskariot sën sir nemadluho-bevidek-luu lo ti ya vu alam-deneço-seriveng hir ggev in bë nanër Yesu ranğah begevonğ doğ na nemaj. ¹¹ Denğo yi gağek sënë, lob ahëj nivesa medenër bë rëk debağo yi, lom mëm Yudas kwa nesero buk los aggata sën bë gevonğ Yesu doğ na nemaj lo.

Yesu Losho Yi Hur Maluh Degga Nos Buk-ggöksën-yi*
(Mt 26:17-25; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)

¹² Log buk vabuung sën alam Yuda denegga brët sën yiist* nema in lo yi buk muğinsën verup ggovek ya. Yiğ buk sën denesis sipsip nalu ggöksën-yi loğ lo sënë, lob Yesu yi hur maluh ya deloğ tepëğ vu yi bë, "He na gero nyëğ vu tena in gegwa nos los reggu ggöksën-yi dok-a?" ¹³ Lob vonğ yi hur maluh luu ya genër vu luho bë, "Melu doğ na nyëğ böp Yerusalem, og mëm melu rëk natök vu mehöti genakud bel doğ deg ti, lom melu tamuın mena. ¹⁴ Lob jak na begganğ ti, og melu nanër vu begganğ saga ala nabë, "Tatovaha nër bë, "Sa begganğ ayo vatëveğ yi tena in sa los sa hur maluh lo ağa nos los reggu ggöksën-yi dok-a?" ¹⁵ Loğ rëk tato ayo böp ti sën detonğin medero ggovek ggëp vavunë lo vu meluu, lom melu gwero nos los reggu vu hil doğ saga." ¹⁶ Nër vu luho nebë saga, log luho deya rağ medeloğ ya Yerusalem meya detök vu nгаа pin yoh vu sën nër lo, lob mëm luho dero nos los reggu ggöksën-yi loğ begganğ ayo ti saga.

¹⁷ Ggovek, log sehuksën lob Yesu losho yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo verup deya begganğ ti saga. ¹⁸ Lob nahën denegga nos los reggu, loğ Yesu nër vu sir bë, "Sa nanër vu ham yonon nabë ham sën newa nos ving sa agi ti rëk gevonğ sa doğ na alam sën denelë sa paya lo nemaj." ¹⁹ Lom ayoj maggin mesir ti ti deneloğ tepëğ in yi mesepa loğ bë, "Mağ sa?" ²⁰ Loğ nër yah vu sir bë, "Yiğ ham nemadluho-bevidek-luu sënë ti. Ham sën hil nedağoo brët loğ gabum agi lo ti. ²¹ Mehönon Nalu rëk nadiik nabë sën dekevu meneg-gëp loğ Anutu-yi-kağiya wirek lo, rëk mu gëp in mehöti sën rëk nanër Mehönon Nalu ranğah vu alam bedengis yi lo. Ko nabë ata su geğo yi-ka?"

Yesu Vo Pasa Mewis Vu Yi Hur Nyë Muğinsën
(Mt 26:26-30; Lk 22:15-20; 1 Kr 11:23-25)

²² Nahën medo denegga nos, loğ Yesu ko brët rağ gejom rağ in los ahë nivesa ya vu Anutu. Log debu bevo ggelek yoh vu sir genër bë, "Ham gweğo nök gwa! Sa reggos sënë!"

²³ Log ko wain kap ti rağ, gejom rağ in los ahë nivesa ya vu Anutu, log vo vu sir pin medenum. ²⁴ Log nër vu sir bë, "Sa kök sënë, sën sa keşeh loğ yah mehönon nğahisekë in bë tato nabë gağek mewis sën sejo in doğ vu sir lo rëk anon jak. ²⁵ Sa nanër vu ham yonon nabë sa su rëk nanum wain nabë sënë gökin nah rë,

rot bena berup doḡ buk sën sêḡ nanum wain agga ng-wë doḡ Anutu-yi-nyëḡ."

²⁶ Ggovek log devonḡ raro ti, log to deyah dobnë medeyah Ḳedu Ḳele-oliv.

Yesu Nër Bë Pita Rêḡ Dah Yi Vun

(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

²⁷ Deya raḡ lob Yesu nër vu sir bë, "Ham pin rêḡ gwe-vuu sa geham beya mena. In dekevu wirek meneggëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya nebë:

'Sa Anutu, sêḡ ngis sipsip alaj

log sipsip lo degevu talë medena jeggin jeggin.'

²⁸ Om rêḡ nabë saga, loḡ sêḡ ḡedi jaḡ nah gökin, lob sêḡ namuḡin mena distrik Galilea, loḡ ham rêḡ tamu in sa."

²⁹ Lom Pita nër yah bë, "Sir pin sënë og maḡ rêḡ degevu honḡ gedebeya medena, gaḡ saḡ su rêḡ ḡevonḡ nabë sënë rë!" ³⁰ Lob Yesu nër yah vu yi bë, "Sa nanër vu honḡ yõnon nabë pehi sënë og ḡõkrëeh su rêḡ ngu beron luu rë, log rêḡ ḡedah sa vun beron löö!"

³¹ Loḡ Pita nër niwëëḡ bë, "Seyoh vu bë sêḡ nadiiḡ geving honḡ, gaḡ sesu rêḡ dah honḡ vun rë, gerëḡ nama veröḡ yi!" Lob yiḡ sir pin denër nebë sënë.

Yesu Jom Raḡ Loḡ Huk Ti Ggëp Getsemane

(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

³² Lob Yesu losho yi hur maluh ya deverup nyëḡ ti sën denenër arë nebë Getsemane lo, lob nër vu sir bë, "Ham medo sënë, gesena najom jaḡ rë!" ³³ Lob ḡo Pita geYakobus luho Jon medetah ya teka, loḡ ayo maggin rot gekwa ketuin yi. ³⁴ Lob nër vu lööho bë, "Sayoḡ maggin rot vongin bë sa nadiiḡ, om melöö naḡöök medo sënë bemedo malamin natum beḡadu sa." ³⁵ Log tah teka, lob petev meneggëp dob, log jom raḡ meke-taḡ bë yoh vu, og Anutu gevonḡ buk-maggin-yi sënë noh nenga in yi. ³⁶ Lob nër bë, "Aba-e! nebë Amaḡ-e! ḡeyoh vu bë gwevonḡ nḡaa pin, om gweḡo nḡaa maggin sënë vër in sa. Rêḡ mu su ḡesepa doḡ sa ḡaḡek, gaḡ nḡo kwam!"

³⁷ Loḡ yah meya vu lööho melë gedeneḡḡep yiing, lob nër vu Pita bë, "Simon, ḡëëwëp-a? Su ḡeyoh vu bë medo malam natum dus ti rë? ³⁸ Ham gweḡin ham, beham malamin natum geham najom jaḡ nabë nḡaa ti su kepë ham. Yõnon, ham ayomin niyes raḡ, rêḡ mu navimin ni tebö!"

³⁹ Lob yah meya ketaḡ vu Anutu beron ngwë ggökin menër ḡaḡek timu nebë sën nër muḡin lo. ⁴⁰ Loḡ yom to vu sir ggök yahin belë bë deneggëp yah, in malaj neggëp lo. Lom su deyoh vu bë denanër ḡaḡek ti nah vu yi rë.

⁴¹ Lom nevonḡ nebë saga netu beron löö, loḡ nër vu sir bë, "Ham nḡo nahën newëp geham su malamin netum rë? Maam yiḡ ggovek, in sa buk yam töḡ vu sa ggovek ya! Devo Mehõnon Nalu loḡ ya alam nij paya lo nemaj yõnon! ⁴² Om ham kwedi jaḡ mehil ana! Ham lë! Mehöti sën gevonḡ sa doḡ na nemaj lo yam dus raḡ!"

Yudas Nër Yesu Rangah Mededuu Yi

(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

⁴³ Yesu nahën medo nenër bë saga log Yudas verup. Yi sën sir nemadluho-bevidek-luu lo ti, lob ḡo alam yu böpata ti medeyam los paëp-yu-anil gebëḡo. Alam-deneḡo-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi, galam teta devonḡ sir yam. ⁴⁴ Lob mehõ sën bë tato yi rangah lo nër vu sir vorot bë, "Sêḡ tato Yesu vu ham nabë sënë: Nabë sa ḡemul* mehöti, og ham najom yi ahon beham gweḡin yi nivesa megweḡo mena."

⁴⁵ Lob Yudas ya verup sesor meya vu Yesu pevis menër bë, "Tatovaha!" log mul* yi. ⁴⁶ Lob dejom yi ahon bededuu.

⁴⁷ Lob alam sën denare ving Yesu lo ti dadii yi paëp-yu-anil vër in newis besap alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp yi hur ti nenga ris vahi ya. ⁴⁸ Lom Yesu loḡ tepëḡ vu sir bë, "Ham yam in bë sero mehõ-beḡo-hodeḡ-yi, om sën ham ḡo paëp-yu-anil los beḡo-meyam in bë najom ahon-ë? ⁴⁹ Sa netateḡin ḡaḡek vu ham loḡ dub-vabuung-böp yoh vu buk, rêḡ ham su nejom sa ahon rë! Rêḡ maam Anutu yi ḡaḡek sën dekevu wirek meneggëp lo anon jaḡ rë!" ⁵⁰ Lom yi hur maluh pin devuu yi gedeveya medeya.

Maḡëm Ti Veya Meya

⁵¹ Loḡ hur maḡëm ti sepa Yesu meya. Bom yi loḡ tob meris ti gesepa, lom dejom loḡ tob in bë denajom yi ahon. ⁵² Rêḡ vuu tob loḡ nemaj geveya meya ahë töḡsën.

Yesu Nare Loḡ Kaunsor Mala

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)

⁵³ Log deḡo Yesu ya vu alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp, geggev pin losho alam teta galam-horek-yi pin denesupin sir. ⁵⁴ Lob Pita tamu in sir meneya, rêḡ nevun yi in sir meneyam ggëp ading, meya verup alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp yi begganḡ beloḡ ya tete ayo menedo telig. Lob medo nevenguh nengwah ving ahëvavu sën denare medenemalajin nyëḡ lo.

⁵⁵ Lob alam-deneḡo-seriveng hir ggev losho kaunsor pin denesero mehõ la in bë denanër ḡaḡek jaḡ Yesu gemëm dengis yi menadiiḡ, rêḡ ma gesu detöḡ vu rë. ⁵⁶ Alam nḡahiseḡe denenër ḡaḡek tetuhinsën raḡ yi, rêḡ ma gedenenër jeggin jeggin, gehir ḡaḡek su neggëp ti rë. ⁵⁷ Gesir vahi kedi denër ḡaḡek tetuhinsën raḡ yi bë, ⁵⁸ "He hanḡo bë yi sënë nër bë, 'Sêḡ ḡevoh Anutu yi dub-vabuung-böp sën mehõnon delev raḡ nemaj lo na, loḡ buk natu löö lob sêḡ dev ngwë sën mehõnon su denelev raḡ nemaj rë lo bebare nah.'" ⁵⁹ Rêḡ ma gehir ḡaḡek sën denër agi su neggëp ti ving rë.

⁶⁰ Lob alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp kedi nare loḡ sir vuheng atov geloḡ tepëḡ ya vu Yesu bë, "Su ḡënër ḡaḡek ti yom rë? Mehõnon sënë denenër ḡaḡek va sën raḡ honḡ-ë?" ⁶¹ Rêḡ Yesu aye ma gesu nër ḡaḡek ti yah rë. Loḡ alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp loḡ

tepèk vu yi ggökin bë, "Hong Kerisi* ma ma? Mehö sën hil nehaço arë raç lo nalu hong-a? Genanër!"

⁶² Loç Yesu nër yah bë, "Yik sa lo sënè! Lob ham rëk gwelè Mehönon Nalu gemedo gëp Mehö Niwëek nema vesa, gerëk jaç medo beggob vu yaçek menom."

⁶³ Lob alam-deneço-seriveng hir ggev böp kweek yi röpröp ading getahi bë, "Hil medo nesero mehönon sën denanër gaçek jaç yi lo in va? ⁶⁴ Ham ngo bë ço yi raç besevök Anutu? Om ham kwamin nevo bë?" Loç sir pin denër bë vonç paya om nadiik.

⁶⁵ Lob depesuv nyëj ços raç yi gedevaçu tob ggërin mala gedepëeng yi gedeloç tepëk in bë, "Re sis hong-a? Genanër!" Lob ahëvavu sën deneçin yi lo depetap yi ving.

Pita Lah Yesu Vun

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Log Pita nahën nedo raç telig, log alam-deneço-seriveng hir ggev böp yi hur avëh ti yam to vu sir ⁶⁷ belè bë Pita medo nevenguh nengwah, lob gët yi pangsën genër bë, "Hong sënëk melu Yesu Nasaret nesepa ham!" ⁶⁸ Rëk lah yi vun bë, "Ma! Sa su raç ni rë! Sa duçin hong gaçek sënè." Lob kedi raç meyah nare loç tete avi, log kökrëeh ti su. ⁶⁹ Loç hur avëh ti sën lo lë yi ggökin genare loç tete avi, lom nër vu alam sën denare dus vu yi lo bë, "Mehö saga yik sir ti saga!" ⁷⁰ Rëk nër ggökin yah bë, "Ma!"

Lob nare teka rë, loç alam sën denaregu lo denër vu Pita ggökin bë, "Yönon rot! Yik hir mehöti sën hong-è! In hong Galilea ti!" ⁷¹ Rëk Pita du gaçek in yi benër niwëek rot neggëp Anutu mala bë, "Yönon vavunë! Sa duçin mehöti sën ham nenër agi! Bë sa geçuung jaç og Anutu ngis sa mesa nadiik." ⁷² Log pevis bekökrëeh su netu beron luv, lob Pita kwa vo yah Yesu yi gaçek sën nër lo bë, "Kökrëeh su rëk ngu beron luv rë, log rëk gedah sa vun beron löö." Pita kwa vo lob kwa paya besu rot.

Yesu Nare Loç Kiap Böp Pilatus Mala

(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38)

15 Monbuk anon lob alam-deneço-seriveng hir ggev losho alam teta, galam-horek-yi, gekaun-sor pin bedevengwëng raç Yesu, log mëm deduu yah meya devo loç ya Pilatus nema. ² Lob Pilatus loç tepëk vu yi bë, "Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?" Loç nër yah vu bë, "Genër ya meyoh vu!" ³ Lob alam-deneço-seriveng hir ggev denër gaçek ngahisekë raç yi. ⁴ Lom Pilatus loç tepëk ggök yahin bë, "Su genër gaçek ti yom rë? Genço bë denenër gaçek ngahisekë raç hong-a?" ⁵ Rëk Yesu su nenër gaçek ti yah rë gema, lom Pilatus kwa ya ngahi rot.

Denër Bë Yesu Nadiik

(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Jn 18:39-19:16)

⁶ Alam Yuda hir Buk-ggöksën-yi* lob hir aggata neggëp nebë sënè neyoh vu ngebek pin bë Pilatus nelëin karabus ti ti vër. Bë detahi mehöti arë, og Pilatus nelëin mehö timu saga neyah vu sir. ⁷ Lob vu buk

saga alam sën denesis begö vu gavman, gesir vahi sën denesis mehö la medenediik beya denedo karabus lo, lob sir ti arë nebë Barabas. ⁸ Lob alam yu böpata verup deya vu Pilatus medeketaç vu bë, "Gwevonç nabë sën genevonç yoh vu ta lo!" ⁹ Loç Pilatus nër yah vu sir bë, "Ham vonçin bë sa kevelekin alam Yuda hir mehö-los-bengö sënè lo vër nöç vu ham ma ma?" ¹⁰ In raç ni bë alam-deneço-seriveng hir ggev ahëj nevonç medenelë Yesu paya, om sën devo yi loç ya nema. ¹¹ Rëk alam-deneço-seriveng hir ggev deloç alam pin ahëj bë denanër vu Pilatus bekevelekin Barabas vër. ¹² Loç Pilatus loç tepëk yah vu sir ggökin bë, "Log sëk gevonç vu va mehö sënè, sën ham nenër yi bë alam Yuda hir mehö-los-bengö lo?" ¹³ Rëk detahi yah vu bë, "Gengis yi jaç na kelepeço*!" ¹⁴ Lom Pilatus loç tepëk vu sir bë, "In va? Mehö sënè vonç va paya?" Rëk pasanç detahi ya niçelap bë, "Gengis yi jaç na kelepeço*!" ¹⁵ Lob mëm Pilatus ngo hir gaçek bevonçin bë alam ahëj nivesa jaç, lom kevelekin Barabas vër, gevonç Yesu ya in bë alam-begö-yi debeek yi, loç mëm dengis yi jaç na kelepeço*.

Alam-begö-yi Denër Pelësën Raç Yesu

(Mt 27:27-31; Jn 19:2-3)

¹⁶ Lob alam-begö-yi vahi deço Yesu medeloç ya Pilatus yi begganç-gaçek-yi ayo ti (Rom ayej nebë Prëto-ryam), log detahi alam-begö-yi vahi bedesupin sir ya ving. ¹⁷ Lob deröp tob mala saçap ti loç Yesu gedebuu aggis niggin ggin tahu alam-los-bengöj hir madub gedetunç raç yu. ¹⁸ Log depelë yi gedesis nemaj vu gedenër bë, "Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong, mehö böp los çayeheng!" ¹⁹ Log desis yu raç atoheng ngesinç gedepesuv nyëj ços raç yi gedeyun lusej vu yi. ²⁰ Denër pelësën raç yi ggovek, log dekah tob mala saçap sën vër gederöp yö yi tob loç yah, log deço yi yah meya dobnë in dengis yi jaç na kelepeço*.

Yesu Nare Raç Kelepeço

(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

²¹ Deço medeya lob detöç vu mehöti loç aggata geverup. Simon vu Kurene, sën Aleksander lu Rupus amaj lo, verup in bë doç na nyëg böp Yerusalem, lob alam-begö-yi dejom yi ahon gedenër bë, "Kwerë kelepeço*!"

²² Lob deço Yesu medeya nyëg ti sënè arë nebë Gologota (sënè nebë Nyëg-yusekë). ²³ Lob dekeseh mur* teka loç ya wain medeggee loç gedevu vu, rëk nilëlin gesu num rë. ²⁴ Lob desis yi raç ya kelepeço*, log detë çelöng mahen teka la in bë gooin sir ti ti jaç bedegeço yi tob.

²⁵ Log 9 krök monbuk lob desis yi raç ya kelepeço*. ²⁶ Gedekëvu yi gaçek sën mehönon denenër raç yi lo raç neggëp kelepeço* yu nebë: *ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ SËNË!* ²⁷ Log desis alam begö hodek luv raç kelepeço* ving. Ngwë nare ggëp nema vesa gengwë nare ggëp nema kçj. ²⁸ [Nebë saga lob Anutu yi gaçek wirek hen lo anon raç, sën nebë: "Devetin yi ving alam nij paya sën denekeyëh horek lo."]

²⁹ Lob alam sën deneyah gedenevom lo, denenër pelë raḡ yi gedenevarah nemaj vu yi gedenenër bē, “Hongëḡ-o! Ġenër bē kwevoh Anutu yi dub-vabuung-böp na, geḡedev nah buk löö mu?” ³⁰ Om nõḡ geḡoḡ vu hong meḡeḡoḡ vu ḡelepeḡo* meḡenam!” ³¹ Galam-deneḡo-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denenër pelë raḡ yi ving bedenenër vu sir bē, “Neloḡ vu alam, gaḡ su yoh vu bē yō doḡ vu yi rē. ³² Nabē yi Kerisi, bal-am Israel hir mehō-los-bengō yōnon, og gevuu ḡelepeḡo* geḡoḡ menam. Hil ḡalē nabē saga loḡ mēm hil ḡevonḡ geving yi!” Gemehō luu sën desis luho nare raḡ ḡelepeḡo* vahi vahi lo denepelē yi ving.

Yesu Diik

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

³³ Log hes vuheng raḡ, loḡ malakenu loḡ beyoh vu dob pin beyam to 3 krök sehuksën. ³⁴ Lob 3 krök sehuksën lob mēm Yesu nḡeeḡ böpata bē, “*Eloi, Eloi, lama sabaktani!*” —sënē degwa nebē: “*Sa Anutu! Sa Anutu! Nebē va sën ḡevuu sa ya-ē?*” ³⁵ Lob alam sën denare dus vu yi lo vahi denḡo lob denër bē, “Ham nõḡ! Netahi Elia!” ³⁶ Loḡ mehōti tup meḡo nõḡaa ayo so-vinsën sën nedo loḡ loo lo ti bedaḡoo loḡ wain ahēḡgin sën arē nebē vineḡḡa lo, geduu raḡ ḡagwēḡ gevo ya verup loḡ Yesu avi in bē sesuvin, loḡ mehō sënē nēr bē, “Ham naḡōōḡ! Hil ḡalē rē nabē Elia rēḡ nam geḡo yi vēr in ḡelepeḡo* ma rēḡ nama!” ³⁷ Lob Yesu nḡeeḡ böpata log diik ya, ³⁸ lob tob böp sën neruu dub-vabuung-böp ayo vabuung lo kweeḡ raḡ luu ḡḡēp vavu beya metōḡ ahu.

³⁹ Lob Rom hir alam-begō-yi hir ggev ti sën nare Yesu mala lo lē bē diik ya, lom nēr bē, “Mehō sënē og Anutu Nalu yōnon rot!” ⁴⁰ Gavēh la denare ading teka mevare denelē. Sir lo sënē Maria vu Magdala, geMaria ngwē sën Yakobus mahen luho Yoses ataj, geSalome. ⁴¹ Vu buk sën Yesu nahën nedo Galilea lo, lom lööho sënē denesepa yi medeneloḡ vu yi. Gavēh vahi sën denesepa yi belosho deraḡ medeya Yerusalem lo denare ving.

Debē Yesu Loḡ Waaḡ-heljēḡ-yi

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-55; Jn 19:38-42)

⁴² Log hes ḡḡovek in bē ḡoḡ na, lom alam Yuda kwaj nevo bē degero sir in dega nos doḡ Buk-sewahsën-yi* monbuk. ⁴³ Lom Yosep vu Arimatea sën kaursor böp ti los arē, beyi mehō sën medo netunḡ mala in buk sën Anutu-yi-nyēḡ anon jaḡ lo. Sën kedi raḡ los niwēēk meya vu Pilatus meketaḡ vu yi bē juh Yesu nihel vēr in ḡelepeḡo*. ⁴⁴ Lob Pilatus lēk in, gekwa vo bē maḡ diik pevis ma va? Lom vonḡ ḡaḡek ya vu alam-begō-yi hir ggev yam, beloḡ tepēḡ vu bē, “Mehō sënē lo diik ya verōḡ yi ma ma?” ⁴⁵ Rēḡ alam-begō-yi hir ggev vonḡ ḡaḡek yom vu, lob raḡ ni bē diik ya verōḡ yi, lob mēm nēr vu Yosep bē juh heljēḡ vēr beḡeḡo mena. ⁴⁶ Lom Yosep baḡo tob veroo nivesa ti, beruh Yesu nihel vēr in ḡelepeḡo* mebom loḡ, gebē loḡ ya waaḡ ti sën yō desap loḡ ḡelōḡḡ meris, log tetolin ḡelōḡḡ böpata yah ḡḡerīn avi. ⁴⁷ GeMaria vu Magdala, geMaria sën Yoses

ata lo, luho delē nyēḡ sën debē heljēḡḡ loḡ ya negḡēp lo.

Yesu Kedi Raḡ Yah

(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

16 Log Buk-sewahsën-yi* saga ḡḡovek ya, lob Maria vu Magdala lööho Maria ngwē sën Yakobus ata lo, geSalome, belööho ya debaḡo marasin reggu nivesa in bē dejikin jaḡ Yesu nihel vu bedub.

² Buk-sewahsën-yi ḡḡovek ya geving to, loḡ Soda monbuk anon, lob deḡedi raḡ medeya bedub, loḡ mēm hes mala tōḡ. ³ Nahën deneyōk agḡata gedenenër vu sir bē, “Maḡ re rēḡ tetolin ḡelōḡḡ böpata ti sën nare ḡḡerīn waaḡ avi lo na vu hil-a?” ⁴ Loḡ devēr malaj raḡ medelē loḡ bē ḡelōḡḡ böpata sën lo tetolin meya nare ya nenga vorot. ⁵ Lob lööho deluḡ ya waaḡ ayo lom delē ḡemaḡēm ti nedo ḡḡēp lööho nemaj vesa. Yi tob veroo adingseḡē, lom delēk meḡenuj ya.

⁶ Lob angēr sënē nēr vu sir bē, “Ham su ḡenumin na! Ham yam nesero Yesu Nasaret sën desis yi raḡ ḡelepeḡo lo. Rēḡ mu su negḡēp sënē rē, gaḡ kedi raḡ meya. Melöō lē! Nyēḡ sën debē yi loḡ lo negḡēp meris. ⁷ Om melöō nah mena nanēr vu yi hur maluh, gevu Pita geving, nabē: Muḡin meya distrik Galilea om ham tamuīn. Ham rēḡ gwelē yi vu sagu noh vu ḡaḡek sën yō nēr vu ham wirek lo.”

⁸ Lob lööho vu waaḡ ayo meto deyom doḡnē pevis medeveya medeyah. Denelēk rot gavij netōḡ gedeneḡḡoneng in sir, lom su denēr ranḡah vu mehōti rē.

Yesu Tato Yi Vu Maria

(Jn 20:11-18)

⁹ [Yesu kedi raḡ loḡ Soda monbuk anon, lom tato yi vu Maria vu Magdala muḡin. Yi sën Yesu tii memō nēmadvahi-bevidek-luu to deya in yi wirek lo. ¹⁰ Avēh sënē yah meya menēr bengō vu alam sën denesepa Yesu benahën medo denesu medenesis sir lo. ¹¹ Nēr bedenḡo bē kedi raḡ menedo mala vesa metōḡ vu yi, rēḡ ma gesu debē nengaj vu aye rē.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh Luu

(Lk 24:13-35)

¹² ḡḡovek ya loḡ sir luu medo denetetuu agḡata medeneya vuheng ti, lom Yesu tōḡ vu luho rēḡ ni agḡa ngwē raḡ. ¹³ Lom luho deyah meya denēr bengō ranḡah vu sir vahi, rēḡ su devonḡ ving luho ving rē.

Yesu Vo Huk Vu Sir Nēmadluho-bevidek-ti

(Mt 28:16-20; Lk 24:36-49; Jn 20:19-23)

¹⁴ ḡḡovek loḡ mēm yi hur maluh nēmadluho-bevidek-ti sënē medo denegga nos loḡ begḡanḡ ayo ti, lom ya meto metōḡ vu sir medelē yi, lom nēr sir in su devonḡ ving yi rē gayoj niwēēk. Nenēr sir nebē sënē in su devonḡ ving alam sën delē bē kedi raḡ yah lo hir ḡaḡek rē. ¹⁵ Loḡ mēm nēr vu sir bē, “Ham na menoh vu dob pin, beham nanēr Bengō Nivesa ranḡah vu mehōnon pin. ¹⁶ Mehō sën ayo neyam timu vu sa ḡeripek bēl lo, og sēḡ ḡaḡo yi nom vu sa berēḡ medo

mala-tumsën degwata. Gaḱ mehö sën su ayo neyam timu vu sa rë lo, og rëḱ medo los yi ngaa nipaya menatöḱ jaḱ nyëvewen bemala nama. ¹⁷ Alam sën ayoj neyam timu vu sa lo, og deyoh vu bë rëḱ degevonḱ ngaa böp nabë sënë: Rëḱ degetii memö geto dena jaḱ sarëḱ, log debengwëḱ doḱ nyëḱ ngwë ayej, ¹⁸ log nabë denajom nyël, ma, denanum bël diiḱsën, og su rëḱ denadiiḱ rë. Gerëḱ degebë nemaj jaḱ alam ni-jraḱsën benijvesa jaḱ.”

Yesu Raḱ Yah Yaḱek

(Lk 24:50-53; Sn 1:9-11)

¹⁹ Mehöböḱ Yesu nër vu sir nebë saga ggovek ya, log Anutu ḱo yi raḱ yah yaḱek benedo nema vesa. ²⁰ Geyi hur maluh deya raḱ beya denenër yi Bengö Nivesa rangah ya meyoh vu nyëḱ pin, geMehöböḱ nedo ving sir meneloḱ vu sir, genevonḱ ngaa böp los niwëëḱ yoh vu ḱaḱek sën nër vu sir lo.]

LUKAS

Lukas Kevu Kapiya Sënë Vu Teopilus

1 Oo mehö böp Teopilus*, serak ni bë alam ngahi kwaj nevo ngaa sën tök vu he lo, bedekevu loḵ ya kapiya vorot. ² Desepa loḵ alam sën denelë ngaa pin agi rak malaj vu muḡinsën lo ayej, bedekevu yoh vu. Alam sënë hir huk bë denanër Anutu yi ḡaḡek ranḡah, om deturin vu he. ³ Rëḵ mu sa kwaḡ nevo ving bë maḵ mëm sëḵ kevu niröp rot beḡevonḡ nöḵ vu honḡ, in sa nado ving sir hus ading beseloḵ tepëḵ in ngaa pin sën yö vu agu meyam lo degwa mehero vu sir. ⁴ Nebë saga in bë ḡejaḵ ḡaḡek sën detahu honḡ loḵ lo ni nivesa nabë sënëḵ yonon rot.

Angër Nër Vu Sakaria Bë Venë Rëḵ Geḵo Nalu Jon

⁵ Mehö-neḵo-seriveng ti nedo loḵ buk sën Herot* tu alam Yuda hir mehö-los-bengö lo. Arë nebë Sakaria, balam sën Abia neḡin sir lo ti yi. Gevenë arë nebë Elisabet, geyi degwa vu Aaron. ⁶ Luho denevonḡ ngaa niröp ggëp Anutu mala. Denesepa loḵ horek los Anutu yi ḡaḡek pin gesu denevu ti rë. Ngaa nipaya ti su neggëp vu luho rë. ⁷ Rëḵ luho naluj ma, gElisabet nare babu seḵë, beluhu atov ya.

⁸ Lob yah verup Abia yi alam hir buk bë degeḡin huk dub-vabuung ayo, lob Sakaria yi buk bë gevonḡ, lob ḵo rak menevonḡ menare Anutu mala. ⁹ Yiḵ deggoin yi rak loḵ alam-deneḵo-seriveng vahi yoh vu sën denevonḡ lo, in bë doḵ na Mehöböp yi dub ayo vabuung mebesi ngaa bereggu nivesa berup na vu Anutu. ¹⁰ Alam ngahiseḵë desup sir meyam vare denejom rak ggëp dob, log loḵ ya nevesi ngaa reggu nivesa verup neya. ¹¹ Lob Sakaria lë geMehöböp yi angër ti verup nare jepö sën ngaa reggu nivesa yi lo nenga vesa. ¹² Lë angër, lob lëḵ meḵenu ya, geggöneng rot. ¹³ Rëḵ angër nër vu yi bë, "Sakaria, su ḡeḡöneng! Anutu ngo honḡ vengevsën ggovek ya, om venëm Elisabet rëḵ geḵo hurmahen maluh ti vu honḡ. Lob ḡetahi ggev jaḵ yi nabë Jon. ¹⁴ Rëḵ ayom nivesa, gekwam vesa rot. Ata rëḵ geḵo yi, lob alam ngahiseḵë rëḵ kwaj vesa rot in yi medenapisek in. ¹⁵ Lob rëḵ natu ggev mebare Mehöböp mala. Su rëḵ nanum wain los bël niwëëḵ rë, gaḵ yö rëḵ nahën doḵ bare ata ayo, log Anon Vabuung rëḵ doḵ nam ḡerin ayo. ¹⁶ Lob rëḵ ḡerin alam Israel ngahiseḵë denom vu hir Anutu sën hir Mehöböp lo. ¹⁷ Rëḵ natu mehö niwëëḵ los ḡayeheng nabë sën Elia wirek lo benamuḡin, loḵ mëm Mehöböp tamu in yi menam. Rëḵ gevonḡ mamer, lob alam hib los hurmahen degelë sir nivesa. Log rëḵ ḡerin alam-ḡaḡek-

keyëhsën ayoj bedesepa doḵ alam-yohvu kwaj nivesa. Log rëḵ gevonḡ huk in mehönon borot medegero sir in Mehöböp rëḵ nam."

¹⁸ Lob Sakaria nër yah vu angër bë, "Sëḵ jaḵ ḡaḡek sënë ni nabë yonon nabë va? Sa atov ya, besa venëḡ atov ya ving."

¹⁹ Loḵ angër nër yah vu bë, "Sa Gabriel, besa nare Anutu mala, bAnutu yö vonḡ sa yam niröp in bë sa nanër vu honḡ, meḡevonḡ bengö nivesa sënë nöḵ vu honḡ. ²⁰ Om gwengö rë! Sa ḡaḡek sënë rëḵ anon jaḵ doḵ buk sën Anutu ggoin rak vorot lo. Rëḵ su ḡevonḡ ving sayeḡ rë, om rëḵ ḡengoo jaḵ kwam, gesu rëḵ ḡebengwëḡ rë, rot bena berup doḵ buk sën ngaa pin agi anon jaḵ lo, lom mëm."

²¹ Log alam medo deneḡin Sakaria hus ading rot, lob kwaj ya ngahi, in ya nedo rot loḵ dub ayo vabuung. ²² Loḵ luḵ yom, lob su yoh vu bë bengwëḡ rë. Lom derak ni bë töḵ vu ngaa agga ti loḵ dub ayo vabuung. Lom yiḵ netato ngaa rak nema mu vu sir, in avi mir. ²³ Loḵ Sakaria ggovek yi huk, log yah meya ben. ²⁴ Ggovek, loḵ mëm venë Elisabet nalu loḵ, beyö neggëp begganḡ ayo yoh vu kwev nemadvahi beggëp neḵo Mehöböp arë rak bë, ²⁵ "Mehöböp vonḡ nebë sënë vu sa. Sa naluḡ ma besa niḡ nemum, rëḵ ma geMehöböp kwa vo sa besemu sa.

Angër Nër Vu Maria Bë Rëḵ Geḵo Nalu Yesu

²⁶ Elisabet nalu loḵ bekwev nemadvahi bevidek ti ggovek ya, loḵ mëm Anutu vonḡ angër Gabriel ya distrik Galilea nyëḡ böp ti arë nebë Nasaret. ²⁷ Ya vu avëh avö ti sën deggoin yi rak ggovek menedo vu mehöti arë nebë Yosep. Yi degwa vu Davit*. Gavëh avö arë nebë Maria. ²⁸ Gabriel ya vu yi benër bë, "Honḡ-e! Anutu kwa vonḡin honḡ, menelë honḡ nivesa. Mehöböp nedo ving honḡ."

²⁹ Maria ngo ḡaḡek sënë, lob ayo ya ngahi rot, gekwa nevo bë, "Maḵ ḡaḡek va ti sënë?"

³⁰ Loḵ angër nër vu yi bë, "Maria, su newam jaḵ. Anutu ahë nivesa vu honḡ. ³¹ Om gwengö rë! Rëḵ nalum doḵ, lob gwëḵo nalum maluh ti. Lob ḡetahi ggev jaḵ nabë Yesu. ³² Rëḵ natu Mehöböp los bengö, lob denanër yi nabë Anutu Kesuusën nalu. Log Anutu rëḵ gevonḡ yi natu mehö-los-bengö doḵ nah yi degwa Davit ben. ³³ Rëḵ natu Yakop yi mewis lo hir mehö-los-bengö degwata. Lob rëḵ natu alaj megeḡin sir degwata los degwata."

³⁴ Loḵ Maria loḵ tepëḵ yah vu angër bē, “Nḡaa sēnē rēḵ anon jaḵ nabē va, in senḡo nahēn nado gesa su raḵ maluh ti rē?”

³⁵ Loḵ angër nēr yah bē, “Anon Vabuung rēḵ jaḵ nōḵ honḡ, gAnutu Vavunē Kesusēsēn niwēēḵ rēḵ gebom honḡ. Om rēḵ denanēr hurmahen sēn gwēḵo agi vu tamusēn nabē vabuung, los denanēr nabē Anutu Nalu. ³⁶ Om gwenḡo agi rē! Honḡ ngwē Elisabet atov ya, rēḵ nalu aḡuu loḵ nare ahē. Wirek og alam denenēr yi bē nare babu seḵē, rēḵ gwēbeng og nalu loḵ bekwev nemadvahi-bevidek-ti ggovek ya. ³⁷ In Anutu yoh vu bē gevonḡ nḡaa pin.”

³⁸ Loḵ Maria nēr bē, “Mehōbōp yi hur avēh sa, om yō gevonḡ noh vu sēn ḡenēr aga.” Lob mēm nedo gangēr ya.

Maria Ya Nelē Elisabet

³⁹ Maria kedi loḵ buk saga bepevis meya begganḡ-bu ti ggēp Yuda hir nyēḡ ḵedu, ⁴⁰ beya meloḵ ya Sakaria yi begganḡ benēr hes vuheng raḵ Elisabet. ⁴¹ Hurmahen nare loḵ Elisabet ayo, gElisabet nḡo Maria aye, lob hurmahen neggee loḵ ayo rot. Lob Anon Vabuung loḵ yam ggērīn Elisabet ayo, ⁴² lob tahi niwēēḵ bē, “Anutu semu honḡ kesuu avēh pin. Besemu hurmahen sēn nare loḵ ayom aga ving. ⁴³ Sa nebē va om sēn Mehōbōp ata yam vu sa-ē? ⁴⁴ Om gwenḡo rē, sa hanḡo ayem loḵ ya nengaḡ, lob hurmahen sēn loḵ nare sayoḡ agi kwa vesa beggee. ⁴⁵ Yōnon, Mehōbōp rēḵ semu honḡ in ḡevonḡ ving ḡaḡek sēn nēr vu honḡ lo.”

Maria Yi Raro

⁴⁶ Lob Maria nēr bē:

“Sa nehaḵo Mehōbōp arē raḵ loḵ ayoḡ.

⁴⁷ Lob sanoḡ nepisek in Anutu sēn ḵo sa yah vu yi lo.

⁴⁸ In sa og nḡaa meris,

rēḵ setu yi hur avēh besemu sa.

Om vu gwēbeng sēnē gevu tamusēn, og alam pin rēḵ denanēr nabē Anutu semu sa.

⁴⁹ In Anutu Mehō Niwēēḵ ata vonḡ nḡaa bōpata rot vu sa, garē tu vabuung.

⁵⁰ Yi semusemu neggēp ving alam sēn deneggurek babu lo,

genesepa loḵ naluj lo meneya meneya rot.

⁵¹ Nema nevonḡ huk niwēēḵ,

log netii alam sēn denēḵo sir raḵ loḵ ayoj lo, meya denepalēt loḵ.

⁵² Nedahun alam-los-bengōj niwēēḵ wēēḵ,

genēḵo alam sēn su los arēj rē lo raḵ.

⁵³ Nevo nḡaa nivesa vesa vu alam sēn deneraḵ vu in nḡaa lo, bedenēḵo beggovek,

rēḵ alam sēn los bengōj-ggoreksēn lo, og netii sir yah los nemaj meris.

⁵⁴ Neloḵ vu yi hur Israel,

in yō nahēn kwa nevo yi ḡaḡek

⁵⁵ sēn nēr wirek vu hil dobahē Abraham lo bē

rēḵ kwa gevonḡin yi losho yi mewis sēn rēḵ deberup vu tamusēn lo,

beyō ḡēp degwata.”

⁵⁶ Lob Maria nedo ving Elisabet yoh vu kwev löö, loḵ yah meya ben.

Elisabet Ḵo Nalu Jon

⁵⁷ Lob Elisabet yi buk ggovek ya bē geḵo nalu, lob ḵo nalu aḡuu. ⁵⁸ Lob yi alam sēn sir begganḡ-bu ti lo losho alam sēn sir degwa ti lo denḡo bē Mehōbōp semu yi bōpata rot, lob kwaj vesa ving yi.

⁵⁹ Log buk nemadvahi-bevidek-luu ggovek ya, geti netu löö, lob deyam in bē degerah* hurmahen navi. Devonḡin bē detahi ama arē Sakaria jaḵ yi, ⁶⁰ rēḵ hurmahen ata nēr bē, “Ma! Hil tahi Jon jaḵ yi.” ⁶¹ Loḵ denēr yah vu yi bē, “Rēḵ mu honḡ alam ti su arē nebē saga rē-o.” ⁶² Rēḵ ma, lob detato raḵ nemaj vu ama bē vonḡin bē tahi ggev re jaḵ nalu, ⁶³ lob tato bedēḵo taperē mahen ti yam bekevu raḵ bē: “Arē nabē Jon.” Lob kwaj ya nḡahiseḵē rot.

⁶⁴ Lob mēm Sakaria kwa nivesa loḵ yah pevis, bemēm daggen sepēp raḵ benevengwēnḡ, benēḵo Anutu arē raḵ. ⁶⁵ Lob alam sēn sir begganḡ-bu ti lo deggōneng rot, beya denēr nḡaa pin sēnē ya meyoh vu distrik Yudea nyēḡ ḵedu pin. ⁶⁶ Lob alam pin sēn denḡo bengō lo debē loḵ ya yuj, bemedo mekwaj nevo, medenenēr vu sir bē, “Maḵ hurmahen sēnē rēḵ jig lob gevonḡ nabē va?” Lob Mehōbōp nemalain yi menēḡin.

Sakaria Yi Raro

⁶⁷ Lob Anon Vabuung loḵ yam ggērīn ama Sakaria ayo bevonḡ menēr ḡaḡek ranḡah nebē:

⁶⁸ “Hil ḡaḵo Mehōbōp arē jaḵ, hil Israel hil Anutu.

In yam vu yi alam in bē doḵ vu sir begeḵo sir vēr in hir nḡaa nipaya nyēvewen.

⁶⁹ Genevonḡ mehō niwēēḵ ti verup loḵ yi hur Davit* yi mewis

in bē geḵo hil nom vu yi.

⁷⁰ Yoh vu ḡaḡek sēn nevonḡ verup yi alam vabuung lo avij bedenēnēr ranḡah yō vu agu rot beyam lo.

⁷¹ Bē: Rēḵ geḵo hil vēr in alam sēn denesis begō vu hil los alam sēn denelē hil paya lo nemaj.

⁷² Nevonḡ yam in bē ḡaḡek kwa-vonḡinsēn sēn nēr vu hil ḵenud lo lo anon jaḵ,

genevonḡ in bē ḡaḡek vabuung sēn joo vu sir wirek lo anon jaḵ.

⁷³ ḡaḡek sēn nenēr los yōnon vavunē vu hil dobahē Abraham nebē:

⁷⁴ Rēḵ geḵo hil vēr in alam sēn denesis begō vu hil lo pin nemaj

gehil su rēḵ aḡōnengin sir rē,

loḵ mēm hil bare mala menatu yi alam vabuung los yohvu meḡaḵo arē jaḵ noh vu buk pin vu dob.

⁷⁶ Log honḡ, hur mahen-e! Alam rēḵ denanēr honḡ nabē Mehōbōp los ḡayeheng yi mehō-nenēr-ḡaḡek-ranḡahsēn ti honḡ.

In rēḵ ḡenamūḡin megwetonḡin Mehōbōp yi agga-ta,

⁷⁷ Lob Anutu-yi-alam dejak ni nabë vongin kevoh hir ngaa nipaya na,

gegeko sir nah vu yi.

⁷⁸ Ngaa sënë rëk berup in hil Anutu kwa vongin hil, lom rëk gevong Mehö-rangah-yi nam vu hil nabë sën hes neverup monbuk menetum rak hil.

⁷⁹ Rëk nam in gevong berangah jak in alam sën denedo loḵ malaḵenu bevongin denadiik lo, gerëḵ geḵo hil vahi betato aggata vu hil in hil medo nivesa los ayod gëp revuh."

⁸⁰ Loḵ hurmahen sënë rig meböp rak, lob töḵ vu kwa besepa loḵ ngaa nivesa. Loḵ mëm ya nedo nyëḡ-yumeris rot beya verup loḵ buk sën töḵ yam tato yi vu alam Israel.

Maria Ƙo Yesu

(Mt 1:18-25)

2 Lob vu buk saga alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* Augustus vong ḡaḡek ya vu alam pin nebë vongin gevong sensas ti bekevu alam pin arëj.

² Kwirinius tu kiap böp meneḡin distrik Suria loḵ buk saga, lob vong sensas nyëdahis sënë.

³ Lob alam pin deneya medeneya bej in bë dekevu arëj.

⁴ Lob Yosep vu Nasaret ggëp distrik Galilea merak meyah Davit yi nyëḡ Betlehem ggëp distrik Yudea, in Davit* yi mewis yi, beyi degwa vu Davit*. ⁵ Luho venë Maria sën deli vu yi in bë luho denajom nemaj lo, deya in bë kiap kevu luho arëj doḵ ti. GeMaria nalu loḵ nare ayo.

⁶ Lob luho ya verup denedo Betlehem, log Maria yi buk ggovek ya bë geḵo nalu.

⁷ Lob ƙo nalu aḡuu mebom yi loḵ tob mebë loḵ neggëp reggu hir ḡabum-nos-yi, in vatëvek bej pup ya genyëḡ len ti su neggëp rë.

Angër Nër Bengö Vu Sipsip Alaj

⁸ Lob sipsip alaj denedo dus vu nyëḡ Betlehem saga bedeneḡin hir sipsip buk ggëp pahup ayo. ⁹ Lob Anutu yi angër ti yam vu sir, beniḵapiik los vunek vunek yaḡek yi jëh rak sir nebë nengwah böpata, lom deggö-neng rot. ¹⁰ Loḵ angër nër vu sir bë, "Ham su newamin jak! Gaḵ ham gwengö rë! Sa haḵo Bengö Nivesa yam vu ham, gevu alam pin sën denedo dob-ë, in bë de-gengö bekwaj vesa rot. ¹¹ In gwëbeng sënë avëh ti ƙo nalu vu Davit yi nyëḡ böp Betlehem. Yiḵ yi Mehöböp Kerisi*. Yi saga sën yam in bë geḵo alam vër in hir ngaa nipaya nyëvewen. ¹² Geham rëḵ gwelë jak sënë nabë debom yi loḵ tob meneggëp loḵ reggu hir ḡabum-nos-yi."

¹³ Lob pevis bangër ngahiseḵë vu yaḡek medeyam ving angër ti sënë medepiseḵ in Anutu medeḵo arë rak nebë,

¹⁴ "Hil ḡaḵo Anutu arë jak na vavunë!

Galām pin ayoj gëp revuh in Anutu nelë sir nivesa."

Sipsip Alaj Ya Delë Yesu

¹⁵ Angër deyah medeya yaḡek, log sipsip alaj lo yom denër vu sir bë, "Ham-o! Hil ana Betlehem meḡalë ngaa sën anon rak agu, sën gwëbeng Mehöböp nër tato vu hil lo." ¹⁶ Log deḵedi rak pevis medeya. Ya de-verup, lob detöḵ rak Maria luho Yosep gedenedo, gehurmahen neggëp loḵ reggu hir ḡabum-nos-yi.

¹⁷ Delë ggovek, log denër ḡaḡek sën denḡo rak hurmahen lo rangah. ¹⁸ Lob alam pin sën denḡo sipsip alaj hir ḡaḡek lo ƙenuj ya rot. ¹⁹ Rëḵ mu Maria, og jelë ḡaḡek pin sënë loḵ ya yu bemedo mekwa nevo. ²⁰ Log sipsip alaj lo deyah medeya, gedeneḵo Anutu arë rak. Kwaj vesa vu Anutu in ngaa pin sën denḡo los delë lo, yoh vu sën angër nër vu sir lo.

Detahi Ggev Rak Hurmahen

²¹ Neggëp gebuk nemadvahi-bevidek-löö rak, loḵ mëm derah* navi, log detahi ggev rak yi bë Yesu. Su loḵ nare ata ayo rë geyö nahën, log angër tahi ggev sënë rak yi vorot.

Simeon Luho Ana Delë Yesu Loḵ Dub Ayo

²² Buk sën avëh los naluj deneggëp rot meneggovek gedeneluk yah dub ayo ggökin in bë nij veseek jak lo ggovek ya yoh vu sën Moses nër lo, lob Yesu ata lu ama deḵo yi medeya Yerusalem in bë degetung yi doḵ na Mehöböp nema. ²³ Sënë yoh vu Mehöböp yi ḡaḡek sën neggëp loḵ yi kapiya lo bë: Avëh degeḵo naluj muḡinsën, benabë aḡuu, og ham gwëvong bedenatu Mehöböp yi ngaa vabuung. ²⁴ Log luho bë debesi seriveng geving, noh vu sën Mehöböp yi horek nër lo bë: Vevop nivesa luu ma, nuung nalu mewis luu.

²⁵ Lob mehöti arë nebë Simeon nedo Yerusalem. Yi mehö niröp menesepa loḵ Anutu yönon, log neḡin mehö semusën sën rëḵ doḵ vu Israel lo. GANon Vabuung nedo ving yi. ²⁶ GANon Vabuung tateḵin vu yi vorot bë su rëḵ nadiik pevis rë, gaḵ rëḵ gelë Mehöböp yi Kerisi* jak mala rë, loḵ mëm. ²⁷ Lob mëm Anon Vabuung kehe ayo beloḵ ya dub-vabuung-böp ayo, loḵ Yesu ata lu ama deḵo yi verup loḵ ya in bë degevang noh vu sën horek nër lo. ²⁸ Lom Simeon ƙo hurmahen ya betabuu gepiseḵ in Anutu meḵo arë rak bë:

²⁹ "O Mehöböp, mëm sëḵ nadiik los ahëḡ nivesa, in gwëbeng sënë ḡaḡek sën ḡenër wirek lo anon rak.

³⁰ Sa malaḡ rak mehö sën ḡevong in bë gweḵo he nöḵ vu hong lo.

³¹ Lom ḡevong ngaa sënë ggëp mehönon pin malaj.

³² Mehö sënë nebë rangah, om rëḵ najëh rangah jak alam dahis pin,

lob geḵo hong alam Israel lo arë jak rot."

³³ Yosep luho venë kwaj ya ngahi in ḡaḡek sën Simeon nër rak luho naluj agi. ³⁴ Loḵ Simeon jom rak vu Anutu bë semu luho, log nër vu hurmahen ata Maria bë, "Gwengö rë, hurmahen sënë rëḵ gevong balām Israel ngahiseḵë rëḵ malaj nama, log rëḵ gevong besir

ngahisekë denom vu Anutu. Yam in tato aggata vu hil, rëk mu alam ngahisekë rëk nij dëlin yi. ³⁵ Rëk nabë sënë in mëm alam ngahisekë kwaj sën yö neggëp vu sir lo natök rangah. Rëk mu ngo rëk ayom maggin rot geving berëk nabë sën paëp-yu-anil ti negelu newam.”

³⁶ Log tum avëh-nenër-ğagek-rangahsën ti nedo, arë nebë Ana. Panuel nalu yi, geyi degwa vu Aser, rëk yi atov rot. Yi avö geraç regga beluho denedo wirek yoh vu ngebek nemadvahi-bevidek-luu, ³⁷ loç regga diik, genedo alov rot beyi ngebek 84 raç loç buk sënë. Rëk su nevu dub-vabuung-böp ya rë, gaç yö neya rot. Buk ngahi og aye ggërin nos genejom raç menedo mu, benevonğ Anutu yi huk buk gerangah. ³⁸ Lob Yesu lööho ama lu ata nahën denare loç buk sënë, log Ana verup ving bepisek in Anutu, log nër ðagek raç hurmahen sënë vu alam pin sën denegin bë Anutu geço alam Yerusalem nah vu yi lo.

Yosep Yah Nasaret

³⁹ Devonğ ngaa pin sënë yoh vu sën Mehöböp yi horek nër lo, log deyah medeya distrik Galilea vu hir nyëğ böp Nasaret lo. ⁴⁰ Log hurmahen rig beniwëek raç. Beyi mehö los kwa nivesa, bAnutu yi semusemu neggëp vu yi.

Yesu Böp Raç Meya Dub-vabuung-böp

⁴¹ Yesu ama lu ata deneraç medeneya Yerusalem yoh vu ta pin medenelë buk vabuung böp sën denenër bë Buk-ggöksën-yi* lo. ⁴² Lob Yesu yi ta nemadluho-bevidek-luu raç, log yiç devonğ nebë saga mederaç medeya Yerusalem in bë degelë Buk-ggöksën-yi*.

⁴³ Lob Buk-ggöksën-yi* ggovek ya, beyi buk pin maya, log deneyah medeneya bej. Gaç Yesu og nedo Yerusalem, gama lu ata duğin. ⁴⁴ Luho dekuung bë ya ving yi mehö la medeneya. Rot besehuk luç, loç luho denesero yi beya denesero vu alam sën losho degwa ti lo, genij papu lo. ⁴⁵ Luho desero medenesero rëk ma. Lom luho deyah medeya denesero yi vu Yerusalem. ⁴⁶ Luho medo denesero yi yoh vu buk löö, loç mëm luho detök vu yi loç dub-vabuung-böp ayo, genedo ving alam tatovaha lo, benenço hir ðagek, genelok tepëk in degwa ving. ⁴⁷ Lob alam pin sën vare denenço yi tepëk lo kenuj ya in kwa los yi ðagek sën nenër yah vu sir lo. ⁴⁸ Ama lu ata delë yi, lob delëk anon med-eranğa nemaj. Lob ata nër vu yi bë, “Ağuu-e? Gevasap aluu in-a? Alu amam ayomin maggin rot in alu medo nesero honğ rot.” ⁴⁹ Loç nër yah vu luho bë, “Melu nesero sa in va? Maç melu su kwamin nevo bë sëk medo doç Amağ yi begganğ rë?” ⁵⁰ Rëk luho su kwaj tök raç yi ðagek sën nër agi degwa rë.

⁵¹ Ggovek log mëm yah ving luho belööho deyah Nasaret, lob yö nenga yes yes vu ama lu ata ayej. Lob ata jelë ðagek pin sënë loç ya yu bemedo mekwa nevo. ⁵² GeYesu rig meböp raç, lob yi Mehö los kwa nivesa rot. Lob Anutu losho mehönon denelë yi nivesa, mekwaj vesa in.

Mehö-neripek-alam Jon Nenër Ğagek

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Jn 1:19-28)

³ Tiberius tu alam Rom hir Sisar* menedo yoh vu ta nemadluho menemadvahi vorot, lob vonğ be-Pontius Pilatus tu kiap pin vu distrik Yudea hir yusekë beneğin sir. Log Herot* tu yusekë meneğin distrik Galilea, gari Pilip tu yusekë meneğin alam ggëp distrik Ituraya los Trakonitis. Log Lusanius tu yusekë meneğin distrik Abilene, ² gAnas luho Kayapas detu alam-deneço-seriveng hir ggev böp. Lob Sakaria nalu Jon nedo nyëğ-yumeris loç buk saga, bAnutu yi ðagek neyam vu yi. ³ Nebë saga, lob neyoh vu begganğ-bu pin sën nedo dus vu bël Yordan, benenër ðagek vu alam bë degërin sir medejipek bël, lob mëm Anutu rëk kevoh hir ngaa nipaya sën neggëp vu sir lo na. ⁴ Sënë yoh vu ðagek sën mehö-nenër-ğagek-rangahsën Yesaya nër meneggëp loç Anutu-yi-kaçiya lo bë: “Mehöti aye neraç loç nyëğ-yumeris bë:

‘Ham bolinin Mehöböp yi aggata, meham sesor begëp niröp.

⁵ Debahu lii ayo böp böp na, gededeç kedu böp böp los mahen medegerurin geto geving.

Gaggata pin sën neggëp bejusën lo, og dedev gguu beniverök jaç.

⁶ In alam pin degelë ngaa sën Anutu gevonğ in geço hil nah vu yi lo.”

⁷ Lob alam ngahisekë deya vu yi in bë dejipek bël jaç nema, loç nër vu sir bë, “Nyël nalu ham! Re nër vu ham bë ham beya in nyëvewen sën rëk natök vu ham vu Buk-tamusën agi? ⁸ Ham gwevonğ ngaa niröp noh vu sën ham wërin ayomin lo, in tato nabë ham wërin ham yönon. Gaç ham su kwamin bo megweço ðagek jaç nah menanër nabë Abraham yi mewis ham. Gaç sa nanër vu ham nabë Anutu yoh vu bë gevonğ gelöng sënë denatu Abraham yi mewis. ⁹ Yönon, in koov nevu nevalek kele geğa meneggëp vorot. In kele pin sën su denesis anoj nivesa rë lo, og rëk buv mebesi jaç na nengwah.”

¹⁰ Nër nebë sënë, lob alam pin denelok tepëk in yi bë, “Om he rëk gevonğ nabë va?” ¹¹ Loç nër yah vu sir bë, “Mehöti sën yi röpröp luu neggëp vu yi lo, og bo ngwë vu mehö ngwë sën neraç vu in lo. Gemehöti sën yi nos neggëp lo, yiç gevonğ nabë saga geving.”

¹² Log alam sën deneko takës* lo la deyam ving in bë dejipek bël, lob delok tepëk vu yi bë, “Tatovaha, log heç rëk gevonğ nabë va?” ¹³ Loç nër yah vu sir bë, “Ham gweço monë takës niröp noh vu sën gavman nër vu ham lo, gaç ham su godek la sevök na geving rë.”

¹⁴ Log alam-begö-yi la delok tepëk in sir vu yi bë, “Log heç rëk gevonğ nabë va?” Loç nër yah vu sir bë, “Ham su ngis mehönon jeggjin jeggjin los nanër ðagek kuungsën jaç sir in nabë ham godek hir monë lu ngaa, gaç yiç ham gweço ham monë sën ggev denebaço ham lo niröp los ahëmin nivesa beggovek.”

¹⁵ Alam denġo ġaġek sënë, lob kwaj vo ya niwëek loġ ayoj bē, “Maġ Jon sënë yiġ maġ yi Mehö sën Anutu ggoin raġ in bē geġo hil nah lo ma ma?” ¹⁶ Nebë sënë, lob Jon nēr yah vu sir bē, “Sa naripek ham raġ bēl. Rēk mēm mehö los niwëek ti kesuu sa rēk tamuın sa menam, log sa su mehö niġ vesa yoh vu in bē sa natu yi hur bekevelekin vaha suu rē. Yi saga sën rēk basuh ham begevong Anon Vabuung vu ham vahi begevong benengwah ga ham vahi. ¹⁷ Jom yi savor loġ ya nema vorot in tetēhin ġale ġale na in yi wit*, gengupin wit* anon jaġ na yi jök-wit-yi. Gaġ ġale ġale saga og rēk besi jaġ na nengwah sën yō medo netum degwata lo.”

¹⁸ Jon nenēr bengö nivesa vu alam genenēr ġaġek ngahiseġë ving in bē gelu ayoj medegērın sir.

Herot* Ķo Jon Ya Ķarabus

(Mt 14:3-4; Mk 6:17-18)

¹⁹ Rēk Jon vo ġaġek raġ hir yuseġë Herot*, in ggodeġ ari avēh Herodias log nevonġ nġaa nipaya vahi ving.

²⁰ Genevonġ nġaa nipaya ti sënë ggökin ving: Tunġ Jon ya Ķarabus.

Jon Ripek Yesu

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Log alam pin deneripek bēl, lob Yesu ripek bēl ving. Ripek bēl ggovek gevare nejom raġ, lob yaġek tateġın yi ²² gAnon Vabuung ni nebë soġ nuung beluġ yam raġ ya yi. Log ġaġek ti yam vu yaġek bē, “Sa naluġ hong. Sahēġ neving hong besa halē hong nivesa.”

Yesu Yi Degwa Lo

(Mt 1:1-17)

²³ Yesu yi ta mehödahis-menemadluho raġ, lob mēm ġo yi huk raġ. Loġ alam kwaj nevo yi bē yiġ Yosep nalu yi.

Log yiġ Yosep ama Heli. ²⁴ Ga, Heli ama Matat, geMatat ama Levi* ga, Levi* ama Melki. Ga, Melki ama Yanai ga, Yanai ama Yosep (sënëġ yō ngwë).

²⁵ Ga, Yosep ama Matatias ga, Matatias ama Amos. Ga, Amos ama Naum ga, Naum ama Esli. Ga, Esli ama Nagai. ²⁶ Ga, Nagai ama Maat. Ga, Maat ama Matatias (sënëġ yō ngwë), ga, Matatias ama Semein.

Ga, Semein ama Yosek ga, Yosek ama Yoda.

²⁷ Ga, Yoda ama Yoanan ga, Yoanan ama Resa.

Ga, Resa ama Serubabel ga, Serubabel ama Sealtiel. Ga, Sealtiel ama Neri. ²⁸ Ga, Neri ama Melki, (sënëġ yō ngwë).

Ga, Melki ama Adi ga, Adi ama Kosam.

Ga, Kosam ama Elmadam ga, Elmadam ama Er.

²⁹ Ga, Er ama Yosua ga, Yosua ama Elieser.

Ga, Elieser ama Yorim ga, Yorim ama Matat (sënëġ yō ngwë).

Ga, Matat ama Levi (sënëġ yō ngwë). ³⁰ Ga, Levi ama Simeon.

Ga, Simeon ama Yuda ga, Yuda ama Yosep (sënëġ yō ngwë).

Ga, Yosep ama Yonam ga, Yonam ama Eliakim.

³¹ Ga, Eliakim ama Melea ga, Melea ama Mena.

Ga, Mena ama Matata ga, Matata ama Natan.

Ga, Natan ama Davit. ³² Ga, Davit ama Yese.

Ga, Yese ama Obet ga, Obet ama Boas.

Ga, Boas ama Salmon ga, Salmon ama Nason.

³³ Ga, Nason ama Aminadap ga, Aminadap ama Admin ga, Admin ama Arni.

Ga, Arni ama Hesron ga, Hesron ama Peres.

Ga, Peres ama Yuda (sënëġ yō ngwë). ³⁴ Ga, Yuda ama Yakop.

Ga, Yakop ama Isaak ga, Isaak ama Abraham.

Ga, Abraham ama Tera ga, Tera ama Nahor.

³⁵ Ga, Nahor ama Seruk ga, Seruk ama Reyu.

Ga, Reyu ama Pelek ga, Pelek ama Eber.

Ga, Eber ama Sela. ³⁶ Ga, Sela ama Kainan.

Ga, Kainan ama Arpaksat ga, Arpaksat ama Sem.

Ga, Sem ama Noa ga, Noa ama Lamek.

³⁷ Ga, Lamek ama Metusala ga, Metusala ama Enok.

Ga, Enok ama Yaret ga, Yaret ama Mahalalel.

Ga, Mahalalel ama Kainan (sënëġ yō ngwë). ³⁸ Ga, Kainan ama Enos.

Ga, Enos ama Set ga, Set ama Adam.

Ga, Adam og yiġ Anutu nalu in tunġ yi.

Satan Seggi Yesu

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

4 Anon Vabuung loġ yam ggērın Yesu ayo, lob yi vu bēl Yordan meneyah, lob Anon Vabuung li yi meya nyēġ-yumeris. ² Beya nedo nyēġ-yumeris yoh vu buk mehödahis luu, lob Satan pelēpin yi.

Yesu su negga nos loġ buk saga rē, genedo meris yoh vu buk pin sënë beggovek ya loġ tum diiġahē.

³ Lob Satan nēr vu yi bē, “Bē Anutu nalu hong, og genenēr meġelöng sënë natu brēt.” ⁴ Loġ Yesu nēr yah vu bē, “Ġaġek negġep loġ Anutu-yi-ġapiya bē: Nos mu su yoh vu bē gevong bemehönon demedo vesaj rē.”

⁵ Loġ Satan ġo yi meraġ ya ġedu ading, lob pevis betato alam pin sën denedo dob lo los hir nyēġ pin vu Yesu, ⁶ genēr vu yi bē, “Sēġ bo nġaa nivesa vesa los niwëek sënë pin vu hong barēm böp jaġ kesuu mehönon pin. In nġaa pin sënë tu sa nġaa. Om nabē sebo vu mehöti, og sēġ bo vu yi benatu yi nġaa. ⁷ Om nabē ġenadudeġ vu sa meġweġo sa jaġ, og nġaa pin sënë rēk nöġ natu hong nġaa.” ⁸ Loġ Yesu nēr yah vu yi bē, “Ġaġek negġep loġ Anutu-yi-ġapiya nebë: Yiġ gweġo Mehöböp sën hong Anutu lo jaġ, beġegurek yi yō timu babu.”

⁹ Loġ Satan ġo Yesu ggökin beya nyēġ böp Yerusalem metunġ yi raġ ya Dub-vabuung-böp yu vavunē rot, genēr vu yi bē, “Bē Anutu Nalu hong, og gwetē hong na dob, ¹⁰ in ġaġek negġep loġ Anutu-yi-ġapiya bē:

Rēk gevong yi angēr lo
nam degeġın hong nivesa.

¹¹ Log nēr ving bē:

Rēk detabuu hong doġ nemaj,
gesu rēġ ġengis vaham jaġ ġelöng rē.”

¹² Loġ Yesu nēr yah vu yi bē,

“Ğağek neggëp ving bë: Su ğeseggi hong Mehöböp Anutu.”

¹³ Satan seggi yi rağ nğaa sënë ggovek, log ya gekwa vo bë maam buk ngwë rë.

Yesu Ƙo Huk Rağ Nyëdahis Ggëp Galilea

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Yesu ƙo niwëek vu Anon Vabuung beyah meya distrik Galilea, lob bengö ya meyoh vu distrik saga los dahis. ¹⁵ Lob netatekin ğağek vu alam loğ hir dub-supinsën-yi pin, lob alam pin deko arë rağ.

Alam Nasaret Deruu Demij Vu Yesu

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶ Lob Yesu yah verup Nasaret sën wirek yi mahen genedo merig loğ lo, log Buk-sewahsën-yi*, lob loğ ya dub-supinsën-yi nebë sën yö nevonğ yoh vu soda pin lo. Lob kedi nare in bë natevin Anutu yi ğağek. ¹⁷ Lob devo mehö-nenër-ğağek-ranğahsën Yesaya yi ƙapiya loğ nema bepuh, lob toğ rağ len teka sën dekevu meneggëp bë:

¹⁸ “Mehöböp yi Anon Vabuung loğ yam ggërin sayoğ.

In yö ggooin sa rağ

in bë sa nanër Bengö Nivesa vu alam sën denerağ vu in nğaa lo.

Vonğ sa yam in bë sa nanër ğağek ranğah vu alam sën denedo loğ ƙarabus ayo lo nabë ggovek ya gedegetah sir vër.

Gesa bë nanër vu alam malaj ƙenod lo nabë malaj natum gökin medegelë nyëğ.

Ğevonğ sa yam in bë sa ğağo alam sën nğaa maggin deginengin sir lo vër,

¹⁹ gesa nanër ranğah nabë ngebek sën Mehöböp gelë mehönon nivesa lo toğ yam ggovek.”

²⁰ Yesu tevin ğağek dus ti sënë ggovek medenğo, lob vevir ƙapiya yah bevo yah vu ala geto nedo. Log alam sën denedo loğ dub-supinsën-yi ayo lo pin yiğ malaj neya timu vu yi.

²¹ Lob mëm ƙo ğağek lo rağ menër vu sir bë, “Anutu yi ğağek sën ham nahën nenğo agi lo anon rağ gwëbeng.” ²² Lob deko arë rağ, loğ kwaj neya nğahi in yi ğağek nivesa vesa sën nenër verup avi lo, medenër bë, “In va gemu sënëğ Yosep nalu-ë lo?”

²³ Lob nër vu sir bë, “Yönon, mağ ham rëğ nanër alam hib hir ğağek ti sënë jağ sa nabë, ‘Dokta! Ngo gwëvonğ benim vesa jağ namuğin rë. Om gwëvonğ nğaa nabë sën he hanğo bë ğevonğ ggëp Kapernaum lo doğ ngo hong nyëğ sënë geving loğ mëm.” ²⁴ Loğ nër ggökin bë, “Sa nanër yönon vu ham nabë: Alam su denebë nengaj vu mehö-nenër-ğağek-ranğahsën ti ggëp yö yi begganğ degwa rë. ²⁵ Rëğ mu sa nanër yönon vu ham nabë: Loğ Elia yi buk og avëh alov nğahiseğë denedo Israel. Lob beggob kehe ya gebamöo veriik, behob su neto rë yoh vu ngebek löö bekwev nemadvahi-mevidek-ti. Gemeyip böpata yoh vu nyëğ. ²⁶ Rëğ Anutu su vonğ Elia ya vu alov la vu Israel in bë doğ vu sir rë. Gağ mëm yiğ vonğ yi meya nyëğ ngwë vu Sarepat ggëp distrik Sidon mu in doğ vu

avëh alov ti vu sagu. ²⁷ Log yiğ alam nij sevuuğ nğahiseğë denedo Israel loğ mehö-nenër-ğağek-ranğahsën Elisa yi buk nebë saga ving. Rëğ sir ti su nivesa nerağ loğ sir len rë. Gağ yiğ mehö-yu-ngwë Naa-man vu dob Suria yö timu sën nivesa rağ.”

²⁸ Loğ alam pin sën denedo dub-supinsën-yi agi denğo ğağek sënë, lob ahëj sengën böpata rot. ²⁹ Lob dekeci deruuk Yesu to meya in nyëğ saga. Delev hir nyëğ sagi benedo rağ nyëğ ƙedu ti, lob deko yi medeya peğë in bë dejos na. ³⁰ Rëğ ma geyoh sir vuheng atov beto meya.

Yesu Tii Memö To Meya In Mehöti

(Mk 1:21-28)

³¹ Loğ tum ya meto distrik Galilea yi nyëğ böp ngwë sën Kapernaum. Log Buk-sewahsën-yi*, lob nenër ğağek vu alam. ³² Denğo yi ğağek, lob avij toğ mederanga nemaj in nenër ğağek nebë mehö los niwëek ti. ³³ Loğ memö ti nedo loğ mehö ti benedo loğ dub-supinsën-yi saga ving, lob ngeek bë, ³⁴ “O! Yesu vu Nasaret, bë gwëvonğ va vu he? Mağ ğeyam in bë kwëvoh he? Serağ nim bë Anutu yi mehö vabuung hong.”

³⁵ Rëğ Yesu petupek rağ bë, “Ayem nama! Ğëgweto ğena in mehö saga!” Lob memö sënë të mehö lo to neggëp dob loğ sir vuheng, log to meya, rëğ su vonğ paya vu yi rë. ³⁶ Lob alam pin delëk anon gedenenër vu sir bë, “Sënëğ mağ ğağek re? Mehö sënë nenër vu memö nebë yi mehö niwëek los bengö ti, om denenğo aye meto deneya in mehönon.” ³⁷ Yesu vonğ nebë sënë, lob bengö ya meyoh vu nyëğ pin vu sagu.

Yesu Vonğ MePita Ggen Avëh Nivesa Rağ

(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)

³⁸ Yesu vu dub-supinsën-yi ayo meluğ yom, lom ya meloğ ya Simon yi begganğ, geSimon ggen avëh nivanë böpata meneggëp. Lob deketağ vu Yesu bë doğ vu yi. ³⁹ To meya nare dus mekepë yi ya vu, log petupek rağ nivanë, lob nikul ya. Log avëh kedi rağ pevis beneyeh nos in losho dega.

Yesu Ro Alam Nğahiseğë Menij Vesa Rağ

(Mt 8:16-17; Mk 1:32-34)

⁴⁰ Hes ggovek in bë duğ na, lob alam deko hir alam sën nij nerağ lo medeya vu yi. Lob nebë nema rağ sir pin ti ti benevonğ benijvesa nerağ. ⁴¹ Gememö to deneya in alam nğahiseğë, gedenenğeeğ bë, “Anutu Nalu hong.” Rëğ petupek rağ sir bë ayej nama. In der-ağ ni bë yi Mehö sën Anutu ggooin rağ in bë geğo hil nah lo.

Yesu Nevonğ Huk Meneya Nyëğ Böp La

(Mk 1:35-39)

⁴² Log monbuk anon, lob kedi rağ beya nyëğ-yumeris tahsën ti. Loğ alam desero yi medeya vu yi bedevonğin bë denanërin yi in su gevuu sir gena nyëğ ngwë. ⁴³ Rëğ nër vu sir bë, “Sa naya in nanër Anutu-yi-nyëğ yi Bengö Nivesa ranğah vu nyëğ vahi geving. In Anutu vonğ sa

meseyam in bë ñevong huk sënë." ⁴⁴ Lob ya nenër loḵ distrik Yudea hir dub-supinsën-yi pin.

Yesu Tebë Pita, Lom Ƙo Ğël Nğahiseḵë

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

5 Buk ti, lob nare nğaggee böp Genesaret* nenga, lob alam nğahiseḵë ya detetup yi medahis raḵ, in bë degenḡo Anutu yi ġaḡek. ² Lob lë geyaḡ mahen luu nedo meris yam nğaggee nenga galam-ğël-yi deluḵ medeneripek leḵ. ³ Lob raḵ ya yaḡ ngwë sën Simon yiyi, benër vu yi lob ƙo yaḡ to meya vuheng teka, log mëm nedo raḵ genetatekin ġaḡek vu sir.

⁴ Nër ġaḡek vu sir ggovek, log nër vu Simon bë, "Gwete honḡ yaḡ geto mena nğaggee sën luḵ ya ading teka loḵ mëm ham gwetë leḵ duḵ na in ham gweḵo ġël." ⁵ Loḵ Simon nër yah bë, "Alaḡ, he hevong huk bö-pata gwëbeng buk ading rot, rëḵ he su haḵo ġël la rë. Rëḵ maam ġenër om saḵ ġetë leḵ duḵ nah gökin rë."

⁶ Devong nebë sënë, lob devasu ġël nğahiseḵë rot beleḵ vongin bë bepul. ⁷ Lob detahi sir vahi sën dene-do raḵ yaḡ ngwë lo bë na dedoḵ vu sir. Lob mëm deya bedeḵo ġël raḵ yaḡ luho, rëḵ ġël vevii bevongin bë duḵ na nğaggee. ⁸ Simon Pita lë nebë sënë, lob yun lus loḵ Yesu vaha genër bë, "Oo-o, Mehöböp! Ğedëein sa geḡena! In saḵ nğaa nipaya neggëp vu sa." ⁹ In losho yi alam sën denedo loḵ yaḡ delë ġël pin sën deḵo lo, lob ƙenuj ya in. ¹⁰ Log Sebedi nalu Yakobus luho ari Jon sën yik losho Simon denevong huk timu lo, ƙenuj ya in ving. Rëḵ Yesu nër vu Simon bë, "Su newam jaḵ, in rëḵ gweḵo mehönon nabë saga." ¹¹ Lob dedadii yaḡ ya roneḵ, lob devuu nğaa pin ya gedetamuin yi, belosho deya.

Yesu Vong Bemehöti Yi Sevuuk Mehor

(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

¹² Yesu nedo nyëḡ böp ti, lob mehöti nedo sagu, be-sevuuk vunin navi pin. Mehö sënë lë Yesu, lob petev meneggëp loḵ vaha geketaḡ vu yi bë, "Mehöböp! Nabë ahëm geving, og ġeyoh vu bë gwevong mesa niḡ veseek jaḵ." ¹³ Lob Yesu bë nema raḵ yi genër bë, "Sahëḡ ving, om nim veseek jaḵ!" Lob yik sevuuk saga mehor ya pevis. ¹⁴ Log Yesu vo ƙooin bë, "Su ġena ġenanër vu mehöti. Gaḵ mëm ġena ġetato navim vu mehö-neḵo-seriveng, gegwetunḡ seriveng* in nim veseek raḵ. Noh vu sën Moses nër wirek bë hil ñevong lo. In alam pin deḵaḵ ni nabë nim veseek raḵ." ¹⁵ Rëḵ ma geYesu yi nğaa pin sën nevong lo bengö tup luḵ nyëḡ meya. Lob alam nğahiseḵë denḡo medeyam vu yi in bë degenḡo yi ġaḡek gegevong hir niraksën nama na. ¹⁶ Rëḵ buk la og netah yi ya nyëḡ-yumeris menejom raḵ.

Yesu Vong Bemehö Nema Los Vaha Nipaya Ti Nivesa Raḵ

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷ Buk ti, lob medo nenër ġaḡek vu mehö la, galam Parisai* la losho alam-horek-yi la denedo ving. Deyam ggëp nyëḡ neru ti ti lo pin. Vu distrik Galilea, gevu dis-

trik Yudea gevu nyëḡ böp Yerusalem. Lob Mehöböp vo niwëek vu Yesu in bë gero alam nijraksën benijvesa jaḵ. ¹⁸ Lob mehö la devaḵu mehö ti raḵ reek medeya vu in seḵë pin selönḡin. Lob devaḵu medeya in bë na degebë doḵ Yesu mala ġëp begganḡ ayo, ¹⁹ rëḵ nyëḡ mir in alam nğahiseḵë, gesu aggata neggëp in bë de-baḵu doḵ na rë. Nebë saga, lob deraḵ ya begganḡ demi tamangsen medekehe begganḡ demi gedeseluhin mehö sënë los reek luḵ ya alam vuheng atov beya meto neggëp loḵ Yesu mala. ²⁰ Yesu lë berak ni bë ayoj neya timu vu yi, lob nër vu mehö sënë bë, "Sa mehö-e! Sa dahun honḡ nğaa nipaya ya."

²¹ Lob alam Parisai* losho alam-horek-yi yö kwaj neya nğahi bë, "Mehö re sagi, sën neḵo yi raḵ besevöḵ Anutu-ë? Mehöti su yoh vu bë dahun nğaa nipaya na rë, gaḵ Anutu yö timu yoh vu." ²² Rëḵ Yesu raḵ ayoj ni, lob nër yah vu sir bë, "Ham ayomin neya nğahi in va?" ²³ Ham kwamin nevo ġaḡek sën senër agi bë, 'Sa dahun honḡ nğaa nipaya ya' lo bë anon ma, in re yoh vu bë gelë nabë dahun ya yönnon-a? Rëḵ mu mëm nabë sa nanër vu yi nabë, 'Kwedi jaḵ meḡena!' og mëm ham rëḵ jaḵ ni nabë sa nanër ġaḡek los anon. ²⁴ Rëḵ sa bë ham jaḵ ni nabë Mehönon Nalu yoh vu bë dahun nğaa nipaya na vu dob." Log peggirin menër vu mehö sën seḵë selönḡin lo bë, "Sa nanër nöḵ vu honḡ nabë: Kwedi gweḵo honḡ reek jaḵ meḡenah böm." ²⁵ Nër nebë sënë, lob yik kedi raḵ avuti raḵ alam pin saga malaj, bekerë nğaa sën devaḵu raḵ lo beneyah ben, geneḵo Anutu arë raḵ. ²⁶ Lob alam pin saga ƙenuj ya gederanḡa nemaj. Lob deḵo Anutu arë raḵ, gedeggö-neng medenenër bë, "Nğaa ti sën hil halë gwëbeng agi yö agga ti."

Yesu Tahi Levi

(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

²⁷ Ggovek, geYesu to meyah dobnë meneya, loḵ lë gemehö sën neḵo takës* lo ti loḵ nedo begganḡ-takës-yi. Arë nebë Levi. † Lob nër vu yi bë, "Ġenam ġesepa sa." ²⁸ Lob vuu nğaa pin menedo, gekedi meya sepa Yesu meluho deya.

²⁹ Lob Levi vong Yesu yi nos böp ti loḵ yi begganḡ, balam sën deneḵo takës* lo nğahiseḵë losho alam vahi deyam ving luho belosho denegga. ³⁰ Rëḵ alam Parisai* losho hir alam-horek-yi delë, lom denër ġaḡek nğahiseḵë raḵ Yesu vu yi hur maluh lo bë, "Nebë va sën ham los alam-deneḵo-takës* losho alam sën denevong nğaa nipaya lo newa nos loḵ ti-ë?" ³¹ Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, "Alam nijvesa su deneya vu dok-ta rë. Gaḵ yik alam nijraksën mu yö deneya vu. ³² Om sa su yam in bë tahi alam-yohvu rë. Gaḵ seyam in bë tahi alam sën nğaa nipaya neggëp vu sir lo in degërin ayoj."

† Levi sënë arë ngwë nebë Matai. Su Yakob nalu rë, gaḵ yik mehö ngwë.

Yesu Tahu Yi Raḵ Mehö Sën Neḵo Avëh Lo

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Loḵ deloḵ tepëḵ vu Yesu ggökin bē, “Jon yi hur maluh ayej deneggërin nos gedenejom raḵ beron beron, balam Parisai* hir hur maluh denevonḡ nebë saga ving. Rëḵ honḡ hur maluh, og yö medo denegga gedenenum mu.” ³⁴ Loḵ Yesu peḡgirin ḡaḡek raḵ mehö sën neḵo avëh lo benër yah vu sir bē, “Ham kwamin bo rē, nabë mehöti medo geving yi alam geluho avëh ti denajom nemaj. Bē nabë sënē, og yi alam sënē su deyoh vu bē ayej gërin nos rē. ³⁵ Rëḵ mēm buk sën debo mehö sën ḵo avëh lo vër, besu medo geving yi alam rē, og mēm yi alam rëḵ ayoj maggin bayej gërin nos doḵ buk saga.”

Yesu Tahu Yi Ḡaḡek Raḵ Tob Los Wain Gememëḵ Navi

³⁶ Loḵ Yesu nër ḡaḡek peḡgirinsën ngwë vu sir ggökin bē, “Mehöti su nekweek tob mewis ti len teka menepeḵa muḡeng ngwë sën nekweek lo len raḵ rē. Bē mehöti gevonḡ nabë saga, og rëḵ gevonḡ paya vu tob mewis saga, gemewis len ti sën lo su luho tob muḡeng rëḵ gëp ti rē. ³⁷ Log mehöti su netöö wain* mewis loḵ memëḵ navi muḡeng rē. Bē mehöti gevonḡ nabë sënē, og wain rëḵ ngol memëḵ navi mebeput gewain keseh geto mena. Gememëḵ navi nipaya jaḵ geving. ³⁸ Gaḵ yik alam yö denetöö wain mewis loḵ ya memëḵ navi mewis og mēm. ³⁹ Log alam sën yö denenum wain muḡeng lo, og su ahëj neving wain mewis rē. Gaḵ denenër bē, “Wain muḡeng mēm nivesa.””

Ḡaḡek Raḵ Sën Hil Su Ḡevonḡ Huk Doḵ Buk-sewahsën-yi

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

6 Buk-sewahsën-yi* ti, lob Yesu losho yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti ayo medeya. Lob yi hur maluh derur wit* anon la mederii raḵ nemaj mededah. ² Rëḵ alam Parisai* la delë medenër bē, “Nebë va sën ham kweyëh horek Buk-sewahsën-yi-ë?” ³ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ yah vu sir bē, “Maḵ ham su tevin ḡaḡek raḵ nḡaa sën Davit vonḡ wirek lo rē? Sën losho yi hur dediikahëj lo, ⁴ lob loḵ ya Anutu yi dub beḵo brët vabuung sën denetunḡ netu seriveng benedo ggëp Anutu mala lo. Alam-deneḵo-seriveng mu yö deyoh vu bē dega brët saga, gaḵ alam meris nebë Davit og ma. Rëḵ gga gevo vu yi hur medegga ving.” ⁵ Log Yesu nër ving bē, “Mehönon Nalu tu Buk-sewahsën-yi* ala.”

Yesu Vonḡ Mehö-seḵë-paya Ti Menivesa Raḵ Loḵ Buk-sewahsën-yi

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Log Buk-sewahsën-yi* ngwë, lob loḵ ya dub-supin-sën-yi menetateḵin ḡaḡek vu alam. Log mehöti nema vesa belooin benedo. ⁷ Alam-horek-yi losho alam Parisai* medo malaj nesepa Yesu in bē degelë nabë rëḵ gevonḡ benema nivesa jaḵ doḵ Buk-sewahsën-yi*, ma

rëḵ nama! In denesero aggata in bē denanër ḡaḡek jaḵ Yesu nabë keyëh horek. ⁸ Rëḵ yö raḵ ayoj ni. Lob nër vu mehö sën seḵë paya lo bē, “Kwedi ḡenam ḡebare doḵ vuheng atov.” Lob kedi meya nare. ⁹ Log Yesu nër vu sir bē, “Sa bē doḵ tepëḵ in ḡaḡek ti vu ham nabë: Maḵ horek nër bē hil ḡevonḡ nḡaa nivesa doḵ Buk-sewahsën-yi*, ma hil ḡevonḡ nḡaa nipaya? Maḵ nër bē hil adoḵ vu alam in demedo vesaj, ma hil nid dël jaḵ sir in malaj nama?” ¹⁰ Log mala neḵo loḵ menelë sir pin, log nër vu mehö lo bē, “Getelo seḵëm nam!” Telo seḵë ya, lob nivesa loḵ ggökin. ¹¹ Rëḵ alam saga ahëj sengën böpata rot, geyah desap sir raḵ bē degevonḡ nabë va vu Yesu!

Yesu Vonḡ Yi Hur Maluh Denetu Sinarë

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Loḵ buk sënē, Yesu tah yi ya ḵedu ti in bē najom jaḵ, lob medo mejom raḵ vu Anutu buk ading rot menyëḡ heng ya. ¹³ Log hes mala verup, lob supin yi hur maluh ya vu yi, betum ggooin sir nemadluho-mev-idek-luu lo raḵ benër sir bē Sinarë. ¹⁴ Alam lo sënē: Simon sën Yesu tahi ggev ngwë raḵ bē Pita lo. Ga, ari Andreas. Ga, Yakobus lu Jon. Ga, Pilip lu Bartolomai. ¹⁵ Ga, Matai lu Tomas. Ga, Yakobus sën Alpeus nalu. ¹⁶ Ga, Yudas sën Yakobus nalu lo, log Yudas Iskariot sën rëḵ nanër Yesu ranḡah vu alam-beḡö-yi lo.

Yesu Vonḡ Huk Raḵ Alam Nḡahiseḵë

(Mt 4:23-25)

¹⁷ Lob Yesu luḵ meya ving sir beya nare nyëḡ neggu-meng ti ving yi hur maluh yu böpata. Galam nḡahiseḵë deyam vu nyëḡ böp Yerusalem, gesir sën distrik Yudea pin, galam loo sën dus vu Ture los Sidon lo beyam desupin sir medenedo. ¹⁸ Deyam in bē degenḡo yi ḡaḡek, log gevonḡ behir niraksën nama na. Galam sën memö nevasap sir lo, og Yesu nevonḡ menjivesa neraḵ ving. ¹⁹ Galam pin denedu sir in bē degebë nemaj jaḵ yi. In yi niwëëḵ ya nevonḡ balam pin nijvesa neraḵ.

Yesu Nër Bë Mehönon Deyoh Vu Bë Kwaj Vesa, Gedeyoh Vu Bë Dengu

(Mt 5:1-12)

²⁰ Loḵ Yesu vër mala raḵ menelë yi hur maluh lo, lom nër bē:

“Ham sën neraḵ vu in nḡaa dob-yi lo, ham kwamin vesa.

In ham tu Anutu-yi-alam beham rëḵ medo nivesa doḵ yi nyëḡ.

²¹ Ham sën nediiḵahëmin agi, ham kwamin vesa.

In ham su rëḵ jaḵ vu in nḡaa nivesa ti vu tamusën rē. Ham sën nesu menedo agi, ham kwamin vesa.

In ham rëḵ kwamin vesa menanöp vu tamusën.

²² Alam rëḵ degelë geham sepa doḵ Mehönon Nalu, lob rëḵ degelë ham paya, bedebetii ham, gedepelë ham, gedenanër ham nabë ham nimin paya, rëḵ mu ham kwamin vesa in nḡaa saga.

²³ Nabë degevonǵ nabë sënë vu ham, og ham kwamin vesa, geham napisek in rot, in ham nyëvewen sën neggëp yaǵek lo, og böpata rot. In wirek og ƙenuj lo denevonǵ nebë sënë vu alam-denenër-ǵaǵek-ranǵah-sën lo ving.

²⁴ Gaƙ ham sën los bengömin-ggoreksën lo, og gëpin ham!

In ham nedo raƙ nǵaa sën nivesa vesa lo vorot.

²⁵ Geham sën newa nos böp bahëmin nepup agi, gëpin ham!

In ham rëƙ jaƙ vu in nǵaa vu tamusën.

Geham sën nenöp gwëbeng agi, gëpin ham!

In ham rëƙ ngu mengis ham vu tamusën bemalamin ruƙ keseh.

²⁶ Nabë alam pin degeƙo ham arëmin jaƙ, og gëpin ham!

In ƙenuj lo denevonǵ nebë saga wirek vu alam-ǵaǵek-kuungsën lo."

Yesu Nër Bë Hil Ahëd Geving Alam SënDenelë Hil Paya Lo
(Mt 5:38-48)

²⁷ "Rëƙ sa bë nanër vu ham sën nenǵo sa ǵaǵek agi nabë: Ham kwamin pesivin alam sën denesis begö vu ham lo. Geham gwevonǵ nivesa vu alam sën degelë ham paya lo. ²⁸ Geham najom jaƙ in alam sën deneterot ham lo nabë Anutu semu sir. Geham benǵev jaƙ in alam sën denenër pelë raƙ ham lo nabë Anutu doƙ vu sir. ²⁹ Nabë mehöti petap nengam vahi, og hongëƙ gëgwërin vahi bepetap geving. Genabë mehöti ngoo doƙ hong röpröp-ayööng-yi, og ǵenakah hong röpröp ngwë geving, gaƙ su ǵëǵulin. ³⁰ Nabë mehöti ketaǵ nǵaa ti vu hong, og ǵebo vu yi. Genabë mehöti sepos hong nǵaa vër in hong, og su ǵenanër vu nabë bo nom. ³¹ Nǵaa sën ham ahëmin neving bë alam degevonǵ vu ham lo, og yiƙ ham gwevonǵ nabë saga vu sir namuǵin.

³² Nabë yiƙ ham nǵo ahëmin geving alam sën ahëj neving ham lo mu, og alam rëƙ degeƙo ham arëmin jaƙ in degwa tena? Gaƙ yiƙ alam pin og denevonǵ nebë sënë, bahëj neving alam sën ahëj neving sir lo.

³³ Log nabë ham doƙ vu alam sën deneloƙ vu ham lo mu, og alam rëƙ degeƙo ham arëmin jaƙ in degwa tena? Gaƙ yiƙ alam pin og denevonǵ nebë sënë ving.

³⁴ Log nabë ham bo nǵaa vu alam gekwamin bo nabë rëƙ debo doƙ nah vu ham, og alam rëƙ degeƙo ham arëmin jaƙ in degwa tena? Gaƙ yiƙ alam pin og denevo nǵaa vu sir vahi, in bë degeƙo hir nǵaa vahi doƙ nah nyëvewen. ³⁵ Gaƙ mëm ham ahëmin geving alam sën denesis begö vu ham lo. Geham doƙ vu mehönon pin. Ham bo nǵaa vu alam, gaƙ ham su kwamin bo nabë rëƙ debo nǵaa ti nom vu ham doƙ nah nyëvewen. Ham gwevonǵ nabë saga, log vu tamusën, og ham rëƙ natöƙ vu ham nyëvewen böpata rot benatu Anutu Vavunë nalu lo. In nevonǵ semusën vu alam sën su kwaj vesa in yi rë lo, losho alam nij paya. ³⁶ Om ham kwamin gevonǵin alam medoƙ vu sir nabë sën ham Amamin Anutu nevonǵ lo."

Yesu Nër Bë Su Ǵeseggi Mehö Ngwë Hir Ǵaǵek Nabë Ǵetu Ala
(Mt 7:1-5)

³⁷ "Ham su seggi mehö ngwë doƙ ayomin nabë yi mehö nipaya. In lob Anutu su seggi ham benanër ham nabë ham alam nimin paya. Log ham su nanër mehö ngwë nabë degeƙo nyëvewen doƙ nah hir nǵaa nipaya. In lob Anutu su nanër ham nabë ham gweƙo nyëvewen doƙ nah ham nǵaa nipaya. Gaƙ ham dahun nǵaa nipaya sën mehönon denevonǵ vu ham lo na, in lob Anutu dahun ham nǵaa nipaya na geving. ³⁸ Ham bo nǵaa vu mehönon, og Anutu rëƙ bo doƙ nah vu ham rot, beham dëǵ napup avi, beham dëǵinengin gesesin jaƙ beduƙ na, genam gök gökin megerurin geto. In yiƙ nǵaa sën ham nevonǵ vu mehönon lo, og Anutu rëƙ gevonǵ nabë saga doƙ nah vu ham."

³⁹ Log Yesu nër ǵaǵek peggirinsën ti vu sir bë, "Maƙ mehö mala ƙenod ti yoh vu bë tato aggata vu mehö mala ƙenod ngwë? Ma! Bë nabë sënë, og luhoho rëƙ debës söv doƙ ti. ⁴⁰ Hur maluh ti su kesuu yi tatovaha rë. Bë tatovaha tahu yi govek mejaƙ ni, og mëm luho ala rëƙ degëp ti.

⁴¹ Ma ǵenelë ƙale mahen teka sën negga raƙ arim mala lo, log su kwam nevo ǵanǵ dus ti sën neggëp loƙ malam aga rë? ⁴² Ma nebë va sën ǵenër vu arim bë, 'Ari-e! Ƙööƙ gesa hevönǵ ƙale vër in malam ǵahis rë.' Gwelë rë! Hong mehö kwam luu! In ǵanǵ neggëp loƙ nǵo malam ǵahis! Nǵo gwevonǵ ǵanǵ dus ti sënë vër in malam govek rë, loƙ mëm rëƙ gwelë nǵaa mahen teka sën neggëp loƙ arim mala aga nivesa meǵebo vër."

Yesu Nër Bë Ƙele Nipaya Yö Nesis Anon Nipaya
(Mt 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ "Ƙele nivesa su nesis anon nipaya rë. Log ƙele nipaya su yoh vu bë rëƙ ngis anon nivesa rë. ⁴⁴ Om mehönon degelë ƙele anon, loƙ mëm dejaƙ ni nabë ƙele nivesa, ma nipaya. In mehöti su nerur mori anon raƙ aggis niggin ti jes rë. Log mehöti su nerur vud anon raƙ ƙele niggin nipaya ti agga rë. ⁴⁵ Om mehö nivesa neƙo nǵaa nivesa vër loƙ nǵaa nivesa sën nesupin meneggëp loƙ ayo lo, menenër yam ranǵah. Log mehö nipaya neƙo nǵaa nipaya vër loƙ nǵaa nipaya sën nesupin meneggëp loƙ ayo lo, menenër yam ranǵah. Mehönon avij nenër ǵaǵek sën neggëp loƙ ay-oj lo, meneyam ranǵah."

Yesu Tahu Ǵaǵek Raƙ Sën Hil Adev Begganǵ Lo
(Mt 7:24-27)

⁴⁶ "Ham ayemin neloƙ sa bë, 'Mehöböp, Mehöböp!' rëƙ ham su nenǵo sayëǵ rë in va? ⁴⁷ Alam sën denam vu sa bedegenǵo sa ǵaǵek bedesepa doƙ lo ⁴⁸ og sir nebë mehö sën lev yi begganǵ raƙ nedo ǵelönǵ böp, belev mudeng len luƙ ya rot. Log bël vaar böpata beya mevuv raƙ begganǵ lo, rëƙ su yoh vu bë kevoh rë. In mehö sënë yö lev niwëëk mero. ⁴⁹ Gaƙ alam sën degenǵo sa ǵaǵek rëƙ su desepa doƙ rë lo, og sir nebë

mehö sën lev yi begganğ rağ nedo dob vavunë mu lo. Su lev mudeng luğ ya ġebinë rë, om bël vaar beya mevuv rağ begganğ saga, lob kevoh ya pevis, benipaya rağ ya veröğ yi."

Yesu Vong Balam-beğö-yi Vu Rom Hir Ggev Yi Hur Nivesa Rağ
(Mt 8:5-13)

7 Yesu nër ġağek sënë vu alam ggovek, log ya rağ beya meluğ ya Kapernaum. ² Alam-beğö-yi vu Rom yu ti yoh vu mehödahis nemadvahi (100) hir ggev nedo, beyi hur ti nedo, lob ahë neving yi rot, rëğ hur töğ vu niraksën, bedus rağ bë nadiik. ³ Loğ alam-beğö-yi hir ggev sënë nğo bë Yesu ya verup nedo, lob vong Yuda hir ggev la deya vu yi in bë na denanër vu benam gevong beyi hur nivesa jağ. ⁴ Ya deverup vu Yesu, lob deketag niwëek vu bë, "Mehö sënë yi mehö nivesa, om yoh vu bë ġedoğ vu yi. ⁵ Ahë neving hil Yuda, beyö lev hil Yuda hil dub-supinsën-yi ti."

⁶ Lob losho Yesu deyah, beya deverup dus rağ begganğ, loğ alam-beğö-yi hir ggev vo ġağek vu yi mehö la medeğo medeya vu Yesu bë, "Mehöböp, su ġebasap hong, in sağ su mehö niğ vesa yoh vu in bë ġedoğ na sa begganğ rë. ⁷ Log sa su niğ vesa in bë senök vu hong geving rë. Om yik ġenanër jağ avim mu, gesa hur rëğ nivesa jağ. ⁸ Gağ yik sa mehö los niğ wëek ti ving. Sa nahurek sa alağ babu, log senğo sa alam-beğö-yi sën sa nehegin sir lo deneggurek sa babuğ ving nebë saga. Bë sa nanër vu sir ti nabë, 'Genal!', og rëğ na. Log bë sa nanër vu ngwë nabë, 'Genam!', og rëğ nam. Log bë sa nanër vu sa hur nabë, 'Gwevong huk sënë!', og rëğ gevong. Om yik ġenanër jağ avim mu og yik yoh vu."

⁹ Yesu nğo ġağek sënë, lob ranga nema geggërin yah vu alam yu böpata sën losho denesepa sir medeneya lo bë, "Sa nanër vu ham yonon nabë sa su töğ vu Israel ti gayo neyam timu vu sa nebë sënë rë."

¹⁰ Log alam sën alam-beğö-yi hir ggev vong sir ya lo yah deverup begganğ loğ delë bë hur lo nivesa loğ menedo.

Yesu Vong Balam Nain Mağëm Ti Vesa Lok

¹¹ Heng to, lob Yesu ya nyëğ böp ti arë nebë Nain. Lob yi hur maluh losho alam nğahisekë rot deya ving yi. ¹² Lob ya deto dus rağ nyëğ böp saga yi aggata avi, loğ alam devaku heljeng ti meya verup deneya bedub. Heljeng sënë ata yam ving. In yik nalu ağuu perurek timu sën diik agi, geyi avëh alov. Log alam nğahisekë vu nyëğ saga desepa sir medeyam ving. ¹³ Lob Yesu lë avëh saga mekwa paya in rot, lob nër vu bë, "Su ġengu!" ¹⁴ Lob to meya dus bebë nema rağ reek sën devaku heljeng loğ lo, lom denare. Log Yesu nër bë, "Hur mağëm-e! Sa nanër vu hong nabë kwedi jağ!" ¹⁵ Lob heljeng lo kedi rağ menedo benevengwëng. Log mëm Yesu vong yi yah vu ata. ¹⁶ Nebë sënë, lob alam pin deggöneng bemëm değo Anutu arë rağ medenër bë, "Mehö-nenër-ğağek-rangahsën böpata ti sën verup nare loğ hil vuheng atov agi." Gedenër ving bë, "Anutu

yam in doğ vu yi alam." ¹⁷ Lob denër Yesu bengö sënë ya meyoh vu distrik Yudea los nyëğ vahi pin.

Jon Vong Hur Maluh Luu Ya Vu Yesu
(Mt 11:2-6)

¹⁸ Mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh denër nğaa pin sën Yesu nevonğ lo vu yi. ¹⁹ Lob Jon tahi yi hur maluh luu ya vu yi bevong luho ya in bë dedoğ tepëğ vu Mehöböp nabë, "Yik hong mehö sën denenër bë rëğ nam lo sënë, ma he rëğ medo ġegin yi rë?" ²⁰ Lob luho ya deverup vu Yesu medenër bë, "Mehö-neripek-alam Jon vong aluu yam vu hong genër bë, 'Mağ yik hong mehö sën denenër bë rëğ nam lo sënë, ma he rëğ medo ġegin yi rë?'"

²¹ Lob loğ buk sënë, Yesu medo nevonğ alam niraksën aggagga menijvesa nerağ. Netii memö to deneya in sir, genevong balam malaj kenod denelë nyëğ ggökin. ²² Lob Yesu nër yah vu luho bë, "Melu nah mena nanër nğaa sën melu nelë los nenğo agi vu Jon nabë: Alam malaj kenod denelë nyëğ, galam vahaj paya deneya aggata, galam nij sevuuk nij veseek nerağ, galam nengaj mir denenğo ġağek, galam sën denediik lo vesaj neloğ yah, log alam sën denedo paya in nğaa navij yi lo denenğo Bengö Nivesa. ²³ Om mehö sën su kwa neya luu luu in sa rë lo, og kwa vesa."

Yesu Vong Tepëğ Rağ Nğaa Nğahisekë In Jon
(Mt 11:7-19)

²⁴ Jon yi hur luho deyah, loğ mëm Yesu nër Jon yi degwa vu alam bë, "Wirek ham ya nyëğ-yumeris in bë ham gwele mehö nebë va? Mağ ham ya in bë gwelë nabë ayöong neğo dee ti menekepë ya geneyom-a?"

²⁵ Ma ham ya in bë gwelë mehö nebë va? Mağ ham bë gwelë mehöti neröp tob niyes mala nğeri nğeri? Ma. Alam sën deneröp tob niyes los denedo rağ nğaa nivesa vesa lo, og sir sağak yö denedo ggëp alam-los-bengöj bej. ²⁶ Ma ham ya in bë gwelë mehö nebë va? Mehö-nenër-ğağek-rangahsën ti? Eë-ë, om mëm sa nanër vu ham nabë, mëm yi mehö-nenër-ğağek-rangahsën, bekesuu alam denenër-ğağek-rangahsën pin. ²⁷ Yik mehö saga sën ġağek rağ yi loğ Anutu-yi-kapiya lo bë:

Gwengö rë, sëğ gevong sa hur ti namuğin mena negetonğin aggata in hong.

²⁸ Om sa nanër vu ham nabë: Jon arë böp rot kesuu alam pin sën ataj neğo sir vu dob agi. Rëğ mu alam sën denesepa loğ sa bedenetu Anutu-yi-alam lo pin, og rëğ dekesuu Jon."

²⁹ Denğo ġağek sënë ggovek, log alam pin losho alam sën denëğo takës* lo denër bë, "Yonon. Anutu nevonğ nğaa niröp." In deneripek bël rağ Jon nema. ³⁰ Rëğ alam Parisai* losho alam-horek-yi, og su deyam bejon ripek sir rë, gağ deruu demij vu aggata nivesa sën Anutu bë tatekin vu sir lo.

³¹ Log Yesu nër bë, "Om mağ sëğ tatekin ham alam buk sënë jağ va? Mağ ham nebë va?" ³² Ham nebë hurmahen sën ggëp deneggök telig medenetahi vu sir vewen bë:

'He nasis ggağeng,
rëḵ ma geham su nelöö rë.
Gehe nasu kwamin paya paya,
rëḵ ham su nesu menepengah ham ving rë.'

³³ In mehö neripek alam Jon yam, lom su negga nos los nenum wain rë. Loḵ ham nenër bë, 'Memö nelok vu yi.' ³⁴ Log Mehönon Nalu yam, lob negga los nenum, loḵ ham nër yi bë, 'Ham gwelë, mehö saguḵ mehö ahëta, gemehö sën yö nenum wain panğsën. Galam sën deneḵo takës* lo, losho alam sën denevonğ nğaa nipaya lo vahi hir mehö yi.' ³⁵ Rëḵ mu hil galë Anutu yi huk los kwa, lob mëm hil ajaḵ ni nabë mehö los kwa ti."

Avëh Ti Sën Nğaa Nipaya Neggëp Vu Yi Lo Ripek Yesu Vaha Raḵ Wël

³⁶ Alam Parisai* ti tahi Yesu bë na mega nos geving yi, lob ya ben bemedo negga nos. ³⁷ Lob avëh nipaya ti nedo nyëḡ sagu, lob nğo bë Yesu medo negga nos loḵ Parisai* sënë yi begganğ. Lob ḵo wël reggu malangeri loḵ buayo ġelöng alabasta* veroo ti beya vu. ³⁸ Ya verup nare loḵ Yesu demi dus vu vaha gemedo nesu, lob mala ruḵ töö raḵ Yesu vaha, log revu raḵ yu viis. Log mul Yesu vaha, gekeseh wël merikin raḵ vaha. ³⁹ Rëḵ Parisai* sën tahi Yesu meya negga nos ving yi lo lë nğaa sënë, lob kwa nevo bë, "Yönon, bë mehö sënë yi mehö-nenër-ğageḵ-ranğahsën, og rëḵ jaḵ avëh sën nema raḵ yi agi ni, gejaḵ ni geving nabë avëh nipaya." ⁴⁰ Nebë sënë loḵ Yesu raḵ ni benër yah vu yi bë, "Simon, sa kwaḡ nevo ġageḵ ti, om sa bë nanër vu hong." Loḵ Simon nër bë, "Tatovaha, ġenanër nam." ⁴¹ Lob Yesu nër bë, "Mehöti vo nğaa vu mehö luu meya neggëp vu luho, geluho su devo loḵ rë. Ngwë yi K500, gengwë yik hen K50 mu. ⁴² Rëḵ luho su deyoh vu bë debo doḵ nah rë, lob mehö sënë nilël raḵ luho. Om mehö ngwë tena sën rëḵ ahë geving yi rot-a?" ⁴³ Loḵ Simon nër yah bë, "Sa kwaḡ nevo bë mehö sën yi nyëwewen böpata mesevok lo maḵ ahë neving monë ala rot mekesuu." Lob Yesu nër vu bë, "Ġenër yoh vu." ⁴⁴ Loḵ Yesu ggërin yah vu avëh sënë genër vu Simon bë, "Gwelë avëh sënë? Seyam hong begganğ ayo, rëḵ su ġevo bël vu sa in bë sejipek vahaḡ rë. Rëḵ avëh sënë og ripek sa vahaḡ raḵ mala ruḵ gerevu raḵ yu viis. ⁴⁵ Log selok yok begganğ ayo rëḵ su ġemul* sa rë, rëḵ avëh sënë og yö medo nemul* sa vahaḡ rot. ⁴⁶ Log su ġerikin wël teka raḵ sa yuḡ rë, rëḵ avëh sënë loḵ wël nivesa rot sagi raḵ sa vahaḡ. ⁴⁷ Om sa nanër vu hong yönon nabë: Avëh sënë ahë neving Anutu panğsën rot in yi nğaa nipaya nğahiseḵë rot, rëḵ ma gAnutu dahun ya bemaya. Gaḵ mehö sën nğaa nipaya mahen mu neggëp vu yi, lob Anutu dahun ya lo, og yik ahë neving yi mahen teka mu." ⁴⁸ Log Yesu nër vu avëh bë, "Sa dahun hong nğaa nipaya ya vorot." ⁴⁹ Lob alam sën losho medo denegga nos lo kedi denër yah meyom vu sir bë, "Mehö sënë maḵ yi re om sën bë dahun nğaa nipaya na-ë?" ⁵⁰ Log Yesu nër vu avëh lo bë, "Ayom neyam timu vu sa, om Anutu ḵo hong yom vu yi vorot. Kwam vesa meğena los ayom sepëp."

Avëh La Detamuin Yesu Medeya

8 Ggovek loḵ Yesu ya neḵo loḵ nyëḡ böp böp los begganğ-bu mahen mahen, benenër Bengö Nivesa ranğah vu sir raḵ Anutu-yi-nyëḡ. Lob yi hur maluh nemadluho-mevidek-luu lo deya ving yi. ² Gavëh la sën wirek Yesu netii memö in sir los nevo ni-raksën vër in sir lo deya ving. Sir sënë: Maria sën denenër bë Maria vu Magdala, beYesu tii memö nemad-vahi-bevidek-luu to deya in yi wirek lo. ³ Ga, Kusa sën neḡin Herot* yi begganğ lo venë Yoana, ga, Susana, gavëh vahi ving, melosho deya. Avëh pin sënë denelok vu Yesu losho yi hur maluh lo raḵ hir monë lu nğaa.

Mehöti Netetëhin Nos Ġahis Loḵ Huk Anon

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Alam yu böpata desupin sir medenedo galam vu nyëḡ pin deyam vu Yesu, lob nër ġageḵ peggirinsën ti sënë vu sir bë, ⁵ "Mehö netetëhin nos ġahis ti to meya huk anon in bë tetëhin yi nos ġahis. Netetëhin nos ġahis, lob vahi to nedo loḵ aggata sën neyoh huk vuheng lo, lob mehönon denevakë gesok yam degga. ⁶ Ga, ġahis la to meraḵ nedo dob mahen teka sën raḵ neggëp ġelöng vavunë, lob kip rëḵ bël ma, lob meran mediik ya. ⁷ Log ġahis la to melok ya nedo vos nigggingin ayo, lob vos nigggingin sënë kip berig, lob ggök nos bevonğ paya. ⁸ Log mëm ġahis la to meluḵ ya nedo dob jeji, lob kip merig basis anon nivesa. Nesis dahis nemadvahi vahi." Log nër bë, "Bë mehöti nenga neggëp, og gengö ġageḵ sënë."

Yesu Nenër Ġageḵ Peggirinsën Degwa

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ Lob yi hur maluh delok tepëḵ vu yi in ġageḵ peggirinsën sënë degwa. ¹⁰ Loḵ nër bë, "Anutu yö tateḵin yi nyëḡ yi ġageḵ vunsën degwa vu ham, beham rëḵ jaḵ ni. Rëḵ alam vahi og degenḡo ġageḵ peggirinsën mu, 'in malaj rëḵ gelë, rëḵ mu su rëḵ dejaḵ ni rë. Log rëḵ degenḡo ġageḵ, rëḵ mu su rëḵ dejaḵ degwa ni rë."

Yesu Tateḵin Nos Ġahis Lo Yi Degwa

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹ "Ġageḵ peggirinsën sagi degwa nebë: Nos ġahis sënë yik Anutu yi ġageḵ. ¹² Log ġahis la sën to nedo loḵ aggata lo, yik alam sën denenḡo ġageḵ, loḵ Satan ya neḵo vër in ayoj in bë rëḵ degevonğ geving lob Anutu geḵo sir nah lo. ¹³ Log ġahis la sën to nedo loḵ nyëḡ ġelöng lo, yik alam sën denḡo ġageḵ bekwaj vesa in lo, rëḵ mu su luḵ ya ayoj rë. Gaḵ yik devonğ ving dus teka, loḵ seggisën töḵ vu sir lom delëin ya. ¹⁴ Log ġahis la sën to melok ya vos nigggingin ayo lo, og yik alam sën denḡo ġageḵ medeya medeya, loḵ tum newaj raḵ in maggin aggagga, gemonë los nğaa-dob-yi sën nese-mu hil navid lo pin ggök ya, lom su anon raḵ rë gediik ya. ¹⁵ Gaḵ ġahis sën to meluḵ ya dob jeji lo, og alam sën denḡo ġageḵ medejom ahon bayoj neya niröp

beneggëp nivesa, gedenedo niwëek medenevonğ banon nerağ lo."

Yesu Nër Bë Hil Su Abun Ram

(Mk 4:21-25)

¹⁶ "Mehöti su netaggi loğ ram genekeyovekin dëğ rağ, ma netunğ ggevek ya reek len rë. Gağ netunğ rağ ya vavunë, in bë alam sën dedoğ na begganğ ayo lo degelë nyëğ. ¹⁷ Lob nğaa pin sën neggëp vunsën gwëbeng agi rëğ natòğ nam rangah. Gengaa pin sën mehönnon deneloğ kesii in lo, rëğ natòğ nam rangah vu tamusën balam pin dejak ni.

¹⁸ Ham gwebë nengamin, in ham gwenğo gagek megwero. Mehöti sën nerağ gagek la degwa ni bekwa nevo lo, og rëğ jak la degwa ni geving rot. Gemehöti sën su nerağ gagek degwa ni rë lo, og rëğ kwa birekin teka sën nerağ ni lo benama na veròğ yi."

Yesu Ata Lo Ari Lo

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Loğ buk saga Yesu ata lo ari lo deya in bë degelë yi, rëğ alam yu böpata desup sir medenedo, lob su deyoh vu bë dedoğ na vu yi rë. ²⁰ Loğ mehö la denër ya vu yi bë, "Atam losho arim lo verup denare dobnë. Deyam in bë degelë hong." ²¹ Loğ nër yah vu sir bë, "Alam sën denengö Anutu yi gagek medenesepa loğ lo, og sir saga sën sa atag lo arig lo."

Yesu Nër Lob Sang Ahë Yes Rağ

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-40)

²² Buk ti lob Yesu losho yi hur maluh derak ya yağ, lom nër vu sir bë, "Hil ajağ mana ngaggee nenga vahi." Lom deya. ²³ Yağ neya geYesuk ggëp yiing. Log sang böpata ti verup, lob vonğ bengaggee neluğ ya yağ ayo bevuuk loğ bedus rağ bë malaj nama. ²⁴ Lob ya deggee vu Yesu gedener vu bë, "Tatovaha! Hil hevongin malad nama!" Lob kedi petupek rağ sang los ngaggee sën netëë lo, lob sang los ngaggee ahë yes rağ, gededun ma geneggëp. ²⁵ Log nër vu sir bë, "Ham su ayomin neyam timu vu sa yonon rë!" Lom deggöneng gekwaj ya ngahi medenenër vu sir bë, "Mağ mehö sënë yi nebë va, om sën nër vu sang los bë, lob denğo aye-ë?"

Yesu Tii Memö To Meya In Mehöti

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Loğ ya deverup Gadara hir dob ga, distrik Galilea neggëp ngaggee nenga vahi yi, genyëğ sënë neggëp vahi. ²⁷ Lob Yesu vu yağ mepesöng ya ronek, loğ alam nyëğ sënë ti verup vu yi. Memö la denedo loğ mehö sënë meyö medo neya ahë töksën yö wirek la, lob su nedo loğ begganğ rë, gağ yö ya neggëp loğ waak sën denebë mehönnon sekëj loğ lo. ²⁸ Mehö sënë lë Yesu, lob ngeek geto petev meneggëp loğ vaha. Log ngeek böpata bë, "Yesu! Anutu Vavunë Nalu hong! Bë gw-evonğ va vu sa? Sa ketag vu hong nabë su gëbasap sa!"

²⁹ Nër bë sënë in Yesu nër vu memö bë geto mena in mehö sënë, in memö sënë nejom yi ahon beron

ngahisekë. Lob yi alam malaj nesepa yi medeneduu rağ sëng los aën buk ngahi, rëğ ma genevepul sëng lu nğaa pin. Gememö sënë netë meneya nyëğ-yumeris.

³⁰ Lob Yesu loğ tepëğ vu yi bë, "Arëm re?" Loğ nër yah bë, "Mehömehö." In degwa nebë memö ngahisekë denedo loğ yi. ³¹ Lob memö pin saga detahi ya vu Yesu bë, "Su gwetii he doğ na asoreng böpata sën ad-ingsekë rot lo!"

³² Log böök yu ti vare deneruuk rağ kedu dus vu sir, lob memö lo deketağ vu Yesu bë, "Mëm gvevonğ he na vu böök sagu!" Lob Yesu vonğ sir ya. ³³ Lob memö lo to deya in mehö sënë beya deloğ ya böök yu ti sënë. Lob pevis geböök pin deserög rot beya devës ya nyëğ vaha degwa, bedeluğ ya ngaggee merehö sir bemaalaj maya veròğ yi.

³⁴ Lob alam sën denegin böök lo delë, lob deveya medeya, beya denër nğaa sënë vu alam nyëğ böp los mahen mahen pin. ³⁵ Lob alam saga deya in bë degelë nğaa sën to meya lo. Yah deverup vu Yesu bedelë mehö sën memö to deya in yi lo, gevëh tob gekwa nevo nğaa nivesa, genedo loğ Yesu vaha. Loğ tum deneg-göneng in sir rot. ³⁶ Loğ mëm alam sën delë nğaa agi rağ malaj lo deturin nğaa sën Yesu vonğ vu mehö sën memö neloğ vu yi wirek loğ nivesa rağ agi medero.

³⁷ Lob alam pin vu Gadara denër vu Yesu bë kedi jak mena, gesu medo hir nyëğ. In deneggöneng rot. Lob Yesu rağ yah yağ meyah meya. ³⁸ Loğ mehö sën memö to deya in yi lo ketağ vu Yesu bë na geving yi. Rëğ Yesu vonğ yi yah genër vu bë, ³⁹ "Genah meğena böm, meğena genanër nğaa pin sën Anutu vonğ vu hong lo vu hong alam." Lob mehö lo yah meya menër nğaa pin sënë vu alam ggëp yi nyëğ.

Yesu Vonğ Ggev Nalu Avëh Vesa Lok, Gevonğ Avëh Sën Jom Loğ Yi Tob Lo Nivesa Rağ

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Yesu yah to, lob alam pin kwaj vesa in yi, in medo denegin yi geyah to. ⁴¹ Loğ mehöti arë nebë Yairus ya verup. Dub-supinsën-yi ala ti yi, lob ya verup petev meneggëp loğ Yesu vaha, geketağ vu yi bë na yi begganğ. ⁴² In yik nalu mewing timu beyi ta nemadluho-bevidek-luu rağ, lob dus rağ bë nadiik.

Lob Yesu neya rağ, loğ alam ngahisekë depeka rağ yi rot belosho deneya. ⁴³ Lob avëh ti neya ving. Niğök yö medo neyam yoh vu ngebek nemadluho-bevidek-luu, rëğ mehöti su yoh vu bë gevonğ menivesa jak nah rë. ⁴⁴ Avëh sënë verup ya nare dus loğ Yesu demi gebë nema rağ Yesu yi tob nyë. Vonğ nebë sënë, lob niğök tewii ya avuti gesu neyom ggökin rë. ⁴⁵ Loğ Yesu loğ tepëğ bë, "Re bë nema rağ sa?" Loğ sir pin denenër yah vu bë sirek ma. Log Pita nër bë, "Sa alağ-e! Yik alam ngahisekë sën denare tetup hong meyök depeka rağ hong aga." ⁴⁶ Loğ Yesu nër bë, "Ma! Loğ sir ti bë nema rağ sa, mesa hangö bë sa niğ wëek la ya vu yi." ⁴⁷ Lob avëh sënë rağ ni bë nğaa sën vonğ lo töğ yam rangah, om nelëk rot, lob verup ya mepetev meneggëp loğ vaha, genër sën bë nema rağ yi tob lo degwa rangah vu rağ alam pin malaj benër ving bë yi niraksën maya

avuti. ⁴⁸ Lob Yesu nêr vu yi bê, "Naluğ-e, ayom yam timu vu sa, om vonğ benim vesa rağ. Om ğenah meğena los ayom sepêp."

⁴⁹ Yesu nahên nevwengwêng vu avêh, log mehöti vu dub ala ben meverup nêr vu dub ala sênê bê, "Nalum diik ya, om su gweko Tatovaha mala seggi!" ⁵⁰ Yesu ngo ğağek sênê rêk nêr yah bê, "Su newam jağ, gağ ayom nam timu vu sa mu, loğ mêm nalum rêk vesa doğ nah." ⁵¹ Lob Yesu toğ ya ggev lo ben, lob nêrin alam pin bê su dedoğ na begganğ ayo geving yi. Gağ yik ço Pita lööho Jon lu Yakobus ving hurmahen ama lu ata mu bedeloğ ya. ⁵² Galam yö medo denesu medenesis sir in, loğ Yesu nêr vu sir bê, "Ham su ngu. In sênêk su diik rê, gağ yik neggêp yiing mu." ⁵³ Loğ denöp rağ yi, in derağ ni bê diik ya veröğ yi. ⁵⁴ Rêk Yesu lom loğ avêh mahen nema getahi bê, "Avêh mahen-e, kwedi jağ!" ⁵⁵ Lob avêh mahen lo anon to meloğ yah, loğ kedi rağ pevis. Lob Yesu nêr vu sir bê, "Ham bo nos la vu yi mega." ⁵⁶ Lob avêh mahen ata lu ama kenuj ya mederanga nemaj. Loğ Yesu vo koo vu luho bê luho su na denanêr nğaa sênê vu mehöti.

Yesu Vo Huk Vu Sinarê Nemadluho-mevidek-luu

(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

9 Log tahi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo deyam vu yi bevo niwêek vu sir in bê denoh vu be-degetii memö geto dena, gedegevong meniraksên nama na. ² Log vonğ sir ya in bê denanêr ğağek jağ Anutu-yi-nyêğ, gedegevong balam nijraksên nijvesa jağ nah. ³ Log nêr vu sir bê, "Ham na, rêk mu ham su gweko kupeğ sepa ham. Ham su natohin atoheng, ga, gweje vahek, ma gweko nos, ma monê sepa. Geham su gweko röpröp luu luu sepa. ⁴ Log nabê mehöti geğo ham luu luu sênê doğ na yi begganğ megegin ham, og ham naköök doğ begganğ timu saga rot beham nom jağ. ⁵ Gağ nabê su degeğo ham doğ na hir begganğ rê, og ham tetêhin kebus in vahamin in dejak ni nabê devong paya, log ham na jağ." ⁶ Nêr nebê sênê ggovek, log ya deyoh vu nyêğ pin. Bedenenêr Bengö Nivesa rangah, gedevong balam nijraksên nijvesa nerağ yoh vu nyêğ pin.

Herot* Ngo Yesu Bengö

(Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)

⁷ Log dob ala Herot* ngo nğaa pin sên Yesu nevonğ lo bengö, lob kwa neya nğahi in mehö la denenêr bê Jon kedi vu bedub ggökin. ⁸ Log la denenêr bê Elia yom verup. Log la denenêr bê alam sên denenêr ğağek rangah wirek lo ti kedi rağ yah ggökin. ⁹ Rêk Herot* nêr bê, "Joneğ sa ketöv kwa lo. Gağ mağ mehö re sên sa nehanğo bengö nebê agi?" Lob kwa nevo bê gelê yi jağ mala.

Yesu Vet Alam 5,000

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-34; Jn 6:1-13)

¹⁰ Sinarê lo deya geyom deverup, lob denêr nğaa pin sên devong lo vu Yesu. Lob ço sir rağ belosho yö detah sir ya nyêğ-yumeris ti dus vu Betsaida. ¹¹ Loğ alam

saga derağ ni lob desepa yi medeya. Ya detöğ vu yi, lob vengwêng vu sir los kwa vesa, benêr Bengö Nivesa rağ sên Anutu bê natu ala megegin sir lo. Genevonğ balam nijraksên nijvesa nerağ ving. ¹² Log sehuk luğ, lob yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo ya denêr vu yi bê, "Gwevonğ alam sênê dena in dedoğ na begganğ-bu böp los mahen sên denedo dus dus lo bena degêp, in denatöğ vu nos lu nğaa rê. In hil nado sênêk nyêğ-yumeris tahsên." ¹³ Rêk Yesu nêr yah vu sir bê, "Ham ngo rêk bet sir." Loğ denêr yah bê, "Nos nğahi su nedo vu he rê. Gağ yik brêt nemadvahi ga, ğel luu mu nedo. Ma he yoh vu bê ana bağo nos in alam pin sênê?" ¹⁴ In alam nğahi rot denedo beraluh yoh vu 5,000.

Loğ Yesu nêr yah vu yi hur maluh lo bê, "Ham nanêr vu sir nabê sir mehödahis luu menemadluho demedo jağ yu ti ti." ¹⁵ Yi hur maluh devong nebê sênê balam pin to denedo. ¹⁶ Log Yesu ço brêt nemadvahi ga, ğel luu lo rağ, gevarah mala rağ yağek gejom rağ in los kwa vesa ya vu Anutu; log debu bevo vu yi hur maluh lo bê na debo gelek alam. ¹⁷ Lob sir pin degga meyoh vu, log desupin vahi sên nedo lo loğ ya sap nemadluho-bevidek-luu.

Pita Nêr Yesu Rangah Bê Yi Mehö Sên Anutu Ggooin Rağ In Bê Geğo Hil Nah

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Lob buk ti rê lob Yesu medo nejom rağ, geyi hur maluh denedo ving yi, lob loğ tepêk in sir bê, "Alam denenêr sa bê sa re?" ¹⁹ Loğ denêr yah vu yi bê, "Sir la denenêr hong bê Mehö-neripek-alam Jon. Gela denenêr hong bê Elia. Gela denenêr bê alam-denenêr-ğağek-rangahsên wirek ti kedi rağ yah ggökin." ²⁰ Loğ loğ tepêk in sir ggökin bê, "Gağ hameğ nenêr bê sa re?" Loğ Pita nêr yah bê, "Anutu yi Kerisi* hong."

Yesu Nêr Rangah Bê Rêk Nadiik Gekedi Jağ Nah

(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

²¹ Lob Yesu vo koo in niwêek vu sir bê, "Om ham su na nanêr ğağek sênê rangah vu mehöti." ²² Log nêr ving bê, "Mehönon Nalu rêk geğo maggin nğahiseğê, galam-deneğ-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi lo rêk degeruu demij vu yi, gerêk dengis yi menadiik, gebuk natu löö loğ kedi jağ nah ggökin."

²³ Log nêr vu sir pin bê, "Mehöti bê natu sa hur, og kwa birek in yi gekerê yi kepeğo* noh vu buk metamuin sa. ²⁴ Mehöti bê kwa bo yi begegin nivesa, og rêk anon mala nama. Gağ mehöti bê kwa birek in yi menadiik in sa, og rêk na medo mala-tumsên. ²⁵ Gağ nabê mehöti yö geğo yi jağ in nğaa dob yi pin bemedo loğ nadiik, og yi nğaa sênê rêk doğ vu yi nabê va?

²⁶ Log nabê mehöti göneng in mehönon bedah sa los sa ğağek vun, og Mehönon Nalu rêk dah yi vun doğ buk sên nom los Ama yö niwêek garê böpata, gelos angêr vabuung nij wêek gevunek vunêk yağek yi lo. ²⁷ Sa nanêr vu ham yönon nabê alam sên denare agi vahi su rêk denadiik rê, gağ rêk nahên demedo medegelê gAnutu nam in gegin hil."

Yesu Navi Agga Ngwë Raḵ

(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)

²⁸ Yesu nër ḡaḡek sënë ggovek bebuk nemadvahi-mevidek-löö ya ggovek, loḵ ḵo Pita lööho Jon lu Yakobus medeya ḵedu, in bë najom jaḵ. ²⁹ Medo nejom raḵ, lob mala agga ngwë raḵ, geyi röpröp veroo meris nebë davës. ³⁰ Log pevis bemehö luu yam vare denevengwëng ving yi. Yiḵ Moses lu Elia. ³¹ Luho deyam los nij ḵapiik, meyam denenër nḡaa pin sën Yesu rëḵ gevong ḡep Yerusalem begovek genah mena lo tato vu yi. ³² Pita lööho malaj neggëp pangësën rot bë degëp yiing. Rëḵ su deneggëp yiing rë, lob delë Yesu niḵapiik ving mehö luu sën lööho denare lo. ³³ Lob luho bë degevu Yesu gedenah jaḵ, lob Pita nër vu Yesu bë, "Sa alaḡ-e! He nado mehalë nḡaa sënë om mëm nivesa rot. Om he dev numeng löö: Ti vu hong, gengwë vu Moses, gengwë vu Elia." Pita su kwa vo mero rë, gaḵ newa raḵ om pevis menër nebë sënë.

³⁴ Nahën nenër ḡaḡek sënë, log beggob ti yam kebu sir. Loḵ yam rot beggërin sir, lob newaj raḵ rot. ³⁵ Log ḡaḡek ti yam loḵ beggob ayo bë, "Sënëḵ sa naluḡ. Se-hooiin yi raḵ ggovek ya. Om ham gwebë nengamin vu yi." ³⁶ Denḡo ḡaḡek sënë ggovek, log delë bë Yesu yö ti nedo. Lob ayej ma gesu denër nḡaa sën delë agi lo vu mehöti loḵ buk saga rë.

Yesu Vong Behurmahen Ti Sën Memö Negwang Ya Yi Lo Nivesa Raḵ Yah

(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)

³⁷ Log heng to, lob sir vu ḵedu beyah deto, loḵ alam yu böpata ti yam debuu Yesu ggëp aggata. ³⁸ Lob sir ti pevis metahi ya bë, "Tatovaha, sa ḵetaḡ vu hong nabë gwelë sa naluḡ aḡuu sënë. In yiḵ sa naluḡ perurek anon timu. ³⁹ Rëḵ memö nipaya ti nepesong raḵ yi pevis avuti, lob nengeek böpata. Log memö sënë nesesisin raḵ yi pangësën rot lob nyë ḵataḵ netung. Beyö nevasap yi rot, gesu nevu vu pevis rë. ⁴⁰ Lob sa verup su vu hong hur maluh lo bë degetii memö nipaya sënë geto mena, rëḵ ma gesu deyoh vu rë."

⁴¹ Loḵ Yesu nër yah bë, "Oo ham alam vu buk sënë, ham ayomin su neyam timu rë, log ham ayomin su neggëp niröp rë. Om sëḵ nahën medo geving ham buk va la geving meḵerë ham maggina? Maam gweḵo nalum nam." ⁴² Hurmahen sënë nahën neya vu Yesu, log memö lo të yi to mesap nyëḡ, genesesisin raḵ yi pangësën. Loḵ Yesu petupek raḵ memö lo, gevong behurmahen nivesa raḵ, log vong yah vu ama. ⁴³ Lob alam pin delë Anutu niwëek sënë, lob delëk anon med-eranga nemaj.

Yesu Nër Netu Beron Luu Bë Rëḵ Nadiik

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Nahën medo mekwaj neya nḡahi in nḡaa pin sën Yesu nevong agi, log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, ⁴⁴ "Ham gwebë nengamin vu ḡaḡek sënë megwero! Nahub rëḵ rëḵ debo Mehönon Nalu doḵ na mehönon nemaj." ⁴⁵ Rëḵ su deraḵ ḡaḡek sënë ni rë. ḡaḡek sënë

degwa vun yi in sir, besu kwaj töḵ vu rë. Rëḵ deggö-neng in yi gesu deloḵ tepëḵ in degwa rë.

Hur Maluh Yö Deloḵ Tepëḵ In Sir Bë Re Böp Kesuu-a?

(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶ Log yi hur maluh deḵo ḡaḡek ti raḵ medemehoo sir in bë sir ti tena böp kesuu sir vahi. ⁴⁷ Loḵ Yesu raḵ ḡaḡek sën kwaj nevo loḵ ayoj lo ni, lob ḵo hurmahen ti yam nare ving yi ⁴⁸ genër vu sir bë, "Mehöti bë kwa bo sa begevong nivesa vu hurmahen teka nabë sënë, og nevong nivesa vu sa. Log mehöti sën gevong nivesa vu sa lo, og nevong nivesa vu yi sën vong sa meseyam lo. Om ham ti sën dahun yi benevong nivesa vu ham pin lo, og tu böp vorot ggëp Anutu mala.

Mehöti Bë Su Ngis Begö Vu Ham Rë, Og Ham Alam Yi

(Mk 9:38-40)

⁴⁹ Loḵ Jon nër yah vu yi bë, "Sa alaḡ-e! He halë mehöti genenër arëm los niwëek benetii memö to deneya, loḵ he nërin yi in hil los su nesepa hil rë." ⁵⁰ Rëḵ Yesu nër yah vu sir bë, "Ham su nanërin yi, in mehöti sën su nelë ham paya rë lo, og neloḵ vu ham."

Samaria* La Deggërin Nyëḡ Gedetii Yesu

⁵¹ Buk sën Anutu geḵo Yesu jaḵ nah yaḡek lo dus raḵ, lob Yesu kwa verök raḵ bë na Yerusalem. ⁵² Lob vong yi hur maluh luu medeḵo ḡaḡek muḡin meya deloḵ ya Samaria* hir nyëḡ ti in bë degero nḡaa vu yi. ⁵³ Rëḵ alam vu nyëḡ sagu nij lël bë su rëḵ degeḵo Yesu doḵ na hir begganḡ rë. In deraḵ ni bë yö rëḵ berup na Yerusalem. ⁵⁴ Hur maluh luu sënë, Jon lu Yakobus, delë nḡaa sënë, lob luho denër bë, "Mehöböp, maḵ hil tahi nengwah vu yaḡek duḵ nam ga alam sënë?" ⁵⁵ Loḵ Yesu ggërin yah bevong ḡaḡek raḵ luho. ⁵⁶ Log deya raḵ medeya begganḡ-bu ngwë.

Alam Sën Denevongin Bë Desepa Yesu Lo

(Mt 8:19-22)

⁵⁷ Nahën medo deneyök aggata, lob mehöti nër vu Yesu bë, "Nyëḡ pin sën ḡena lo, og sëḵ sepa hong mena geving." ⁵⁸ Loḵ Yesu nër yah vu bë, "Anöösik lej neggëp, gesoḵ newisej nedo, gaḵ Mehönon Nalu, og ben sën ḡep doḵ lo ma." ⁵⁹ Log nër vu mehö ngwë bë, "ḡenam ḡesepa sa." Loḵ nër bë, "Amaḡ nadiik besedev rë loḵ mëm." ⁶⁰ Loḵ Yesu nër vu bë, "Alam diiksën yö rëḵ dedev hir heljeng. Gaḵ hong, og ḡena ḡenanër ḡaḡek jaḵ sën Anutu natu ala megeḡin hil lo."

⁶¹ Loḵ mehö ngwë nër vu yi bë, "Mehöböp, sa hevongin bë nöḵ sepa hong, om ḡenaḵöök gesenah najom sa alam nemaj rë. ⁶² Loḵ Yesu nër vu bë, "Mehö sën ḵo huk raḵ rëḵ kwa luu luu in lo, og su yoh vu bë doḵ na Anutu-yi-nyëḡ rë."

Yesu Vong Alam Mehödahis Löö Benemadluho Ya In Bë Degevong Yi Huk

10 Ggovek, log ggooin alam 70 raḵ ving, bevong sir luu luu demuḡin medeya nyëḡ böp los ma-

hen pin sën rëk na lo. ² Log peggirin gägek menër vu sir bë, “Nos ngahisekë anon lok menedo huk anon, rëk alam sën deketöv medengupin lo su ngahi rë. Om ham kwetağ vu huk ala nabë gevonğ yi hur na debo yi nos medengupin nom.

³ Om ham na jak. Rëk mu ham gwenğo rë, sa nehevong ham ya nebë sën sipsip deneloğ ya anöo bemën avij. ⁴ Om ham su banuh jej monë-yi ma, gweje vahek ma, gweko suu sepa. Geham su bengwëng in alam medenajom ham ahon doğ aggata. ⁵ Nabë ham doğ na begganğ ti, og ham benğev jak in sir menanër namuğin nabë sënë, ‘Alam begganğ ayo ti sënë ayoj gëp revuh.’ ⁶ In lob nabë mehöti nedo ayo revuh loğ begganğ saga, og ham gägek semusën saga rëk semu yi. Rëk nabë sir ti su nebë saga menedo rë, og ham gägek sën ham nër ya lo, yö rëk pekwë menom semu ham. ⁷ Log yik ham naköök doğ begganğ timu saga, beham gwa los nanum ngaa sën denevong vu ham lo. In mehö sën nevonğ huk lo, og netök rak nyëvewen rak yi huk. Gağ ham su medo mepesöng doğ begganğ ti ti lo.

⁸ Nabë ham doğ na nyëğ böp ti, lob degeko ham na vu sir, og ham gwa nos sën debo vu ham lo. ⁹ Geham gwevong behir alam nijraksën nijvesa jak. Geham nanër nabë, ‘Anutu yi nyëğ vongin anon jak.’ ¹⁰ Gağ nabë ham doğ na nyëğ böp ti, rëk su degeko ham na vu sir rë, og ham kwedi mena bare na nyëğ saga yi aggata nyë, genanër nah vu sir nabë, ¹¹ ‘Ham nyëğ sënë dob kebus gga rak he vahamin, rëk mu he netetëhin yök vu ham. Rëk mu ham ngo kwamin bo rë, in Anutu yök dus rak ham ggovek ya, rëk ma geham nimin lël in.’ ¹² Sa nanër vu ham nabë: Vu Buk-tamusën, og alam vu nyëğ nebë sënë rëk denatök vu maggin böp rot kesuu alam Sodom.”

Yesu Nër Bë, “Gëpin Alam Nyëğ Vahi Sën Su Deggërin Sir Rë Lo” (Mt 11:20-24)

¹³ “Wöp-o! Ham Korasin! Gëpin ham! Log ham Betsaida! Gëpin ham! Bë mehöti gevonğ ngaa böp gëp alam Ture los Sidon hir nyëğ nabë sën sa hevong loğ ham nyëğ agi, og rëk ayoj maggin in devong ngaa nipaya medegërin sir nom medegeyeh vahek duum gedebo rarii medemedo doğ vevew degwa. ¹⁴ Om doğ buk-nyëvewen-yi, og ham rëk gweko maggin böpata rot kesuu alam Ture los Sidon. ¹⁵ Log ham Kapernaum, ham bë kwerë ham jak na vavunë? Ma! Ham rëk duk na Nyëğ-nengwah-yi.”

¹⁶ Log nër vu yi hur maluh lo bë, “Mehöti bë genğo ham ayemin, og sagağ nengö sayeg. Log mehöti bë geruu demi vu ham, og sagağ neruu demi vu sa ving. Log mehöti bë geruu demi vu sa, og yik neruu demi vu Mehö sën vong sa meseyam lo.”

Hur Mehödahis Löo Benemadluho Sën Vong Sir Ya Lo Yom Deverup

¹⁷ Ggovek, galam 70 lo yom deverup, lob kwaj vesa rot gedenër bë, “Mehöbö, he nër arëm, lob memö

nengaj yes ving meto deya.” ¹⁸ Lob nër vu sir bë, “Eë-ë sa nehalë gevonğ bë Satan vës vu yağek nebë davës meyam sis yi. ¹⁹ Ham ngo! Sevo niwëek vu ham, om ham yoh vu bë bağë nyël los veveeyağek böp, geham yoh vu bë dahun Satan yi ngaa vahi pin sën gevonğ begö vu ham lo, genğaa ti su yoh vu bë gevonğ paya vu ham rë. ²⁰ Rëk mu ham su napisek in sën memö nengaj yes vu ham ayemin lo rë, gağ ham napisek in dekevu ham arëmin ya neggëp yağek vorot.”

Yesu Kwa Vesa Bahë Nivesa Vu Ama Anutu (Mt 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Loğ buk saga Anon Vabuung vong beYesu kwa vesa rot, lob jom rak bë, “Oo Amağ, hong Mehöbö vu yağek los dob. Sa ahëğ nivesa vu hong, in ngaa sënë neggëp vunsën in alam sën deneluğ dub böp lo los alam los kwaj, gağ getato vu alam sën su deneluğ dub böp rë lo mu. Yönon Amağ, in yik ngo kwam nevo bë gwevong nabë saga in nivesa.” ²² Log nër ving bë, “Amağ tung ngaa pin loğ yam sa nemağ ggovek ya. Log mehöti su rak Nalu ni rë, gağ Ama yö timu rak ni. Log mehöti su rak Ama ni rë, gağ yik Nalu yö timu rak ni. Galam sën Nalu tato Ama vu sir lo, og derağ ni ving.”

²³ Lob Yesu ggërin yah menër vu yi hur maluh mu bë, “Alam sën denelë ngaa sën ham nelë rak malamin agi, og kwaj vesa. ²⁴ Yönon, sa nanër vu ham nabë: Wirek og alam-denenër-gägek-rangahsën ngahi galam-los-bengöj ngahisekë denetung malaj in bë degelë ngaa sën ham nelë agi, rëk su denelë rë. Gedenebë nengaj in bë degengö gägek sën ham nenğo agi, rëk su denengö rë.”

Mehö-horek-yi Loğ Tepëk In Horek Soğek

²⁵ Nebë saga lob alam-horek-yi ti kedi rak in bë seggi yi. Lob loğ tepëk vu yi bë, “Tatovaha, sëk gevonğ va in lob sa medo malağ-tumsën degwata los degwata?”

²⁶ Loğ Yesu loğ tepëk yah vu yi bë, “Dekevu gägek nebë va meneggëp loğ horek megetevin-a?” ²⁷ Loğ mehö saga nër yah vu bë, “Ahëm geving Mehöbö hong Anutu los ayom dahis bekenum los dahis, gahëm geving yi los nim wëek pin, gekwam los dahis na vu yi timu. Log ahëm geving alam sën denedo dus vu hong nabë sën ngo ahëm neving hong lo.” ²⁸ Lob Yesu yoğekin bë, “Sagağ genër ya meyoh vu. Gwevong nabë saga, og mëm rëk gemedo malam-tumsën degwata los degwata.”

Yesu Nër Gägek Peggirinsën Ti Rak Samaria* Ti In Bë Tatekin Alam Sën Denedo Dus Vu Hil

²⁹ Rëk mehö saga vongin bë tato yi nabë yi mehö nivesa, lom sën loğ tepëk yah vu Yesu bë, “Alam sën denedo dus vu sa lo, og sir mağ re lo?” ³⁰ Loğ Yesu nër yah vu yi bë, “Mehöti vu Yerusalem meneluğ meneya in bë na Yeriko. Lob alam-begö-hodek la detök rak yi loğ aggata, lob desis yi bedus rak bë nadiik geneggëp loğ aggata nenga. Log deggodek yi tob lu ngaa pin bedeya. ³¹ Loğ alam-deneko-seriveng ti tetuu aggata

saga beya meto, lob lè mehö saga, rëk ma geyö yoh aggata nenga vahi bekesuu meya. ³² Log alam Levi* ti yik vong nebë saga. Ya meto aggata saga belë yi geneggëp, rëk yoh aggata nenga vahi, bekesuu meya. ³³ Loḵ mëm Samaria* ti medo netamu beya meto belë mehö saga geneggëp, lob kwa pesivin yi. ³⁴ Lom to meya dus vu yi berikin wain los wël* raḵ begö nyë, geteta. Log tung yi raḵ ya yi dogi, beḵo meya mebë loḵ ya vatëveḵ-bej ti begin yi nivesa. ³⁵ Log heng to, lob vo kina luu vu mehö sën neḵin vatëveḵ-bej lo, genër vu yi bë, 'Gwegin mehö sënë nivesa. Genabë monë sënë su yoh vu rë lob ḡbasap honḡ monë la jaḵ geving, og sëḵ nom geto, lob mëm sebo doḵ nah honḡ monë.' ³⁶ Nebë saga, om kwam nevo bë mehö löö sën deyoh aggata agi ti tena vonḡ yoh vu nebë sën nedo dus vu mehö sën devasap yi agi?" ³⁷ Lob mehö-horek-yi lo nër yah bë, "Mehö sën kwa pesivin yi lo." Lob Yesu nër vu bë, "Om ḡna jaḵ, log yik gwevonḡ nabë saga."

Marta Luho Maria

³⁸ Loḵ tum ya medo denëḵo loḵ beya deverup begganḡ-bu ti, lob Yesu loḵ ya, lob avëh ti arë nebë Marta ḵo yi loḵ ya ben. ³⁹ Log Marta ari ti nedo barë nebë Maria. Lob Maria verup nedo loḵ Mehöböp vaha menebë nenga vu yi ḡḡek. ⁴⁰ Rëḵ Marta og nevonḡ huk nḡahi in neyeh nos lu nḡaa, om kwa neya vu nḡaa aggagga. Nevonḡ nebë sënë, lob ya menër vu Yesu bë, "Mehöböp, arig vuu sa gesenḡo ti nehevong huk böp meneheyeh nos. Ma su kwam nevo sënë rë? Om ḡnanër vu Maria nabë nam doḵ vu sa." ⁴¹ Loḵ Mehöböp nër yah vu yi bë, "Marta, Marta, kwam neya nḡahi genewam neraḵ in nḡaa nḡahiseḵë. ⁴² Rëḵ mu hil naraḵ vu in nḡaa timu, lob Maria ḵo nḡaa nivesa sënë ya vu yi ggovek ya, lob hil su rëḵ abo nḡaa nivesa sënë vër in yi rë."

Hil Najom Jaḵ Nabë Sënë

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

11 Buk ti lob Yesu medo nejom raḵ loḵ nyëḡ len ti. Jom raḵ ggovek, loḵ yi hur maluh ti nër vu yi bë, "Mehöböp, ḡtahu he doḵ jomraḵsën nabë sën Jon netahu yi hur maluh wirek lo." ² Loḵ nër yah vu sir bë, "Bë ham najom jaḵ, og ham nanër nabë sënë:

'Amaḡ,

arëm yö ḡëp vabuung.

Gemehönon pin degurek babum.

³ ḡebo nos vu he noh vu buk pin.

⁴ Log ḡedahun he nḡaa nipaya na.

In he nḡo nedahun mehönon pin hir nḡaa nipaya sën denevonḡ vu he lo ya.

Log su gweli he na vu pelëpinsën."

⁵ Log nër vu sir ving bë, "Maḵ bë ham ti kedi mena vu yi alam ti doḵ buk vuheng menanër vu nabë, 'Sa mehö-e! ḡebo brët löö vu sa rë, ⁶ in sehöḡ vatëveḵ ti medo meyam benahën neverup vu sa, lob nos teka su nedo vu sa in bë ga rë.' ⁷ Loḵ yi alam ti sën lo maḵ rëḵ nanër nah vu yi nabë, 'Su ḡegwee vu sa. In sa vehii reping beniwëëḵ raḵ gehe los hurmahen ahëp yiing ya;

om sa su yoh vu bë rëḵ kedi menök bo nḡaa ti vu honḡ rë.' ⁸ Rëḵ mu sa nanër vu ham nabë: Maḵ su rëḵ kwa bo yi mehö saga nabë bo vu yi rë, rëḵ mu netahi me-negeyeh loḵ, om rëḵ kedi mebo nḡaa pin sën neraḵ vu in lo vu yi. ⁹ Om sa nanër vu ham nabë: Bë ham kwe-taḡ nḡaa vu Anutu, og rëḵ bo vu ham. Geham bë sero nḡaa, og ham rëḵ natök jaḵ. Geham bë pepa jaḵ reping, og Anutu rëḵ tahinin vu ham. ¹⁰ In alam pin sën deneketaḡ nḡaa vu Anutu lo, og nevo vu sir. Galam sën denesero nḡaa lo, og denetök vu. Galam sën denepepa raḵ reping lo, og Anutu netahinin vu sir.

¹¹ Bë ham ti nalu ketaḡ nos vu ama, og maḵ rëḵ bo ḡelöng ti vu yi? Ma bë ketaḡ ḡël vu yi, og maḵ rëḵ bo nyël ti vu yi? Ma! ¹² Log bë nalu ketaḡ ḵöḵrëeh ḡahis ti vu ama, og maḵ ama rëḵ bo veveyaḡek ti vu yi? Rëḵ nama! ¹³ Ham alam nimin paya rëḵ ham nevo nḡaa nivesa vesa vu nalumin lo. Gaḵ Amaḡ sën nedo yaḡek lo nevonḡ nḡaa nivesa rot kesuu ham, om rëḵ bo Anon Vabuung vu alam sën deneketaḡ vu yi lo."

Denër Bë Yesu Nevonḡ Huk Raḵ Belsebul* Niwëëḵ

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ Yesu tii memö kwa nḡengöleng ti to meya in mehöti, genevengwëḡ nivesa. Lob alam kwaj neya nḡahi mederanḡa nemaj. ¹⁵ Rëḵ sir vahi denenër bë, "Netii memö to deneya raḵ memö hir ala Belsebul* niwëëḵ." ¹⁶ Gesir vahi kwaj nevo bë deseggi Yesu, lom denër vu bë gevonḡ nḡaa böp yaḡek yi ti medegelë. ¹⁷ Rëḵ raḵ ayoḵ ni, lob nër vu sir bë, "Bë alam dob timu debasuh sir bedengis sir, og hir nyëḡ rëḵ nabumeng na. Log alam degwa ti bë debasuh sir medengis sir, og rëḵ arëḵ nama na. ¹⁸ Om nabë Satan losho yi alam debasuh sir na yu luu medengis sir, og hir nyëḡ rëḵ ḡëp niwëëḵ nabë va? Senër sënë in ham nër bë sa nehetii memö raḵ Belsebul* niwëëḵ. ¹⁹ Rëḵ bë Belsebul* nelok vu sa yönon besa nehetii memö to deneya, og maḵ re nelok vu ham alam besën denetii memö to deneya agi? Om ham alam saga degenḡo ham ḡḡek sagi medeseggi rë. ²⁰ Rëḵ mu nabë Anutu nema nelok vu sa, besa nehetii memö lo, og saga tato bë Anutu yam vu ham ggovek ya in bë ḡëgin ham.

²¹ Nabë mehö niwëëḵ ti medo los nḡaa-begö-yi megegin yi begganḡ nivesa, og yi nḡaa pin yö nedo nivesa. ²² Rëḵ mu nabë mehö los niwëëḵ ngwë niwëëḵ kesuu yi beberup ngis yi medahun na, og nevo yi nḡaa-begö-yi sën kwa nevo bë rëḵ doḵ vu yi lo vër, betum bo yi nḡaa pin vër bebo gelek yi alam.

²³ Mehöti sën su nelok vu sa rë lo, og nesis begö vu sa. Gemehöti sën su nelok vu sa menesupin sipsip ving rë lo, og netii sir meya denepalët loḵ."

Yesu Nër ḡḡek Peggirinsën Raḵ Memö Sën Neyom Gḡökin

(Mt 12:43-45)

²⁴ "Memö nipaya sën to neya in mehönon ti lo, og to meya medo neyoh nyëḡ nivevo menesero nyëḡ len ti in bë sewah doḵ. Rëḵ su netök vu rë lob nenër bë, 'Maam saḵ nah mena ḡalë begganḡ sën sa nado loḵ

wirek lo rë.²⁵ Lob yah verup rëk nelë bë desekee beggang sën lo bedevuneḵ vu menedo meris. ²⁶ Lob rengö yi beyah ḵo memö nemadvahi-bevidek-luu sën denevonḡ nḡaa nipaya rot medenekesuu yi lo, beyom denedo loḵ beggang sënë. Lob mehö sën nedo paya wirek lo, mëm nedo paya ya veröḵ yi rot.”

Alam Sën Kwaj Vesa Lo

²⁷ Alam yu böpata denedo, geYesu nenër ḡaḡek sënë, loḵ avëh ti nare loḵ sir vuheng bepisek in bë, “Avëh ti sën ḵo hong wirek, bevo rur vu hong lo, maḵ yö nedo los kwa vesa.” ²⁸ Rëḵ Yesu nër yah bë, “Rëḵ mëm alam sën denengö Anutu yi ḡaḡek agi medene-sepa loḵ lo, og mëm kwaj vesa rot mekesuu yi.”

Alam Detahi Bë Degelë Nḡaa Böp

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

²⁹ Log alam nḡahiseḵë denesup sir yam ggök ggökin rot, lob nër vu sir bë, “Alam vu buk sënë og sir alam nij paya, om deketaḡ bë degelë nḡaa böp yaḡek yi. Rëḵ mu sa su rëḵ tato nḡaa böp ti vu sir rë. Gaḵ yik sëḵ tato nḡaa böp nabë sën Yona lo mu vu sir beggovek.

³⁰ Wirek alam Nineve delë nḡaa böp sën töḵ vu Yona lo mederaḵ ni medeggërin sir. Om yik alam vu buk sënë rëḵ degelë nḡaa böp natöḵ vu Mehönon Nalu nabë saga in deḵaḵ ni medegërin sir. ³¹ Log vu Buk-tamusën og Anutu rëḵ seggi mehönon hir ḡaḡek, lob rëḵ avëh-los-bengö vu sën sang neverup lo kedi bare menanër ḡaḡek jaḵ alam vu buk sënë nabë denevonḡ nḡaa nipaya. In wirek avëh sënë nedo dob nenga, rëḵ yam in bë genḡo Solomon* yi ḡaḡek los kwa böp. Gaḵ mehö sën nedo gwëbeng agi kesuu Solomon*, rëḵ ham su nḡo aye rë. ³² Log vu Buk-tamusën og Anutu rëḵ seggi mehönon hir ḡaḡek, lob rëḵ alam Nineve kedi debare medenanër ḡaḡek jaḵ alam vu buk sënë nabë denevonḡ nḡaa nipaya. In alam Nineve denḡo Yona aye medeggërin sir yah vu Anutu. Gaḵ mehö sën nedo gwëbeng agi kesuu Yona, rëḵ ham su wërin ham rë.”

Yesu Nër Bë Hil Malad Tu Hil Navid Yi Ram

(Mt 5:15; 6:22-23)

³³ “Mehöti su netaggi loḵ ram menevun luḵ ya reek len ma, nekeyoveḵin dëḡ raḵ rë. Gaḵ netunḡ raḵ ya reek in bë alam sën dedoḵ na beggang ayo lo degelë nyëḡ. ³⁴ Log malam tu navim yi ram. Bë malam natum in nḡaa nivesa, og rangah rëḵ gegwanḡ na navim pin los dahis. Gaḵ bë malam natum in nḡaa nipaya, og navim pin rëḵ malakenu doḵ. ³⁵ Om gwëgin hong nivesa, in rëḵ rangah sën nedo loḵ hong lo malakenu doḵ. ³⁶ Nabë navim pin rangah rot, gelen ti su malakenu rë, og navim pin rëḵ rangah na veröḵ nabë sën ram nejëh raḵ hong.”

Nḡaa Nipaya Sën Alam Parisai* Los Tatovaha Denevonḡ Lo

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 20:45-47)

³⁷ Yesu nër ḡaḡek sënë ggovek, log Parisai* ti nër bë na mega nos geving yi. Lob ya meloḵ ya beggang ayo beya nedo ya tevor. ³⁸ Lob Parisai* sënë lë bë Yesu sesor meya nedo ya tevor menegga nos gesu ripek nema rë, lom kwa ya nḡahi. ³⁹ Rëḵ Mehöböp nër vu yi bë, “Ham Parisai*, ham neripek kap los perë navi mu, gaḵ ham ayomin og hodeḵ los nḡaa nipaya pup ya. ⁴⁰ Ham kwamin ma! Anutu sën nero nḡaa demi lo, maḵ su nero ayo peggo ving rë? ⁴¹ Gaḵ ham doḵ vu alam sën deneraḵ vu in nḡaa, loḵ mëm ham rëḵ nimin röp jaḵ los dahis.

⁴² Rëḵ mu ham Parisai*! Gëpin ham! In ham nos pin vu huk saga sën ham neḵo anon ti ti ggëp sën netu nemadluho lo, beham netunḡ netu seriveng vu Anutu. Ham netunḡ nos böp los mahen mahen pin nebë yeseḵ los ḵele navi, gejojeng reggu nivesa aggagga. Rëḵ mu ham nehök nḡaa niröp los sën ahëmin geving Anutu lo. Yönon, horek sën nebë hil abo nḡaa sën netu nemadluho natu seriveng vu Anutu lo, og hil su rëḵ ḡevuu na rë. Rëḵ mu mëm hil sepa doḵ nḡaa böp sënë namuḡin.

⁴³ Wöp-o! Ham Parisai*! Gëpin ham! In ham ahëmin neving panḡsën bë ham medo lël mala doḵ dub ayo geham ahëmin neving bë alam debengwëḡ vu ham medegeḵo ham jaḵ doḵ alam tabaak.

⁴⁴ Wöp-o! Gëpin ham! In ham nebë heljëḡ sën neggëp vunsën loḵ söv ḡebinë lo. Alam su deneraḵ ni rë, geÿö medo deneggök ham ggëp vavunë.”

⁴⁵ Lob alam-horek-yi ti nër yah vu yi bë, “Genër nebë saga, om genër ḡaḡek nipaya yam raḵ he ving.” ⁴⁶ Loḵ Yesu nër yah bë, “Ham alam-horek-yi, gëpin ham ving! In ham netelë nḡaa maggin raḵ ya mehönon kwaj. Rëḵ ham ti su netelo nema ya in bë doḵ vu sir teka rë.

⁴⁷ Wöp-o! Gëpin ham! In ham ḵenumin lo desis alam-denenër-ḡaḡek-rangahsën lo wirek medediik, log gwëbeng og ham medo nelev beggang-bedub-yi nivesa vesa raḵ nedo waak sën denebë seḵëj loḵ lo.

⁴⁸ Ham nevonḡ nebë sënë, log ham kwamin nevo ham ḵenumin lo hir nḡaa nipaya saga beham ahëmin nivesa in. In ham ḵenumin denesis alam saga, log ham nevuneḵ vu hir bedub.

⁴⁹ Nebë saga om sën Anutu los kwa böp nër bë, ‘Sëḵ ḡevonḡ alam-denenër-ḡaḡek-rangahsën los sinarë la dena vu sir, lob rëḵ dengis sir la denadiik, gedegetii vahi na depalët doḵ.’ ⁵⁰ Nebë saga om Anutu rëḵ nanër alam-denenër-ḡaḡek-rangahsën pin sën denesis sir wirek vu nyëdahis sën Anutu tung yaḡek los dob beyam verup gwëbeng agi degwa gëp vu alam vu buk sënë nabë desis sir ving. ⁵¹ Loḵ sën Abel diik wirek lo rot, beyam verup loḵ Sakaria sën diik loḵ jepö degwa los dub ayo vabuung vuheng atov lo. Sa nanër vu ham yönon nabë: Anutu rëḵ nanër nabë nipaya pin nyëvewen rëḵ natöḵ vu alam sën denedo gwëbeng agi.

⁵² Wöp-o! Ham alam-horek-yi! Gëpin ham! In ham vun kii sën tatekin aggata vu mehõnon medejaḵ ḡaḡek los kwa böp ni lo. Ham su nõgo nepedi veluung avi meneloḵ ya rë, log ham newërin aggata in alam vahi sën denevonḡin bë dedoḵ na lo ving."

⁵³ Lob Yesu vu begganḡ sënë ayo beto meyah dobnë, lob alam-horek-yi losho Parisai* nij wëëk medenevonḡ newa newa in bë denanër ḡaḡek jaḵ yi. Lob deneloḵ tepëḵ in ḡaḡek agga ti ti vu yi pangsen in bë degenḡo aye. ⁵⁴ Lob deseji yi in bë denatõḵ jaḵ ḡaḡek ti berup avi, lob degevonḡ ḡaḡek vu yi.

Yesu Nër Bë Hil Ġëgin Hil In Ngaa Tetuhinsën
(Mt 10:26-27)

12 Alam ngahiseḵë raḵ neggëp mehõmehõ desup sir yam mederaḵ vu sir, log Yesu nenër vu yi hur maluh lo bë, "Ham su gwa jaḵ Parisai*, in ham rëḵ natu alam kwamin luu nabë sir. ² In ngaa pin sën neggëp vunsën lo, rëḵ natõḵ nam rangah vu tamusën. Genḡaa pin sën debom meneggëp loḵ ḡobeng gwëbeng lo, og mehõnon rëḵ dejaḵ ni vu tamusën. ³ Nebë sënë om ḡaḡek sën ham nenër loḵ mala vahis lo, og alam rëḵ degenḡo jaḵ hes. Ga, ḡaḡek pin sën ham nepatereng loḵ begganḡ ayo lo, og rëḵ debare jaḵ telig gedetahi na rangah."

Yesu Nër Bë Hil Ağõnengin Anutu Yõ Timu Baḡurek Babu
(Mt 10:28-31)

⁴ "Sa mehõ lo, sa nanër vu ham nabë: Ham su gönengin alam sën dengis ham navimin mu meham nadiik lo. In su deyoh vu bë dengis ham anomin geving rë. ⁵ Gaḵ mëm sa tato mehõ sën ham ḡõnengin yi lo: Ham ḡõnengin yi sën nesis mehõnon medenediik, geni-wëëk neggëp beyoh vu bë rëḵ getë anoj doḵ na Nyëḡ-nengwah-yi geving lo. Om sa nanër vu ham nabë mëm ham gönengin Mehõ sënë.

⁶ Log ham neraḵ ni. Alam denebaḡo soḵ mahen nmadvahi raḵ toea luu mu, rëḵ Anutu su kwa nevirekin soḵ nebë sënë ti rë. ⁷ Gaḵ ham, og Anutu tevin ham yumin viis pin los dahis beneraḵ ni. Om ham su gönengin ham, in Anutu kwa nevo ham kesuu soḵ mahen mahen ngahiseḵë sënë meneḡin ham."

Yesu Nër Ġaḡek Raḵ Alam Sën Denanër Yesu Arë Rangah Lo
(Mt 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ "Log sa nanër vu ham nabë: Bë mehõti nanër yi rangah gëp mehõnon malaj nabë sa alam yi, og Mehõnon Nalu rëḵ nanër yi rangah nabë sënë gëp Anutu yi angër lo malaj. ⁹ Log bë mehõti dah sarëḡ vun in mehõnon, og sëḵ dah arë vun in Anutu yi angër lo.

¹⁰ Mehõti bë nanër ḡaḡek nipaya ti jaḵ Mehõnon Nalu, og aggata neggëp in bë mëm Anutu rëḵ dahun yi nipaya sënë na. Gaḵ nabë mehõti nanër ḡaḡek nipaya ti jaḵ Anon Vabuung, og aggata su neggëp in bë Anutu rëḵ dahun yi nipaya ti sën lo na rë.

¹¹ Log nabë alam degelë ham paya in sën ham ne-sepa loḵ sa lo medegeḵo ham na dub-supinsën-yi ayo, gevu gavman, gevu alam sën detu ggev lo, og ham su newamin jaḵ nabë, 'Maḵ hil rëḵ nanër ḡaḡek nah nabë va? Ma hil rëḵ nanër ḡaḡek re?' ¹² Gaḵ doḵ buk saga, og Anon Vabuung yõ rëḵ gevonḡ ḡaḡek sën ham nanër nah lo vu ham."

Ġaḡek Peggirinsën Raḵ Mehõ-los-bengõ-ggorek-sënKwa Masën Ti

¹³ Alam yu böpata sën yam denedo lo ti nër vu Yesu bë, "Tatovaha, ḡenanër vu arig nabë basuh alu amamin yi ngaa pin begevonḡ vahi vu sa." ¹⁴ Rëḵ Yesu nër yah vu yi bë, "Sa mehõ-e! In re ggooin sa raḵ in bë sa gango ham ḡaḡek, ma sebo ham ngaa gelek-a?" ¹⁵ Log nër vu sir ving bë, "Ham gweḡin ham! Beham kwamin bo in ham rëḵ malamin anon in ngaa ngaa. In mehõti sën yi ngaa ngahiseḵë lo, og su rëḵ medo mala-tumsën jaḵ yi kupeḵ rë."

¹⁶ Loḵ tatekin ḡaḡek ngwë ggõkin vu sir bë, "Mehõ-los-bengõ-ggoreksën ti yi nos anon loḵ rot menedo huk anon. ¹⁷ Lob mehõ-los-bengõ-ggoreksën sënë kwa nevo loḵ ayo bë, 'Sëḵ gevonḡ nabë va? Sehõḡ begganḡ su yoh vu bë sa ḡetunḡ nos anon pin sënë doḵ nam rë.' ¹⁸ Loḵ nër bë, 'Maam sa gevonḡ nabë sënë: Sëḵ kevoh sa jõk pin na, gesedev böp böp doḵ nah. Lob mëm sëḵ ngupin wit* ḡahis los sa ngaa nivesa vesa pin jaḵ na jõk sënë. ¹⁹ Log mëm sëḵ nanër vu sa nabë, 'Ma sa in-a! Sesupin ngaa ngahiseḵë beyoh vu ngebek ngahiseḵë rot. Om sëḵ sewah bemedo meḡa los nanum kwaḡ vesa vesa.'" ²⁰ Rëḵ Anutu nër vu yi bë, 'Kwam ma rot! Rëḵ ḡenadiik pehi buk sënë. Log ngaa pin sën ḡesupin menedo lo, og rëḵ natu re yi ngaa?' ²¹ Om alam sën yõ kwaj neya vu hir ngaa mu gesu kwaj neya vu Anutu rë lo, rëḵ nabë saga."

Yesu Nër Bë Hil Su Newad Jaḵ Bekwad Na Ngahi
(Mt 6:25-34)

²² Log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, "Nebë saga om sa nanër vu ham nabë: Ham su newamin jaḵ in ham medoḵ tepëḵ nabë, 'Hil rëḵ aḡa va?' Geham su newamin jaḵ in navimin nabë, 'Hil rëḵ kebu navid jaḵ va?' ²³ In hil anod kesuu nos gehil navid kesuu tob. ²⁴ Om ham kwamin bo soḵ lo rë. Su denehin nos ḡahis rë, gesu denerur anon medenesupin rë. Hej jõk los begganḡ sën degetunḡ anon doḵ lo ma. Rëḵ Anutu nevet sir. Gaḵ ham mehõnon, og ham kwesuu soḵ lo yõnon! ²⁵ Nabë ham ti kwa bo nabë geḵo yi buk sën medo mala vesa lo seggi berup na teka geving, og maḵ yoh vu bë rëḵ gevonḡ-a? ²⁶ Ma! Ham su yoh vu bë gwevonḡ ngaa mahen teka nabë sënë rë, om ham su newamin jaḵ in ngaa vahi.

²⁷ Ham kwamin bo sesik talohok sën nekweḵ pahup ayo lo rë nabë deneraḵ nebë va? Su denevonḡ huk rë, besu denevasu tob rë. Rëḵ mu sa nanër vu ham nabë: Wirek Solomon* los yi vuneḵ vuneḵ niḵapiik neggërin yi, rëḵ mu ti su nivesa nebë sesik sënë rë. ²⁸ Yõnon, Anutu neḡin vos sën nare gwëbeng gerëḵ dekesik ne-

heng medebesi jaḵ na nengwah agi nivesa. Om nebë va sën ham su ayomin neya timu vu Anutu rë-ë? Ham jaḵ ni nabë Anutu rëḵ geḡin ham nivesa geving kesuu vos saga. ²⁹ Om ham su newamim jaḵ medoḵ tepëḵ in ham nabë ham rëḵ gwa va los nanum va? Geham su medo mekwamin na nḡahi. ³⁰ In alam dahis vu dob yik kwaj nevo nḡaa pin sënë panḡsën bē denatōḵ vu. Gaḵ ham Amamin vu yaḡek raḵ ni ggovek ya bē ham neraḵ vu in nḡaa nebë sënë. ³¹ Gaḵ mēm ham malamin sepa nabë Anutu natu ala begeḡin ham, lob mēm rëḵ bo nḡaa pin saga vu ham geving.”

Yesu Nër Bë Hil Angupin Nḡaa Nivesa Gëp Yaḡek
(Mt 6:19-21)

³² “Ham sipsip yu mahen teka sënë, ham su göneng! Gaḵ ham Amamin vu yaḡek joo ḡaḡek menare vorot bē ham rëḵ natu alam-los-bengömin beham medo nivesa geving yi. ³³ Ham gwevonḡ ham nḡaa pin balam debaḡo, lob ham bo monë sën ham gweḵo jaḵ lo vu alam sën deneraḵ vu in nḡaa lo in doḵ vu sir. Ham sero jej-monë-yi sën su rëḵ siis jaḵ rë lo. Geham ngupin nḡaa nivesa vesa gëp yaḡek, in vu yaḡek og nḡaa su mala nema rë galam hodeḵ su deyoh vu bē dena dus jaḵ rë, gejeluj su neloḵ rë. ³⁴ Nyëḡ sën ham ngupin ham kupeḵ bemedo doḵ lo, og ham rëḵ gwëp natu-min.”

Yesu Nër Bë Hil Ġero Hil, Bemedo Ġeḡin Yesu Duk Nom

³⁵ “Ham gwevëh ham tob dus, beham baḵu ahon jaḵ kabi, geham taggi doḵ ram, bemedo gweḡin Yesu duk nom. ³⁶ Ham gwevonḡ nabë sën hur deneḡin hir alam in ya nos böp sën maluh ti lu venë denejom nemaj gerëḵ nom geto lo, om deneḡin yi in bē pepa jaḵ repinḡ, og detahinin pevis in yi. ³⁷ Nabë alaj nom geto begelë genahën medo denetum, og hur lo sënë rëḵ kwaj vesa. Sa nanër vu ham yönon nabë: Alaj yö rëḵ gevëh tob nos yi gërin yi, log mēm nanër vu sir nabë na detetup doḵ tevoh. Log yö rëḵ bo nos gelek sir. ³⁸ Yönon, nabë nam buk vuheng, ma doḵ sën kökrëeh nesu beron ti geneggëp yah lo, begelë nabë yö nedo denetum, og yö rëḵ kwaj vesa rot.

³⁹ Log ham kwamin bo nḡaa sënë rë: Bē begganḡ ala genḡo hes mala sën mehö hodeḵ rëḵ godeḵ yi nḡaa lo bengö namuḡin, og su yoh vu bē rëḵ gelë mehö saga mu gedoḵ na yi begganḡ ayo rë. ⁴⁰ Om ham gwero ham nabë saga, in Mehönon Nalu rëḵ nom doḵ buk ti sën ham su kwamin nevo bē rëḵ nom doḵ lo rë.”

Ġaḡek Peggirinsën Raḵ Hur Nivesa Los Hur Nipaya
(Mt 24:45-51)

⁴¹ Lob Pita loḵ tepëḵ in bē, “Mehöböp, maḵ nḡo genër ḡaḡek peggirinsën sënë vu he mu, ma genenër vu alam pin ving-a?” ⁴² Loḵ Mehöböp nër yah bē, “Maḵ hur ti tena nedo, beyi mehö los kwa benevonḡ yi huk niröp-a? Og mēm ala rëḵ gooin yi jaḵ in geḡin yi hur vahi pin mebo nos gelek sir niröp doḵ buk sën degeḵo

nos lo! ⁴³ Og ala rëḵ na genom berup begelë nabë yi hur nevonḡ huk yoh vu sën nër lo, lob yi hur sënë rëḵ kwa vesa. ⁴⁴ Gesa nanër vu ham yönon nabë ala rëḵ gevonḡ yi nḡaa pin doḵ na nema in geḡin. ⁴⁵ Gaḵ bē hur saga kwa bo nabë ala su rëḵ nom berup pevis rë, lob beek hur maluh los hur avëh, log yö medo mega los nanum mekeyevin, ⁴⁶ og ala rëḵ nom doḵ buk ti sën yi hur su neḡin yi loḵ lo rë, gaḵ rëḵ nom doḵ hes mala sën yi duḡin lo. Lob ala rëḵ ngis yi rot mebasap yi, log getë yi na medo geving alam sën denekeyëh ḡaḡek lo, bedegeḵo nyëvewen gëp ti.

⁴⁷ Sa nanër nabë hur sën neraḵ ala kwa ni ggovek ya, rëḵ mu su nesepa loḵ rë, om ala rëḵ beek yi panḡsën rot. ⁴⁸ Log mehöti bē duḡin ala kwa lom gevonḡ paya beyoh vu bē rëḵ geḵo nyëvewen doḵ nah, og ala su rëḵ beek yi panḡsën rot rë. In alam sën alaj bo nḡaa nḡahiseḵë doḵ nemaj lo, og alaj kwaj nevo bē degevonḡ huk böpata medegeḡin nḡaa pin saga nivesa. Log alam sën degeḡin huk nḡahiseḵë lo, og alaj kwaj nevo bē degevonḡ pin niröp, gedegevonḡ huk vahi geving.”

Yesu Nër Bë Mehönon Rëḵ Debasuh Sir Degwa Jaḵ Yi Ġaḡek
(Mt 10:34-36)

⁴⁹ “Sa haḵo nengwah yam in bē natum gëp dob, om ko nengwah sënë natumeḵ-a! ⁵⁰ Dus raḵ in bē sa ḡaḵo ḵerus, om sa hevönḡin bē govek na pevis in sayoḡ magggin rot. ⁵¹ Maḵ ham kwamin nevo bē seyam in bē gevonḡ mamer vu dob-a? Ma! Sa nanër vu ham nabë: Seyam in bē alam degenḡo sa ḡaḡek bedebasuh sir na yu luu. ⁵² Rëḵ degevonḡ doḵ buk sënë mena rot. Alam nemadvahi rëḵ demedo doḵ begganḡ timu, lob debasuh sir na yu luu. Löö rëḵ degelë luu paya, log luu rëḵ degelë löö paya. ⁵³ Rëḵ debasuh sir bamaj rëḵ degelë naluj maluh lo paya, genaluj maluh rëḵ degelë amaj paya. Log ataj rëḵ depemëḡin naluj avëh lo, genaluj avëh lo rëḵ depemëḡin ataj. Gavëh böp rëḵ denapëëḡ ggej avëh lo geggej avëh lo rëḵ denapëëḡ ggej avëh böp, degwa jaḵ sa ḡaḡek.”

Nḡaa Sën Hil Rëḵ Ġalë Jaḵ
(Mt 16:2, 3; Mk 8:11-13)

⁵⁴ Log nër vu alam ving bē, “Ham nelë beggob nekebu yam ggëp sën hes nemasuseḵ ya lo, lob ham nenër pevis bē, ‘Hob vonḡin geto! Lob hob neto yönon.

⁵⁵ Log ham nenḡo bē sanḡ neyam ggëp ahë, lob ham nenër bē, ‘Hes vonḡin natum böpata-o!’ Lob anon neraḵ yoh vu saga. ⁵⁶ Ham alam ḡaḡek tetuhinsën ata! Ham nelë raḵ dob yi nḡaa, ga, yaḡek yi nḡaa. Rëḵ ham su neraḵ buk sënë ni beneraḵ ni bē Anutu nevonḡ huk loḵ ham vuheng atov rë.”

Yesu Nër Bë Hil Semu Ġaḡek Pevis Gaḵ Su Na Beböpa-ta Jaḵ
(Mt 5:25-26)

⁵⁷ “Nebë va sën ham su nḡo neseggi nḡaa sën neyoh vu lo menevonḡ rë-ë? ⁵⁸ Buk sën genena geving mehö

sën melu neya in gwevonḡ ḡaḡek lo, og melu nahën nenök aggata, log ḡenanër vu yi bemelu semu ḡaḡek, in rëḡ dadii hongḡ doḡ na jaas sën nenḡo ḡaḡek lo nema. Lob jaas bo hongḡ doḡ na ahëvavu nemaj, lob ahëvavu degetunḡ hongḡ doḡ na ḡarabus. ⁵⁹ Om sa nanër vu hongḡ nabë: Su rëḡ gwetah hongḡ vër in ḡarabus pevis rë. Gaḡ rëḡ ḡemedo rot bena berup doḡ buk sën hongḡ nyëvewen govek na los dahis lo lom mëm."

Mehöti Bë Su Gërin Yi Rë, Og Rëḡ Mala Nama

13 Yik loḡ buk sënë, lob mehö la denër alam Galilea la vu Yesu bë Pilatus sis sir benij köḡ ke-seh beto meya sarömin ving hir seriveng köḡ. ² Lob Yesu nër yah vu sir bë, "Ham kwamin nevo bë alam Galilea sënë hir nḡaa nipaya nḡahi neggëp vu sir kesuu Galilea vahi pin om sën malaj ma rak-a? ³ Sa nanër vu ham niröp nabë: Ma! Su nebë saga rë! Rëḡ mu nabë ham su gwërin ham rë, og ham pin rëḡ malamin nama nabë saga. ⁴ Ma alam nemadluho-menemadvahi-vidék-löö (18) sën begganḡ ading vu Siloam kepë mesis sir wirek bedediḡ lo, og maḡ ham kwamin nevo bë hir nḡaa nipaya kesuu alam vahi pin sën denedo Yerusalem lo hir nḡaa nipaya? ⁵ Ma! Sa nanër vu ham niröp nabë: Su nebë saga rë! Rëḡ mu nabë ham su gwërin ham rë, og ham rëḡ malamin nama nabë saga."

Ḡaḡek Peggirinsën Raḡ Kele Sën Su Nesis Anon Rë Lo

⁶ Loḡ nër ḡaḡek peggirinsën ti bë, "Mehöti varoh kele pik* ti menare loḡ yi huk wain ayo, lob ya in bë gelë anon mejur, rëḡ anon ma. ⁷ Lob nër vu hur sën nevongḡ huk in lo bë, 'Ḡenḡo? Seyam sero pik* anon yoh vu nḡebek löö, rëḡ ma, om ḡebuv kele na, ma va sën vasap dob jeji rot-ël' ⁸ Loḡ yi hur sën lo nër yah bë, 'Mehö böp, ḡenaḡöök ḡebare ta ngwë sënë geving, besedev dob doḡ degwa, gesa ḡetunḡ tebek doḡ degwa balu ḡalë rë. ⁹ In maḡ mëm rëḡ ngis anon doḡ ta sënë. Rëḡ mëm nabë nama lo, og mëm nḡo rëḡ ḡebuv na.'"

Yesu Vongḡ Bavëh Ti Nivesa Raḡ Loḡ Buk-sewahsën-yi

¹⁰ Yesu vare nenër ḡaḡek vu alam loḡ Buk-sewahsën-yi* ti loḡ dub-supinsën-yi ayo. ¹¹ Log avëh ti nedo, rëḡ memö gwangḡ ya ayo lob vongḡ beni neraḡ yoh vu nḡebek nemadluho-menemadvahi-mevidek-löö (18). Lob avëh sënë sekë ma rot gedemi sekë vegguu besu yoh vu bë kedi bare niröp rë. ¹² Yesu lë yi, lob tahi yi ya benër vu bë, "Avëh-e, sa hevongḡ behongḡ niraksën maya." ¹³ Log bë nema rakḡ avëh sënë, lob demi sesor avuti benare niröp. Log avëh lo ḡo Anutu arë rakḡ. ¹⁴ Rëḡ dub-supinsën-yi ala ahë sengën pangsën in Yesu vongḡ bavëh sënë nivesa rakḡ loḡ Buk-sewahsën-yi*. Lob nër vu alam pin bë, "Buk-huk-yi nemadvahi-bevidek-ti neggëp, om nabë ham nam in degevonḡ beham nimin vesa jaḡ, og ham nam doḡ buk-huk-yi, gaḡ ham su nam in nḡaa nabë sënë doḡ Buk-sewahsën-yi*." ¹⁵ Loḡ Mehöböp nër yah vu yi bë, "Ham alam kwamin luu! Neloḡ Buk-sewahsën-yi* og ham pin neya böök bej be-

ham nekwevelekin ham burmakau los dogi beneḡo sir ya denenum bël. ¹⁶ Gaḡ avëh sënë lo, og yikḡ Abraham yi mewis yi, rëḡ Satan jom yi ahon yoh vu nḡebek nemadluho-menemadvahi-vidék-löö (18). Om sa bë kevelekin aggis in yi doḡ Buk-sewahsën-yi*, ma su yoh vu rë?" ¹⁷ Nër nebë sënë, lob sir sën denelë yi paya lo nij mum. Galam pin ahëj nivesa medepisek rot in nḡaa nivesa pin sën nevongḡ agi.

Ḡaḡek Peggirinsën Raḡ Mastet* Los Yiist

(Mt 13:31-33; Mk 4:30-34)

¹⁸ Log Yesu nër ḡaḡek peggirinsën ngwë ggökin bë, "Maḡ sën Anutu-yi-nyëḡ anon jaḡ lo, og yikḡ nebë va? Maḡ sëḡ tateḡin jaḡ va? ¹⁹ Sën Anutu-yi-nyëḡ anon jaḡ lo, og yikḡ nebë nos sën hil nanër bë mastet* lo ḡahis. Mehöti ḡo mastet* sënë ḡahis behin loḡ yi huk. Lob kip merig beni nebë kele, lob soḡ sën denevëeng medeneya agi yam denejegwi newisej loḡ."

²⁰ Loḡ nër ḡaḡek peggirinsën ngwë ggökin bë, "Maḡ sa tateḡin sën Anutu-yi-nyëḡ anon jaḡ lo jaḡ va ngwë geving-a? ²¹ Sën Anutu-yi-nyëḡ anon jaḡ lo, og yikḡ nebë yiist* sën nevongḡ bebrët nerig lo. Avëh ti sarömin yiist* sënë los parawa ḡetukḡ böp löö loḡ ḡabum, lob köd parawa pin sënë merig."

Hil Adoḡ Na Veluung Avi Mahen

(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Log ya neḡo loḡ nyëḡ los begganḡ-bu la, menenër ḡaḡek vu alam, log ya in bë na Yerusalem, ²³ lob mehöti loḡ tepëḡ vu yi bë, "Mehöböp, maḡ yikḡ Anutu rëḡ geḡo alam ti ti mu nah vu yi?" Loḡ Yesu nër yah vu bë, ²⁴ "Ham pasangḡ dev vahamin doḡ in ham doḡ na veluung avi mahen. In sa nanër vu ham nabë: Alam nḡahiseḡë rëḡ degevonḡin rot nabë dedoḡ na, rëḡ mu su rëḡ denoh vu rë, ²⁵ in begganḡ ala rëḡ kedi bebehii repinḡ. Log ham rëḡ berup bare dobnë bepepa jaḡ, ḡenanër nabë, 'Mehöböp, ḡetahinin repinḡ in he!' Loḡ rëḡ nanër nöḡ vu ham nabë, 'Ham re lo? Sa duḡin ham!' ²⁶ Loḡ ham rëḡ nanër nah nabë, 'He sën hil los naha nos los nanum loḡ ti, geḡenare loḡ he aggata meḡenenër ḡaḡek vu he lo.' ²⁷ Loḡ rëḡ nanër vu ham nabë, 'Ham re lo? Sa duḡin ham! Ham sënë nevongḡ nḡaa nipaya, om ham jaḡ na nenga in sa!' ²⁸ Ham rëḡ gwelë Abraham ga, Isaak ga, Yakop galam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën pin demedo doḡ Anutu-yi-nyëḡ, rëḡ mu ham, og rëḡ dejos ham nah dobnë beham rëḡ ngu megweköö nyëmin. ²⁹ Gaḡ alam vu nyëḡ sën hes mala neverup los nyëḡ sën hes mala nemasuseḡ ya lo, galam vu nyëḡ sën ayöongḡ neyam lo los nyëḡ sën sangḡ neyam lo, og rëḡ dedoḡ na bemedo dega nos böp ḡëp Anutu-yi-nyëḡ. ³⁰ Yönon, log alam vahi vu tamusën rëḡ nah denatu alam muḡinsën. Galam vahi vu muḡinsën rëḡ nom denatu alam tamusën."

Yesu Su Raḡ Yerusalem

(Mt 23:27-39)

³¹ Lob alam Parisai* la denër niröp loḡ buk sënë vu yi bë, "Gwevuu nyëḡ sënë geḡena nyëḡ ngwë, in Herot*

vongin ngis hong megenadiik.”³² Loḵ Yesu nēr yah vu sir bē, “Ham na nanēr vu anöö bemēn kwa ngahi saga nabē, ‘Gēngō! Sēḵ ḡetii memō geto dena, gesēḵ ḡevonḡ balam nijraksēn nijvesa jaḵ pehi geneheng. Gaḵ duu og sēḵ semu sa huk na verōḵ yi.’³³ Rēḵ mu sēḵ medo mena pehi sēnē geneheng, ga, duu. In su yoh vu bē dengis alam-denenēr-ḡaḡek-ranḡahsēn ti doḵ begganḡ-bu ngwē rē, gaḵ yiḵ yō dengis menadiik doḵ Yerusalem timu.

³⁴ “Oo Yerusalem, Yerusalem, hong mehō ḡenesis alam-denenēr-ḡaḡek-ranḡahsēn medenediik, ḡegenetengwa Anutu-yi-alam sēn nevonḡ sir yōḵ vu hong lo raḵ ḡelōnḡ medenediik. Sa nehevong beron beron in bē sengupin nalum lo nabē sēn kōḵrēh ata nesupin nalu lo loḵ yah babu lo, rēḵ nim nelēl.³⁵ Om ham ḡwēngō rē! Anutu vuu ham ya ḡgovek ya beham nyēḡ rēḵ nabumeng na. Sa nanēr vu ham nabē: Ham su rēḵ malamin jaḵ sa ḡōkin nah rē, rot bena berup doḵ buk sēn ham nanēr nabē:

‘Anutu ḡevonḡ semusemu vu Mehō sēn vonḡ yam los niwēēk lo!’”

Yesu Vonḡ Bemehō Nivuukēsēn Ti Nivesa Raḵ Yah

14 Lob Buk-sewahsēn-yi* ti, lom Yesu ya medo negga nos ving Parisai* hir ḡgev ti, lob alam medo malaj nesepa yi.² In mehō vuuksēn ti nedo, lob nedo loḵ mala.³ Yesu lē, lob loḵ tepēḵ vu alam-horek-yi los alam Parisai* bē, “Yoh vu bē hil ḡevonḡ balam nijraksēn nijvesa jaḵ doḵ Buk-sewahsēn-yi*, ma su yoh vu rē?”⁴ Rēḵ ayej ma rot, lom ḵo mehō saga bevonḡ benivesa raḵ, log vonḡ yah meya⁵ ḡenēr vu sir bē, “Bē ham ti nalu ma yi burmakau ti bēs duḵ asoreng-bēl-yi doḵ Buk-sewahsēn-yi* ti, og maḵ ham su rēḵ dadii jaḵ nom doḵ buk saga rē? Gaḵ ham rēḵ ḡwevonḡ!”⁶ Rēḵ su kwaj tōḵ raḵ ḡaḡek ti medenēr loḵ yah rē.

Yesu Nēr Bē Hil Dahun Hil

⁷ Yesu lē vatēveḵ sēn deyam in bē dega nos lo ya denedo raḵ sēa sēn los arē lo. Lob nēr ḡaḡek raḵ sir betateḵin bē,⁸ “Nabē mehōti ḡevonḡ dik nam vu hong nabē ḡena nos bōp sēn maluh ti lu venē denejom nemaj lo, og su ḡweto ḡemedo jaḵ sēa sēn los arē lo. In tum mehō sēnē, maḵ rēḵ ḡevonḡ dik in mehō ngwē sēn los arē kesuu hong lo nam ḡeving.⁹ Bē ḡevonḡ nabē sēnē, og mehō sēn vonḡ dik in meluu lo rēḵ nam nanēr vu hong nabē, ‘ḡebo sēa-los-arē saga vu mehō sēnē.’ Lob rēḵ nim namum bōpata rot beḡenah ḡemedo lēl hus.¹⁰ Om nabē mehōti ḡevonḡ dik in hong nabē ḡena nos bōp ḡeving yi, og ḡena ḡeberup ḡemedo lēl hus. ḡwevonḡ nabē sēnē in lob mehō sēn vonḡ dik in hong lo nam ḡelē hong lob nanēr nabē, ‘Sa mehō, ḡenam lēl mala.’ Nabē nanēr nabē sēnē, og mēm alam pin sēn ham los newa nos lo rēḵ degelē nabē ḵo hong raḵ.¹¹ In mehōti bē yō ḡeḵo arē jaḵ, og Anutu rēḵ dahun yi. Gaḵ mehōti sēn nabē dahun yi lo, og Anutu rēḵ ḡeḵo arē jaḵ na vavunē.”

Gwevonḡ Dik Na In Mehōnon Nabē Denam Nos Bōp, Og Gwevonḡ Nabē Sēnē

¹² Log nēr vu mehō sēn vonḡ dik ya in yi lo bē, “Nabē ḡwevonḡ nos bōp ti, og su ḡwevonḡ dik na in nim papu lo, arim lo, galam sēn ham degwa ti lo. In maḵ rēḵ deḡevonḡ dik nom in hong beḡena ḡegwa nos doḵ nah hong nos saga ḡēp hir begganḡ buk ngwē.¹³ Gaḵ nabē ḡwevonḡ nos bōp, og mēm ḡwevonḡ dik na in alam bengōj masēn, galam vahaj paya los vahaj ḵasōm, galam malaj kenod.¹⁴ In alam nebē sēnē su deyh vu bē debo doḵ nah hong nos nyēvewen vu hong rē. ḡwevonḡ nabē sēnē, lob kwam vesa. In Anutu rēḵ bo doḵ nah hong nos vu hong vu Buk-tamusēn doḵ buk sēn alam yohvu deḵedi jaḵ nah ḡēp bedub lo.”

ḡaḡek Peggirinsēn Raḵ Nos Bōp

(Mt 22:1-10)

¹⁵ Alam sēn losho Yesu medo denegga nos agi ti ḡo ḡaḡek sēnē, lob nēr vu Yesu bē, “Mehōti sēn rēḵ medo mega nos doḵ Anutu-yi-nyēḡ lo og kwa vesa.”¹⁶ Rēḵ Yesu nēr yah vu yi bē, “Mehōti vongin bē ḡevonḡ nos bōpata, lob vonḡ dik ya vorot vu alam ngahi in bē nam dega nos bōp sēnē.¹⁷ Lob mēm ya verup loḵ buk sēn dega nos bōp doḵ lo, lob vonḡ yi hur ya denēr vu alam sēn vonḡ dik ya in sir wirek lo bē, ‘Ham nam jaḵ in sa hero ḡaa pin ḡgovek ya menedo.’¹⁸ Rēḵ alam saga sir pin ti ti yō kwaj nevo hir ḡaḡek medenenēr yah vu bē su deyh vu bē dena rē. Sir ti nēr bē, ‘Sa baḡo huk bengō ti, om sa naya in ḡalē kesii. Om wōp-o, sa su yoh vu bē nōk rē.’¹⁹ Log ngwē nēr vu bē, ‘Sa baḡo burmakau-huk-yi nemadluho, om sa naya in tahu sir doḵ huk, om wōp-o, sa su yoh vu bē nōk rē.’²⁰ Log ti nēr bē, ‘Yiḵ sa nahēn nehāḵo avēh ḡwēbengko, om sa su yoh vu bē nōk rē.’

²¹ Lob hur sēn lo yah meya demi meris menēr vu ala. Lob begganḡ ala ahē sengēn rot, lob nēr vu yi hur bē, ‘ḡena pevis meḡenoh vu aggata bōp pin los mahen pin vu nyēḡ sēnē, begweḵo alam bengōj masēn, galam vahaj paya, galam malaj ḵenod, galam vahaj ḵasōm lo megweḵo sir doḵ nam sa begganḡ.’²² Lob yi hur yah ḡeyom verup, lom nēr bē, ‘Sa hevong yoh vu ayem, rēḵ mu len la nahēn negḡēp meris.’

²³ Lob ala nēr yah vu bē, ‘Om ḡena ḡenoh vu aggata bōp pin, ḡeḡena ḡesepa doḵ heek degwa ḡeving, beḡedadii alam denam. In sa hevongin bē sa begganḡ yō napup.²⁴ Gaḵ sa nanēr vu hong nabē: Alam pin sēn sa hevong dik ya in sir wirek lo, og su rēḵ dega sa nos rē.’”

Hil Kwad Bo Meḡero, Loḵ Mēm Hil Tamuin Yesu

(Mt 10:37-38)

²⁵ Alam yu bōpata denetamuin Yesu medeneya, lob Yesu ḡḡerīn yom menēr vu sir bē,²⁶ “Nabē mehōti nam vu sa rēḵ ahē neving ama lu ata ḡevenē losho nalu lo gari lo avēhnō lo kesuu sa, ḡenabē yō kwa nevo yi kesuu sa, og mehō sēnē su yoh vu bē natu sa hur

rë. ²⁷ Gemehöti sën su kerë yi kelepeko* metamuin sa rë lo, og su yoh vu bë rëk natu sa hur rë.

²⁸ Gaḷ bë ham ti kwa nevo bë dev begganḡ ading ti jaḷ na vavunë, og nedo bekwa neḷo nḡaa-begganḡ-yi yi monë muḡin loḷ mëm. ²⁹ Nabë su gevonḡ nabë sënë rë geyö barah mudeng mu doḷ na meris, log su yoh vu bë gevonḡ besemu na rë, og alam pin rëḷ degelë bedenänër pelë jaḷ mehö sënë, gedenanöp jaḷ nabë, ³⁰ 'Mehö sënë nelev begganḡ, rëḷ mu su yoh vu bë rëḷ dev mesemu na rë.'

³¹ Log bë mehö-los-bengö ti na begö vu mehö-los-bengö ngwë, og medo mekwa neḷo aggata pin muḡin loḷ mëm neya. In maḷ yik hen alam-begö-yi 10,000 mu, log mehö-los-bengö ngwë yi alam-begö-yi 20,000 kesuu hen. Om rëḷ kwa bo namuḡin megero rë nabë: Maḷ rëḷ ngis begö vu mehö-los-bengö ngwë sënë begetii na, ma maḷ su yoh vu rë? ³² Rëḷ nabë raḷ ni bë su yoh vu rë, og alam nyëḡ ngwë sën lo yö nahën denedo ading, log nevonḡ mehö la ya denenër ḡaḡek ya bë desemu ḡaḡek menadiikḡ gebegö gëp.

³³ Nebë saga, om ham kwamin bo rë. Bë ham ti gelë yi nḡaa mu nabë nḡaanon, og su yoh vu bë natu sa hur rë."

Ḡaḡek Peggirinsën Raḷ Mamireng Sën Nengën Nemaya Lo

(Mt 5:13; Mk 9:50)

³⁴ "Mamireng og nḡaa nivesa. Rëḷ mu nabë mamireng sënë nengën nama na, og rëḷ hil ḡevonḡ benengën jaḷ nah nabë va? ³⁵ Mamireng nebë sënë og su yoh vu bë hil rëḷ sarömin los dob rë, in rëḷ gevonḡ paya vu nos vë, log hil su ayoh vu bë ḷeseh doḷ na geving reggu ahëj sën hil neḷetëḷin loḷ huk lo rë, in su rëḷ bo tebeḷ doḷ nos rë. Gaḷ hen huk maya veröḷ yi behil nehetë ya meris. Mehöti bë nenga neggëp, og genḡo ḡaḡek sënë."

Ḡaḡek Peggirinsën Raḷ Sipsip Sën Mala Ma

(Mt 18:12-14)

15 Log alam sën denëḷo takës* losho alam nij paya deneya vu Yesu medenengö yi ḡaḡek. ² Lob Parisai* losho alam-horek-yi denër yi bë, "Mehö sënë ahë neving alam nijpaya, genegga nos ving sir."

³ Denër nebë sënë, lob Yesu nër ḡaḡek peggirinsën vu sir bë, ⁴ "Bë ham ti yi sipsip 100 denare, lob nabë ti mala nama, og rëḷ gevu 99 bare dega kesëḷ gëp nyëḡ len ti, log na sero ti sën mala ma lo. Yö rëḷ sero niwëëḷ rot benatöḷ jaḷ loḷ mëm. ⁵ Bë natöḷ jaḷ, og rëḷ kerë jaḷ gëp baḡë los kwa vesa menah. ⁶ Rëḷ nah berup begganḡ, lob tahi yi alam lo, galam sën yik sir begganḡ-bu ti lo, bedenam vu yi, lob nanër vu sir nabë, 'Hil kwad vesa! In sa sipsip ti mala ma, rëḷ setöḷ vu behaḷo yom ggökin.' ⁷ Om yik nebë saga, sa nanër vu ham nabë: Angër lo vu yaḡek kwaj vesa in alam yohvu 99 nebë saga, in su huk neggëp vu sir bë rëḷ degërin sir rë. Gaḷ nabë alam nij paya ti gërin yi, og rëḷ kwaj vesa böpata rot vu yaḡek kesuu."

Yesu Nër Ḡaḡek Peggirinsën Raḷ Monë Mala Ma

⁸ "Log nabë avëh ti neḷo yi monë ḡahis nemadluho, loḷ ti mala ma, og rëḷ taggi doḷ ram gesekee begganḡ ayo menesero rot, bemëm natöḷ jaḷ loḷ mëm. ⁹ Bë natöḷ vu, og rëḷ tahi yi alam lo, galam sën sir begganḡ-bu ti lo na vu yi, log nanër vu sir nabë, 'Hil kwad vesa! In sa hevuu sa monë ḡahis ti, rëḷ sa sero metöḷ vu ggökin.' ¹⁰ Om yik nebë saga, sa nanër vu ham nabë: Bë mehöti sën nḡaa nipaya neggëp vu yi lo gërin yi nom, og Anutu yi angër lo kwaj vesa rot."

Ḡaḡek Peggirinsën Raḷ Hur Maḡëm Ti Vuu Ama Geya Nyëḡ Ngwë

¹¹ Log Yesu nër ving bë, "Mehöti nalu maluh luu denedo, ¹² lob amon nër vu luho amaj bë, 'Amaḡ-e, kwam bo beḡebasuh hong monë lu nḡaa pin borot, beḡebo gelek alu arig.' Lob ama tunḡ nḡaa pin ggelek luho. ¹³ Lob amon su nedo hus ading rë, gaḷ pevis besupin hen beya nyëḡ ading ti. Beya nedo, lob tē yi monë pin ya raḷ nḡaa nipaya paya sën nevonḡ lo. ¹⁴ Vasap yi nḡaa pin bemaya, log meyip böpata verup vu dob sagu. Lob neraḷ vu in nos lu nḡaa. ¹⁵ Lob maam ya nevonḡ huk vu mehöti ggëp nyëḡ sagu. Lob mehö sënë vonḡ yi ya, beya neḡin yi bööḷ lo ggëp yi dob. ¹⁶ Lob kwa neya vu bööḷ hir nos rot bë ga, in mehöti su nelöḷ vu yi rë."

¹⁷ Nebë sënë loḷ kwa yah töḷ raḷ ama, lob nër bë, 'Amaḡ yi hur lo hir nos nḡahiseḷë, besu deyoh vu bë dega mepalët na rë. Rëḷ tum senḡo yam nado sënë menadiikahëḡ pangnsën. ¹⁸ Om maam sa ḷedi jaḷ menah mena vu amaḡ. Log sëḷ nanër vu yi nabë, "Amaḡ. Sa hevonḡ paya vu Anutu, gevu hong. ¹⁹ Om gwëbeng sa su mehö niḡ vesa yoh vu bë ḡenanër sa nabë nalum rë. Gaḷ gwetunḡ sa natu hong hur ti."

²⁰ Log kedi raḷ meyah meya vu ama.

²¹ Nahën verup neyam ggëp ading teka, loḷ ama lë yi, lob kwa paya in yi. Lob seröḡ beya kebi yi, gemul* yi. Loḷ nalu nër vu yi bë, 'Amaḡ, sa hevonḡ paya vu Anutu, gevu hong. Om sa su mehö niḡ vesa yoh vu bë ḡenanër sa nabë nalum sa rë.' ²² Rëḷ ama nër vu yi hur lo bë, 'Ham gweḷo tob ading malangeri ti nam pevis bejöp doḷ yi. Geham naḷah seḡes ti doḷ seḷë. Geham jöp suu doḷ vaha. ²³ Geham gweḷo burmakau nalu tuveḷ sën jeji lo ti nam mengis, in hil aḡa nos böp gekwad vesa in yi. ²⁴ In vonḡ bë sa nalug sënë diik ya, rëḷ gwëbeng vesa loḷ yah ggökin. Mala ma, loḷ hil atöḷ vu yi ggökin.' Lob kwaj vesa medenepisek in yi lo.

²⁵ Log ari aḡuu ya nedo huk anon, beberup dus raḷ begganḡ, loḷ nḡo geggaḡeng dedun gedenelöö rot. ²⁶ Lob tahi hur ti ya, beloḷ tepëḷ vu yi bë, 'Denevonḡ va sagu?' ²⁷ Loḷ nër yah vu yi bë, 'Arim amon yom verup, om sën amam sis burmakau nalu tuveḷ sën jeji lo ti medenegga gekwaj vesa. In nalu su ya mala ma rë, gaḷ ya nedo vesa beyom verup.' ²⁸ Rëḷ nalu aḡuu ahë sengën rot, lob su loḷ ya begganḡ ayo rë. Lob ama luḷ ya dobnë, beya semu aye in yi. ²⁹ Rëḷ nër yah vu ama

bë, 'Sa nehevong hong huk menado yoh vu ngebek ngahisekë nebë hong ngaa meris ti, gesa su nekeyeh ayam beron ti rë. Rëk su genevo memëk nalu ti vu sa, behe los sa alam naha gekwamin vesa rë. Geyö nema rot. ³⁰ Rëk nalum teka saga ya vasap hong ngaa pin rak avëh baggëb lo, geyom verup, lob kwam vo yi beghesis burmakau nalu tuvek sën jeji lo in yi.'

³¹ Loḵ ama nër yah vu bë, 'Naluḡ, hongëḵ alu nado loḵ ti yoh vu buk, besa ngaa pin tu hong ngaa. ³² Gaḵ mëm hil kwad vesa benapisëk in arim sënë. In vong bë diiḵ ya, rëḵ ma genedo vesa beyom verup ggökin. Mala maya veröḵ yi, loḵ hil halë yi ggökin.'"

Ġaḡek Peggirinsën Raḵ Hur Ti Sën Negin Ala Yi Ngaa Paya Lo

16 Log Yesu nër vu yi hur maluh lo ving bë, "Mehö-los-bengö-ggoreksën ti nedo, beyi hur ti nedo meneḡin yi ngaa ngaa paya. Lob mehö la deya vu mehö monë degwa sënë medenër yi hur ranḡah vu yi bë nevasap yi ngaa ngahisekë. ² Lob tahi yi hur yam benër vu yi bë, 'Genevong nebë tena sën mehö la denër bengöm vu sa-ë? Genah ḡetateḵin sa ngaa pin sën geneḡin lo nabë genevong nebë tena, in sejaḵ ni. In su rëḵ gweḡin sa ngaa gökin nah rë.'

³ Lob mehö sën negin yi ngaa lo kwa nevo loḵ ayo bë, 'Sëḵ ḡevong nabë va? Ma gemehö böp rëḵ juuk sa na pehi lo, gesa su rëḵ ḡeḡin yi ngaa gökin nah rë. Sa sekëḡ ma, om sa su yoh vu bë kedub dob rë-o! Log sa niḡ nemum bë sa su ḵetaḡ nos vu mehö ngwë. ⁴ Rëḵ mu sa kwaḡ töḵ rak aggata ti, om nabë sa ḡevong nabë sënë, og alam rëḵ degeḵo sa na hir begganḡ doḵ buk sën sa alaḡ juuk sa gesesu ḡeḡin yi ngaa gökin rë lo.' ⁵ Nebë sënë lob tahi alam pin sën hir nyëvewen neggëp berëḵ debo doḵ nah vu ala lo ti ti ya vu yi. Lob ti ya verup muḡin, lob loḵ tepëḵ vu bë, 'Hong nyëvewen va la neggëp vu sa alaḡ-a?' ⁶ Loḵ nër yah bë, 'Wël* dram 100.' Lob nër vu bë, 'Gweḵo ḵapiya teka sën hong nyëvewen arë neggëp loḵ lo, begweto ḡemedo pevis, bekwevu yiḵ dram 50 mu doḵ ḡëp.' ⁷ Ggovek log mehö ngwë verup, lob mehö sën negin ngaa lo loḵ tepëḵ vu bë, 'Hong nyëvewen va la neggëp-a?' Loḵ bë, 'Wit* bëëk 100.' Lob nër vu bë, 'Om gweḵo hong ḵapiya sën hong nyëvewen neggëp loḵ lo, beyiḵ kwevu bëëk 80 mu doḵ ḡëp.'

⁸ Lob ala ngo bë nevonḡ nebë saga, lob ḵenu ya benër yi hur sën tetuhin yi lo bë yi mehö los kwa. Yönon, mehönon vu dob sënë yiḵ kwaj böp bedenete-tuhin hir alam nebë sënë. Gaḵ alam-ranḡah-yi, og su denevonḡ ngaa los kwa nebë sënë rë.

⁹ Om sa nanër vu ham nabë: Ham su ngupin monë in gwevonḡ ngaa nipaya paya jaḵ, gaḵ ham gwevonḡ bal-am denatu ham alam jaḵ. Gevu tamusën sën monë nama na lo, og rëḵ degeḵo ham jaḵ na begganḡ nivesa sën rëḵ medo degwata los degwata lo.

¹⁰ Nabë mehöti nemalain ngaa mahen teka teka nivesa, og rëḵ malain ngaa böp nivesa geving. Log mehöti sën su gevonḡ ngaa mahen mahen niröp rë lo, og su rëḵ gevonḡ ngaa böp niröp geving rë. ¹¹ Om

nabë ham su gweḡin dob sënë yi monë niröp rë, og re rëḵ bo nḡaanon vu ham beham gweḡin-a? ¹² Log nabë ham su gweḡin mehö ngwë hir ngaa nivesa rë, og re rëḵ bo ham ngo ham ngaa sën lo vu ham-a?

¹³ Hur ti su yoh vu bë gevonḡ huk vu ala luu doḵ ti rë. In rëḵ nidelin ngwë, gahë geving ngwë. Ma rëḵ napiiḵ vu ngwë, genitebö in ngwë. Ham su yoh vu bë gwevonḡ huk vu Anutu los monë doḵ ti rë."

Ġaḡek Raḵ Horek Los Anutu-yi-nyëḡ

¹⁴ Rëḵ alam Parisai* ahëḡ neving monë pangsën, om denḡo ḡaḡek pin sën Yesu nër aḡi, lob denöp rak yi.

¹⁵ Rëḵ nër yah vu sir bë, "Ham ngo neḵo ham rak ggëp alam malaj bë ham alam yohvu. Rëḵ mu Anutu rak ham ayomin ni. In ngaa sën mehönon denelë bë nivesa medeneḵo rak lo, og Anutu nelë bë ngaa nipaya.

¹⁶ Horek yi ḡaḡek los alam-denenër-ḡaḡek-ranḡah-sën hir ḡaḡek neggëp in bë hil sepa doḵ, rot meverup loḵ Jon yi buk. Rëḵ loḵ Jon yi buk, beyam verup gwëbeng, og Bengö Nivesa rak Anutu-yi-nyëḡ töḵ yam ranḡah. Lob alam pin nij wëëk rot in bë dedoḵ na nyëḡ sënë. ¹⁷ Yaḡek los dob yoh vu bë govek na bemala nama, rëḵ mu ḡaḡek sën neggëp loḵ horek lo, og su yoh vu bë teka rëḵ geto mena rë."

Yesu Nër Ġaḡek Raḵ Sën Alam Los Venëḡ Denevepul Sir Lo

(Mt 5:31-32; 19:9; Mk 10:11-12)

¹⁸ "Bë mehöti nidëlin venë gegeḵo avëh ngwë natu venë, og nevonḡ baggëb. Log mehöti sën nabë geḵo avëh sën regga nilëlin yi lo, og nevonḡ baggëb bengaa nipaya neggëp vu yi."

Yesu Nër Ġaḡek Raḵ Mehö Bengö-ggoreksën Luho Mehö Meris Lasarus

¹⁹ "Mehöti nedo wirek, lob yö neröp röpröp malanḡeri nḡeri los tob saḡap nivesa vesa. Genegga nos nivesa vesa yoh vu buk. ²⁰ Log mehö-ḵupeḵ-masën ti neggëp loḵ yi veluung avi, arë nebë Lasarus. Bepegges vunin yi. ²¹ Rëḵ kwa nevo timu bë na in patu nos metes sën mehö-los-bengö-ggoreksën nevonḡ meneto loḵ tevor ḡebinë lo mega, rëḵ ma. Ganöo verup denetep rak yi pegges.

²² Loḵ mehö-ḵupeḵ-masën lo diiḵ muḡin medelev, lob anḡer deḵo yi ya nedo ving Abraham. Log mehö-los-bengö-ggoreksën diiḵ tamu bedelev yi ving. ²³ Lob ya nedo Nyëḡ-nipaya beneḵo vanë böpata. Loḵ vër mala rak, lob lë ga, Abraham nedo ading rot, log Lasarus nedo ving yi. ²⁴ Lob mehö-los-bengö-ggoreksën lo tahi ya vu bë, 'Amaḡ Abraham-e! Kwam gevonḡin sa begwevonḡ Lasarus nam daḡoo nema deggis nyë teka doḵ bël, begevonḡ jaḵ sa daggeḡ bahë yes jaḵ teka rë. In nengwah sënë gga sa besa hanḡo nivanë böpata rot.'

²⁵ Loḵ Abraham nër yah vu bë, 'Naluḡ-e! Ngo kwam bo rë! In wirek sën genedo malam vesa lo, og genedo rak hong ngaa pin nivesa vesa. Log Lasarus nedo paya

in ngaa pin. Rêk vu nyëg sën gwëbeng agi, og nedo nivesa, log gênetok vu vanë rot. ²⁶ Log ngaa ngwë sënë ving. Anutu vong lii böpata ti neggëp loḵ vuheng meneruu hil. Om alam sën denedo agi degevonḡin nabë deduḵ lii sënë gedenok vu ham, og su deyoh vu rë. Galam sën denedo ggëp aga su deyoh vu bë deduḵ lii sënë gedejaḵ nam vu he rë.'

²⁷ Lob mehö-los-bengö-ggoreksën lo nër bë, 'Nabë saga om amaḡ, sa ḵetaḡ vu hong bë gwevonḡ Lasarus nah bena amaḡ yi begganḡ. ²⁸ In sarig lo nemadvahi denedo loḵ. Om Lasarus pasang nanër ḡaḡek niwëëḵ vu sir. In rëḵ dedoḵ nam nyëg sënë bedegeḵo vanë.'

²⁹ Loḵ Abraham nër yah vu bë, 'Moses losho alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḡaḡek neggëp vu sir. Om yik degenḡo saga.' ³⁰ Lob mehö sën los ḵupeḵ wirek lo nër bë, 'Ma rot! Amaḡ Abraham, sagaḵ su yoh vu rë. Gaḵ mëm nabë alam-diiksën ti kedi jaḵ gëp bedub benah nanër vu sir, og mëm rëḵ degërin sir.' ³¹ Loḵ Abraham nër yah vu yi bë, 'Bë su degenḡo Moses losho alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḡaḡek rë, log nabë mehöti kedi jaḵ nah gëp bedub benah nanër, og su rëḵ degevonḡ geving yi ḡaḡek geving rë.'"

Nḡaa Nipaya Rëḵ Gërin Mehönon Besu Degevonḡ Geving Yesu Rë

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

17 Log Yesu nër vu yi hur maluh bë, "Nḡaa aggagga rëḵ berup beseggi mehönon, lob rëḵ kepë sir. Rëḵ mu gëpin mehöti sën jan doḵ vahaj lo! ² In maḵ rëḵ kepë alam sën nahën nij yes yes lo ti jaḵ ngaa nipaya. Gaḵ nabë deseyu ḡelönḡ böpata ti doḵ mehö nipaya saga kwa namuḡin medegetë yi duḵ na loo be-mala nama, og sagaḵ nivesa in lob su rëḵ kepë mehönon la rë, gaḵ nama og rëḵ geḵo nyëvewen böpata rot vu tamusën. Om ham nḡo gweḡin ham nivesa.

³ Nabë arim gevonḡ ngaa nipaya, og ḡebo ḡaḡek jaḵ yi. Lob nabë gërin yi, og kwam birek na in yi ngaa nipaya saga. ⁴ Log nabë gevonḡ paya vu hong beron nemadvahi-bevidek-luu doḵ buk timu, loḵ gërin yi nom vu hong beron nemadvahi-bevidek-luu genanër vu hong nabë, 'Wöp-o, sa hevong sënëḵ nipaya rot.' Og kwam birek na in yi nipaya saga."

Hil ḡevonḡ Geving Nabë Sënë

⁵ Sinarë lo denër vu Mehöböb bë, "Gwevonḡ behe ayomin na niwëëḵ." ⁶ Loḵ Mehöböb nër yah vu sir bë, "Nabë yik ham ayomin nam timu mahen teka mu nabë mastet* ḡahis, og ham yoh vu bë rëḵ nanër vu ḵele malberi sënë nabë, 'Gesepul hong los degwam meḡena ḡejeyanḡ hong duḵ na loo vuheng', og rëḵ gevonḡ noh vu ham ayemin."

Yesu Nër Bë Yi Hur Degevonḡ Nabë Sënë

⁷ Log Yesu nër ving bë, "Nabë ham ti yi hur kedub dob gëp huk anon, ma gëgin sipsip govek geberup begganḡ, og maḵ ala rëḵ nanër vu yi nabë, 'Ḡepevis

beḡejaḵ nam sëa in ḡegwa nos'—a? ⁸ Ma! Mu rëḵ nanër vu yi nabë, 'Gwero sa nos. Ḡejöp röpröp in ḡejuu sa nos begweḵo nam besëḡa genanum namuḡin, loḵ mëm rëḵ ḡegwa höm los ḡenanum tamu.' ⁹ Log maḵ rëḵ kwa vesa megeḵo hur sënë jaḵ in nevonḡ ngaa yoh vu aye? Ma! ¹⁰ Om yik ham gwevonḡ nabë saga geving. Nabë ham gwevonḡ ngaa pin begovek na noh vu sën Anutu nër vu ham bë ham gwevonḡ lo, og ham nanër nabë, 'Heḵ hur nimin paya. Om huk sën he nehevong lo, og yik he nḡo he huk om he nehevong.'"

Yesu Vonḡ Alam Nij Sevuuk Nemadluho Nij Vesa Raḵ

¹¹ Yesu yoh aggata meneya in bë na Yerusalem, lob ya meto aggata vuheng atov sën neruu dob distrik Samaria los Galilea lo. ¹² Medo meya beya verup begganḡ-bu mahen ti, lob alam nij sevuuk nemadluho detök verup vu yi bedenare adingnë ¹³ gedetahi ya vu yi bë, "Tatovaha, kwam paya in he!" ¹⁴ Yesu nelë sir, lom nër yah vu sir bë, "Ham na tato navimin vu alam-deneḵo-seriveng." Lob nahën medo deneyök, log navij tup nivesa raḵ pevis. ¹⁵ Lob sir ti nelë bë navi nivesa raḵ, lob ggërin yi benepisek in menetahi ya vavunë, geneḵo Anutu arë raḵ geneyah vu Yesu. ¹⁶ Mehö saga yah verup, lob to petev loḵ Yesu vaha genër vu bë kwa vesa rot. Rëḵ mu mehö sënë og Samaria* ti. ¹⁷ Yesu lë bë mehö timu sënë yom to vu yi, lom lëḵ menër bë, "Sa kwaḡ nevo bë ham nemadluho sën lo nimin vesa raḵ pin, loḵ sir nemadvahi-bevidek-lubeluu ya deyoh tena? ¹⁸ Su deyom in bë degeḵo Mehöböb arë jaḵ rë? Gaḵ yik mehö-yu-ngwë sënë yö timu yom-a?" ¹⁹ Lom Yesu nër vu yi bë, "Kwedi ḡena! Ayom yam timu vu sa om sën nim vesa raḵ."

Anutu-yi-nyëḡ Rëḵ Anon Jaḵ

(Mt 24:23-28, 37-41)

²⁰ Lob Parisai* deloḵ tepëḵ in Yesu bë, "Anutu rëḵ nam natu ala megeḡin hil nangërek-a? Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, "Buk sën nabë Anutu nam gëgin hil lo, og ham su rëḵ gwelë ngaa ti jaḵ malamin rë. ²¹ Log su rëḵ denanër vu ham nabë 'Nedo sagi!' ma, 'Nedo sagu!' rë. Ham nḡo? Anutu yam nedo loḵ ham vuheng atov ggovek ya."

²² Log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, "Buk ti vonḡin berup, lob ham rëḵ gwevonḡ in rot nabë ham gwelë Mehönon Nalu gökin, rëḵ mu ham su rëḵ gwelë yi rë gerëḵ nama. ²³ Rëḵ denanër vu ham nabë, 'Nedo sagu om ham na!' ma, rëḵ denanër vu ham nabë, 'Nedo sagi om ham nam!' og ham su tamu in sir, gaḵ ham najom ham ahon! ²⁴ In buk sën Mehönon Nalu duḵ nom lo, og ham rëḵ gwelë nabë sën ham nelë davës never lom nejëh raḵ nyëḡ pin lo. ²⁵ Rëḵ mu geḵo nivanë nḡahiseḵë rë, galam sën denedo gwëbeng agi degeruu demij vu yi govek rë. ²⁶ Log doḵ buk sën Mehönon Nalu duḵ nom dob lo, og mehönon rëḵ medo denegevonḡ ngaa pin nabë sën denevonḡ loḵ Noa yi buk wirek lo. ²⁷ Mehönon medo denegga nos los denenum, gemaluh deneḵo venëḡ, gavëh deneraḵ reggaḡ,

beya verup loḵ buk sèn Noa loḵ ya yaḡ ayo lo, loḵ tum bèl böpata vuuk verup pevis merehöö sir pin.

²⁸ Log yik rëḵ nabë sèn Lot yi buk lo geving. Denegga nos gedenum gedenebaḡo kupeḵ lu nḡaa.

Denevaroh nos los denelev begganḡ. ²⁹ Rëḵ mu loḵ buk sèn Lot kedi ggëp Sodom meya raḵ lo, og Anutu vonḡ nengwah böpata los ḡelönḡ nisanḡsanḡ sèn netum lo luḵ yam vu vavunë nebë hob megga sir pin be-malaj maya. Ḡelönḡ saga arë nebë salpa*.

³⁰ Lob yik rëḵ mehönon medo denegevonḡ hir nḡaa aggagga nabë saga doḵ buk sèn Mehönon Nalu duk nom dob betato yi ranḡah lo.

³¹ Lob nabë mehöti jaḵ na sewah jaḵ yi begganḡ yu tamangsën vavunë megeḡo ayöönḡ doḵ buk saga, geyi nḡaa pin doḵ medo begganḡ ayo, og su doḵ nah geḡo yi kupeḵ doḵ begganḡ ayo, gaḵ beya mena pevis. Log nabë mehöti na medo huk anon, og yik nabë saga, su seröḡ menah begganḡ, gaḵ beya mena pevis. ³² Ham kwamin bo Lot venë rë. ³³ Nabë mehöti kwa bo navi panḡsën og su rëḵ medo mala-tumsën rë. Gaḵ nabë mehöti kwa birek in yi, og anon rëḵ medo mala-tumsën.

³⁴ Sa nanër vu ham nabë: Mehö luu rëḵ degëp buk jaḵ kanyë timu doḵ buk sënë, lob Anutu rëḵ geḡo ngwë, log gevuu ngwë begëp. ³⁵ Log avëh luu rëḵ medo denegerii wit* ḡahis natu parawa, lob Anutu rëḵ geḡo ngwë, log gevuu ngwë bemedo. ³⁶ [Log mehö luu rëḵ demedo doḵ huk anon, lob Anutu rëḵ geḡo ngwë, log gevuu ngwë bemedo]."

³⁷ Yi hur maluh deloḵ tepëḵ vu yi bë, "Mehöböp, nḡaa sënë rëḵ anon jaḵ gëp tena?" Loḵ Yesu nër yah vu sir bë, "Vu nyëḡ sën heljënḡ neggëp lo, og ḵadani dene-sup sir ya timu in bë dega."

Ḡaḡek Peggirinsën Raḵ Avëh Ti Vonḡin Bë Jaas Doḵ Vu Yi

18 Lob Yesu nër ḡaḡek peggirinsën ti vu sir in bë tahu sir beyö denajom jaḵ noh vu buk gesu nij tebö. ² Nër bë, "Jaas sën nengö ḡaḡek lo ti nedo nyëḡ böp ti. Lob jaas ti sënë su neggönengin Anutu rë, log su kwa nevo mehönon ving rë. ³ Lob avëh alov ti nedo nyëḡ böp sënë ving. Lob neya vu jaas sënë yoh vu buk menenër vu bë, 'Mehöti vonḡ paya vu sa, om gwengö sa ḡaḡek megwero.' ⁴ Loḵ jaas sënë kwa vo muḡin bë su rëḵ doḵ vu yi rë, lob nedo hus ading teka. Loḵ tum yom kwa vo loḵ ayo bë, 'Sa su nahönengin Anutu rë, gesa su kwaḡ nevo mehönon rë. ⁵ Rëḵ avëh alov sënë yam neketag vu sa mekeduung raḵ, om maam yik ggovek gesedoḵ vu yi in ḡaḡek. In maḵ rëḵ medo menam vu sa nabë sënë rot besa niḡ tebö jaḵ na veröḵ yi.'"

⁶ Log Mehöböp Yesu loḵ tepëḵ bë, "Ham nḡo jaas ni-paya sënë yi ḡaḡek, ⁷ om ham kwamin nevo bë? Alam sën Anutu ggooin sir raḵ tu yi nḡaa bedenesu vu yi buk los ranḡah pin lo, og ham kwamin nevo bë maḵ su rëḵ doḵ vu sir in ḡaḡek rë? Maḵ rëḵ gëḡin hus ading rot, gesu doḵ vu sir pevis rë? Ma. ⁸ Sa nanër vu ham nabë: Rëḵ genḡo hir ḡaḡek bedoḵ vu sir pevis. Rëḵ mu

vu tamusën sën Mehönon Nalu nom lo, og maḵ rëḵ natöḵ vu yi alam la gedenegevonḡ geving yi medemedo ma rëḵ nama?"

Ḡaḡek Peggirinsën Raḵ Alam Parisai* Los Mehö Sën Neḡo Takës

⁹ Log Yesu nër ḡaḡek peggirinsën ti vu alam vahi sën yö kwaj nevo sir bë sir alam yohvu gedenele alam vahi pin bë nij paya lo bë, ¹⁰ "Mehö luu kwaj nevo bë denajom jaḵ, lob luho derak medeya dub vabuung böp. Parisai* ngwë, log alam sën denëḡo takës* lo ngwë. ¹¹ Parisai* sënë nare ya, bevenḡev raḵ loḵ ayo nebë sënë, 'Oo Anutu, sa kwaḡ vesa vu honḡ, in sa su nebë alam vahi rë. In sir og kwaj luu bedenevo alam hir nḡaa vër. Gesir alam nij paya, gedenevonḡ baggëb. Rëḵ sa og su nebë sën sir-ë rë. Gesa su nebë mehö neḡo takës* sën nare agi ving rë. ¹² Sayëḡ neggërin nos buk luu luu neyoh vu soda ti ti. Log nḡaa pin sën sa nehako lo, og sa nehetunḡ ya yu nemadluho, lob sa navo ti vu honḡ.' ¹³ Rëḵ mehö sën neḡo takës* lo, og yö nare ggëp ading, log nilël bë su barah mala jaḵ yaḡek, gaḵ petap babu log jom raḵ bë, 'Oo Anutu, sa mehö niḡ paya, rëḵ mu kwam gevonḡin sa!'"

¹⁴ Om sa nanër vu ham nabë: Anutu nër mehö sën neḡo takës* agi bë yi mehö yohvu beyah meya yi begganḡ los nipaya masën. Gaḵ mehö ngwë sënë og ma. In mehöti bë yö geḡo yi jaḵ, og Anutu rëḵ dahun yi. Gaḵ mehöti sën yö dahun yi lo, og Anutu rëḵ geḡo arë jaḵ."

Yesu Jom Raḵ Hurmahen

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Loḵ deḡo hurmahen deyam vu Yesu, in bë gebë nema jaḵ sir. Rëḵ yi hur maluh delë, lob denërin sir. ¹⁶ Rëḵ ma geYesu tahi hurmahen deyam vu yi, log nër bë, "Ham gwevonḡ hurmahen denam vu sa. Ham su gwërin sir, in alam sën ayoj neyam timu vu sa nebë hurmahen lo, og rëḵ demedo doḵ Anutu-yi-nyëḡ.

¹⁷ Om sa nanër vu ham yönon nabë: Mehöti sën su ayo na timu vu Anutu-yi-nyëḡ nabë hurmahen rë lo, og su yoh vu bë rëḵ doḵ na rë."

Ḡaḡek Raḵ Ggev Sën Yi Nḡaa Nḡahiseḡe Neggëp Vu Yi

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Loḵ ggev ti loḵ tepëḵ in yi bë, "Tatovaha! Honḡ mehö nim vesa anon, om sëḵ gevonḡ nabë va in sena medo malaḡ-tumsën degwata los degwata?" ¹⁹ Loḵ Yesu nër yah vu yi bë, "Genër sa bë sa niḡ vesa in va? In Anutu yö timu og nivesa. ²⁰ Ḡeraḵ Anutu yi horek ni ggovek ya bë: Su gwevonḡ baggëb. Su ḡengis mehönon medenadiik. Su ḡëḡodeḵ nḡaa. Su ḡenanër ḡaḡek tetuhinsën jaḵ mehö ngwë. Ḡëḡurek amam lu atam babuj." ²¹ Loḵ ggev lo nër yah vu bë, "Ëë-ë, sënëḡ senḡo nahën hurmahen, log sa nesepa loḵ horek pin sënë rot beberup gwëbeng sagi." ²² Yesu nḡo lob nër yah vu yi bë, "Log nḡaa ti nahën. Gwevonḡ honḡ kupeḵ pin bemehö la debaḡo, lob ḡebo monë sën gwëḡo jaḵ

lo gelek alam sën hej ngaa nema in sir lo. Gwevonğ nabë sënë log mëm ğenam ğesepa sa, gemëm hong ðupek nivesa rëk ğep vu yağek." ²³ Rëk ggev sënë nõ ğağek sënë, lob ayo maggin rot. In yi mehõ ðupek degwa.

²⁴ Yesu lë yi lob nër bë, "Alam sën hir ðupek nõahisekë lo, bë dedok na Anutu-yi-nyëğ og rëk debi-mengin rot. ²⁵ Yõnon, kamer bë gurek na rurek len, og yik huk böpata rot, rëk mu nabë mehõ-los-bengõ-ggoreksën ti gevong in nabë dok na Anutu yi nyëğ og sagağ huk böpata rot kesuu." ²⁶ Alam denğo ğağek sënë lob denër bë, "Om mağ re yoh vu bë rëk medo mala-tumsën degwata?" ²⁷ Loğ Yesu nër bë, "Nğaa sën mehõnon su deyoh vu bë degevonğ rë lo, og Anutu yõ yoh vu bë gevong."

²⁸ Loğ Pita nër bë, "Gwelë! He hevu he nyëğ los he nğaa pin ya, gehe yam medo nesepa hong." ²⁹ Lob Yesu nër vu sir bë, "Sa nanër vu ham nabë: Alam pin sën kwaj nevo Anutu-yi-nyëğ, bedenevu hir begganğ, gevenëj, garij lo, gamaj los ataj, genaluj lo lo, ³⁰ og Anutu rëk bo nõahisekë dok nah vu sir dok buk sënë, log rëk demedo malaj-tumsën degwata los degwata vu tamusën."

Yesu Nër Beron Netu Lõõ Bë Rëk Nadiik Gekedi Jak Gõkin

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Lob Yesu ðo sir nemadluho-bevidek-luu lo ya, benër vu sir bë, "Ham nõ! Gwëbeng hil narağ menaya Yerusalem. Lob ğağek pin sën alam-denenër-ğağek-ranğahsën dekevu rağ Mehõnon Nalu wirek meneg-ğep lo vongin anon jak." ³² In rëk debo yi dok na alam-yu-ngwë nemaj. Lob rëk denanër pelë jak yi, gedevonğ paya vu yi, gedepesuv nyëj ðos jak yi. ³³ Log rëk debeek yi, log mëm dengis yi menadiik. Rëk mu buk natu lõõ jak, lob rëk kedi jak nah gõkin." ³⁴ Rëk yi hur maluh su derağ ğağek sënë ni rë. In negğep vunsën in sir lob su kwaj tõk rağ degwa rë.

Yesu Ro Mehõ Mala Kenod Ti Menivesa Rağ

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Yesu ya verup Yeriko, lob mehõ mala kenod ti nedo loğ aggata nenga bemedo neketağ monë lu nğaa vu alam bë dedok vu yi. ³⁶ Lob nõ dedun bë alam yu böpata to denyam, lob loğ tepëk vu sir bë, "Denevonğ va?" ³⁷ Loğ denër vu bë, "Yesu vu Nasaret verup." ³⁸ Lob tahi ya bë, "Yesu! Davit* yi mewis-e! Kwam gevongin sa." ³⁹ Loğ alam sën denemuğin lo depetupek rağ yi bë aye nama. Rëk ma gepasang netahi menegeyeh loğ bë, "Davit* yi mewis-e! Kwam gevongin sa!" ⁴⁰ Lob Yesu ya nare genër vu sir bë degeğo yi na vu yi. Ya verup, lob Yesu loğ tepëk yu yi bë, ⁴¹ "Ğevongin bë sa ğevong nabë va vu hong-a?" Loğ nër bë, "Mehõbõp, sa bë gw-evonğ besa malağ natum gõkin." ⁴² Lob Yesu nër vu bë, "Malam natum. Ayom yam timu vu sa om vong be-malam nivesa rağ." ⁴³ Lob pevis bemala nivesa rağ avu-ti genelë nyëğ. Lob tamuın Yesu meneya, geneğo Anu-

tu arë rağ. Galam pin sën delë nğaa agi değo Anutu arë rağ ving.

Sakeus Yi Ğağek

¹⁹ Lob Yesu loğ ya Yeriko in bë noh na bena. ² Loğ mehõti arë nebë Sakeus nedo. Alam-deneğo-takës* hir ggev ti yi, beyi mehõ neggorek monë nõahisekë. ³ Lob kwa nevo bë gelë Yesu mejak ni nabë yi mehõ nebë va. Rëk yi mehõ vaha dus besu yoh vu bë rëk gelë yi nivesa rë, in alam nõahi rot medeggërin yi. ⁴ Lob serõğ bemuğin beya merağ ya kele map ti in bë mëm gelë Yesu. In rağ ni bë rëk na berup sagu. ⁵ Lob Yesu ya verup bevarah mala rağ melë yi, lob nër ya vu bë, "Sakeus, ğeduk pevis meğenam! In sëk medo geving hong dok bõm pehi sënë." ⁶ Lob luğ pevis beğo Yesu rağ meya yi begganğ los kwa vesa. ⁷ Alam delë nebë sënë, lob ahëj sengën medenër bë, "Ya negğep loğ mehõ nipaya ti sagu yi begganğ in va?"

⁸ Lob Sakeus ya nare benër vu Mehõbõp bë, "Mehõbõp, gwengõ rë. Sëk ğevong sa nğaa pin vahi vu alam sën denerağ vu in nğaa lo. Log alam sën sa tetuhin sir gesehodek hir nğaa ti ti lo, og sëk ğevong nğaa lubeluu lubeluu dok nah vu sir." ⁹ Lob Yesu nër vu yi bë, "Gwëbeng sënë, Anutu ðol alam begganğ ayo ti sënë yah vu yi. In mehõ sënë og degwa vu Abraham ving. ¹⁰ Yõnon, Mehõnon Nalu yam in bë sero mehõnon sën malaj nema lo begeğo sir nah."

Ğağek Peggirinsën Rağ Alam Bõp Ti Vo Monë Vu Yi Hur Nemadluho

¹¹ Denğo ğağek sënë ggovek, log nër ğağek peg-girinsën ti vu sir. In ya verup dus rağ Yerusalem, lob kwaj nevo bë buk dus rağ bAnutu-yi-nyëğ vongin anon jak pevis avuti. ¹² Lob nër vu sir bë, "Mehõ bõp ti bë na nyëğ ading ti jak in degetunğ yi natu mehõ-los-bengõ benom geğin yi alam pin. ¹³ Lob supin yi hur nemad-luho yam bevo monë ðapiya luu luu ggelek sir pin, log nër vu sir bë, 'Ham medo gwevonğ huk bağosën jak monë sënë rot, besenom geto sënë gõkin.'

¹⁴ Rëk yi alam nij nelëlin yi, om ya, log devonğ mehõ la detamuın yi medeya beya denër bë, 'He nimin lël bë mehõ saga su natu he mehõ-los-bengõ megeğin he!' ¹⁵ Rëk ma gedetunğ yi tu hir mehõ-los-bengõ ggovek geyom to. Lob nër bë, 'Ham tahi alam sën sevo monë vu sir lo nam. Sa bë ğalë nabë sir ti ti deneğo va la va la loğ ya ving-a?'

¹⁶ Lob mehõti nare yam muğin benër ya bë, 'Mehõ bõp, sa hevong huk bağosën rağ hong monë ðapiya luu sënë, log sa hağo ðapiya mehõdahis sënë loğ yam ving.' ¹⁷ Lob mehõ-los-bengõ nër vu yi bë, 'Hong hur nivesa beğevonğ huk nivesa rot. Ğenemalamin nğaa mahen sënë nivesa, om sëk ğevong begweğin nyëğ bõp yu nemadluho.'

¹⁸ Log mehõ ngwë sën netu luu nare benër ya bë, 'Mehõ bõp, sa hevong huk bağosën rağ hong monë ðapiya luu sënë, log gwëbeng sa hağo ðapiya nemad-luho sënë loğ yam ving.' ¹⁹ Lob mehõ-los-bengõ nër vu

yi bē, 'Om sēk ġevonġ nyēg bōp yu nemadvahi in gweġin.'

²⁰ Loḡ hur ti verup nare yam, benēr ya bē, 'Mehō bōp, honġ monē ḡapiya luu sēn lo sēnē. Sa hebom loḡ tob nyē dus teka besa heġin nivesa beyō nedo rot. ²¹ In sa nehālē honġ bē honġ mehō nim wēēk. Nġaa sēn mehō ngwē denetunġ menedo lo, og ġeneḡo. Genos sēn mehō ngwē denevaroh lo, og ġenelev anon. Om sēn sehōnengin honġ, lob honġ monē ḡapiya luu sēn lo yō nedo.'

²² Lob mehō-los-bengō nēr vu mehō sēnē bē, 'Honġ sēnē, nim paya rot! Maḡ sēk ġevonġ ġaġek vu honġ jaḡ nġo honġ ġaġek saga rē. Maḡ ġeraḡ ni yōnon bē sa mehō niġ wēēk, bemehō ngwē denetunġ nġaa nedo loḡ sa nehako, gesa nalev nos sēn mehō ngwē denevaroh lo? Yōnon-a? Sa nehevonġ nebē sēnē?

²³ Rēḡ nebē va sēn su ġetunġ sa monē loḡ ya begganġ-monē-yi in bē senom og sa ġaḡo teka sevōḡ geving rē-ē?' ²⁴ Log nēr vu alam sēn denare dus vu lo bē, 'Ham bo monē ḡapiya luu saga vēr in mehō saga, gebo nah geving vu mehō sēn ḡapiya mehōdahis nedo vu yi lo.'

²⁵ Loḡ denēr yah vu bē, 'Mehō bōp, mu ḡapiya mehō-dahis neggēp vu yi vorot.'

²⁶ Loḡ nēr bē, 'Sa nanēr vu ham nabē mehōti sēn nġaa neggēp vu yi lo, og sēk bo la ġōkin geving vu. Gaḡ mehōti sēn yi nġaa su neggēp rē lo, og sēk bo teka sēn neggēp vu yi lo vēr in yi. ²⁷ Rēḡ alam sēn denelē sa paya benij lēl bē sa su natu hir mehō-los-bengō lo, og ham gweḡo sir nam sēnē beham ngis sir bedenadiik jaḡ sa malaġ.'"

Yesu Loḡ Ya Yerusalem Nebē Mehō-los-bengō

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jn 12:12-19)

²⁸ Yesu nēr ġaġek sēnē ggovek, log muġin betetuu aggata meneya Yerusalem. ²⁹ Ya verup dus raḡ Bet-page los Betania ggēp Ḳedu Ḳele-oliv, lob vonġ yi hur maluh luu deya, ³⁰ genēr vu luho bē, "Melu na medoḡ na begganġ-bu ti sēn melu malamin neya agu, lob melu rēḡ gwelē gedeseyu dogi nalu ti menare dus vu aggata avi. Mehōti su raḡ dogi sēnē wirek rē, lob melu kwevelekin begweḡo nom. ³¹ Genabē mehōti doḡ tepēḡ nabē, 'Melu gwevonġ va vu dogi saġi?' og melu nanēr nah nabē, 'Mehōbōp bē jaḡ mena.'"

³² Yesu vonġ luho ya, lob luho ya detōḡ vu nġaa pin yoh vu sēn nēr vu luho lo. ³³ Luho medo denekevelekin dogi sēnē, loḡ dogi ala loḡ tepēḡ in luho bē, "Melu nek-wevelekin dogi nalu sēnē in gwevonġ va vu?" ³⁴ Loḡ luho denēr yah bē, "Mehōbōp bē jaḡ mena."

³⁵ Lob luho deḡo dogi medeya vu Yesu. Lob delah hir tob raḡ ya dogi demi, log detunġ Yesu raḡ ya nedo vavunē. ³⁶ Bemēm neraḡ meneya, galam pin kwaj vesa rot vu yi bedenevah hir tob ggōk aggata geneggōk, ³⁷ beya deverup dus raḡ sēn aggata nehōo Ḳedu Ḳele-oliv. Lob yi hur maluh pin sēn denesepa yi lo, gesir nġahiseḡē saga kwaj vo yah nġaa bōp bōp pin sēn nevonġ bedenelē wirek lo, lob kwaj vesa benepisekin medeneḡo Anutu arē raḡ bē:

³⁸ "Anutu gevonġ semusemu vu mehō-los-bengō sēn neyam los Mehōbōp niwēēk!

Ġaġek ahē yes raḡ neggēp yaġek,
log Anutu arē bōpata los niḡapiik nivesa neggēp yaġek vavunē!"

³⁹ Log alam Parisai* la deloḡ ya alam yu bōpata saga vuheng belosho deneya, lob denēr vu Yesu bē, "Tato-vaha, ġenanēr in honġ hur maluh lo sēnē nabē ayej nama." ⁴⁰ Loḡ nēr yah vu sir bē, "Sa nanēr vu ham nabē: Bē ayej nama, og ġelōnġ lo sēnē yō rēḡ denapisek."

Yesu Su Raḡ Yerusalem

⁴¹ Loḡ Yesu ya verup dus raḡ, lob mala ya melē nyēg bōp Yerusalem, lob su raḡ. ⁴² Su raḡ bē, "Nabē yik ġejaḡ mehō sēn yoh vu bē gevonġ honġ beġemedo revuh lo ni gwēbeng saġi, og mēm sēnē nivesa. Rēḡ ma geme-hō sēnē neggēp vunsēn in honġ, gesu ġeraḡ ni rē.

⁴³ Gwenġo rē, buk ti vonġin berup, lob alam sēn degevonġ beġō vu honġ lo rēḡ nam dedev lii beġō yi medetetup doḡ honġ. Log rēḡ deketumin honġ vahi vahi. ⁴⁴ Lob rēḡ dekevoh honġ geving nalum lo pin sēn denedo loḡ honġ lo na. Log su rēḡ degōnengin ġelōnġ ngwē gejaḡ medo ngwē vavunē rē. In su kwam nevo buk sēn Anutu yam in bē doḡ vu honġ lo rē."

Yesu Tii Alam Sēn Denebaġo Nġaa Loḡ Dub-vabuung-bōp Lo

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jn 2:13-22)

⁴⁵ Log loḡ ya dub-vabuung-bōp ayo, lob tii alam sēn denevonġ huk baġosēn loḡ ayo lo. ⁴⁶ Genēr vu sir bē, "Ġaġek neggēp loḡ Anutu-yi-ḡapiya bē: Sa begganġ, og yō rēḡ natu begganġ jom-raḡsēn-yi. Rēḡ ham vonġ beyah tu alam hodeḡ bej waaḡ vunsēn raḡ."

⁴⁷ Log nenēr ġaġek vu alam yoh vu buk loḡ dub-vabuung-bōp ayo. Lob alam-deneḡo-seriveng hir ggev, galam-horek-yi, galam ggev, bedenesero aggata in bē dengis yi menadiik. ⁴⁸ Rēḡ alam pin nij wēēk bē de-genġo yi ġaġek, lob ggev lo su detōḡ raḡ aggata ti rē.

Deloḡ Tepēḡ In Yesu Bē Re Vo Niwēēk Vu Yi

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

20 Buk ti, lob Yesu medo netateḡin ġaġek vu alam loḡ dub-vabuung-bōp genenēr Bengō Nivesa rangah vu sir. Lob alam-deneḡo-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi, galam ggev, bedeya vu yi. ² Bede-loḡ tepēḡ vu yi bē, "Ġenanēr vu he nabē: Re vo niwēēk vu honġ benēr bē gwevonġ huk nabē sēnē? Re ggoo in honġ raḡ-a?" ³ Loḡ nēr yah vu sir bē, "Kē, om sa bē doḡ tepēḡ in ġaġek ti nōk vu ham rē. Ham nanēr vu sa nabē: ⁴ Sēn Jon neripek alam lo, og yam vu yaġek, ma sepa loḡ mehōnon vu dob kwaj?" ⁵ Lob yō desap sir raḡ medenēr bē, "Nabē hil nanēr nah nabē: 'Yam vu yaġek', og rēḡ doḡ tepēḡ nom nabē: 'Rēḡ nebē va sēn ham su nevonġ ving yi rē-ē?' ⁶ Log nabē hil nanēr nabē: 'Sepa loḡ mehōnon vu dob kwaj', og rēḡ alam detengwa hil jaḡ ġelōnġ. In kwaj neya niwēēk vu yi bē yi mehō-nenēr-ġaġek-rangahsēn ti." ⁷ Lob maam

denër yah vu Yesu bë, "He duġin degwa-o!"⁸ Lob Yesu nër yah vu sir bë, "Nebë saga, om sa su rëk nanër mehö sën ggooin sa raḡ lo vu ham rë."

**Yesu Nër Ġaġek Peggirinsën Raḡ Alam Nij Paya
Deneġin Huk Wain**
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹ Nër nebë saga, log nër ġaġek peggirinsën sënë vu alam bë, "Mehöti varoh huk wain bengö ti, lob vo huk sënë loḡ ya alam la nemaj in bë degeġin medegeko anon vahi natu yiġi gevahi natu hej. Log tah yi ya nedo nyëġ ading ti beya nedo hus ading rot.¹⁰ Log buk sën wain anon nemoneḡ lo dus raḡ, lob vonġ yi hur ti ya vu alam sën deneġin yi huk wain lo in bë debo yiġi la behur geḡo nah vu yi. Rëk alam lo deveek hur saga, gedevonġ yi yah meya nema meris.¹¹ Loḡ vonġ hur ngwë yah meya vu sir ggökin. Rëk desis yi ving bedevonġ paya vu yi, gedevonġ yi yah meya nema meris.¹² Lob yiġ vonġ hur ti yah ggökin netu beron löö. Rëk desis yi gedepengah, log detë yi yah dobnë.¹³ Devonġ nebë sënë, lob huk ala kwa vo bë, 'Maḡ sëk ġevonġ nabë tena? Maam sa ġevonġ senġo naluġ sën sahëġ neving yi lo na, in mëm maḡ rëk degurek babu.'¹⁴ Rëk alam lo delë bë nalu ya verup, lob yö denër vu sir bë, 'Mehö sën agi rëk doḡ nah ama ben begeko ama yi nġaa pin, om ham-o! Hil angis yi menadiiḡ. In mëm huk sënë natu hil nġaa.'¹⁵ Lob derot yi yah dobnë, beyah desis mediiḡ. Om huk wain ala sënë maḡ rëk gevonġ nabë va vu sir-a?¹⁶ Rëk na, lom kevoh alam sën deneġin huk wain agi bermalaj nama na, log bo huk wain sënë vu alam mewis la bedegeġin." Alam denġo ġaġek sënë lob denër bë, "Maam nġaa nabë saga og nök ġep!"

¹⁷ Rëk Yesu ġët sir geloḡ tepëḡ in sir bë, "Bë nama og ġaġek sën negġep loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo nër bë va? Sën nër bë:

'Alam sën denelev begganġ lo nij lëlin ġelönġ ti sënë, rëk mu netu ġelönġ niwëëk begganġ nyëketu yi.'

¹⁸ Mehönon pin bë debës bedengis sir jaḡ ġelönġ sënë, og rëk deḡataḡ jaḡ pin. Log nabë ġelönġ sënë geto mejaḡ ġep mehöti, og rëk natul mehö sënë be-metes na."

¹⁹ Lob alam-horek-yi losho alam-deneḡo-seriveng hir ggev deraḡ ni bë Yesu nenër ġaġek peggirinsën sënë raḡ sir. Lob devonġin bë denajom yi ahon doḡ buk sënë, rëk deggönengin alam.

**Deloḡ Tepëḡ Vu Yesu Bë Yoh Vu Bë Degetë Takës Vu
Alam Rom Hir Mehö-los-bengö Sisar*?**
(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

²⁰ Lob tum alam ggev medo deneġin yi. Log devonġ hir mehö la ya deloḡ yi medenelë. Lob ya detetuhin bë sir alam yohvu, in bë denajom yi ahon jaḡ ġaġek la be-degevonġ doḡ nah nemaj gena ġaġek vu kiap böp.

²¹ Lob deloḡ tepëḡ vu yi bë, "Tatovaha, he nehänġo hong ġaġek bë hong ġaġek neya niröp, beġenenër ġaġek niröp vu alam. Su ġenehönengin alam sën los arëj lo malaj rë. Gaḡ ġenetateḡin Anutu yi ġaġek vu

alam los anon mu.²² Om kwam nevo bë? Yoh vu bë hil ġetunġ takës vu alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* ma nama?"²³ Rëk Yesu raḡ hir ġaġek tetuhinsën sënë ni, lom nër yah vu sir bë,²⁴ "Ham tato monë ġahis ti nam besa ġalë rë." Devo ya lob nër bë, "Re ḡenu los arë sën raḡ negġep agi?" Loḡ denër yah bë "Sisar*."²⁵ Lob nër yah vu sir bë, "Om ham gwevonġ Sisar* yi nġaa nah vu Sisar*. Log Anutu yi nġaa, og ham bo nah vu Anutu."²⁶ Lob su deyoh vu bë denatöḡ vu ġaġek ti jaḡ yi ġep alam malaj medenajom yi ahon rë. Gaḡ ḡenuj ya in ġaġek sën nër lo, lob ayej ma.

**Deloḡ Tepëḡ Vu Yesu In Sën Mehönon Denadiiḡ
Gedekedi Jaḡ Nah Lo**
(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷ Alam Sadukai* denenër bë alam-diiḡsën og su rëk dekededi jaḡ nah rë. Lob sir la deya vu Yesu,²⁸ bedeloḡ tepëḡ vu yi bë, "Tatovaha, Moses kevu horek ti vu hil menegġep bë, 'Nabë mehöti geḡo avëh, rëk nadiiḡ geluho naluj nama, og ari geḡo yi alov natu venë beluho degeḡo naluj vu ari sën diiḡ lo.'²⁹ Lob hur maġëm ti losho ari lo, sir nemadvahi-bevidek-luu denedo. Lob arij aġuu ḡo avëh, lob nalu ma gediiḡ.³⁰ Lob ari amon ḡo yi alov loḡ diiḡ ving.³¹ Lob ari gwee vonġ nebë saga ving, beya metöḡ meggi. Besir pin deḡo avëh timu sënë, rëk naluj ma, gedediiḡ pin.³² Log mëm avëh diiḡ raḡ negġep hus.³³ Om ġenanër nabë najeeng sën mehönon diiḡsën dekededi jaḡ nah lo, og avëh sënë rëk natu arij ti tena venë? In sir pin deḡo avëh timu sënë netu venëġ."

³⁴ Loḡ Yesu nër yah vu sir bë, "Maluh los avëh deneḡo sir loḡ buk sënë.³⁵ Gaḡ maluh los avëh sën Anutu nër bë yoh vu bë rëk dekededi jaḡ nah medemedo malaj-tumsën lo, og su rëk degeḡo sir doḡ Buk-tamusën rë.³⁶ In su deyoh vu bë denadiiḡ gökin rë. Gaḡ rëk demedo nabë angër lo. Anutu rëk gevonġ bedekedi jaḡ nah ġep bedub, om rëk denatu yö nalu lo.³⁷ Log Moses tato vu hil ving bë alam-diiḡsën denekedi raḡ yah ggëp bedub. In kevu raḡ Mehöböp menegġep loḡ ġaġek sën nengwah netum loḡ ḡele yu dabun ti lo bë, 'Abraham yi Anutu, ġIsaak yi Anutu ga, Yakop yi Anutu.'³⁸ Om nabë mehönon denadiiḡ bermalaj nama na veröḡ yi, og su yoh vu bë rëk nanër nabë lööho hir Anutu yi rë. Gaḡ lööho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi. In nelë mehönon pin bë sir pin denedo malaj-tumsën."

³⁹ Nër nebë sënë, lob alam-horek-yi la denër yah vu bë, "Tatovaha, ġenër ya meyoh vu."⁴⁰ Lob nij nemum in yi besu deloḡ tepëḡ in yi ggökin yah rë.

**Yesu Loḡ Tepëḡ Vu Alam Parisai* In Mehö Sën Anutu
Ggooin Raḡ In Bë Geḡo Hil Nah Lo**
(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹ Loḡ Yesu loḡ tepëḡ yah vu sir bë, "Log nebë tena sën denenër Kerisi* bë degwa vu Davit*-ë?⁴² In Davit yö nër raḡ avi benegġep loḡ ḡapiya Saam bë: 'Mehöböp nër vu sa Mehöböp bë: 'Ġemedo sa nemaġ vesa.

⁴³ Gevu tamusën og sëk ðetung alam sën denelë hong paya lo

dedok na vaham ðebinë.”

⁴⁴ Yi degwa vu Davit*, lok nebë tena sën Davit nër yi bë yi Mehöböp-ë?”

Alam-horek-yi Denevonð Nipaya Nebë Sënë

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 11:37-54)

⁴⁵ Alam pin nahën medo denenðo Yesu yi ðaçek, lob nër vu yi hur maluh bë, ⁴⁶ “Ham gwegin ham in alam-horek-yi. In ahëj neving bë dejöp tob ading nivesa vesa. Log ahëj neving bë alam debengwëng vu sir medegeko sir jak dok alam tabaak. Gahëj neving pangsen bë na demedo lël mala ðep alam malaj dok dub-supinsën-yi ayo, gahëj neving bë jak na dega nos namuðin ðep nyëg-nos-böp-yi. ⁴⁷ Alam sënë deneraa avëh alov hir begganð yah vu sir, log denekuung rak bedenevenðev rak hus ading. Om dok buk-ðçek-yi, og rëk denatok vu maggin böpata rot mekesuu.”

Avëh Sën Hen Monë Ma Lo Tung Seriveng Vu Anutu

(Mk 12:41-44)

21 Log Yesu vër mala rak menelë alam-los-bengöj-ggoreksën lo vahi, geya denetung seriveng luk ya keröng-monë-yi vu Anutu. ² Lob lë avëh alov ti sën hen monë ma, lob yik tung monë kök teka luu mu luk ya keröng. ³ Lob nër bë, “Sa nanër yönon vu ham nabë: Avëh alov sën hen monë ma agi të monë böpata rot bekesuu alam vahi pin. ⁴ Senër nebë sënë in sir mehönnon-los-bengöj-ggoreksën behir ngaa ngahisekë nedo vu sir, gak sën denetung lo og yik metes. Gak avëh sënë og su hen vahi nedo rë, rëk yö keyovekin keröng ahë degwa rak metung yi ngaa pin tu seriveng gehen monë nos yi ma.”

Yesu Nër Bë Rëk Debasap Dub-vabuung-böp

(Mt 24:1-2; Mk 13:1-2)

⁵ Log mehö la denevengwëng rak dub-vabuung-böp medenenër bë, “Devunek vu begganð sënë rak ðelöng nivesa vesa los kupek sën detung tu seriveng vu Anutu lo bemalanðeri rot.” Lok Yesu nër bë, ⁶ “Ngaa pin sën ham nelë gwëbeng agi, og buk ti vongin berup, lob su rëk degönengin ðelöng ti gejak medo ngwë vavunë rë. Gak rëk dekevoh pin bedegëtë geto yoh yoh.”

Yesu Nër Bë Maggin Ngahisekë Rëk Berup

(Mt 24:3-14; Mk 13:3-13)

⁷ Lob delok tepëk vu yi bë, “Tatovaha, ngaa sën genër lo rëk anon jak dok buk tena? Geva rëk tato vu he nabë ngaa sënë vongin anon jak-a?” ⁸ Lok Yesu nër yah bë, “Ham gwegin ham nivesa, in mehö la rëk degekuungin ham. Alam ngahisekë rëk denam bedenanër sarëð jak nah sir nabë, ‘Mehö sën lo yik sa sënë.’ Log rëk denanër nabë, ‘Buk dus rak ggovek ya.’ Rëk mu ham su sepa sir mena. ⁹ Log ham rëk gwenðo begö bengö los dedun nabë vongin berup, og ham su kenumin berup. In ngaa nebë sënë yö rëk nam, gak Buk-tamusënek yö rëk nahën.”

¹⁰ Log nër vu sir ving bë, “Alam dob ngwë rëk dekedi belosho alam dob ngwë dengis sir. Log mehö-los-bengö ngwë losho yi alam rëk dekedi belosho mehö-los-bengö ngwë losho yi alam dengis sir. ¹¹ Log jemapi böpata rëk gee jak dob beron beron. Log alam nyëg la rëk denatok jak meyip los niraksën aggagga. Log ham rëk gwelë ngaa böp böp genðaa aggagga sën rëk gevong beham kenumin berup in lo ðep yaçek babu.

¹² Rëk mu ngaa pin sënë yö rëk nahën, log rëk denajom ham ahon, bedegevonð paya vu ham. Rëk degevonð beham gwevonð ðçek dok dub-supinsën-yi log degetung ham na karabus. Log rëk degeko ham na bare alam-los-bengöj böp los kiap böp lo malaj in sa alam ham. ¹³ Lob dok buk sënë, og yik ham nanër sa ranðah vu sir. ¹⁴ Om ham medo kwamin verok, gak ham su medo mekwamin bo ðçek sën ham nanër nah vu sir lo. ¹⁵ In senðo rëk gevong ðçek sën ham nanër nah vu sir lo dok nök ham avimin, besebo kwa nivesa vu ham. Lob alam sën degelë ham paya lo su deyoh vu bë dekeyëh, ma dedahun ðçek sën sebo vu ham agi rë.

¹⁶ Ham amamin los atamin garimin, geham alam sën ham degwa ti lo, geham nimin papu lo, yö rëk denanër ham ranðah vu alam sën dengis ham lo. Lob rëk dengis ham la medenadiik. ¹⁷ Log alam pin rëk ahëj sengën böp rot vu ham, in sa alam ham. ¹⁸ Rëk mu ham yumin viis ti su rëk mala nama dok ham yumin rë. ¹⁹ Bë ham najom sa ahon bemedo los nimin wëek, og ham rëk medo malamin-tumsën.”

Yesu Nër Bë Rëk Degevonð Paya Vu Yerusalem

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ “Rëk mu ham rëk gwelë nabë alam-begö-yi nök detetup dok Yerusalem, og ham jak ni nabë buk sën debasap Yerusalem lo yök dus rak saga. ²¹ Dok buk saga og alam sën denedo Yudea lo, rëk debeya bedena kedu. Galam sën denedo lok Yerusalem lo, rëk degevu nyëg saga gedebeba medena nyëg ngwë. Galam sën su denedo lok nyëg böp agi rë lo, og su rëk debeya menah dedok na rë. ²² Buk sënë og buk sën Anutu rëk bo dok nipaya nyëvewen lo, lob ðçek pin sën negðep lok yi kapiya lo rëk anon jak. ²³ Gëpin avëh sën naluj nare lok ayoj lo, los sën nahën denevo rur vu sir lo dok buk sënë! In Anutu rëk gevong bemaggin böpata rot natok vu dob sënë bekevoh alam sënë. ²⁴ Paëp-yu-anil rëk ga sir. Galam rëk denaduu sir gedegeko sir bena demedo karabus na na geving alam-yu-ngwë pin. Galam-yu-ngwë rëk vahaj bakë nyëg böp Yerusalem, bedemedo nabë sënë rot, begëp nabë sënë bena berup dok buk sën alam-yu-ngwë hir buk govek na lo.

Yesu Nër Bë Mehönnon Nalu Rëk Nom

(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

²⁵ Lob ham rëk gwelë genðaa böp aggagga natok vu hes lu kwev, gebetuheng. Log mehönnon pin vu dob rëk newaj bepul bemedo degelëk in loo dedun sën rëk natëë benam lo. ²⁶ Alam ngahisekë rëk kwaj bo ngaa sën anon jak vu dob agi, lob rëk newaj jak rot, gemalaj

pebilin. In nġaa los niwëek pin vu yaġek rëk desasuġin sir. ²⁷ Sënë anon jaġ, lob rëk degelë Mehönon Nalu doġ medo beggob ayo menam los niwëek böpata gevunek vunek yaġek yi. ²⁸ Doġ buk sën nabë nġaa agi natök nam lo, og ham rëk bare nam bebarah malamin jaġ. In buk sën Anutu geġo ham nah lo yam dus raġ ggovek ya saga."

Yesu Tateġin Buk-tamusën Raġ Go

(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹ Log nër ġaġek ti metateġin vu sir bë, "Ham kwamin bo jaġ go* los nġaa vahi pin rë. ³⁰ Bë purpur berup ngu, og ham neraġ ni bë go* vonġin nabunġ beham dev jaġ na jök. ³¹ Om nabë ham gwelë nġaa pin sënë anon jaġ, og ham jaġ ni nabë buk dus raġ ggovek ya bë Anutu natu ala benam geġin hil.

³² Sa nanër vu ham yönon nabë: Mehönon pin su rëk malaj nama na verök yi rë, log nġaa pin sën agi rëk anon jaġ. ³³ Log yaġek los dob rëk govek na bemala nama na vu tamusën, gaġ sa ġaġek og su rëk mala nama rë."

Yesu Vo Horek Vu Hur Maluh

³⁴ "Rëk mu ham gweġin ham nivesa, in ham rëk medo gwevonġ ahëmin ta, genanum beyumin gevonġ paya gekwamin bo nġaa-dob-yi, lob nġaa nabë saga rëk ġerin ham ayomin, lob Mehöböp yi buk sënë rëk nam natök vu ham avuti nabë sën saġ nelok sapu lo. ³⁵ Buk sënë rëk natök vu alam pin vu dob pin. ³⁶ Om ham nġo medo malamin natum bekwetaġ vu Anutu noh vu buk pin in ġadu ham niwëek. In lob nġaa pin sënë noh nenga in ham, geham medo rot menatök na vu Mehönon Nalu bebare mala."

³⁷ Yesu netahu alam loġ dub-vabuung-böp ranġah pin, log buk lob yah neggëp Kedu Kele-oliv. ³⁸ Log monbuk anon lob alam pin dekedi deneya dub-vabuung-böp in bë nanër ġaġek medegenġo.

Yudas Nër Ġaġek Ya Nare Vorot Vu Alam Ggev Bë Rëk Bo Yesu Doġ Na Nemaġ

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Jn 11:45-53)

22 Buk vabuung sën denegga brët sën yiist* nema in lo verup. Sën denenër bë Buk-ggöksën-yi* lo. ² Lob alam-deneġo-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denesero aggata bë dengis Yesu. Rëk ma in deneggönengin alam.

³ Loġ Satan loġ ya Yudas sën denenër arë ngwë nebë Iskariot lo ayo. Yiġ sir nemadluho-bevidek-luu lo ti yi, ⁴ lob ya vengwëng ving alam-deneġo-seriveng losho alam sën denegġin dub-vabuung-böp lo, in bë natök vu aggata lob bo Yesu doġ na nemaġ. ⁵ Lob kwaj vesa, gedenër vu yi vorot bë rëk debaġo yi. ⁶ Lob Yudas yoġek in ayeġ, log kwa nesero buk sën alam nġahiseġë su denedo ving yi rë lo, in bë mëm gevonġ Yesu doġ na nemaġ.

Hur Maluh Luu Dero Nos Buk-ggöksën-yi

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jn 13:21-30)

⁷ Log Buk-vabuung sën alam Yuda denegga brët sën yiist* nema in lo verup ggovek ya, lom yiġ buk sën denesis sipsip nalu Buk-ggöksën-yi* yi loġ lo sënë. ⁸ Lob Yesu vonġ Pita luho Jon ya, genër vu luho bë, "Melu na gwero nos los reggu Buk-ggöksën-yi* vu hil in hil aġa." ⁹ Loġ luho delok tepëġ yah vu bë, "Gevonġin bë alu ġero ġëp tena?" ¹⁰ Loġ nër yah bë, "Melu lë! Melu na medok na nyëġ böp sagu, log mehöti rëk kerë bël doġ dëġ böp ti menatök vu meluu doġ aggata. Lob melu tamuġin yi rot bedok na begganġ sën doġ na lo. ¹¹ Lob melu nanër vu begganġ ala nabë, 'Tatovaha nër bë alu anam nanër vu hong nabë, "Begganġ ayo tena in sa los sa hur maluh lo aġa nos los reggu Buk-ggöksën-yi* dok-a?"' ¹² Lob rëk tato ayo böpata ti sën neggëp vavunë vu meluu, ayo ti sën yö devah ġanyë raġ vorot. Lob melu gwero nos los reggu vu hil doġ saga." ¹³ Ggovek log luho deya, lob ya detök vu nġaa pin yoh vu sën Yesu nër vu luho lo. Lob luho dero nos los reggu Buk-ggöksën-yi* loġ.

Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1 Kr 11:23-25)

¹⁴ Log nyëġ neggovek, lob Yesu bë ga nos los reggu geving sinarë lo. ¹⁵ Lob nër vu sir bë, "Sahëġ neving rot bë seġa nos los reggu Buk-ggöksën-yi* sënë geving ham rë, loġ mëm sa ġaġo vanë. ¹⁶ Log sa nanër vu ham nabë: Sa su rëk ġa nġaa sënë gökin nah rë, rot bena berup doġ buk sën hil aġa doġ ti vu Anutu-yi-nyëġ lo."

¹⁷ Log ġo wain kap ti raġ bejom raġ in los kwa vesa ya vu Anutu log nër vu sir bë, "Ham gweġo sënë nöġ benanum noh vu ham. ¹⁸ Sa nanër vu ham nabë: Sa su rëk nanum wain gökin nah rë, rot bena berup doġ buk sën hil medo doġ Anutu-yi-nyëġ lo." ¹⁹ Log ġo brët raġ bevenġev raġ in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu bevo vu sir. Log nër bë, "Sa reggos sënë. Sën sëġ ġe-tunġ natu seriveng doġ nah ham bömin. Om ham medo sepa doġ megwevonġ nabë sënë in ham kwamin bo sa." ²⁰ Nebë saga bedegga ggovek, log ġo wain kap ti raġ bevonġ nebë saga, log nër bë, "Wain kap ti sënë og sa ġök, sën sëġ ġeseh in ham in bë tato nabë ġaġek mewis sën sejoo in doġ vu ham lo rëk anon jaġ.

²¹ Rëk mu ham gwelë ham rë! Mehö sën rëk bo sa doġ na alam sën denelë sa paya nemaġ lo yiġ nedo raġ tevor ving sa. ²² Yönon, Mehönon Nalu nesepa loġ aggata sën Anutu nër tato vu yi lo. Rëk mu ġëpin mehö sën rëk nanër yi ranġah vu alam bedengis yi lo." ²³ Nër nebë sënë, lob yö delok tepëġ vu sir yah meyom bë, "Mehö re rëk gevonġ nġaa sënë?"

Hur Maluh Denër Sir Bë Sir Ti Tena Kesuu Vahi?

²⁴ Log tum hur maluh deġo ġaġek ti raġ loġ sir, medenenër bë, "Re böp kesuu in geġin hil-a?" ²⁵ Loġ Yesu nër vu sir bë, "Alam-yu-ngwë, og hir mehö-los-bengö tu alaj. Log alam sën detu ala medeneġin sir lo,

og denenër behir alam deneko sir rak bedenener sir be sir alam ngatum. ²⁶ Rêk mu ham, og ham su gw-evong nabë saga. Gaķ mehöti sën vongin bë natu ham ala lo, og dahun yi bemedo nabë sën mehö ahë hus. Log mehöti sën vongin bë natu ham ggev lo, og gevong ngaa nabë sën yi mehö meris ti in doķ vu ham. ²⁷ Ma re tu ala? Mehö sën medo neġin in ga nos lo, ma hur sën neruu nos in bë geķo na vu lo? Gaķ yiķ mehö sën neġin bë nos na in ga lo! Rêk mu sa, og sa nado ving ham nebë hur meris in bë sedoķ vu ham.

²⁸ Wirek hil los nado gemaggin töķ vu sa beseggi sa, rêk ham nedo ving sa, geham su vuu sa rë. ²⁹ Log Amaġ vo yi nyëġ vu sa in bë sa ġeġin, om sebo nyëġ vu ham in ham gweġin nabë saga. ³⁰ Ham rêk gwa los nanum geving sa jaķ sa tevor ġep sa nyëġ. Geham rêk medo jaķ sëa-los-arëġ beseggi alam Israel degwa nemadluho-bevidek-luu sën lo hir ġaġek."

Yesu Nër Pita Bë Rêk Dah Yi Vun
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jn 13:36-38)

³¹ "Simon, Simon, gwenġo rë! Satan nër vorot bë yoh vu bë rêk geķo ham na vu yi, begerii ham tetër nabë wit* ġahis. ³² Rêk sejom rak in hong ġgovek ya bë hong vonġvingsën su rêk nadiiķ na rë. Om sën ġeġ-wërin hong meġenom lo, og ġebo ġadu doķ arim lo." ³³ Loķ Pita nër yah bë, "Mehöböp, sa hero sa menado in sena ķarabus geving hong balu nadiiķ doķ ti." ³⁴ Loķ Yesu nër bë, "Pita, sa nanër vu hong nabë: Pehi buk sënë, og ķöķrëeh su rêk ngu rë, log rêk ġedah sa vun beron löö nabë hong duġin sa."

Ġaġek Rak Jej-monë-yi, Gevahek Nalu Los Paëp-yu-anil

³⁵ Log nër vu sir bë, "Wirek sa hevong ham ya, lob ham su ķo jej-monë-yi los je vahek sepa rë. Log ham su röp suu rë, lob maķ ham rak vu in ngaa ti ma ma?" Loķ denër yah bë, "Ma!" ³⁶ Lob nër vu sir bë, "Gaķ gwëbeng sënë nabë mehöti yi jej-monë-yi nedo, og yö geķo sepa yi. Bevahek nabë saga. Gemehöti sën hen paëp-yu-anil nama lo, og tahuuin paëp-yu-anil ti jaķ yi röpröp-ayöong-yi. ³⁷ In ġaġek negġep loķ Anutu-yi-ķapiya bë, 'Detevin yi ya ving alam nij paya.' Om sa nanër vu ham nabë: Ġaġek sënë rêk anon jaķ, jaķ ngaa pin sën rêk natöķ vu sa. Yönon, ġaġek pin sën negġep loķ kapiya rak sa lo, og rêk anon jaķ." ³⁸ Lob denër bë, "Mehöböp, ġelë? He paep-yu-anil luu sënë!" Loķ nër yah bë, "Om yiķ ġgovek saga."

Yesu Jom Rak Vu Getsemane
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Log to meya dobnë beya Ķedu Ķele-oliv nebë sën nevonġ yoh vu buk lo. Lob yi hur maluh desepa yi medeya. ⁴⁰ Ya detöķ ya, lob nër vu sir bë, "Ham najom jaķ niwëek, in ngaa ti su kepë ham." ⁴¹ Log tah verup ya teka, yoh vu sën hil ġetë ġelöng na geto lo, lob yun lus log ketag vu Amaġ bë, ⁴² "Amaġ, nabë kwam, og gweķo ngaa maggin sënë vër in sa. Rêk mu su ġesepa doķ sa ġaġek, gaķ ngö kwam."

⁴³ [Lob angër ti vu yaġek beyam ġadu yi. ⁴⁴ Yesu ngo maggin pangsen rot, lob jom rak ġgökin niwëek rot. Lob ķerus yam in rot benetetuk nebë ķöķ beto neluķ ya doķ.]

⁴⁵ Jom rak ġgovek, log kedi rak beyah to vu yi hur maluh lo. Loķ lë bë denegġep yiing, in ayoj maggin rot. ⁴⁶ Lob nër vu sir bë, "Ham newëp in-a? Ham kwedi benġev jaķ, in ngaa ti su kepë ham."

Yudas Vo Yesu Loķ Ya Alam Sën Dengis Yi Lo Nemaj
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jn 18:3-12)

⁴⁷ Yesu nahën medo nevenġwëng, log alam yu böpa-ta deverup. Mehö sën arë nebë Yudas sën sir nemadluho-bevidek-luu lo ti yi, rêk li sir medeyam. Lob verup sesor meya vu Yesu in bë gemul* yi. ⁴⁸ Loķ Yesu nër vu yi bë, "Yudas, ġemul* Mehönon Nalu in bë ġetato yi rangah-a?"

⁴⁹ Yesu yi hur maluh denare ving yi medelë ngaa sënë bë vongin natöķ vu yi, lob denër bë, "Mehöböp, he ngap sir jaķ pagġeppek-yu-anil-a?" ⁵⁰ Lob sir ti pevis mesis alam-deneķo-seriveng hir ggev böp yi hur, besap nenga ris vahi vesa ya. ⁵¹ Rêk Yesu nër bë, "Ġgovek! Ngaa saga ġep!" Log bë nema rak mehö sënë nenga, lob nivesa rak yah ġgökin.

⁵² Log Yesu loķ tepëķ vu alam-deneķo-seriveng hir ggev ga, dub-vabuung-böp ala lo, galam teta sën loشو deyam in bë denajom yi ahon lo bë, "Maķ ham yam in bë sero mehö-beġö-hodeķ-yi ti om sën ham ķo paëp-yu-anil los beġö meyam-ë?" ⁵³ Sa nado loķ dub-vabuung-böp yoh vu buk ving ham, rêk ham su lah nemamin loķ sa mejom sa ahon rë. Gaķ buk sën gwëbeng aġi, mëm ham buk. Om mala vahis niwëek jaķ na vavunë rot mekesuu."

Pita Lah Yi Vun Bë Yi Duġin Yesu
(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Nër ġgovek log dejom yi ahon medeķo medeya. Lob deķo yi loķ ya alam-deneķo-seriveng hir ggev böp yi begġang. Log Pita tamuin sir meneya, rêk nevun yi in sir menyam ġġep ading. ⁵⁵ Log devev nengwah loķ telig ġġep begġang sënë yi tete ayo, bemedo denevenguh. Lob Pita verup ya nedo ving sir. ⁵⁶ Loķ avëh ti lë bë medo nevenġuh nengwah, lob tunġ mala rak yi ġenër bë, "Mehö sënë nedo ving Yesu ving." ⁵⁷ Loķ Pita lah yi vun bë, "Ma! Avëh, saķ duġin yi." ⁵⁸ Genedo teka loķ mehö ngwë yah verup lë yi, lob nër bë, "Yiķ sir sën lo ti sën hong aġi ving." Rêk Pita nër yah bë, "Alam-e! Saķ ma!" ⁵⁹ Ġgovek genedo hus ading rot yoh vu hes mala ti loķ mehöti yah verup nër niwëek bë, "Yönon rot, yiķ mehö sagi sën nesepa yi ving. In yiķ yi Galilea ti sënë!" ⁶⁰ Rêk Pita lah yi vun bë, "Alam-e! Sa duġin ġaġek ti sën ġenenër aġi!" Nahën nenër nebë sënë, log pevis beķöķrëeh su. ⁶¹ Lob Mehöböp ġġerin yah melë Pita. Lob Pita kwa vo yah ġaġek sën Mehöböp nër vu yi vorot lo bë, "Pehi buk sënë og ķöķrëeh su rêk ngu rë, log rêk ġedah sa vun beron löö." ⁶² Lob Pita to meya dobnë, beyah su böpata rot.

Depelë Yesu Gedepëng Yi

(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

⁶³ Alam sën denejom Yesu ahon lo denër pelë raq yi gedevëek yi. ⁶⁴ Debom mala loq tob, gedenezis yi, log deneloq tepëk vu yi bë, "Hong mehö-nenër-ğagek-ranğahsën-a? Om ğenanër nabë re sis hong-a?" ⁶⁵ Log denenër ğagek nipaya nğahisekë vahi raq yi ving.

Devong Ğagek Vu Yesu Raq Kaunsor Malaj

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jn 18:19-24)

⁶⁶ Heng to lob alam-deneko-seriveng hir ggev detu alam Israel hir kaunsor, belosho alam-horek-yi lo desupin sir, log deko Yesu yam nare malaj gedenër bë, ⁶⁷ "Ĝenanër vu he nabë hong Mehö sën Anutu ggooin raq in bë geko hil nah lo ma ma?" Loq nër yah vu sir bë, "Nabë sa nanër nök vu ham, og ham su rëk gw-evong geving rë. ⁶⁸ Log bë sedok tepëk in nök vu ham gökin, og ham su rëk nanër dok nom vu sa rë. ⁶⁹ Rëk mu pehi sënë, og Mehönon Nalu rëk medo gëp ni-wëek ala Anutu nema vesa bemedo degwata." ⁷⁰ Lob sir pin denër yah bë, "Om maq hong sagaq Anutu Nalu hong-a?" Loq nër yah vu sir bë, "Yik saga. Ham vosek vorot." ⁷¹ Lob denër bë, "Hil rëk ğango ğagek re gökin-a? Ğagek sënë yö raq verup avi behil hanğo ggovek ya."

Devong Ğagek Vu Yesu Menare Pilatus Mala

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jn 18:28-38)

23 Lob sir pin dekedo bedeko yi ya vu Pilatus ² gedevong ğagek vu yi bë, "He halë mehö sënë bë nelok alam ahëj in dekedo medengis begö medekepe gavman na. Genenërin he bë he su ğetë takës vu ham mehö-los-bengö Sisar*. Log nenër bë yik yi Kerisi* sënë, beyi mehö-los-bengö." ³ Loq Pilatus loq tepëk vu yi bë, "Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?" Loq nër yah vu Pilatus bë, "Ĝenër ya meyoh vu." ⁴ Lob Pilatus nër ya vu alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam pin bë, "Sa su tök vu ğagek ti geneggëp vu mehö sënë rë." ⁵ Loq denër yah niwëek bë, "Netatekin ğagek vu alam yoh vu distrik Yudea pin beneloq ahëj rot bë degevonğ begö medekepe gavman na. Ko ğagek sënë raq nyëdahis ggëp Galilea, lob nevong rot, gesën verup agi."

Devong Ğagek Vu Yesu Menare Herot* Mala

⁶ Pilatus nğo hir ğagek, lob loq tepëk yah vu sir bë, "Mehö sënëk yi Galilea ti?" ⁷ Lob detatekin vu yi merak ni bë Yesu yam vu distrik Galilea sën Herot* neğin lo, lom vonğ yi ya vu Herot*. In Herot* verup nedo Yerusalem loq buk sënë ving.

⁸ Herot* lë Yesu, lob kwa vesa rot, in nenğo Yesu bengö lob nevong rot bë gelë yi. Lob kwa vo bë maq Yesu rëk gevonğ nğaa böp ti begelë. ⁹ Nebë sënë lom Herot* nelok tepëk in yi hus ading. Rëk Yesu su nenër ğagek ti yah vu yi rë. ¹⁰ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi deya dus medenër ğagek ni-

wëek ya atata vu yi rot. ¹¹ Lob Herot* losho yi alam-begö-yi devasap yi gedenër pelë raq yi. Log deko tob malanğeri ti bederöp loq yi, log devong yah meya vu Pilatus ggökin. ¹² Wirek og Herot* luho Pilatus denelë sir paya, rëk loq buk sënë, og luho desemu ğagek medenelë sir nivesa.

Pilatus Nër Bë Dengis Yesu Jak Na Kelepeko

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jn 18:39-19:16)

¹³ Lob Pilatus tahi alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam teta, galam meris ving medesupin sir yam. ¹⁴ Log nër vu sir bë, "Ham ko mehö sënë yam vu sa, log ham nër bë nelok alam ahëj in dekedo medengis begö medekepe gavman na. Om ham gwengö rë. Sa nalok tepëk in yi ğagek sënë raq ham malamin niröp. Lob sa su tök vu bë vonğ nğaa ti paya loq ğagek pin sën ham nër raq yi agi rë. ¹⁵ Log Herot* ving nebë saga om sën vonğ yi yom vu hil ggökin. Ham lë! Mehö sënë su vonğ nğaa ti paya in bë hil angis yi menadiik rë. ¹⁶ Om maam sëk beek yi gegevonğ yi nah mena." ¹⁷ [In hir horek neggëp nebë Pilatus gevonğ alam qarabus ti ti vër dok buk vabuung sënë noh vu ta menah vu sir.]

¹⁸ Loq alam pin ayej loq ti medekeseh rur raq bë, "Ĝengis mehö saga menadiik gegwevonğ Barabas nom vu he." ¹⁹ Barabas sënë vonğ begö vu gavman loq nyëğ böp saga genesis alam medenediik, lob deko yi ya nedo qarabus. ²⁰ Loq Pilatus loq tepëk yah vu sir ggökin, in kwa nevo bë dëein Yesu mena. ²¹ Rëk detahi yah bë, "Ĝengis yi jak na kelepeko*! Ĝengis yi jak na kelepeko*!" ²² Loq yik loq tepëk yah vu sir netu beron löö bë, "In va? Mehö sënë vonğ va paya? Sa su halë bë vonğ nğaa ti paya meneggëp vu yi in bë hil angis yi menadiik rë. Om sebek yi gegevonğ yi nah." ²³ Rëk nij wëek rot, gedetahi ya niwëek ata bë ngis yi jak na kelepeko*, bayej rehö Pilatus aye. ²⁴ Lob Pilatus kwa vo bë maam gurek hir ğagek babu. ²⁵ Lob lëein mehö sën vonğ begö vu gavman besis mehönon dediik beya nedo qarabus lo yah vu sir in detahi arë. Log vo Yesu yah vu sir in bë dengis menadiik yoh vu sën alam detahi lo.

Desis Yesu Raq Ya Kelepeko

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jn 19:17-27)

²⁶ Deko Yesu raq medeya, log Simon vu Kurene nahën verup neya in bë dok na nyëğ böp Yerusalem. Lob dejom yi ahon gedebë kelepeko* raq ya bağë bek-erë metamuin Yesu.

²⁷ Galam yu böpata denetamuin yi, gavëh nğahisekë denesu medenezis sir, gedenegele tarot raq yi. ²⁸ Rëk Yesu ggërin yah menër vu sir bë, "Ham Yerusalem avëh, ham su ngu in sa, gaq mëm ham nğo ngu in ham los nalumin lo. ²⁹ In buk vonğin berup lob rëk denenër nabë:

'Avëh sën denare babuj seke lo, gavëh sën su naluj nelok rë lo, gavëh sën su denevo rur vu naluj rë lo, og kwaj vesa.'

³⁰ In dok buk saga, og 'rëk denenër vu kedu nabë,

“Ham kwepë ham menam jaḵ gwëp he!”
Log rëḵ denanër vu ḵedu mahen mahen nabë,
“Ham dahun he!”

³¹ In nabë degevonḡ nabë sënë vu ḵele nidun pehi sënë, og maḵ rëḵ degevonḡ nabë va vu ḵele sën rëḵ denaboveng na lo?”

³² Log deḵo alam sën denekeyëh horek lo luu ya in bë dengis luho geving Yesu. ³³ Ya deverup nyëḡ ti sën denenër arë nebë Nyëḡ-yuseḵë lo lob desis yi raḵ ya ḵelepeḵo*. Log desis alam sën denekeyëh horek lo luu raḵ ḵelepeḵo* ving. Ngwë nare Yesu nema vesa, gengwë nare nema ḵëj. ³⁴ Lob Yesu nër bë, “Amaḡ, ḡedahun sir sën devasap sa lo hir nḡaa nipaya sënë na. In su derax ni bë denevonḡ paya rë.” Ggovek log detë ḡelönḡ mahen teka la in bë gooin sir ti ti jaḵ medegeḵo yi tob. ³⁵ Log alam vare denelë. Rëḵ alam ggev denër pelë raḵ yi bë, “Neloḵ vu alam vahi. Om nabë Anutu yi Kerisi* yi yönon sën Anutu ggooin yi raḵ lo, og yö doḵ vu yi.” ³⁶ Galam-begö-yi denenër pelë raḵ yi ving. Log deya dus in bë debo wain ahëḡgin sën arë nebë vinegga lo besesuvin. ³⁷ Log denër vu yi bë, “Nabë alam Yuda hir mehö-los-bengö hong yönon, og nḡo ḡedoḵ vu hong.” ³⁸ Log dekevu ḡaḡek ti raḵ neggëp ḵelepeḵo* yu nebë: *ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ MEHÖ SËNË.*

³⁹ Log mehö luu sën desis luho raḵ ḵelepeḵo* ving lo ngwë nër Yesu bë, “Hong Kerisi*? Og nḡo ḡedoḵ vu hong, geḡedoḵ vu aluu geving!” ⁴⁰ Rëḵ ngwë nḡo ḡaḡek sënë, lob ggoo yi bë, “Yiḵ alöö hoho haḵo vanë neggëp ti, ma su genehöneng in Anutu rë? ⁴¹ Yönon, aluu og desis aluu loḵ yah nḡaa nipaya sën alu hevong lo, om alu haḵo vanë beyoh vu. Gaḵ mehö sënëḵ su vonḡ nḡaa ti paya rë.” ⁴² Log nër bë, “Yesu, ḡenom los arëm böpata in gweḡin mehönön, og kwam bo sa.” ⁴³ Lob Yesu nër yah vu yi bë, “Sa nanër vu hong yönon nabë: Pehi sënë, rëḵ ḡemedo geving sa ḡëp Paradis*.”

Yesu Diik Ya

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jn 19:28-30)

⁴⁴ Log hes vuheng raḵ, loḵ hes malaxenu loḵ beyoh vu dob pin, beya meto 3 krök sehuksën. ⁴⁵ Lob tob böpata sën neruu dub-vabuung-böp ayo vabuung lo kweeḵ raḵ luu.

⁴⁶ Log Yesu nḡeeḵ böpata bë, “Amaḡ, sa nehevong anog neyök loḵ nemam.” Tahu nebë sënë, log diik ya.

⁴⁷ Lob Rom hir alam-begö-yi yu ti hir ala lë nḡaa sënë, lob ḵo Anutu arë raḵ bë, “Yönon rot, mehö sënë yi mehö yohvu!”

⁴⁸ Log alam pin sën desup sir ya in bë degelë lo delë nḡaa sënë, lob ayoj maggin gedesis sir gedeyah medeya bej.

⁴⁹ Log Yesu ni papu lo pin, gavëh sën sir vu Galilea medesepa Yesu medeyam lo yö denare ggëp ading teka medenelë nḡaa pin sënë.

Debë Yesu Nihel Loḵ Ya ḡelönḡ Len

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Jn 19:38-42)

⁵⁰ Log mehöti arë nebë Yosep nedo. Yi vu Yuda hir nyëḡ böp ti arë nebë Arimatea. Mehö sënë yi mehö nivesa geyi mehö yohvu, geyi kaunsor ving. ⁵¹ Rëḵ su nevo veyov in kaunsor vahi hir ḡaḡek sën denenër bë dengis Yesu lo rë. Gaḵ yö neḡin buk sën Anutu natu ala beḡëḡin sir lo benedo. ⁵² Lob mehö sënë ya vu Pilatus meketag Yesu vu yi. ⁵³ Log ya meruh Yesu nihel navi luḵ mebom loḵ tob veroo ti, log ya meḡ loḵ waax ti. Nahën denesap waax sënë loḵ ḡelönḡ yö meris beneggëp mewis, gesu debë mehö ti loḵ rë.

⁵⁴ Buk sënëḵ buk sën denero sir in bë geheng geto log dega nos Buk-ggöksën-yi* lo, log hes neluḵ in bë govek na gedegök na Buk-sewahsën-yi*.

⁵⁵ Log avëh sën desepa Yesu ggëp Galilea medeyam lo, desepa Yosep medeya ving bedelë bedub sënë. Lob delë mederax nyëḡ len ti sën bë Yesu nihel meneggëp loḵ lo ni ving. ⁵⁶ Delë ggovek, log deyah medeya bedero marasin los wël, genḡaa sën reggu nivesa vesa lo medenedo. Log Buk-sewahsën-yi* og desewah yoh vu sën horek nër lo.

Yesu Kedi Raḵ

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jn 20:1-10)

24 Log loḵ soda saga yi buk muḡinsën monbuk anon lob avëh dekedi bedeḵo wël los nḡaa reggu nivesa vesa sën dero menedo vorot lo medeya. ² Loḵ delë ḡeḡelönḡ sën neggërin bedub avi lo tetolin meyö ya nare ya nenga. ³ Lob deloḵ ya delë rëḵ Mehöböp Yesu nihel su neggëp rë. ⁴ Lob vare mekwaj neya nḡahi in, medeneketul loḵ, loḵ mehö luu depevis beyam denare ving sir geluho hir tob nevër. ⁵ Avëh delë, lob ḵenuj verup bedepetev bemalaj ya dob. Rëḵ luho denër vu sir bë, “Ham nesero mehö mala-tumsën sënë loḵ alam-diiḵsën hir nyëḡ in va? Su nedo sënë rë. Gaḵ kedi raḵ meya gwëbeng! ⁶ Ham kwamin bo nah ḡaḡek sën nahën nedo ggëp distrik Galilea genër vu ham lo rë. ⁷ Nër vu ham bë debo Mehönön Nalu doḵ na alam nij paya nemaj bedengis yi na betii ḵelepeḵo*, log buk natu löö, lob rëḵ kedi jaḵ nah gökin.”

⁸ Lob kwaj vo yah ḡaḡek sën Yesu nër wirek lo. ⁹ Lob sir vu bedub bedeyah, beya denër nḡaa pin sënë ranḡah vu hur maluh nemadluho-bevidek-ti sën lo losho alam vahi pin. ¹⁰ Yiḵ sir lo sënë: Maria vu Magdala ga, Yoana, geMaria sën Yakobus ata lo, gavëh vahi sën losho deya lo, bedenër ḡaḡek sënë vu sinarë nyëdahis lo. ¹¹ Rëḵ sinarë lo kwaj nevo bë yiḵ avëh om maḵ yö denenër ḡaḡek kuungsën mu, lob su devong ving ayej rë. ¹² Rëḵ Pita kedi seröḡ meyah bedub beya meto nare gekeḵooin melë waax ayo, rëḵ lë bë tob meris yö nedo. Lob yah meya rëḵ kwa neya nḡahi in nḡaa sënë rot.

Mehö Luu Detōk Vu Yesu Loḵ Aggata Emaus

(Mk 16:12-13)

¹³ Loḵ yik sir sënë luu medo denetetu aggata loḵ yik buk saga medeneya nyëg mahen ti arë nebë Emaus. Aggata sën vu Yerusalem meneya Emaus lo, og yik yoh vu kilomita nemadluho. ¹⁴ Lob luho medo denetetu aggata gedenevengwëng raḵ ngaa pin sën lo. ¹⁵ Luho denevengwëng raḵ gedeneloḵ tepëḵ in sir gedeneya, lob Yesu verup ving luho, belööho deneya loḵ ti. ¹⁶ Rëḵ luho su deraḵ ni bë Yesu rë.

¹⁷ Lob loḵ tepëḵ vu luho bë, "Melu nevengwëng raḵ va meneya?" Nër nebë sënë, lob luho denare gayoj maggin rot, gemalaj seluh. ¹⁸ Loḵ ngwë sën arë nebë Kleopas loḵ tepëḵ yah bë, "Alam pin sën yam denedo Yerusalem lo deraḵ ngaa sën verup ggëp Yerusalem loḵ buk agi ni, gaḵ maḵ yik ngo timu sënë sën hong duḡin-a?" ¹⁹ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ yah bë, "Va ti?"

Loḵ luho denër yah vu bë, "Ngaa sën tōḵ vu Yesu Nasaret lo. In ngaa sën nevong los nenër ggëp Anutu losho alam pin malaj lo netato bë yik yi mehō-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën los arë böpata ti, in nevong ngaa pin los niwëëḵ. ²⁰ Lob hil alam-deneḵo-seriveng hir ggev lo, losho hil ggev pin devo yi loḵ ya alam Rom nemaj. Lob alam Rom denër ḡaḡek venuh bë nadiiḵ, lob desis yi raḵ ya ḵelepeḵo*." ²¹ He hekuung bë yi mehō sën rëḵ geḵo alam Israel vër in alam Rom nemaj lo. Kë! Log ḡaḡek ngwë sënë: Ngaa pin sënë tōḵ vu yi ngöp, log buk netu löö sën gwëbeng agi, ²² lob he sënagi avëh la ya delë medenër vu he lob he ḵenumin ya. In dekedi raḵ monbuk anon medeya bedub, ²³ lob desero Yesu nihel, lob yom verup denër vu he bë delë angër la, lob angër denër vu sir bë Yesu nedo vesa. ²⁴ Lob he sënagi la deyah medeya bedub, loḵ delë ngaa yoh vu sën avëh denër lo. Gaḵ su detōḵ raḵ yi rë."

²⁵ Lob Yesu nër vu luho bë, "Oo, melu kwamin ma! Melu su pasanḡ nevong ving alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḡaḡek pin sën denenër lo rë. ²⁶ Ma melu su raḵ ni bë Kerisi* og rëḵ geḵo vanë menadiiḵ, loḵ mëm vesa doḵ nah megeḵo arë böpata los vunëḵ vunëḵ yaḡek yi rë?" ²⁷ Lob ḵo ḡaḡek raḵ loḵ Moses yi ḡaḡek los alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën pin hir ḡaḡek betateḵin ḡaḡek pin sën neraḵ yi meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo degwa vu luho.

²⁸ Lob deya rot beya deverup dus vu begganḡ-bu ti sën luho deneya agi, lob Yesu vong in bë kesuu luho gena. ²⁹ Rëḵ luho denërin yi bë, "Ġemedo geving aluu in hes luḵ ya bevongin ḵenu doḵ." Lob loḵ ya nedo ving luho. ³⁰ Ggovek gebë dega nos, lob Yesu nedo ving luho. Lob ḵo brët raḵ bejom raḵ ya vu Anutu los kwa vesa, log debu bevo vu luho. ³¹ Vong nebë sënë, lob mëm luho malaj ranḡah raḵ mederaḵ ni. Log mehor pevis geluho su delë yi ggökin rë. ³² Lob luho yö yom denër vu sir bë, "Yönon, alöö medo nesepa hil

menayam aggata, lob netateḵin Anutu-yi-ḵapiya degwa ranḡah vu aluu, lob alu ayod tee yi in rot."

³³ Lob luho pevis bedekedi loḵ buk bedeyah medeya Yerusalem ggökin. Luho yah to detōḵ vu sir nemadluho-bevidek-ti sën lo ving hir alam vahi, gedesupin sir medenedo. ³⁴ Lob denër vu luho bë, "Mehöböp kedi raḵ ggökin yönon beSimon lë yi ggovek ya!" ³⁵ Nebë saga loḵ luho deturin ngaa pin sën tōḵ vu luho loḵ aggata lo vu sir. Geluho denër bë deraḵ ni loḵ sën debu brët bevo vu luho lo.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jn 20:19-23)

³⁶ Medo denenër ḡaḡek sënë, log Yesu verup nare ranḡah loḵ sir vuheng atov [benër vu sir bë, "Ham ayomin ḡëp revuh."]³⁷ Lob deggöneng rot beḵenuj verup. In dekuung bë mehōti ḵenu nare ranḡah vu sir. ³⁸ Loḵ nër vu sir bë, "Ham ḵenumin neverup in va? Geham kwamin neya ngahi in va?" ³⁹ Ham gwelë sa vahaḡ los nemaḡ sagi. Yik sa sënë. Ham gwebë nemamin jaḵ sa geham gwelë. Gaḵ mehōnon ḵenuj og nijreggos los nijpeḵook nema, gaḵ su nebë sën ham lë sa agi rë. ⁴⁰ [Nër vu sir nebë sënë, log tato nema los vaha vu sir.] ⁴¹ Lob kwaj vesa rot, rëḵ mu yö denahën gesu devong ving rë, gaḵ kwaj neya ngahi. Lob nër vu sir bë, "Maḵ ham nos la neggëp-a?" ⁴² Lob devo ḡël sën devesi lo dus ti vu yi. ⁴³ Lob vo vër megga gedelë raḵ malaj.

⁴⁴ Lob nër vu sir bë, "Wirek sën sa nahën nado ving ham lo, log senër vu ham bë: ḡaḡek pin sën dekevu raḵ sa meneggëp loḵ Moses yi horek, geneggëp loḵ alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḵapiya, geneggëp loḵ Saam lo, og ḡaḡek pin sënë rëḵ anon jaḵ." ⁴⁵ Mëm tateḵin kwaj, lob deraḵ Anutu yi ḡaḡek sën neggëp loḵ ḵapiya lo degwa ni. ⁴⁶ Loḵ nër vu sir bë, "Dekevu ḡaḡek meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë: Kerisi* geḵo vanë, gebuk natu löö, lob kedi jaḵ nah ḡëp bedub. ⁴⁷ Lob rëḵ denanër arë ḡëp Yerusalem namuḡin bona menoh vu dob pin, in mehōnon degërin sir, lob Anutu dahun hir ngaa nipaya na. ⁴⁸ Ham lë ngaa pin sënë raḵ malamin, om ham na nanër ranḡah. ⁴⁹ Log sëḵ ḡevong ngaa sën Amaḡ nër bë rëḵ bo vu ham lo, nöḵ vu ham. Om ham ngo naḵöök medo nyëḡ sënë, rot bemëm niwëëḵ yaḡek yi duḵ nam vu ham lom mëm."

Anutu Ḷo Yesu Raḵ Yah Yaḡek

(Mt 16:19-20; Sn 1:9-12)

⁵⁰ Log li sir meya deverup Betania. Lob varah nema raḵ, gevenḡev raḵ in sir bë Anutu ḡëgin sir nivesa. ⁵¹ Nahën nejom raḵ in sir, lob vuu sir, ḡAnutu ḵo yi raḵ yah yaḡek. ⁵² Log deḵo arë raḵ gedeyah medeya Yerusalem los kwaj vesa rot. ⁵³ Lob denesupin sir loḵ dub-vabuung-böp raḵ buk pin bedeneḵo Anutu arë raḵ.

JON

Ĝaĝek Mala-tumsën-yi Saga Netu Mehönon Yesu

1 Vu muĝinsën Ĝaĝek nedo. Ĝaĝek nedo ving Anutu, lob Ĝaĝek yik yi Anutu. ² Vu muĝinsën rot Ĝaĝek yö nedo ving Anutu. ³ Yö tungŋŋaa pin. Genĝaa ti su verup ggëp aggata ngwë rë. Ma. Nĝaa pin sën anon raĝ menedo agi, og pum raĝ yi yö timu. ⁴ Mala-tumsën degwa neggëp vu yi, lob mala-tumsën saga sën mehönon hir Rangah. ⁵ Lob Rangah sënë netum raĝ malakenu, lob malakenu su yoh vu bë ĝërin rë.

⁶ Anutu vonĝ mehöti arë nebë Jon yam. ⁷ Yam in bë nanër ĝaĝek rangah. Benanër ĝaĝek jaĝ Rangah sënë in alam pin degengö yi ĝaĝek bayoj na timu vu. ⁸ Jon saga og yi su Rangah rë. Gaĝ yam in bë nanër ĝaĝek jaĝ Rangah sënë mu.

⁹ Rangah soĝek sën netum raĝ mehönon pin lo yam dob. ¹⁰ Yi yö tungŋŋ dob, rëĝ luĝ yam nedo dob, rëĝ mehönon vu dob su derak ni rë. ¹¹ Yam yi nyëĝ, rëĝ yi alam su deĝo yi raĝ rë. ¹² Gaĝ alam sën denëĝo yi raĝ bayoj neya timu vu yi lo, og nër sir bë detu Anutu nalu. ¹³ Lob degwa sën detu Anutu nalu lo su neggëp vu amaj lu ataj nij köĝ rë, gesu neggëp vu mehönon yö ayoj neggurekin sir rë, gesu neggëp vu mehönon yö kwaj bë denatu rë. Gaĝ degwa yö neggëp vu Anutu.

¹⁴ Lob Ĝaĝek sënë netu mehönon raĝ benedo ving hil, behe halë niwëëk los vuneĝ vuneĝ yaĝek yi. Niwëëk los vuneĝ vuneĝ yaĝek yi in yik Ama Nalu timu, lob semusën degwa yi beyam los ĝaĝek anon pin. ¹⁵ Jon nër yi rangah genër bë. "Yik mehö sënë sën senër vu ham wirek lo bë, 'Mehö sën netamuin sa, og kesuu sa in yö nedo wirek, gaĝ saĝ nahën neverup.'"

¹⁶ Hil pin haĝo nĝaa nivesa vesa ggëp yiyi. Vonĝ semusën sënë vu hil, geyik vonĝ semusën ggök ggökin rot vu hil. ¹⁷ Moses vo Anutu yi horek vu hil, rëĝ Yesu Kerisi vo semusën vu hil rot beyam los ĝaĝek anon pin. ¹⁸ Mehöti su mala raĝ Anutu rë. Yö ma rot. Yik Anutu Nalu timu sënë, sën nedo loĝ Ama babu lo, om sën tateĝin Anutu yi degwa vu hil.

Mehö-neripek-alam Jon Nër Ĝaĝek

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lk 3:15-17)

¹⁹ Alam Yuda hir ggev devonĝ alam-deneĝo-seriveng la ving alam Levi* la vu Yerusalem beya deloĝ tepëĝ in Jon bë, "Hongŋ re?" Lob Jon nër ĝaĝek rangah nebë sënë. ²⁰ Su lah ĝaĝek vun rë, gaĝ nër rangah bë, "Sa su Mehö sën Anutu ggooin raĝ in bë geĝo hil nah lo rë!" ²¹ Loĝ deloĝ tepëĝ in yi ggökin bë, "Gaĝ hongŋ re? Maĝ hongŋ Elia ma re?" Rëĝ bë, "Ma!" Loĝ sireĝ deloĝ tepëĝ

yah bë, "Maĝ hongŋ mehö-nenër-ĝaĝek-rangahsën sën hil neheĝin lo?" Rëĝ nër yah bë, "Ma!" ²² Nebë saga lom deloĝ tepëĝ bë, "Gaĝ hongŋ re? Ĝenanër in he nah nanër vu alam sën devonĝ he yam lo!" ²³ Loĝ Jon nër bë, "Sa mehö sën mehö-nenër-ĝaĝek-rangahsën Yesaya nër ĝaĝek raĝ sa wirek lo nebë:

'Mehöti aye neraĝ loĝ nyëĝ-yumeris bë, "Ham bolinin Mehöböp yi aggata!" "'

²⁴ Alam Parisai* devonĝ alam saga yam, ²⁵ lob deloĝ tepëĝ in yi bë, "Su hongŋ Kerisi* rë, gesu hongŋ Elia rë, gesu hongŋ mehö-nenër-ĝaĝek-rangahsën sënë lo rë, loĝ nebë va sën ĝeneripek alam-ë?" ²⁶ Rëĝ Jon nër ĝaĝek yah vu sir bë, "Sa naripek alam raĝ bël. Gaĝ mehöti nare loĝ ham vuheng, geham su raĝ ni rë.

²⁷ Mehö saga sën rëĝ tamuin sa menam. Yi mehö nivesa kesuu sa, gesa mehö niĝ paya besesu yohvu in bë natu yi hur meĝevelekin aggis in vaha suu rë."

²⁸ Denër ĝaĝek sënë vu Betania † ggëp bël Yordan nenga vahi vu nyëĝ sën Jon neripek alam lo.

Anutu Yi Sipsip Nalu Yesu

²⁹ Heng to lom Jon lë bë Yesu to neya lom nër bë, "Kë! Yi sën Anutu yi sipsip nalu sën rëĝ natu seriveng mekevoh alam dob pin hir nipaya na lo sagu. ³⁰ Yik mehö saga sën sa nanër wirek lo bë, 'Mehöti rëĝ nam tamuin sa, yi og kesuu sa in yö nedo muĝin, gesaĝ ma!' ³¹ Sa og su seraĝ ni rë. Rëĝ seyam ripek alam raĝ bël in bë mehö saga rëĝ natöĝ nam rangah balam Israel deĝaĝ ni."

³² Lob Jon nër ggökin bë, "Sa halë Anon Vabuung vu yaĝek geluĝ yam nebë soĝ nuung ti meyam nedo raĝ yi. ³³ Sa og su seraĝ ni rë, rëĝ Mehö sën vonĝ sa yam in bë seĝipek alam jaĝ bël lo nër vu sa bë, 'Gwelë nabë Anon Vabuung duĝ nam medo jaĝ mehöti, og mehö saga sën rëĝ getunĝ Anon Vabuung jaĝ ham nabë sën nĝo ĝenetunĝ bël raĝ sir lo.' ³⁴ Lob sa halë ggovek besenër ĝaĝek rangah bë Anutu nalu yi saga."

Yesu Ķo Yi Hur Maluh Löö

³⁵ Loĝ monbuk lob Jon yah nare ggökin beyi hur maluh luu denare ving yi. ³⁶ Loĝ Yesu to neya, lom mala sepa menër bë, "Kë! Anutu yi sipsip nalu yi sagu!" ³⁷ Beyi hur maluh luu sënë denĝo nebë sënë, lob ya detamuin Yesu. ³⁸ Lob Yesu ggërin yom melë bë luho denetamuin yi lob nër vu luho bë, "Melu nesero va?" Rëĝ luho denër yah vu yi bë, "Rabai! (Sën hil ayed nebë

† Betania sën neggëp loĝ Jn 1:28 agi og yö ngwë, gaĝ su nyëĝ mahen ti sën Lasarus lööho avëhno luho hir nyëĝ lo rë.

Tatovaha). Böm tena?"³⁹ Rëk bë, "Melu nam rëk gwelè!" Lob luho ya delè begganğ sën neggëp loğ lo. Yiğ loğ 10 krök monbuk, lob luho denedo ving yi loğ buk saga.

⁴⁰ Luho sën denğo Mehö-neripek-alam Jon aye meya detamuin Yesu lo ngwë † Andreas sën Simon Pita ari. ⁴¹ Lom ya metök vu ari Simon muğin menër vu yi bë, "He tök vu Mesia!" (Hil pekwë arë Mesia sënë doğ nah Grik ayej nabë Kerisi*.) ⁴² Lob Andreas ço yi ya vu Yesu, lob Yesu mala nelë yi rëk bë, "Hong Simon, Jon* nalu. Hil rëk nanër arëm nabë Kepas!" (Arë sënë degwa nebë Gelong.)

Yesu Tahi Pilip Luho Natanael

⁴³ Loğ tum heng to lob Yesu bë na distrik Galilea. Lom tøk vu Pilip benër vu yi bë, "Getamuin sa!" ⁴⁴ Pilip sënë yi Betsaida ti, yiğ lööho Andreas lu Pita begganğ-bu timu. ⁴⁵ Lob Pilip ya metök vu Natanael, lom nër vu yi bë, "Mehö sën Moses kevu gağek rağ loğ horek wirek galam-denenër-gağek-ranğahsën dekevu gağek rağ ving lo sën he tøk rağ ggovek ya. Yi Yesu Nasaret, Yosep nalu." ⁴⁶ Lob Natanael nër vu yi bë, "Mağ ngaa nivesa ti rëk berup gëp Nasaret-a?" Rëk Pilip nër yah vu yi bë, "Genam rëk gwelè!"

⁴⁷ Yesu lë Natanael neyam vu yi, lom nër yi bë, "Ham gwelè! Israel anon soğek yi saga! Gağek kuungsën ti su neggëp vu yi rë!" ⁴⁸ Loğ Natanael loğ tepëk vu yi bë, "Nebë va sën gerağ sa niğ-ë?" Loğ Yesu nër yah vu yi bë, "Pilip su tahi hong rë genğo nahën gëdo loğ keke pik* degwa, log sa halë hong muğin ggëp sagu." ⁴⁹ Lob Natanael nër yah vu bë, "Tatovaha! Anutu nalu hong! Alam Israel hir Mehö-los-bengö hong!" ⁵⁰ Rëk Yesu nër yah vu bë, "Gevong ving saga in senër vu hong bë sa halë hong loğ keke pik* degwa? Nahub rë, lob rëk gwelè ngaa böpata rot kesuu sënë!" ⁵¹ Loğ Yesu nër vu yi ggökin bë, "Sa nanër vu ham yönon nabë nahub rëk ham rëk gwelë yağek rëk tatekin yi geham gwelè Anutu yi angër dejak gededuğ vu Mehönon Nalu."

Mehöti Ço Venë Vu Kana

2 Log buk netu löö lob mehöti ço venë ggëp Kana vu distrik Galilea, lom denegga nos böp geYesu ata nedo ving sir. ² Log devong gağek yah in Yesu losho yi hurmaluh bedeyam ving. ³ Lob wain maya, lob Yesu ata nër vu yi bë, "Hej wain maya!" ⁴ Lom Yesu nër yah bë, "Atağ! Alu su nemad loğ ti in ngaa rë! In sa buk yö nahën!" ⁵ Rëk ata nër vu hur sën denevo nos ggelek lo bë, "Nabë nanër gağek ti vu ham, og ham gwevong noh vu!"

⁶ Lob dëğ nemadvahi-bevidek-ti nedo in bë vatëvek dejipek nemaj doğ noh vu sën alam Yuda hir gağek muğeng lo. Dëğ sënë böpata beyoh vu bë hil kësah bël

ketuğ nemadluho ma nemadluho-menemadvahi doğ na ti ti.

⁷ Lob Yesu nër vu sir bë, "Ham gweko bël mekweseh doğ na dëğ sagu!" Lob deko meya dekeseh luğ ya bepin pup. ⁸ Lob nër vu sir bë, "Mëm ham jekoov begweko mena vu mehö-neğin-nos!" ⁹ Lob deko medeya. Lob mehö-neğin-nos lo num bël menğo bë tu wain rağ, rëk su rağ ni bë deko vu tena rë. Gağ hur sën deneko bël lo mëm derağ ni. Lob mehö-neğin-nos tahi mehö sën ço avëh lo yam benër vu yi bë, ¹⁰ "Alam pin og denevo wain nivesa ggelek muğin, balam denenum ngahisekë ggovek rë, loğ denevo wain nipaya teka tamu. Gağ hong og gejom wain nivesa ahon bemëm nahën gevo yam gwëbengko!"

¹¹ Yesu vong yi ngaa böp nyëmuğinsën sënë ggëp Kana vu distrik Galilea. Tato niwëek vu sir nebë sënë, lob yi hur maluh ayoj neya timu vu yi.

¹² Saga ggovek log Yesu luğ meyah Kapernaum ving ata gari lo, geyi hur maluh lo. Beya denedo buk la ggëp sagu.

Yesu Tii Alam Sën Denebağo Ngaa Loğ Dub Vabuung Böp Ayo

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lk 19:45-46)

¹³ Yuda hir Buk-ggöksën-yi* dus rağ, lob Yesu rağ meya Yerusalem. ¹⁴ Lom tøk rağ alam sën denedo loğ dub-vabuung-böp katam ayo medenetung burmakau los sipsip gesok nuung in bë alam debağo lo. Gelë alam sën denepekwë* alam Yuda hir monë loğ yah alam Rom hir monë lo denedo hir tevör medenevong huk. ¹⁵ Lob ço aggis bejoo tu begö betii mehönon ving sipsip los burmakau pin vu dub ayo beto deyah dobnë. Gekeseh alam sën denepekwë* monë lo, hir monë los tevör ya. ¹⁶ Log nër vu alam sën denevong huk bağosën rağ soğ lo bë, "Ham gweko ngaa saga mena! Ham su gwevong Amağ yi begganğ sënë natu nyëğ-bağosën-yi." ¹⁷ Lob yi hur maluh kwaj yo yah gağek sën neggëp loğ Anutu-yi-çapiya lo nebë: "Sa nehevong niwëek in bë gevong hong begganğ gëp nivesa."

¹⁸ Rëk alam Yuda delë sënë lom deloğ tepëk in yi bë, "Getii he, om rëk getatekin hong jak ngaa böp tena in he jak nim nabë hong mehö-los-arëm-a?" ¹⁹ Rëk Yesu nër yah vu sir bë, "Ham rëk kwevoh dub vabuung sënë na, gebuk natu löö rëk sedev nah gökin!" ²⁰ Lob alam Yuda denër bë, "Denelev dub-vabuung-böp sënë yoh vu ta mehödahis luu menenadvahi-vidék-ti, log geukuung bë gedev jak nah noh vu buk löö mu?"

²¹ Rëk dub sën Yesu nër lo, saga yö nër rağ navi. ²² Nebë saga, loğ nahub geYesu kedi rağ yah vu bedub rë, lob yi hur maluh kwaj nevo yah yi gağek sën nër wirek lo, lom devong ving gağek sën neggëp loğ Anutu-yi-çapiya lo los gağek sën Yesu nër lo.

Yesu Rağ Alam Pin Nij

²³ Yesu nedo Yerusalem loğ Buk-ggöksën-yi*, lob alam ngahisekë delë ngaa böp sën nevong lo, lom ayoj ya timu vu yi. ²⁴ Rëk mu Yesu rağ sir pin ayoj ni om su vong yi loğ ya nemaj rë. ²⁵ In rağ alam pin ayoj ni.

† Mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh luu desepa Yesu medeya. Jon nër ngwë arë ranğah bë Andreas gelah ngwë vun, lob ngwë sagi og mağ yik yi Jon, rëk yö kevu çapiya sënë om mağ ggö-neng in arë besu kevu ranğah rë.

Mehöti su yoh vu bë nanër mehö ngwë ayo vu yi rë, gaḵ neraḵ mehönnon pin ayoj ni ggovek ya.

Yesu Luho Nikodemus Devengwëng

3 Parisai* ti nedo, arë nebë Nikodemus, balam Yu-da hir ggev ti. ² Mehö sënë yam vu Yesu buk benër vu yi bë, "Tatovaha! He raḵ nim bë hong tatovaha ti, bAnutu vonḡ hong yam. Bë Anutu su medo geving mehöti rë, og su yoh vu bë rëḵ gevonḡ ngaa böp böp nabë sën genevonḡ-ë rë."

³ Rëḵ Yesu nër yah vu yi bë, "Sa nanër vu hong yönon nabë: Mehöti bë su natu mewis gökin nah rë, og su rëḵ doḵ na Anutu-yi-nyëḡ rë."

⁴ Lom Nikodemus loḵ tepëḵ yah vu yi bë, "Alam atov rëḵ natu mewis nah nabë va? Maḵ yoh vu bë rëḵ doḵ nah atayo megeḵo yi nom-a?"

⁵ Rëḵ Yesu nër yah vu bë, "Sa nanër vu hong yönon nabë: Bë mehönnon su denatu mewis jaḵ bël los Anon Vabuung rë, og su deyoh vu bë rëḵ dedoḵ na Anutu-yi-nyëḡ rë. ⁶ Ngaa navim yi, og sagaḵ navim yö yi. Gaḵ ngaa sën anom yi, og sagaḵ anom yö yi ngaa. ⁷ Su kwam na ngahiseḵë in sën senër vu hong bë genatu mewis gökin-ë! ⁸ Gaḵ kwam bo sang rë. Sang yö neya jeggin jeggin benevë ya ya. Genḡo dedun rëḵ su ḡeraḵ ni bë ya neverup tena ma ya neyoh tena rë. Og alam pin sën detu mewis raḵ Anon Vabuung lo, sir nebë sënë."

⁹ Loḵ Nikodemus loḵ tepëḵ yah vu yi bë, "Ngaa sënë rëḵ anon jaḵ nabë va?"

¹⁰ Rëḵ Yesu nër bë, "Alam Israel hir tatovaha ti hong rëḵ su ḡeraḵ ngaa sënë ni rë? ¹¹ Sa nanër vu hong yönon nabë: Ngaa sën he naraḵ ni lo sën he nanër. Gehe nanër ngaa sën he nehalë ggovek lo. Rëḵ ham neruu demimin vu ḡaḡek sën he nanër lo. ¹² Sa nanër ngaa-dob-yi vu ham, rëḵ ham su nevonḡ ving rë. Om nabë sa nanër ngaa-yaḡek-yi vu ham, og ham rëḵ gwëvonḡ geving nabë va? ¹³ Mehönnon ti su raḵ ya melë yaḡek rë, gema. Yiḵ Mehönnon Nalu yö timu vu yaḡek meluḵ yam. ¹⁴ Wirek Moses varah nyël ḵenu raḵ nare ḵele vu nyëḡ-yumeris, lob rëḵ debarah Mehönnon Nalu jaḵ nabë saga, ¹⁵ in alam pin sën ayoj na timu vu yi lo demedo malaj-tumsën degwata los degwata.

¹⁶ In Anutu kwa pesivin mehönnon rot, lob vonḡ nalu perurek timu sënë yam dob in bë alam sën ayoj na timu vu yi lo su malaj nama. Gaḵ demedo malaj-tumsën degwata. ¹⁷ Anutu su vonḡ Nalu yam dob in bë bo nyëvewen doḵ nah mehönnon hir ngaa nipaya rë. Gaḵ vonḡ yi yam in bë geḵo sir nah vu yi. ¹⁸ Mehönnon sën ayoj neya timu vu yi lo su rëḵ degeḵo nyëvewen rë. Gaḵ mehönnon sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, og Anutu nër vorot bë rëḵ degeḵo nyëvewen doḵ nah hir ngaa nipaya, in su ayoj neya timu vu Anutu Nalu timu sënë rë. ¹⁹ Rangah yam dob ggovek, rëḵ mehönnon ahëj ving malaxenu. Su ahëj ving rangah rë, in hir huk nipaya, om rëḵ degeḵo nyëvewen doḵ nah. ²⁰ Alam pin sën denevonḡ ngaa nipaya lo, og denesis begö vu Rangah gesu detöḵ yam vu rë, in nij nelël bë su hir ngaa nipaya natöḵ rangah. ²¹ Gaḵ mehönnon sën dene-

sepa loḵ ngaa nivesa lo, og detöḵ yam rangah, in bë mehönnon degelë medejaḵ ni nabë denevonḡ hir huk raḵ Anutu niwëëḵ."

Mehö-neripek-alam Jon Nër Yesu Yi Degwa Rangah

²² Sënë ggovek ya, log Yesu losho yi hur maluh deyah distrik Yudea belosho ya denedo sagu, beneripek alam. ²³ Gejon neripek alam vahi ving ggëp Aion, dus vu Salim. In bël ngahiseḵë neggëp vu nyëḡ sagu, lob alam deneya vu yi beneripek sir. ²⁴ Vu buk saga su deduu Jon ya ḵarabus rë geyö nahën.

²⁵ Lob ḡaḡek ti verup vuheng loḵ Jon yi hur maluh losho Yuda ti, lob demehoo sir in ḡaḡek sën alam nij veseek jaḵ lo. ²⁶ Lob Jon yi hur maluh ahëj sengën medeya vu Jon bedenër bë, "Tatovaha! Mehö sën nedo ving hong wirek vu bël Yordan nenga vahi agu, beḡenenër ḡaḡek raḵ yi lo, neripek alam lob alam pin deneya vu yi!" ²⁷ Rëḵ Jon tateḵin vu sir bë, "Bë Anutu vu yaḡek su bo ngaa ti vu mehöti rë, og su rëḵ gevonḡ rë. ²⁸ Ham ngo nengo ḡaḡek sën senër wirek lo bë sa su Kerisi* rë, rëḵ Anutu vonḡ sa yam muḡin. ²⁹ Bë avëh ti jaḵ maluh, og avëh saga tu maluh sën raḵ vu yi lo yö timu venë. Lob bë regga sënë yi mehöti medo geving yi begenḡo aye, og su rëḵ gelë avëh regga paya rë, gaḵ rëḵ kwa vesa rot in yi. Lom gwëbeng sa kwaḡ vesa rot nebë saga. ³⁰ Arë rëḵ böp jaḵ, gesarëḡ ḡëp ahu.

³¹ Mehö sën yam vu vavunë kesuu ngaa pin. Mehö sën ata ḵo yi vu dob lo, og yi vu dob, beyö nër ḡaḡek raḵ ngaa-dob-yi mu. Gaḵ mehö sën yam vu yaḡek lo, og kesuu ngaa pin. ³² Mehö saga nër ḡaḡek raḵ ngaa sën lë los ngo ggovek lo, rëḵ su mehöti vonḡ ving yi ḡaḡek saga rë. ³³ Gaḵ bë mehöti gevonḡ geving yi ḡaḡek, og yiḵ yoḡekin Anutu nebë saga nebë yi mehö ḡaḡek anon degwa. ³⁴ Mehö sën Anutu vonḡ yi yam lo, og nenër Anutu yi ḡaḡek, in Anutu vonḡ yi Anon Vabuung los dahis loḵ yam ggërin ayo. ³⁵ Ama ahë ving Nalu, bevo ngaa pin loḵ ya nema. ³⁶ Mehönnon sën ayoj na timu vu Anutu Nalu lo, og rëḵ demedo malaj-tumsën degwata los degwata. Gaḵ mehönnon sën su desepa doḵ Anutu Nalu aye rë lo, og su rëḵ demedo malaj-tumsën rë. Gaḵ Anutu ahë sengën neggëp vu sir."

Yesu Vengwëng Vu Samaria* Avëh Ti

4 Yesu ngo bë alam Parisai* deraḵ ni bë neripek hur maluh ngahiseḵë kesuu Jon. ² (Rëḵ Yesu su neripek sir rë, gaḵ yi hur maluh mu sën deneripek.) ³ Ngo nebë saga lom vuu distrik Yudea geyah meya distrik Galilea ggökin. ⁴ Lob aggata sën yoh meya lo, og yoh ya distrik Samaria vuheng meya.

⁵ Lob ya metöḵ ya Samaria nyëḡ böp ti arë nebë Sukar, dus vu dob len ti sën wirek Yakop vo vu nalu Yosep lo. ⁶ Lob asoreng sën wirek Yakop lev medenëḵo bël loḵ lo neggëp dus vu nyëḡ saga. Yesu yoh meya verup, lom vaha ma beto nedo dus vu asoreng-bël-yi sënë avi. Raḵ siks krök sehuksën.

⁷ Lom Samaria* avèh ti verup in bë geḱo bël, lob Yesu nër vu yi bë, "Bël nam sa nanum!" ⁸ In yi hur maluh deya nyëḱ böp Sukar in bë debaḱo nos. ⁹ Rëḱ Samaria* avèh nër yah vu bë, "Hong Yuda, gesa Samaria* avèh, rëḱ nebë va sën ḱenër vu sa bë 'Bël nam sa nanum'—ë?" Nër nebë sënë in alam Yuda denelë alam Samaria* paya besu denevengwëḱ vu sir rë. ¹⁰ Loḱ Yesu nër yah vu yi bë, "Bë ḱejaḱ nḱaa sën Anutu vonḱ vu hong ni, beḱejaḱ mehöti sën nër vu hong bë 'Bël nam sa nanum' ni, og rëḱ kwetaḱ vu yi lob bo bël-mala-tumsën-yi vu hong." ¹¹ Rëḱ avèh nër yah vu yi bë, "Mehöböḱ, höm ḱetuḱ ma, log asoreng-bël-yi sënë adingsekë rot, om rëḱ gweḱo bël-mala-tumsën-yi sënë vu tena? ¹² Hil ḱenud Yakop num bël sënë ving nalu lo wirek, geyi reggu lo denum ving, log vo asoreng-bël-yi ti sënë vu he behe nanum. Rëḱ maḱ ḱekuung bë ḱekwesuu yi?" ¹³ Rëḱ Yesu nër yah bë, "Alam pin sën denenum bël sënë rëḱ ayoj bev nah gökin in bël. ¹⁴ Gaḱ mehöti bë nanum bël sën sebo vu yi lo, og rëḱ nabë sën bël nebenguv loḱ yi. Log bël sënë rëḱ berup jaḱ buk, bebo mala-tumsën vu yi be-medo degwata los degwata."

¹⁵ Lom avèh nër bë, "Mehöböḱ, ḱebo bël sënë vu sa in sa su ayoḱ bev in bël, gesa su medo menom ḱaḱo bël vu sënë gök gökin!"

¹⁶ Loḱ Yesu nër vu yi bë, "ḱena ḱetahi reggam be-melu nom sënë rë!" ¹⁷ Rëḱ bë, "Sa reggaḱ ma!" Lom Yesu nër yah vu bë, "ḱenër bë reggam ma, saga ḱenër yönon rot. ¹⁸ In wirek ḱeraḱ maluh nemadvahi. Gaḱ mehö sën ḱenewëḱ ving yi loḱ yi begganḱ gwëbeng lo, og sagaḱ su reggam anon rë! Om ḱenër yönon!" ¹⁹ Rëḱ avèh nër bë, "Mehöböḱ, gwëbeng seraḱ ni bë mehö-nenër-ḱaḱek-rangahsën ti hong! ²⁰ He ḱenumin lo denesupin sir vu ḱedu Gerisim sënë medenejom raḱ vu Anutu, rëḱ ham Yuda nenër bë hil najom jaḱ ḱep Yerusalem yö timu."

²¹ Lom Yesu nër vu yi bë, "Avèh, gwevonḱ geving sa ḱaḱek nabë buk ti vonḱin berup, lob ham su rëḱ najom jaḱ vu hil Amad vu ḱedu sënë rë, beham su rëḱ najom jaḱ ḱep Yerusalem yö timu geving rë. ²² Ham nejom raḱ vu nḱaa sën ham dugin lo, rëḱ he og he najom raḱ vu nḱaa sën he naraḱ ni lo. In mehö sën rëḱ geḱo mehönon nah vu Anutu lo rëḱ berup ḱep Yuda. ²³ Lob buk sën Anutu ggooin raḱ bë berup lo vonḱin berup. Yönon, lob verup ggovek ya, om doḱ buk sënë og alam pin sën degevonḱin nabë denajom jaḱ yönon lo, og rëḱ degetunḱ ḱenuj los dahis vu hil Amad medenajom jaḱ los ayoj timu. Kë', hil Amad Anutu nesero alam nebë saga in bë denadudeḱ vu yi. ²⁴ Anutu yik nebë Anon Vabuung. Om nabë alam degeḱo yi jaḱ, og degetunḱ ḱenuj los dahis vu yi, medenajom jaḱ los ayoj timu."

²⁵ Rëḱ avèh nër bë, "Seraḱ ni bë Mesia rëḱ nam. Sën denenër yi bë Mehö sën Anutu ggooin raḱ in bë geḱo hil nah lo. Bë nam, og rëḱ nanër nḱaa pin degwa rangah vu hil." ²⁶ Lom Yesu nër vu yi bë, "Yik sa lo sën sa nevengwëḱ ving hong agi!"

²⁷ Nenër nebë saga log yi hur maluh yom deverup. Lob kwaj ya nḱahi in nevengwëḱ ving avèh nyëḱ ngwë ti sënë, rëḱ mehöti su loḱ tepëḱ in luho bë, "Bë bo va vu hong-a?", ma, "Nebë va sën genevengwëḱ ving avèh-ë?" rë. ²⁸ Lob avèh sënë vuu yi ḱetuḱ menedo, geyah meya begganḱnë beyah nër vu yi alam bë, ²⁹ "Ham nam gwelë mehöti! Yi sënë og nër nḱaa pin sën sa nehevong wirek lo rangah vu sa. Maḱ yi Kerisi* ma va?" ³⁰ Lob to deya medeya vu Yesu.

³¹ Nahën medo deneyam, log yi hur maluh denenër vu yi bë, "Tatovaha, ḱegwa nos rë!" ³² Rëḱ nër yah vu sir bë, "Sa nos sën sa naha lo nedo, geham su raḱ ni rë." ³³ Lom yi hur maluh lo yö deloḱ tepëḱ vu sir bë, "Maḱ mehöti ḱo nos yam vu yi?" ³⁴ Rëḱ Yesu nër bë, "Sa nos nebë sënë: Sa bë sepa doḱ yi sën vonḱ sa meseyam lo yi ḱaḱek. Besa bë semu yi huk begovek na. Ham nenër nebë sënë, 'Kwev lubeluu govek na log nos nabunḱ!', rëḱ sa nanër vu ham nabë ham malamin jaḱ megeḱo doḱ megwelë huk rë. Nos anon loḱ beveroo raḱ beyoh vu bë hil ḱetöv bangupin. ³⁵ Mehö sën nevo nos lo neḱo yi nyëvewen raḱ yi huk menedo, genesupin nos sën gwëbeng agi in medo mala-tumsën degwata los degwata, lob rëḱ mehö sën nevaroh nos lo gemehö sën nevo nos anon lo, luhoho rëḱ kwaj vesa doḱ ti. ³⁶ Wirek alam hib denenër nebë, 'Mehö ngwë nevaroh nos loḱ huk gengwë neḱo anon.' ³⁷ ḱaḱek saga yönon, om sën sa hevong ham ya in bë ham gweḱo nos anon doḱ huk sën ham su vonḱ huk in rë lo. ³⁸ Alam ngwë yö devong huk in huk saga, rëḱ ham na gweḱo nos anon sën devong huk in bepum raḱ nemaj lo."

³⁹ Lob Samaria* nḱahiseḱë vu nyëḱ saga denḱo avèh sënë yi ḱaḱek, lom ayoj ya timu vu Yesu. In avèh sënë nër bë, "Nër nḱaa pin sën sa hevong wirek lo rangah vu sa!" ⁴⁰ Lob alam Samaria* deyam vu yi bedeketaḱ bë medo geving sir, lob nedo saga buk luu ving sir. ⁴¹ Lob alam vahi denḱo yi ḱaḱek besir nḱahiseḱë ayoj ya timu vu yi ving. ⁴² Lob denër vu avèh sënë bë, "Gwëbeng he su ayomin neya timu vu yi raḱ hong ḱaḱek rë, gaḱ he nḱo hango yi ḱaḱek behe raḱ ni bë yik Mehö sënë, sën yam in bë doḱ vu mehönon megeḱo sir nah vu Anutu lo yönon."

Yesu Vonḱ Mehö-los-bengö Herot* Yi Ggev Nalu Nivesa Raḱ

⁴³ Buk luu saga ggovek ya, lob Yesu vuu nyëḱ sënë ya geyah meya distrik Galilea. ⁴⁴ In Yesu yö nër ḱaḱek vorot bë, "Su rëḱ degeḱo mehö-nenër-ḱaḱek-rangahsën ti arë jaḱ ḱep yö yi begganḱ degwa rë!" ⁴⁵ Loḱ ya metoḱ ya distrik Galilea, lob alam Galilea kwaj vesa in ya vu sir, in ya delë buk-vabuung-ggöksën-yi ving, lom delë nḱaa pin sën vonḱ vu Yerusalem lo.

⁴⁶ Log yah meya verup Kana vu distrik Galilea ggökin,—nyëḱ sën vonḱ bël tu wain lo. Lom mehö-los-bengö Herot* yi ggev ti nedo Kapernaum, lob nalu maluh niraḱ. ⁴⁷ Mehö sënë nḱo ḱaḱek bë Yesu vu distrik Yudea meyah verup distrik Galilea, lom ya ketaḱ vu yi bë duḱ mena gevong benalu nivesa jaḱ, in dus

raḱ bē nadiik. ⁴⁸ Loḱ Yesu nēr yah vu yi bē, “Bē ham su gwelē ngāa bōp aggagga rē, og ham su rēḱ gwevonḱ geving rē!” ⁴⁹ Rēḱ mehō-los-bengō yi ggev nēr bē, “Mehōbōp, ḡenam alu aduḱ manah pevis in sa naluḱ vonḱin nadiik!” ⁵⁰ Rēḱ Yesu nēr vu yi bē, “Ḡenah meḡena! Nalum rēḱ vesa doḱ.” Lob mehō sēnē vonḱ ving Yesu yi ḡaḡek meyah. ⁵¹ Nahēn neyōḱ aggata log yi hur detōḱ verup vu yi bedenēr vu yi bē, “Nalum vesa lok!” ⁵² Lob loḱ tepēḱ vu sir bē, “Hes mala va lom vesa loḱ-a?” Rēḱ denēr bē, “Nikul veseveng loḱ seven krōḱ buk.” ⁵³ Lom ama raḱ ni bē yiḱ veseveng raḱ hes mala sēn Yesu nēr vu yi bē nalu rēḱ vesa doḱ lo. Lom loḱo yi alam pin ayoj ya timu vu Yesu. ⁵⁴ Yesu vu distrik Yudea meyah verup distrik Galilea lo, lob vonḱ ngāa bōp sēnē netu luu.

Yesu Vonḱ Mehō Sekē Selōnḱin Vu Nḡaggee Betesda Benivesa Raḱ

5 Saga ggovek, log Yuda hir buk vabuung ti verup, lob Yesu raḱ meya Yerusalem. ² Lob nḡaggee mahen teka nedo Yerusalem dus vu sipsip hir aggata avi. Denenēr arē loḱ Hibru ayej nebē Betesda. Log delet begganḱ ti ggērīn nḡaggee sēnē, geyi nyēketu los veluung avi nemadvahi. ³ Lob alam niraḱsēn nḡahiseḱē loḱo alam malaj ḱenod los vahaj nīpaya, galam sēn sekēj neselōnḱin lo deneloḱ ya begganḱ-ayōōng-yi teka sēnē beggēp [denēḱin nḡaggee sēnē sēn bē gee lo. ⁴ In Mehōbōp yi angēr ti neluḱ ya nḡaggee sēnē buk ti ti meneggee loḱ. Lob ggeesēn nemaya log mehōti sēn pevis meduḱ na namuḱin lo, og yi niraḱsēn rēḱ nama na pevis.] ⁵ Lob mehōti nedo loḱ begganḱ-ayōōng-yi sēnē, niraḱ yoh vu ta mehōdahis ti benemadluho benemadvahi bevidek lōō (38). ⁶ Yesu lē mehō sēnē neggēp lom raḱ ni bē niraḱ hus ading rot, lom loḱ tepēḱ vu yi bē, “Ḡevonḱin bē nim vesa jaḱ-a?” ⁷ Lob mehō niraḱsēn nēr yah vu bē, “Mehō bōp, buk sēn nḡaggee neggee lo, lom sehōḱ mehōnon sēn geḱo sa mena getunḱ duḱ na nḡaggee lo ma! Senḱo bē rēḱ duḱ na, loḱ sa nahēn navimengin log dene-muḱin medeneluḱ ya in sa.” ⁸ Lob Yesu nēr vu yi bē, “Om kwedi ḡebare begweḱo honḱ ḱanyē jaḱ beḡena!” ⁹ Lom pevis bemehō sēnē nivesa raḱ geḱo yi ḱanyē raḱ beya. Gebuk saga og Buk-sewahsēn-yi* ti. ¹⁰ Lom alam Yuda denēr vu mehō sēn nivesa raḱ lo bē, “Buk-sewahsēn-yi* gwēbeng sēnē, behorek nērīn bē su gwēḱo honḱ ḱanyē dok!” ¹¹ Rēḱ nēr yah vu sir bē, “Mehō sēn vonḱ sa mesa niḱ vesa raḱ lo nēr vu sa bē, ‘Gweḱo honḱ ḱanyē jaḱ meḡena!’” ¹² Loḱ deloḱ tepēḱ in yi bē, “Mehō re nēr vu honḱ bē gwēḱo honḱ ḱanyē jaḱ meḡena?” ¹³ Rēḱ mehō sēn nivesa raḱ lo duḱin, in alam nḡahiseḱē vu nyēḱ saga lob Yesu loḱ ya sir vuheng. ¹⁴ Nahub rēḱ Yesu tōḱ vu yi ggōḱin loḱ dub-vabuung-bōp ḱatum ayo lob nēr vu yi bē, “Gwēnḱo? Gwēbeng nim vesa raḱ, om su gwevonḱ ngāa nīpaya ḱōḱ nahin, in rēḱ maggin bōpata natōḱ vu honḱ kesuu muḱin-sēn.” ¹⁵ Lob mehō sēnē yah nēr vu alam Yuda bē, “Mehō sēn vonḱ besa niḱ vesa raḱ lo, yiḱ Yesu.”

¹⁶ Lob yiḱ alam Yuda ahēj sengēn vu Yesu medenelē yi paya in nevonḱ ngāa nebē sēnē loḱ Buk-sewahsēn-yi*. ¹⁷ Rēḱ Yesu nēr yah vu sir bē, “Amaḱ nevonḱ ngāa nebē sēnē yoh vu buk pin, om sēn sa nesepa loḱ yah vaha.” ¹⁸ Nebē saga lom alam Yuda devonḱ raḱ raḱ rot in bē dengis Yesu menadiik. In su keyēh horek Buk-sewahsēn-yi* mu rē, gaḱ nēr bē Ama Anutu yōnon. Lob yiḱ sēnē nebē luho Anutu neggēp ti.

Anutu Nalu Mehō Los Niwēēk

¹⁹ Lob Yesu nēr yah vu sir bē, “Sa nanēr vu ham yōnon nabē: Nalu su rēḱ gevonḱ ngāa ti noh vu yō kwa rē. Gaḱ nevonḱ ngāa sēn nelē ḡAma nevonḱ lo. Ngāa pin sēn Ama nevonḱ lo, og Nalu nesepa loḱ menevonḱ nebē saga ving. ²⁰ In Ama ahē ving Nalu rot, lob tato ngāa pin sēn nevonḱ lo vu yi. Gerēḱ tato huk bōp la geving kesuu sēnē, lob ham rēḱ ḱenumin na. ²¹ Ama nenēr balam-diiḱsēn denekedi raḱ yah genevonḱ medenedo malaj-tumsēn. Log Nalu nesepa loḱ meneggooin alam raḱ yoh vu yō kwa, in bē demedo malaj-tumsēn nabē saga. ²² Ama su rēḱ genḱo mehōti yi ḡaḡek degwa rē. Gaḱ vo huk saga pin loḱ yah Nalu nema ggovek ya. ²³ Nebē saga in alam pin rēḱ degeḱo Nalu jaḱ, nabē sēn deneḱo Ama raḱ lo. Alam sēn su deneḱo Nalu raḱ rē lo, og su deneḱo Ama sēn vonḱ yi yam lo raḱ ving rē.

²⁴ Sa nanēr vu ham yōnon rot nabē: Mehōti bē genḱo sa ḡaḡek bayo na timu vu Amaḱ sēn vonḱ sa meseyam lo, og rēḱ medo mala-tumsēn degwata los degwata. Su rēḱ natōḱ jaḱ nyēvewen rē, gaḱ kesuu diiḱsēn ggovek ya genedo mala-tumsēn vorot.

²⁵ Log sa nanēr vu ham yōnon nabē: Buk ti vonḱin berup, balam-diiḱsēn degenḱo Anutu Nalu aye, lob buk saga verup ggovek ya. Lob alam sēn degenḱo aye lo, rēḱ demedo malaj-tumsēn. ²⁶ Mala-tumsēn degwa neggēp vu Ama yō timu, lom vo niwēēk vu Nalu gemala-tumsēn degwa neggēp vu yi ving. ²⁷ Mehōnon Nalu yi, om sēn Ama ggoooin yi raḱ in bē genḱo mehōnon hir ḡaḡek. ²⁸ Ham su gwelēk in ḡaḡek sēnē. Gaḱ buk vonḱin berup, lob alam-diiḱsēn pin sēn deneggēp bedub lo, rēḱ degenḱo aye medekedi jaḱ medenam. ²⁹ Alam sēn denevonḱ ngāa nivesa lo, rēḱ dekedī jaḱ medemedo malaj-tumsēn. Galam sēn denevonḱ ngāa nīpaya lo, rēḱ dekedī jaḱ nah mede-natōḱ jaḱ hir nīpaya nyēvewen.

Ngāa Nebē Sēnē Tateḱin Yesu Degwa Rēḱ Su Devonḱ Ving Rē

³⁰ Sa su yoh vu bē ḡevonḱ ngāa ti noh vu senḱo kwaḱ rē. Gaḱ sa nesepa loḱ ḡaḡek sēn sa nehanḱo vu Amaḱ lo menesesor alam hir ḡaḡek raḱ. Lob sa ḡaḡek neya nīrōp in sa su kwaḱ nevo bē sepa doḱ nḱo kwaḱ rē, gaḱ sa nesepa loḱ yi sēn vonḱ sa meseyam lo kwa.

³¹ Bē senḱo tateḱin sa degwa og su yoh vu rē. ³² Rēḱ mehō ngwē nedo metateḱin sa degwa, lob serak ni bē netateḱin yoh vu.

³³ Wirek ham vonğ alam deya vu Mehö-neripek-alam Jon in bê degenğo yi ğağek, lob tatekin ğağek anon vu sir ggovek ya. ³⁴ Rêk mu sa su nesero mehöti in bê doğ vu sa metatekin sa degwa rê. Gağ sa nanër sênê in bê ham gwërin ham bAnutu geğo ham nom. ³⁵ Mehö-neripek-alam Jon nebê ranğah sên nejêh rağ nyëğ lo, om ham kwamin vesa dus teka in ranğah saga.

³⁶ Yönon, Jon tatekin sa degwa vu ham, rêk mu nğaa böp sên sa nehevong lo tatekin sa degwa rot bekesuu Jon yi ğağek. Sa nehevong huk pin sên Amağ vo vu sa in bê sa ðevong begovek na lo. Lob huk pin sên sa nehevong lo netato vu mehönon in bê dejak ni nabê Amağ vonğ sa beseyam. ³⁷ Lob Amağ sên vonğ sa beseyam lo, yi yö nêr sa degwa ranğah. Ham su nenğo aye rê, geham su malamin nerağ yi rê. ³⁸ Geyi ğağek sênê su negğep loğ ham ayomin rê. In ham su vonğ ving mehö sên Anutu vonğ yi yam lo rê. ³⁹ Ham nesero ğağek loğ Anutu-yi-ğapiya, in ham kwamin nevo bê mala-tumsên degwa loğ negğep beham rêk natök jak bemedo malamin-tumsên degwata. Rêk ğapiya saga sên tatekin sa degwa. ⁴⁰ Rêk ham nimin lël geham su neyam vu sa in bê ham medo malamin-tumsên rê.

⁴¹ Sa su yam in bê alam degeğo sarëğ jak rê! ⁴² Rêk serak ham nimin bê ham su ahëmin ving Anutu negğep ham ayomin rê. ⁴³ Seyam rağ Amağ niwëëk, rêk ham su ðo sa rağ rê. Bê mehöti nam jak yö yi niwëëk, og ham rêk gweğo yi jak. ⁴⁴ Ham ahëmin neving bê mehönon degeğo ham arëmin jak, rêk ham su nevonğin bê Anutu timu geğo ham arëmin jak rê, om ham rêk gwevonğ geving yi nabê va? ⁴⁵ Ham su kwamin bo nabê serëğ ðevong ğağek vu ham vu Amağ. Gağ mehö sên mêm rêk ðevong ğağek vu ham lo, og Moses. Yi sên ham kuung bê rêk doğ vu ham lo! ⁴⁶ Bê ham gwevonğ geving Moses yi ğağek, og rêk ham gwevonğ geving sa ğağek geving. In kevu ğağek rağ sa. ⁴⁷ Gağ bê ham su gwevonğ geving nğaa sên Moses kevu lo rê, og ham rêk gwevonğ geving sa ğağek nabê va?"

Yesu Vet Alam 5,000

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-34; Lk 9:10-17)

6 Ğağek sênê maya, log buk ti lob Yesu ya nğaggee böp Galilea nenga vahi-sên denenêr arê ngwê nebê Nğaggee-böp Tiberias* lo. ² Lob alam yu böpata delê nğaa böp sên vonğ vu alam niraksên lo, lob dene-tamuin yi. ³ Lob Yesu rağ meya ðedu beya nedo ving yi hur maluh lo, ⁴ log alam Yuda hir Buk-ggöksên-yi* dus rağ. ⁵ Loğ Yesu mala neğo loğ nyëğ, lob lê bê alam yu böpata verup deneyam vu yi, lob loğ tepëk vu Pilip bê, "Hil rêk bağo nos vu tena balam sênê dega?" Nêr nebê sênê meseggi Pilip, ⁶ gağ yö rağ nğaa sên bê ðevong lo ni ggovek ya.

⁷ Loğ Pilip nêr yah vu yi bê, "Bê hil bağo nos jak monê K200, og sagağ su rêk noh vu sir pin bedega teka teka rê!" ⁸ Rêk yi hur maluh ngwê Andreas, sên Simon Pita ari lo, nêr vu yi bê, ⁹ "Hurmahen ti ðo brêt nemadvahi gegël luu menedo sênê. Rêk mu sagağ su yoh vu alam yu böpata sênê rê!" ¹⁰ Lom Yesu nêr bê, "Ham nanêr vu

sir nabê degeto demedo." Lob pahup nğahiseğê taya menedo, lom to denedo rağ, lob sir maluh 5,000.

¹¹ Log Yesu ðo nos rağ bejom rağ in los kwa vesa ya vu Anutu, log vo ggelek sir. Log vonğ ğël luu lo ving nebê saga. Vo vu sir medejom ggelek sir yoh vu kwaj. ¹² Degga ggovek meyoğ vu sir, log Yesu nêr vu yi hur maluh bê, "Ham ngupin nos vahi sên nahên nedoga. In hil su basap na meris." ¹³ Lob desupin bedevasu loğ sap nemadluho-bevidek-luu, yiğ degga brêt nemadvahi sên meyoğ vu sir gevewen nedo.

¹⁴ Alam delê nğaa böp sên vonğ-ê, lob denêr bê, "Yönon rot, mehö-nenêr-ğağek-ranğahsên sên denenêr bê rêk nam dob lo yiğ sênê." ¹⁵ Lob Yesu rağ ni bê vonğin denajom yi ahon bededetung yi natu hir mehö-los-bengö, lom yö ti tah yi meyah los ðedu.

Yesu Vare Neya Rağ Nğaggee Vavunê

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶ Log sehuksên lob Yesu yi hur maluh deluğ medeya nğaggee nenga ¹⁷ bederağ ya yağ in bê denah Kapernaum. Lob buk loğ in sir geYesu yö nahên nedo ðedu, ¹⁸ log sang yam niwëëk bengaggee têê böp. ¹⁹ Log de-tee yağ meto deya nğaggee vuheng rot, (yoh vu 5 ma 6 kilomita), lom delê Yesu rağ nare nğaggee vavunê meverup dus vu yağ, lob deggöneng rot. ²⁰ Rêk Yesu nêr ya vu sir bê, "Yiğ sa sên verup agi, om ham su gö-neng!" ²¹ Lob ðevonğin bê degeğo yi jak na yağ rêk pev- vit metök ya nğaggee nenga sên bê dena lo.

Alam Desero Yesu

²² Log heng to lob alam yö nahên denedo nğaggee nenga vahi, gederak ni bê su yağ nğahi nedo veseveng rê. Gağ yiğ timu nedo, geYesu su rağ ya yağ sênê ving yi hur maluh rê gema. Gağ yi hur maluh meris yö derak ya yağ saga medeya. ²³ Rêk yağ la vu nyëğ böp Tiberias* deverup monbuk anon medenedo roneknê vu nyëğ sên Yesu jom rağ nos gedegga lo. ²⁴ Lom delê bê Yesu losho yi hur maluh su denedo rê, lom derağ ya yağ saga beya desero Yesu vu Kapernaum.

Yesu Yö Nêr Yi Bê Nos Mala-tumsên-yi

²⁵ Desero yi meya detök vu yi ggëp nğaggee nenga vahi, lob deloğ tepëk vu yi bê, "Tatovaha! Geyoh bê tena meğeyam-a?" ²⁶ Rêk Yesu nêr yah bê, "Sa nanêr vu ham yönon rot nabê: Ham su kwamin nevo nğaa böp sên sa hevong lo beham yam nesero sa rê, gağ ham wa nos bahëmin pup, om sên ham yam nesero sa. ²⁷ Ham su gwevonğ huk in nos sên rêk petar agi! Gağ ham gwevonğ huk in nos sên rêk medo degwata geyoh vu bê ðevong beham medo malamin-tumsên lo. Mehönon Nalu rêk bo nos sênê vu ham, in Ama Anutu tato yi ggovek ya bevong yi yam."

²⁸ Lob denêr yah vu yi bê, "He ðevong nabê va in he ðevong Anutu yi huk-a?" ²⁹ Rêk Yesu nêr yah vu sir bê, "Anutu yi huk nebê sênê: Ham ayomin na timu vu Mehö sên Anutu vonğ yam lo." ³⁰ Loğ denêr yah bê, "Rêk gwevonğ nğaa böp va ti mehe ğalê loğ mêm he

rëk ðevonð geving hong-a? Geyoh vu bë rëk gwevonð va? ³¹ He ðenumin lo degga mana* ggëp nyëg-yumeris wirek, nebë sën dekevu meneggëp loð Anutu-yi-ðapiya lo nebë: Vo nos-yaðek-yi vu sir medegga."

³² Lom Yesu nër vu sir bë, "Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Moses su vo nos-yaðek-yi vu ham rë, gað mëm Amað nevonð nos-yaðek-yi soðek vu ham. ³³ Nos sën Anutu nevonð lo, og luð yam vu yaðek in bë gevonð bemehönon demedo malaj-tumsën." ³⁴ Rëk denër yah vu yi bë, "Om Mehöböp, ðebo nos sënë vu he noh vu buk!" ³⁵ Rëk Yesu nër bë, "Sengö ti nos-mala-tumsën-yi. Mehöti bë nam vu sa, og su rëk nadiiðahë gökin nah rë. Log bë mehöti ayo na timu vu sa, og su rëk ayo bev in bël gökin rë. ³⁶ Rëk senër vu ham vorot bë ham nelë sa rëk ham su ayomin neyam timu vu sa rë. ³⁷ Mehönon pin sën Amað vo sir vu sa lo, og rëk denam vu sa. Lob mehöti bë nam vu sa, og sa su rëk juuk yi rë. ³⁸ In sa su vu yaðek meyam in bë ngo sepa kwað rë. Gað seluð yam in bë ðevonð noh vu Mehö sën vonð sa meseyam lo kwa. ³⁹ Lob Mehö sën vonð sa meseyam lo kwa nebë sënë bë: Alam sën vonð vu sa ggovek lo, saga sa su rëk ðevuu sir ti bemala nama rë, gað sengö rëk nanër bedekedi jað nah vu Buk-tamusën. ⁴⁰ Kë! Amað kwa nebë sënë bë: Alam pin sën degelë Nalu mayoj na timu vu yi lo, og rëk demedo malaj-tumsën degwata. Gesëk nanër bedekedi jað nah vu Buk-tamusën."

⁴¹ Log nër bë, "Sengö ti nos sën luð yam vu yaðek!" Nër bë sënë lob alam Yuda devonð ayej vu medenër ðaðek ngahisekë rað yi. ⁴² Denër bë, "Mehö sënëk mað Yesu sën Yosep nalu yi lo? Behil arað ama lu ata nij. Ma nebë va sën nër bë yi vu yaðek meluð yam-ë?"

⁴³ Lom Yesu nër yah vu sir bë, "Ham su nanër ðaðek ngahisekë vu ham! ⁴⁴ Mehöti su yoh vu bë nam vu sa meris rë. Gað Amað sën vonð sa meseyam lo, bë geðo mehöti nam, og mehö saga rëk nam vu sa. Lob sëk nanër bekedi jað nah vu Buk-tamusën. ⁴⁵ Alam-denenër-ðaðek-rangahsën dekevu ðaðek meneggëp loð Anutu-yi-ðapiya nebë: Anutu yö rëk tatekin ðaðek vu sir pin. Lob alam pin sën denengö Amað yi ðaðek venuh lo, og rëk denam vu sa. ⁴⁶ Mehöti su lë Amað rë. Mehö timu sën nedo ving Anutu beyam lo, yik mehö timu saga sën lë Ama. ⁴⁷ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë mehöti ayo nam timu vu sa, og rëk medo mala-tumsën degwata los degwata. ⁴⁸ Sengö ti nos-mala-tumsën-yi. ⁴⁹ Wirek ham ðenumin lo degga mana* vu nyëg-yumeris medenedo, loð dediik. ⁵⁰ Gað bë mehöti ga nos sën luð yam vu yaðek agi, og su rëk nadiið rë. ⁵¹ Nos-mala-tumsën-yi sën luð meyam vu yaðek lo, yik sa. Bë mehöti ga nos sënë, og rëk medo mala-tumsën degwata. Nos sën sebo vu yi lo, yik sa reggos. Sëk bo vu alam vu dob in demedo malaj-tumsën."

⁵² Lob alam Yuda yö yah denër vu sir bë, "Nebë va sën mehö sënë bo yi reggos mehil aða-ë?"

⁵³ Loð Yesu nër vu sir bë, "Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Nabë ham su gwa Mehönon Nalu reggos los nanum yi kök rë, og ham su rëk medo malamin-tum-

sën rë. ⁵⁴ Alam sën dega sa reggos los denanum sa kök lo, og rëk demedo malaj-tumsën degwata los degwata, om sëk nanër bedekedi jað nah vu Buk-tamusën. ⁵⁵ In sa reggos saga og nos soðek, gesa kök saga sën tu bël soðek. ⁵⁶ Mehöti bë ga sa reggos los nanum sa kök, og rëk medo doð sa, gesa medo doð yi. ⁵⁷ Amað sën mala-tumsën degwa lo vonð sa beseyam, lob sa nado malað-tumsën rað Amað yi niwëek. Nebë saga, om mehöti bë ga sa, og rëk medo mala-tumsën jað sa nið wëek. ⁵⁸ Nos sagi sën luð vu yaðek meyam. Su nebë nos sën ham ðenumin lo degga loð dediik lo rë. Gað mehöti bë ga nos sënë, og rëk medo mala-tumsën degwata los degwata." ⁵⁹ Yesu nër ðaðek sënë vu sir loð dub-supinsën-yi vu Kapernaum.

Ðaðek Mala-tumsën Degwa Yesu

⁶⁰ Lob yi hur maluh ngahisekë denðo ðaðek sënë, lom denër bë, "Ðaðek sënë su yoh vu rë! Re yoh vu bë rëk jað degwa ni?" ⁶¹ Rëk Yesu rað ni bë yi hur maluh denër ðaðek ngahisekë rað ðaðek sënë, lom nër vu sir bë, "Ðaðek sënë vonð beham ahëmin sengën-a?" ⁶² Om nabë ham gwelë Mehönon Nalu jað menah nyëg sën nedo wirek meyam lo, og ham rëk nanër nabë va? ⁶³ Anon Vabuung yö ti nevonð bemehönon denedo malaj-tumsën. Hil navid su yoh vu bë doð vu hil rë, gað ðaðek sën senër vu ham gwëbeng agi, og yoh vu bë doð vu ham anomin begevonð beham medo malamin-tumsën. ⁶⁴ Rëk ham la su devonð ving rë." Alam sën su devonð ving rë lo, og Yesu yö rað nij muðin. Gerak mehö sën rëk nanër yi rangah vu alam-begö-yi lo ni ving. ⁶⁵ Lob nër ggökin bë, "Ham la su devonð ving sa ðaðek rë, om yik rað degwa saga sën senër vu ham nebë: Bë Amað su geðo mehöti nam rë, og su yoh vu bë yö rëk nam vu sa rë."

⁶⁶ Denðo Yesu yi ðaðek saga, lob yi hur maluh vahi devuu yi gedeyah medeya, gesu deneya ving yi ggökin rë. ⁶⁷ Lom Yesu loð tepëk vu sir nemadluho-bevidek-luu bë, "Mað ham rëk kwehe ham in sa nabë saga geving mena?"

⁶⁸ Loð Simon Pita nër yah vu yi bë, "Mehöböp, rëk he na vu re? Ma. Hong timu ðaðek mala-tumsën degwa hong! ⁶⁹ Behe ayomin yök timu vu hong ggovek ya, behe rað nim bë Anutu yi Mehö Vabuung hong!"

⁷⁰ Lob Yesu nër ðaðek yah vu sir bë, "Sehoin ham nemadluho-bevidek-luu rað, rëk ham tik memö!" ⁷¹ Nër nebë saga rað Yudas sën Simon Iskariot nalu. Hur maluh nemadluho-bevidek-luu hir ti yi sën rëk nanër Yesu rangah medengis yi nadiið lo.

Yesu Ari Lo Su Devonð Ving Yi Rë

7 Sënë ggovek log Yesu tah yi meyah nedo distrik Galilea. Gesu ya neko loð distrik Yudea rë, in alam Yuda denevonðin bë dengis yi menadiið. ² Lob alam Yuda hir buk vabuung ngwë sën denenër bë Buk-vabuung-numeng-yi lo dus rað, (in wirek ðenuj lo delev numeng mahen mahen medeggëp loð vu nyëg-yumeris, om sën denetahu bedenesepa loð yoh vu ta).

³ Lob ari lo denër vu yi bë, "Gwevuu nyëg sënë gegena Yudea in hong hur maluh degelë hong huk sën genevong lo. ⁴ Bë mehöti kwa bo nabë gevong bengö jak, og su nevun yi huk meneggëp vunsën rë. Genevong ngaa nebë sënë, om gena getato hong vu mehönnon pin medegelë hong." ⁵ Ari lo sën su denevong ving yi bë Anutu nalu rë, om sën denër nebë sënë. ⁶ Lob Yesu nër yah vu sir bë, "Sa buk yö nahën! Gağ buk pin sënëğ ham ngo ham buk. ⁷ Alam sën denesepa loğ aggata dob yi lo su deyoh vu bë degelë ham paya rë. Gağ denelë sa paya in sa nanër hir ngaa nipaya sën denevong lo rangah. ⁸ Ham ngo na gwelë buk vabuung saga! Gağ sağ su rëğ na doğ buk vabuung sënë rë in sa buk yö nahën." ⁹ Nër bë sënë vu sir genedo Galilea.

Yesu Ya Melë Buk-vabuung-numeng-yi

¹⁰ Loğ ari lo demuğin meya denelë buk vabuung geyö ti rëğ tamuin sir merağ meya. Su ya rangah rë, gağ vun yi meya. ¹¹ Rëğ alam Yuda desero yi loğ buk vabuung saga bedenër bë, "Mehö sënë lo nedo tena?" ¹² Lob alam depatereng medenër gağek ngahisekë rağ yi. Vahi denenër bë, "Yi mehö nivesa!" Gevahi denenër bë, "Ma! Nekuungin alam!" ¹³ Rëğ deneggöneng in hir ggev, om sir ti su nër gağek rağ yi ya rangah rë. ¹⁴ Denelë buk vabuung saga beyi buk vahi ggovek ya meya verup vuheng atov, lom Yesu ya verup meluğ ya dub-vabuung-böp katum ayo metatekin gağek vu alam. ¹⁵ Lom alam Yuda deranğa nemaj gedenër bë, "Mağ re rëğ tahu mehö sënë loğ gağek sënë om sën nenër-ë? Mehöti su tatekin vu yi rë!" ¹⁶ Rëğ Yesu nër yah bë, "Gağek sën senër vu ham lo, saga su senço ti sa ngaa rë. Gağ Anutu sën nevonğ sa meseyam lo yi ngaa. ¹⁷ Genabë mehöti ahë geving nabë gevong Anutu yi gağek banon jak, og rëğ jak gağek sën sa nanër agi degwa ni nabë neyam vu Anutu, ma, senço nanër yoh vu kwağ. ¹⁸ Mehöti bë nanër gağek noh vu yö kwa, og sagağ nevonğin bë yö geğo arë jak mu. Gağ mehöti bë geğo mehö sën vonğ yi meyam lo arë jak, og mehö saga rëğ nanër gağek los anon gesu gekuung jak rë. ¹⁹ Wirek Moses vonğ horek vu ham, rëğ ham ti su nesepa loğ yi horek saga rë. Ma ham bë ngis sa nadiik in degwa va?" ²⁰ Rëğ alam saga denër yah vu bë, "Memö nipaya ti negwang ya ayom! Re bë ngis hong nadiik-a?" ²¹ Rëğ Yesu nër yah bë, "Sa hevong ngaa böp ti lob ham pin kwamin ya ngahi. ²² Moses vo gağek vu ham bë ham gwerah* navimin. Yönon, rëğ mu gağek sënë su verup nyëdahis vu Moses rë, gağ yö verup wirek vu ham dobahë lo. Rëğ ham nerah* nalumin navij loğ Buk-sewahsën-yi*. ²³ Ham nerah* hurmahen navij loğ Buk-sewahsën-yi* in bë ham su kweyëh Moses yi horek. Loğ nebë va sën ham ahëmin sengen vu sa in sën sa hevong bemehöti nivesa rağ los dahis loğ Buk-sewahsën-yi*-ë? ²⁴ Ham su nanër gağek jeggin jeggin jak alam, gağ ham jak degwa ni meseggi rë loğ mëm ham nanër sir niröp."

Denër Bë Mağ Mehö Sënëğ Yi Mehö Sën Anutu Ggooin Rağ In Bë Geğo Hil Nah

²⁵ Log alam Yerusalem la denër kwaj luu luu bë, "Mağ yik mehö sën denesero yi in bë dengis yi menadiik lo saga? ²⁶ Ham lë! Nare rangah menenër gağek rëğ su denenër gağek ti rağ yi rë! In mağ alam ggev derağ ni bë yi Kerisi* yönon ma va? ²⁷ Rëğ mu hil arağ mehö sënë yi nyëğ ni, gağ bë Kerisi* berup, og hil su rëğ ajak yi nyëğ ni rë!"

²⁸ Lob Yesu nedo dub-vabuung-böp katum ayo metatekin gağek vu alam, genër rangah bë, "Ham rağ sa niğ, beham rağ sa nyëğ ni! Rëğ sa su yam yoh vu senço kwağ rë. Gağ mehö sën vonğ sa meseyam lo, og gağek anon pin degwa yi, rëğ ham su rağ ni rë. ²⁹ Gağ sağ serağ ni. In sa nado ving yi bevong sa meseyam."

³⁰ Nebë saga lob sir bë denaduu yi na qarabus, rëğ su dejom yi ahon rë in yi buk yö nahën. ³¹ Alam ngahisekë ayoj ya timu vu yi medenër bë, "Mesia sën bë rëğ nam lo mağ yik yi sënë! Gağ mehö ngwë su yoh vu bë rëğ berup megevong ngaa böp böp kesuu ngaa sën mehö agi nevonğ-ë rë."

Devong Ahëvavu Deya In Bë Denaduu Yesu

³² Alam Parisai* denço alam denenër gağek aggaga nebë sënë rağ Yesu, lom losho alam-deneğoseriveng hir ggev lo devong ahëvavu la deya in bë denaduu na qarabus. ³³ Lob Yesu nër bë, "Yik sa medo buk dus teka geving ham, log sëğ nah mena vu yi sën vonğ sa meseyam lo. ³⁴ Ham rëğ sero sa, rëğ ham su rëğ natöğ jak sa rë. Lob ham su yoh vu bë na nyëğ sën sena medo lo rë."

³⁵ Lob alam Yuda yö denër vu sir bë, "Rëğ na tena gehil su ayoh vu bë rëğ natöğ vu yi rë? Mağ rëğ na vu hil alam vu alam Grik hir nyëğ betahu alam Grik-a?"

³⁶ Om sën nër bë, 'Ham rëğ sero sa, rëğ ham su rëğ natöğ vu sa rë'—ë? Log nër ving bë, 'Ham su yoh vu bë rëğ na nyëğ sën sena medo lo rë'. Ma mağ gağek sënë degwa nebë va?"

Bël Mala-tumsën-yi

³⁷ Dus rağ bë Buk-vabuung saga yi buk govek na, lob yi buk böpata sën deneseggi hus lo verup, lob Yesu ke-di nare getahi bë, "Bë mehöti ayo bev in bël, og nam nanum vu sa! ³⁸ Saga yoh vu sën dekevu meneggëp loğ Anutu-yi-ğapiya lo nebë: Bël-mala-tumsën-yi rëğ benguv doğ mehöti sën ayo nam timu vu sa lo ayo rot megeto mena." ³⁹ Nër rağ Anon Vabuung sën bë rëğ bo vu alam sën ayoj na timu vu yi lo. In vu buk saga Anon Vabuung su yam rë, in Anutu nahën gesu ço Yesu rağ yah vu yi rë.

Alam Denesap Sir Rağ Mesia Ggökin

⁴⁰ Alam la denço gağek saga, lob denër bë, "Mağ mehö sënë, yi Mehö-nenër-gağek-rangahsën ti sën hil nehegin-ë lo yönon." ⁴¹ Gesir vahi denenër ngwë nebë, "Yi Mehö sën Anutu ggooin rağ in bë geğo hil nah lo."

Loḵ vahi denenër bē, “Mu maḵ Kerisi* su rēḵ berup gēp Galilea rē! ⁴² In dekevu ḡaḡek raḵ Kerisi* meneg-gēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bē Davit* yi mewis, om yō rēḵ berup gēp nyēḡ Betlehem sēn Davit yi nyēḡ lo.”

⁴³ Nebē saga lob alam devasuh sir ya yu luu in Yesu.

⁴⁴ Vahi bē degeḵo yi na ḵarabus, rēḵ ti su jom yi ahon rē.

Alam Yuda Hir Ggev Su Devonḡ Ving Yesu Rē

⁴⁵ Nebē saga lob ahēvavu deyah medeya vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev losho alam Parisai* ggōkin. Lob alam Parisai* deloḵ tepēḵ vu sir bē, “Ham su ḵo yi yam rē in va?” ⁴⁶ Rēḵ ahēvavu denēr yah bē, “Mehōti su nenēr ḡaḡek nebē sēn mehō agi nenēr-ē wirek rē!”

⁴⁷ Loḵ alam Parisai* denēr yah vu sir nebē, “Kuungin ham ving-a? ⁴⁸ Maḵ ham lē bē he ggev los Parisai* ti ayo ya timu vu yi? Ma! ⁴⁹ Rēḵ alam meris sēnē desepa loḵ yi in su deraḵ horek ni rē, om Anutu rēḵ gevong bē malaj nama.”

⁵⁰ Loḵ sir ti sēn Nikodemus, sēn wirek ya vu Yesu buk lo, nēr vu sir bē, ⁵¹ “Maḵ hil horek nēr bē hil ḡevong ḡaḡek vu mehōti meris mu? Ma! Hil ḡango yi ḡaḡek namuḡin, behil ajaḵ nḡaa sēn vong lo ni nivesa rē, loḵ mēm.” ⁵² Rēḵ denēr ḡaḡek yah vu yi bē, “Maḵ hong Galilea ti ving-a? Bē ḡenatevin Anutu-yi-ḵapiya nivesa, og rēḵ ḡejaḵ ni nabē alam-denenēr-ḡaḡek-rangahsēn ti su rēḵ berup gēp distrik Galilea rē.” ⁵³ Log deketēḵin sir medeyah medeya bej.

Avēh Sēn Nevong Baggēb

8 [Log Yesu yah meya Ḵedu Ḵele-oliv. ² Log kedi monbuk anon meyah dub-vabuung-bōp ḵatum ayo ggōkin. Lob alam pin deya vu yi, lom to nedo getateḵin ḡaḡek vu sir. ³ Lob alam-horek-yi los alam Parisai* delē bē avēh ti vong baggēb, lom deḵo mede-varah ya alam pin malaj ⁴ gedenēr vu Yesu bē, “Tatova-ha! Avēh sēnē vong baggēb lom alam detōḵ vu yi.

⁵ Moses vo horek vu hil bē hil tengwa avēh nabē sēnē jaḵ ḡelōng menadiiḵ. Ma hong og rēḵ ḡenanēr nabē va?” ⁶ Denēr bē saga in bē deseggi yi, bedenatōḵ vu ḡaḡek ti berup avi bedevong ḡaḡek vu yi. Rēḵ Yesu dudeḵ bemedo neserōo dob raḵ nema deggis.

⁷ Deloḵ tepēḵ pangsen rot, lob mēm vēr yu raḵ benēr vu sir bē, “Bē ham ti su nevong nḡaa nipaya rē, og mēm namuḡin betengwa avēh sēnē jaḵ ḡelōng ti.”

⁸ Log dudeḵ yah bemedo neserōo dob ggōkin. ⁹ Denḡo nebē sēnē, lom sir ti ti to medo deneya dobnē vēr vēr. Alam ggev to deya muḡin, log sir vahi detamu. Devuu Yesu geyō ti nedo gavēh nahēn nare loḵ mala.

¹⁰ Lob Yesu vēr mala raḵ benēr vu avēh bē, “Avēh, sir tena? Maḵ mehōti su vongin bē ngis hong rē?” ¹¹ Rēḵ bē, “Mehōbōp, ma-o!” Lob Yesu nēr bē, “Sa ving, sa su hevongin bē ngis hong rē. Om ḡena, gesu gwevong nḡaa nipaya gōkin nah!”]

Yesu Tu Dob Yi Rangah

¹² Lob Yesu nēr vu sir ggōkin yah bē, “Sa og setu dob yi rangah. Mehōti bē tamuin sa, og su rēḵ ketul doḵ in aggata rē, gaḵ rēḵ nama. In rangah rēḵ geli yi mena medo mala-tumsēn.” ¹³ Nebē saga lob alam Parisai* denēr yah vu yi bē, “Nḡo ḡenetateḵin hong degwa, om hong ḡaḡek saga su anon rē.”

¹⁴ Loḵ Yesu nēr yah vu sir bē, “Yōnon, senḡo netateḵin sa degwa. Rēḵ sa ḡaḡek saga yōnon, in serak nyēḡ sēn sa nado meseyam gesēḵ nah lo ni. Rēḵ ham duḡin sa nyēḡ sēn sa nado meseyam gesēḵ nah mena medo lo. ¹⁵ Ham nḡo nevo nyēvewen loḵ yah vu mehōnon yoh vu ham alam-dob-yi nḡo kwamin, rēḵ sa, og sa su navo nyēvewen loḵ yah vu mehōti rē.

¹⁶ Gaḵ nabē sa ḡevong nyēvewen vu mehōti, og sēḵ ḡevong noh vu, in su senḡo ti rē. Gaḵ Mehō sēn vong sa meseyam lo neloḵ vu sa, om sēḵ ḡevong nirōp.

¹⁷ Yōnon, ham horek ti neggēp nebē sēnē: Bē mehō luu denanēr ḡaḡek gēp ti, og luho hir ḡaḡek saga yōnon. ¹⁸ Log yiḵ sa, og senḡo netateḵin sa degwa rangah, gAmaḡ sēn vong sa meseyam lo netateḵin sa degwa rangah ving.”

¹⁹ Nēr nebē saga lob deloḵ tepēḵ in bē, “Amam tena?” Loḵ Yesu nēr yah bē, “Ham su raḵ sa niḡ rē, geham su raḵ Amaḡ ni rē. Bē ham jaḵ sa niḡ, og ham rēḵ jaḵ Amaḡ ni geving.”

²⁰ Netateḵin ḡaḡek sēnē vu alam loḵ dub-vabuung-bōp ḵatum ayo, genenēr vu sir loḵ dub ayo ti sēn monē ben lo rēḵ mehōti su jom yi ahon rē, in yi buk yō nahēn.

Yesu Nēr Bē, “Ham Su Rēḵ Na Nyēḡ Sēn Sēḵ Na Lo Rē”

²¹ Log Yesu nēr yah vu sir ggōkin bē, “Sēḵ na geham rēḵ sero sa, rēḵ nama beham nadiiḵ los ham nipaya. Geham su yoh vu bē rēḵ nōk nyēḡ sēn sena-ē rē.”

²² Lob alam Yuda denēr bē, “Nēr bē hil su ayoh vu bē rēḵ ana nyēḡ sēn na lo rē! Maḵ nēr sēnē in bē yō rēḵ ngis yi menadiiḵ-a?” ²³ Loḵ nēr yah vu sir bē, “Ham vu dob sēnē, gesa vu vavunē. Om ham nesepa loḵ aggata-dob-yi, gaḵ saḵ su nesepa loḵ aggata-dob-yi rē.

²⁴ Om sēn senēr vu ham ggovek bē ham rēḵ nadiiḵ los ham nipaya. Bē ham su gwevong geving nabē sa Mehō sēnē lo rē, og ham nḡaa nipaya rēḵ gēp vu ham, beham nadiiḵ los.”

²⁵ Lom deloḵ tepēḵ yah vu yi bē, “Hong re?” Loḵ Yesu tateḵin yah vu sir bē, “Yiḵ sa Mehō lo sēnē, nebē sēn sa nanēr vu ham wirek wirek lo. ²⁶ Sa ḡaḡek ngahiseḵ nahēn neggēp besa bē nanēr jaḵ ham beseggi ham. Rēḵ Mehō sēn vong sa meseyam lo yi Mehō ḡaḡek anon degwa, om ḡaḡek pin sēn sa nehanḡo vu yi lo, yiḵ sēn sa nanēr vu alam pin vu dob.” ²⁷ Nenēr Ama Anutu vu sir rēḵ su deraḵ ni rē.

²⁸ Log Yesu nēr vu sir ggōkin bē, “Nahub rēḵ ham ngis Mehōnon Nalu jaḵ ḵelepeḵo*, lob mēm ham rēḵ jaḵ ni doḵ buk saga nabē yiḵ sa Mehō lo sēnē. Lob ham rēḵ jaḵ ni nabē sa su nehevong nḡaa ti yoh vu

sengo kwağ rë. Gağ sa nanër gägek yoh vu sën Amağ tato vu sa lo. Log Mehö sën vonğ sa meseyam lo nelok vu sa. ²⁹ Su nevu sa besengo ti nado rë. In sa nehevong ngaa sën ahë neving lo yoh vu buk pin."

³⁰ Nër nebë sënë lob alam ngahisekë ayoj ya timu vu yi.

Yesu Nër Bë Gägek Anon Rëk Gevonğ Behil Medo Malad-Tumsën

³¹ Lob Yesu nër vu alam Yuda sën ayoj neya timu vu yi ggovek lo bë, "Bë ham medo dok sa gägek, og ham rëk natu sa alam yönon, ³² beham rëk jak gägek anon ni, lob gägek anon saga rëk geğo ham vër."

³³ Loğ denër yah vu yi bë, "Abraham yi mewis he, om he su nado loğ mehö ngwë nema benehevong huk qarabus vu yi rë! Rëk nebë va sën genër bë hong gägek rëk geğo he vër-ë?"

³⁴ Loğ mëm Yesu tatekin yi gägek vu sir bë, "Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Alam pin sën denevonğ ngaa nipaya lo, og denedo loğ ngaa nipaya, bengaa nipaya neğin sir. ³⁵ Alam sën denedo loğ mehö ngwë nema meneğin sir lo, og su rëk demedo degwata geving yi rë. Gağ yi yö nalu og mëm rëk medo dok yi begganğ degwata geving yi. ³⁶ Om Nalu bë geğo ham vër in ngaa nipaya, og rëk geğo ham vër yönon, beham medo nivesa anon. ³⁷ Serağ ni bë Abraham yi mewis ham! Rëk sa gägek su nedo loğ ham ayomin rë, om sën ham bë ngis sa mesa nadiik. ³⁸ Sa nanër gägek rağ ngaa sën Amağ tato vu sa ggovek lo, rëk ham nesepa loğ ngaa sën ham amamin netato vu ham lo!"

Yesu Nër Alam Yuda Bë Satan Nalu Sir

³⁹ Lom denër yah bë, "He degwa vu Abraham!" Rëk Yesu nër vu sir bë, "Bë ham degwa vu Abraham yönon, og ham rëk gwevonğ ngaa nabë sën Abraham nevonğ lo. ⁴⁰ Senër gägek anon pin sën sa hanğo vu Anutu lo vu ham, lom ham bë ngis sa mesa nadiik, rëk Abraham su vonğ nebë sënë rë. ⁴¹ Gağ ham ngo nesepa loğ amamin vaha!" Loğ denër yah bë, "He atamin su değo he duum rë! He amamin Anutu timu."

⁴² Rëk Yesu nër yah bë, "Bë ham amamin Anutu yönon, og rëk ham ahëmin geving sa, in sa nado ving Anutu besën seyam. Sa su yam yoh vu senğo kwağ rë, gağ Anutu vonğ sa meseyam. ⁴³ Ma nebë va sën ham su rağ sa gägek degwa ni rë-ë? Sënë degwa nebë ham ayomin nilëlin sa gägek. ⁴⁴ Ham amamin Satan genalu ham, om ham nimin wëek panğsën bë ham sepa dok amamin kwa. Vu muğinsën yi mehö begö degwa menesis alam medenediik. Rot begwëbeng. Gesu nesepa loğ gägek anon rë, in gägek anon su neggëp vu yi rë. Bë nanër gägek ti, og rëk nanër gägek kuungsën, in yö yi ngaa nebë saga. Yi mehö gägek kuungsën, lob gägek kuungsën ala los degwa yi. ⁴⁵ Gağ sağ nanër gägek anon mu, om sën ham su nevonğ ving sa rë. ⁴⁶ Ham ti tena yoh vu bë rëk natok vu ngaa nipaya ti gegëp vu sa? Ma! Sa nanër gägek anon mu, rëk nebë va sën ham su nevonğ ving rë-ë? ⁴⁷ Anutu nalu lo, og

denebë nengaj vu Anutu yi gägek. Gağ su Anutu nalu ham rë, om sën ham su nebë nengamin vu yi gägek rë."

Gägek Rağ Yesu Lu Abraham

⁴⁸ Lob alam Yuda denër yah vu yi bë, "He rağ nim bë hong Samaria* ti, rëk memö nipaya ti gwanğ ya ayom. Sagağ yönon!" ⁴⁹ Rëk Yesu nër yah bë, "Su memö nipaya gwanğ yam sayoğ rë. Gağ sa nehağo Amağ rağ, rëk ham nedahun sa. ⁵⁰ Sa su nehevongin bë gağo arëğ jak rë. Gağ Mehöti nedo beyö rëk kwa bo meseggi sa gägek begeğo sarëğ jak. ⁵¹ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë mehöti sepa dok sa gägek, og su rëk mala nama na verök yi rë."

⁵² Lob alam Yuda denër bë, "Gwëbeng he rağ ni ggovek ya bë memö nipaya ti gwanğ ya ayom menelok vu hong. Abraham diik ggovek, galam-denenër-gägek-ranğahsën dediik bemaya, loğ genër bë, 'Bë mehöti sepa dok sa gägek, og su rëk mala nama na verök yi rë.' ⁵³ In gekuung bë kwesuu hil dobahë Abraham sën diik wirek lo? Gekwesuu alam-denenër-gägek-ranğahsën sën dediik wirek lo ving-a? Log bë gweğo hong jak megenatu re?"

⁵⁴ Lob Yesu nër yah bë, "Bë senğo gağo arëğ jak, og serëk natu ngaa meris. Rëk Amağ neğo sarëğ rağ, Mehö sën ham nër bë ham amamin yi lo. ⁵⁵ Rëk ma geham su rağ ni rë. Gağ sa, og serağ ni. Bë sa nanër nabë sa duğin yi, og rëk sa mehö gägek kuungsën nabë ham. Rëk serağ ni ggovek ya besa nesepa loğ yi gägek nivesa rot. ⁵⁶ Ham dobahë Abraham sën kwa vesa anon rot in bë gelë sa huk sënë, lob lë ggovek ya, lob ayo nivesa rot."

⁵⁷ Lob alam Yuda denër bë, "Su hong ta mehödahis luu menemadluho rë geyö nahën, log mağ gelë Abraham-a?" ⁵⁸ Rëk Yesu nër yah vu sir bë, "Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Vu muğinsën gAbraham su nedo rë, vu buk saga sa nado." ⁵⁹ Denğo gägek saga lom değo gelöng rağ in bë detengwa yi menadiik, rëk Yesu vun yi loğ alam ggëp dub ayo, beto meyah dobnë.

Gägek Rağ Mehö Mala Kenod

9 Yesu tetuu aggata meya, loğ tøk rağ mehö mala kenod ti. Yik yö mala kenod loğ buk sën ata ço yi lo. ² Lob Yesu yi hur maluh delok tepëk in yi bë, "Tato-vaha! Re vonğ ngaa nipaya lom sën ata ço yi to los mala kenod-a? Degwa neggëp vu mehö sënë yö yi ngaa nipaya, ma vu ama lu ata hir ngaa nipaya?"

³ Lob Yesu nër yah vu sir bë, "Degwa su neggëp vu mehö sënë yi ngaa nipaya ma, vu ama lu ata hir ngaa nipaya rë! Gağ ngaa sënë yö rağ yi in bë Anutu yi niwëek natok nam ranğah. ⁴ Gwëbeng hes yö nahën netum, gehil gevonğ Mehö sën vonğ sa meseyam lo yi huk. In rëk buk dok in hil, lob mehöti su yoh vu bë rëk gevonğ huk rë. ⁵ Buk sën sa nado dob agi, og setu dob sënë yi Ranğah."

⁶ Yesu nër nebë sënë log pesuv nyë kos loğ dob, log sarömin los, gegewi loğ mehö mala kenod mala ğahis,

⁷ log nêr vu yi bê, "Gena gëjipek duk ngaggee Siloam!" (Arê sênê degwa nebê 'Vong ya'). Lom ya meripek luḵ, lob mala tum, log yom.

⁸ Lob yi alam begganḡnê ving alam sên denelê yi wirek loḵ buk sên neketag monê lu ngaa vu alam lo delê medeloḵ tepêḵ bê, "Maḵ yik mehô sên medo neketag alam in monê lu ngaa wirek lo sênê?" ⁹ Lom la deyoḡek bê, "Ëë-ë! Yik mehô lo sênê!" Log la denenêr bê, "Oo sagaḵ mehô ngwê, rêḵ ni nebê mehô saga!" Rêḵ mehô sênê yi yô nêr raḵ avi bê, "Yik sa lo sênê!"

¹⁰ Lom deloḵ tepêḵ yah vu yi bê, "Rêḵ malam nivesa raḵ nebê va?" ¹¹ Loḵ nêr yah bê, "Mehô sên denenêr arê nebê Yesu lo sarômin dob ving nyê ḵos gejegwi loḵ sa malaḡ, log nêr vu sa bê, 'Gena gëjipek duk ngaggee Siloam!' Lom seya meripek luḵ, lob sa malaḡ nivesa raḵ besa halê nyêḡ." ¹² Lob denêr vu yi bê, "Mehô saga nedo tena?" Rêḵ nêr yah bê, "Sa duḡin!"

¹³ Lob deḵo mehô sên mala ḵenod wirek lo, bedeya vu alam Parisai*. ¹⁴ In Yesu sarômin dob los nyê ḵos sênê betateḵin mehô sênê mala loḵ Buk-sewahsên-yi* ti. ¹⁵ Lom mêm Parisai* deloḵ tepêḵ in mehô saga ggôkin bê, "Malam nivesa raḵ nebê va?" Loḵ nêr yah vu sir bê, "Mehô saga jegwi dob rumengsên loḵ sa malaḡ, log seripek, lob sa malaḡ tum." ¹⁶ Lob Parisai* la denêr bê, "Mehô saga keyêh horek Buk-sewahsên-yi*, om maḵ Anutu su vong yi yam rê." Rêḵ la denêr bê, "Bê mehô nipaya ti, og su yoh vu bê rêḵ gevong ngaa bôp nabê sênê rê!" Lob devasuh sir ya yu luu.

¹⁷ Lom denêr yah vu mehô mala ḵenod bê, "Mehô sên vong malam nivesa raḵ lo, rêḵ ḡenanêr yi nabê va?" Loḵ nêr yah bê, "Yi mehô-nenêr-ḡaḡek-rangahsên ti!"

¹⁸ Wirek mehô sênê mala ḵenod, rêḵ gwêbeng mala netum, rêḵ alam Yuda su devong ving sênê rê. ¹⁹ Lob detahi mehô mala ḵenod sênê ama lu ata yam, bedeloḵ tepêḵ in luho bê, "Maḵ melu nalumin sênê sên melu nêr bê ata ḵo yi to los mala ḵenod lo? Rêḵ nebê va sên gwêbeng nelê nyêḡ-ê?"

²⁰ Lom ama lu ata denêr yah bê, "Alu araḵ ni bê alu nalumin sênê, balu araḵ ni bê ata ḵo yi to los mala ḵenod. ²¹ Rêḵ alu su araḵ ni bê mala netum nebê va rê! Galu duḡin mehô sên tateḵin mala lo. Om ham ngo doḵ tepêḵ vu yi rê. Yi bôp raḵ ggovek ya, om yô nanêr yi ḡaḡek!" ²² Ama lu ata deggöneng in alam Yuda lom denêr nebê sênê. In alam Yuda hir ggev denêr ḡaḡek venuh bê: Bê mehôti nanêr Yesu nabê yi Mesia, og rêḵ degetii yi na in dub-supinsên-yi. ²³ Yik raḵ degwa sênê sên ama lu ata denêr bê, "Yi bôp raḵ ggovek ya, om ham ngo doḵ tepêḵ vu yi."

²⁴ Lob detahi mehô sên mala ḵenod lo beron ngwê ggôkin bedenêr vu yi bê, "ḡenanêr ḡaḡek sênê ḡêp Anutu mala nabê ḡenenêr yonon! In he og he raḵ ni bê yi mehô nipaya."

²⁵ Lob nêr yah vu sir bê, "Maḵ yi mehô nipaya ma ma? Sa duḡin. Gaḵ yik seraḵ ngaa timu ni. Wirek sa malaḡ ḵenod, rêḵ gwêbeng sa malaḡ netum."

²⁶ Loḵ deloḵ tepêḵ yah bê, "Vong nebê va vu hong-a? Tateḵin malam nebê va?" ²⁷ Rêḵ nêr yah vu sir bê,

"Senêr vu ham ggovek, ma ham su ngo rê? Ma nebê va sên ham bê gwengô nah gökin-ê? Maḵ ham bê natu yi hur maluh geving-a?"

²⁸ Lom deggoo yi medenêr bê, "Yik yi hur maluh hong saga! Gaḵ he, og Moses yi hur maluh he! ²⁹ He raḵ ni ggovek ya bê Anutu vengwêḡ ving Moses, gaḵ maḵ mehô saga yam vu tena? He duḡin yi degwa."

³⁰ Lom mehô sênê nêr yah vu sir bê, "Alam-e! Ngaa sênê yô agga ti! Ham su raḵ degwa ni rê, rêḵ vong besa malaḡ netum! ³¹ Hil araḵ ni bê Anutu su nenḡo alam nijpaya hir ḡaḡek rê, gaḵ bê mehôti geḵo Anutu arê jaḵ los sepa doḵ yi ḡaḡek lo, og mêm Anutu rêḵ genḡo aye. ³² Vu buk muḡinsên sên Anutu tung yaḡek los dob lo rot beyam tōḵ gwêbeng, og su denêr bê mehôti ata ḵo yi to los mala ḵenod rêḵ mehô ngwê tateḵin mala rê. ³³ Bê Anutu su gevong mehô sênê nam rê, og su yoh vu bê rêḵ gevong ngaa nabê sênê rê." ³⁴ Rêḵ denêr yah vu yi bê, "Atam avêh nipaya meḵo hong los ngaa nipaya, lob ḡerig los ngaa nipaya, loḵ bê ḡetateḵin ḡaḡek vu he?" Denêr bê sênê gedetii vu dub ayo meto meyah dobnê.

Yesu Nêr ḡaḡek Peggirinsên Raḵ Alam Malaj Ḵenod

³⁵ Yesu ngo bê deruuk mehô sênê, lob sero menêr vu bê, "Ayom neya timu vu Mehônnon Nalu, ma ma?" ³⁶ Loḵ nêr yah bê, "O mehô bôp, Mehônnon Nalu sênêḵ re? ḡenanêr tato vu sa rê, loḵ mêm sêḵ ayoḡ na timu vu yi." ³⁷ Lom Yesu nêr vu yi bê, "Ḡelê yi ggovek ya, mehô sênê sên gwêbeng yik nevengwêḡ ving hong-ê!"

³⁸ Lob mehô sênê nêr bê, "Mehôbôp, sayoḡ neyôḵ timu vu hong!" Log yun lus vu Yesu.

³⁹ Lob Yesu nêr bê, "Seyam dob sênê in mehônnon hir ḡaḡek natōḵ rangah. Alam malaj ḵenod rêḵ malaj natum, galam sên denekuung bê malaj netum lo, og malaj ḵenod doḵ." ⁴⁰ Lob Parisai* la denedo medengô yi ḡaḡek sênê, lob deloḵ tepêḵ vu yi bê, "Maḵ he malamin ḵenod ving-a?" ⁴¹ Rêḵ Yesu nêr yah vu sir bê, "Bê ham malamin ḵenod, og ham ngaa nipaya su rêḵ ḡêp vu ham rê. Rêḵ ham nenêr bê ham malamin netum, om ham ngaa nipaya nahên neggêp vu ham!"

Yesu Nêr ḡaḡek Peggirinsên Raḵ Tete-sipsip-yi

10 "Sa nanêr vu ham yonon rot nabê mehôti sên su neyoh ya sipsip hir tete avi rê genepesönḡ ggök tete yu meneluḵ ya lo, og yi mehô-hodeḵ-ata los begô-yi. ² Gaḵ mehô sên neyoh ya tete avi lo, og sipsip alaj yi. ³ Mehô sên neḡin tete avi lo, og netahinin tete avi in bê sipsip alaj doḵ na geḵo sir. Nelem yi sipsip lo arêḡ ti ti, geyi sipsip denengô aye medeneyam beneko sir to deneya dobnê. ⁴ Neḵo yi sipsip meto deneya dobnê ggovek, log nemuḡin geyi sipsip lo denetamuin yi, in deneraḵ aye ni. ⁵ Su rêḵ desepa mehô ngwê rê. ⁶ Yesu nêr ḡaḡek peggirinsên sênê vu sir, rêḵ su deraḵ degwa ni rê.

Yesu Tu Sipsip Alaj

⁷ Nebë saga lom Yesu nër yah ggökin bë, "Sa nanër vu ham yonon rot nabë senço ti tu sipsip hir tete avi. ⁸ Alam pin sën demuğın meyam denër bë Anutu vonğ sir yam lo, og sir alam-hodek-ata los begö-yi. Rëk sipsip su denço ayej rë. ⁹ Gağ senço ti tu tete avi. Bë mehöti nam vu sa in bë doğ na tete ayo, og rëk medo nivesa, lob doğ na tete ayo gegeto mena mega nos be-nah genom noh vu buk pin.

¹⁰ Mehö-hodek-ata su neyam in nğaa ngwë rë. Gağ neyam in bë godek sipsip gengis sir nadiik megevonğ rii jağ sir. Gağ sa, og seyam in bë demedo malaj-tumsën medemedo los kwaj vesa. ¹¹ Sipsip alaj nivesa sa. Sipsip alaj nivesa, og nediiğ in doğ vu yi sipsip lo. Gağ hur sën denebağo yi lo, og su neğın sipsip nivesa rë. ¹² In su sipsip alaj yi soğek rë, om nelë bë anöo bemën neyam, og nevu sipsip geneveya meneya, ganöo bemën negga sipsip genetii sir ya denepalët loğ. ¹³ In mehö sënë nevonğ huk in bağosën mu gesu kwa nevo sipsip lo rë.

¹⁴ Gağ sa, og sa sipsip alaj nivesa. Sa narağ sa sipsip lo nij, gesa sipsip lo denerağ sa niğ, ¹⁵ nebë sën Amağ rağ sa niğ geserağ Amağ ni. Om sa nadiik in sedoğ vu sipsip lo. ¹⁶ Log sa sipsip vahi denedo ving, rëk su denedo dob Yudea sënë rë. Om sëk gağo sir saga geving lom degenço sayeğ medesepa doğ. Lob rëk sipsip pin denatu yu timu, galaj timu. ¹⁷ Amağ ahë neving sa in sëk nadiik in sir. Sëk nadiik gesëk vesag doğ nah gökin. ¹⁸ Nabë sa su ngoğekin nabë sa nadiik rë, og mehöti su yoh vu bë rëk ngis sa rë. Gağ senço yoğekin bë sëk nadiik. Sa niğ wëek yoh vu bë sa nadiik, gesa niğ wëek yoh vu bë sëk vesag doğ nah gökin. Gağek sënë rëk anon jağ noh vu sën Amağ nër vu sa lo."

¹⁹ Alam Yuda denço gağek sënë lob devasuh sir ya yu luu ggökin. ²⁰ Balam nğahisekë denenër bë, "Memö nipaya gwang ya yi, om sën nenër gağek jeggın jeggın. Ma nebë va sën ham nebë nengamin vu yi gağek-ë?" ²¹ Gela denenër bë, "Nabë memö nipaya nevonğ yi, og su rëk nanër gağek nabë sënë rë! Bë memö nipaya, og su yoh vu bë gevonğ bemehö mala kenod sënë nivesa jağ rë!"

Alam Yuda Desis Begö Rağ Avij Vu Yesu

²² Neloğ buk-ayöong-yi og kwaj nevo buk sën dejom rağ dub-vabuung-böp vu Yerusalem wirek lo bedenega nos böp neyoh vu ta pin. ²³ Nebë saga lob Yesu vare neggök dub nenga-gelusën sën denenër bë Solomon yi yi lo, ²⁴ lob alam Yuda ya denare tetup yi, gedelok tepëk vu yi bë, "Rëk medo gwevonğ behe ayomin ketul doğ noh vu buk va la? Bë honğ Kerisi*, og ğenanër ranğah vu he."

²⁵ Lob Yesu nër yah vu sir bë, "Senër vu ham ggovek ya, rëk ham su nevonğ ving rë. Huk pin sën sa nehevonğ rağ Amağ niwëek lo, og saga netato sa ranğah. ²⁶ Ham su ayomin neyam timu vu sa rë, in su sa sipsip ham rë. ²⁷ Sa sipsip lo, og denenço sayeğ,

gesa narağ nij, gedenetamuin sa. ²⁸ Gesëk ğevonğ be-demedo malaj-tumsën degwata los degwata gesu rëk malaj nama rë. Gemehöti su yoh vu bë rëk geço sir vër in sa nemağ rë. ²⁹ Amağ vonğ sir vu sa, log Amağ niwëek rot bekesuu nğaa pin, om mehöti su yoh vu bë rëk geço sir vër in nema rë. ³⁰ In alu Amağ og yiğ aluu timu."

³¹ Lom alam Yuda dejom ğelönğ rağ in bë detengwa yi menadiik. ³² Loğ Yesu nër vu sir bë, "Sa tato Amağ yi huk nivesa vesa nğahisekë vu ham, rëk ham kwamin nevo sa huk ti tena besën ham bë ngis sa jağ ğelönğ-ë?"

³³ Loğ alam Yuda denër yah vu yi bë, "He su kwamin vo huk nivesa ti behe bë angis honğ jağ ğelönğ rë! Gağ ğenenër gağek jeggın jeggın. Honğ mehö dob yi mu, rëk ğenër honğ bë honğ Anutu.

³⁴ Lom Yesu nër yah vu sir bë, "Mağ gağek neggëp loğ horek sën Anutu vo vu ham lo bë, 'Senër ham bë ham anutu' ma ma? ³⁵ Anutu nër alam sën vonğ yi gağek ya vu sir wirek lo bë sir anutu, om hil su ayoh vu bë mehoo Anutu yi gağek sënë rë. ³⁶ Rëk ham nër vu Mehö sën Ama ggooin rağ bevonğ yam dob lo bë nenër gağek jeggın jeggın in nër bë Anutu nalu yi!

³⁷ Nabë sa su nehevonğ Amağ yi huk rë, og mëm ham su ayomin nam timu vu sa beyiğ ggovek. ³⁸ Rëk mu sa nehevonğ yi huk, om nabë ham su ayomin nam timu vu sa rë, og ham gwelë huk sën sa nehevonğ-ë lo, lob ham jağ ni nabë Amağ nedo loğ sa, gesa nado loğ yi."

³⁹ Lob devonğ beron ngwë in bë degeço na karabus, rëk ma geruu sir geto meya. ⁴⁰ Bemëm yah meya vasek bël Yordan beyah toğ ya nyëğ sën Jon neripek alam loğ nyëdahis lo, benedo nyëğ sagu. ⁴¹ Lob alam nğahisekë deyam vu yi bedenër bë, "Mehö-neripek-alam Jon su vonğ nğaa böp rë, gağ gağek pin sën nenër rağ mehö ağı, sën anon rağ." ⁴² Lob sir nğahisekë ayoğ neya timu vu Yesu vu sagu.

Lasarus Diik

11 Mehöti arë nebë Lasarus nedo Betania lob nirağ meneggëp. Betania sën Maria luho ari Marta hir nyëğ lo. ² Lob Maria sën keseh nğaa reggu nivesa rağ Yesu vaha gerevu rağ yu viis lo sën maluhnö Lasarus nirağ. ³ Nebë saga, lob avëhnö luho devonğ gağek ya vu Yesu bë, "Mehöböp, mehö sën ahëm neving rot lo, nirağ!" ⁴ Yesu nğo bë nirağ rëk nër bë, "Nirağ, rëk mu nirağsën saga su rëk gevonğ menadiik rë! Gağ nirağ in bë tato Anutu niwëek nam ranğah bAnutu Nalu niwëek natöğ nam ranğah geving."

⁵ Yesu ahë ving Marta lööho ari Maria lu maluhnö Lasarus rot. ⁶ Rëk nğo bë Lasarus nirağ lob nedo buk luu ving vu nyëğ sën nedo lo, ⁷ loğ nër vu yi hur maluh bë, "Hil anah mana distrik Yudea."

⁸ Lom yi hur maluh denër vu yi bë, "Tatovaha! Alam Yuda nahën denevonğ in bë detengwa honğ jağ ğelönğ, log bë ğenah meğena gökin-a?"

⁹ Lom Yesu nër yah bë, "Hes mala nemadluho-mevidek-luu neggëp yoh vu buk pin, lob bë mehöti na jağ

ranġah, og su rëk talek rë, in nelë nyëg. ¹⁰ Ma bë mehöti na doġ buk, og rëk talek in nyëg malakenu."

¹¹ Nër nebë sënë ggovek, loġ nër vu sir ggökin bë, "Hil mehö Lasarus neggëp yiing rëk sëk na megee vu yi." ¹² Lob yi hur maluh denër bë, "Mehöböp, nabë neggëp yiing, og rëk nivesa jaġ nah pevis!" ¹³ In dekuung bë neggëp yiing mu, gaġ mu Yesu nër bë Lasarus diik.

¹⁴ Lom mëm Yesu tatekin vu sir bë, "Lasarus diik!" ¹⁵ Lob sa kwaġ vesa in ham in sa su nado ving yi vu buk saga rë. Nebë saga om ham rëk ayomin nam timu vu sa, om hil ana vu yi."

¹⁶ Lom Tomas sën denenër yi nebë Pepid lo, nër vu hur maluh vahi bë, "Maam ham na behil ana, gedengis hil behil nadiik geving yi."

Mehönon Dekedi Jaġ Nah Vu Bedub Bedemedo Malaj-Tumsën Degwa Yesu

¹⁷ Log mëm Yesu ya beya verup, lob denër vu bë Lasarus ya neggëp bedub yoh vu buk lubeluu ggovek.

¹⁸ Lob Betania neggëp dus vu Yerusalem (ading yoh vu kilomita löö). ¹⁹ Lob alam Yuda ngahi vu Yerusalem bedeyam vu Marta luho Maria in bë degevonġ beluho ayoj nivesa jaġ doġ buk sën luho maluhnöj diik lo.

²⁰ Nebë saga lom Marta ngo Yesu bengö bë neyam, lob ya nebuu aggata. GeMaria nedo begganġ.

²¹ Lob Marta nër vu Yesu bë, "Mehöböp, bë ġemedo sënë, og sa maluhnög su rëk nadiik rë. ²² Rëk serak ni, bë ġekwetaġ ngaa ti vu Anutu og rëk bo vu hong."

²³ Loġ Yesu nër yah vu yi bë, "Maluhnöm rëk kedi jaġ nah!" ²⁴ Rëk Marta nër yah vu bë, "Serak ni bë rëk kedi jaġ nah vu Buk-tamusën, sën alam pin rëk dekedi jaġ nah lo." ²⁵ Rëk Yesu nër bë, "Mehönon dekedi jaġ nah los demedo malaj-tumsën degwa sa. Mehöti sën ayo nam timu vu sa lo, nabë nadiik, og rëk medo mala-tumsën. ²⁶ Galam sën denedo malaj vesa gayoj neyam timu vu sa lo, su rëk denadiik bemalaj nama na verök yi rë. Gaġ rëk demedo malaj-tumsën degwata los degwata. Gevonġ ving ġaġek sënë ma ma?"

²⁷ Lob Marta nër yah vu Yesu bë, "Eë-ë Mehöböp! Sa hevong ving hong ggovek ya bë Mesia hong! Anutu Nalu hong! Mehö sën Anutu nër wirek bë rëk duk nam dob lo."

Yesu Su

²⁸ Marta nër bë sënë, log yah tahi ari Maria. Log ya patereng vu yi loġ begganġ ayo bë, "Tatovaha verup nedo betahi hong." ²⁹ Maria ngo lob kedi rak pevis meya vu Yesu. ³⁰ Yesu su verup begganġ rë, geyö nahën nedo nyëg len ti sën Marta ya metök vu yi loġ lo. ³¹ Lom alam Yuda sën denedo ving Maria ggëp begganġ ayo lo, delë bë kedi rak pevis meya dobnë, lob detamuin yi, in dekuung bë neya in bë ngu jaġ bedub avi.

³² Loġ Maria tök ya nyëg sën Yesu nedo lo belë yi, lob petev meneggëp loġ vaha genër vu yi bë, "Mehöböp, bë ġemedo sënë, og sa maluhnög su rëk nadiik rë!"

³³ Yesu lë bë nesu, gelë alam Yuda deyam ving yi,

medenesu ving. Lob kwa paya gayo maggin rot lom loġ tepëk bë, "Ham bë meneggëp tena?" ³⁴ Loġ denër bë, "Mehöböp, ġenam rëk gwelë!" ³⁵ Lob Yesu su.

³⁶ Lob alam Yuda delë medenër bë, "Ham gwelë! Ahë neving mehö sënë rot!" ³⁷ Rëk la denenër bë, "Mehö sënë vonġ bemehö mala kenod mala nivesa rak, om bë berup og maġ yoh vu bë rëk gevonġ beyi mehö sënë medo vesa geving gesu rëk nadiik rë, ma su yoh vu rë?"

Yesu Nër BeLasarus Vesa Loġ Yah

³⁸ Yesu ayo maggin rot beya meto bedub. Bedub saga yik waak ti gedepëka ġelöng böpata ti ggërin avi.

³⁹ Lob Yesu nër bë, "Ham kwehe ġelöng saga na!" Loġ mehö sën diik lo avëhnö Marta nër bë, "Mehöböp! Diik mebuk lubeluu ya ggovek benivë rak!" ⁴⁰ Rëk Yesu nër yah vu yi bë, "Senër vu hong gwëbeng lo bë, nabë gwëvonġ geving, og rëk gwelë Anutu niwëek!"

⁴¹ Lob mëm dekehe ġelöng ya, log Yesu vër mala rak ya yaġek genër bë, "O Amaġ! Sa ketaġ vu hong beġenġo sa jom-raksën ggovek ya. ⁴² Serak ni bë ġenengö sa jom-raksën yoh vu buk, rëk sa kwaġ nevo alam sën denare agi, gesa nanër sënë in bë dejak ni nabë gevonġ sa yam."

⁴³ Nër bë sënë log tahi niwëek bë, "Lasarus! Gweto ġenam dob!" ⁴⁴ Lob mehö diiksën Lasarus tur to meyam los tob sën debom yi loġ lo. Devenir yi loġ tob ggëp vaha beya metök baġë, gengwë ggërin mala. Lob Yesu nër vu sir bë, "Ham gwepuh tob vër in yi!"

Alam Devengwëng Rak Yesu Medenër Bë Dengis Menadiik

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

⁴⁵ Alam Yuda ngahisekë sën deyam vu Maria lo, delë ngaa sën Yesu vonġ, lob ayoj ya timu vu yi. ⁴⁶ Rëk sir la yah denër ngaa sën Yesu vonġ agi ranġah vu alam Parisai*.

⁴⁷ Lob alam-deneġo-seriveng hir ggev loŝho Parisai* desupin sir ving Kaunsor medenër bë, "Hil rëk gevonġ nabë tena? In mehö sënë nevonġ ngaa böp böp ngahisekë. ⁴⁸ Bë hil aġöneng in yi gegevonġ nabë sënë rot, og rëk alam pin ayoj na timu vu yi. Lob alam Rom rëk nam dekevoh hil hed dub-vabuung-böp los alam pin."

⁴⁹ Loġ hir mehöti arë nebë Kayapas nedo. Tu alam-deneġo-seriveng hir ggev böp loġ ta saga, lob nër vu sir bë, "Ham su neraġ ngaa ti ni rë. ⁵⁰ Om sën ham su kwamin tök rak bë: Nabë mehö timu nadiik doġ nah alam pin bej, og mëm nivesa rë. In mëm alam pin su malaj nama." ⁵¹ Rëk su nër sënë yoh vu yö kwa rë. Gaġ tu alam-deneġo-seriveng hir ggev böp loġ ta ti saga, om yik netu mehö-nenër-ranġahsën ti ving menër ġaġek ranġah rak sën Yesu rëk nadiik doġ nah alam Yuda bej lo. ⁵² Rëk mu su rëk nadiik in alam Yuda mu rë, gaġ rëk nadiik in ngupin Anutu nalu lo pin sën denedo ya ya, bedenatu degwa timu.

⁵³ Lob deġoo ġaġek venuh loġ buk sënë bë dengis yi menadiik. ⁵⁴ Lom Yesu su vare neyoh ranġah loġ alam

Yuda malaj ggökin rë, gaḥ tah meya begganḡ-bu ti arë nebë Epraim, sën neggëp dus vu nyëḡ-yumeris. Belosho yi hur maluh ya denedo sagu.

⁵⁵ Lob alam Yuda hir Buk-ggöksën-yi* dus raḥ, lob alam ngähiseḥë vu nyëḡ pin deraḥ medeya Yerusalem in bë desemu sir in dega nos-ggöksën-yi. ⁵⁶ Gedensero Yesu. Denare dub-vabuung-böp yi ḥatum ayo, gedenenër vu sir bë, "Ham kwamin nevo nebë va? Maḥ Yesu su rëḥ nam gelë buk vabuung sënë rë?" ⁵⁷ Galamdeneḥo-seriveng hir ggev losho alam Parisai* denër ggovek bë, "Bë mehöti raḥ ni bë nedo bë tena, og nanër tato vu he, mehe najom yi ahon."

Maria Keseh Ngaa Reggu Nivesa Raḥ Yesu Vaha (Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

12 Yesu ya metök ya Betania sën nër bemehö di-iksën Lasarus kedi raḥ vu bedub lo, gebuk nemadvahi-videk-ti nahën neggëp in bë mëm degelë Buk-ggöksën-yi*. ² Lom devonḡ nos böp vu Yesu vu nyëḡ sënë, lob Marta neruu nos geLasarus losho vatëveḥ medo denegga nos ving Yesu. ³ Lob Maria ḥo ngaa reggu nivesa buayo böp ti yam. Alam Yuda denerikin ngaa reggu nivesa saga raḥ heljënḡ. Arë nebë nart beyi monë böpata rot. Lom Maria rikin raḥ Yesu vaha, gerevu raḥ yu viis, lob ngaa reggu nivesa saga reggu ya tagwaveḥ loḥ begganḡ ayo pin. ⁴ Rëḥ yi hur maluh ti arë nebë Yudas Iskariot, mehö sën rëḥ nanër Yesu ranḡah vu alam-beḡö-yi lo, nër bë, ⁵ "Hil su bë ḡevonḡ balam debaḡo ngaa reggu nivesa sënë jaḥ K300 in hil adoḥ vu alam-ḥupeḥ-masën jaḥ-a?" ⁶ Rëḥ su kwa vo alam-ḥupeḥ-masën lo yönon benër rë. Gaḥ mehö-hodeḥ-ata! In neḡin Yesu losho yi hur maluh lo hir jej-monë-yi, lom neggodeḥ monë sën denetunḡ loḥ lo.

⁷ Rëḥ Yesu nër bë, "Ham naḥöök! Genevonḡ tahutahu raḥ sa buk sën dedev sa na lo. ⁸ Alam-ḥupeḥ-masën rëḥ demedo geving ham gesu rëḥ nama na rë, gaḥ saḥ su rëḥ medo geving ham hus ading rë!"

Alam-deneḥo-seriveng Devengwënḡ Raḥ Bë Dengis Lasarus Nadiik

⁹ Lob alam Yuda ngähiseḥë deraḥ ni bë Yesu nedo Betania lom deyam vu yi. Rëḥ su deyam in bë degelë Yesu yö ti rë, gaḥ deyam in bë degelë Lasarus sën Yesu nër bekedi raḥ vu bedub lo geving. ¹⁰ Lom alam-deneḥo-seriveng hir ggev dejoo ḡaḡek revuh ti bë dengis Lasarus nadiik geving. ¹¹ In alam Yuda ngähiseḥë kwaj nevo Lasarus bayoj ya timu vu Yesu gedevuu alam-deneḥo-seriveng ya.

Yesu Loḥ Ya Yerusalem Nebë Mehö-los-bengö (Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)

¹² Alam ngähiseḥë yam denedo ggovek ya in bë dega nos böp ggöksën-yi, loḥ heng to lom denḡo Yesu bengö bë vonḡin berup Yerusalem. ¹³ Lom deḥo ḥapah meya denebuu yi vu aggata, lob depisek in yi bë: "Hosana!

Anutu gevonḡ semusemu vu Mehö sën neyam los Mehöböp niwëek lo!

Alam Israel hir mehö-los-bengö!"

¹⁴ Lob Yesu töḥ vu dogi meraḥ nedo. Yoh vu sën Anutu-yi-ḥapiya nër lo bë:

¹⁵ "Alam Sion*-e! Ham su ḡoneng in ham rë! Ham gwelë rë!

Ham mehö-los-bengö neyök vu ham.

Nedo raḥ dogi nalu meneyök!"

¹⁶ Vu muḡinsën yi hur maluh su deraḥ ngaa sënë degwa ni rë, rëḥ nahub geYesu kedi raḥ garë böp raḥ ggovek, loḥ mëm kwaj vo yah ḡaḡek sën neggëp loḥ Anutu-yi-ḥapiya lo, lom deraḥ ni bë anon raḥ yoh vu.

¹⁷ Lob alam ngähiseḥë sën denare ving Yesu genër beLasarus kedi raḥ betah yi in waaḥ geto meyom lo, denër bengö ya meya. ¹⁸ Lob alam pin ya denebuu yi loḥ aggata, in denḡo bengö bë vonḡ ngaa böp sënë. ¹⁹ Lob Parisai* yah denër vu sir bë, "Kë! Ham lë! Hil hed ḡaḡek su rëḥ anon jaḥ rë, in alam pin yah deta-muin yi."

Alam Grik* La Bë Degelë Yesu

²⁰ Log alam ngähi deraḥ medeya Yerusalem loḥ buk vabuung sënë in bë degeḥo Anutu arë jaḥ gedega nos Buk-ggöksën-yi*. Balam Grik † la deya ving, ²¹ lob deya vu Pilip sën yi nyëḡ Betsaida vu distrik Galilea lo bedelöḥ tepëḥ vu yi bë, "Mehö böp, he bë ḡalë Yesu." ²² Lob Pilip ya menër vu Andreas, lob Andreas luho Pilip ya denër vu Yesu.

²³ Loḥ Yesu nër yah vu luho bë, "Buk sën Mehönon Nalu niwëek los arë böp natök nam ranḡah lo dus raḥ. ²⁴ Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë hil su ḡehin saköm ḡahis ti duḥ na dob bemengëḥ na rë, og yiḥ saköm ḡahis timu saga beyö rëḥ medo. Rëḥ mu nabë duḥ na dob bemengëḥ na, og rëḥ nakip banon ngähiseḥë berup jaḥ. ²⁵ Mehöti bë ahë geving navi vu dob sënë, og rëḥ anon mala nama. Gaḥ mehöti bë nidëlin navi vu dob sënë, og rëḥ medo mala-tumsën degwata. ²⁶ Bë mehöti gevonḡin nabë natu sa hur ti, og sepa doḥ sa vahaḡ. Lob nyëḡ sën sa medo lo, og sa hur lo rëḥ demedo nyëḡ saga geving sa. Mehöti bë natu sa hur ti, og rëḥ Anutu geḥo yi jaḥ."

Yesu Nër Bë Rëḥ Dejekö Yi Jaḥ Ḥelepeḥo

²⁷ "Sayoḡ maggin rot, om sëḥ nanër nabë va? Maḥ sëḥ nanër nabë, 'Amaḡ, gweḥo sa vër in ngaa sën vonḡin natök vu sa aḡi'? Ma! Sa su rëḥ nanër nabë sënë rë. Gaḥ seyam sënë in bë sa ḡaḥo maggin nabë sënë. ²⁸ Om Amaḡ, ḡetato nim wëek los arëm böp na ranḡah!" Yesu nër nebë sënë log ḡaḡek ti yam vu yaḡek bë, "Sa tato niḡ wëek los arëḡ böp ya ranḡah

† Jon kevu bë alam Grik la deyam in bë degelë Yesu. Alam Grik sënë su alam Yuda rë. Rëḥ mu denḡo Anutu bengö bekwaj vo bë yiḥ Anutu soḡek, lom denesepa loḥ yi horek medenejom raḥ vu yi. Lob deneya ving alam Yuda, lob sir sënë deya Yerusalem in bë degelë dub-vabuung-böp medenajom jaḥ doḥ. Loḥ tum denḡo Yesu bengö bedeya vu yi in bë degelë. Alam-yu-ngwë pin og su denesepa loḥ Anutu rë, gaḥ yiḥ sir ti ti nebë sënë.

vorot, gesëk ðevong gökin nah!" ²⁹ Loð alam sën denare dus vu lo, denço lob denër bē, "Vaðuvek veröp!" Gela denër bē, "Angër ti nër ðaçek vu yi!"

³⁰ Lom Yesu nër vu sir bē, "Çaçek sënagi su yam in bē bo niwëek vu sa rē, gað yam in ham. ³¹ Gwëbeng og Anutu joo alam dob sënē hir ðaçek venuh ggovek ya bē rēk bo nyëvewen doð nah vu sir yönon. Log gwëbeng vonçin juuk dob ala nipaya sën lo na. ³² De-jekö sa jað na vavunē, loð mēm sēk ðetah alam doð mehönon pin medenam vu sa."

³³ Yesu nër ðaçek sënē in bē tato nabē rēk dengis yi jað kelepeço* menadiik.

³⁴ Loð alam denër yah vu bē, "He hanço ðaçek nebē sënē loð horek bē Mesia rēk medo degwata los degwata. Rēk nebē va sën çenër bē dejekö Mehönon Nalu jað na kelepeço*-ē? Mað Mehönon Nalu sakað re?"

³⁵ Loð Yesu nër yah vu sir bē, "Yið Rangah rēk medo geving ham dus teka geving. Lob ham medo mena jað Rangah sënē doð buk sën nahën nedo ving ham agi, in malakenu rēk gërin ham. Mehöti bē na doð malakenu, og rēk duçin nyëg sën neyoh lo. ³⁶ Om ham ayomin na timu vu Rangah sënē doð buk sën nahën nedo ving ham agi, log mēm ham nço rēk natu alam dob sënē hir rangah."

Yesu nër nebē saga ggovek log vuu sir geya mevun yi.

Alam Yuda Nğahisekë Su Devong Ving Yesu Rē

³⁷ Yesu vonç nğaa böp nğahisekë medenelē, rēk su ayoj ya timu vu yi rē, ³⁸ lob mehō-nenër-ðaçek-rangah-sën Yesaya yi ðaçek anon rað nebē sënē. Sën kevu meneggëp nebē:

"Mehöböp, alam tena devong ving alu hed ðaçek-a? Log Mehöböp, re rað nim wëek ni?"

³⁹ Su deyoh vu bē ayoj na timu vu Yesu rē, in ðaçek ngwë sën Yesaya kevu meneggëp lo anon jað geving. Sën nebē:

⁴⁰ "Anutu kebu malaj, gevonç kwaj ma in sir, in bē su rēk degelē nğaa jað malaj los kwaj bo bedejak ni rē,

log su deyoh vu bē degërin ayoj nom vu sa, besa gevonç nijvesa jað rē. Gerëk nama!"

⁴¹ Yesaya lē Yesu niwëek los vuneð vuneð yaçek yi wirek, lom nër ðaçek saga rað yi. ⁴² Rēk mu alam nğahisekë ayoj ya timu vu yi, geggev la ving. Rēk deneggönengin alam Parisai*, lom su denër rangah rē, in kwaj nevo bē rēk dejuuk sir in dub-supinsën-yi.

⁴³ Om su ahëj ving pançsën bē Anutu geço arëj jað rē. Gað mēm ahëj ving pançsën rot bē mehönon yö degeço arëj jað.

Çaçek Rað Sën Yesu Genço Alam Hir Çaçek Degwa

⁴⁴ Lom Yesu tahi ya rangah bē, "Mehöti sën ayo nam timu vu sa lo, og su ayo neyam timu vu senço ti rē. Gað ayo neya timu vu Mehö sën vonç sa meseyam lo ving. ⁴⁵ Gemehöti sën gelē sa lo, og nelē Mehö sën

vonç sa meseyam lo ving. ⁴⁶ Seluð yam dob sënē nebē rangah in bē alam pin sën ayoj nam timu vu sa lo su demedo doð malakenu. ⁴⁷ Bē mehöti genço sa ðaçek rēk su gevonç banon jað rē, og sa su rēk gevonç nyëvewen doð nah vu yi rē. In sa su yam dob in bē gevonç nyëvewen vu mehönon rē gað seyam in bē gaço sir nom. ⁴⁸ Mehöti bē geruu demi vu sa gesu gebē nenga vu sa ðaçek rē, og nğaa sën rēk seggi yi betatekin nabē vonç paya lo nedo. Yið ðaçek sën sa nanër lo. Rēk seggi yi menanër nabē geço nyëvewen nipaya doð nah vu Buk-tamusën. ⁴⁹ In sa su nehevong ðaçek yoh vu senço kwað rē. Gað Amað sën vonç sa meseyam lo, yö nër ðaçek pin sënē vu sa bē sa gevonç los nanër. ⁵⁰ Nër vu sa bē sa nanër yi ðaçek vu ham in ham medo malamin-tumsën degwata, geserak ni bē yi ðaçek saga yönon om sën senër."

Yesu Ripek Yi Hur Maluh Vahaj

13 Alam Yuda hir Buk-vabuung-ggöksën-yi yö nahën geYesu rað ni bē buk dus rað ggovek ya bē gevuu dob sënē genah vu Ama. Ahë neving yö yi alam sën denedo dob sënē vu muçinsën rot meya verup loð buk sën diik lo.

² Medo denegga nos sehuksën loð Satan loð ya Yudas Iskariot sën Simon nalu lo ayo ggovek ya bē gevonç Yesu doð na alam Yuda nemaj. ³ Rēk Yesu yö rað ni ggovek ya bē Ama lëein nğaa pin loð ya nema, berað ni ving bē Anutu vonç yi yam, gerëk nah mena vu Anutu gökin. ⁴ Lom Yesu kedi rað vu tevor mekah yi röpröp ngwë sën neröp ggök vavunē lo ya, log ço taor ti bevëh neggëp balo, ⁵ log keseh bël loð ya perē böp ti betunç ya, generipek yi hur maluh vahaj, generevu rað taor sën vëh neggëp balo lo.

⁶ Lob neripek vahaj meverup loð Simon Pita. Lom Pita nër vu yi bē, "Mehöböp, bē gejipek sa vahað-a?"

⁷ Lob Yesu nër yah vu bē, "Gwëbeng og su gerað nğaa sën sa nehevong agi ni rē. Gað nahub rēk rēk ge-jað ni."

⁸ Loð Pita nër yah vu bē, "Su rēk gejipek sa vahað rē! Gað rēk nama!" Rēk Yesu nër yah vu yi bē, "Bē sa su jipek vaham rē, og alu su rēk nemad doð ti in huk rē."

⁹ Lob Simon Pita nër yah bē, "Om Mehöböp, su gejipek sa vahað mu, gað gejipek sa nemað los sa yuð geving!"

¹⁰ Rēk Yesu nër bē, "Mehöti sën ripek yi ggovek lo, og yið rēk jipek vaha mu gökin, gað anon pin niveseek rað ggovek ya, rēk mu su ham pin rē." ¹¹ In Yesu rað ni ggovek ya bē mehö saga rēk nanër yi rangah vu alam Yuda hir ggev, lom mēm nër bē, "Ham pin su nimin veseek rað rē!"

¹² Yesu ripek vahaj ggovek, log röp yi röpröp yah geto nedo. Log nër vu sir bē, "Mað ham rað nğaa sën sa hevong vu ham-ë ni? ¹³ Ham nenër sa nebē Tatovaha los Mehöböp, lob ham nër yoh vu in sa nebē saga.

¹⁴ Ham Mehöböp los Tatovaha sa, rēk seripek ham vahamin. Om ham jipek arimin lo vahaj geving nabē saga. ¹⁵ In gwëbeng sa tato tahutahu vu ham, om ham gwevonç nabē sën sa hevong vu ham-ë. ¹⁶ Sa nanër vu ham yönon rot nabē: Hur ti su kesuu ala rē. Genabē

mehöti gevonḡ ngwë geḡo ḡaḡek mena, og ngwë sën ḡo ḡaḡek meneya lo, su kesuu mehö sën vonḡ yi ya lo rë. ¹⁷ Bë ham jaḡ nḡaa saga ni, beham gwevonḡ nabë saga, og rëḡ ham kwamin vesa. ¹⁸ Sa su nanër raḡ ham pin rë, gaḡ senḡo raḡ alam sën sehooiin sir raḡ tu sa alam ggovek lo nij. Rëḡ ḡaḡek sën neggëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo anon jaḡ. ḡaḡek sën nër nebë: Mehö sën negga nos ving sa, vër vaha raḡ in baḡë sa. ¹⁹ ḡaḡek sën sa nanër vu ham lo su anon raḡ rë geyö nahën, rëḡ sa nanër vu ham namuḡin in bë nahub rëḡ natök ranḡah, lob ham rëḡ gwevonḡ geving sa nabë yik Mehö lo sënë. ²⁰ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Mehöti bë gevonḡ nivesa vu mehö sën sa ḡevonḡ nõk lo, og mehö saga vonḡ nivesa vu sa nebë saga. Log mehöti bë gevonḡ nivesa vu sa, og vonḡ nivesa vu Mehö sën vonḡ sa meseyam lo ving."

Yesu Tato Mehö Sën Bë Rëḡ Nanër Yi Ranḡah Lo

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)

²¹ Yesu nër nebë saga ggovek, log ayo maggin genër bë, "Sa nanër vu ham yönon nabë ham sënë ti rëḡ gevonḡ sa doḡ na alam sën denelë sa paya lo nemaj." ²² Lom yi hur maluh degët sir meyah meyom in sir duḡin mehö sën Yesu nër ḡaḡek raḡ yi lo. ²³ Log hur maluh ti sën Yesu ahë neving yi lo † nedo dus vu Yesu. ²⁴ Lob Simon Pita të kwa in genër vu bë, "ḡedoḡ tepëḡ vu yi nabë nenër re!" ²⁵ Lob kepë yi yah dus vu Yesu genër vu bë, "Mehöböp, ḡenenër re saga?" ²⁶ Lob Yesu nër yah vu bë, "Rëḡ sa daḡoo nos teka sënë doḡ ḡabum besebo vu yi. Og yik mehö lo sënë." Lob daḡoo nos ḡemu teka loḡ ḡabum bevo vu Yudas sën Simon Iskariot nalu. ²⁷ Yudas vo nos vër ggovek log pevis geSatan loḡ ya ayo. Yesu nër vu bë, "Nḡaa sën bë gwevonḡ lo, og gwevonḡ pevis." ²⁸ Lom sir pin sën medo denegga nos los reggu saga lo sir ti su raḡ ḡaḡek sën Yesu nër agi degwa ni rë. ²⁹ Deraḡ ni bë Yudas neḡin jej-monë-yi, lom vahi kwaj nevo bë maḡ Yesu nër vu bë na baḡo nos-buk-vabuung-yi borot. Ma, maḡ nër vu bë bo nḡaa vu alam sën deneraḡ vu in nḡaa lo. ³⁰ Log Yudas gga nos teka saga ggovek, log pevis meto meyah dobnë. To meyah log buk loḡ.

Horek Mewis Ti

³¹ Yudas to meyah dobnë ggovek, log Yesu nër bë, "ḡwëbeng Mehönon Nalu niwëëk los arë böp töḡ yam ranḡah ggovek ya, log Mehönon Nalu vonḡ bAnutu niwëëk los arë böp töḡ yam ranḡah ving. ³² Yönon, vonḡ bAnutu niwëëk los arë böp töḡ yam ranḡah, om Anutu rëḡ gevonḡ beMehönon Nalu niwëëk los arë böp natök nam ranḡah geving, om vonḡin gevonḡ pevis. ³³ Naluḡ lo! Sa medo geving ham teka rë, loḡ ham rëḡ sero sa nabë sën senër vu alam Yuda wirek lo nebë, 'Ham su yoh vu bë rëḡ na nyëḡ sën sëḡ na-ë rë.' ³⁴ Sa bë bo horek mewis ti vu ham nabë: Ham ahëmin geving ham. Ham ahëmin geving ham nabë sën saḡëḡ neving

† Mehö sën Yesu ahë neving yi lo og maḡ yik yi Jon, rëḡ mu yö kevu ḡapiya om sën lah yi vun bekevu meneggëp vunsën.

ham lo. ³⁵ Bë ham ahëmin geving ham nabë sënë, og rëḡ alam pin deḡaḡ ni nabë sa hur ham."

Yesu Nër Vu Pita Bë Rëḡ Dah Yi Vun

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

³⁶ Loḡ Simon Pita loḡ tepëḡ vu yi bë, "Mehöböp, rëḡ ḡena tena?" Lom Yesu nër yah vu bë, "Su ḡeyoh vu bë rëḡ ḡesepa sa meḡenam nyëḡ sën sena-ë rë. Gaḡ nahub rë, loḡ rëḡ ḡetamuin sa." ³⁷ Rëḡ Pita nër bë, "Mehöböp! Sa su rëḡ sepa hongḡ mena pehi rë in va? Sëḡ nadiik in hongḡ!"

³⁸ Lob Yesu nër yah bë, "Rëḡ ḡenadiik in sa yönon-a? Sa nanër vu hongḡ yönon rot nabë pehi sënë og ḡöḡrëeh su rëḡ ngu rë, log rëḡ ḡedah sa vun beron löö!"

Yesu Neli Hil Ya Vu Anutu

14 "Ham su ḡöneng in ham. Ham ayomin na timu vu Anutu, gayomin nam timu vu sa geving.

² Amaḡ yi begganḡ los ayo nḡahiseḡë neggëp. Bë nama, og sa su rëḡ nanër vu ham wirek nabë sena ḡero nyëḡ vu ham rë. ³ Rëḡ nyëḡ neggëp, om sën sena ḡero vu ham govek rë, loḡ mëm senom meḡaḡo ham jaḡ geving sa in nyëḡ sën sa medo lo, og ham rëḡ medo geving. ⁴ Log nyëḡ sën sa bë na lo, og ham raḡ yi aggata ni ggovek."

⁵ Rëḡ Tomas nër yah vu yi bë, "Mehöböp, ḡena tena? He duḡin! Lob he rëḡ ajaḡ aggata saga ni nabë va?"

⁶ Lom Yesu nër vu yi bë, "Aggata sa, geḡaḡek anon los mala-tumsën degwa sa. Mehöti su rëḡ noh aggata ngwë mena vu Amaḡ rë, gaḡ rëḡ nama! Gaḡ yik senḡo timu. ⁷ Bë ham jaḡ sa niḡ, og ham raḡ Amaḡ ni ving. ḡwëbeng ham raḡ ni, in ham lë yi ggovek."

⁸ Rëḡ Pilip nër yah vu bë, "Mehöböp, ḡetato Amam vu he, loḡ mëm he kwamin vesa."

⁹ Rëḡ Yesu nër yah vu bë, "Pilip! Sa nado hus ad-ingseḡë rot ving ham, rëḡ nḡo ḡenahën gesu ḡeraḡ sa niḡ rë? Alam sën delë sa lo, og yik nebë delë Amaḡ. Ma genër bë 'ḡetato Amam vu he' in va? ¹⁰ Ma su ḡevonḡ ving bë Amaḡ nedo loḡ sa gesa nado loḡ Amaḡ rë? ḡaḡek sën sa nanër vu ham lo, og sa su nehevonḡ yoh vu senḡo kwaḡ rë, gaḡ Amaḡ sën nedo loḡ sa lo yö nevonḡ yi huk. ¹¹ Ham gwevonḡ geving sa ḡaḡek sënë nabë sa nado loḡ Amaḡ, gAmaḡ nedo loḡ sa! Bë nama, og ham kwamin bo huk pin sën sa nehevonḡ lo, lom ham gwevonḡ geving saga. ¹² Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë mehöti ayo nam timu vu sa, og yik rëḡ gevonḡ huk pin nabë sën sa nehevonḡ agi geving. Log rëḡ gevonḡ huk böpata rot kesuu sehög, in sa nayah vu Amaḡ. ¹³ Log nḡaa pin sën ham kwetaḡ in jaḡ sarëḡ lo, og sëḡ ḡevonḡ vu ham, in sa ḡevonḡ bAmaḡ niwëëk los arë böp natök nam ranḡah nabë saga. ¹⁴ Bë ham kwetaḡ in nḡaa jaḡ sarëḡ, og sëḡ ḡevonḡ vu ham."

Yesu Nër Bë Rëḡ Gevonḡ Anon Vabuung Nam

¹⁵ "Bë ham ahëmin geving sa, og rëḡ ham sepa doḡ sa horek. ¹⁶ Lob sëḡ ḡetaḡ na vu Amaḡ, lob rëḡ gevonḡ

ham Mehö ngwë nam in ġadu ham los gevonġ niwëek vu ham, gerëk medo geving ham degwata los degwata. Mehö sënë yik yi Anon Vabuung beġaġek anon ala yi. ¹⁷ Alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo, og su deyoh vu bē degeko yi rē, in su delē yi bederaġ ni rē. Rëk hamek ham raġ ni. In nedo ving ham, geloġ nedo ham ayomin. ¹⁸ Sa su rëk ġevuu ham meham medo kwetul doġ nabē hur meten rē. Gaġ sëk nom vu ham. ¹⁹ Buk su hus ading rē galam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo pin su rëk degelē sa gökin rē, gaġ hamek rëk gwelē sa. Sa nado malaġ-tumsën, om ham rëk medo malamin-tumsën geving. ²⁰ Doġ buk saga og ham rëk jaġ ni nabē sa nado loġ Amaġ, geham nedo loġ sa, gesa nado loġ ham. ²¹ Mehöti sën geġo sa horek mesepa doġ nivesa lo, og mehö sënë ahē neving sa. Lom bē mehöti ahē geving sa, og Amaġ rëk ahē geving yi, gesahëġ geving yi geving, gesëk tatekin sa vu yi bejaġ sa niġ."

²² Yesu nēr nebē sënë, lom mehö ngwë arē nebē Yudas, saga su Iskariot rē, nēr vu Yesu bē, "Mehöböp, ġenēr va saga? Sën bē ġetato honġ ranġah vu he gesu rëk ġetato honġ vu alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo rē-ē? Saga nabē va?"

²³ Loġ Yesu nēr yah vu bē, "Bē mehöti ahē geving sa, og rëk sepa doġ sa ġaġek megero, lob mēm Amaġ rëk ahē geving yi, galu rëk anam medo geving yi. ²⁴ Mehöti bē su ahē geving sa rē, og su rëk sepa doġ sa ġaġek rē. Ġaġek sën ham nenġo lo, og su senġo ti sa nġaa rē, gaġ yam ġġep Amaġ sën vonġ sa meseyam lo. ²⁵ Sa nahën nado ving ham gesenēr ġaġek sënë vu ham. ²⁶ Gaġ Mehö sën doġ vu ham anon lo, sagaġ Anon Vabuung sën Amaġ rëk gevonġ nom los sa niġ wëek doġ nah sa böġ lo, og rëk tatekin nġaa pin vu ham los bër ham kwamin jaġ beham kwamin bo nġaa pin sën senēr vu ham. ²⁷ Sa bē na jaġ om sa ġevonġ beham ayomin geto revuh. Sa nehevonġ beham ayomin neto revuh nebē sën sayoġ negġep revuh lo. Alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo, og su deyoh vu bē degevonġ beham ayomin geto revuh rē, gaġ saġ seyoh vu om sa nehevonġ. Om mēm ham su newamin jaġ, geham su ġöneng in ham. ²⁸ Ham nġo sa ġaġek sën senēr vu ham bē sa ġevuu ham gesena rëk sëk nom vu ham. Bē ham ahëmin neving sa, og ham kwamin vesa in sa naya vu Amaġ, in Amaġ og böp bekesuu sa. ²⁹ Ġaġek sënë yō nahën gesa nanēr vu ham namuġin, in nabē anon jaġ og ham jaġ ni.

³⁰ Sa su rëk nanēr ġaġek panġsën rot vu ham rē, in dob sënë ala nipaya vonġin berup, rëk mu su yoh vu bē rëk kepē sa rē. ³¹ Sa bē alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo dejaġ ni nabē sa hëġ neving Amaġ, gesa nehevonġ nġaa yoh vu ġaġek sën Amaġ vonġ vu sa meseyam in lo. Om ham kwedi jaġ mehil ana!"

Yesu Nēr Bē Tu Wain Jes Degwa

15 "Wain jes degwaseġe soġek sa, gAmaġ tu wain ala. ² Sa nemaġ pin sën su denesis anoj rē lo, og Amaġ neketöv vër menetē ya, gesa nemaġ nivesa pin sën denesis anoj lo, og neketöv dus genetonġin, in bē

dengis anoj nġahiseġe rot. ³ Lob ġaġek sën senēr vu ham ggovek lo, tonġin ham ggovek ya nebē saga. ⁴ Ham medo doġ sa, loġ mēm sëk medo doġ ham. Bē ham su medo doġ sa rē, og ham su rëk nġis anomin rē. Sa tahu raġ nema sën su raġ nare jes rē lo, in saga su yoh vu bē nġis anon rē. ⁵ Wain jes sa, genema ham. Mehöti sën nedo loġ sa gesa nado loġ yi lo, og rëk nġis anon nġahiseġe rot. Bē sa su medo geving ham rē, og ham su yoh vu bē rëk gwevonġ nġaa ti niröp rē. ⁶ Mehöti bē su medo doġ sa rē, og rëk mala nama nabē wain nema sën deneketöv vër benebebov ya lob denesupin beya denevesi raġ ya nengwah lo. ⁷ Nabē ham medo doġ sa gesa ġaġek medo doġ ham yōnon, lom nabē ham ahëmin geving nġaa ti bekwe-taġ, og rëk ham gweko. ⁸ Bē ham nġis anomin nġahiseġe, og saga rëk geġo Amaġ arē jaġ los tato ni-wëek, lob ham rëk natu sa hur. ⁹ Sahëġ neving ham nebē sën Amaġ ahē neving sa, om ham su gwetah ham vër in sa ahëġ-vingsën saga. ¹⁰ Bē ham sepa doġ sa horek, og sëk ahëġ geving ham panġsën, nabē sën sa nesepa loġ Amaġ yi horek, gahē neving sa panġsën lo. ¹¹ Senēr ġaġek pin sënagi yök vu ham, in bē ham kwamin vesa nabē sa, beham kwamin-vesasën ġerin ham ayomin los dahis.

¹² Sa horek nebē: Ham ahëmin geving ham nabē sën sa hëġ neving ham. ¹³ Mehöti bē nadiik doġ nah yi alam lo bej, og ahē neving sir kesuu sën mehōnon pin ahëġ neving hir alam lo. ¹⁴ Log nabē ham sepa doġ sa horek sën sevo vu ham lo, og ham tu salam yōnon. ¹⁵ Om sa su rëk nanēr ham gökin nah nabē sa hur meris ham rē, in hur meris og sir duġin huk sën alaj kwa nevo bē gevonġ lo. Gaġ senēr ham bē ham tu sa alam soġek, in nġaa pin sën sa nehanġo ġġep Amaġ lo, og senēr ranġah vu ham ggovek ya. ¹⁶ Ham su hooïn sa raġ rē, gaġ sehooïn ham raġ mehevonġ ham ya in bē ham nġis anomin nġahiseġe beham anomin saga medo degwata. Lom nabē ham kwetäġ nġaa ti jaġ sarëġ vu Amaġ, og rëk bo vu ham. ¹⁷ Lob sa horek nebē sënë: Ham ahëmin geving ham!"

Yesu Nēr Bē Alam Sën Denesepa Loġ Aggata-dob-yi Lo Rëk Degevonġ Beġo Vu Yesu Yi Alam

¹⁸ "Alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo, bē ahëġ sengën vu ham, og ham jaġ ni nabē ahëġ sengën vu sa nebē saga muġin. ¹⁹ Bē ham degwa vu dob, og rëk alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo ahëġ geving ham, in ham los degwa timu. Rëk ma geham su degwa vu dob rē. Sehooïn ham raġ loġ alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo, om sën ahëġ sengën vu ham. ²⁰ Ham kwamin bo ġaġek sën senēr vu ham lo bē: Hur ti su kesuu ala rē. Dedeġinengin sa raġ nġaa magġin, om rëk dedeġinengin ham jaġ nġaa magġin nabē saga geving. Gaġ bē desepa doġ sa ġaġek, og rëk desepa doġ ham ġaġek geving. ²¹ Rëk mu mehōnon rëk degevonġ nij paya vu ham in salam ham, in su deraġ Mehö sën vonġ sa meseyam lo ni rē. ²² Bē sa su nam nanēr ġaġek ranġah vu sir rē, og su rëk degeruu demij vu sa benġaa nipaya ġep vu sir rē. Rëk seyam nēr vu sir, om

gwëbeng sënë su yoh vu bë dedahun jak hir ngaa nipaya rë. ²³ Mehöti bë gelë sa paya, og nelë Amağ paya ving nebë saga. ²⁴ Ngaa böp böp sën mehöti su vonğ wirek rë lo, bë sa su nam ðevonğ medegelë rë, og su rëk degeruu demij vu sa bengaa nipaya gëp vu sir rë. Rëk delë bë sa nehevong ngaa böp ngahisekë nebë sënë, lom nahën denelë alu Amağ paya. ²⁵ Nebë saga in bë ðağek sën dekevu meneggëp loğ hir horek lo anon jak nabë: Denelë sa paya meris mu gedegwa ma. ²⁶ Lob Mehö-dok-vu-ham, Anon Vabuung ðağek-anon-yi sën yam vu Amağ lo, sën sëk ðevonğ vu Amağ menom vu ham lo, og rëk tatekin sa degwa. ²⁷ Geham rëk tatekin sa degwa rangah nabë saga geving, in ham nedo ving sa vu muğinsën mejom ahon menedo.

16 Senër ðağek sënë vu ham in bë ham su bës be-malamin nama. ² Alam rëk dejuuk ham in hir dub-supinsën-yi, gebuk rëk berup lob dengis ham beham nadiik, gerëk degekuung nabë sakağ denevonğ Anutu yi huk. ³ Rëk degevonğ ngaa saga pin in su derak Amağ ni rë, besu derak sa niğ rë. ⁴ Om senër ðağek saga vu ham vorot, in nabë buk saga natök vu ham, og ham kwamin bo nah ðağek sën senër vu ham lo."

Yesu Tatekin Anon Vabuung Yi Huk

⁵ "Vu muğinsën sa su nër ðağek nebë sënë vu ham rë, in sa nahën nado ving ham. Log gwëbeng sa bë nah mena vu Mehö sën vonğ sa meseyam lo, rëk ham ti su loğ tepëk in sa bë, 'Gëya tena?' rë, gema. ⁶ Senër ðağek saga vu ham gwëbeng, lob ham ayomin maggin rot. ⁷ Rëk sa nanër ðağek anon sënë vu ham bë sa nayah in bë doğ vu ham. Bë sa su nah rë, og ham Mehö sën doğ vu ham lo su rëk nom vu ham rë. Gağ senah loğ mëm sëk ðevonğ nom vu ham. ⁸ Mehö saga rëk nam, lob rëk tatekin vu alam sën denesepa loğ ag-gata-dob-yi lo nabë ngaa nipaya neggëp vu sir, gengaa nivesa neggëp vu sa, lob rëk tatekin nabë nyëvewen rëk natök vu sir. ⁹ Rëk tatekin nabë ngaa nipaya neggëp vu sir in su ayoj neyam timu vu sa rë. ¹⁰ Gerëk tatekin nabë ngaa nivesa neggëp vu sa, in seyah meya vu Amağ geham su nelë sa ggökin yah rë. ¹¹ Gerëk tatekin nabë denatök vu nyëvewen in Anutu nër ggovek bë dob sënë ala nipaya rëk natök vu yi ngaa nipaya nyëvewen. ¹² Sa ðağek ngahisekë rot sën sa bë nanër vu ham lo neggëp, rëk ham nahën gesu yoh vu bë ham jak ni venuh rë. ¹³ Gağ mëm Anon Vabuung ðağek-anon-yi nam lo, lob mëm rëk tatekin ðağek anon los dahis vu ham beham jak ni. In su rëk nanër yö yi ðağek rë. Gağ ðağek sën ngo lo, sën rëk nanër, gerëk nanër ðağek sën nahën gesu anon rak rë lo rangah vu ham borot. ¹⁴ Rëk geğo sarëğ jak, in rëk geğo ðağek vu sa benom nanër rangah vu ham. ¹⁵ Amağ yi ngaa pin tu sa ngaa, om sën senër rak Mehö saga bë rëk geğo ðağek vu sa menom nanër rangah vu ham."

Yesu Nër Bë Ayoj Maggin Rëk Gërin Natu Kwaj Vesa

¹⁶ "Buk su rëk hus ading rë lob ham su yoh vu bë rëk gwelë sa rë, log buk su rëk hus ading rë gağ ham rëk gwelë sa gökin."

¹⁷ Lob yi hur maluh lo yö deloğ tepëk vu sir bë, "Nenër ðağek va sënë? Bë, 'Buk su rëk hus ading rë lob hil su ayoh vu bë rëk galë yi rë, log buk su rëk hus ading rë lob hil rëk galë yi gökin-ë.' Log nër ving bë neya vu Ama-ë? ¹⁸ Nër bë buk su rëk hus ading rë sënë degwa nebë va? Hil duğin yi ðağek saga!"

¹⁹ Lom Yesu rak ni bë denevonğin bë dedoğ tepëk in yi, lom nër vu sir bë, "Ham neloğ tepëk in ham in sa ðağek saga sën senër bë buk su rëk hus ading rë lob ham su yoh vu bë rëk gwelë sa rë, log buk su rëk hus ading rë lob ham rëk gwelë sa gökin. ²⁰ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Ham rëk ngu böpata, gekwamin paya paya, galam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo rëk kwaj vesa. Ham rëk kwamin paya, rëk mu ham kwamin paya saga rëk gërin natu kwamin vesa. ²¹ Avëh ti bë bimeng in geğo nalu, og ayo maggin rot in vanë tøk vu yi, loğ nabë mëm geğo nalu govek lo, og mëm su rëk kwa bo vanë lo gökin nah rë, gağ kwa vesa in ço nalu metu yi ngaa ggovek ya. ²² Lob ham nebë saga. Ham ayomin maggin gwëbeng, rëk sëk galë ham gökin, lob mëm ham rëk kwamin vesa rot gemehönon su deyoh vu bë degevonğ beham kwamin paya gökin nah rë. ²³ Vu buk agu ham su rëk doğ tepëk in ngaa ti nah vu sa rë. Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë ham kwetağ ngaa ti vu Amağ jak sarëğ, og rëk gevonğ vu ham. ²⁴ Wirek ham su kwetağ ngaa ti rak sarëğ rë. Bë ham kwetağ, og ham rëk gweğo lom ham kwamin vesa rot."

Yesu Kesuu Ngaa-dob-yi Pin

²⁵ "Senër ðağek pin sënë vu ham rak ðağek peggirinsën mu. Gağ buk vonğin berup, lob sa su rëk nanër vu ham jak ðağek peggirinsën gökin rë, gağ sëk nanër Amağ degwa gëp rangah vu ham. ²⁶ Lob buk saga bë berup, og rëk ham kwetağ ngaa vu yi jak sarëğ. Sa su nër bë sëk ketağ vu Amağ in ham rë, ²⁷ in Amağ yö kwa pesivin ham, in ham ahëmin neving sa geham vonğ ving bë sa nado vu Anutu beseyam. ²⁸ Sa nado ving Amağ beseluğ yam dob. Log sa hevongin ðevuu dob sënë, gesenah mena vu Amağ gökin."

²⁹ Lob yi hur maluh denër yah vu yi bë, "Kë! Mëm gwëbeng ðenër neggëp rangah, gesu ðenër rak ðağek peggirinsën rë. ³⁰ Gwëbeng he rak ni ggovek bë gerağ ngaa pin ni meğenedo. Su hong duğin mehönon hir tepëk rëk mehö la denër vu hong rë. Sënë vonğ behe hevong ving bë Anutu vonğ hong yam."

³¹ Lom Yesu nër yah vu sir bë, "Gwëbeng ham vonğ ving sa? ³² Om ham gwenğo rë! Buk dus rak, lob tøk yam ggovek ya, geham rëk kwetëkin beham ti ti nah mena bömin, gesenğo perurek timu rëk medo. Rëk sa su perurek timu ngo rëk medo rë, in Amağ nedo ving sa. ³³ Senër ðağek pin sënë vu ham in bë ham kwamin

bo sa gemëm ayomin geto revuh. Vu dob sënë nġaa maggin rëġ deġinengin ham, rëġ mu ham su newamin jaġ, in sa ħepë dob sënë ala nipaya ya ggovek ya."

Yesu Jom Raġ In Yi Hur Maluh

17 Yesu nër saga ggovek log varah mala raġ yaġek gejom raġ bē:

"Amaġ, buk verup ggovek ya, om ġetato nalum ni-wëek los arë böp natök nam ranġah in lob mëm nalum gevonġ benim wëek los arëm böp natök nam ranġah. ² Ġevonġ besetu mehönon pin alaj in bē sa ġevonġ balam pin sën ġevonġ sir vu sa lo demedo malaj-tumsën degwata los degwata. ³ Log nabë de-jaġ nim nabë Anutu anon perurek timu honġ, los de-jaġ Yesu Kerisi sën ġevonġ yam lo ni, og saga rëġ gevonġ bedemedo malaj-tumsën degwata los degwata. ⁴ Sa hevönġ benim wëek los arëm böp tök yam ranġah vu dob, gesa semu huk sën ġevonġ vu sa bē sa ġevonġ lo ggovek ya.

⁵ O Amaġ, gwevonġ besa niġ wëek los arëġ böp natök nam ranġah gökin nabë sën neggëp ranġah wirek loġ buk sën sa nado ving honġ gedob yō nahën lo.

⁶ Sa tateġin honġ degwa ranġah vu mehönon sën ġehooïn sir raġ vu sa vu dob lo. Honġ alam saga, loġ ġevonġ sir vu sa, lom desepa loġ honġ ġaġek. ⁷ Lob gwëbeng derak ni ggovek ya bē nġaa pin sën ġevonġ vu sa lo, og yō yam vu honġ timu. ⁸ In ġaġek sën ġevo vu sa lo, og sevo vu sir bedeko raġ bedevonġ ving rot bē sa vu honġ meseyam. Bedevonġ ving bē ġevonġ sa yam. ⁹ Sejom raġ in sir sënë. Sa su jom raġ in alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo rē, gaġ sejom raġ in sir sën ġevo vu sa lo, in honġ alam sir. ¹⁰ Salam pin tu honġ nġaa, gehonġ alam pin tu sa nġaa, lob sir pin sënë detato sa niġ wëek los arëġ böp ranġah.

¹¹ Sa su rëġ medo dob rē, gaġ sir yō rëġ demedo gesenök vu honġ. O Amaġ Vabuung! Gweġin alam sën ġevonġ vu sa lo jaġ nim wëek, in demedo jevuh ti nabë sën alu nado revuh ti agi. ¹² Sën sa nahën nado ving sir lo, og sa neheġin sir sën ġevonġ vu sa lo raġ nim wëek. Sa neheġin sir rot gesir ti su mala ma rē, gaġ yik mehō nipaya timu sën vonġin mala nama lo, saga mala maya verök yi, in ġaġek sën neggëp loġ honġ ħapiya lo anon jaġ. ¹³ Gwëbeng sënë sa bē nöġ vu honġ, rëġ sa nanër ġaġek sënë vu dob in sir pin kwaj vesa rot nabë sa. ¹⁴ Sevo honġ ġaġek vu sir, lob alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo delë sir paya in su denesepa loġ aggata-dob-yi rē nebë sën sa su nesepa loġ aggata-dob-yi rē lo. ¹⁵ Sa su ħetaġ vu honġ bē gweġo sir vër in dob rē, gaġ sa ħetaġ vu honġ bē gweġin sir vu Mehō Nipaya. ¹⁶ Sir og su denesepa loġ aggata-dob-yi rē, nebë sën sa su nesepa loġ aggata-dob-yi rē lo.

¹⁷ Gwevonġ bedejaġ ġaġek anon ni venuh, loġ mëm rëġ denatu honġ hur niröp jaġ saga, in honġ ġaġek og ġaġek anon. ¹⁸ Sa hevönġ sir medeneya vu alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo, nebë sën

ġevonġ sa meseyam vu alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi agi. ¹⁹ Sa dahun sa besetu honġ hur niröp in bē sedoġ vu sir bedejaġ ġaġek anon ni venuh medenatu honġ hur niröp nabë saga geving. ²⁰ Sa su ħetaġ in sir sënë mu rē, gaġ sa ħetaġ in alam sën rëġ degenġo hir ġaġek bayoj nam timu vu sa lo ving.

²¹ O Amaġ! Gwevonġ sir pin demedo jevuh ti nabë sën ġenedo loġ sa, gesa nado loġ honġ lo, lob hil pin medo jevuh ti, in alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo de-jaġ ni medegevonġ geving nabë ġevonġ sa meseyam. ²² Log nim wëek sën ġevo vu sa lo, og sevo vu sir in demedo jevuh ti nabë sën alu nado revuh ti agi. ²³ Sa nado loġ ayoj nebë sën ġenedo loġ sayoġ lo, in bē demedo jevuh ti borot, galam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo de-jaġ ni nabë ġevonġ sa meseyam, los de-jaġ ni nabë ahëm neving sir nebë sën ahëm neving sa.

²⁴ O Amaġ! Ahëm neving sa wirek loġ buk sën dob yō nahën gesu ġetunġ rē lo rot, lob ġevonġ nim wëek los arëm böp vu sa, om sa bē salam sën ġevonġ vu sa lo demedo geving sa doġ nyëġ sën sëġ medo doġ lo in degelë sa niġ wëek los arëġ böp saga.

²⁵ O Amaġ, Mehō yohvu! Alam sën denesepa loġ aggata-dob-yi lo su derak nim rē, gaġ sa og serak nim gesir sënë derak ni bē ġevonġ sa meseyam.

²⁶ Senër honġ degwa vu sir, gesëġ medo nanër. In ahëvingsën na menoh vu sir geving nabë sën ahëm neving sa lo, log sa medo doġ ayoj."

Yudas Nër Yesu Ranġah Vu Alam-beġö-yi

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53)

18 Yesu jom raġ ggovek log to meya ving yi hur maluh meya devaseġ bël Kidron, meya deto huk oliv* yi ti ggëp nyëġ saga. Lob Yesu losho yi hur maluh ya deluġ ya. ² Log Yudas sën nër yi ranġah lo, yō raġ huk saga ni vorot, in Yesu losho yi hur maluh denesupin sir ggëp saga buk nġahi. ³ Lob ħo alam-beġö-yi yu ti ving alam-deneġo-seriveng hir ggev lo hir hur los Parisai* lo hir hur la bedeya huk saga. Detaggi nengwah los ram bedeko nġaa-beġö-yi sepa. ⁴ Yesu raġ nġaa pin sën vonġin natök vu yi lo ni vorot, lom ya vu sir meloġ tepëġ bē, "Ham nesero re?" ⁵ Rëġ denër yah vu bē, "Yesu Nasaret!"

⁶ Lom Yesu nër yah vu sir bē, "Sa lo sënë!" Lob Yudas sën tato yi ranġah lo nare ving sir. Yesu nër vu sir bē, "Sa lo sënë!", lom deyah raġ demij medekepë meya deneggëp dob. ⁷ Lom Yesu loġ tepëġ in sir ggökin bē, "Ham nesero re?" Loġ denër yah bē, "Yesu Nasaret!" ⁸ Loġ Yesu nër yah bē, "Senër vu ham ggovek ya bē yik sa lo sënë! Nabë ham nesero sa, og ham gwevonġ alam sënë geto dena." ⁹ Nër bē saga in yi ġaġek sën nër vorot lo anon jaġ nabë, "Sir sën ġevonġ sir vu sa lo, og sir ti su rëġ mala nama rē."

¹⁰ Lom Simon Pita neġo paëp-yu-anil ti sepa, lob tur vër besap alam-deneġo-seriveng hir ggev böp yi hur maluh ti nenga ris vesa ya. ¹¹ Hur maluh saga arë nebë

Malkus. Rêk Yesu nêr vu Pita bê, "Ġejöp hong paëp doḵ nah newis. Ma ġekuung bê sêḵ noh nenga in nġaa maggin sên Amaġ vonġ sa yam in lo?"

Deḵo Yesu Ya Vu Anas

¹² Log alam-beġö-yi yu ti saga loḡo alaj, galam Yuda hir hur lo, medejom Yesu ahon gededuu yi. ¹³ Lob deḵo ya vu Anas atov muġin. In alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp wirek, rêk ggen Kayapas loḵ yah ben benedo loḵ nġebek sagi. ¹⁴ Lob yik Kayapas sênê sên nêr vu alam Yuda wirek lo bê, "Bê mehö timu nadiik doḵ nah alam pin bej, og mêm nivesa."

Pita Lah Yi Vun

(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lk 22:55-57)

¹⁵ Simon Pita luho hur maluh ngwê detamuin Yesu medeya. Loḵ alam-deneḵo-seriveng hir ggev raḵ hur maluh ngwê saga ni, in mewa ma nġaa ti, lom loḵ ya alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp saga yi begganġ tete ayo ving Yesu. ¹⁶ GePita nare dobnê. Loḵ hur maluh ngwê sên alam-deneḵo-seriveng hir ggev raḵ ni lo to meyah menêr vu avêh sên neġin veluung avi lo, log ḵo Pita meluho deloḵ ya. ¹⁷ Lob avêh sên neġin veluung avi lo loḵ tepêḵ vu Pita bê, "Maḵ mehö saga yi hur maluh ti hong-a?" Rêk bê, "Saḵ ma!"

¹⁸ Log nyêġ ayööng, om alam-deneḵo-seriveng hir hur loḡo alam ahêvavu sên denemalajin nyêġ lo devengwah medetetup mevare denevenguh. Lom Pita ya nare menevenguh ving sir.

Alam-deneḵo-seriveng Hir Ggev Böp Loḵ Tepêḵ In Yesu

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lk 22:66-71)

¹⁹ Log alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp loḵ tepêḵ in Yesu yi hur maluh los yi ġaġek sên nenêr vu mehönon lo. ²⁰ Rêk Yesu nêr yah vu bê, "Sa nanêr ġaġek vu mehönon pin menado ranġah, gesa nanêr loḵ dub-supinsên-yi pin, gelok dub-vabuung-böp sên alam Yuda denesupin sir loḵ lo. Sa su nanêr ġaġek menalah vun in ham rê. ²¹ Om su ġedoḵ tepêḵ in sa, gaḵ ġedoḵ tepêḵ in sa ġaġek vu alam sên denenġo sa ġaġek lo rê, in denġo mederaḵ ni."

²² Vare nenêr ġaġek saga, lob ahêvavu sên denevonġ huk medenare lo ti petap Yesu nenga genêr bê, "Su ġenanêr ġaġek nabê saga vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp!" ²³ Rêk Yesu nêr yah vu bê, "Nabê senêr ġaġek ti paya, og ġenanêr ranġah nabê senêr tena paya. Ma nabê senêr yoh vu, rêk nebê va sên ġesis sa meris mu-ê?"

²⁴ Deduu Yesu ggovek benahên nare los aggis, log Anas vonġ yah vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp Kayapas.

Pita Lah Yi Vun Ggökin

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lk 22:58-62)

²⁵ Log Simon Pita vare nevenguh nengwah lom denêr vu yi bê, "Maḵ yi hur maluh ti sên hong-ê?" Rêk Pita lah yi vun bê, "Saḵ ma!"

²⁶ Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi hur ti sên Pita sap nenga ris ya lo ġadê ma nġaa ti verup nêr bê, "Maḵ sa halê hong sênê. Sên ġenare ving yi loḵ huk anon agu lo?" ²⁷ Rêk Pita lah yi vun ggökin yah bê, "Saḵ ma!", lob pevis beḵökrêeh su.

Deḵo Yesu Ya Vu Pilatus

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lk 23:1-5)

²⁸ Loḵ heng to, lom deḵo Yesu ggöp Kayapas yi begganġ beto deya Prêtoryam (sên nebê kiap böp yi begganġ). Rêk alam Yuda su deloḵ ya Prêtoryam ving Yesu rê, in deneggöneng in alam Rom hir begganġ saga in bê rêk gevonġ benij paya jaḵ, lob su deyoh vu bê dega nos-ggöksên-yi rê. ²⁹ Nebê saga lom Pilatus to meya dobnê vu sir menare malaj genêr bê, "Ham nêr ġaġek va raḵ mehö sênê?"

³⁰ Lom denêr yah vu bê, "Mehö saga bê su yi mehö nipaya rê, og he su rêk ġaḵo yi manam vu hong rê!" ³¹ Rêk Pilatus nêr yah bê, "Maam ham gweḵo nök megwengö yi ġaġek noh vu ham horek!" Rêk denêr bê, "Ham alam Rom ham horek nêrin he bê he su ayoh vu bê rêk angis mehönon bedenadiik rê." ³² Nebê saga in bê Yesu yi ġaġek sên nêr bê rêk nadiik jaḵ ḵelepeḵo* lo anon jaḵ.

³³ Lom Pilatus loḵ yah Prêtoryam ggökin metahi Yesu yah meloḵ tepêḵ in bê, "Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?"

³⁴ Loḵ Yesu loḵ tepêḵ yah vu yi bê, "Nġo kwam nevo ġaġek saga, ma mehö la denêr vu hong-a?"

³⁵ Loḵ Pilatus nêr yah vu yi bê, "O! Sa su Yuda ti rê! Hong alam loḡo hir alam-deneḵo-seriveng lo hir ggev yö deḵo hong yam vu sa. Ma ġevonġ va paya?"

³⁶ Loḵ Yesu nêr bê, "Su sa nyêġ neggöp dob sênê rê. Bê sa nyêġ ġöp vu dob sênê, og rêk salam sên detamuin sa lo degevonġ beġö jaḵ sa, lom alam Yuda su deyoh vu bê rêk denajom sa ahon rê."

³⁷ Lom mêm Pilatus nêr yah bê, "Om maḵ hong mehö-los-bengöm ti yönnon-a?" Rêk Yesu nêr yah bê, "Ġenêr yoh vu! Sa mehö-los-bengög ti, rêk setu mehönon meluḵ yam dob in bê sa nanêr ġaġek anon ranġah. Mehöti bê ġaġek anon ġöp doḵ ayo, og rêk genġo sayeġ." ³⁸ Rêk Pilatus loḵ tepêḵ yah vu yi bê, "Ġaġek anon sagaḵ va?"

Pilatus Nêr Bê Denatul Brêm Na Yesu Betii Ḵelepeḵo

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lk 23:13-25)

Pilatus nêr ġaġek saga ggovek, log to meyah dobnê menêr vu alam Yuda bê, "Sa su töḵ vu ġaġek ti genegġöp vu mehö sênê rê. ³⁹ Rêk mu ham nġo ham aggata neggöp bê sa ġaḵo mehöti bêr in ḵarabus doḵ Buk-ggöksên-yi* benök vu ham. Om ham nanêr rê, nabê ham vonġin bê sa ġaḵo ham alam Yuda ham mehö-los-bengö vêr vu ham ma ma?" ⁴⁰ Rêk detahi yah niḵelap vu bê, "Yik ma! Gaḵ Barabas!" Barabas og mehö sên nesis alam genegodeḵ hir nġaa lo.

19 Lob Pilatus nêr medejom Yesu ahon medeḵo meya deveek yi raḵ aggis. ² Gemêm alam-beġö-yi detahu mehö-yurêmek raḵ yi. Bededuu aggis niggin

ggin tahu alam-los-bengöj hir madub gedetung rak ya, log deröp tob mala sağap loğ yi, ³ log ya denare mala gedevong kewesen vu bë, "Alam Yuda hir mehö-yurëmek! He haço hong rak!" Log depetap yi.

⁴ Lob Pilatus to meyah dobnë ggökin menër bë, "Ham lë, sa hevongin gaço yi geto menam vu ham, in mëm ham ngo jak gaçek sën senër vu ham lo ni nabë sa su tök vu nipaya ti geneggëp vu yi rë." ⁵ Lob mëm Pilatus ço Yesu los madub niggin ggin, betob mala sağap sën beto meya vu sir genër bë, "Ham lë! Mehö lo sënë!"

⁶ Lob alam-deneço-seriveng hir ggev los ahëvavu sën denemalajin nyëg lo, delë yi lom detahi bë, "Gengis yi jak na kelepeço*! Gengis yi jak na kelepeço*!" Lom Pilatus nër yah vu sir bë, "Om ham ngo gweço yi nök mengis yi jak na kelepeço*. In sa su tök vu nipaya ti geneggëp vu yi rë."

⁷ Loğ alam Yuda denër yah vu bë, "He horek neggëp lom horek saga sën nër bë nadiik in ço yi rak benër yi nebë Anutu Nalu yi."

⁸ Pilatus ngo gaçek saga, lob ggöneng in yi pangsen rot, ⁹ lom loğ yah Prëtoryam meloğ tepëk in Yesu ggökin bë, "Geyam vu tena?" Rëk Yesu aye ma. ¹⁰ Lom Pilatus nër vu yi bë, "Su gevengwëng in sa rë? Gerak ni bë setu ala! Seyoh vu bë gaço hong vër, geseyoh vu bë gevong hong vu sir medengis hong jak na kelepeço*!"

¹¹ Loğ Yesu nër yah vu yi bë, "Bë Anutu vu vavunë su ngoğek rë, og su rëk genatu ala rë. Nebë saga, om mehö sën vong sa loğ yök nemam lo, saga sën vong ngaa nipaya sevök hong."

¹² Pilatus ngo gaçek saga, lom tum kwa vo bë geço Yesu vër, rëk alam Yuda detahi ya ni kelap bë, "Bë gweço mehö saga vër, og su mehö-los-bengö Sisar* yi mehö hong rë! Mehöti bë yö gooin yi jak natu mehö-los-bengö, og neço yi rak bë kesuu Sisar*." ¹³ Pilatus ngo hir gaçek saga ggovek, lob ço Yesu meto meya gerak nedo säa-gaçek-yi ggëp nyëg sën denenër bë Telig Gelong lo. (Denenër ggëp Hibru ayej bë Gabata.)

¹⁴ Lob loğ buk saga alam Yuda denesemu sir in bë dega nos Buk-ggöksën-yi*, gemëm siks krök monbuk lob Pilatus nër vu alam Yuda bë, "Ham gwelë ham mehö-los-bengö sënë!" ¹⁵ Rëk detahi yah ni kelap bë, "Gweço na! Gweço na! Gengis yi jak na kelepeço*!" Loğ Pilatus loğ tepëk in sir bë, "Ham vongin bë sengis ham mehö-los-bengö jak na kelepeço*?" Lob alam-deneço-seriveng hir ggev denër yah bë, "He hömin mehö-los-bengö ma, gağ yik mehö-los-bengö Sisar* yö timu!"

¹⁶ Denër nebë saga, lob tum Pilatus lëein Yesu loğ yah nemaj in dengis yi jak na kelepeço*.

Desis Brëm Ya Yesu Vetii Kelepeço

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

¹⁷ Lom Yesu yö kerë yi kelepeço* rak gedeko yi medeya nyëg sën denenër arë nebë Nyëg Yusekë lo, (Hibru ayej nebë Golgota). ¹⁸ Lom ya desis yi rak kelepeço* ggëp sagu, bedesis mehö luu denare vahi vahi, geYesu nare vuheng.

¹⁹ Log Pilatus nër medekevu yi gaçek rak neggëp kelepeço* yu nebë: YESU NASARET, ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ. ²⁰ Lom nyëg sën desis Yesu rak ya kelepeço* lo, neggëp dus vu nyëg böp Yerusalem nenga, lom Yuda ngahisekë detevin gaçek saga in dekevu loğ ayej löö pin. Dekevu loğ alam Yuda ayej, geloğ alam Rom ayej, geloğ alam Grik ayej. ²¹ Lom Yuda hir alam-deneço-seriveng hir ggev denër vu Pilatus bë, "Su gëkwevu nabë alam Yuda hir mehö-los-bengö, gağ kwevu nabë yö nenër yi nebë alam Yuda hir mehö-los-bengö."

²² Loğ Pilatus nër yah vu sir bë, "Gaçek sën sa kevu aga lo, yö gëp jak!"

²³ Lob alam-begö-yi desis Yesu rak ya kelepeço* ggovek, loğ mëm yom devong yi tob ggelek sir ya yu lubeluu yoh vu sir. Rëk yi röpröp ading sën neröp ya gëbinë lo nahën neggëp, rëk devasu los ayo dahis vu kwa beya meto vaha. ²⁴ Delë bë devasu nebë saga, om denër bë, "Hil su nakweek, gağ hil getë gelong mahen in nabë mehöti sën sevök hil lo, og geço los dahis." Devong nebë saga lob gaçek sën dekevu meneggëp loğ Anutu-yi-kaçiya lo anon rak. Gaçek sënë nebë:

"Devong sa tob ggelek sir.

Gedetë gelong mahen in bë gooin mehöti jak megeço sa röpröp."

²⁵ Lob Maria sën Yesu ata lo luho ari, geKlopa venë Maria, geMaria vu Magdala, beya denare dus vu Yesu yi kelepeço*. ²⁶ Lob Yesu lë bë ata luho hur maluh* ti sën ahë neving yi pangsen lo denare, lom nër vu ata bë, "Avëh-e! Gwelë nalum saga!" ²⁷ Log nër vu hur maluh saga bë, "Gwelë atam saga!" Lom loğ buk saga hur maluh saga ço Yesu ata rak meya nedo ving yi ggëp ben.

Yesu Diik

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49)

²⁸ Lom mëm Yesu rak ni bë semu ngaa pin ggovek ya, lom nër bë, "Sayog neven in bë!" in gaçek sën neggëp loğ Anutu-yi-kaçiya lo anon jak. ²⁹ Lob wain ahëggin sën arë nebë vinegga lo nedo loğ gabum ti. Lom deço ngaa-ayo-sovinsën sën nedo loğ loo lo ti, bededuu vetii ngesing ti mededağoo luğ gedevu ya verup loğ avi. ³⁰ Lob Yesu sesuvin log nër bë, "Sa semu ngaa pin ggovek ya!" Log kwa yun luğ gelëin anon ya.

Alam-begö-yi Depejeh Yesu Kweben

³¹ Loğ buk saga alam Yuda denesemu sir in bë monbuk lob dega nos Buk-ggöksën-yi*, lom deketağ vu Pilatus bë gevong alam-begö-yi na dekeyeh lööho vahaj in denadiik pevis, log dejuh navij geto. In bë mehönon navij su bare jak kelepeço* doğ Buk-sewahsën-yi*, in Buk-sewahsën-yi* saga böpata rot kesuu.

³² Lom alam-begö-yi ya dekeyeh mehö luu sën lo ngwë vaha muğin, log devong ngwë sën nare vahi lo ving nebë saga. ³³ Log deloğ ya Yesu, rëk delë bë diik ggovek ya, lom su desis vaha mekeyeh rë. ³⁴ Rëk alam-begö-yi ti pejeh Yesu kweben rak jeggevek lom kök los bël keseh yam pevis. ³⁵ Lom mehö sën lë ngaa agi rak

mala lo, sën kevu, om yi gägek sagi yönon. Yö raḵ ni benenër gägek yönon in ham jaḵ ni geving begwevong geving. ³⁶ Devong nebë sënë lob gägek sën neggöp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon raḵ. Sën nenër bë: "Sekë ti su rëḵ keyëh rë."

³⁷ Gengwë neggöp bë:

"Alam rëḵ malaj jaḵ mehö sën depejeh lo."

Debë Yesu Loḵ Ġelöng Len

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸ Saga ggovek log Yesu yi hur maluh ti sën Yosep vu Arimatea, sën vong ving Yesu rëḵ mu neggöneng in alam Yuda hir ggev lom su nesepa loḵ Yesu ya ranḡah rë lo. Yi saga sën ya ketag vu Pilatus bë juh Yesu nihil vër in kelepeḵo*, lom yoḡekin beya meruh vër. ³⁹ Lob Nikodemus ya ving, sën wirek ya vu Yesu loḵ buk lo. Lom ḵo nḡaa reggu nivesa luu sepa, mesarömin luho revuh ti (denenër arëḵ nebë mur* los alos), † bemaggin yoh vu 50 kilo. ⁴⁰ Lob luho ya deruh Yesu vër lob desepa loḵ alam Yuda vahaj medebom nihil los nḡaa reggu nivesa saga loḵ tob veroo. ⁴¹ Lob huk ti neggöp dus vu nyëḡ sën desis Yesu raḵ kelepeḵo* lo, lom waḵ ti neggöp loḵ, rëḵ su debë heljëḡ ti loḵ rë, geyö nahën neggöp mewis. ⁴² Lom debë Yesu loḵ, in neggöp dus, galam Yuda hir buk sën desemu sir lo ggovek ya.

Yesu Kedi Raḵ Ggökin

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12)

20 Alam Yuda hir Buk-sewahsën-yi* ggovek ya geSoda monbuk anon. Nyëḡ su heng to rë geyö nahën, log Maria Magdala ya verup bedub, lom lë bë ġelöng tetolin ya in waḵ avi. ² Lom serög meya menër vu Simon Pita luho hur maluh* ngwë sën Yesu ahë neving yi pangsën lo, benër vu luho bë, "Deḵo Mehöböp vër in bedub gehe duḡin sën ya debë lo!"

³ Lom Pita luho hur maluh ngwë sën lo deserög pevis medeya bedub. ⁴ Luho deserög loḵ ti, loḵ hur maluh ngwë sënë lo serög niwëek mekesuu Pita betöḵ ya muḡin. ⁵ Ya verup bë mala melë waḵ ayo, loḵ lë bë tob gam veroo sën lo neggöp, rëḵ su luḵ ya waḵ ayo rë. ⁶ Loḵ Simon Pita tamu beberup, lom sesor meluḵ ya waḵ ayo melë bë tob gam veroo sënë nahën neggöp vevirsën, ⁷ getob ngwë sën debun yu loḵ lo su nedo ving tob veroo saga rë, gaḵ yö ya nedo los vahininsën ya tahsën. ⁸ Lom hur maluh ngwë sën ya verup bedub avi muḡinsën lo luḵ ya waḵ ayo melë nebë sënë ving, lom vong ving bë Yesu kedi raḵ yah. ⁹ In wirek luho su deraḵ gägek sën neggöp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo degwa ni rë. Sën neggöp nebë rëḵ kedi jaḵ nah vu bedub lo. ¹⁰ Ggovek, log luho deyah medeya begganḡ.

Maria Vu Magdala Lë Yesu

(Mk 16:9-11)

¹¹ Rëḵ Maria vare nesu loḵ waḵ sën debë Yesu loḵ lo nenga. ¹² Nahën vare nesu, log bë mala in waḵ ayo loḵ lë gangër luu deröp tob veroo meris bedenedo loḵ

† Alos og vos reggu nivesa ti sën denëḵo medenerikin raḵ heljëḡ in bë su nivë na.

nyëḡ len ti sën debë Yesu loḵ lo. Ngwë nedo ya los sën yu neya lo, gengwë nedo yom sën vaha neyom lo.

¹³ Lob luho denër vu yi bë, "Avëh, ġenesu in va?" Loḵ nër yah vu luho bë, "Deḵo sa Mehöböp meya debë la, gesa duḡin nyëḡ sën debë loḵ lo!" ¹⁴ Nër bë saga ggovek gepeggirin yi yom, lob lë Yesu genare, rëḵ su raḵ ni rë.

¹⁵ Lom Yesu nër vu yi bë, "Avëh! Ġësu in va? Ġenesero re?" Rëḵ Maria kuung bë mehö sën neḡin huk saga, lom nër yah vu yi bë, "Mehö böp, bë gweḵo yi meḡeya, og ġenanër nyëḡ sën ġebë yi loḵ lo tato vu sa, in senah gaḵo yi!"

¹⁶ Lom Yesu nër yom bë, "Maria!" Loḵ Maria raḵ ni pevis lom peggirin menër vu yi loḵ Hibru ayej bë, "Raboni!" (Arë sënë nebë Tatovaha.)

¹⁷ Lob Yesu nër vu yi bë, "Ġedëin sa! In sa nahën gesa su raḵ meyah vu Amaḡ rë. Om ġenah meḡena ġenanër vu arig lo nabë, 'Sëḵ jaḵ menah vu Amaḡ geham Amamin, vu sa Anutu geham Anutu.'"

¹⁸ Lob Maria Magdala ya menër ranḡah vu hur maluh bë, "Sa halë Mehöböp!", log nër Yesu yi gägek pin ranḡah vu sir.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh

(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49)

¹⁹ Soda saga ggovek ya gehes luḵ ya bebuk loḵ, lom Yesu yi hur maluh deneggöneng in alam Yuda, lom devehii reping in sir gedenedo. Lob Yesu yam nare ranḡah loḵ sir vuheng genër bë, "Ham ayomin ġöp revuh!"

²⁰ Log mëm tato nema los kweben vu sir, lom kwaj vesa raḵ in delë Mehöböp. ²¹ Log Yesu nër vu sir ggökin bë, "Ham ayomin ġöp revuh! Sëḵ ġevong ham na nabë sën Amaḡ vong sa meseyam."

²² Nër nebë saga, log rov saheng raḵ sir genër bë, "Ham gweḵo Anon Vabuung nöḵ! ²³ Nabë ham dahun alam hir nḡaa nipaya na, og rëḵ nama na, ma nabë ham su dahun hir nḡaa nipaya na rë, og rëḵ nahën ġöp vu sir rot."

Tomas Tök Vu Yesu

²⁴ Rëḵ sir nemadluho-mevidek-luu sënë lo ti sën Tomas (sën denenër yi bë Pepid lo), su nedo ving sir loḵ buk sën Yesu tato yi vu sir lo rë.

²⁵ Lob Yesu yi hur maluh denër vu Tomas bë, "He halë Mehöböp!" Loḵ Tomas nër yah vu sir bë, "Bë sa su ġalë brëm len sën neggöp loḵ nema lo rë, besa su jöp nemaḡ doḵ brëm len rë, gesa su jöp nemaḡ doḵ kele len sën neggöp loḵ kweben lo rë, og sa su rëḵ ġevong geving rë, gerëḵ nama!"

²⁶ Lob soda ti ya ggovek rë, loḵ yi hur maluh denedo loḵ begganḡ saga ggökin yah beTomas nedo ving sir. Devehii reping in sir gedenedo, loḵ Yesu yam nare ranḡah loḵ sir vuheng atov genër bë, "Ham ayomin ġöp revuh!" ²⁷ Log nër vu Tomas bë, "Ġenam gwebë nemam deggis jaḵ sënë, gegwelë sa nemaḡ. Geḡejöp nemam doḵ sa kwebëḡ. Su kweyëh gägek, gaḵ gw-evong geving!"

²⁸ Lom Tomas nêr yah vu yi bê, "O sa Mehöböp los sa Anutu hong!"

²⁹ Lom Yesu nêr yah vu yi bê, "Gêlê sa om gëvong vîng-a? Rêk mu alam sên su delê sa rê, rêk degevonng geving lo, og rêk kwaj vesa rot."

Jon Kevu Kapiya Sênê In Va?

³⁰ Yesu vonng ngaa böp ngahisekê meyi hur maluh delê, rêk sa su kevu los dahis meneggêp loq kapiya sênê rê. ³¹ Yik sa kevu dus ti ti sênê in bê ham jak ni begwevonng geving nabê Yesu yi Kerisi* sên Anutu Nalu. Ham gwevonng geving nabê saga benatu yi alam lob ham rêk medo malamin-tumsên jak arê.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh

21 Nahub rê loq Yesu tato yi ggökin vu yi hur maluh vu ngaggee böp Tiberias* nenga. Tato yi nebê sênê: ² Simon luho Tomas (sên denenêr yi nebê Pepid lo), geNatakael (vu Kana ggêp distrik Galilea), log Sebedi nalu luho vîng hur maluh luu bedenedo loq ti. ³ Lom Simon Pita nêr vu sir bê, "Sena gako gël!" Lom denêr vu yi bê, "He nök geving hong." Lom ya deraq ya yaq ti rêk su deko gël ti loq buk saga rê gema rot. ⁴ Benyêg heng lom Yesu nare ngaggee nenga rêk yi hur maluh dujin yi.

⁵ Lom tahi ya vu sir bê, "Hur magêm-e! Ham ko gël la?" Rêk detahi yah vu yi bê, "Ma rot-o!" ⁶ Lob tahi vu sir bê, "Maam hamek gwetê lek nah los yaq nenga vesa rê, loq mêm ham rêk gweko." Lom detê lek luk yah yoh vu sên nêr-ê gededadii rak yom, rêk devimengin in gël ngahisekê vevii besu deyoh vu rê.

⁷ Lob hur maluh* ngwê sên Yesu ahê neving pangsen lo, nêr vu Pita bê, "Sagik Mehöböp!" Lom Simon Pita ngo bê Mehöböp, lom kebu yi rak rôpröp ti, in kah yi tob ya genare navi meris, lom pesong ya bêl beya vu Yesu. ⁸ Gehur maluh vahi sên denedo rak yaq lo, deko yaq mededadii lek los gël medeyam ngaggee nenga, in denedo dus vu ronek (yoh vu mita 100 mu).

⁹ Ya deraq ya ronek lom delê bê nengwah medo netum begêl medo nenök rak gebrêr la nedo vîng. ¹⁰ Lob Yesu nêr vu sir bê, "Ham gweko gël sên gwêbeng ham ko aga lo la nam." ¹¹ Lom Simon Pita rak yah yaq medadaii lek los gël böp böp rak yam ronek. Begêl 153 pup rêk lek su vepul rê.

¹² Lob Yesu nêr vu sir bê, "Ham nam gwa nos!" Lom hur maluh pin deggöneng in sir gesir ti su loq tepêk in yi rê, in deraq ni bê Mehöböp. ¹³ Lob Yesu ko brêr beyam vo vu sir, bevo gël ggelek sir vîng.

¹⁴ Yesu kedi rak vu bedub lob tato yi beron netu löo sênê vu yi hur maluh lo.

Yesu Luho Pita

¹⁵ Log denedo medegga nos ggovek ya, loq Yesu loq tepêk vu Simon Pita bê, "Jon* nalu Simon, mak ahêm neving sa rot kesuu alam saga pin ma ma?" Loq Simon yoqek bê, "Êê-ê, Mehöböp! Ngo geraq ni bê hong mehö sa!" Lom Yesu nêr vu yi bê, "Om gebet sa sipsip nalu lo!"

¹⁶ Loq Yesu loq tepêk in yi beron ngwê ggökin bê, "Jon* nalu Simon, mak ahêm neving sa yönon ma ma?" Rêk Simon nêr yah bê, "Êê-ê, Mehöböp! Ngo geraq ni bê hong mehö sa!" Lom Yesu nêr vu yi bê, "Om gwejin sa sipsip lo!"

¹⁷ Loq loq tepêk in yi netu beron löo bê, "Jon* nalu Simon, mak sa mehö hong yönon-a?" Nebê saga, lom Pita ayo maggin rak in loq tepêk in yi tu beron löo benêr bê, "Mak sa mehö hong yönon-a?", loq nêr yah bê, "Mehöböp, ngo geraq ngaa pin ni, om geraq ni bê hong mehö sa!" Lom Yesu nêr yah vu yi bê, "Om gebet sa sipsip!" ¹⁸ Gesa nanêr vu hong yönon nabê ngo ghenahên magêm lom genevêh hong kabi megeneko loq nyêg yoh vu sên ahêm neving lo. Rêk mu nabê hong atov jak, og rêk getelê nemam gemehöti naduu hong kabi ahon megeli hong na nyêg sên su ahêm neving rê lo."

¹⁹ Yesu nêr gaqek saga rak Pita in bê tato sên rêk nadiik bekeko Anutu arê jak lo. Nêr gaqek saga ggovek log nêr vu Pita bê, "Gesepa dok sa!"

Hur Maluh* Sên Yesu Ahê Naving Lo

²⁰ Loq Pita ggêrin yi yah lom lê hur maluh ti sên Yesu ahê neving yi pangsen lo. † Mehö sênê sên medo denegga nos wirek lo, loq kepê yi yah neggêp loq Yesu babu gelok tepêk vu bê, "Mehöböp, re rêk nanêr hong rangah-a?" ²¹ Pita lê bê netamuin luho, lob loq tepêk in vu Yesu bê, "Mehöböp, gak mehö saguk rêk nabê va?" ²² Loq Yesu nêr yah vu yi bê, "Gelok tepêk in va? Sengo sa ngaa! Om nabê sa kwaq bo nabê yö medo rot gesenom geto rê, og yö rêk medo rot. Gak hong og ngo gesepa dok sa!"

²³ Lob mêm gaqek lo ya meyoh vu ari lo vahi nebê hur maluh sagu su rêk nadiik rê. Rêk mu Yesu su nêr bê su rêk nadiik rê, gak nêr bê, "Bê sa kwaq bo nabê medo rot gesenom geto rê, og yö rêk medo rot."

²⁴ Yik hur maluh sênê sên nêr gaqek lo pin degwa rangah gekevu los dahis, lom he rak ni bê yönon. ²⁵ Genгаа vahi sên Yesu nevonng lo nahên neggêp. Rêk bê sa kwaq bo mesepa dok los dahis mekevu dok na kapiya, og mak rêk kapiya sênê na megêrin dob pin.

† Mehö sên Yesu ahê neving yi pangsen lo og mak yik yi Jon, rêk mu yö kevu kapiya om sên lah yi vun bekevu meneggêp vunsên.

SINARĒ

Yesu Nër Ġaġek Ya Nare Vorot Bë Rëġ Gevonġ Anon Vabuung Nam

1 O Teopilus*! Ġaġek sën sa kevu muġinsën lo, saga sa tatekin nġaa pin sën Yesu nevonġ los yi ġaġek sën nenër lo, ²vu muġinsën rot beberup loġ buk sën yah meya yaġek lo. Anon Vabuung tato huk vu yi lob nër tato vu sinarë sën ggooin sir raġ vorot lo ggovek log Anutu ƙo yi raġ yah yaġek. ³Mehö saga sën ƙo hil nivanë mediik in hil pin, loġ tato yi vu sinarë lo beron nġahiseġë in bë deġaġ ni borot nabë nedo mala-tumsën lo. Denelë yi ranġah los ranġah yoh vu buk mehödahis luu, log nenër sën Anutu-yi-nyëġ anon jaġ lo degwa tato vu sir. ⁴Lob medo negga nos ving sir loġ buk saga ti, lob mëm nër vu sir bë, "Ham su gwevuu Yerusalem. Gaġ ham medo gweġin nġaa sën Amaġ nër bë rëġ gevonġ vu ham lo. Sën senër vu ham wirek lo. ⁵In Jon neripek alam raġ bël, rëġ su buk hus ading rë gAnon Vabuung vonġin jaġ na ham."

⁶Loġ buk saga desupin sir raġ bedeloġ tepëġ in yi bë, "Mehöböp, maġ buk yam ggovek bevonġin ġebër alam Israel hir nyëġ jaġ gehil nġo vonġin ġeġin hil gökin nah nabë wirek ma va?" ⁷Rëġ nër yah vu sir bë, "Su ham nġaa in bë ham rëġ jaġ buk los nġebek saga ni rë, in Amaġ yö tu ala mekwa vo meneggëp vu yi. ⁸Rëġ mu Anon Vabuung rëġ nam jaġ na ham los bo niwëëk vu ham, beham nanër sarëġ ranġah vu Yerusalem, gevu distrik Yudea los distrik Samaria bena menoh vu dob pin."

Yesu Raġ Yah Yaġek

(Mk 16:19-20; Lk 24:50-53)

⁹Yesu nër ġaġek sënë ggovek, gevare denemalajin yi gAnutu ƙo yi raġ yah yaġek, lob beggob ggërin yi log su delë yi ggökin rë. ¹⁰Log nahën vare malaj nesepa, lob pevis medelë mehö luu los tob veroo meris yam denare ving sir. ¹¹Lob luho denër bë, "Ham alam Galilea, ham malamin nelë yaġek pangsën in va? Yesu sën vuu ham geraġ yah yaġek lo rëġ duġ nom nabë sën ham nelë yi geraġ meyah agi!"

Deggoin Mehöti Raġ In Doġ Nah Yudas Ben

¹²Lob sir vu ƙedu sën denenër arë nebë Kele-oliv* lo medeyah medeya Yerusalem. Ƙedu Kele-oliv sënë neggëp dus vu Yerusalem yiġ yoh vu sën horek nër bë mehönon degee medena doġ Buk-sewahsën-yi* lo.

¹³Bedetöġ yah Yerusalem mederaġ ya bej meya dene-do. Alam sën lo sagi: Pita, geJon, geYakobus lu An-

dreas, gePilib ving Tomas, geBartolomai ving Matai, geYakobus ngwë sën Alpeus nalu, log Simon ngwë sën mehö neruuk alam Rom lo, log Yudas sën Yakobus ngwë nalu. ¹⁴Alam pin sagi sën ayoj timu medenejom raġ medenedo. Gavëh la losho Maria sën Yesu ata ving Yesu ari lo pin dejom raġ medenedo ving.

¹⁵Ggovek, loġ buk ti lob Pita kedi nare loġ ari lo pin malaj benër ġaġek ti vu sir. Gesir pin saga raġ neggëp alam nemadvahi-bevidek-ti (120). ¹⁶Pita nër bë, "Arig lo, ġaġek sën dekevu meneggëp loġ Anutu-yi-ƙapiya lo anon raġ beyiġ ggovek. Wirek Anon Vabuung vonġ ġaġek verup Davit avi benër raġ Yudas, mehö saga sën tato aggata vu alam bë denajom Yesu ahon lo, lob ġaġek wirek hen saga gwëbeng anon raġ ggovek ya. ¹⁷In wirek Yesu ggooin Yudas raġ menedo ving he beko huk sënë ving he. ¹⁸Ham raġ ni bë Yudas sën agi ƙo dob len ti raġ monë hel ƙöġ sën devo vu yi lo, lob ya mevës bahë tetap bahë pin keseh to meya. ¹⁹Lob alam pin sën denedo Yerusalem lo, denġo ġaġek saga med-eraġ ni, lom denenër dob saga loġ ayej nebë Akel-dama. Sënë nebë Dob-hel-ƙöġ. ²⁰Log tum ġaġek neggëp loġ ƙapiya Saam sën denevonġ raro raġ wirek lo nebë:

'Yi begganġ yö medo menabumeng na, mehöti su doġ medo!'

Log ġaġek ngwë nër ving nebë:

'Mehö ngwë pevis medoġ nah ben.'

²¹Om hil pevis maġooin mehöti vuheng doġ alam sën deneya ving hil los Mehöböp Yesu raġ buk pin sën hil nehaġo loġ lo. ²²Mehöti sën neya ving hil wirek geJon neripek alam lo, beyam verup loġ buk sën Anutu ƙo Yesu vër in hil geġo yi yah vavunë lo. Mehönon sën delë sagi pin, og mëm hil aġooin ti jaġ begeġo huk geving he benanër ranġah nabë Yesu kedi raġ vu bedub yönon."

²³Pita nër bë saga, lob deggoin mehö luu raġ. Ngwë Yosep sën denenër yi nebë Barsabas garë ngwë nebë Yustus lo, log ngwë arë nebë Matias. ²⁴Lom dejom raġ vu Mehöböp bë, "Mehöböp, geraġ alam pin ayoj ni, om mëm nġo ġetato vu he nabë ġehoooin mehö luu sagi ngwë tena rak ²⁵in doġ nah Yudas ben menatu sinarë nyëdahis geving he. In Yudas vuu huk sagi ya geya nyëġ sën bë na lo." ²⁶Lob derekö veri raġ luho lob löö raġ Matias, lom devonġ yi tu sinarë ving sir nemadluho-bevidek-ti sagi lo.

Anon Vabuung Luḵ Yam

2 Buk-supinsën-yi sën denenër bē Pentekos lo verup ggovek lob desupin sir loḵ begganḡ ti. ² Lob pevis bededun ti yam ggēp yaḡek, benesu nebē sang niwēēk, begeyeh nengaj rot.

³ Lob delē nḡaa nebē nengwah daggen netum, lob vepul dus dus beya merak ya sir ti ti. ⁴ Lob Anon Vabuung loḵ yam ggērin ayoj pin, lob denēr ayej aggagga yoh vu Anon Vabuung vonḡ verup avij.

⁵ Lob alam Yuda nḡahi sën sir vu nyēḡ pin meyam denedo Yerusalem in kwaj nevo Anutu lo, ⁶ denḡo nḡaa sën dedun raḵ, lob desupin sir ya, lom delēk in denḡo alam sënē denevengwēḡ loḵ ayej ti ti.

⁷ Lob delēk bekwaḡ ya nḡahi medenēr bē, "Alam sën agi yiḵ sir Galilea pin! ⁸ Rēḵ nebē va sën hil pin nehango bē denevengwēḡ loḵ hil ayed ti ti nirōp-ē? ⁹ Hil Patia geMedia, gehil sën nado Mesopotamia, geYudea, geKapadosia, Pontus, gAsia*. ¹⁰ GePrugia los Pampulia, Ejep ga, hil vahi vu Libua sën dus vu Kurene lo ga, hil alam vatēvek vu Rom ving. ¹¹ Hil alam Yuda los alam-yu-ngwē sën deggērin sir medenesepa loḵ alam Yuda hir horek lo, gehil Krete los Arabia. Rēḵ hil pin nehango bē denenēr ḡaḡek raḵ Anutu yi huk niwēēk loḵ hil ayed ti ti.

¹² Lob sir pin delēk gekwaḡ ya nḡahiseḵē. Geya denēr vu sir nebē, "Nḡaa sagi degwa nebē va?" ¹³ Rēḵ la denenēr ḡaḡek pelēsēn nebē, "Denum bēl menḡēēs pangsēn beyuj vonḡ paya."

Pita Nēr Ḡaḡek Rangah

¹⁴ Loḵ Pita losho sir nemadluho-bevidek-ti sënē kedi denare, lob tahi niwēēk genēr rangah vu alam bē, "Ham Yuda los alam-yu-ngwē pin sën ham yam nedo Yerusalem agi! Ham gwēbē nengamin vu sa ḡaḡek, beham jaḵ nḡaa sagi ni! ¹⁵ Ham kuung bē alam sagi denum meyuj vonḡ paya, gaḵ ma! Yiḵ nahēn 9 krōk monbuk gemehōti su nenum bēl menḡēēs monbuk rē.

¹⁶ Rēḵ mu mehō-nenēr-ḡaḡek-rangahsēn Yoel nēr raḵ nḡaa sënē wirek bē:

¹⁷ 'Anutu nēr bē, "Buk-tamusēn dus jaḵ, og sēḵ ḵeseh sa Anon Vabuung jaḵ alam pin. Geham nalumin maluh los avēh lo rēḵ denenēr ḡaḡek rangah nabē alam-denenēr-ḡaḡek-rangahsēn.

Log ham hur maḡēm rēḵ degelē nḡaa aggagga nabē pesepsēn,

geham alam atov rēḵ degēp medegelē pesepsēn.

¹⁸ Kē! Vu buk saga rēḵ sa ḵeseh sa Anon Vabuung jaḵ sa hur maluh los avēh,

lob rēḵ denenēr ḡaḡek rangah nabē alam-denenēr-ḡaḡek-rangahsēn.

¹⁹ Lob mēm sēḵ ḡevonḡ huk aggagga ḡep yaḡek,

gesēḵ ḡevonḡ nḡaa bōp bōp ḡep dob sēnē:

Ḷōḵ los nengwah genengwah aru.

²⁰ Log hes rēḵ malaḵenu doḵ,

gekwev mala ḵōḵ jaḵ.

Govek log mēm Mehōbōp yi buk natōḵ nam.

Yi buk rēḵ bōp los niwēēk.

²¹ Log alam sën detahi ya vu Mehōbōp lo pin, og rēḵ Anutu ḡeḵo sir nah vu yi."

²² Om ham Israel! Ham gwēḡo ḡaḡek sagi! Sa bē nanēr Yesu Nasaret vu ham: Ham nḡo raḵ huk niwēēk los nḡaa bōp sën Anutu vo loḵ mehō saga nema lo ni. Tato nḡaa bōp saga vu ham in bē ham jaḵ ni nabē Anutu vonḡ yi yam. ²³ Wirek Anutu yō kwa vo meduu ahon ggovek ya, log mēm tunḡ mehō saga loḵ yōk ham nemamin. Loḵ ham vonḡ loḵ ya alam-yu-ngwē sën denekeyēh horek lo nemaj, bedesis yi raḵ ya ḵelepeḵo* mediik. ²⁴ Rēḵ mu Anutu nēr mekedi raḵ yah vu bedub meḵo yi vēr vu nivanē nipaya pin sën diiḵsēn-yi lo. In diiḵsēn saga su yoh vu bē dahun mehō saga yōnon rē. ²⁵ In Davit nēr ḡaḡek raḵ yi bē:

'Sa nehalē Mehōbōp nedo sa malaḡ yoh vu buk pin. Nare ggēp sa nemaḡ vesa genḡaa ti su rēḵ kepē sa rē.

²⁶ Om sën sa ahēḡ nivesa, log mēm sa hevonḡ ayeḡ in sa kwaḡ vesa rot.

Gesēḵ bo kwaḡ in honḡ bemedo,

²⁷ in su rēḵ gwevuu sa ḵenug bemedo Nyēḡ-diiḵsēn-yi rē.

Log su rēḵ gwevuu honḡ mehō vabuung bepetar na rē.

²⁸ Ḡetato aggata mala-tumsēn-yi vu sa, om rēḵ ḡemedo geving sa,

lom rēḵ sa kwaḡ vesa rot.'

²⁹ Arig lo, sa bē nanēr nirōp vu ham nabē hil mehō teta wirek hen Davit diiḵ ggovek ya, bedelev. Geyi bedub nahēn neggēp vu hil gwēbeng. ³⁰ Rēḵ mu Davit yi mehō-nenēr-ḡaḡek-rangahsēn ti, log yō raḵ ni bē Anutu nēr yōnon venuh nebē, 'Sēḵ ḡetunḡ honḡ mewis ti bemedo jaḵ honḡ sēa natu mehō-los-bengō doḵ nah bōm.' ³¹ Wirek Davit lē nḡaa sën Anutu rēḵ gevonḡ lo, log nēr raḵ Kerisi bē rēḵ kedi jaḵ nah. Nēr bē Anutu su rēḵ gevuu yi bemedo Nyēḡ-diiḵsēn-yi be-navi petar na rē. ³² Yōnon, Anutu nēr beYesu saga kedi raḵ yah, behe pin halē nḡaa sën agi ggovek ya om sën he nanēr. ³³ Gwēbeng raḵ yah vavunē ggovek beya nedo Anutu nema vesa, beḵo Anon Vabuung ggēp ama nema ggovek ya, yoh vu sën wirek Ama nēr bē rēḵ bo vu yi lo. Lob nḡaa sën ham lē los ham nḡo gwēbeng lo tato bē vonḡ yam ggovek. ³⁴ Davit su raḵ ya yaḡek rē, rēḵ nēr bē:

'Mehōbōp nēr vu sa Mehōbōp nebē,

"Ḡemedo sa nemaḡ vesa.

³⁵ Gevu tamusēn og sēḵ ḡetunḡ alam sën denelē honḡ paya lo dedoḵ na vaham ḡebinē."

³⁶ Nebē sënē om hil Israel pin ajaḵ ni yōnon nabē Yesu saga sën ham rekō yi raḵ ya ḵelepeḵo* lo, saga Anutu tunḡ yi netu hil Mehōbōp los hil Kerisi."

Alam Nḡahiseḵē Deggērin Sir Mederipek Bēl

³⁷ Alam sënē denḡo ḡaḡek saga lob gelu ayoj rot, lom denēr vu Pita losho sinarē saga nebē, "O arig lo! He rēḵ ḡevonḡ nabē va?"

³⁸ Loḵ Pita nēr yah vu sir bē, “Ham ti ti ngo gwërin ayomin geham jipek bël jaḵ Yesu Kerisi arē in dahun ham nḡaa nipaya pin na, lob mēm Anutu rēḵ gevong Anon Vabuung vu ham. ³⁹ In wirek Anutu nēr bē gevong yi vu ham los nalumin, gevu alam pin sën nahën denedo ading in yi lo geving. Yönon! Rēḵ gevong vu alam pin sën hil Mehöböp Anutu tahi sir bē dena vu yi lo.” ⁴⁰ Pita nēr ḡaḡek agga nḡahiseḵē hus ading rot vu sir, log nēr niwëēk bē, “Ham gweḡin ham! Ham kwehe ham vër in alam nij paya sën denedo dob-ē!” ⁴¹ Nebë saga, lob sir vahi dejom Pita yi ḡaḡek ahon medenevong ving, lom deripek bël. Lob vu buk saga sir 3,000 derevuh ya ving Mehöböp yi hur medenedo. ⁴² Nijwëēk bē degenḡo alam sinarē hir ḡaḡek, lom detu degwa timu in dedoḵ vu sir, lob denedo revuh ti bedenegga Pasa gedenejom raḵ.

Kerisi-yi-alam Mewis Hir Huk Nivesa

⁴³ Lom Anutu vonḡ balam sinarē devong nḡaa böp nḡahiseḵē balam pin delē lob deggöneng.

⁴⁴ Lob alam pin sën ayoj neya timu vu Kerisi lo denedo revuh ti, log sir ti su ggulin yi nḡaa rē, ḡaḵ denevong nḡaa pin tu sir pin hir nḡaa. ⁴⁵ Devong hir dob los hir kupek in bē alam debaḡo, lob deneko monē raḵ medenevo ggelek sir pin in bē ti su jaḵ vu in nos lu nḡaa. ⁴⁶ Sir pin ayoj timu gedeneya dub-vabuung-böp ḵatum ayo yoh vu buk, log denesupin sir loḵ hir begganḡ ti ti medenegga Pasa, log kwaj vesa medenevong hir nos ggelek sir. ⁴⁷ Deneḵo Anutu arē raḵ yoh vu buk, galam pin ayoj netee yi in sir. GeMehöböp nevonḡ balam denegḡerin ayoj yah vu yi mederevuh yam ving sir sënē yoh vu buk.

Mehö Vaha Nipaya Nivesa Raḵ

3 Buk ti lob Pita luho Jon deya dub-vabuung-böp raḵ 3 krök sehuksën in bē denajom jaḵ. In alam Yuda denevong nebë sënē.

² Lob mehö vaha nipaya ti nedo, lob yi alam denevaḵu yi meyam denetunḡ menedo dus vu veluung avi sën denenēr arē nebë Malanḡeri lo. Ata yō ḵo yi to los vaha nipaya, lom denevong nebë saga yoh vu buk in bē ketaḡ los tahi monē lu nḡaa vu alam sën deneya dub-vabuung-böp ḵatum ayo lo. ³ Mehö saga lē Pita luho Jon geluho bē dedoḵ na dub-vabuung-böp, lob ketaḡ vu luho bē luho debo nḡaa vu yi. ⁴ Rēḵ Pita luho Jon degēt yi niwëēk ata, log Pita nēr vu yi bē, “Ḡebarah malam jaḵ megwelē aluu rē!”

⁵ Lob kwa vo bē maḵ luho rēḵ debo nḡaa vu yi, lom pegḡirin mala yah vu luho. ⁶ Rēḵ Pita nēr bē, “Sehöḡ monē ma! Ḡaḵ mu sa bē doḵ vu hong nabë sënē: Sa nanēr vu hong jaḵ Yesu Kerisi Nasaret arē nabë, ‘Kwedi jaḵ meḡena!’” ⁷ Lom jom loḵ nema vesa bedadii yi raḵ. Lob pevis bevaha los vaha pedus niwëēk loḵ, ⁸ gemēm kedi pevis mevare neya. Beloḵ ya dub-vabuung-böp ḵatum ayo ving luho, genepisek menepesönḡ geneḵo Anutu arē raḵ.

⁹ Lob alam pin delē bē ggee meneya geneḵo Anutu arē raḵ. ¹⁰ Lob deraḵ ni bē yiḵ mehö sën nedo yoh vu buk loḵ dub-vabuung-böp veluung avi Malanḡeri, meneketaḡ los netahi monē lu nḡaa vu sir lo. Lob delē bē nivesa raḵ lom delēk anon bekwaj neketul loḵ.

Pita Nēr Ḡaḡek Gḡep Dub-vabuung-böp Ayo

¹¹ Mehö sënē nahën nekebi Pita lu Jon, lob alam deseroḡ meya detetup lööho loḵ dub nenga-gelusën sën denenēr bē Solomon yiyi lo, lob delēk böpata rot. ¹² Pita lē alam sagi lob nēr ḡaḡek vu sir bē, “Ham alam Israel! Nebë va sën ham ayomin ya nḡahiseḵē in nḡaa agi-ē? Ham su gwelē aluu! Maḵ ham kwamin nevo bē raḵ alu ngo he niwëēk ma maḵ alu ngo vabuung om sën alu hevong mehö aga benivesa raḵ meneya-ē? Ḡaḵ ma! ¹³ Abraham luho Isaak ving Yakop hir Anutu sën, hil ḵenud lo hir Anutu lo, sën ḵo yi hur Yesu arē raḵ nebë sënē. Sën yiḵ mehö saga sën ham vo yi loḵ ya alam-begö-yi nemaj, geham lah yi vun gḡep Pilatus mala lo. Pilatus bē dëein yi mena, rēḵ ma geham ruu demimin vu yi! ¹⁴ Ham ruu demimin vu mehö vabuung los yohvu saga, log ham tahi vu Pilatus bē dëein mehöti sën sis mehö la bedediḵ lo vër vu ham.

¹⁵ Mehö mala-tumsën degwa yi rēḵ ham sis yi bediḵ. Loḵ Anutu nēr mekedi raḵ yah vu bedub, behe halē bē nedo mala-tumsën, besën he nanēr ranḡah. ¹⁶ Galu ayomin neya timu vu yi, om sën alu anēr arē, lob vonḡ niwëēk vu mehö sënē besën ham nelē yi beham raḵ ni lo. Yesu vonḡ mehö sënē nivesa raḵ raḵ ham pin malamin in alu ayomin neya timu vu yi. ¹⁷ Yönon, arig lo! Seraḵ ni bē ham los ham ggev su raḵ degwa ni rē, om sën ham vonḡ paya vu yi nebë sënē. ¹⁸ Rēḵ wirek Anutu yō tateḵin ḡaḡek verup alam-denenēr-ḡaḡek-ranḡahsën lo pin avij nebë yō yi Kerisi rēḵ nam beḡeḵo vanē. Lob vonḡ ḡaḡek saga banon raḵ raḵ huk sën ham vonḡ lo.

¹⁹ Om ham gwërin ham nom vu Anutu in Anutu dahun ham nḡaa nipaya pin na, lob mēm Mehöböp rēḵ gevong beham nimin semē semē jaḵ. ²⁰ Lob rēḵ gevong Yesu nom vu ham. Mehö saga sën Anutu ggoin raḵ in bē geḵo hil nah lo.

²¹ Log gwëbeng nedo yaḡek menegin buk sën Anutu bē gevong nḡaa pin natu mewis lo. Nebë sën nēr wirek verup alam-denenēr-ḡaḡek-ranḡahsën vabuung lo avij lo.

²² Moses nēr nebë, ‘Ham Mehöböp rēḵ gooin ham arimin ti begetunḡ yi natu ham mehö-nanēr-ḡaḡek-ranḡahsën ti nabë sa. Om ham gwebë nengamin vu ḡaḡek sën rēḵ nanēr vu ham lo. ²³ Ḡaḵ nabë mehöti su genḡo mehö-nenēr-ḡaḡek-ranḡahsën saga aye rē, og Anutu rēḵ gevong bemala nama, gesu rēḵ medo mala-tumsën geving yi alam rē.’

²⁴ Log alam-denenēr-ḡaḡek-ranḡahsën pin yiḵ denenēr ḡaḡek nebë saga. Samuel loḵo alam sën deneverup ggökin yi medenenēr ḡaḡek ranḡah lo, sir pin denenēr ḡaḡek raḵ buk sënē.

²⁵ Lob gwëbeng ham loḵ yah alam-denenēr-ḡaḡek-ranḡahsën bej, beḡaḡek sën Anutu loḵo hil ḵenud lo

dejoo venuh wirek lo anon raḡ vu ham, in nĕr vu Abraham bĕ, 'Hong mewis ti rĕḡ natu mehō semusemu bedoḡ vu alam pin vu dob.' ²⁶ Yōnon, Anutu kwa vo hil alam Yuda muḡin, lob ggooin nalu Yesu raḡ bevong yam in bĕ gevong semusemu vu hil. Log semusemu sĕnĕ nebĕ hil pin ti ti ngo ḡevuu hil nipaya na baḡĕrin hil nom vu yi."

Detung Pita Luho Jon Ya Ḳarabus

4 Pita luho Jon nahĕn denenĕr ḡaḡek vu alam, log alam-deneḡo-seriveng losho mehō sĕn neḡin alam loḡ dub-vabuung-bōp lo, galam Sadukai* lo, be-deverup. ² Ahĕj sengĕn vu luho in luho denenĕr ḡaḡek ranḡah vu alam bĕ Yesu kedi raḡ yah vu bedub.

³ Lob dejom luho ahon medetung luho ya denedo ḡarabus in sehuk luḡ, gemĕm bĕ monbuk lom degevonḡ ḡaḡek vu luho. ⁴ Rĕḡ mu alam nḡahiseḡĕ sĕn denḡo luho hir ḡaḡek lo devonḡ ving, bederevuh yam ving alam muḡinsĕn besir 5,000 raḡ.

Devonḡ ḡaḡek Vu Pita Lu Jon Raḡ Alam Ggev Malaj

⁵ Heng to lob alam Yuda hir ggev losho alam teta, galam-horek-yi, desupin sir vu Yerusalem. ⁶ Alam-deneḡo-seriveng hir ggev bōp Anas, geḲayapas luho mehōti arĕ nebĕ Jon, gAleksander, gAnas yi alam pin medesupin sir.

⁷ Log devarah Pita luho Jon ya denare malaj gedeloḡ tepĕḡ in luho bĕ, "Melu vonḡ nḡaa sagi raḡ re niwĕĕka? Ma re vonḡ meluu yam-a?"

⁸ Lob Anon Vabuung loḡ yam ggĕrin Pita ayo lom nĕr vu sir bĕ, "Ham ggev los alam teta vu Israel!

⁹ Gwĕbeng ham maḡ bĕ doḡ tepĕḡ in aluu in nḡaa nivesa sĕn alu hevong vu mehō vaha nipaya-ĕ. Maḡ ham bĕ jaḡ mehō sĕn nivesa raḡ agi degwa ni? ¹⁰ Nabĕ nebĕ saga, og mĕm alu hevongin bĕ ham jaḡ ni balam Israel pin dejaḡ ni geving nabĕ: Yesu Kerisi Nasaret niwĕĕk vonḡ mehō sagi benivesa raḡ los dahis begwĕbeng nare ham malamin. Ham sis mehō saga bediḡ raḡ ḡelepeḡo*, rĕḡ Anutu nĕr bekedi raḡ yah ggĕp bedub. ¹¹ Yōnon!

'Ham alam sĕn denelev begganḡ lo nimin lĕlin ḡelong ti sĕnĕ.

Rĕḡ mu netu ḡelong niwĕĕk begganḡ nyĕketu yi.' Og ḡelong saga yiḡ Yesu. ¹² Su mehō ngwĕ yoh vu bĕ doḡ vu hil rĕ. In vu dob pin og Anutu su tato arĕ agga ngwĕ vu hil bĕ rĕḡ geḡo hil nah vu yi rĕ."

¹³ Denḡo bĕ Pita luho Jon denĕr ranḡah niwĕĕk, lob deranḡa nemaj in deraḡ ni bĕ luho su deluḡ dub rĕ, gaḡ luho alam meris mu. Lob kwaj ya nḡahi, rĕḡ derak ni bĕ wirek luho deneya ving Yesu.

¹⁴ Log mehō sĕnĕ nare ving luho gedelĕ bĕ navi nivesa raḡ yōnon, lob su deyoh vu bĕ denanĕr ḡaḡek ti doḡ nah vu luho rĕ. ¹⁵ Lob alam ggev denĕr vu lōoḡo bĕ lōoḡo degeto dena dobnĕ rĕ.

Lob lōoḡo to deya, log mĕm yō yah desap sir raḡ medenĕr bĕ, ¹⁶ "Rĕḡ hil ḡevong va vu mehō luu saga? Luho devonḡ nḡaa bōp sĕnĕ balam vu Yerusalem pin

deraḡ ni, om hil su ayoh vu bĕ rĕḡ abun ḡaḡek saga rĕ. ¹⁷ Gaḡ ḡaḡek saga rĕḡ na menoh vu alam pin, om hil nanĕrin luho niwĕĕk nabĕ luho su dena denanĕr ḡaḡek jaḡ Yesu arĕ saga vu mehō la ḡōkin."

¹⁸ Lob detahi luho yom bemĕm denĕr vu luho bĕ luho su na denanĕr ḡaḡek jaḡ Yesu arĕ, beluho su detahu ḡaḡek sĕnĕ vu alam. ¹⁹ Rĕḡ Pita luho Jon denĕr yah vu sir bĕ, "Nabĕ alu ḡevuu Mehōbōp yi ḡaḡek sĕnĕ na galu sepa doḡ ham ḡaḡek, og maḡ Anutu rĕḡ gelĕ aluu nivesa? Ham ngo kwamin bo saga rĕ. ²⁰ Alu su ayoh vu bĕ rĕḡ ayemin nama rĕ. Gaḡ alu rĕḡ nanĕr ḡaḡek ranḡah jaḡ nḡaa pin sĕn alu halĕ los hanḡo lo!"

²¹ Lob ggev lo devonḡ ḡaḡek raḡ luho niwĕĕk ggōkin, log mĕm delĕĕin luho beluho deya. Alam ggev deggōneng in alam, in sir pin deneḡo Anutu arĕ raḡ in nḡaa sĕn luho devonḡ agi, lob su kwaj ḡo aggata ti in bĕ de-bo vanĕ vu luho rĕ. ²² Gemehō sĕn luho devonḡ nḡaa bōp raḡ yi benivesa raḡ lo, yi ta mehōdahis luu geke-suu meya.

Kerisi Yi Alam Dejom Raḡ Bĕ Anutu Bo Niwĕĕk Vu Sir Medenanĕr ḡaḡek Ranḡah

²³ Devonḡ luho ya, lob luho deyah medeya vu hir alam bedenĕr alam-deneḡo-seriveng hir ggev los alam teta hir ḡaḡek pin vu sir. ²⁴ Denḡo ggovek, log sir pin ayoj timu gedejom raḡ vu Anutu bĕ, "O Mehōbōp, ngo ḡetung dob los yaḡek los loo bengaa pin sĕn denedo loḡ lo. ²⁵ Wirek hong Anon Vabuung vonḡ ḡaḡek ti verup loḡ hong hur Davit avi, sĕn he ḡenumin lo, nebĕ: 'Nebĕ va sĕn alam-yu-ngwĕ ahĕj sengĕn pangĕsĕn rot, gemehōnon la medo denevengwĕng yah nenga meris mu-e?"

²⁶ Alam-los-bengōj vu dob sĕnĕ pin kedi dero sir in degevonḡ begō,

log alam bōp pin desupin sir medevengwĕng raḡ begō

in bĕ dedahun Mehōbōp luho Mehō sĕn ggooin raḡ in bĕ geḡo hil nah lo na.'

²⁷ Yōnon rot, Herot* luho Pontius Pilatus ving alam-yu-ngwĕ, galam Israel, bedevengwĕng yah nenga nebĕ saga ggĕp nyĕḡ bōp Yerusalem in bĕ dedahun hong hur vabuung Yesu na. Mehō sĕn wirek ḡehoooin yi raḡ lo. ²⁸ Dejoo ḡaḡek revuh ti nebĕ saga in bĕ degevonḡ nḡaa sĕn wirek geduu ḡaḡek ahon niwĕĕk bĕ rĕḡ anon jaḡ lo. ²⁹ Om Mehōbōp, ngo kwam bo ḡaḡek maggin pin sĕn bĕ degevonḡ-ĕ rĕ megedoḡ vu hong hur he, log gwevonḡ niwĕĕk vu he in he nanĕr hong ḡaḡek ranḡah, gehe su aḡōneng. ³⁰ ḡĕbĕr nemam niwĕĕk jaḡ begwevonḡ alam niraksĕn nijvesa jaḡ, log gwevonḡ nḡaa bōp los huk aggagga jaḡ hong hur vabuung Yesu arĕ."

³¹ Nahĕn denejom raḡ nebĕ sĕnĕ, log begganḡ sĕn desupin sir loḡ lo ggee bōpata gAnon Vabuung yam ggĕrin ayoj, lob mĕm denenĕr Anutu yi ḡaḡek niwĕĕk ata gesu deneggōneng rĕ.

Kerisi-yi-alam Ayoj Timu

³² Alam sèn ayoj neya timu vu Yesu lo ahěj los ayoj neya timu vu sir vewen vewen ving. Su mehöti lè yi nğaa ti benër bē, “Sagik sa nğaa!” rē, gaḵ hir nğaa pin saga sèn tu sir pin hir nğaa.

³³ Lob sinarē nyēdahis lo denenër ġaḡek ranğah bē Mehöböp Yesu kedi raḵ ggökin, lob hir ġaḡek saga los niwëek balam pin deneḵo arēj raḵ. ³⁴ Sir ti su raḵ vu in nos los nğaa ti rē, in sir sèn deyoh vu dob los begganğ lo pin denevo vu alam vahi medeneḵo monē raḵ. Deneḵo monē raḵ, ³⁵ lob devo vu sinarē nyēdahis lo medeneğin, loḵ mēm sinarē denevo ggelek alam sèn deneraḵ vu in nğaa lo.

³⁶ Mehöti nedo, arē nebē Yosep, lob sinarē denër ggev ngwē raḵ yi nebē Barnabas. Arē sènē degwa nebē mehö nelev horek in alam. Yi Levi* ti, geyi vu dob Kupros. ³⁷ Lob yi dob len ti neggëp Yerusalem, lob vonğ bemehöti bağo, lob ḵo monē saga beya mevo vu sinarē lo.

Ananias Luho Sapira

5 Log mehö ngwē nedo arē nebē Ananias, gevenē arē nebē Sapira. Lob Ananias vonğ yi dob len ti bemehö la debağo. ² Rëḵ luho venē devengwëng loḵ ti, lom devun monē saga vewen betu luho yö hir nğaa. Log Ananias ḵo vewen beya mevo vu alam sinarē genër bē monē sèn lo yik pin sènē.

³ Loḵ Pita nër vu yi bē, “Ananias, Satan nare loḵ ayom beğevun dob sagi yi monē vahi geğetetuhin Anon Vabuung. ⁴ Wirek sèn su debağo dob rē lo, og yik nğo honğ nğaa! Log debağo om maḵ monē saga netu honğ nğaa in bē gweğin megwëvonğ noh vu kwam. Ma re nër vu honğ bē gwevonğ paya nabē sènē? Su ġelah monē sènē vewen vun in mehönon mu rē, gaḵ ġelah vun in Anutu!”

⁵ Ananias nğo ġaḡek sagi, lob diik pevis beto neggëp, lob alam sèn vare denelē lo deggöneng böpata rot.

⁶ Lob alam mağëm kedi debom loḵ tob beya delev.

⁷ Ggovek gehes mala löö ggovek ya, log Ananias venē verup yam begganğ ayo, lob su raḵ nğaa sèn töḵ vu regga lo ni rē.

⁸ Lom Pita loḵ tepëḵ vu yi bē, “Maḵ yik melu ḵo monē yoh vu sèn raḵ dob saga ma ma?”

Loḵ avëh nër yah bē, “Eë-ë! Yoh vu! Alu haḵo nebē saga!” ⁹ Rëḵ Pita nër bē, “Melu reggam joo ġaḡek revuh ti gemelu bē seggi Mehöböp yi Anon Vabuung-a? Om gwenğo! Alam sèn delev reggam lo yom denare loḵ veluung avi, om rëḵ debaḵu honğ geving bena dedev!”

¹⁰ Lob pevis bavëh saga diik beto neggëp loḵ Pita vaha, lob alam mağëm deloḵ yam begganğ ayo medelē bē avëh diik meneggëp, lom devaḵu beya delev ving regga.

¹¹ Lom Kerisi-yi-alam pin ving alam pin sèn denğo ġaḡek agi deggöneng böpata rot.

Nğaa Böp Aggagga Verup

¹² Lob sinarē nyēdahis devonğ nğaa böp aggagga raḵ alam vahi besir pin denelē, lob mēm alam sèn denesepa loḵ Yesu lo pin ayoj timu gedenesupin sir loḵ dub-vabuung-böp nenga-gelusën sèn denenër bē Solomon yiyi lo.

¹³ Lob alam vu Yerusalem pin deḵo arēj raḵ, rëḵ deggöneng gesu desupin sir ya ving sir rē. ¹⁴ Rëḵ alam maluh los avëh nğahiseḵë ayoj ya timu vu Mehöböp bederevuh yam ving yi alam, bedetu yu böpata raḵ.

¹⁵ Lob tum denevaḵu alam nijraḵsën meyam debē neggëp loḵ kanyē los bëḵ loḵ aggata, lob denebē sir ti ti ya ya in bē Pita geto mena, og hes gelu ḵenu na mejaḵ sir. ¹⁶ Galam vu nyëğ pin sèn denedo dus vu Yerusalem lo denesupin sir yam. Deneḵo alam nijraḵsën ving alam sèn memö nipaya gwanğ ya sir lo, lob alam saga pin nijvesa raḵ yah ggökin.

Angër Ḵo Sinarē Lo Vër In Ḵarabus

¹⁷ Nebē saga lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp losho yi alam Sadukai* pin denelē Yesu yi alam paya, ¹⁸ om dejoo ġaḡek lob kedi dejom sinarē nyēdahis lo ahon bedetunğ sir luḵ ya ḵarabus. ¹⁹ Rëḵ Mehöböp yi angër yam tahinin repinğ in sir buk vuheng, log ḵo sir to meyah dobnē genër bē, ²⁰ “Ham na bare dub-vabuung-böp ḵatum ayo beham tateḵin ġaḡek vu alam pin nabē degevonğ nabē sènē in denatu mewis medemedo malaj-tumsën.”

²¹ Denğo ġaḡek saga, log monbuk anon lob deyah dub-vabuung-böp bedetateḵin ġaḡek vu alam. Getum alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp losho yi alam ya medo denesupin kaunsor pin yam. Log denër ġaḡek ya begganğ ḵarabus bē degeḵo sinarē nam.

²² Lob hir hur deloḵ ya begganğ ḵarabus, rëḵ sinarē su denedo rē. ²³ Lob yah denër vu sir bē, “He halē begganğ ḵarabus yi repinğ rëḵ desis loḵ beniwëek gahëvavu denare medeneğin. Lob he tahinin, rëḵ he su atöḵ raḵ mehöti genedo begganğ ayo rē.”

²⁴ Lob hir ggev sèn neğin alam loḵ dub-vabuung-böp lo losho alam-deneḵo-seriveng hir ggev denğo ġaḡek saga, lob kwaj ya nğahiseḵë bedenesero degwa. ²⁵ Loḵ mehöti ya verup vu sir benër bē, “Alam sèn ham tunğ sir ya ḵarabus lo denare dub-vabuung-böp ḵatum ayo medenetateḵin ġaḡek vu alam.” ²⁶ Lob hir ggev sèn neğin alam loḵ dub-vabuung-böp lo, losho ahëvavu la, ya deḵo sir. Rëḵ su desis sir gederot rē gema. In deneggöneng in alam bē rëḵ detengwa sir jaḵ ġelönğ.

Sinarē Su Deneggöneng In Kaunsor Rë, Gedenenër Ġaḡek Ranğah

²⁷ Deḵo sir yam medevarah sir nare vuheng loḵ kaunsor lo malaj, galam-deneḵo-seriveng hir ggev böp nër vu sir bē, ²⁸ “He nër niwëek ata vu ham bē ham su na nanër bengö saga ranğah vu alam, rëḵ ham nevonğ in va? Ham nenër ġaḡek saga ya meyoh vu Yerusalem pin beham vonğin bē gweḵo ġaḡek jaḵ nom he nabē

he sis mehö saga mediik!“²⁹ Rêk Pita losho sinarë saga denër yah vu sir bê, “He bê sepa doḵ Anutu yi ḡaḡek namuḡin, gemehönon hir ḡaḡek ḡep tamusën!³⁰ Ham vonḡ paya vu Yesu beham sis yi raḵ ḵelepeḵo*, rëḵ hil ḵenud hir Anutu nër mekedi raḵ yah.³¹ Anutu ḵo yi raḵ yah vavunë betunḡ yi nedo nema vesa. Lob tu ala in geḵo hil nah vu Anutu, gevonḡin ḡerin hil Israel ayod gekevoh hil nḡaa nipaya na.³² He halë nḡaa pin saga, om sën he nanër ranḡah ḡAnon Vabuung sën Anutu vonḡ vu alam sën nengaj yes vu yi ḡaḡek lo tateḵin ḡaḡek sagi ving.”

Gamaliel Nër Bë Alam Kaunsor Denahubin Sinarë

³³ Kaunsor lo denḡo yi ḡaḡek saga lob ahëj sengën pangsën rot gedevonḡin bê dengis sinarë pin saga medenadiik.³⁴ Rêk kaunsor ti arë nebë Gamaliel kedi nare. Yi Parisai* ti, geyi tatovaha horek yi los bengö. Alam pin ahëj neving yi rot los denëḵo yi raḵ. Lob kedi menër vu sir bê degevonḡ sinarë geto dena dobnë teka rë, lob to deya.

³⁵ Log nër vu kaunsor pin bê, “Ham alam Israel! Bë ham gwevonḡ nḡaa ti vu alam sënë, og maḵ ham nḡo kwamin bo nivesa rë.³⁶ Ham raḵ ni bê wirek mehöti arë nebë Tiudas kedi benër bê, ‘Sa, sa mehö los niḡ wëëḵ böpata!’ Lob alam raḵ negḡep alam mehödahis ti (400) yah detamuin yi. Rêk desis yi bediik, log alam sën denetamuin yi lo deveya beya depalët loḵ geyi huk vës bemala maya veröḵ yi.³⁷ Log tum buk sën kiap böp nekevu mehönon arëj lo lob Yudas vu Galilea kedi raḵ beḵo alam vahi yah detamuin yi. Rêk desis yi ving bediik, log alam pin sën denetamuin yi lo deketëḵin sir bemaya.³⁸ Om sën sa bê nanër vu ham nabë ham ḡö-neng in alam saga, geham naḵöök gedemedo rë. Nabë yö denevonḡ huk yoh vu mehönon kwaj, og rëḵ noh paya bebës.³⁹ Gaḵ nabë degwa negḡep vu Anutu yönon, og ham su yoh vu bê rëḵ kwepë sir rë, om ham gweḡin ham in ham su ngis begö vu Anutu!”

Sinarë Kwaj Vesa In Devonḡ Nimumsën Vu Sir In Yesu Arë

⁴⁰ Lob devonḡ ving Gamaliel yi ḡaḡek saga, gedetahi sinarë pin loḵ yah bedeveek sir, log denër niwëëḵ vu sir bê su denanër Yesu bengö ranḡah log delëëin sir medeya.

⁴¹ Lob mëm devuu kaunsor ya geto deyah dobnë, lob kwaj vesa rot in Anutu ḵo sir raḵ belë sir bê deyoh vu bê alam degevonḡ benij namum in Yesu arë.⁴² Lob medo denetateḵin ḡaḡek ranḡah loḵ dub-vabuung-böp geloḵ begganḡ la yoh vu buk pin. Beyö medo denenër Yesu Kerisi bengö ranḡah gaḵ su denevuu rë.

Deggooin Alam Neadvahi-bevidek-luu Raḵ In Dedoḵ Vu Sinarë Lo

6 Nahub geYesu yi hur nḡahiseḵë raḵ, lob sir vahi sën denevengwëḡ Grik ayej lo ahëj sengën vu vahi sën denevengwëḡ alam Yuda ayej † lo. Ahëj sengën raḵ degwa nebë sënë: Alam sën denevengwëḡ

Grik ayej lo denenër bê, “Ham nevo nos ggelek alam yoh vu buk pin log ham su nevo vu he hömin avëh alov lo rë.”

² Lob hurmaluh nepadluho-bevidek-luu muḡinsën desupin Yesu yi hur lo pin yam medenër vu sir bê, “Bë he ḡevuu Anutu yi ḡaḡek na gehe bo nos gelek, og su yoh vu rë!³ Arig lo! Ham nḡo ḡooin ham alam nepad-vahi-bevidek-luu jaḵ rë. Sir sën alam nijvesa ḡAnon Vabuung nedo loḵ sir niwëëḵ lo, gesir sën los kwaj lo. Lob mëm hil ḡevonḡ medegeḡin huk sagi.⁴ Gaḵ heḵ nḡo rëḵ medo in najom jaḵ noh vu buk pin los tateḵin Anutu yi ḡaḡek mu.”

⁵ Alam pin ahëj ving ḡaḡek saga, lob deggooin Stepan, sën mehö yö nevonḡ ving niwëëḵ ata ḡAnon Vabuung nedo niwëëḵ ving yi lo. Log deggooin Pilip luho Prokorus ga, Nikanor luho Timon, geParmenas, geNikolas vu Antiok. Wirek yi alam-yu-ngwë ti rëḵ ḡḡerin yi beloḵ ya metu alam Yuda ti.⁶ Devarah alam saga loḵ sinarë malaj, log dejom raḵ gedebë nemaj rak sir.

⁷ Log Anutu yi ḡaḡek ya meyoh vu nyëḡ pin, balam nḡahiseḵë detu Yesu yi hur vu Yerusalem. Galam-deneḵo-seriveng vahi ayoj neya timu vu yi ving.

Alam Yuda Devonḡ ḡaḡek Vu Stepan

⁸ Anutu vonḡ semusemu los niwëëḵ böpata vu Stepan, lob nevonḡ nḡaa böp aggagga balam denelë.⁹ Rêk alam vahi kedi desis begö raḵ ḡaḡek yah vu Stepan. Alam sagi vu Kurene los Aleksandria, gedenenër hir dub-supinsën-yi saga nebë alam sën devo sir vër in mehö ngwë nemaj ggovek lo hir hir. Gesir vahi vu Kilisia los Asia* ving.¹⁰ Rêk su deyoh vu bê dekeyëh Stepan yi ḡaḡek rë, in Anon Vabuung yö vo kwa nivesa vu yi.

¹¹ Lom devo monë vu mehö la in bê denanër ḡaḡek kuungsën jaḵ Stepan nabë, “He hanḡo bê nenër ḡaḡek pelësën raḵ Moses lu Anutu!”¹² Alam saga devonḡ balam teta los alam-horek-yi galam pin ahëj sengën vu raḵ saga, lob mëm sir yö depesöḡ medejom Stepan ahon bedëḵo ya nare kaunsor mala.

¹³ Log devarah mehö la in bê denanër ḡaḡek kuungsën jaḵ yi lom denër bê, “Mehö saga nenër ḡaḡek nipaya raḵ dub-vabuung-böp sënë, geraḵ Moses yi horek.¹⁴ He hanḡo mehö saga nër bê, ‘Yesu Nasaret saga rëḵ kevoh dub-vabuung-böp sënë gepekwë ḡaḡek wirek hen sën Moses vonḡ vu hil lo benatu agga ngwë jaḵ.”

¹⁵ Lob kaunsor pin detunḡ malaj raḵ Stepan niwëëḵ ata, lom delë mala niḵapiik raḵ nebë angër ti.

Stepan Tateḵin ḡaḡek Vu Kaunsor Lo

7 Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp loḵ tepëḵ bê, “ḡaḡek sagi yönon-a?”

† Vu nyë dahis og alam Yuda denevengwëḡ Hibrü ayej lob Anutu yi ḵapiya muḡeng negḡep loḵ Hibrü ayej. Rêk verup loḵ Yesu yi buk og ayej Hibrü sënë pekwe yi bedenener arë nebë Aram. Aram og dus vu Hibrü ayej rëḵ yööhu teka.

Lob Stepan nĕr yah bĕ, ²“O arig lo, amaĝ lo! Ham gwengŏ rĕ! Wirek hil dobahĕ Abraham nahĕn nedo Mesopotamia gesu ya Haran rĕ, lob vu buk saga ni-wĕĕk ala Anutu tŏk vu yi. ³Lom nĕr vu yi bĕ, ‘Gwevuu hongĝ dob los hongĝ alam na geĝena nyĕĝ len ti sĕn sĕk tato vu hongĝ.’

⁴Lob Abraham vuu Kaldia hir dob geya nedo Haran. Denedo saga bama diikĝ ggovek, loĝ mĕm Anutu vonĝ yi yam nedo nyĕĝ sĕn gwĕbeng hil nado loĝ agi. ⁵Rĕk Anutu su vo dob sĕnĕ len mahen teka vu Abraham in bĕ yŏ geĝin menatu yi nĝaa nirŏp rĕ, gema. Rĕk Anutu nĕr bĕ tamusĕn og rĕk bo dob sagi vu yi benajom ahon, in natu yi mewis lo pin hir dob geving. Rĕk mu, loĝ buk sĕn Anutu nĕr ĝaĝek vu yi agi, og Abraham nalu ma. ⁶Log Anutu nĕr ving bĕ, ‘Hongĝ mewis rĕk na demedo alam-yu-ngwĕ hir dob. Lob rĕk denatu alam-yu-ngwĕ saga hir hur bededeĝinengin sir jaĝ huk ĝarabus noh vu ta jaĝ ĝĕp alam mehŏdahis ti (400). ⁷Rĕk mu tamusĕn, og sĕk ĝevonĝ nyĕvewen vu alam-yu-ngwĕ saga sĕn rĕk dedeĝinengin hongĝ mewis raĝ maggin bŏp lo. Loĝ mĕm rĕk degevuu nyĕĝ sagi na, gedenam denajom jaĝ vu sa ĝĕp sagi.’

⁸Lob Anutu joo ĝaĝek vu Abraham bĕ gerah* nalu maluh lo navij. Lob nahub rĕ loĝ Abraham ĝo nalu Isaak, lob negĝĕp rot beyah verup loĝ buk sĕn netu nemadvahi-bevidek-lŏŏ sĕn ata ĝo yi lo, lob ama rah* navi. Log Isaak vonĝ nebĕ sĕnĕ vu nalu Yakop ving, geYakop vonĝ vu hil degwa nemadluho-bevidek-luu nebĕ saga ving. ⁹Rĕk hil degwa lo saga denelĕ arij Yosep paya, lom devo yi vu alam-yu-ngwĕ bedebaĝo yi. Bedeĝo medeya Ejep betu Ejep ti yi nĝaa meris. Rĕk Anutu nedo ving yi, ¹⁰meloĝ vu yi, beĝo yi vĕr vu nĝaa nipaya pin sĕn deĝinengin yi lo. Vonĝ semusemu los kwa bŏpata vu yi loĝ Ejep hir mehŏ-los-bengŏ Parao mala belĕ. Lob tum Parao tung yi tu ggev yuseĝĕ vu Ejep beneĝin Parao yi begganĝ lu nĝaa pin.

¹¹Lob nahub rĕk meyip bŏpata negĝĕp dob Ejep los Kanaan pin, lob maggin bŏpata tŏk vu sir, behil ĝenud lo su deyoh vu bĕ denatŏk vu nos rĕ. ¹²Rĕk Yakop nĝo bĕ nos nedo Ejep, lob vonĝ hil ĝenud lo deya nos beron muĝinsĕn. ¹³Ggovek ya loĝ sireĝ deyah netu beron luu, lob mĕm Yosep nĕr yi rangah vu ari lo bĕ, ‘Ham arimin sa Yosep.’ Lob mĕm Parao raĝ ni bĕ Yosep yi alam sir. ¹⁴Lob Yosep vonĝ ĝaĝek yah in ama Yakop losho yi alam pin bedeyam vu yi. Sir yoh vu dahis lŏŏ benemadluho menemadvahi (75). ¹⁵Lob Yakop luĝ meya nedo Ejep bediikĝ, log hil ĝenud lo denedo bedediikĝ ving. ¹⁶Lob deĝo navij yom Sekem beyah debĕ loĝ waak sĕn wirek Abraham baĝo vu alam Hamor raĝ monĕ betu yi waak bedub lo.

¹⁷Lom buk sĕn bĕ Anutu gevonĝ nĝaa sĕn wirek nĕr vu Abraham bĕ rĕk gevonĝ lo neggovek in bĕ natŏk nam rangah, lob alam Israel deverŏnĝ bedeggĕrin nyĕĝ Ejep. ¹⁸Beggovek, loĝ Ejep hir mehŏ-los-bengŏ mewis ti verup, lob su raĝ Yosep yi huk nivesa sĕn nevonĝ lo ni rĕ. ¹⁹Om sĕn nevonĝ rii raĝ hil alam, genevonĝ huk ĝarabus vu hil ĝenud lo. Geniwĕĕk rot

bĕ dejuuk naluj maluh niĝŏk lo na demedo dobnĕ medenadiikĝ.

²⁰Loĝ nahub rĕ, loĝ Moses ata ĝo yi loĝ buk saga. Lob Anutu ro hurmahen saga nivesa bemalangeri rot. Lob ata lu ama deĝin yi loĝ begganĝ ayo yoh vu kwev lŏŏ. ²¹Loĝ mĕm ya debĕ yi loĝ bĕl nenga, loĝ tum Parao nalu avĕh ĝo yi ya meneĝin nebĕ sĕn yŏ nalu.

²²Lob Moses luĝ dub ving Ejep hurmahen bedene-tahu yi loĝ alam Ejep hir ĝaĝek los kwa pin, lom tum netu mehŏ los kwa-sevĕrinsĕn-yi genevonĝ huk los ni-wĕĕk ving. ²³Ggovek geMoses yi ta tu mehŏdahis luu raĝ, lob kwa vo bĕ na gelĕ yi alam Israel. ²⁴Lom tŏk raĝ Ejep ti genevasap Israel ti, lob loĝ vu Israel ti sagi bevonĝ nyĕvewen loĝ yah nipaya saga vu besis Ejep ti saga mediikĝ. ²⁵Moses kuung bĕ rĕk yi alam kwaj bo yi nabĕ Anutu vonĝ yi yam in bĕ doĝ vu sir. Rĕk ma gesu kwaj nevo nebĕ saga rĕ.

²⁶Loĝ heng to lob Moses yah verup betŏk vu Israel luu geluho denesis sir. Lob vonĝin bĕ gevonĝ beluho ayoj nakul gebeĝŏ ĝĕp, om nĕr bĕ, ‘Alam-a! Melu arim-in ham lo! Rĕk nebĕ va sĕn melu nevonĝ paya vu ham-ĕ?’ ²⁷Rĕk mehŏ sĕn vonĝ paya vu ari lo ruuk Moses yah genĕr bĕ, ‘Re nĕr vu hongĝ bĕ ĝenatu he ggev los mehŏ sĕn ĝebo nyĕvewen vu he?’ ²⁸Maĝ bĕ ĝengis sa nabĕ sĕn ĝesis Ejep ti bediikĝ veseveng lo?’ ²⁹Nĕr bĕ saga lob Moses ggŏneng beveya meya pevis. Beya nedo alam Median hir nyĕĝ. Lob mĕm rĕk ĝo nalu maluh luu vu sagu.

³⁰Log ta mehŏdahis luu ggovek ya, loĝ mĕm angĕr ti tato yi vu yi negĝĕp nyĕĝ-yumeris dus vu ĝedu Sinai. Angĕr los nengwah daggen loĝ nare ĝele teka niggin ggjin. ³¹Lob Moses lĕ lob kwa ya nĝahiseĝĕ in nĝaa sĕn tŏk vu yi. Lob ya dus in bĕ gelĕ nivesa, lob Mehŏbŏp aye nĕr bĕ, ³²‘Sa Anutu sĕn ĝenum lo hir Anutu sa. Sa Abraham luho Isaak geYakop hir Anutu sa.’ Lob Moses lĕk beggŏneng bĕ su gelĕ.

³³Lob Anutu nĕr vu yi bĕ, ‘Ĝenaĝah suu vĕr in vaham. In nyĕĝ sĕn ĝenare loĝ aga og nyĕĝ vabuung. ³⁴Sa halĕ huk nipaya los maggin pin sĕn dedeĝinengin raĝ sa alam vu Ejep, lob gwĕbeng seluĝ yam in bĕ sa kevelekin sir los ĝaĝo sir vĕr vu nĝaa maggin. Om kwedi jaĝ! Sa bĕ ĝevonĝ hongĝ meĝenah Ejep.’ ³⁵Yiĝ Moses saga sĕn wirek deruu demij vu yi gedenĕr bĕ, ‘Re tungĝ hongĝ bĕ ĝenatu ggev bŏp los mehŏ sĕn ĝebo nyĕvewen vu he?’ lo. Rĕk Anutu vonĝ yi yah in bĕ natu hir ggev los kevelekin sir vĕr, om sĕn vonĝ bangĕr sĕnĕ tŏk vu yi loĝ ĝele mahen teka sĕn lo in bĕ bo ni-wĕĕk vu yi.

³⁶Log yiĝ Moses saga sĕn vonĝ nĝaa bŏp aggagga vu sir vu Ejep, loĝ ĝo sir vĕr beli sir beya deyoh Loo-ĝŏk vuheng meya deĝo loĝ nyĕĝ-yumeris yoh vu ta mehŏ-dahis luu.

³⁷Log yiĝ Moses saga sĕn nĕr vu alam Israel bĕ, ‘Anutu rĕk gevonĝ ham ti natu mehŏ-nanĕr-ĝaĝek-rangah-sĕn nabĕ sa.’

³⁸Log desupin sir ggĕp nyĕĝ-yumeris, lob yiĝ Moses saga sĕn ya nedo ĝedu Sinai ving angĕr bevengwĕng ving yi lo. Log Moses nedo ving hil ĝenud lo, lob ĝo

Anutu yi ġaġek mala-tumsën-yi bevong vu hil, ³⁹ rëk hil kenud lo nij lëlin yi gedekeyëh aye bederuuk yi gekwaj vo bë denah Ejep.

⁴⁰ Lom denër vu Aaron bë, 'Ġesemu he anutu la in degeli he na. In Moses sën ko he vu Ejep meyam lo maḡ ya tena? He duġin!' ⁴¹ Lom mëm desemu burmakau nalu maluh ti kenu raḡ goor betu anutu-kuungsën gedenetung seriveng vu. Log ahëj nivesa in nġaa sën yö desemu raḡ nemaj agi. ⁴² Rëk Anutu ruu demi vu sir in denejom raḡ los ayej loḡ hes los kwev gebetuheng pin sën denedo yaġek babu lo, yoh vu sën alam-denenër-ġaġek-ranġahsën dekevu meneggëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo bë:

'Ham alam Israel, wirek ham nedo ta mehödahis luu vu nyëg-yumeris,

lom ham sis burmakau los sipsip beham vesi netu seriveng.

Maḡ saga ham vong vu sa? Ma!

⁴³ Ham vaḡu anutu-kuungsën Moloḡ yi dub sël ving anutu-kuungsën Rompa yi betuheng kenu. Ham semu nġaa kenu pin saga in bë ham najom jaḡ vu los gweḡo arëj jaḡ,

om sëḡ ġevong nyëvewen vu ham, besëḡ ġevong beham kwesuu nyëg böp Babulon* mena medo ḡarabus vu nyëg adingnë.'

⁴⁴ Wirek hil kenud denedo nyëg-yumeris, lob hir dub sël nedo. Saga sën Anutu yi dub sël getato bë nedo ving sir, lob desemu yoh vu sën Anutu nër tato vu Moses bë gevong lo.

⁴⁵ Ggovek loḡ hil kenud lo deyam ving Yosua in bë degeḡo alam-yu-ngwë hir dob, lob Anutu loḡ vu sir bekevoh alam saga in sir. Vu buk saga deḡo dub sël sën amaj vo vu sir lo sepa, beyam detung nedo rot beberup loḡ Davit yi buk.

⁴⁶ Loḡ mëm Anutu nelë Davit nivesa, lom Davit jom raḡ vu bë rëk dev dub ti vu Yakop yi Anutu. ⁴⁷ Rëk ma geneggëp rot bemëm nalu Solomon rëk lev. ⁴⁸ Rëk mu Mehö-ġayeheng Anutu su nedo loḡ dub sën mehönon denelev raḡ yö nemaj lo rë. In mehö nenër-ġaġek-ranġahsën nër bë:

⁴⁹ 'Mehöböp nër bë sënë:

'Yaġek netu sa sëa sën sa nado raḡ, gedob saga netu nġadoheng sën sa nehebë vahaḡ raḡ lo.

Om re yoh vu bë dev dub ti vu sa in bë sa sewah dok-a?

⁵⁰ Ma ham kuung bë sa nemaḡ su tung nġaa pin sënë rë?"'

⁵¹ Ham alam ayomin niwëëk. Geham ayomin los nengamin dahis. Ham neruuk Anon Vabuung yoh vu buk pin nebë sën ham kenumin lo deneruuk wirek lo.

⁵² Mehö-nenër-ġaġek-ranġahsën ti tena sën ham kenumin lo su denevong paya vu yi rë? Ma! Desis alam sën denenër ġaġek ranġah bë mehö yohvu Yesu rëk nam lo bedediik. Lob yi saga yam, rëk ham tato yi vu alam-begö-yi medesis yi bediik. ⁵³ Angër denevo Anutu yi horek vu ham rëk ham su nesepa loḡ rë."

Detengwa Stepan Raḡ Ġelöng Mediik

⁵⁴ Denġo ġaġek sagi, lob ġaġek sagi gelu ayoj rot. Lom deneköo nyëj, gahëj sengën böpata rot vu Stepan. ⁵⁵ Rëk Anon Vabuung ggërin Stepan ayo, lob varah mala raḡ yaġek niwëëk ata benelë Anutu niḡapi-ik, log lë bë Yesu nare Anutu nema vesa. ⁵⁶ Lob tahi bë, "Om ham gwengö rë! Sa halë bë yaġek tateḡin yi, log Mehönon Nalu nare loḡ Anutu nema vesa!"

⁵⁷ Lob dereseeh rur raḡ gedemir nengaj, log sir pin kedi deserög meya dejom Stepan ahon, ⁵⁸ gederot yi medeḡo medeya Yerusalem ḡatum degwa dobnë, log mëm detengwa yi raḡ ġelöng bediik. Lob alam sën denër ġaġek kuungsën raḡ yi lo dekah hir tob muġin bedetung menedo loḡ mehö maġëm ti arë nebë Saulus vaha bemedo neġin, ⁵⁹ log mëm ya detengwa Stepan raḡ ġelöng. Nahën denesis yi raḡ ġelöng, log pevis mejom raḡ bë, "Mehöböp Yesu! Gweḡo sanog nöḡ vu hong!"

⁶⁰ Lom tung lus luḡ getahi bë, "Mehöböp, su ġebo doḡ nah hir nġaa nipaya sënë!" Log diik ya.

Saulus Nevong Paya Vu Kerisi-yi-alam

8 Saulus vo ġadu loḡ sir in desis Stepan mediik. Lob vu buk saga alam dekedo in bë debo maggin böpata rot vu Kerisi-yi-alam vu Yerusalem medebasap sir. Lob Kerisi-yi-alam pin deveya medeketëḡin sir medeya distrik Yudea lu distrik Samaria gesinarë nyëdahis mu yö nahën denedo nyëg böp Yerusalem. ² Galam vahi sën denesepa loḡ Anutu yi ġaġek medenero lo, sën mëm delev Stepan gedesu böpata rot in yi.

³ Log Saulus mala nesepa bë kevoh Yesu yi alam benama na veröḡ yi, lob nesepa loḡ begganġ pin beneloḡ ya beneḡo maluh gavëh ving, benedadii sir ya ḡarabus.

Denër Bengö Nivesa Vu Samaria

⁴ Lob Kerisi-yi-alam sën deveya medeya jeggin jeggin lo deneḡo loḡ rot beya denenër Bengö Nivesa yoh vu nyëg. ⁵ Pilip luḡ meya nyëg böp ti vu distrik Samaria, lob nër Kerisi vu sir. ⁶ Alam nġahiseḡë denġo yi ġaġek los delë nġaa böp sën nevong lo, lom debë nengaj vu yi pangsën. ⁷ In denelë gememö nipaya sën negwang ya alam nġahiseḡë ayoj lo denġeḡ geto deya in sir. Log alam nġahiseḡë seḡëj neselöngin, gevahaj nipaya, og nijvesa neraḡ. ⁸ Lom mëm alam ayoj tee yi rot vu nyëg saga.

⁹ Lob mehöti arë nebë Simon nedo saga, beyi mehö nerob alam los nevong yesëḡ lu nġaa aggagga, menevong balam Samaria* kwaj neya nġahi in yi gedenër bë yi mehö böp ti. ¹⁰ Lob alam ggev los alam meris pin nijwëëk bë degengö yi ġaġek, lob denenër bë, "Mehö saga ko Anutu niwëëk böpata yönon!" ¹¹ Ni-jwëëk in bë degengö yi ġaġek in nerob alam buk nġahiseḡë los nevong yesëḡ medenelë yi nġaa böp nebë sënë, lob kwaj neya nġahiseḡë.

¹² Loḵ tum mēm Pilip nēr Bengö Nivesa raḵ Anutu-yi-nyëḡ los nēr Yesu Kerisi bengö ranḡah, lom maluh los avëh pin devonḡ ving bederipek bël. ¹³ GeSimon vonḡ ving nebë saga ving beripek bël, lob tum nesepa Pilip beya ving yi. Nelë nḡaa böp aggagga nḡahiseḡë sën Pilip nevonḡ lo, lob kwa neya nḡahiseḡë.

¹⁴ Log tum alam sinarë sën nahën denedo Yerusalem lo denḡo bë alam Samaria* deḡo Anutu yi ḡaḡek raḵ, lom devonḡ Pita lu Jon deya vu sir. ¹⁵ Luho deluḵ meya deto, lom dejom raḵ vu Anutu in bë gevonḡ Anon Vabuung vu alam sën denevonḡ ving lo. ¹⁶ In Anon Vabuung su loḵ yam ggërin ayoj rë, geyö nahën. Gaḵ yik deripek bël raḵ Yesu arë mu. ¹⁷ Om luho debë nemaj raḵ sir, lom mēm Anon Vabuung loḵ yam ggërin ayoj.

¹⁸ Lob Simon lë bë sinarë luho debë nemaj raḵ sir bAnon Vabuung loḵ yam ggërin ayoj, lom ḵo monë ya vu luho ¹⁹ genër bë, "Melu bo niwëëḡ saga vu sa geving, in nabë sa ḡebë nemaḡ jaḵ mehöti, og Anon Vabuung doḵ nam ḡërin yi." ²⁰ Rëḵ Pita nēr vu yi bë, "Höm monë mala nama na veröḵ yi, behonḡ geving! In ḡekuung bë ḡeyoh vu bë ḡebaḡo Nḡaa sën Anutu vonḡ nyëmasën vu hil lo jaḵ monë! ²¹ Su rëḵ ḡedoḵ vu he in huk sënë geving rë, in Anutu lë bë ayom nipaya. ²² Om ḡegwërin ayom begweruu demim vu kwam nipaya saga, ḡegenajom jaḵ vu Mehöböḡ in kevoḡ honḡ nḡaa nipaya sën negḡëp loḵ ayom aga na. ²³ Sa halë bë ayom sis yi pangsën, genḡaa nipaya loḵ nare ayom bejom honḡ ahon."

²⁴ Lom Simon negḡöneng genër yah vu luho bë, "Om maam melu nḡo najom jaḵ vu Mehöböḡ in mēm doḵ vu sa genḡaa sën melu nēr lo ti su natöḵ vu sa!"

²⁵ Lob sinarë luho saga denër Yesu ranḡah bedevonḡ Mehöböḡ yi ḡaḡek yoh vu alam, log mēm luho deyah Yerusalem. Lob luho yah denër Bengö Nivesa ranḡah vu begganḡ-bu nḡahiseḡë vu distrik Samaria ggëp aggata.

Pilip Nër Bengö Nivesa Ranḡah Vu Etiopia Ti

²⁶ Log Mehöböḡ yi angër ti nēr vu Pilip bë, "Kwedi ḡena los ahë sën aggata nevuḡ Yerusalem geya nehöo ayo Gasa. Aggata sën neyoh ya nyëḡ-yumeris lo."

²⁷ Lob Pilip kedi raḵ meya. Loḵ mehö nyëḡ ngwë ti vu Etiopia neyoh aggata saga meneya. Etiopia hir avëh-los-bengö Kandase yi hur böḡ yi, beneḡin yi monë los yi ḵupeḵ nivesa vesa pin. Mehö sënë ya mejom raḵ vu Anutu ggëp Yerusalem geyom to aggata menyah.

²⁸ Medo netevin mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën Yesaya yi ḵapiya raḵ yi karis meyom to aggata vuheng in bë nah mena yi nyëḡ. ²⁹ Lob Anon Vabuung nēr vu Pilip bë, "Ḡena dus vu karis saga meḡena geving!"

³⁰ Lob Pilip seröḡ meya dus vu, lob nḡo bë mehö saga netevin mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën Yesaya yi ḡaḡek, lob loḵ tepëḵ in yi bë, "Maḵ ḡaḡek sën genër aga, maḵ ḡeraḵ degwa ni ma ma?"

³¹ Loḵ mehö saga nēr yah vu Pilip bë, "Bë mehöti su tateḵin vu sa rë, og sëḵ jaḵ degwa ni nabë va?" Lob nēr vu Pilip bë, "Ḡejaḵ nam vavunë balu ajaḵ karis mana!"

³² Ḡaḡek sën negḡëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bemehö-ë netevin lo sënë:

"Deli yi yam nebë sën deneli sipsip yam in bë dengis menadiiḵ, gesu nevengwëḡ rë.

Nebë sën denekeping sipsip nalu nivisi, rëḵ su nesu rë.

³³ Devonḡ nimumsën rot vu yi, rëḵ mehöti su kedi raḵ meloḵ vu yi menër yi ḡaḡek mero rë gema.

Ma rëḵ yi mewis tena in hil nanër rë?

In desis yi mediḵ pevis bemala ma gesu nedo dob rë."

³⁴ Lom avëh-los-bengö yi hur sënë nēr vu Pilip bë, "Ḡetateḵin vu sa rë! Mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën nēr ḡaḡek sagi raḵ re? Yö nēr raḵ yi, ma nēr raḵ mehö ngwë?"

³⁵ Lob Pilip tateḵin Anutu yi ḡaḡek dus ti saga genër Yesu yi Bengö Nivesa degwa tato vu yi. ³⁶ Ggovek geluho medo denetetuḡ aggata medeneya beya deto bël ti, lob mehö saga nēr bë, "Gwelë! Bël negḡëp! Yoh vu bë ḡejipek sa ma ma?"

³⁷ [Loḵ Pilip nēr yah vu yi bë, "Bë ḡevonḡ ving anon loḵ ayom, og mēm!"] Rëḵ bë, "Sa hevonḡ ving Yesu Kerisi bë Anutu nalu yi!" ³⁸ Lob mēm nēr bë karis bare, log luhoḡo medeluḵ ya bël, bemēm Pilip daḡoo yi luḵ ya bël.

³⁹ Log luho deraḵ yom roneḵ, lob Mehöböḡ yi Anon Vabuung ḵo Pilip ya, gemehö sënë su lë yi ggökin rë, rëḵ mu kwa vesa rot mesepa yi aggata beya. ⁴⁰ Gaḵ Pilip, og Anon Vabuung ḵo yi metöḵ ya Asotus pevis, lob ya meyoh vu nyëḡ böḡ pin menër Bengö Nivesa ranḡah. Beya rot beya metöḵ ya Sisarea.

Saulus Ggërin Yi Tu Kerisi Yi Mehö

(Sn 22:4-16; 26:9-18)

9 Log Saulus nahën nenër ḡaḡek los niwëëḡ bë gevonḡ paya vu Mehöböḡ yi hur bengis sir medenadiiḵ. Lob ya vu alam-deneḡo-sriveng hir ggev böḡ, ² benër vu yi bë kevu ḵapiya noh vu alam Yuda hir dub-supinsën-yi pin sën denedo Damaskus lo bebo vu yi. Lob ggev böḡ kevu ḡaḡek loḵ ḵapiya saga nebë, "Nabë Saulus sënë natöḵ vu maluh ma avëh la gedenesepa loḵ Yesu yi aggata, og ḡaḡek ma genaduḡ sir meḡeḡo sir nam Yerusalem."

³ Log Saulus losho ahëvavu la deya raḵ beya deverup dus vu Damaskus, lob pevis benḡaa ti vër vu yaḡek nebë davës beluḵ yam jëh raḵ sir. ⁴ Lob Saulus vës betetolin beya negḡëp dob, log nḡo ḡaḡek ti yam vu vavunë bë, "Saulus, Saulus! Ḡëvo vanë vu sa in va?"

⁵ Rëḵ Saulus nēr yah bë, "Mehöböḡ, honḡ re?" Rëḵ ḡaḡek lo yom ggökin bë, "Sa Yesu sën ḡevonḡ vanë vu sa lo. ⁶ Rëḵ mu kwedi jaḵ meḡena nyëḡ böḡ sagu, genahub rëḵ mēm mehöti rëḵ nanër nḡaa sën gwëvonḡ lo tato vu honḡ!" ⁷ Galam sën deneya ving Saulus lo denare rëḵ denelëḵ besu deyoh vu bë debengwëḡ rë. Log denḡo ḡaḡek saga dedun rëḵ su delë bë mehöti nedo rë.

⁸ Loḵ mēm Saulus kedi nare bemala netum rëḵ nahën mala nepengipin rot, lom maam dejom loḵ ne-

ma bedeli yi ya nyëg böp Damaskus. ⁹ Benedo buk löö, rëk mu yö nahën mala kenod rot, log su negga nos los nenum bël rë.

¹⁰ Loḵ Anutu yi hur maluh ti nedo Damaskus arë nebë Anias. Lob Mehöböp tato yi vu belë nebë pe-sepsën, genër vu yi bë, "Anias!" Rëk bë, "Mehöböp, sa nado-ë!" ¹¹ Lob Mehöböp nër vu yi bë, "Kwedi gena aggata ti sën denenër arë nebë Aggata Niröp agu. Gena Yudas yi begganḡ lob mëm gedoḵ tepëḵ in Tarsus ti sën denenër arë nebë Saulus. Mehö sagi medo nejom raḵ ¹² genelë ngaa nebë pese-spsën bë mehöti arë nebë Anias neloḵ ya begganḡ ayo mebe nema raḵ yi in bë gevonḡ bemala natum megelë nyëg gökin." ¹³ Rëk Anias nër yah vu bë, "Mehöböp, sa hanḡo alam ngahiseḵë denenër mehö saga bë nevonḡ huk agga nipaya rot vu honḡ alam vabuung pin vu Yerusalem, ¹⁴ lob ḵo ḡaḡek vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev in bë naduu alam sën ayej neloḵ honḡ vu agi, in bë dena karabus." ¹⁵ Rëk Mehöböp nër yah vu bë, "Gena! Mehö saga og sa hur ti. Sehooin yi raḵ ggovek ya in geḵo sa bengöḡ bona nanër vu alam-yu-ngwë losho hir alam-los-bengöj, gevu alam Israel geving. ¹⁶ Log senḡo rëḵ tato nivanë aggagga pin sën rëḵ natöḵ vu yi jak sën nanër sarëḡ ranḡah lo vu yi."

¹⁷ Lob Anias ya raḵ. Ya verup beloḵ ya Yudas yi begganḡ ayo log pevis mebe nema raḵ Saulus genër vu bë, "Arig Saulus! Mehöböp Yesu sën töḵ vu honḡ loḵ aggata lo vonḡ sa beseyam in bë malam natum gökin nah, gemëm Anon Vabuung doḵ nam gërin ayom." ¹⁸ Ngaa sën ggërin Saulus mala lo ni nebë ḡël niḵepis mekehe ya pevis, log mala tum ggökin gemëm kedi beripek bël.

¹⁹ Log mëm Saulus gga nos bemëm niwëek loḵ yah, benedo buk vahi ving Yesu yi hur vu nyëg böp Damaskus.

Saulus Nër Bengö Nivesa Vu Alam Damaskus

²⁰ Log pevis meya meyoh vu alam Yuda hir dub-supinsën-yi ggëp nyëg böp Damaskus benër Yesu yi ḡaḡek ranḡah nebë, "Mehö saga yi Mehöböp Nalu!" ²¹ Alam pin denḡo yi ḡaḡek lob delëḵ panḡsën bekenuj ya gedeloḵ tepëḵ vu sir bë, "Mehö saga maḵ sën yiḵ nevonḡ paya vu alam sën ayej neloḵ Yesu arë vu Yerusalem lo! Maḵ yiḵ ya saga sën gwëbeng verup agi in naduu sir sënë megeḵo nah vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev-ë?" ²² Rëk Saulus kedi menër ḡaḡek los niwëek ata, lob alam Yuda sën denedo vu Damaskus lo denḡo yi ḡaḡek, lom kwaj ya ngahi in tato vu sir yönön bë Yesu yi mehö sën Anutu ggooin yi raḵ netu Kerisi.

Alam Yuda Desis Beḡö Vu Saulus Lom Veya Meya

²³ Buk ngahiseḵë ya ggovek ya lob alam Yuda vu nyëg böp Damaskus dejoo ḡaḡek in bë dengis Saulus menadiiḵ. ²⁴ Rëk ngo hir ḡaḡek saga bë vare deneḡin yi loḵ aggata avi pin yoh vu buk los ranḡah in bë dengis yi benadiiḵ. ²⁵ Rëk alam sën denḡo yi ḡaḡek medene-

sepa loḵ lo deḵo yi buk medetunḡ loḵ ḵadaḵaad medevonḡ ggök ya ḵatum ḡelönḡ yu vavunë vu nyëg böp saga nenga, medesejun aggis in yi geluḵ ya dobnë beya.

Saulus Yah Nedo Yerusalem

²⁶ Saulus yah meya betöḵ yah Yerusalem, lom vonḡin bë losho Yesu yi hur demedo jevuh ti, rëḵ deneggö-neng in yi, in kwaj nevo bë su Yesu yi hur maluh yi yönön rë. ²⁷ Rëḵ Barnabas ḵo Saulus beya vu sinarë nyëdahis lo, getateḵin bë Saulus lë Mehöböp ggëp ag-gata benër ḡaḡek vu yi om sën ggërin yi menenër Yesu arë ranḡah los niwëek vu nyëg böp Damaskus rot. ²⁸ Ggovek lom mëm Saulus nedo ving sir medene-sepa sir ggëp Yerusalem. Vonḡ huk niwëek benër Mehöböp arë ranḡah gesu ggöneng rë. ²⁹ Nër ḡaḡek raḵ Yesu vu alam Yuda sën denevengwëḡ Grik ayej lo ving, lob losho denemehoo sir in ḡaḡek saga, lom desero aggata in bë dengis yi benadiiḵ. ³⁰ Rëḵ Kerisi-yi-alam vahi denḡo, lob deḵo yi bedeluḵ medeya Sisarea, bedevonḡ ya Tarsus. ³¹ Nebë saga lom mëm Kerisi-yi-alam pin vu distrik Yudea los Galilea geSamaria denedo nivesa gemaggin su netöḵ vu sir ggökin rë. Yesu yi huk saga niwëek raḵ, lob yi alam pin deneggöneng in Mehöböp gedeneḵo arë raḵ, log Anon Vabuung vo niwëek vu sir lob alam medo deneyam vu sir bengahi-jseḵë loḵ.

Pita Vonḡ Ainas Benivesa Raḵ

³² Lob Pita ya meyoh vu nyëg pin beya meto Luda benedo ving Anutu-yi-alam ggëp sagu. ³³ Lob töḵ vu Luda ti arë nebë Ainas. Seḵë pin selönḡin beneggëp loḵ begganḡ ayo yoh vu ta nemadvahi-bevidek-löö. ³⁴ Lob Pita nër vu yi bë, "Ainas! Yesu Kerisi vonḡ benim vesa raḵ. Om kwedi ḡebahinin honḡ ḵanyë!" Lob Ainas kedi raḵ pevis.

³⁵ Lob alam Luda los Saron pin delë yi, lob mëm deg-gërin sir yom vu Mehöböp.

Pita Ggee Vu Tabita Bevesa Loḵ Yah

³⁶ Yesu yi hur avëh ti nedo Yopa arë nebë Tabita. Sën Grik ayej nenër nebë Dorkas lo. Lob nevonḡ nivesa beneloḵ vu alam sën deneraḵ vu in ngaa lo yoh vu buk pin. ³⁷ Lob loḵ buk saga niraḵ lob diiḵ. Lob deripek yi gedebë raḵ ya neggëp begganḡ ayo vavunë ti.

³⁸ Lob Yopa neggëp dus vu Luda, gehur maluh denḡo bë Pita nedo Luda, lob pevis medevonḡ mehö luu deḵo dik ya vu yi bë, "Ḡenam vu he pevis, gesu ḡenaköpeḵ!"

³⁹ Lob Pita ngo ḡaḡek meya ving luho medeyah deverup lob deḵo yi ya begganḡ ayo vavunë. Lob avëh alov pin ya detetup loḵ yi gevare denesu medenetato tob los röpröp pin sën Dorkas semu vu sir loḵ buk sën yö nahën nedo mala vesa lo. ⁴⁰ Rëḵ Pita ruuk alam pin saga to deyah dobnë, log yun lus log jom raḵ. Log mëm peggirin mala ya vu heljënḡ genër bë, "Tabita, kwedi jak!" Lob avëh mala tum belë Pita gekedi nedo.

⁴¹ Pita jom loḵ Tabita nema beloḵ vu bekedi raḵ, log tahi Anutu-yi-alam los avēh alov saga deyam betato Dorkas vu sir bē vesa loḵ yah. ⁴² Ġaḡek saga yoh vu alam Yopa pin medenḡo, lob sir nḡahiseḡē ayoj neya timu vu Mehōbōp.

⁴³ Lob Pita nedo buk nḡahiseḡē ggēp Yopa. Nedo ving Simon sēn mehō nesemu ḡabi lu nḡaa raḵ reggu navi lo.

Angēr Tōḵ Vu Kornelius Menēr Ġaḡek Vu Yi

10 Rom ti nedo Sisarea arē nebē Kornelius. Alam-begō-yi vu Itali hir kapten ti menēgin alam mehōdahis nemadvahi (100). ² Log losho yi alam pin sēn denedo loḵ ti lo deneggōneng in Anutu medenēko arē raḵ. Nevo monē nḡahiseḡē in bē doḵ vu alam Yuda sēn deneraḵ vu in nḡaa lo, geyō nejom raḵ vu Anutu yoh vu buk pin.

³ Lob buk ti loḵ 3 krōk sehuksēn, lob lē nḡaa ti nebē pesepsēn meneggēp ranḡah rot. Lē bē Mehōbōp yi angēr ti loḵ ya begganḡ ayo vu yi benēr bē, “Kornelius!” ⁴ Lob Kornelius ḡenu verup begēt yi, loḵ nēr bē, “Mehōbōp! Bē va?” Rēḡ angēr nēr yah vu Kornelius bē, “Anutu lē honḡ jomraḡsēn gelē bē ḡeneloḵ vu alam sēn deneraḵ vu in nḡaa lo, log lē bē yoh vu, lob kwa nevo menedo. ⁵ Om gwēvonḡ mehō la dena Yopa bena denatōḵ jaḡ Simon sēn denenēr arē ngwē nebē Pita lo bedegeḡo nom. ⁶ Mehō saga nedo loḵ Simon ngwē sēn yi mehō nesemu reggu navi lo yi begganḡ, dus vu loo nenga.” ⁷ Angēr nēr ḡaḡek nebē saga vu Kornelius ggovek log ya raḵ, log Kornelius tahi yi hur luu ving mehō-begō-yi ti. Mehō-begō-yi saga yi mehō-jomraḡsēn-yi ving. ⁸ Lob Kornelius nēr ḡaḡek saga pin mero vu lōōho, log mēm vonḡ lōōho ya Yopa.

Pita Lē Nḡaa Nebē Pesepsēn

⁹ Lōōho deya beya deneggēp aggata. Genyēḡ heng gelōōho deya medeya dus raḵ vu nyēḡ bōp Yopa log hes vuheng raḵ. Log Pita raḵ ya Simon yi begganḡ yutamangēsēn vavunē in bē najom jaḡ. ¹⁰ Lob diiḡahē, lob kwa vō bē ga nos rēḡ nahēn deneyeh, lob lē nḡaa ti nebē pesepsēn yam vu yi. ¹¹ Lē yaḡek tateḡin log nḡaa ti luḡ meyam dob nebē sēn denejom loḵ tob nyēḡetu lubellu lo, gebōpata rot. ¹² Lob reggu aggagga pin loḵ nedo. Nḡaa pin sēn denevēēng, genḡaa pin sēn vare deneya los deneggevek dob lo. ¹³ Lob ḡaḡek ti yam vu Pita ving bē, “Pita, kwedi ḡengis reggu beḡegwa!”

¹⁴ Lob Pita nēr bē, “Ma rot, Mehōbōp! Sa su rēḡ ḡa rē! Saḡ su naha nḡaa nebē sēnē rē. In he horek nenērin bē nipaya besu yohvu rē.” ¹⁵ Rēḡ ḡaḡek saga yom vu yi netu beron luu nebē, “Nḡaa sēn Anutu nēr bē yohvu, saga su ḡenanēr nabē su yohvu rē!” ¹⁶ Nḡaa pin sēn agi tōḵ vu Pita beron lōō, log pevis betob sēn yah meya vavunē.

¹⁷ Pita nahēn kwa neya nḡahi bē, “Nḡaa sēn sa halē agi degwa nebē va?” log alam Rom sēn Kornelius vonḡ sir yam lo deverup. Lōōho deloḵ tepēḡ in Simon sēn

mehō nesemu reggu navi lo yi begganḡ, lob mēm verup denare loḵ veluung avi.

¹⁸ Log detahi medeloḵ tepēḡ bē, “Simon sēn arē ngwē nebē Pita lo nedo sēnē ma ma?” ¹⁹ Rēḡ Pita nahēn kwa nevo nḡaa sēn lē nebē pesepsēn lo, loḵ Anon Vabuung nēr vu yi bē, “Gwēnḡo? Mehō lōō denesero honḡ! ²⁰ Om kwedi ḡeduḵ meḡena vu sir beham na. Su kwam na nḡahi. Sēnḡo hevonnḡ sir medeyam.” ²¹ Lob Pita luḡ ya vu alam saga benēr bē, “Mehō sēn ham nesero lo, yiḡ sa sēnē. Ma ham yam in-a?”

²² Loḵ denēr bē, “Kornelius, sēn alam-begō-yi hir kapten lo vonḡ he yam. Mehō yohvu sēn neggōneng in Anutu geneḡo arē raḵ, galam Yuda pin denēr bē yi mehō nivesa. Lob Anutu yi angēr ti to menēr vu yi bē gevonnḡ he nam in honḡ behil anah yi begganḡ in bē genḡo honḡ ḡaḡek.”

²³ Lom Pita nēr bedeloḵ ya begganḡ ayo, bevo nos vu sir medegga gedeggēp. Log monbuk lob kedi meya ving sir, lob Kerisi-yi-alam la vu Yopa desepa sir medeya ving.

Pita Ya Kornelius Yi Begganḡ

²⁴ Ya deggēp buk ti vu aggata, loḵ mēm detōḵ ya Sisarea geKornelius medo neḡin sir. Tahi yi alam losho yi mehō la ggovek bedesupin sir benedo denēgin sir.

²⁵ Pita to meloḵ ya begganḡ ayo, lob Kornelius to meya vu bepetev meneggēp loḵ Pita vaha in bē geḡo arē jaḡ.

²⁶ Rēḡ Pita jom loḵ nema mekedi nare genēr vu bē, “Kwedi jaḡ! Sa, og sa mehōnon meris mu!” ²⁷ Lob luho devengwēnḡ gedeyah begganḡ ayo vu alam nḡahiseḡē sēn desupin sir medenedo lo.

²⁸ Lob Pita nēr vu sir bē, “Ham nḡo raḵ ni bē horek niwēēk ata nērin he alam Yuda bē he su ayoh vu bē ana medo geving alam-yu-ngwē, ma ana vatēveḡ vu sir rē. Rēḡ Anutu tato vu sa nebē sa su nanēr mehōti nabē nipaya ma su mehō yohvu rē. ²⁹ Om sēn sa su ḡeyēh ḡaḡek rē. Gaḡ ham kwetaḡ sa lom seyam pevis. Rēḡ sa bē ḡanḡo nirōp nabē ham tahi sa in va?”

³⁰ Lob Kornelius nēr bē, “Nḡaa sēnē tōḵ vu sa bebuk lōō ruu ya ggovek ya. Sa medo najom raḵ loḵ sa begganḡ ayo raḵ 3 krōk sehuksēn lob pevis besa halē mehōti nare geyi tob veroo beniḡapiik. ³¹ Lob nēr vu sa bē, ‘Kornelius, Anutu nḡo honḡ jomraḡsēn ggovek gemedo mekwa nevo monē lu nḡaa pin sēn ḡēvonḡ in bē doḵ vu alam sēn deneraḵ vu in nḡaa lo. ³² Om gwēvonḡ mehō la dena Yopa bena denanēr Simon sēn denenēr arē ngwē nebē Pita lo. Mehō saga nedo loḵ Simon ngwē sēn mehō nesemu reggu navi lo yi begganḡ dus vu loo nenga.’ ³³ Om sēn sa hevonnḡ mehō la deyōk in honḡ. Lob ḡēvonḡ nivesa beḡeyam, om sēn gwēbeng he pin ayam nado loḵ Anutu mala agi in bē he ḡanḡo ḡaḡek sēn Mehōbōp vonḡ vu honḡ in bē ḡenanēr vu he lo.”

Pita Nēr Ġaḡek Ggēp Kornelius Yi Begganḡ

³⁴ Lom mēm Pita nēr bē, “Yōnon rot, gwēbeng seraḡ ni bē Anutu su kwa ya vu mehō los arē ma alam vahi

mu rē. ³⁵ Gaḵ kwa nevo alam vu nyëḡ pin bē: Nabē sir ti göneng in yi begevongŋ nḡaa nohvu, og nelē yi nivesa.

³⁶ Yōnon, Anutu vonḡ yi ḡaḡek vu he Israel, bevongŋ Yesu Kerisi yi Bengō Nivesa vu he. Bengō Nivesa sēn nēr ḡaḡek mamer vu he bē Yesu Kerisi tu alam pin hir Mehōbōp. ³⁷ In ham nḡo raḵ nḡaa sēn Yesu Nasaret nevongŋ lo ni vorot. Wirek Jon nēr ḡaḡek bēl-ripeksēn-yi ranḡah, lob vu buk sagi Yesu verup ggēp Galilea, lob bengō ya meyoh vu nyëḡ pin vu distrik Yudea.

³⁸ Gemaḵ ham raḵ ni bē Anutu ggooin yi raḵ bevongŋ Anon Vabuung los niwëek vu yi, lob ya meyoh vu nyëḡ pin beloḵ vu mehōnon. Anutu nevo niwëek vu yi, lob vongŋ alam sēn Satan nevongŋ paya vu sir lo benijvesa neraḵ. ³⁹ Gehe sēnē halē yi wirek, lob sēn he nanēr ḡaḡek ranḡah raḵ nḡaa pin sēn nevongŋ vu Yerusalem los nyëḡ pin vu distrik Yudea lo. Gesēn derekō yi raḵ ḵelepeḵo* gedesis mediik lo. ⁴⁰ Rēḵ buk netu löö lob Anutu nēr bekedu raḵ yah, log tato yi ranḡah. ⁴¹ Su tato yi balam Yuda pin delē rē. Gaḵ yik yō tato yi vu he sēn wirek Anutu ggooin he raḵ in bē he nanēr yi ḡaḡek ranḡah lo. Kedi raḵ yah vu bedub, lob he ha los anum ving yi. ⁴² Log nēr vu he bē he nanēr yi ḡaḡek pin ranḡah vu mehōnon nabē Anutu ggooin yi raḵ in bē gengō alam-malaj-vesa los alam-diiḵsēn pin hir ḡaḡek. ⁴³ Alam-denenēr-ḡaḡek-ranḡahsēn pin denēr yi ḡaḡek ranḡah nebē: Anutu nekevoh alam pin sēn ayoj neya timu vu Yesu lo hir nḡaa nipaya ya raḵ Yesu arē los niwëek.”

Alam-yu-ngwë Deḵo Anon Vabuung

⁴⁴ Pita nahēn nenēr ḡaḡek saga, log Anon Vabuung yam raḵ ya alam pin sēn denḡo yi ḡaḡek agi lo. ⁴⁵ Alam Yuda sēn ayoj neya timu vu Yesu wirek gedeyam ving Pita lo, delēk anon rot in denelē bē Anutu keseh Anon Vabuung raḵ alam-yu-ngwë ving. ⁴⁶ Denḡo sir gedenenēr ayej aggagga bedeneḵo Mehōbōp arē raḵ, lob Pita nēr bē, ⁴⁷ “Alam sēnē deḵo Anon Vabuung nebē hil, om re rēḵ nanēr in bēl-ripeksēn-yi in sir-a?”

⁴⁸ Lob nēr vu alam sēn deyam ving yi lo bē dejipek sir jaḵ Yesu Kerisi arē. Lob tum deketaḡ vu Pita bē medo buk la geving sir rē.

Pita Tateḵin Kornelius Yi ḡaḡek Vu Kerisi-yi-alam Ggēp Yerusalem

11 Sinarē nyëdahis losho arij lo sēn denedo yoh vu distrik Yudea pin lo denḡo ḡaḡek bē alam-yu-ngwë deḵo Anutu yi ḡaḡek ggovek ya ving. ² Log Pita raḵ meyah Yerusalem, lob alam Yuda sēn denesepa loḵ Yesu lo denēr yi, in niwëek bē degerah* alam sēn deneggēr in sir yah vu Yesu lo navij pin nabē sēn sir Yuda lo. ³ Gedenēr yi bē, “Ġeraḵ ya alam sēn su derah* navij rē lo hir begganḡ gegewa nos ving sir!” ⁴ Rēḵ Pita tateḵin nḡaa pin sēn tōḵ vu yi lo vu sir bē, ⁵ “Sa nado nyëḡ böp Yopa, besa medo najom raḵ loḵ hes vuheng, lob sa halē nḡaa ti nebē pesepsēn. Sa halē nḡaa böpata nebē sēn denejom loḵ tob nyëḵetu lubeluu, beluḵ

vu yaḡek meyam to nedo dob dus vu sa. ⁶ Lob sa hetung malaḡ raḵ tob saga ayo peggo rot, lob sa halē bē reggu aggagga pin sēn denedo dob lo denedo loḵ. Reggu pin sēn vare neya los neggevek dob lo, gesēn nevëeng vavunē lo. ⁷ Lob sa hanḡo ḡaḡek ti yam vu sa bē, ‘Pita, kwedi ḡengis reggu beḡegwa!’ ⁸ Rēḵ senēr bē, ‘Mehōbōp, ma rot! Saḵ su naha nḡaa nebē sēnē rē! In he horek nenēr in bē nipaya gesu yohvu rē.’ ⁹ Lob ḡaḡek sēn yam vu yaḡek lo nēr vu sa netu beron luu nebē, ‘Nḡaa sēn Anutu nēr bē yohvu lo, og su ḡenanēr saga nabē su yohvu rē!’ ¹⁰ Lob nḡaa pin saga yam netu beron löö, log yah beya yaḡek ggōkin.

¹¹ Log mehōti nedo Sisarea bevongŋ mehō löö deyam in sa lob pevis belöho verup denare loḵ begganḡ sēn sa nado loḵ lo veluung avi. ¹² Lob Anon Vabuung nēr vu sa bē, ‘Ġena geving sir. Su kwam na nḡahi!’ Lob arig lo nemadvahi-bevidek-ti sēnē deya ving sa behe ya malok ya Kornelius yi begganḡ. ¹³ Lob Kornelius nēr vu he bē lē angēr ti genare loḵ yi begganḡ ayo benēr vu yi bē, ‘Gvevonḡ mehō la dena Yopa bena denanēr Simon sēn arē ngwë nebē Pita lo nam. ¹⁴ Og rēḵ nanēr ḡaḡek la vu hongŋ, lob Anutu rēḵ geḵo hongŋ los hongŋ alam pin nom vu yi jaḵ ḡaḡek saga.’

¹⁵ Lob sa nahēn nanēr ḡaḡek vu sir, lob Anon Vabuung loḵ yam ggēr in ayoj nebē sēn loḵ yam ggēr in hil muḡinsēn lo. ¹⁶ Lob sa kwaḡ vo Mehōbōp yi ḡaḡek ggōkin, sēn nēr bē, ‘Jon neripek alam raḵ bēl mu, gaḵ Anon Vabuung rēḵ doḵ nam ḡerin ham.’ ¹⁷ Wirek hil ayod ya vu Mehōbōp Yesu Kerisi, lob Anutu vonḡ Anon Vabuung vu hil, lob yik vonḡ Anon Vabuung vu sir nebē saga. Nebē saga lob sa su nebē re in bē seḡerin Anutu rē?”

¹⁸ Denḡo Pita yi ḡaḡek saga, lob devuu hir ḡaḡek sagi ya gedeko Anutu arē raḵ bedenēr bē, “Oo maḵ Anutu yoh vu bē ḡerin alam-yu-ngwë ayoj nah vu yi geving in demedo malaj-tumsēn.”

Kerisi-yi-alam Vu Antiok Deḵo Huk Raḵ Muḡinsēn

¹⁹ Desis Stepan ggovek loḵ mēm maggin böpata tōḵ vu Kerisi-yi-alam, lob deveya medeya beya depalēt loḵ bedeya Ponisia los Kupros gAntiok. Rēḵ su denēr Bengō Nivesa vu alam-yu-ngwë rē. Gaḵ yō ya denenēr vu alam Yuda mu. ²⁰ Loḵ sir la vu dob Kupros, gevahi vu Kurene, deya nyëḡ böp Antiok bedenēr ḡaḡek vu alam Grik ving. Denenēr Mehōbōp Yesu yi Bengō Nivesa ranḡah vu sir, ²¹ lob Mehōbōp loḵ vu sir balam Grik nḡahiseḵē devongŋ ving medeggēr in sir yah vu yi.

²² Lob Kerisi-yi-alam vu Yerusalem denḡo ḡaḡek sagi, lob devongŋ Barnabas ya Antiok. ²³ Ya metōḵ ya vu sir lob lē bē Anutu vonḡ semusemu benedo ving sir, lob ahē nivesa. Lom mēm lev horek loḵ sir pin bē degurek Mehōbōp babu bekwaj bo yi timu noh vu buk pin.

²⁴ Barnabas yi mehō nivesa gAnon Vabuung pup ayo, bevongŋ ving niwëek ata.

Lob alam vu böpata deggēr in sir medelok yam ving Mehōbōp yi alam. ²⁵ Lob mēm Barnabas ya Tarsus in bē sero Saulus. ²⁶ Lob tōḵ raḵ yi beḵo beyah Antiok, beluho denedo ving alam vu Antiok yoh vu ta ti,

beluhu detahu alam ngahisekë loḵ Anutu yi ḡaḡek. Lob mēm yiḵ alam Antiok saga detahi ggev raḵ Mehöböp yi hur muḡinsën nebë Kerisi-yi-alam.

²⁷ Luho nahën denedo saga lob alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën vahi vu Yerusalem deluḵ medeya Antiok, ²⁸ lob sir ti arë nebë Agabus kedi nare, log Anon Vabuung nër ḡaḡek ranḡah verup avi bē meyip böpata rëḵ natöḵ vu dob pin. Lob yi ḡaḡek saga anon raḵ loḵ mehö-los-bengö Klaudius yi buk. ²⁹ Lob Yesu yi alam vu Antiok dejoo ḡaḡek venuh bē degevonḡ monë noh vu nemaj na vu arij lo vu distrik Yudea in doḵ vu sir. Denevonḡ yoh vu sir ti ti, gesu deneggulin rë. ³⁰ Lob devo monë saga vu Barnabas lu Saulus beluhu deḵo yah vu alam ggev vu Yerusalem.

Herot* Sis Yakobus Mediḵ Geduu Pita Ya Ḷarabus

12 Loḵ buk saga mehö-los-bengö Herot* jom Kerisi-yi-alam vahi ahon in bē ngis sir. ² Lom nër vu yi alam-beḡö-yi bedeketöv Jon ari Yakobus kwa raḵ paëp bediḵ. ³ Lob lë bē alam Yuda ahëj ving huk ni-paya saga, lob nër vu yi ahëvavu bedetunḡ Pita luḵ ya Ḷarabus ving. Jom yi ahon loḵ Buk-ggöksën-yi* yi buk ti, ⁴ betunḡ yi loḵ ya nedo Ḷarabus, in kwa nevo bē Buk-ggöksën-yi* yi buk pin govek na log mēm geḵo menam bare alam Yuda malaj. Nebë saga log tato alam-beḡö-yi lubeluu lubeluu yoh vu yu lubeluu in degeḡin Pita medepekwë sir in.

⁵ Lob medo deneḡin Pita loḵ Ḷarabus, rëḵ Anutu-yi-alam medo denejom raḵ in yi los ayoj dahis vu Anutu buk geranḡah.

Angër Ti Ḷo Pita Vër In Ḷarabus

⁶ Deduu Pita raḵ sëng böp luu benedo Ḷarabus gemëm Herot* vonḡin bē geḵo yi nam ḡaḡek monbuk. Alam-beḡö-yi luu denare veluung avi bedeneḡin, log deduu luu nemaj vetii Pita nema vahi vahi geneggëp loḵ luho vuheng atov bebuk vuheng raḵ.

⁷ Loḵ Mehöböp yi angër ti verup beniḵapiik jëh raḵ begganḡ Ḷarabus saga ayo. Lob angër sis Pita kweben genër vu yi bē, "Kwedi jaḵ pevis!" Lob sëng luho vepul in Pita nema beto nedo. ⁸ Log angër nër vu yi bē, "Gw-evëh hongḡ kabi los gwetunḡ hongḡ suu nah!"

Pita vonḡ nebë saga, lob angër nër ggökin bē, "Ḷë-jöp hongḡ röpröp-ayööng-yi nah geḡetamuin sa!"

⁹ Lob Pita vuu begganḡ Ḷarabus ayo getamuin yi beya, rëḵ mu su raḵ nḡaa sën angër vonḡ vu yi agi ni bē yonon rë, gaḵ kuung bē maḵ neggëp melë pesep-sën mu. ¹⁰ Luho deya, beya dekesuu alam-beḡö-yi la ggovek ya, geluho ya deverup dekesuu la ving gedetöḵ ya repinḡ aën sën deduḵ nah dobnë lo, lob repinḡ saga yö tahinin yi in luho geluho to deya dobnë beya deyoh ya aggata ti. Log pevis bangër mehor bevuu Pita geya.

¹¹ Loḵ mēm Pita ḵenu loḵ yah lob nër bē, "O gwëbeng mēm serak ni rot bē Mehöböp vonḡ yi angër yam ḵo sa vër loḵ Herot* nema, gelokḡ nḡaa pin sën alam Yuda kwaj nevo bē degevonḡ vu sa lo." ¹² Pita kwa vo nebë

saga ggovek, log mēm ya meya Jon sën denenër arë ngwë nebë Markus lo ata Maria yi begganḡ. Alam ngahisekë desupin sir raḵ begganḡ saga bemedo denejom raḵ. ¹³ Log Pita ya verup nare dobnë gepepa raḵ repinḡ, lob hur avëh ti arë nebë Roda ya in bē tahinin. ¹⁴ Lob nḡo Pita aye beraḵ ni lob kwa vesa rot beḵenu pesöng ya, lom kwa virek gesu tahinin repinḡ rë, gaḵ seröḡ meyah begganḡ ayo benër vu sir bē, "Pita verup nare loḵ veluung avi!" ¹⁵ Rëḵ denër vu bē, "O! Maḵ ḡenepesep!" Rëḵ pasanḡ nër niwëëk bē, "Ma! Verup nare yonon rot!" Loḵ denër bē, "Om maḵ sagaḵ ḵenu!" ¹⁶ Rëḵ Pita vare nepepa raḵ repinḡ benare rot, loḵ mēm detahinin gedelë yi, lob delëḵ meḵenuj ya.

¹⁷ Loḵ Pita vonḡ nema bē ayej nama, log mēm turin ḡaḡek pin sën Mehöböp ḵo yi vër in begganḡ Ḷarabus beto mejom dob lo vu sir. Log nër ving bē, "Ham na nanër ḡaḡek sënë vu Mehöböp ari Yakobus losho hil arid sën Kerisi-yi-alam lo." Log Pita to meyah dobnë, beya nyëḡ ngwë.

¹⁸ Log mēm ranḡah raḵ behes mala töḵ lob alam-beḡö-yi delëḵ anon beyö denelokḡ tepëḵ vu sir medenenër bē, "Pita ya tena?" ¹⁹ Lob Herot* vonḡ yi alam-beḡö-yi ya denesero Pita, rëḵ ma gesu detöḵ vu yi rë. Lom mēm Herot* loḵ tepëḵ in alam-beḡö-yi lubeluu sën deneḡin Pita buk lo rot. Rëḵ ma lob nër bedesis sir medediḵ, log tum Herot* vuu distrik Yudea geluḵ meya nedo nyëḡ böp Sisarea.

Herot* Diiḵ Ya

²⁰ Log Herot* ahë sengën böpata vu alam Ture los Sidon, lob desupin sir in bē dena vu yi. Lob desemu ḡaḡek vu Blastus sën neḡin yi begganḡ los ḵupeḵ lo ggovek rë bē rëḵ doḵ vu sir, loḵ mēm desu vu mehö-los-bengö Herot* bē semu ḡaḡek saga gedemedo. Nij wëëk bē gevonḡ nabë saga in denebago nos loḵ yi dob, gaḵ nabë nama, og rëḵ degeḵo nos vu tena?

²¹ Lob Herot* ggoojin buk ti raḵ, lob vuneḵ raḵ alam-los-bengöj hir tob vuneḵsën, geraḵ nedo alam-los-bengöj hir sëa benër ḡaḡek vu sir. ²² Lob alam saga detahi bedeḵo yi raḵ bē, "Aye nebë anutu ti nevengwëngḡ! Gaḵ mehönon og su denenër ḡaḡek nebë sagu rë!" ²³ Rëḵ Herot* su dahun arë vu sir genër bē degeḵo Anutu soḡek arë jaḵ rë, om Mehöböp yi angër vonḡ bebebën gga ahë pevis mediḵ.

²⁴ Log Mehöböp yi ḡaḡek niwëëk raḵ meyoh vu nyëḡ pin. ²⁵ Lob Barnabas luho Saulus devonḡ hir huk vu Yerusalem beggovek ya, log mēm luho deyah medeya Antiok. Luho deḵo Jon sën arë ngwë nebë Markus lo sepa, meya ving luho.

Devonḡ Barnabas Luho Saulus Deya Huk Sinarë Nyë-muḡinsën

13 Kerisi-yi-alam vu Antiok hir alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën la, getatovaha la, medenedo. Sir sën arëj agi: Barnabas, geSimeon sën denenër arë ngwë nebë Veriik lo, geLusius vu Kurene ga, Manain sën luho mehö-los-bengö Herot* derig loḵ ti lo ga,

Saulus. ² Denedo loḵ buk ti lob sir sën Kerisi-yi-alam agi ayej ggërin nos medenedo, gemedo denejom raḵ vu Mehöböp. Lob Anon Vabuung nër vu sir bë, "Ham göoin Barnabas luho Saulus jaḵ in huk sën sa tato luho in bë luho degevonḡ lo." ³ Lob ayej ggërin nos gedenejom raḵ ggökin, gemëm debë nemaj raḵ luho gedevonḡ luho ya.

Luhu Denër Bengö Nivesa Ggëp Kupros

⁴ Anon Vabuung vonḡ luho ya, lob luho deluḵ medeya Selusia mederaḵ yaḡ vu saga bedeggök loo medeya Kupros. ⁵ Luhu detöḵ ya Salamis, lob luho denër Anutu yi ḡaḡek loḵ alam Yuda hir dub-supinsën-yi la. Jon sën arë ngwë nebë Markus lo neya ving luho beneloḵ vu luho. ⁶ Lob lööho detetuu aggata medeya deyoh vu dob Kupros vahi sagu, belööho detöḵ ya Papos. Lob lööho detöḵ raḵ Yuda ti arë nebë Bar-Yesu. Yi mehö nerob alam los nevonḡ yesek lu nḡaa aggagga, rëḵ nenër yi bë yi mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën ti. ⁷ Mehö-nenër-ḡaḡek-kuungsën sënë nevonḡ huk vu kiap böp arë nebë Sergius Paulus, mehö kwa böp. Lob Sergius sënë tahi Barnabas luho Saulus deya vu yi in bë luho denanër Anutu yi ḡaḡek begenḡo. ⁸ Rëḵ mehö nerob alam Bar-Yesu sën denenër arë loḵ Grik ayej nebë Elumas lo, nevonḡ in bë gërin luho gekiap su gërin yi besepa doḵ Yesu. ⁹ Rëḵ Anon Vabuung loḵ ya meggërin Saulus sën denenër arë ngwë nebë Paulus lo ayo, lob tunḡ mala raḵ Elumas niwëek genër bë, ¹⁰ "Satan nalu hong! Genevonḡ ayem vu ḡaḡek anon pin! ḡaḡek kuungsën pin los ḡaḡek nipaya saga pup ayom ya! Genevonḡ paya vu Mehöböp yi aggata nivesa pin! Maḵ su kwam nevo bë gwevuu na rë?" ¹¹ Om gwenḡo! Gwëbeng Mehöböp nema vonḡin ngis hong bemalam gemir. Su rëḵ gwelë nyëḡ rë gerëḵ gemedo nabë saga noh vu buk nḡahi rot!" Paulus nër bë sagi, log pevis bElumas mala raru loḵ, log ketul loḵ beya nese-ro mehönon sën denajom doḵ nema bedetato aggata vu yi lo. ¹² Kiap böp lë nḡaa saga, lob vonḡ ving. In lëḵ anon meranḡa nema in Mehöböp yi ḡaḡek.

Luhu Devonḡ Huk Ggëp Antiok Ngwë Vu Distrik Pisidia

¹³ Paulus losho alam sën desepa yi lo devuu Papos, log yaḡ ḵo sir ya Perga ggëp distrik Pampulia, rëḵ Jon sën arë ngwë nebë Markus lo vuu sir geyah meya Yerusalem. ¹⁴ Gesir vu Perga beya detöḵ ya Antiok vu distrik Pisidia. Log Buk-sewahsën-yi* lob deloḵ ya dub-supinsën-yi beto denedo ving alam Yuda. ¹⁵ Alam ggev detevin Moses yi horek los alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḡaḡek vu alam ggovek ya, log mëm denër vu Paulus losho alam sën desepa yi lo bë, "Arig lo, nabë ham ḡaḡek la neggëp in bë bo niwëek doḵ alam ayoj, og ham nanër nam."

¹⁶ Lob Paulus kedi nare mevonḡ nema raḵ bë ayej nama, log mëm nër bë, "Ham alam Israel sagi, geham alam-yu-ngwë sën ham nehöneng in Anutu meneḵo yi raḵ lo, ham gwenḡo rë!" ¹⁷ Hil Israel hil ḵenud lo denedo nebë alam-yu-ngwë loḵ dob Ejep wirek, loḵ mëm Anu-

tu ggooin sir raḵ bevonḡ bengahijsekë loḵ, loḵ tum ḵo sir vër in nyëḡ saga raḵ niwëek. ¹⁸ Lob jom yi ahon loḵ nyëḡ-yumeris geneḡin sir yoh vu ta mehödahis luu.

¹⁹ Tum vu Kanaan lob Anutu kevoh alam yu nemad-vahi-bevidek-luu ya, log vo hir dob vu alam Israel.

²⁰ Lob dejom dob sënë ahon medenedo loḵ yoh vu ta 450. Log ggooin alam ggev raḵ in bë degeḡin sir. Rot beverup loḵ mehö-nenër-ḡaḡek-ranḡahsën Samuel yi buk.

²¹ Lob vu buk saga denesu vu Anutu bë gevonḡ mehö-los-bengö ti in geḡin sir, lob Anutu vonḡ Saulus sën Kis nalu lo vu sir. Yi degwa vu Benyamin, lob tu mehö-los-bengö menedo yoh vu ta mehödahis luu.

²² Rëḵ mëm Anutu ruuk yi ya getunḡ Davit netu hir mehö-los-bengö loḵ yah ben. Tateḵin Davit vu sir bë, 'Sehooiin Yese nalu Davit raḵ ggovek. Sahëḡ ving yi vorot, in rëḵ tamuin sa ḡaḡek.' ²³ Anutu vonḡ yoh vu sën nër wirek bë rëḵ gevonḡ lo, lob anon raḵ. Vonḡ Davit* yi mewis ti sën Yesu verup vu Israel in bë geḵo hil vër in hil nḡaa nipaya nyëvewen. ²⁴ Yesu yö nahën, log Jon muḡin benër ḡaḡek ranḡah vu alam Israel pin bë degërin sir vu hir nḡaa nipaya gedejpek bël. ²⁵ Lob dus raḵ in bë Jon yi huk govek na, lob nër bë, 'Ham kuung bë sa re? Sa su mehö sën ham neḡin lo rë. Om ham gwenḡo rë! Mehöti sën rëḵ tamuin sa menam, og sa su mehö nig vesa yohvu in bë sa natu yi hur ti meḵevelekin vaha suu rë.'

²⁶ Arig lo, ham sën Abraham yi mewis ham, geham alam-yu-ngwë vahi sën ham nehöneng in Anutu lo, og Anutu vonḡ ḡaḡek sënë yam vu hil pin in bë geḵo hil vër in hil nḡaa nipaya nyëvewen. ²⁷ Alam sën denedo Yerusalem losho hir alam ggev lo su derak Yesu sagi ni nivesa rë, gesu detöḵ raḵ alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën hir ḡaḡek sën denenër loḵ Buk-sewahsën-yi* pin lo degwa rë. Om dejoo yi ḡaḡek bë nadiiḵ, lom ḡaḡek sën alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën denenër wirek lo anon raḵ. ²⁸ Su delë bë vonḡ nḡaa ti paya in bë dengis yi rë, rëḵ detahi niwëek vu Pilatus bë ngis yi menadiiḵ. ²⁹ Devonḡ yoh vu nḡaa pin sën alam-denenër-ḡaḡek-ranḡahsën dekevu wirek meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo, banon raḵ ggovek ya. Log deḵo yi vër vu kelepeḵo* beya debë yi ya bedub. ³⁰ Rëḵ Anutu vonḡ bekedo raḵ yah vu bedub ggökin. ³¹ Kedi raḵ vu bedub, lob tato yi vu alam sën denesepa yi vu Galilea wirek gederak medeya Yerusalem ving yi lo. Lob gwëbeng alam saga sën medo denenër yi ḡaḡek ranḡah vu mehönon.

³² Lob he yam in bë nanër yi Bengö Nivesa vu ham nabë nḡaa sagi sën wirek Anutu nër vu hil ḵenud lo bë rëḵ gevonḡ lo, ³³ saga gwëbeng Anutu vonḡ banon raḵ vu hir mewis lo sën hil agi ggovek ya. Saga nebë vonḡ meYesu kedi raḵ yoh vu ḡaḡek sën neggëp loḵ Saam netu luu lo bë:

'Sa naluḡ hong. Sa haḵo hong gwëbeng!'

³⁴ Log nër wirek bë rëḵ gevonḡ bekedo jaḵ nah vu bedub, gesu yoh vu bë rëḵ gëp mepetar na rë, in Anutu nër bë:

'Sêk ðevonð ngaa nivesa vesa pin sên wirek senër bē sêk ðevonð vu Davit lo vu ham yōnon.'

³⁵ Log tatekin ðaçek sênē raç ðaçek ngwē sên nebē:

'Su rēk gwevuu hong mehō vabuung mepetar na rē.'

³⁶ Hil araç ni bē Davit nedo dob, lob nevonð huk yoh vu Anutu kwa Beverup loç buk sên diiç lo. Lob delev yi beya neggëp ving ama lo bu lo bemēm petar ya yōnon. ³⁷ Gaç mehō sên Anutu vonð mekedi raç lo, og saga su petar ya rē. ³⁸ Om arig lo, sa bē ham jaç ni, om sên he nanēr ðaçek ranğah vu ham bē: Mehō saga sên yoh vu bē kevoh ham ngaa nipaya na. ³⁹ Moses yi horek og su yoh vu bē rēk kevoh ham ngaa nipaya na genanēr nabē ham alam yohvu rē. Rēk mehō saga sên mēm yoh vu bē kevoh alam pin sên ayoj na timu vu yi lo hir ngaa nipaya pin na, genanēr sir nabē sir alam yohvu. ⁴⁰ Nebē saga, om ham gwegin ham! In ngaa sên alam-denenēr-ðaçek-ranğahsên denenēr wirek lo su natōk vu ham. Sên nebē:

⁴¹ 'Ham sên nenēr ðaçek pelēsēn, ham gwelē!

Ham kwamin na nğahi, beham malamin nama!
In sa hevonð huk ti loç ham buk sên ham nedo-ē,
rēk mu nabē mehōti nanēr sagi vu ham,
og ham su rēk gwevonð geving yi ðaçek rē!'''

⁴² Ggovek log Paulus luho Barnabas bē geto denah dobnē, lob alam saga denēr vu luho bē luho nom denanēr ðaçek sagi doç Buk-sewahsên-yi* ngwē tamusēn gōk nahin. ⁴³ Log deketēkin sir, loç alam Yuda nğahisekē losho alam-yu-ngwē sên deggērin ayoj medenejom raç ving alam Yuda lo deya vu Paulus luho Barnabas, lob luho delev horek loç sir bē nij wēek be-degevonð geving Anutu yi semusemu sên nevonð vu sir lo.

⁴⁴ Log Buk-sewahsên-yi* ngwēgu, lob alam vu nyēg saga pin yam desupin sir in bē degenço Anutu yi ðaçek. ⁴⁵ Rēk alam Yuda delē alam nğahisekē yam denedo, lob ayoj sis yi vu luho gedemehoo Paulus yi ðaçek pin bedenēr ðaçek nipaya raç. ⁴⁶ Nebē saga lom Paulus lu Barnabas denēr yah niwēek ata bē, "Yōnon! Huk neggëp vu aluu bē alu ðaço Anutu yi ðaçek sênē nam vu ham namuğin. Rēk ma geham ruu demimin vu, lob saga tato bē ham su yoh vu bē rēk medo malamin-tumsēn degwata rē. Om ham gwengo rē! Alu rēk peggirin he nah benanēr vu alam-yu-ngwē sênē.

⁴⁷ In Mehōböp nēr vu he bē:

'Sa hevonð hong in ğenatu alam-yu-ngwē hir ranğah, megedoç vu sir noh vu dob pin megweço sir nom vu sa.''''

⁴⁸ Alam-yu-ngwē saga denço yi ðaçek, lob ahēj nivesa rot in Mehōböp yi ðaçek, galam pin sên Anutu yō ggooin sir raç bē demedo malaj-tumsēn degwata los degwata lo devonð ving. ⁴⁹ Lob Mehōböp yi ðaçek saga ya meyoh vu nyēg saga pin. ⁵⁰ Rēk alam Yuda deloç avēh los arēj sên denejom raç ving sir lo la ahēj, gedeloç ggev maluh vu nyēg sagu la ahēj ving bē nij tebō in Paulus lu Barnabas gedegetii luho na in hir nyēg.

⁵¹ Lob luho detetēhin kebus in vahaj in bē tato hir huk nipaya sên rēk gëp degwata vu sir lo vu sir, log

luho deya Ikonium. ⁵² Lob sir sên denço Yesu yi ðaçek ggëp Antiok medevonð ving lo, ahēj nivesa rot gemēm Anon Vabuung luç yam ggērin ayoj.

Paulus Luho Barnabas Devonð Huk Vu Ikonium

14 Vu Ikonium og luho devonð nebē sên Antiok lo. Luho deloç ya alam Yuda hir dub-supinsên-yi bedenēr Bengō Nivesa ranğah. Luho denēr nivesa, lob alam Yuda los alam Grik yu bōpata devonð ving. ² Rēk alam Yuda vahi su devonð ving rē, lob deloç alam dahis ahēj bedenēr ðaçek nipaya raç Kerisi-yi-alam. ³ Paulus luho Barnabas denedo buk nğahi vu Ikonium gesu deneggōneng rē. Gaç luho nijwēek medenēr Mehōböp yi ðaçek ranğah, lob Mehōböp vonð niwēek loç luho nemaj, beluho devonð ngaa bōp bōp los huk aggagga in bē tato vu alam nabē ðaçek semusemu sên denenēr lo yōnon. ⁴ Rēk alam nyēg saga devasuh sir ya yu luu. Vahi değadu alam Yuda gevahi değadu sinarē luho.

⁵ Lob alam dahis ving alam Yuda medekedi ving hir alam ggev in bē degevonð paya vu Barnabas luho Paulus. Devonð in bē dengis luho jaç ğelōng beluho denadiiç. ⁶ Rēk luho denço, lob deveya medeya distrik ngwē arē nebē Lukaonia medeya Lustra los Derbe los begganğ-bu sên denedo dus vu nyēg bōp luu saga. ⁷ Bemēm luho denēr Bengō Nivesa ranğah vu alam begganğ-bu pin saga.

Paulus Luho Barnabas Devonð Huk Vu Lustra

⁸ Lob mehōti nedo Lustra, su neggee meneya rē, in ata ço yi to los vaha nipaya. ⁹ Mehō sênē nenço Paulus nenēr ðaçek, lob Paulus gēt yi niwēek geraç ni bē ayo neya timu beyoh vu bē nivesa jaç. ¹⁰ Lob nēr ya niwēek bē, "Kwedi jaç beğebare!" Lob mehō sênē kedi raç pevis beggee meneya.

¹¹ Lob alam nğahisekē delē ngaa sên Paulus vonğ agi, lob detahi loç ayej Lukaonia nebē, "Anutu luu depō mehōnon raç bedeluç yam vu hil!" ¹² Bedenēr Barnabas bē hir anutu-kuungsēn Seyus, log Paulus nenēr ðaçek, om denēr yi bē hir anutu-kuungsēn Her-mes. ¹³ Anutu-kuungsēn Seyus yi dub ti nedo ya los nyēg bōp sagu nenga, lob Seyus yi mehō-neço-seriveng vuneç vu burmakau nalu maluh la raç sesik beço meyam aggata avi in bē losho alam saga dengis bedebesī seriveng vu luho. ¹⁴ Loç sinarē Barnabas lu Paulus denço ðaçek sênē, lob luho ayoj maggin rot bedekwek hir röpröp, geluho deserōg bedeya deloç ya alam vuheng atov bedetahi bē, ¹⁵ "Alam-e! Ham nevonğin bē gwevonð va? Aluu mehōnon meris mu nebē ham! Alu bē nanēr Bengō Nivesa vu ham in ham gwevuu ham ngaa kuungsēn saga na geham peggirin ham nom vu Anutu sên mala-tumsēn degwa. Sên tung dob los yaçek geloo los ngaa pin sên nedo loç lo. ¹⁶ Yōnon, wirek Anutu lē mehōnon mu, gedevonð ngaa pin yoh vu yō kwaj. ¹⁷ Rēk su vun yi rot in bē ham duğin yi rē. Gaç nevonð ngaa nivesa vesa vu ham mehōnon. Nevonð hob neto vu ham, los nevonð be-

ham nos anon nelok lok yi buk niröp. Nevong nos vu ham nebë saga, lob vong beham kwamin vesa."

¹⁸ Luho devong gagek sagi bedenare saheng saheng rot in bë degërin alam saga besu debesi seriveng vu luho.

Detengwa Paulus Rak Gelöng

¹⁹ Lok alam Yuda vu Antiok los Ikonium deyam, lom delok alam saga ahëj, lob ahëj sengën bedetengwa Paulus rak gelöng. Dekuung bë diik ya, lom dedadii to meya dobnë. ²⁰ Lom alam sën denvong ving lo yam detetup yi, rëk kedi rak beyah meya begganö. Log monbuk lom luho Barnabas kedi deya Derbe.

²¹ Luho denër Bengö Nivesa rangah vu nyëg sagu, lob alam ngahisekë detu Yesu yi hur. Saga ggovek lok luho deyah Lustra los Ikonium, medetök yah Antiok vu distrik Pisidia ggökin, ²² bedevo niwëek lok Kerisi-yi-alam ayoj medegadu sir, log luho delev horek vu sir bë, "Ham ngo ayomin na timu vu Kerisi niwëek bemedo. Hil bë adok na Anutu-yi-nyëg, rëk mu hil gaço maggin namugin rë."

²³ Lob luho deggooin alam la rak yoh vu begganö-bu pin saga in denatu ggev medegegin Kerisi-yi-alam, log ayej ggërin nos gedejom rak in sir medetung sir lok ya Mehöböp sën ayoj neya timu vu yi ggovek lo nema in bë gegin sir.

Paulus Luho Barnabas Deyah Antiok Ngwë Sën Neggöp Suria Lo

²⁴ Ggovek ya saga log luho deyoh ya distrik Pisidia medetök yah distrik Pampulia, ²⁵ lob luho denër Anutu yi gagek rangah ggöp Perga. Ggovek, log luho deluk medeya Atalia. ²⁶ Lok tum luho derak yağ vu Atalia, bedeyah medeya Antiok. Yik Antiok saga sën wirek alam detung luho lok Anutu nema in bë gegin luho geluho na degevonö yi huk sën luho denvong rot begwëbeng agi. ²⁷ Log luho detök yah Antiok lom mëm desupin Kerisi-yi-alam pin, log luho deturin ngaa pin sën Anutu nevong vu luho lo rangah, gedenër bë Anutu tatekin aggata vu alam-yu-ngwë bedeyoh vu bë ayoj na timu vu Yesu geving. ²⁸ Lob luho denedo buk ngahisekë ving Kerisi-yi-alam sagu.

Kerisi-yi-alam Hir Supinsën Ggöp Yerusalem

15 Lob Kerisi-yi-alam la vu Yuda deluk medeya Antiok bedenër gagek vu arij lo bë, "Nabë ham su sepa dok Moses yi horek begwerah* navimin rë, og Anutu su rëk geço ham nah rë!" ² Denër nebë sënë, lob Paulus lu Barnabas ahëj sengën rot vu sir bedevo gagek rak sir rot. Lob Kerisi-yi-alam deggooin Paulus lu Barnabas rak, galam la ving, in bë dejak medena Yerusalem bedebengwëng jak gagek rahsën* navij geving sinarë nyëdahis losho alam ggev.

³ Devong sir ya, lob ya deyoh aggata sën neyoh ya dob Ponisia lu Samaria lo, bedenër bengö vu Kerisi-yi-alam vu begganö-bu mahen mahen pin lok distrik luu

saga bë alam dahis deggërin ayoj yah vu Anutu. Lob arij lo ahëj nivesa in.

⁴ Lob ya detök ya Yerusalem, lob Kerisi-yi-alam losho sinarë, galam ggev, deço sir rak. Lob Paulus lu Barnabas denër ngaa pin sën Anutu vonö vu luho lo vu sir. ⁵ Rëk alam Parisai* la sën ayoj neya timu vu Yesu lo dekededi medenër yah bë, "Ham gwerah* navij, geham nanër vu sir nabë desepa dok Moses yi Horek geving, og mëm!"

⁶ Nebë saga lob sinarë nyëdahis losho alam ggev desupin sir in bë debengwëng jak medegero. ⁷ Medo denesap sir rak gagek hus adingsekë, lok mëm Pita kedi menër bë, "Arij lo! Ham rak ni bë wirek Anutu vo huk ggelek hil, log ggooin sa rak in bë sa nanër Bengö Nivesa vu alam dahis in degenö bedegevonö geving. ⁸ Anutu rak mehönnon pin ayoj ni, lob vo Anon Vabu-ung vu sir, nebë sën vo vu hil lo, in bë tato nabë nelë sir nivesa. ⁹ Su vonö huk ti vu hil gevonö huk agga ngwë vu sir rë. Gak ayoj ya timu vu yi lob yik saga vonö bayoj niveseek rak. ¹⁰ Ma ham bë seggi Anutu in va? Sën ham bë gwebë ngaa maggin saga jak Kerisi-yi-alam kwaj-ë! Gak yik hil los hil kenud lo su ayoh vu bë kerë horek sagi geving rë. ¹¹ Gak hil nehevong ving bë Anutu neko hil yah vu yi rak Mehöböp Yesu yi semusemu, lob yik neko alam saga yah nebë saga ving." ¹² Pita nër bë sënë, lob alam supinsën pin ayej ma, gedebë nengaj in Barnabas luho Paulus hir gagek sën luho deneturin ngaa böp aggagga pin bë Anutu vo niwëek vu luho beluho devong vu alam-yu-ngwë lo.

¹³ Luho denër ggovek log Yakobus kedi menër bë, "Arij lo, ham gwenö sa gagek rë! ¹⁴ Simon nër vu ham bë Anutu yam vu alam-yu-ngwë muginsën nebë sënë in gooin sir vahi jak bedenatu yi alam. ¹⁵ Lob alam-denenër-gagek-rangahsën yik denër gagek timu nebë sënë. Sën neggöp lok Anutu-yi-kapiya nebë:

¹⁶ "Nahub rëk sëk nam,

lob Davit yi dub sën tamang meto nedo lo, saga sëk dev jak nah gökin.

Yi ngaa pin sën petar ya lo, saga sëk bo mewis dok nah,

berëk medo nabë sën muginsën.

¹⁷ In mehönnon vahi rëk desero Mehöböp.

Alam-yu-ngwë sën sengö hooiin sir rak in bë denatu sa ngaa lo pin.

Mehöböp sën vonö begagek agi tök yam rangah wirek lo,

lob nër nebë sënë vu hil."

¹⁹ Log nër ving bë, "Om sa kwağ nevo bë hil su abo horek ngahisekë medeginengin alam-yu-ngwë sën deneggërin sir medeyam vu Anutu lo. ²⁰ Gak mëm hil kevu kapiya ti na vu sir nabë su dega reggu sën alam denetung netu seriveng vu anutu-kuungsën lo, gesu degevonö baggëb, log su dega reggu sën alam deneseyu kwaj medenediik lo, besu dega reggu nij kök.

²¹ Gak hil ngo arak ni bë mehönnon denedo yoh vu nyëg pin medenër Moses yi horek lok dub-supinsën-yi yoh vu Buk-sewahsën-yi* pin rot beberup gwëbeng.

Dekevu Ƙapiya Ya Vu Alam-yu-ngwĕ Sĕn Denevonġ Ving Lo

²² Lob sinarĕ losho alam ggev geKerisi-yi-alam pin dejoo ġaġek, log deggoin hir mehō luu raƙ in bĕ luho dena Antiok geving Paulus lu Barnabas. Deggoin Yudas sĕn arĕ ngwĕ nebĕ Barsabas geSilas, sĕn luho detu Kerisi-yi-alam hir ggev lo. ²³ Lom dekevu ƙapiya be devo loƙ luho nemaj. Dekevu nebĕ:

He sinarĕ los alam ggev sĕn ham arimin lo he. He ƙevu ƙapiya dus ti sagi yōk vu he arimin lo ham sĕn ham alam-yu-ngwĕ vu Antiok los Suria, geKilisia.

²⁴ He hanġo bĕ he alam la deyōk bedenĕr horek nġahiseƙĕ vu ham bedevonġ ham ayomin maggin raƙ geham kwamin neketul loƙ. Rĕƙ he su anĕr vu sir bĕ degevonġ nabĕ saga rĕ. ²⁵ He hanġo ġaġek sagi, lob mĕm he ayomin timu, gehe joo ġaġek ggovek gemĕm he hoo in arimin luu sĕnĕ raƙ behevonġ luho deneyōk vu ham ving he arimin luu sĕn he ahĕmin ving luho pangŕsĕn lo, Barnabas lu Paulus. ²⁶ Luho su deneggōneng in navij bĕ rĕƙ malaj nama jaƙ sĕn deneƙo hil Mehōbōp Yesu Kerisi arĕ raƙ agi rĕ. ²⁷ Nebĕ sĕnĕ, lob he hevonġ Yudas lu Silas deyōk ving luho in bĕ mĕm luho denanĕr ġaġek sagi jaƙ avij geving vu ham. ²⁸ Anon Vabuung nĕr vu he, behe joo ġaġek bĕ he su ġetunġ horek nġahiseƙĕ bedeginengin ham. Gaƙ yik horek sagi sĕn mĕm ham sepa dok. ²⁹ Ham su gwa reggu sĕn alam denesis in bĕ degetunġ seriveng vu anutu-kungŕsĕn lo, geham su gwa reggu nij ƙōƙ, geham su gwa reggu sĕn deneseyu kwaj medenediik lo, geham su gwevonġ baggĕb. Nabĕ ham gweġin ham besu gwevonġ nġaa pin sagi rĕ, og rĕƙ nivesa rot.

Ġaġek ggovek saga.

Anutu geving ham begeving he.

³⁰ Ggovek, log mĕm Kerisi-yi-alam devonġ sir medeluk medeya Antiok, bedesupin Kerisi-yi-alam pin ggĕp sagu, log devo ƙapiya vu sir. ³¹ Detevin ƙapiya, lob kwaj vesa in ġaġek nivesa sĕn neggĕp loƙ ƙapiya lo vo niwĕĕk vu sir. ³² Lob alam-denenĕr-ġaġek-ranġahŕsĕn luu sĕn Yudas lu Silas lo, denĕr ġaġek nġahiseƙĕ vu sir, bedevo niwĕĕk vu sir bedegadu sir ving. ³³ Luho denedo hus ading teka ggĕp Antiok ggovek, loƙ tum arij lo pin devonġ luho yah los ġaġek nahub, beluho deyah medeya vu alam sĕn devonġ luho ya lo. ³⁴ [Rĕƙ Silas yō vonġ yoh vu kwa menedo Antiok.] ³⁵ Log Paulus lu Barnabas denedo Antiok, belosho alam vahi denetahu mehōnon medenenĕr Mehōbōp yi Bengō Nivesa ranġah vu sir.

Paulus Luho Barnabas Devasuh Sir

³⁶ Buk la ya ggovek loƙ Paulus nĕr vu Barnabas bĕ, "Alu anah mana ġalĕ arid lo vu nyĕġ pin rĕ, sĕn wirek alu anĕr Mehōbōp yi ġaġek vu sir lo. In alu ajaƙ ni nabĕ denedo nivesa ma ma!"

³⁷ Lob Barnabas bĕ geƙo Jon na geving luho. Jon sĕn arĕ ngwĕ nebĕ Markus lo. ³⁸ Rĕƙ Paulus nĕr bĕ, "Mehō sagi sĕn wirek vuu aluu ggĕp Pampulia gesu yam huk ving aluu rĕ lo, om alu su ġaƙo yi na geving!" ³⁹ Lob luho denĕr sir rot, lom devasuh sir beBarnabas ƙo Markus beluho deraƙ yaġ bedeya Kupros. ⁴⁰ Log Silas ya ving Paulus geKerisi-yi-alam deketaġ vu Mehōbōp bĕ yi semusemu medo geving luho, log devonġ luho ya. ⁴¹ Luho ya deƙo loƙ distrik Suria los Kilisia, beluho devo niwĕĕk loƙ Kerisi-yi-alam vu sagu ayoj.

Timoti Ya Ving Paulus Luho Silas

16 Ggovek log Paulus luho Silas ya deverup Derbe medeya Lustra ving. Lob Yesu yi hur ti nedo sagu arĕ nebĕ Timoti. Yuda avĕh ti sĕn ayo neya timu vu Yesu lo nalu yi, gamaƙ Grik ti. ² Lob Kerisi-yi-alam vu Lustra los Ikonium denenĕr Timoti bĕ mehō nivesa. ³ Paulus ahĕ ving Timoti bĕ na geving yi, lob ƙo yi merah* navi. In kwa vo bĕ alam Yuda sĕn denedo agu, lob vonġ nebĕ sĕnĕ in deraƙ ni bĕ Timoti ama Grik, om rĕƙ dejuuk yi.

⁴ Lob detetuu aggata medeya deyoh vu begganġ-bu nġahiseƙĕ, lob denevonġ ġaġek sĕn sinarĕ los ggev dejoo vu Yerusalem lo vu Kerisi-yi-alam pin gedenĕr vu sir bĕ desepa dok. ⁵ Lob mĕm Kerisi-yi-alam devonġ ving niwĕĕk ata, log alam deneloƙ yam ving sir yoh vu buk, besir nġahiseƙĕ neraƙ.

Paulus Lĕ Alam Masedonia Ti Loƙ Pesepsĕn

⁶ Devonġin bĕ dena distrik Asia* rĕƙ Anon Vabuung nĕrin sir bĕ su dena denanĕr Anutu yi ġaġek vu alam Asia*. Lom verup detetuu aggata meya deƙo loƙ distrik Prugia los Galata. ⁷ Lob ya deverup loƙ distrik Musia hir den atov, lom kwaj nevo bĕ dedoƙ na distrik Bitunia, rĕƙ Yesu yi Anon Vabuung nĕrin sir. ⁸ Lob deyoh ya Musia hir den atov meya deto Troas. ⁹ Lob Paulus lĕ nġaa nebĕ pesepsĕn loƙ buk, geMasedonia ti nare getahi ya vu yi bĕ, "Geġōk loo meġenam distrik Masedonia meġedoƙ vu he!" ¹⁰ Paulus lĕ nġaa saga ggovek, log he pevis benesero yaġ in bĕ ajaƙ mana loo vahi distrik Masedonia, in he raƙ ni bĕ Anutu tahi he in bĕ he na nanĕr Bengō Nivesa vu alam sagu.

Ludia Gġĕrin Yi Tu Kerisi Yi Hur Avĕh Ti

¹¹ Lob he raƙ yaġ vu Troas besesor maya Samotrakia. Log monbuk lob he ya verup Neapolis, ¹² baya verup Pilipi sĕn alam Rom yam denedo loƙ benyĕġ bōpata kesuu begganġ-bu pin vu distrik Masedonia lo. Lob he nado buk la vu nyĕġ saga. ¹³ Log Buk-sewahŕsĕn-yi* lob he heto mayoh bĕl nenga sĕn neggĕp dus vu begganġ agi aggata avi, behe ya matōƙ vu nyĕġ len teka sĕn alam Yuda denesupin sir medenejom raƙ loƙ lo. Lob he tōƙ raƙ avĕh la gedesupin sir medenedo bĕl saga nenga, lob he heto nado ving sir manĕr ġaġek ranġah vu sir.

¹⁴ Lob Tuatira avĕh ti arĕ nebĕ Ludia nġo he ġaġek sagi. Avĕh sĕnĕ nevonġ huk monĕ yi raƙ tob mala

sagap, geyö nejom raḡ vu Anutu yoh vu buk. Nenḡo Paulus yi ḡaḡek lob Mehöböp ggërin ayo gebë nenga in. ¹⁵ Lob losho yi alam deripek bël ggovek loḡ nër bë, "Bë ham gwelë nabë sayoḡ neya timu vu Mehöböp yönon, og ham doḡ nam medo sa begganḡ." Jij he ni-wëëk ata nebë sënë, lob he su ayoh vu bë ḡeyëh aye rë.

Paulus Luho Silas Deya Ḳarabus Pilipi

¹⁶ Buk ngwë lob tum he tetuu aggata maya nyëḡ jomraksën-yi, loḡ hur avëh ti töḡ vu he loḡ aggata. Mehöti baḡo avëh sënë tu yi nḡaa meris, lob yi avëh sënë yutöksën benenër ḡaḡek vunsën ranḡah. Lom avëh sagi ala neḡo monë böpata raḡ yi huk yutöksën sënë. ¹⁷ Lob avëh sagi sepa he los Paulus metahi bë, "Anutu vavunë yi alam sënë yönon rot! Denenër agga-ta sën Anutu geḡo mehönön nah lo tato vu hil!" ¹⁸ Avëh sënë nevonḡ nebë sënë raḡ buk, lob Paulus ni tebö raḡ, lom ggërin menër vu memö nipaya bë, "Senër raḡ Yesu Kerisi arë niwëëk vu honḡ bë gedëëin avëh sënë geḡena!" Lob pevis bememö lëëin avëh geto meya.

¹⁹ Lom avëh sagi ala lo pin delë bë hir baḡosën deg-wa to meya, lob dejom Paulus luho Silas ahon mededadii luho ya telig vu alam ggev. ²⁰ Deḡo luho ya vu kiap log denër bë, "Alam Yuda luu sënë deyam in bë degevonḡ bebegö berup doḡ hil nyëḡ. ²¹ In denenër bë hil sepa doḡ horek agga ti sën hil alam Rom hil su ayoh vu bë ḡevonḡ ma sepa doḡ rë lo." ²² Lob alam pin deloḡ vu sir medenër ḡaḡek raḡ luho ving. Lob kiap kah luho hir tob ya in luho, log nër bedeveek luho raḡ beggi. ²³ Deveek luho rot ggovek, log detunḡ luho loḡ ya ḡarabus gedenër niwëëk vu mehö neḡin begganḡ ḡarabus bë geḡin luho nivesa. ²⁴ Mehö saga nḡo ḡaḡek niwëëk sënë, lob tunḡ luho loḡ ya begganḡ ḡarabus ayo peggo, gedevingin luho vahaj ahon raḡ nḡado-heng.

²⁵ Log buk vuheng raḡ lob Paulus lu Silas medo denejom raḡ los denevonḡ raro vu Anutu, galam ḡarabus pin medo denenḡo luho. ²⁶ Lob pevis bejemapi ggee böpata beggee raḡ begganḡ ḡarabus los mudeng pin, lob repinḡ pin tahinin avuti, gesëng puh in alam ḡarabus pin. ²⁷ Lob mehö neḡin ḡarabus kedi melë bë repinḡ pin tahinin, lom kuung bë alam ḡarabus to deya pin, lom tur yi paëp-yu-anil in bë yö tetev yi benadiiḡ. ²⁸ Rëḡ Paulus tahi niwëëk ya vu bë, "Su ḡebasap honḡ! In he pin nado!"

²⁹ Log mehö neḡin ḡarabus tahi bedeḡo ram yam. Log seröḡ meluḡ ya ḡarabus ayo, rëḡ neggöneng rot genelëḡ, lob petev meneggëp loḡ Paulus lu Silas vahaj. ³⁰ Log li luho to meyah dobnë genër bë, "Mehö böp luho! Sa ḡevonḡ nabë va in Anutu geḡo sa nah vu yi?"

³¹ Lob luho denër vu yi bë, "Ayom na timu vu Mehöböp Yesu, og rëḡ Anutu geḡo honḡ los honḡ alam geving nah vu yi." ³² Lob mëm luho detateḡin Mehöböp yi ḡaḡek ranḡah vu losho yi alam sën deneg-ḡëp loḡ yi begganḡ lo. ³³ Lob buk vuheng raḡ rëḡ ḡo luho beya meripek beggi niben. Lom pevis belosho yi alam pin deripek bël loḡ yik buk saga. ³⁴ Log ḡo luho

loḡ yah yi begganḡ ayo bevo nos vu luho, log losho yi alam ayoj tee yi in ayoj ya timu vu Anutu.

³⁵ Log heng to, lob kiap devonḡ ahëvavu la ya medenër bë, "Ham gwëḡo mehö luu saga vër in ḡarabus bedenah beji!" ³⁶ Lob mehö neḡin ḡarabus yah menër ḡaḡek sënë vu Paulus bë, "Kiap devonḡ ḡaḡek yam bë melu nah. Om melu dëëin begganḡ ḡarabus na gemelu na los ḡaḡek nahub." ³⁷ Rëḡ Paulus nër vu sir bë, "Aluu alam Rom, rëḡ alu su hevönḡ nḡaa nipaya ti in bë degetunḡ aluu duḡ na ḡarabus rë. Gaḡ yö desis aluu meris mu raḡ alam pin malaj gedetunḡ aluu yam ḡarabus. Log gwëbeng maḡ bë degetii aluu vunsën geto mena? Ma rot! Yö denam medegeli aluu geto menah dobnë."

³⁸ Lob ahëvavu deḡo ḡaḡek sënë meyah denër vu kiap lo, lob kiap denḡo bë luho alam Rom yönon, lom deggöneng rot. ³⁹ Lob ya denër ḡaḡek nahub los kwaj paya vu luho gedeli luho to deyah dobnë. Log denër vu luho bë luho degevuuy nyëḡ sënë gedena. ⁴⁰ Lob luho to deya in begganḡ ḡarabus, geto deyah Ludia yi begganḡ, bedelë Kerisi-yi-alam bedenër ḡaḡek vahi vu sir in bë bo niwëëk doḡ ayoj. Log luho deya.

Alam Tesalonika Devonḡin Bë Dengis Paulus Luho Silas

17 Luho deya raḡ meya deverup Ampipolis, lob luho dekesuu nyëḡ sagi geya deverup Apolonia, bedekesuu geya deverup Tesalonika. Sën alam Yuda hir dub-supinsën-yi ti nedo lo. ² Lob Paulus vonḡ ggökin yah nebë sën nevonḡ yoh vu nyëḡ lo. Loḡ ya dub-supinsën-yi ving alam Yuda loḡ Buk-sewahsën-yi* metateḡin Anutu-yi-ḡapiya yoh vu soda löö vu sir. ³ Nër Anutu yi ḡaḡek degwa tato getateḡin vu sir bë Anutu yö joo ḡaḡek ggovek ya bë Kerisi duḡ nam dob begeḡo ḡerus menadiiḡ, gekedi jaḡ nah gökin. Log nër bë, "Yesu sën senër bengö vu ham lo, saga Mehö sën Anutu ggooiin raḡ in bë geḡo hil nah lo."

⁴ Lob sir sën denḡo yi ḡaḡek lo la deggërin sir medesepa luho Silas. Galam Grik la sën denejom raḡ vu Anutu lo vu böpata detamuin luho. Lob avëh los bengöj-ggoreksën nḡahiseḡë devonḡ nebë sënë ving. ⁵ Rëḡ alam Yuda ayoj sis yi rot in alam denesepa Paulus luho Silas, lob debaḡo alam sën nijpaya beyuj-lul-ḡök lo la ggëp telig, gedesupin mehönön nḡahiseḡë rot beya deloḡ alam begganḡ saga ahëj, bahëj sengën raḡ bededun böpata verup. Ya deggërin Yason yi begganḡ medesero Paulus luho Silas in bë degeḡo luho geto dena dobnë vu alam. ⁶ Rëḡ su detöḡ vu luho rë, lob dedadii Yason losho Kerisi-yi-alam vahi to deya dobnë bedeḡo sir ya denare loḡ kaunsor malaj, log de-tahi böpata bë, "Alam sën deneloḡ alam ahëj yoh vu nyëḡ pin bë degevonḡ paya lo, sën gwëbeng deverup vu hil-ë. ⁷ Lob Yason sënë ḡo sir loḡ ya yi begganḡ. Alam saga sën denekeyëh alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* yi horek, gedenenër bë mehö-los-bengö ngwë nedo arë nebë Yesu." ⁸ Kaunsor losho alam pin denḡo ḡaḡek sënë lob newaj raḡ. ⁹ Lob denër beYason losho yi alam debaḡo sir, gedenër vu sir bë degeḡin

Paulus luho Silas nivesa in su degevonġ bebeġo berup. Log delëin sir medeya.

Paulus Luho Silas Devonġ Huk Vu Beroya

¹⁰ Loġ pevis beKerisi-yi-alam devonġ Paulus lu Silas deya Beroya loġ buk. Luho ya deverup Beroya, lob luho deloġ ya alam Yuda hir dub-supinsën-yi ayo. ¹¹ Lob alam Yuda sën denedo Beroya agu sir alam nijvesa rot kesuu alam Yuda vu Tesalonika. In deġo Anutu yi ġaġek raġ mahëj ving. Detevin Anutu-yi-ġapiya yoh vu buk in bë deġaġ ni nabë luho denenër ġaġek anon ma ma. ¹² Lob alam Yuda nġahiseġë loŝo alam Grik los bengöj-ggoreksën vahi ayoj ya timu vu Yesu. Sir maluh gavëh.

¹³ Ggovek loġ alam Yuda vu Tesalonika denġo Paulus bengö bë nenër Anutu yi ġaġek ggëp Beroya. Lob deya nyëġ sagu, medetetuhin alam sagu in bë ahëj sengën jaġ vu Paulus loŝo alam sën denesepa yi lo.

¹⁴ Lob Kerisi-yi-alam depevis medevonġ Paulus ya loonë, geSilas lu Timoti denedo Beroya. ¹⁵ Lob alam sën deġo Paulus ya aggata lo deli ya meto Atens gedeneyah, lom deġo ġaġek meyah denër vu Silas lu Timoti bë luho dena vu Paulus pevis.

Paulus Nër Ġaġek Ggëp Atens

¹⁶ Paulus medo neġin luho ggëp Atens, loġ lë alam nyëġ sagu bë denesepa loġ hir anutu-kuungsën nġahiseġë rot, lob ayo maggin rot. ¹⁷ Lob loġ ya dub-supinsën-yi belosho alam Yuda denesap sir raġ ġaġek. Log nevengwëng ving alam-yu-ngwë sën denejom raġ ving alam Yuda lo ving. Log neya telig yoh vu buk menenër ġaġek vu alam pin sën yam denedo lo.

¹⁸ Lob loŝo alam los kwaj böp la vu Epikurius hir dub, gela vu Stoik hir dub bedemehoo sir, lob denër bë, "Mehö ġaġek jeggjin jeggjin saga bë nanër ġaġek re?" Lob sir la denër bë, "Maġ bë nanër alam nyëġ la hir anutu!" Nër bë sënë in Paulus nër ġaġek raġ Yesu los kediraksën.

¹⁹ Lom deġo Paulus ya hir begganġ kaunsor ggëp Këdu Ares medeloġ tepëġ in yi bë, "Yoh vu bë he ġanġo ġaġek mewis sën ġenenër agi lo degwa?" ²⁰ He hanġo hong ġaġek rëġ yö agga ti, om he hevongin bë ġanġo ġaġek sagi los degwa!" ²¹ In yiġ alam Atens soġek ving alam nyëġ ngwë sën yam denedo Atens lo pin su kwaj nevo nġaa ngwë rë. Gaġ denedo in bë degenġo ġaġek mewis medebengwëng jaġ mu.

²² Lob Paulus nare loġ kaunsor vu Këdu Ares vuheng atov genër bë, "Ham alam Atens! Seraġ ham nimin bë ham kwamin vo anutu pin meneġin sir nivesa. ²³ Lob sa haġo loġ nyëġ mehalë ham jepö sën ham netunġ in bë ham najom jaġ vu sir lo. Lom sa halë jepö ti geham kwevu ġaġek raġ neggëp nebë 'Anutu sën hil duġin lo yiyi'. Om anutu sën ham duġin rëġ ham nejom raġ meris mu vu yi lo, sën gwëbeng sa bë nanër yi ġaġek vu ham.

²⁴ Anutu sën tunġ dob los nġaa aggagga pin sën denedo loġ lo, og Anutu saga sën yi Mehöböp sën tu

yaġek los dob ala. Rëġ su nedo loġ dub sën mehönon denelev raġ nemaj lo rë. ²⁵ Mehönon su deyoh vu bë dedoġ vu yi rë, in su neraġ vu in nġaa ti rë. Gaġ yö vonġ bemehönon denedo vesaj bemedo malaj netum, gevo nġaa nivesa vesa pin vu sir. ²⁶ Lob vonġ beme-hönon pin depum raġ degwa timu bedeyoh vu nyëġ pin vu dob, geyö tunġ hir buk los den atov pin vorot. ²⁷ Nevonġ nġaa nebë saga in bë mehönon pin kwaj bo Anutu ġëp ayoj. Genabë desero yi, og rëġ denatöġ jaġ yi, in su nedo ading in hil rë. ²⁸ Gaġ hil nado vesad gemedo nahee los nehevong hil nġaa pin degwa raġ yi timu. Nebë sën ham alam kwaj böp la denenër bë, 'Hil degwa yi yönon!' lo. ²⁹ Om nabë hil degwa Anutu, og hil su kwad bo nabë Anutu ni nebë nġaa sën mehönon denesemu raġ goor ma seriva ma ġelönġ lo rë.

³⁰ Wirek sën mehönon duġin Anutu lo, og Anutu yö lë ggovek ya rëġ su kevoh sir ya rë. Rëġ gwëbeng og nër niwëëk vu mehönon pin vu dob bë degërin sir. ³¹ Log yö ggoin buk ti raġ vorot in bë genġo mehönon pin hir ġaġek mebo nyëvewen vu sir niröp. Lob yö ggoin mehöti raġ in huk sagi, gevonġ yi mekedi raġ yah vu bedub in bë tato vu hil nabë yiġ mehö lo sagi."

³² Alam lo denġo ġaġek bë alam-diiksën dekedo jaġ nah vu bedub, lob vahi denöp raġ yi, rëġ vahi denër bë, "Nahub rëġ ġenanër ġaġek sënë gökin nah vu he behe ġanġo!" ³³ Denër ggovek log Paulus vuu sir geto meya. ³⁴ Rëġ mu alam ti ti deggërin sir bayoj ya timu vu Yesu medetamuin Paulus medeya. Ti arë nebë Dionusius sën kaunsor Këdu Ares ti, log avëh ti arë nebë Damaris, galam la ving.

Paulus Vonġ Huk Ggëp Korint

18 Paulus nedo Atens ggovek log ya Korint. ² Lob töġ vu Yuda ti arë nebë Akwila geyi nyëġ Pontus. Luho venë Priskila yö söb devuu Itali gedeyam Korint, in alam Rom hir mehö-los-bengö Klaudius yö tii alam Yuda pin bë degevu Rom gedena. Lob Paulus ya vu luho ³ in yiġ lööho hir huk timu, om nedo ving luho bemedo denesemu sël begganġ-yi.

⁴ Lob Paulus neya Yuda hir dub-supinsën-yi pin menenër vu alam Yuda los alam Grik bë ayoj na timu vu Yesu. ⁵ Loġ Silas luho Timoti vu Masedonia medeto, lom mëm Paulus nenër ġaġek yoh vu buk pin vu alam. Nër ġaġek niwëëk vu alam Yuda bë Yesu yiġ yi Mehö sën Anutu ggoin raġ in bë geġo hil nah lo. ⁶ Rëġ dekeyëh yi ġaġek gedenër pelë raġ yi, lob Paulus tetëhin kebus to in yi tob log nër vu sir bë, "Bë ham malamin nama, og yö degwa vu ham, su sa nġaa rë. Gesa naya in sena vu alam-yu-ngwë." ⁷ Lob lëin dub-supinsën-yi geto meya meraġ ya alam-yu-ngwë ti arë nebë Titius Yustus yi begganġ benedo ving yi. Mehö sënë yi mehö nejom raġ vu Anutu, lob yi begganġ nedo dus vu Yuda hir dub-supinsën-yi. ⁸ Yuda hir dub-supinsën-yi ala arë nebë Krispus, lob loŝo yi alam deggërin sir bayoj ya timu vu Mehöböp. Galam Korint nġahiseġë denġo Paulus aye medevonġ ving bederipek bël.

⁹ Log buk ti lob Paulus lë ngaa ti nebë pesepsën geMehöböp nër vu yi bē, “Su gëgöneng! Gaḱ hongëḱ ḱenanër ḱaḱek ranḱah! Su ḱenajom hong ahon! ¹⁰ Sa nado ving hong, om mehöti su rëḱ ngis hong rë, in alam nḱahiseḱë vu nyëḱ böp sënë rëḱ denatu salam.”

¹¹ Lom mëm Paulus nedo Korint metateḱin Anutu yi ḱaḱek vu sir yoh vu ta ti, gekwev nemadvahi-mevideḱti. ¹² Rëḱ nahub geGalio tu alam Akaya hir kiap böp, lob loḱ buk saga alam Yuda denër ḱaḱek revuh ti gedëḱo Paulus ya ḱaḱek ggëp begganḱ-ḱaḱek-yi, ¹³ gedenër ḱaḱek tetuhinsën raḱ yi bē, “Mehö sagi netahu alam bē denajom jaḱ vu Anutu og desepa doḱ aggata ngwë medeḱeyëh he horek.”

¹⁴ Lob Paulus bē nanër ḱaḱek nah, rëḱ Galio nër vu alam Yuda muḱin bē, “Ham alam Yuda, nabë ḱaḱek ni-paya soḱek ma, ngaa nipaya ti neggëp vu mehö sënë yönon, og yoh vu bē mëm sa ḱanḱo ham los ham ḱaḱek. ¹⁵ Gaḱ nabë ham yam loḱ tepëḱ in sa in ḱaḱek meris meris ma, raḱ ham ngo ham degwa la, ma raḱ ham alam Yuda ngo ham horek, og maam nöḱ gëp! Ham ngo semu! Sa niḱ lël bē sa su ḱanḱo ḱaḱek in ngaa nabë sënë!” ¹⁶ Log tii sir to deyah dobnë.

¹⁷ Nebë saga, lob tum alam Yuda deggërin yah beyö dejom hir dub-supinsën-yi ala ti arë nebë Sostenes ahon, bedeveek yi loḱ begganḱ-ḱaḱek-yi mala. Rëḱ Galio su nër ḱaḱek ti raḱ sir rë.

Paulus Yah Antiok Vu Suria

¹⁸ Paulus nedo Korint hus ading teka ving rë, loḱ jom Kerisi-yi-alam nemaj geraḱ ya yaḱ in na distrik Suria. Lob Priskila luho regga Akwila deya ving yi. Lööho detöḱ ya Senkria, lob mëm Paulus keping yu viis in buk yah verup loḱ buk sën aye ggërin yi neggëp Anutu mala wirek lo bē su rëḱ keping yu rë lo. ¹⁹ Log ya deverup Epesus lob vuu luho medenedo nyëḱ sënë, geyö ti luḱ ya dub-supinsën-yi ayo menër ḱaḱek vu alam Yuda. ²⁰ Lob alam saga denër vu yi bē medo buk la geving sir rë, rëḱ su sepa loḱ ayej rë. ²¹ Gaḱ jom nemaj gesemu ḱaḱek vu sir bē, “Nabë Anutu su nanërin sa rë, og sëḱ nom berup vu ham buk ngwë göḱin.” Log raḱ ya yaḱ ti ggëp Epesus meya. ²² Yaḱ ya meya nedo Sisarea, lob Paulus raḱ ya Yerusalem bejom Kerisi-yi-alam nemaj, log mëm luḱ meyah Antiok.

Paulus Neḱo Loḱ Nyëḱ Netu Beron Löö

²³ Paulus ya nedo buk la ggovek, log kedi raḱ vu Antiok meyah beya meyoh vu distrik Galata los Prugia hir nyëḱ mahen mahen pin meya nevo ḱadu loḱ Kerisi-yi-alam pin ayoj.

Apolos Nër Yesu Bengö Ranḱah

²⁴ Lob Yuda ti vu Aleksandria yam nedo Epesus, arë nebë Apolos. Sën yi mehö-vengwënḱsën-yi, geyö raḱ Anutu-yi-ḱapiya ni nivesa rot. ²⁵ Detahu yi loḱ Mehöböp yi aggata yö wirek vorot, gaḱ Yesu og su raḱ ni rë. Rëḱ ayo niwëëḱ in bē nanër bengö ranḱah, lob nër niröp rot vu sir. Gaḱ mëm Jon og mëm lë yi buk

sën neripek alam raḱ bël lo raḱ mala, ²⁶ om mëm mehö saga nër los ayo niwëëḱ ata loḱ alam Yuda hir dub-supinsën-yi. Loḱ mëm Priskila luho Akwila denḱo yi lob mëm deḱo yi ya vu luho beluho denër Kerisi yi aggata tato niröp rot vu yi.

²⁷ Lob nahub gApolos kwa vo bē na Akaya, lob Kerisi-yi-alam vu Epesus deyoḱek in aye bē gevonḱ nabë sënë, lom dekevu ḱapiya vu Yesu yi hur vu Akaya bē degeḱo yi jaḱ. Apolos töḱ ya Akaya lob Anutu vonḱ semusemu vu yi beloḱ vu alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo niwëëḱ rot. ²⁸ In niwëëḱ rot benër yah bedahun alam Yuda hir ḱaḱek raḱ alam pin malaj, getato vu sir bē Anutu-yi-ḱapiya nër meneggëp ranḱah nebë Yesu yiḱ yi Mehö sën Anutu ggooin raḱ in bē geḱo hil nah lo.

Paulus Vonḱ Huk Vu Epesus

¹⁹ Apolos nahën nedo Korint, gePaulus yoh ya distrik Asia* vuheng atov metöḱ ya Epesus, lob töḱ raḱ Kerisi-yi-alam la ggëp sagu. ² Lob loḱ tepëḱ in sir bē, “Sën ham ayomin ya timu vu Yesu lo, lob maḱ Anon Vabuung loḱ yam ggërin ham ayomin ving-a?” Loḱ denër yah vu bē, “Ma! Mehöti su nër Anon Vabuung ti bengö mehe hanḱo rë.” ³ Lob Paulus loḱ tepëḱ yah ggöḱin bē, “Log deripek ham raḱ bël nebë tena?” Lom denër yah vu bē, “Deripek he nebë sën Jon neripek alam lo.”

⁴ Lom Paulus nër yah bē, “Wirek Jon nër vu alam bē degërin ayoj bedejipek bël, log nër vu sir ving bē nahub rëḱ ayoj na timu vu mehö sën rëḱ tamuḱin yi menam lo. Mehö sagi arë nebë Yesu.” ⁵ Denḱo Paulus yi ḱaḱek saga lob denër meripek sir raḱ Mehöböp Yesu arë. ⁶ Lob Paulus bē nema raḱ sir, lob pevis bAnon Vabuung loḱ yam ggërin ayoj medenër alam nyëḱ ngwë ayej aggagga, bedenener ḱaḱek nebë alam-denenër-ḱaḱek-ranḱahsën. ⁷ Sir yoh vu nemad-luho bemaḱ videk luu.

⁸ Log Paulus loḱ ya alam Yuda hir dub-supinsën-yi betateḱin Anutu-yi-nyëḱ degwa ranḱah vu sir bejij sir yoh vu kwev löö. ⁹ Rëḱ alam la ayoj niwëëḱ rot gesu denevonḱ ving rë. Gedenener ḱaḱek nipaya raḱ Mehöböp yi aggata raḱ alam malaj. Lob tum Paulus kehe yi in sir geya, lob ḱo alam sën denesepa loḱ yi ḱaḱek lo raḱ menenër ḱaḱek vu sir yoh vu buk pin ggëp Turanus yi dub-tateḱinsën-ḱaḱek-yi. ¹⁰ Bevonḱ nebë sënë yoh vu ta luu, lob alam Yuda los Grik pin sën denedo Asia* lo denḱo Mehöböp yi ḱaḱek.

ḱaḱek Raḱ Siva Nalu Maluh Lo

¹¹ Anutu vonḱ ngaa böp böp loḱ Paulus nema, ¹² lob tum alam denëḱo agesip los tob la sën Paulus navi neraḱ lo beya denetunḱ raḱ alam nijraḱsën, lob hir nijraḱsën nemaya. Gememö to deneya in sir la ving.

¹³ Log alam Yuda sën denevenḱev raḱ tupaak medeneḱo loḱ nyëḱ pin in bē degetii memö na in alam gedegeḱo monë jaḱ lo la denër Mehöböp Yesu arë gedeneseggi in bē degetii memö na in alam. Bede-

nenër bē, "Ham gwevonġ noh vu sayeġ in sa nanër vu hong raġ Yesu arē sēn Paulus nēr ġaġek raġ yi lo!"

¹⁴ Lob alam Yuda hir alam-deneġo-seriveng hir ggev ti arē nebē Siva, lob nalu lo nemadvahi-bevidek-luu denevonġ huk nebē sēnē. ¹⁵ Rēġ memō nēr yah vu sir bē, "Yesu saga seraq ni. Geseraġ Paulus ni ving. Gaġ mu ham re lo?" ¹⁶ Lob mehō sēn memō negwanġ ya yi lo, pesōnġ ggōk sir gesis sir pin bekweeġ hej tob be-deġo nipaya rot, bedepiv kōġ medeveya meto deyah dobnē los ahēj tōksēn. ¹⁷ Ggovek rēġ alam Yuda los Grik pin sēn denedo Epesus deraġ nġaa sēnē ni, lob sir pin deggōneng bōpata gedēġo Mehōbōp Yesu arē raġ. ¹⁸ Log alam sēn ayoj neya timu vu Yesu lo vahi deyam ving medenēr sēn denetunġ bu raġ nġaa pin lo ranġah gedevuu ya. ¹⁹ Galam nġahi sēn denevonġ parahek los nabōō lu nġaa lo desupin hir ġapiya parahek los nabōō yi gedevesi raġ ya nengwah raġ alam pin malaj. Lob detevin ġapiya sēnē yi monē sēn denebaġo raġ lo, lob yoh vu monē ġahis 50,000. ²⁰ Lob Mehōbōp yi huk niwēēk raġ nebē sēnē genetato yi niwēēk bē yi bōpata bekesuu.

Alam Dahis Depemēġin Kerisi-yi-alam

²¹ Paulus lē nġaa pin saga ggovek, log kwa vo bē na distrik Masedonia los Akaya loġ mēm nah mena Yerusalem. Nēr bē, "Sena sagu govek rē, loġ sena ġalē Rom geving." ²² Lob vonġ yi mehō luu sēn deneloġ vu yi lo demuġin medeya distrik Masedonia, Timoti lu Erastus. GePaulus yō ti nahēn nedo ggēp distrik Asia*.

²³ Lob loġ buk saga, alam demehoo sir in Yesu yi ag-gata gebē dengis sir raġ degwa nebē sēnē: ²⁴ Mehōti arē nebē Demetrius nedo belosho yi hur nġahiseġē denesemu nġaa raġ seriva. Denesemu anutu-avēh-ku-ungsēn Artemis yi dub ġenu mahen mahen raġ seriva in alam debaġo. ²⁵ Lob Demetrius sēnē supin yi hur pin ving alam sēn yik denevonġ huk nebē agi genēr vu sir bē, "Alam-e! Ham nġo raġ ni bē hil nehaġo monē nivesa raġ hil huk seriva sēnē. ²⁶ Lob ham raġ ni ving nebē mehō sēn Paulus lo loġ alam nġahiseġē rot ahēj, beggēr in ayoj raġ yi ġaġek sēn nenēr nebē anutu pin sēn hil nesemu raġ nemad lo, saga og su anutu anon rē. Lob su vonġ nebē sēnē vu hil Epesus mu rē, gaġ vonġ yoh vu distrik Asia* pin ving. ²⁷ Lob Paulus yi ġaġek sagi su rēġ gevonġ balam degeruu demij vu hil huk-monē-yi sēnē mu rē. Gaġ rēġ dahun anutu-avēh bōp Artemis yi dub vabuung sēnē na geving. Gwēbeng alam distrik Asia* los alam vu dob pin deneġo arē raġ, rēġ mu nabē Paulus medo nanēr ġaġek nabē saga, og rēġ hil anutu-avēh bōpata los niwēēk sēnē rēġ natu nġaa meris barē nama na."

²⁸ Dengo ġaġek sēnē lob ahēj sengēn bōpata rot gedetahi rot bē, "Hil Artemis vu Epesus yi bōpata rot!" ²⁹ Detahi bōpata rot nebē saga galam pin vu nyēġ saga dereseeh rur bōpata mekedi deya. Dekedi loġ ti medeserōġ medeya begganġ-supinsēn-yi, lob dejom Gayus luho Aristarkus ahon mededadii luho ya ving sir. Luho vu distrik Masedonia rēġ luho deyam ving Paulus. ³⁰ Paulus vonġin bē begi na sir vuheng be-

nanēr ġaġek vu sir, rēġ Yesu yi hur deggēr in yi. ³¹ Log alam distrik Asia* hir ggev bōp la, og losho Paulus yō deneraq nij, om devonġ ġaġek ya vu yi ving bedenēr niwēēk vu yi bē su doġ na begganġ-supinsēn-yi.

³² Lob alam nġahiseġē saga deneketul loġ rot, in sir vahi denetahi ġaġek agga ti gevahi denetahi agga ng-wē, lob alam vahi su deraġ ġaġek sēn desup sir in lo degwa ni rē. ³³ Lob alam Yuda derot Aleksander ya nare malaj galam vahi denēr bē mēm yō neraġ ġaġek degwa ni. Lom Aleksander varah nema raġ gebē nanēr ġaġek tato vu sir. ³⁴ Rēġ ma gederaq ni bē yi Yuda ti, lob sir pin ayej loġ ti gedenetahi rot bē, "Hil Artemis vu Epesus yi bōpata rot!" Detahi nebē saga yoh vu nyēġ mala luu.

³⁵ Medo denevonġ medenevonġ, loġ mēm mehō sēn tu nyēġ bōp Epesus hir ggev benekevu hir ġaġek lu nġaa lo vonġ bededuj ma, log nēr vu sir bē, "Ham alam Epesus! Mehō re rēġ duġin nyēġ bōp Epesus nabē neġin avēh bōp Artemis yi dub los ġenu ġelōnġ sēn luġ yam vu yaġek lo? ³⁶ Mehōti su yoh vu bē keyēh ġaġek sagi rē. Om ham ayemin nama, geham su pevis megwevonġ nġaa ti. ³⁷ Ham nġo ġo mehō luu sēnē yam, rēġ mu luho su deggodeġ dub yi nġaa ti rē. Geluho su denēr pelēsēn raġ hil anutu-avēh rē, gema!

³⁸ Om nabē Demetrius losho yi hur hir ġaġek ti neggēp vu mehōti, og buk-ġaġek-yi neggēp. Gekiap bōp nedo. Om yō rēġ genġo hir ġaġek. ³⁹ Genabē ham ġaġek la nahēn neggēp, og ham semu doġ supinsēn yi buk nirōp. ⁴⁰ Rēġ mu alam Rom rēġ denanēr hil nabē hil hevōnġ begō verup gwēbeng gedegwa ma! Genabē dedoġ tepēġ in hil in supinsēn nipaya sēnē degwa, og ġaġek ti su neggēp in bē hil rēġ nanēr doġ nah vu sir rē!" ⁴¹ Mehō sēn nekevu ġaġek lu nġaa lo nēr nebē sēnē, log kevoh supinsēn ya bedeketēġin sir.

Paulus Ya Meġo Loġ Distrik Masedonia Los Grik

20 Ġaġek sēnē ahē yes raġ ggovek, log Paulus supin Yesu yi hur lo deyam vu yi, menēr ġaġek vahi vu sir in bē bo niwēēk doġ ayoj. Log jom nemaj geya raġ beya distrik Masedonia. ² Ya meyoh vu nyēġ pin menēr ġaġek nġahiseġē in ġadu Kerisi-yi-alam beya verup dob Grik, ³ lom nedo sagu yoh vu kwev löö ggovek, log bē jaġ yaġ mena Suria. Rēġ nġo bē alam Yuda dejoo ġaġek bē dengis yi menadiik, lom sepa vaha meyoh distrik Masedonia beyah. ⁴ Yah log Purus nalu Sopater vu Beroya, gAristarkus lu MonSekudus vu Tesalonika, geGayus vu Derbe, geTimoti, geTukikus luho Tropimus vu distrik Asia*, bedeneya ving yi. ⁵ Alam sēnē demuġin meya deneġin alu Paulus vu Troas. ⁶ Log alu halē Buk-ggōksēn-yi* ggovek log alu hevuu Pilipi galu araq yaġ maya. Alu aya buk nemadvahi loġ mēm atōġ ya vu sir ggēp Troas behe nado so-da ti.

Etikus Vēs Vu Troas Loġ Vesa Loġ

⁷ Lob Buk-sewahsēn-yi* sehuksēn, lob he supin he in bē aġa nos los Pasa. Lob Paulus nēr ġaġek vu alam, in

monbuk og bë na jaḵ. Lob nĕr ḡaḡek hus ading rot vu sir bebuk vuheng raḵ. ⁸ Lob detaggi loḵ ram nḡahiseḵĕ benare loḵ begganḡ ayo vavunĕ sĕn he nasupin he loḵ lo. ⁹ Lob maluh maḡĕm ti arĕ nebĕ Etikus nedo raḵ veluung avi ayöong yi, gePaulus nenĕr ḡaḡek hus ading rot vu sir. Lob Etikus mala neggĕp rot, lob ggĕp yining lom vĕs vu begganḡ ayo ti sĕn tĕb netu löö vu vavunĕ lo, beyam dob. Lob deluḵ meya devĕr yi raḵ rĕḵ diiḵ. ¹⁰ Loḵ Paulus luḵ meya tabuu mehö maḡĕm saga genĕr bë, "Ham su newamin jaḵ, in anon nahĕn nedo loḵ yi."

¹¹ Lob Paulus raḵ yah vavunĕ belosho alam saga debu brĕt medegga. Ggovek loḵ nĕr ḡaḡek hus adingseḵĕ vu sir rot benyĕḡ heng, log ya raḵ. ¹² Gedeko maluh maḡĕm sĕnĕ medeya. Rĕḵ su diiḵ rĕ genedo vesa, lob kwaj vesa raḵ yah.

Paulus Vu Troas Meya Miletus

¹³ Paulus nĕr muḡin bë noh dob mena geto Asos, lob mĕm he ḡako yi jaḵ nom yaḡ vu sagu. Lob he raḵ yaḡ bamuḡin baya neheḡin yi ggĕp Asos. ¹⁴ Loḵ Paulus yök to metöḵ vu he, lob he haḵo yi raḵ yom yaḡ mehe los aya Mitulene. ¹⁵ He kesuu Mitulene gaya, lob he hĕp benyĕḡ heng, gehe ya verup dus vu Kios. Log he ya bebuk loḵ yah geheng, lob mĕm he ya matöḵ ya Samos. Loḵ he hĕp yah beheng to, log mĕm he ya matöḵ ya Miletus. ¹⁶ Paulus kwa vo vorot bë kesuu Epesus gena in nilĕl bë su medo distrik Asia* panḡsĕn. Gaḵ bë pevis in kwa vo bë gelĕ Buk-supinsĕn-yi sĕn denĕr bë Pentikos lo, gĕp Yerusalem.

Paulus Jom Alam Epesus Nemaj

¹⁷ He töḵ ya Miletus, log Paulus vonḡ ḡaḡek ya Epesus in Kerisi-yi-alam hir ggev lo bë denam vu yi. ¹⁸ Deverup vu yi lob nĕr vu sir bë, "Ham nḡo raḵ nḡaa pin sĕn sa nehevong wirek loḵ sĕn sa nahĕn neverup mewis ggĕp distrik Asia* lo ni. ¹⁹ Ham raḵ ni bë alam Yuda dejoo ḡaḡek vunsĕn beron nḡahiseḵĕ in bë dengis sa, lob saga vo maggin vu sa panḡsĕn. Rĕḵ sa su haḵo sa raḵ rĕ, gaḵ sa malaḡ ruḵ keseh in Mehöböp yi huk gesa medo nehevong. ²⁰ Sa su vun ḡaḡek nivesa ti rĕ, gaḵ senĕr ranḡah behevonḡ nḡaa pin in bë doḵ vu ham. Gesenĕr ranḡah vu ham loḵ ham supinsĕn, geloḵ ham begganḡ ayo ving. Besagaḵ ham raḵ ni. ²¹ Senĕr ḡaḡek niwĕĕk raḵ buk vu alam Yuda, gevu alam Grik in degĕrin ayoj nah vu Anutu, gayoj na timu vu hil Mehöböp Yesu. ²² Om ham gwengö rĕ! Anon Vabuung negejiin sa bë sena Yerusalem. Lob maḵ va rĕḵ natöḵ vu sa vu sagu? Sa duḡin. ²³ Rĕḵ Anon Vabuung tateḵin vu sa yoh vu nyĕḡ pin sĕn seya lo meserak ni bë sĕḵ natöḵ vu ḵarabus gengaa maggin nḡahiseḵĕ rĕḵ deginengin sa. ²⁴ Rĕḵ sa su kwaḡ nevo naviḡ sĕnĕ bë nḡaa anon rĕ. Sa su niḡ wĕĕk ata bë najom ahon rĕ, gaḵ sa bë sepa doḵ aggata sĕn sa nesepa loḵ lo, benama na rĕ. Sa bë semu huk sĕn sa haḵo vu Mehöböp Yesu lo na. Huk sĕn sa nanĕr Bengö Nivesa jaḵ Mehöböp yi semusemu lo. ²⁵ Om ham gwengö rĕ!

Wirek seyök vu ham besa haḵo loḵ menanĕr ḡaḡek rak Anutu-yi-nyĕḡ. Rĕḵ gwĕbeng seraḵ ni bë ham su rĕḵ gwelĕ sa malaḡ gökin nah rĕ. ²⁶ Nebĕ saga, om gwĕbeng sa bë nanĕr vu ham nabĕ: Nabĕ ham ti nadiiḵ bemala nama, og su degwa vu sa rĕ, ²⁷ in sa su höneng rĕ, gaḵ sa tateḵin Anutu kwa pin los dahis vu ham. ²⁸ Om ham gwĕgin ham nivesa, gegwĕgin Kerisi-yi-alam vahi geving, in Anon Vabuung ggooin ham raḵ tu alaj. Ham gwĕgin ham nivesa beham gwĕgin Mehöböp yi alam sĕn yö baḡo sir raḵ niḵök lo geving. ²⁹ In seraḵ ni bë sĕḵ ḡevuu ham gesena, log rĕḵ alam ḡaḡek kuungsĕn la nabĕ anöo bemĕn nij paya rĕḵ desarömin sir geving ham, lob degevonḡ paya vu Kerisi-yi-alam. ³⁰ Geham ggev la rĕḵ dekeddi medenanĕr ḡaḡek kuungsĕn la in dedadii Kerisi-yi-alam nah deta-muin sir. ³¹ Om ham gwĕgin ham noh vu buk. Ham kwamin bo nabĕ sa tato aggata niröp vu ham buk los ranḡah yoh vu ta löö. Gesa nasu in ham pin ti ti.

³² Lob gwĕbeng sa hetunḡ ham loḵ ya Anutu nema, geloḵ yi ḡaḡek semusemu ayo, lob saga yoh vu bë bo niwĕĕk vu ham gemĕm ham rĕḵ gwĕko nḡaa nivesa vesa pin sĕn Anutu rĕḵ gevonḡ vu alam pin sĕn yö ggooin sir raḵ tu yi alam lo. ³³ Sa su malaḡ anon in mehöti yi seriva ma goor ma tob lu nḡaa ti rĕ. ³⁴ Gaḵ ham nḡo raḵ ni bë sa nemaḡ sĕnĕ yö jom huk beloḵ vu sa in nḡaa sĕn sa naraḵ vu in lo. Geneloḵ vu alam sĕn denesepa sa lo ving. ³⁵ Sa nehevong huk nebĕ sĕnĕ in tato vu ham nabĕ hil ḡevong huk niwĕĕk in hil adoḵ vu alam seḵĕj masĕn. Gehil kwad bo ḡaḡek sĕn Mehöböp Yesu yö nĕr lo nebĕ, 'Mehöti sĕn nabĕ bo nḡaa vu mehö ngwĕ, gesu kwa bo nabĕ rĕḵ geḵo nyĕvewen doḵ nah rĕ lo, og kwa vesa rot kesuu kwa-vesasĕn sĕn kwa vesa in nḡaa sĕn mehö ngwĕ denevo vu yi lo.'

³⁶ Paulus nĕr ḡaḡek saga ggovek, log yun lus gejom raḵ ving alam ggev pin. ³⁷ Lob sir pin desu rot gedekebi Paulus ahon gedemul* yi in bë rĕḵ gevu sir gena. ³⁸ Ayoj maggin rot in Paulus nĕr bë su rĕḵ degelĕ yi gök nahin rĕ. Log mĕm deḵo yi meya detunḡ raḵ ya yaḡ.

Paulus Raḵ Ya Yaḡ In Na Yerusalem

21 He hevu sir gehe raḵ ya yaḡ maya, baya heto sesor niröp maya Kos. Geheng to lob he ya rot batöḵ ya Rodos. Lob he kesuu Rodos gehe ya verup Patara. ² Lob he töḵ raḵ yaḡ ti vu saga geneya los Ponia. Lob he raḵ ya baya. ³ He ya heto halĕ Kupros neggĕp ya los he nemamin ḵĕj, lob he kesuu gaya rot baya neto nyĕḡ böp Suria malöḵ ya Ture. In yaḡ bë getunḡ kupeḵ duk gĕp nyĕḡ sagu.

⁴ Lob he ya matöḵ raḵ Kerisi-yi-alam la vu sagu, lob he nado soda ti ving sir. Loḵ Anon Vabuung vĕr kwaj lob denĕr vu Paulus bë su na Yerusalem. ⁵ Rĕḵ ma gehe buk ggovek ya, lob he hevu nyĕḡ sagu gaya, lob Kerisi-yi-alam pin ving hir avĕh los hur mahen deli he vu begganḡ ya loo nenga. Lob he yun lupin ggĕp loo nenga genajom raḵ. ⁶ Log mĕm he jom nemamin, log he raḵ ya yaḡ baya gedeyah bej.

Agabus Nër Ġaġek Rangah Raġ Paulus

⁷ He raġ jaġ bekesuu Ture gaya rot batōġ ya Petolemais. Lob he jom Kerisi-yi-alam lo nemaj gehe nado buk ti ving sir. ⁸ Lob monbuk lob he vu Petolemais batōġ ya Sisarea, behe loġ ya sinarĒ Pilip yi begganġ benado ving yi. Alam nemadvahi-bevidek-luu sĕn de-loġ vu sinarĒ nyĕdahis in nos vu Yerusalem wirek lo ti yi. ⁹ Lob nalu avĕh avō lubeluu sĕn maluh su dehov sir rĕ lo, lob sir avĕh-denenĕr-ġaġek-rangahsĕn.

¹⁰ He nado Sisarea buk la ving rot, lob mehō-nenĕr-ġaġek-rangahsĕn ti arĕ nebĕ Agabus vu distrik Yudea meluġ meyam Sisarea. ¹¹ Yam in bĕ gelĕ he, lom ƙo Paulus yi ƙabi beduu yō vaha los nema raġ, log nĕr bĕ, "Anon Vabuung nĕr bĕ, 'Alam Yuda vu Yerusalem rĕġ denaduu ƙabi sĕnĕ ala nabĕ sĕnĕ, log rĕġ debo yi doġ na alam-yu-ngwĕ nemaj.'" ¹² He hanġo nebĕ sĕnĕ, lob he los alam pin sĕn he nado loġ begganġ ti saga lo anĕr niwĕĕk vu Paulus bĕ su jaġ mena Yerusalem.

¹³ Loġ Paulus nĕr ġaġek yom vu he bĕ, "Nebĕ va sĕn ham nesu benevonġ mesayoġ maggin nerak-ĕ? Seyoh vu bĕ sena ƙarabus. Gaġ nabĕ sa nadiiġ in Mehōbōp arĕ geving ġĕp Yerusalem, og yiġ yoh vu ving!" ¹⁴ Lom he su ayoh vu bĕ rĕġ aġĕrin kwa rĕ, om sĕn he ayemin ma, gehe nĕr bĕ, "Om maam anon jaġ noh vu Anutu kwa!"

¹⁵ Ggovek log he semu nġaa nġaa loġ, garaġ maya Yerusalem. ¹⁶ Lob Kerisi-yi-alam la vu Sisarea desepa he bedeli he ya vu mehō sĕn he bĕ ana medo geving yi lo. Yi Kupros ti barĕ nebĕ Menason, sĕn yō vonġ ving wirek nyĕmuġinsĕn lo. ¹⁷ He tōġ ya Yerusalem, lob Kerisi-yi-alam deġo he raġ los kwaj vesa. ¹⁸ Gemonbuk lob Paulus ya ving he, behe ya halĕ Yakobus. Lob alam ggev pin denedo ving yi. ¹⁹ Paulus jom nemaj ggovek, log turin huk pin sĕn Anutu ġadu yi bevonġ vu alam-yu-ngwĕ lo los dahis vu sir.

Paulus Nġo Alam Ggev Hir Ġaġek Beya Dub Ayo

²⁰ Denġo lob deġo Anutu arĕ raġ, loġ tum denĕr vu yi bĕ, "Ari! Ġeraġ ni bĕ alam Yuda raġ negġĕp mehōmehō detu Kerisi-yi-alam ggovek ya, lom denesepa loġ horek sĕn Moses ƙo agi niwĕĕk ata. ²¹ Rĕġ denĕnġo bĕ ġenenĕr vu alam Yuda sĕn denedo ving alam-yu-ngwĕ lo bĕ degevuu Moses yi horek na, geġenenĕr bĕ su degerah* naluj navij, gesu desepa doġ nġaa wirek hen gökin. ²² Om hil rĕġ ġevonġ nabĕ va? Yōnon rot, rĕġ degenġo ġaġek nabĕ ġeyam ggovek ya. ²³ Om ġepevis begwevonġ nġaa noh vu sĕn he bĕ nanĕr vu hong agi. He alam lubeluu denĕr ġaġek ti venuh negġĕp Anutu mala. ²⁴ Om gwĕġo alam saga, beġesepa doġ horek pin sĕn gevonġ beham nimin veseek jaġ ġĕp Anutu mala lo, gegwetunġ monĕ natu seriveng in sir gedekeping yuj viis na. Gwevonġ nabĕ sĕnĕ, og alam pin rĕġ deġaġ ni nabĕ ġaġek sĕn denenĕr raġ hong lo, og anon ma. Gemĕm yō rĕġ deġaġ ni nabĕ ġenesepa loġ Moses yi horek ving. ²⁵ Gaġ alam-yu-ngwĕ sĕn detu Kerisi-yi-alam lo, og hil ƙevu ƙapiya ya vu sir ggovek ya

banĕr ġaġek sĕn hil ajoo wirek lo vu sir bĕ: Degeġin sir nivesa, gesu dega reggu sĕn alam denesis in bĕ degetunġ seriveng vu anutu-kuungsĕn lo, gesu dega ƙōġ, gesu dega reggu sĕn alam deneseyu kwaj medenediik lo, gesu degevonġ bagġĕb."

²⁶ Nebĕ saga, lob Paulus ƙo alam saga monbuk belosho desepa loġ horek pin sĕn gevonġ benij veseek jaġ ġĕp Anutu mala lo. Log loġ ya dub-vabuung-bōp ving benĕr buk sĕn buk-niveseeksĕn-yi govek na lo tato vu alam-deneġo-seriveng lo. Buk sĕn degetunġ seriveng balam-deneġo-seriveng debesi jaġ jepō vu sir lo.

Alam Yuda Dejom Paulus Ahon Loġ Dub Ayo

²⁷ Buk-niveseeksĕn-yi nemadvahi-bevidek-luu saga dus raġ bĕ nama na, loġ alam Yuda la vu distrik Asia* delĕ Paulus genedo loġ dub-vabuung-bōp ayo, lob de-loġ alam pin ahĕj bahĕj sengĕn raġ. Lob deġedi dejom Paulus ahon ²⁸ gedetahi bĕ, "Ham alam Israel, ham doġ vu he! In mehō sagi nenĕr vu alam yoh vu nyĕġ pin bĕ dedahun hil hed alam los hil horek gedub-vabuung-bōp sagi geving. Beġo alam Grik la loġ yam dub-vabuung-bōp sĕnĕ ving bevonġ paya vu nyĕġ vabuung sĕnĕ!" ²⁹ Denĕr nebĕ sĕnĕ in delĕ Tropimas vu nyĕġ bōp Epesus genedo Yerusalem ving Paulus, lob dekuung bĕ Paulus ƙo yi loġ ya dub ayo ving.

³⁰ Nebĕ saga, lob alam Yerusalem pin ahĕj sengĕn raġ, lob deserōġ beya dejom Paulus ahon, gededadii to meyah in dub-vabuung-bōp. Gedepevis bedevehii dub yi repinġ pin.

Alam-beġō-yi Vu Rom Deġo Paulus Medeya Hir Ƙatum Ayo

³¹ Devonġin bĕ dengis Paulus menadiiġ, rĕġ bengō ya verup vu Rom hir alam-beġō-yi losho alaj bĕ beġō verup beyoh vu Yerusalem pin. ³² Lob pevis beġo alam-beġō-yi la, geyi kapten, bedeserōġ medelulġ medeya vu sir. Yuda delĕ alam-beġō-yi losho alaj, lob devuu Paulus gesu desis rĕ. ³³ Lob alam-beġō-yi alaj ya dus bejom Paulus ahon genĕr vu yi alam-beġō-yi bededuu ahon raġ seng luu.

Log loġ tepĕġ in sir bĕ, "Mehō re sĕnĕ? Vonġ va paya?" ³⁴ Rĕġ alam yu bōpata, om detahi ġaġek ya niġelap bededun bōp rot. Lob alam-beġō-yi alaj su yoh vu bĕ genġo ġaġek degwa nivesa rĕ, lom nĕr vu alam-beġō-yi bĕ degeġo Paulus doġ na hir ƙatum ayo. ³⁵ Lob Paulus ya verup dus vu ƙatum sĕnĕ yi lĕl lob alam nij wĕĕk rot bĕ dengis yi menadiiġ, lob alam-beġō-yi su deyoh vu bĕ degĕrin yi nivesa rĕ, lom devaġu yi ya vavunĕ. ³⁶ Galam pin denesepa sir bedetahi bĕ, "Ġengis menadiiġ!"

Paulus Nĕr Yi Degwa Vu Alam Yuda

³⁷ Alam-beġō-yi bĕ degeġo Paulus doġ na hir ƙatum ayo, rĕġ Paulus loġ tepĕġ vu alaj bĕ, "Yoh vu bĕ sa nanĕr ġaġek ti vu hong rĕ?" Loġ alam-beġō-yi alaj lĕk beloġ tepĕġ yah bĕ, "Ġeraġ Grik ayej ni? ³⁸ Sa hekuung

bë hong Ejep ti sën ġesis begö vu gavman vu buk agu geġeko alam nij paya los begö hodek 4,000 meġeya nyëġ-yumeris lo!"³⁹ Rëk Paulus nër yah vu bë, "O saġ Yuda, gataġ ƙo sa ggëp Tarsus vu distrik Kilisia. Sa nyëġ los bengö. Om ġengoġek gesa nanër ġaġek dus ti vu alam sënë rë."⁴⁰ Lob alam-begö-yi alaj yoġekin. Lob Paulus raġ ya nare lël gevarah nema raġ. Lob alam pin ayej ma, gemëm nër ġaġek ya vu sir loġ Hibru ayej.

22 Nër bë, "Arig lo amaġ lo, ham gwengö rë! Sa bë tatekin sa ġaġek degwa ranġah vu ham."

² Denġo bë Paulus nër vu sir loġ Hibru ayej, lob ayej ma rot gesu deggee rë. Log mëm Paulus nër bë, ³ "Sa Yuda ti. Sataġ ƙo sa ggëp Tarsus vu distrik Kilisia, rëk serig ggëp nyëġ böp Yerusalem sënë geGamaliel ƙo sa luġ yi dub betahu sa niröp loġ hil ƙenud lo hir horek pin. Gesa niġ wëek mesayoġ ya vu Anutu timu nebë sën gwëbeng ham nimin wëek menetamuin yi agi.

⁴ Wirek sevo maggin vu alam sën denesepa loġ Yesu yi aggata lo, lob sa bë ngis sir medenadiik. Lob seduu maluh los avëh ving raġ sëng beya denedo begganġ ƙarabus. ⁵ Alam-deneġo-seriveng hir ggev böp losho kaunsor hir alam teta pin deyoh vu bë rëk denanër ġaġek saga ranġah vu ham, in dekevu ƙapiya vu arij lo vu nyëġ böp Damaskus besa haġo beya in bë sa naduu alam vu sagu beġaġo nam Yerusalem bedeġo vanë.

Paulus Tatekin Sën Gġerin Yi Tu Yesu Yi Hur

(Sn 9:3-19; 26:12-18)

⁶ Lob sa nahën nayök aggata beseya verup dus raġ nyëġ böp Damaskus, lob hes vuheng raġ. Loġ pevis beranġah ti vër böpata nebë davës vu yaġek beyam jëh raġ sa. ⁷ Lob sevës beya nahëp dob, log sa hanġo ġaġek ti yam vu sa bë, 'Saulus, ġëvonġ vanë vu sa in va?' ⁸ Rëk seloġ tepëk yah bë, 'Mehöböp-a? Hong re?' Loġ nër yom bë, 'Sa Yesu Nasaret sën ġevonġ vanë vu sa lo!' ⁹ Galam sën deneya ving sa lo delë ranġah sënë ving, rëk su denġo mehö sënë aye rë.

¹⁰ Lob senër bë, 'Om Mehöböp, sëk ġevonġ nabë va?' Loġ Mehöböp nër yom vu sa bë, 'Kwedi jaġ meġena Damaskus. Lob vu nyëġ sagu rëk mehöti nanër huk pin sën sehooïn raġ vu hong lo tato vu hong.'

¹¹ Ranġah saġi gelu sa malaġ, lob sa su yoh vu bë ġalë nyëġ lu ngaa rë, om alam sën deya ving sa lo dejom loġ sa nemaġ bedeli sa ya Damaskus.

¹² Lob mehöti nedo barë nebë Ananias. Yi mehö nesepa loġ Moses yi horek anon rot, lom alam Yuda pin sën denedo Damaskus lo denëġo yi raġ bë yi mehö nivesa. ¹³ Mehö saga yam vu sa benër bë, 'Arig Saulus! Malam natum nah!' Lob pevis besa malaġ tum ggökin yah besa halë yi. ¹⁴ Log nër ving bë, 'Hil ƙenud hir Mehöböp yö ggooïn hong raġ in bë gejaġ kwa ni. Ġelë Mehö yohvu sënë ggovek ya, geġenġo ġaġek sën raġ verup avi lo. ¹⁵ In rëk ġenanër yi ġaġek ranġah. Ġenanër ngaa sën ġelë los ġenġo lo vu mehönon pin. ¹⁶ Ma ġeneġin va rot-a? Kwedi jaġ beġejipek bël. Ġenanër Yesu arë gerëk jipek hong ngaa nipaya na."

Anutu Vonġ Paulus Ya Vu Alam-yu-ngwë

¹⁷ "Seyom heto Yerusalem, gebuk ti lob sa medo nam jom raġ loġ dub-vabuung-böp, lob sa ƙenug ya nebë pesepsën ¹⁸ besa halë Mehöböp. Lob nër vu sa bë, 'Ġepevis! Gwevuu Yerusalem geġena! Nabë ġenanër sa ġaġek vu alam sënë og su rëk degenġo be-degevonġ geving rë!' ¹⁹ Lob senër bë, 'Mehöböp, yö de-raġ ni bë wirek seyoh vu dub-supinsën-yi pin beseduu alam sën ayoj neya timu vu hong lo, gesa neheveek sir. ²⁰ Gewirek desis Stepan sën nenër hong ġaġek ranġah lo mediik, lob sayoġ nivesa in saga gesa vare nemalaġin alam sën denetengwa yi lo hir röpröp.' ²¹ Rëk nër vu sa bë, 'Ġena! Rëk sa ġevonġ hong na ag-gata ading beġena vu alam-yu-ngwë."

Alam-begö-yi Alaj Ġin Paulus

²² Alam Yuda vare denenġo Paulus yi ġaġek rot beya verup loġ ġaġek vewen saġi loġ detahi niwëek bë, "Ham jaġ na genadiik! Mehö nebë saga su medo vesa!"

²³ Lom denetahi ya niġelap gedekah hir röpröp medenetetëhin, gedeneraa kebus raġ medenetë ya vavunë.

²⁴ Nebë saga lob alam-begö-yi alaj nër bedëġo Paulus loġ ya hir ƙatum ayo. Genër vu sir ving bë de-beek yi in denatök jaġ degwa sën alam Yuda denetahi ġaġek ya niġelap raġ yi lo. ²⁵ Lom deduu Paulus ya vetii ƙele ggovek in bë debeek, rëk alam-begö-yi hir kaptan nare dus vu Paulus, lob Paulus nër vu yi bë, "Ham horek nër bë yoh vu bë ham beek Rom ti geham su gwengö yi ġaġek namuġin rë?"

²⁶ Lob kaptan nġo ġaġek sënë, lob ya menër vu alam-begö-yi alaj bë, "Ġevonġin bë gwevonġ nabë va? Mehö saga lo yi Rom ti!" ²⁷ Lob ala yom vu Paulus meloġ tepëk vu yi bë, "Ġenanër vu sa nabë hong alam Rom ti ma ma?" Rëk Paulus yoġek bë, "Ëë-ë, sa Rom ti!"

²⁸ Loġ alam-begö-yi alaj nër bë, "Sa hetë monë nġahisekë in sa vu gavman Rom gesetu Rom ti!" Rëk Paulus nër yah bë, "Gaġ sa og amaġ Rom, om ataġ ƙo sa besa Rom."

²⁹ Lob alam sën bë debeek yi lo pevis bedelëin yi, galaj newa raġ rot in kwa vo bë duu Rom ti raġ sëng.

³⁰ Rëk vonġin bë jaġ ngaa sën alam Yuda denër bë Paulus vonġ paya lo ni niröp, om ƙo yi vër monbuk gevonġ ġaġek ya vu alam-deneġo-seriveng hir ggev los kaunsor pin bedesupin sir yam, log ƙo Paulus luġ ya nare malaj.

Paulus Nër Ġaġek Vu Yuda Hir Kaunsor

23 Lob Paulus ġët kaunsor genër bë, "Arig lo, setu Anutu yi hur ti besa medo mekwaġ nevo bë sa nehevonġ yoh vu yi ġaġek rot beberup gwëbeng!"

² Nër nebë sënë, lob alam-deneġo-seriveng hir ggev böp Ananias nër vu yi alam sën denare dus vu yi lo bedepetap avi. ³ Rëk Paulus nër yah vu yi bë, "Hong ġanġ nipaya rëk heveġ nivesa raġ nedo navi vavunë mu! Anutu rëk petap hong! Ġenedo saġi in bë gwengö sa

ğagak meğeseggi jaḵ hil horek, rëḵ mu ngo kweyëh horek sagi in ğenër bedesis sa!"

⁴ Lob alam sën denare dus vu Paulus lo denër bē, "Su ğenanër ğagak nipaya jaḵ Anutu yi ggev böp sënē!"

⁵ Rëḵ Paulus nër yah bē, "Arig lo, sa su raḵ ni bē yi alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp rē. Gaḵ Anutu nër menegġep loḵ yi ḵapiya bē: Su ğenanër ğagak nipaya jaḵ ala sën neġin honġ alam lo!"

⁶ Lob Paulus raḵ ni bē alam teta Sadukai* la gePari-sai* la medenedo, lom tahi ya vu kaunsor bē, "Arig lo! Sa og sa Parisai* soġek rot! Sa nehevong veng bē alam-diiḵsën rëḵ dekedii jaḵ gökin, lob yiḵ raḵ degwa saga sën gwëbeng devong ğagak vu sa." ⁷ Nër ğagak saga lob ğagak ahë sengën yi verup pevis loḵ Parisai* losho Sadukai* vuheng atov, lob devasuh sir. ⁸ In alam Sadukai* denenër bē mehönön su deyoh vu bē rëḵ dekedii jaḵ nah ġep bedub rē, gangër ma, genġaahur ma. Gaḵ alam Parisai* devong veng lööhoho. ⁹ Lom alam lo devong dedun böpata, loḵ alam Parisai* hir alam-horek-yi la kedi denare bedenër niwëëk bē, "He halë mehö saga bē nġaa nipaya ti su negġep vu yi rē! Maḵ nġaahur ti ma angër ti yö vengwëng vu yi!" ¹⁰ Lob ğagak ahë-sengën-yi ya meböp raḵ rot, lob Rom hir alam-beġö-yi alaj ggöneng. In sir yu luu, lob bē rëḵ dedadii Paulus vewen vewen lob denabij teka teka benadiiḵ. Lom nër balam-beġö-yi deluḵ beya devo Paulus vër in sir gedeko yi loḵ yah hir ḵatum ayo.

¹¹ Ggovek gebuk lob Mehöböp yam nare ranġah vu Paulus genër vu bē, "Ġemedo los nim wëëk! Ġenër sa ğagak ranġah ggëp Yerusalem ggovek, gerëḵ ğenanër sa ğagak ġep Rom nabë saga geving."

Yuda Dejoo Ġagak Bë Dengis Paulus Menadiiḵ

¹² Nyëġ heng lob alam Yuda desupin sir medenër ğagak venuh gedetato nemaj ya vavunë bē su dega los denanum rot bemëm nabë dengis Paulus benadiiḵ loḵ mëm. Gaḵ nabë dega ma denanum namuġin og Anutu ngis sir. ¹³ Sir sën denër ğagak venuh lo sir mehödahis luu gela sevök.

¹⁴ Lob deya vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev los alam teta bedenër bē, "He nër ğagak niwëëk betato nemamin ya vavunë ganër venuh bē he su rëḵ aġa nos los nanum bël rē rot, bena berup doḵ buk sën he ngis Paulus menadiiḵ lo loḵ mëm. ¹⁵ Om ham los kaunsor gwëvong ğagak na vu Rom hir alam-beġö-yi alaj pehi nabë degeḵo Paulus duḵ menam vu ham. Ham nanër vu yi nabë ham bē gwëngo Paulus yi ğagak degwa gök nahin in ham jaḵ ni niröp. Gehe semu he ggovek ya. Su rëḵ nam natök nam vu ham rē, gaḵ he rëḵ angis yi menadiiḵ doḵ aggata!" ¹⁶ Rëḵ Paulus mewa ngo ğagak bē rëḵ degetung dum ġep aggata bedengis Paulus menadiiḵ, lob ya meloḵ ya Rom hir alam-beġö-yi hir ḵatum beloḵ ya menër ranġah vu Paulus. ¹⁷ Lob Paulus tahi alam-beġö-yi hir kapten ti yam, benër vu bē, "Gweḵo hur maġëm sagi na vu ham ggev, in ḵo ğagak ti in bē nanër vu yi." ¹⁸ Lob kapten ḵo yi beli ya vu ala benër vu bē, "Ḷarabus Paulus tahi sa benër vu sa bē sa

ğako hur maġëm sënë nam vu honġ, in ḵo ğagak ti beyam vu honġ."

¹⁹ Lom ala jom loḵ nema, beḵo meya nenga, beluhu yö luu ya denedo, log mëm loḵ tepëḵ in yi bē, "Ġevongin bē ğenanër ğagak re vu sa?" ²⁰ Loḵ hur maġëm nër bē, "Alam Yuda dejoo ğagak ggovek bē rëḵ dedoḵ tepëḵ in honġ begweḵo Paulus duḵ mena vu kaunsor neheng in dedoḵ tepëḵ in yi ğagak degwa panġsën vu yi. ²¹ Rëḵ mu su gwëbë nengam vu hir ğagak, in hir alam mehödahis luu gela sevök bedenër ğagak venuh bē su rëḵ dega los denanum rē, rot bemëm yö dengis Paulus menadiiḵ rē. Gwëbeng desemu sir gemedo denebuu aggata medeneġin honġ bē rëḵ ġengoġekin hir ğagak ma nama."

²² Lob alam-beġö-yi alaj vong mehö maġëm sënë yah, genër niwëëk vu yi bē, "Su ġena ğenanër vu mehöti nabë genër ğagak sënë ranġah vu sa!"

Alam-beġö-yi Vu Rom Alaj Vong Paulus Ya Vu Kiap Böp Peliks

²³ Lob alam-beġö-yi vu Rom alaj tahi kapten luu yam, benër vu luho bē, "Melu barah alam-beġö-yi. Alam sën deneraḵ hoos lo mehödahis löö benemadluho (70), galam sën denejom ruġ lo jaḵ ġep alam nemadluho (200). Bedegero sir in ham na Sisarea jaḵ 9 krök buk. ²⁴ Log ham barah hoos la geving in Paulus jaḵ, geham gwëġin yi nivesa bena berup vu kiap böp Peliks."

²⁵ Lob alam-beġö-yi alaj kevu ḵapiya ti veng nebë: ²⁶ Sehuksën! Kiap böp Peliks, mehö-los-bengö! Sa Klaudius Lusias, sa kevu ḵapiya sënë yöḵ vu honġ.

²⁷ Alam Yuda dejom mehö sagi ahon gebë dengis yi menadiiḵ, rëḵ sa hanġo bē yi Rom ti lob seya veng alam-beġö-yi behe töḵ ya vu sir, lob he haḵo yi vër loḵ nemaj. ²⁸ Lom sa bē ġanġo ğagak degwa sën denër raḵ yi lo, om sën sa haḵo yi luḵ meyah vu hir kaunsor. ²⁹ Rëḵ sa hanġo denër ğagak raḵ yi in yö hir horek la. Gaḵ su devong ğagak vu yi in nġaa nipaya ti in bē mëm hil angis yi menadiiḵ ma, hil ġetung yi na ḵarabus rē. ³⁰ Log gwëbeng ğagak ti töḵ vu sa bē dekeyëhin yi vunsën in bē dengis yi menadiiḵ. Om sën sa pevis behevong yi yöḵ vu honġ, gesenër vu alam sën denenër ğagak raḵ yi lo bē yö nöḵ denanër hir ğagak ranġah jaḵ malam niröp.

³¹ Lob alam-beġö-yi vu Rom devong yoh vu yi ğagak, bedeko Paulus medeli ya Antipatris loḵ buk. ³² Log nyëġ heng lob alam-beġö-yi sën deneyoh dob lo deyah medeya Yerusalem, galam sën deneraḵ hoos lo deḵo Paulus ya Sisarea. ³³ Detök ya Sisarea, lob devo ḵapiya ya vu kiap böp gedevong Paulus loḵ ya nema veng. ³⁴ Kiap böp tevin ḵapiya lob loḵ tepëḵ in Paulus bē, "Honġ distrik tena?" Rëḵ Paulus nër bē, "Sa vu Kilisia." ³⁵ Lob nër bē, "Alam sën denenër ğagak raḵ honġ lo deberup, log mëm sa ġanġo honġ ğagak." Lom nër bedeko Paulus beya negġep mehö-los-bengö Herot* yi begganġ böp sën denenër arë nebë Prëtoryam lo.

Alam Ggev Vu Yuda Devo Ġaġek Raġ Paulus

24 Buk nemadvahi ya ggovek ya, log alam-deneķo-seriveng hir ggev bōp Ananias luķ meya, lob ķo alam teta la ving, beķo mehō sēn nenēr alam avij vu kiap lo ti ving, arē nebē Tertulus. Lob ya denēr ġaġek sēn denanēr jaķ Paulus lo ranġah vu kiap bōp. ² Kiap bōp tahi Paulus beberup, log Tertulus kedi muġin menēr ġaġek raġ yi bē, "Mehō los bengō Peliks! Nġo ġeloķ vu he behe nado nivesa rot gebeġō lu nġaa ma. Gengo kwam bōp beġeneloķ vu he in huk beġenevonġ nġaa aggagga pin sēn he nehevonġ paya paya wirek lo benivesa neraķ. ³ Om sēn he ayomin nivesa rot in nġaa pin saga gehe kwamin vesa in honġ rot. ⁴ Om sa su rēķ aġēr in honġ pangēsēn rot rē. Gaķ sa bē ķetaġ honġ mu nabē gwengō sa ġaġek dus ti sēn sa bē nanēr agi. ⁵ He halē mehō sēnaga bē mehō nipaya rot. Nevonġ balam Yuda yoh vu nyēġ pin ahēj sengēn neraķ medenesis beġō vu sir. Lob tu alam yu ti sēn yō deggoin sir raķ medenenēr sir nebē Nasaret lo hir ggev ti. ⁶ Genevonġ in bē gevonġ paya vu he dub-vabuung-bōp geving, rēķ he jom yi ahon. [Lob he bē seggi yi jaķ he horek, ⁷ rēķ ham alam-beġō-yi alaj Lusias yam, lob niwēēķ rot beķo yi vēr loķ he nemamin ⁸ genēr bē alam sēn bē denanēr ġaġek jaķ yi lo denatōķ nam malam.] Om nabē ġedoķ tepēķ in Lusias og maķ yō rēķ nanēr nġaa pin sēn he nēr raķ Paulus lo ranġah vu honġ nabē yōnon!"

⁹ Lob alam Yuda deġadu mehō sēnē yi ġaġek sēn nēr raķ Paulus lo ving bē, "Ġaġek pin saga yōnon rot!"

Paulus Vonġ Ġaġek Vu Peliks

¹⁰ Lob kiap bōp tē kwa in Paulus, lob Paulus nēr ya bē, "Seraķ ni bē nġo ġeneġin he sēnē yoh vu ta nġahiseķē, om sēn sa kwaġ vesa besa bē nanēr ġaġek nyēvewen doķ nah vu honġ. ¹¹ Honġ kiap bōp, om ġeyoh vu bē ġedoķ tepēķ vu honġ alam, lob mēm rēķ de-tateķin vu honġ nabē seraķ yaġ menahēn neverup Sisarea sagi. Log seyoh dob beseraķ meya Yerusalem in bē najom jaķ beyiķ buk su hus ading rē, gaķ yiķ buk nemadluho-bevideķ-luu mu ggovek ya. ¹² Lob alam Yuda su delē sa bē alu mehōti anēr he rē. Gesu delē bē seloķ alam ahēj loķ dub-vabuung-bōp ma, loķ dub-supinsēn-yi ma, ggēp telig rē, gaķ ma. ¹³ Gaķ ġaġek sēn gwēbeng denēr raķ sa agi lo, og saga su deyoh vu bē rēķ denatōķ vu degwa ti beġejaķ ni nabē yōnon rē. ¹⁴ Gaķ mēm sa bē nanēr ranġah vu honġ nabē sa nesepa loķ aggata sēn denenēr pelē raķ agi bē aggata kuungsēn lo. Sa nesepa loķ aggata saga in bē sa ġaķo he ķenumin lo hir Anutu jaķ. Log sa nehevonġ ving ġaġek pin sēn neggēp loķ horek lo los ġaġek pin sēn alam-denenēr-ġaġek-ranġahsēn deķevu lo. ¹⁵ Lob sa nehevonġ ving bē Anutu rēķ gevonġ balam-diiķsēn deķedi jaķ nah ġōkin, alam yohvu galam nij paya geving. Lob yiķ sir sēn yam denare-ē, denevonġ ving nebē saga.

¹⁶ Lob sa kwaġ nevo sa pangēsēn bē sa ġevonġ nġaa nivesa vu Anutu gevu mehōnon noh vu buk. ¹⁷ Sa he-vuu sa nyēġ geseya nado nyēġ ngwē benġebek la ggovek ya loķ seyom vu sa alam. Sa haķo monē lu nġaa yom in bē doķ vu alam sēn deneraķ vu in lo, gesa bē ġetunġ seriveng la vu Anutu geving. ¹⁸ Sa nehevonġ nebē sēnē, lob sa sepa loķ he horek in sa niġ veseek jaķ ġēp Anutu mala. Lob sa nado loķ dub ayo balam delē sa bē mehōnon nġahi su denare ving sa rē, gemehō la su devonġ dedun rē. ¹⁹ Gaķ mēm Yuda la vu distrik Asia* denedo, om nabē alam saga mēm maķ yō detōķ raķ ġaġek nipaya ti geneggēp vu sa, og mēm nam debare malam gedenanēr ranġah vu honġ. ²⁰ Gaķ nama, om alam sagi mēm yō denanēr nġaa sēn delē gesa hevonġ paya loķ buk sēn sa nare kaunsor malaj vu Yerusalem lo vu honġ. ²¹ Maķ yiķ ġaġek timu sēnē, sēn sa nare loķ sir vuheng gesa tahi bē, 'Sa hevonġ ving bē alam-diiķsēn rēķ deķedi jaķ nah ġōkin.' Yiķ raķ degwa saga sēn gwēbeng devonġ ġaġek vu sa."

²² Rēķ mu Peliks raķ Yesu yi aggata sēn Paulus nēr lo ni vorot, lom nēr vu alam Yuda bē deġeġin galambegō-yi alaj Lusias duķ menam rē, log mēm rēķ genġo hir ġaġek sagi ġōķ nahin. ²³ Lob nēr vu kapten bē ġeķo Paulus nah ķarabus, rēķ mu su ġeķo duķ na ķarabus niwēēķ rot. Gesu ġēr in Paulus yi alam sēn nabē dedoķ vu yi in nġaa vahi lo.

Peliks Jom Paulus Ahon Menedo Ķarabus Nġebek Luu

²⁴ Buk la ya ggovek log Peliks ķo venē Drusila yam. Drusila yi Yuda avēh ti. Lob Peliks tahi Paulus in bē tateķin degwa sēn alam deġevonġ geving Yesu Kerisi lo vu yi. ²⁵ Rēķ Paulus tateķin ġaġek raķ sēn hil ġevonġ nġaa nirōp lo, geraķ sēn hil ġeġin hil nivesa lo, geraķ sēn Anutu rēķ gevonġ nyēvewen doķ nah hil nġaa nipaya lo. Lob tum Peliks ggōneng benēr bē, "Ġenah meġena rē! Genabē buk len ti ġēp og sēķ tahi honġ meġenom ġōkin."

²⁶ Log Peliks kwa nevo nġaa ngwē loķ ayo ving. Ku-ung bē maķ Paulus rēķ bo monē la vu yi in bo yi vēr, om sēn tahi yi beron nġahi yam beluho deneveng-wēnġ. ²⁷ Lob Paulus nedo ķarabus beta luu ggovek ya getum kiap mewis Porkius Pestos loķ yah Peliks ben. Rēķ Peliks vonġ in bē alam Yuda ahēj geving yi om su ķo Paulus vēr rē ġeyō nahēn nedo loķ ķarabus.

Paulus Ketaġ Bē Alam Rom Hir Mehō-los-bengō Sisar* Genġo Yi Ġaġek

25 Pestos verup betu kiap loķ yah Peliks ben benedo Sisarea buk lōo loķ mēm raķ meya Yerusalem. ² Lob alam-deneķo-seriveng hir ggev lošo alam bōp vu Yuda deya vu yi bedenēr ġaġek raķ Paulus. Denēr niwēēķ vu Pestos bē, ³ "Ġedoķ vu he, begwevonġ Paulus nam Yerusalem." In kwaj nevo bē deġetunġ dum doķ aggata bedengis Paulus menadiiķ. ⁴ Rēķ Pestos nēr yah bē, "Dus raķ in senah mena Sisarea, om Paulus medo ķarabus sagu. ⁵ Om ham alam

ggev deduk medenam geving sa, in nabë mehö sagi vonö ngaa ti paya, og denanër gägek jak yi."

⁶Lob Pestos nedo ving sir maq yoh vu buk nemad-vahi-bevidek-löö ma nemadluho ggovek, log luk meyah Sisarea. Log monbuk lob rak ya nedo beggan-gägek-yi, log nër vu sir bë degeko Paulus nam.

⁷Paulus verup lob alam Yuda sën deluk medeyam vu Yerusalem lo yam detetup yi gedenër gägek maggin ngahisekë rak yi. Rëk su deyoh vu bë detato hir gägek vu Pestos nabë yonon rë.

⁸Lob Paulus nër yah bë, "Sa su hevong ngaa nipaya ti vu alam Yuda hir horek ma, vu dub-vabuung-böp ma, vu mehö-los-bengö Sisar* rë." ⁹Rëk Pestos vonögin bë alam Yuda ahëj geving yi om lok tepëk vu Paulus bë, "Yoh vu bë hil anah Yerusalem besa ganö hong gägek gëp sagu ma ma?" ¹⁰Rëk Paulus nër yah bë, "Gwëbeng sa nare lok mehö-los-bengö Sisar* yi beggan-gägek-yi, lom beggan sagi og beggan-gägek-yi om ham gwengö sa gägek dok! Gerak ni ggovek ya bë sa su hevong ngaa nipaya ti vu alam Yuda rë.

¹¹Nabë nipaya böp ti neggëp vu sa beyoh vu bë dengis sa dok nah mesa nadiik, og ggovek, gemëm dengis sa. Gak nabë gägek sën denenër rak sa agi su anon rë, og mehöti su yoh vu bë bo sa dok na nemaj rë. Om sën sa ketaq vu mehö-los-bengö Sisar* bë gengö sa gägek."

¹²Lob Pestos vengweng ving yi alam sën denevo kwa vu yi lo muögin, lok mëm nër bë, "Gekwetaq bë Sisar* gengö hong gägek, om gena vu Sisar*!"

Pestos Lok Tepëk In Paulus Vu Agripa

¹³Buk la ya ggovek lok mehö-los-bengö Agripa luho venë Bernisi deyam Sisarea in bë degelë Pestos medenajom nema. ¹⁴Luhö denedo Sisarea buk ngahi lob Pestos nër Paulus yi gägek bengö ya vu mehö-los-bengö bë, "Peliks ko mehöti ya karabus wirek meya nedo. ¹⁵Lob serak meya Yerusalem lom alam-deneko-seriveng hir ggev los alam teta vu Yuda denër gägek rak yi, gedenër vu sa bë sebo nyëvewen vu yi. ¹⁶Rëk senër yah vu sir bë he Rom, og he su navo maggin meris meris vu mehöti rë. Gak mehö sën gägek neggëp vu yi lo, og mëm ya nare alam sën denenër gägek rak yi lo malaj muögin, gehe navo nyëg vu yi in bë bare menanër gägek nom jak gägek sën denenër rak yi lo.

¹⁷Lob he sepa he mayam, lob sa su köpek rë. Gak heng to log sa nado rak beggan-gägek-yi gesenër bedeko mehö saga yam. ¹⁸Lob alam sën denër gägek rak yi lo denare. Lob sa hekuung bë rëk denanër gägek nipaya jak yi, rëk ma. ¹⁹Gak losho deneggök sir in aggata sën degeko hir keriling lu ngaa jak lo. Gedeneggök sir in mehö diiksën ti arë nebë Yesu, in Paulus nër bë mehö saga nedo mala vesa. ²⁰Lom serak ni bë sa su yoh vu bë ganö gägek degwa la nabë saga rë, om selok tepëk in Paulus bë, 'Maq hil anah Yerusalem lok mëm sëk ganö hong gägek sënë gëp sagu.' ²¹Rëk Paulus nër bë yö medo dok karabus, gemehö-los-bengö Sisar* gengö yi gägek rë. Lom senër bë nah medo karabus besa natök vu aggata rë, lok mëm sa

gevong yi na vu Sisar*." ²²Lob Agripa nër vu Pestos bë, "Sa bë ganö mehö sagi yi gägek!" Lob yogek bë, "Neheng rëk gwengö!"

²³Lob monbuk lob Agripa luho Bernisi devunek log alam deko luho rak kapah medeyam. Luho delok ya beggan-supinsën-yi ving alam-begö-yi alaj pin, los alam böp böp vu nyëg sagu, lob Pestos nër bedeko Paulus yam. ²⁴Log nër bë, "Mehö-los-bengö Agripa, geham alam pin sën ham yam nedo ving he-ë, ham gwelë mehö sënë! Alam Yuda pin vu Yerusalem gevu sënë ving bedejij sa rot bedetahi niwëek bë su medo mala vesa, gak nadiik. ²⁵Rëk sa halë bë su vonö ngaa nipaya ti in bë mëm hil angis yi menadiik rë. Log yö ketaq rak avi bë Sisar* gengö yi gägek, om sën sa hevongin bë gevong yi na. ²⁶Rëk sa su tök vu yi gägek anon degwa ti meneggëp ranöah in bë mëm sa kevu kapiya betatekin vu hil mehöböp Sisar* rë. Om mëm sën sa haqo mehö sagi yam vu hong mehö-los-bengö Agripa, gevu ham pin saga ving in hil pin ganö yi gägek nivesa, lok mëm sa natök vu yi gägek la in sa kevu dok kapiya. ²⁷Nabë sa gevong karabus ti na, gesa su gevong yi gägek degwa na geving rë, og saga su yoh vu rë."

Paulus Tatekin Yi Gägek Vu Agripa

26 Lob Agripa nër vu Paulus bë, "Bë genanër hong gägek la, og genanër!" Lom Paulus kedi nare betelë nema genër yi gägek bë, ²"Mehö-los-bengö Agripa! Alam Yuda denenër gägek rak sa yoh vu buk, lob gwëbeng sa kwaq vesa rot in sa nare malam megenër bë gwengö sa gägek. ³Sa kwaq vesa in ngö gerak ngaa pin sën hil Yuda ngö nesepa lok lo ni, gengaa pin sën hil nemehoo hil in lo. Om sa bë gwengö sa gägek, og su nim tebö jak pevis.

⁴Ngaa pin sën sengö nahën magëm gesa hevong wirek rot beberup gwëbeng agi, og saga alam Yuda pin denerak ni, in sa nado ving sir ggëp Yerusalem. ⁵Yö denerak sa nig rot, om nabë kwaj nevo, og deyoh vu bë denanër ranöah vu hong nabë sa Parisai* ti, besetu sir vahi sën denesepa lok horek pin los dahis lo ti. ⁶Om sën gwëbeng sa nare agi, gedenevong gägek vu sa in sa nehevong ving gägek nivesa sën wirek Anutu vo vu hil kenud lo lo, gesa navo kwaq in buk sën bë gägek agi anon jak lo. ⁷Gehil degwa nemadluho-bevidek-luu lo yik denevo kwaj in buk sën bë gägek agi anon jak lo ving, lom denejom rak vu Anutu buk geranöah. O Mehö Gayeheng, yik rak degwa sënë sën Yuda denër gägek kuungsën rak sa. ⁸Ma nebë va sën ham kwamin nevo bë Anutu su yoh vu bë gevong balam-diiksën dekedi jak nah gökin rë-ë? ⁹Wirek sa hevong ngaa ngahisekë in bë sa dahun Yesu Nasaret arë, lob sa hekuung bë sa nehevong ngaa nivesa. ¹⁰Sa nehevong nebë sënë vu Yerusalem, lom alam-deneko-seriveng hir ggev devo niwëek vu sa beseya naduu Anutu-yi-alam ngahisekë benehaqo yah karabus. Log kausor denenër bë dengis sir medenadiik, lob sa navo veyovin hir gägek ving. ¹¹Gesa navo maggin ngahisekë vu sir lok dub-supinsën-yi pin. Sa nehevong

in bē denanēr pelē los degeruu demij vu Mehöböp, gesahëg sengen böpata rot vu sir besa nesepa sir rot meya nayoh vu alam-yu-ngwë hir nyëg ving."

Paulus Nër Yi Ġaġek Sën Ggërin Yi Mevonġ Ving Yesu Lo

(Sn 9:3-19; 22:6-16)

¹² "Log alam-deneġo-seriveng hir ggev denër ġaġek niwëëk vu sa medeġadu sa ving meseya Damaskus.

¹³ Lob Mehö Ġayeheng! Sa medo naya raġ hes vuheng atov, lob sa halë ranġah ti vër nebë davës betum vu yaġek begelu yam raġ sa loġ aggata. Tum böpata rot kesuu nyëg mala, lom yam jëh raġ he los alam pin sën deneya ving sa lo. ¹⁴ Lob he pin avës baya nahëp dob, lob sa hanġo ġaġek ti yam loġ Hibru ayej bē, 'Saulus, Saulus ġëvo vanë vu sa in va? Vongin ġebaġë nġaa sën los nevu lo, lob nġo vongin ġebo vanë vu hong.'

¹⁵ Lob seloġ tepëġ bē, 'Mehöböp, hong re?' Lom Mehöböp nër yom bē, 'Sa Yesu sën ġenevonġ vanë vu sa lo! ¹⁶ Om kwedi ġebare niwëëk. Gwëbeng seyam vu hong in sa bē gooin hong jaġ in ġenatu sa hur meġena ġenanër ranġah nabë ġelë sa nebë sënë. Gerëġ ġenanër nġaa sën sëġ tato vu hong beron la vu tamusën lo ranġah geving. ¹⁷ Gesëġ ġeġin hong doġ alam Israel los alam-yu-ngwë sën sëġ ġevonġ hong na vu sir lo nemaj. ¹⁸ Sëġ ġevonġ hong na vu sir in tateġin malaj medegevuu malakenu na gedegërin sir nom vu ranġah. Degevu Satan yi niwëëk gedenam vu Anutu, lom ayoj nam timu vu sa, log senġo rëġ dahun hir nġaa nipaya na. Gemëm rëġ denam sa nyëg geving alam sën ayoj neyam timu vu sa bedetu sa nġaa ggovek lo.'"

Paulus Nër Vu Agripa Bë Nevonġ Yesu Yi Huk

¹⁹ "O Mehö-los-bengö Agripa, sa halë nġaa yaġek yi sënë, lob sa su keyëh ġaġek rë. ²⁰ Gaġ senër ġaġek ranġah vu alam Damaskus muġin, log senër vu alam Yerusalem, gevu nyëg Yudea pin, gevu alam-yu-ngwë ving. Senër vu sir bē degërin sir vu hir nġaa nipaya gedenam vu Anutu, bedegevonġ nġaa niröp in tato nabë deggërin ayoj ggovek ya. ²¹ Sa hevong nebë sënë, lob alam Yuda dejom sa ahon raġ degwa saga loġ dub-vabuung-böp, gebë dengis sa besa nadiik. ²² Rëġ Anutu loġ vu sa, rot besën verup gwëbeng besa nare ġenanër ġaġek yök vu alam meris, gevu ham alam los arëmin lo agi. Sa su nanër ġaġek agga ngwë rë, gaġ sa nanër ġaġek sën wirek alam-denenër-ġaġek-ranġahsën loŝo Moses denenër bē rëġ berup lo. ²³ Denër nebë, 'Kerisi rëġ geġo vanë, log yö rëġ kedi jaġ namuġin ġëp bedub. Lob rëġ nanër ġaġek-ranġah-yi vu alam Israel, gevu alam dahis geving.'"

Paulus Nër Ġaġek Vu Agripa In Bë Ayo Na Timu Vu Yesu

²⁴ Paulus nër nebë sënë, lob kiap böp Pestos petupek raġ yi bē, "Paulus, hong bado! Ġeluġ dub nġahiseġë, lom kwam böpata vonġ beyum vonġ paya!" ²⁵ Rëġ

Paulus nër yah bē, "Mehö niwëëk Pestos, sa yuġ su vonġ paya mesenër ġaġek jeggin jeggin rë, gaġ senër ġaġek niröp beyönon. ²⁶ Mehö-los-bengö sënë neraġ nġaa pin sënë ni, om sa su nahöneng rë gesenër ranġah vu yi. Seraġ ni bē nġaa pin agi su yoh nenga in mala los nenga rë. Gaġ raġ ni, in nġaa pin sënë su verup vunsën rë. ²⁷ O Mehö-los-bengö Agripa, maġ ġevonġ ving alam-denenër-ġaġek-ranġahsën hir ġaġek-a? Èë-ë, seraġ ni bē ġenevonġ ving!"

²⁸ Loġ Agripa nër yah vu Paulus bē, "Nabë ġenanër hus ading teka rot og maġ hong ġaġek rëġ gevonġ mesegërin sa natu Yesu yi hur ti!"

²⁹ Lom Paulus nër yah vu bē, "Èë-ë! Nabë sa nanër dus, ma ading, og yik yoh vu! Sa najom raġ vu Anutu bē, hong, galam pin sën ham los nenġo sa ġaġek gwëbeng-ë lo gwërin ham nabë sa, gaġ mëm seng sënë og su natök vu ham." ³⁰ Paulus nër nebë sënë, loġ mehö-los-bengö kedi nare ving kiap böp Pestos, geBernisi, galam sën denedo ving sir lo meto deya.

³¹ To deyah dobnë ggovek, loġ desap sir raġ medenër bē, "Mehö sagi su vonġ nġaa ti paya in bē nadiik ma medo ġarabus rë." ³² Lob Agripa nër vu Pestos bē, "Nabë mehö sënë su ketaġ nabë Sisar* genġo yi ġaġek rë, og yoh vu bē ġebo yi vër mena."

Deġo Paulus Raġ Ya Yaġ In Na Rom

27 Kwaj vo ġaġek venuh bē he jaġ yaġ mana Rom, lob detunġ Paulus loŝo ġarabus vahi loġ ya kapten ti nema. Arë nebë Yulius lob neġin alam-beġö-yi raġ neggëp alam nemadvahi (100) loġ vu böpata ti sën denenër sir bē mehö-los-bengö Augustus yi alam lo. ² Lob Adramitiam hir yaġ ti bē geġo kupek na nyëg böp la vu distrik Asia*, lob he raġ ya baya. Lob Aristarkus vu Tesalonika vu distrik Masedonia ya ving he. ³ Heng to log he ya seyu yaġ ya Sidon, lob Yulius vonġ nivesa beyoġekin Paulus bē yoh vu bē na ġelë yi alam medegeġin yi jaġ nos lu nġaa. ⁴ He vu Sidon maya, rëġ sanġ böp yam ggëp yaġ neru meruuk he. Lom yaġ yom rivin dob Kupros demi meya ⁵ meyoh ya Kupros gedistrik Kilisia los Pampulia vuheng atov, behe töġ ya Mura vu distrik Lusia. ⁶ Vu nyëg saga alam-beġö-yi hir kapten töġ vu Aleksandria hir yaġ ti geneya los Itali, lom ġo he raġ ya. ⁷ Behe ya raġ baya. He vimengin baköpek rot buk nġahiseġë, loġ mëm he töġ ya verup dus vu nyëg böp Kenidus. Loġ sanġ ggërin he, lom he su ayoh vu bē ana rë, om he yah arivin dob Krete demi dus vu Salmone baya, in sanġ böpata.

⁸ He yoh loo nenga Krete bevimgin rot batök ya nyëg ti arë nebë Yag-ben-nivesa neggëp dus vu nyëg böp Lasea. ⁹ He vasap buk nġahiseġë ggëp saga geBuk-dali-nos-yi-lo † maya ggovek ya, gebuk sën hob los sanġ yi lo verup beloo vonġin dahun he behe malamin nama. Lom Paulus nër ġaġek vorot vu sir bē,

† Buk-dali-nos-yi sënë og yik buk sën alam Yuda hir alam-deneġo-seriveng yuseġë nesis sipsip tuvek meneġo niġök menelok ya dub-vabuung-böp ayo vabuung soġek in kevoh alam Yuda hir nġaa nipaya na lo. Denelë buk sënë loġ kwev Oktoba neyoh vu ta pin gayej nenër dali ggërin nos besu denegga rë.

¹⁰ "Alam-e! Nabë hil ana, og hil rëk natök vu maggin böpata. Hil rëk basap kupek los yağ, gehil mehönön rëk malad nama geving." ¹¹ Rëk alam-begö-yi hir kaptän bē nenga vu yağ ala luho yağ yi kaptän, gesu ngo Paulus yi gağek rē. ¹² Yağ ben sēnē su nyēg nivesa in bē yağ medo doğ doğ buk sanğ yi rē, om alam ngahisekē denēr gağek venuh bē dekesuu nyēg saga gedena. Kwaj nevo bē rëk denatök na nyēg böp Poniks bedemedo nyēg sagu doğ buk ayöong los sanğ yi, og mēm nivesa. In Poniks saga yiğ yağ ben nivesa ti vu Krete, geyağ vaha neggēp luu. Ngwē neggēp ahē, gengwē neggēp nēn.

Sanğ Vong Meloo Nipaya Rağ

¹³ Lob ayöong nalu verup gesu yam niwēek rot rē, lob dekuung bē deyoh vu bē na denatök na nyēg saga. Lob dedadii anka rağ yah gedeseпа loo nenga Krete rot medeya. ¹⁴ Rëk pevis besanğ niwēek böpata ti sēn denenēr bē Nyēhuhek lo, yam ggēp kedu Krete. ¹⁵ Lob rot he avuti ggēp hus bedu ya, lob he su ayoh vu bē pekwē yağ neru nah vu sanğ rē, lom he hevuu besanğ ko he mehe ya rot. ¹⁶ He serög meheto maya kedu loo vuheng sēn denenēr arē nebē Kauda lo demi. Lob he hevong huk böp rot menaduu dēgi ahon. ¹⁷ Dedadii dēgi rağ yam yağ vavunē ggovek ya, log deduu aggis la loğ yağ anon atov in bē niwēek jağ. Rëk newaj rağ bē yağ rëk na mejağ vu saap Surtis sēn neggēp dus vu Aprika lo, lom detē anka sēl luğ ya loo gesanğ ko he gehe medo nahök mu. ¹⁸ Sanğ los loo sis merot he niwēek ata, lob kedi detē kupek luğ ya loo monbuk. ¹⁹ Gebuk netu löö lob dejom kupek yağ yi pin rağ nemaj medetē luğ ya loo ving.

²⁰ Lob Nyēhuhek böpata sēnē sis he rot gesu ahē yes nerağ teka rē. Ggērin he buk ngahisekē gehe su ayoh vu bē galē hes mala los betuheng rē, lom he kwamin nevo bē rëk he malamin nama yōnon. ²¹ Denedo mu buk ngahisekē genos ma, lob Paulus kedi menēr vu sir bē, "Alam-e, bē ham gwengō sa gağek wirek behil medo Krete, og mağ hil su rëk natök vu maggin nabē sēnē rē, gehil su rëk basap ngaa pin sēnē rē. ²² Rëk ma lo, om ham nimin wēek! Mehöti su rëk mala nama rē, gağ yağ mu yō rëk mala nama. ²³ In Anutu sēn setu yi hur besa najom rağ vu yi lo, yi angēr ti yam vu sa gwēbeng buk ²⁴ benēr bē, 'Paulus, su gēgöneng! In rëk gena gēbare mehō-los-bengō Sisar* mala. Om gwengō rē! Gēnejom rağ in alam pin sēn denedo rağ yağ ving hong agi, lom Anutu yoğekin bē rëk demedo vesaj geving hong.' ²⁵ Om alam! Ham su göneng! Sa hevong ving bē Anutu rëk gevong ngaa pin sēnē banon jağ nabē sēn nēr vu sa agi. ²⁶ Rëk mu yağ rëk na medah doğ kedu loo vuheng ti."

²⁷ Lob soda luu ggovek ya gehe nahēn medo neketul loğ baya verup Loo Adria. Gebuk vuheng rağ lob alam yağ denğo bē yağ mağ ya medus rağ dob ti. ²⁸ Lob deseyu gelöng loğ aggis medetē luğ ya loo medetahöo rağ nemaj medelē bē ading yoh vu mehōdahis ti. Loğ heğ heto maya teka ving lob detē ggökin yah, lob delē bē ading yoh vu nemadluho menemadvahi. ²⁹ Lom

deggöneng bē he hevongin ana ketul he jağ gelöng, om detē anka lubeluu luğ ggēp yağ hus, gedenejom rağ bē ranğah jağ pevis.

³⁰ Log alam yağ vahi denesero aggata in bē degevuu yağ gedebeya medena ronek, lob deseyesin dēgi luğ ya, gedetetuhin bē degetē anka la na yağ neru. ³¹ Rëk Paulus nēr vu alam-begö-yi losho hir kaptän bē, "Nabē alam sēnē geto dena in yağ, og ham pin rëk malamin nama!" ³² Lob alam-begö-yi delov aggis in dēgi geto meluğ ya loo.

³³ Log nyēg ggovek in bē geheng, lob Paulus nēr vu alam gejj sir bē dega nos teka rē. Nēr bē, "Ham ngo medo newamin nerağ yoh vu soda luu ggovek ya beham diikahēmin rot, geham su newa nos rē. ³⁴ Om sēn sa nanēr niwēek vu ham bē ham gwa nos teka benimin wēek doğ. Ham ti su rëk mala nama rē!" ³⁵ Nēr bē saga log ko brēt bejom rağ ya vu Anutu rağ malaj, log debu megga. ³⁶ Lom alam pin nij wēek rağ gedeko hej nos rağ ving medegga. ³⁷ He pin sēn nado rağ yağ lo rağ neggēp alam nemadluho, bemehōdahis löö menemadluho-menemadvahi-bevidek-ti (276). ³⁸ Degga ggovek log detē wit* los bēek ngahisekē sēn nahēn nedo loğ yağ ayo lo luğ ya loo in bē sepēp jağ in yağ.

Yağ Vong Paya

³⁹ Heng to dob bedelē nyēg, rëk mu sir duğin. Rëk delē nyēg len ti geloo ggurek ya, geraggēr nivesa, lom kwaj nevo bē mağ degevong yağ na mejağ na sagu. ⁴⁰ Lob delov aggis in anka pin beluğ nedo loo gedekevelekin aggis in stiya. Gededadii sēl rağ yah in bē ayöong doğ megeko yağ na roneknē. ⁴¹ Rëk loo ko yağ beyoh paya merağ ya saap ti belah loğ. Neru lah loğ niwēek ata menedo, geloo nesis ya menerağ yağ hus rot lom veröp. ⁴² Nebē saga lob alam-begö-yi devong in bē dengis alam karabus medenadiik, in bē ti su gök loo mebeya mena. ⁴³ Rëk hir kaptän kwa vo Paulus lom nērin sir. Genēr bē alam sēn deyoh vu bē degök bēl lo pin depesöng na loo namuğin bena dejağ na roneknē. ⁴⁴ Galam vahi sēn su deneggök bēl rē lo, og jağ degēp yağ nyē veröpsēn ti ti bena dejağ na ronek geving. Lom alam pin devong nebē saga meya derağ ya ronek los navij dahis.

Paulus Nedo Dob Malta

28 He ya marağ ya ronek, lob he hanğo gedenenēr nyēg sēnē arē nebē dob Malta. ² Lob alam nyēg sēnē devong nivesa rot vu he. Hob to rağ genyēg nikul lom devev nengwah böpata bedeko he pin ya behe venguh. ³ Lob Paulus supin nengwah bun ti bevev rağ ya nengwah, rëk nyēl ti loğ neggēp benengwah panğ, lob tur to beranğa Paulus nema besoo loğ. ⁴ Lob alam vu nyēg saga delē nyēl sēnē gevare nesoo loğ Paulus nema lob denēr bē, "Mağ yōnon, mehō sēnē sis mehōti mediik, rëk loo su rehōo yi rē, om sēn yi nyēvewen tök vu yi besis yi agi." ⁵ Rëk Paulus tetēhin nyēl beya meto merağ ya nengwah rëk ngaa ti su vong yi rē. ⁶ Lob medo denēgin yi in dekuung bē rëk buuk

ma, rĕk nadiik pevis. Lob medo denĕgin yi hus ading, rĕk ma gedelĕ bĕ ngaa nipaya ti su nevonĕg yi rĕ, lom tum depekwĕ medenĕr bĕ, "Maĕ yi anutu ti!"

⁷ Lob alam saga hir ggev arĕ nebĕ Publius, yi dob neggĕp dus vu nyĕg sagu. Mehö saga ƙo he ya yi begganĕg, beĕgin he nivesa rot yoh vu buk löö. ⁸ Lob Publius sĕnĕ ama niraĕ meneggĕp. Nivanĕ böp gahĕ neverup ƙök, rĕk Paulus ya mejom raĕ yi, gebĕ nema raĕ lom vesa loĕ. ⁹ Vonĕg nebĕ saga, lob alam niraĕ sĕn vu nyĕg sagu pin deyam vu Paulus ving bevonĕg benijvesa raĕ ggökin. ¹⁰ Lob deĕo he raĕ nivesa rot. Lob ggovek gehe bĕ ajaĕ na yaĕg mana, lob deĕo nos lu ngaa vu he medetunĕg raĕ ya yaĕg.

Paulus Ya Metöĕ Ya Rom

¹¹ He nado kwev löö ggĕp sagu, loĕ he raĕ alam nyĕg böp Aleksandria hir yaĕg ti sĕn anutu-kuungsĕn-pepid ƙenuj denare raĕ neru lo baya. In yaĕg saga rivin mendo loĕ buk sanĕg los ayööng yi vu nyĕg sagu.

¹² Lob he ya verup Surakus menado buk löö. ¹³ Mĕm he raĕ mayoh dus vu loo nenga baya verup Regium. Lob buk ti ya ggovek, log ayööng nalu verup ggĕp ahĕ gebuk netu luu lob he töĕ ya Puteoli. ¹⁴ He töĕ vu Yesu-yi-alam la vu sagu, lob denĕr bĕ he medo geving sir soda ti rĕ. Lob he nado ggovek log he ya verup Rom. ¹⁵ Lob Yesu-yi-alam vu nyĕg böp Rom denĕg bĕ he ya verup, lom yam denebuu he ggĕp aggata. Lob vahi deyam medeto maket Apius, gevahi deto Begganĕg-vatĕveĕk-löö. Paulus lĕ sir, lom jom raĕ ya vu Anutu los ahĕ nivesa in sir, gayo niwĕĕk raĕ. ¹⁶ Log he loĕ ya nyĕg böp Rom, lob kiap böp nĕr bĕ yoh vu bĕ Paulus yö baĕgo begganĕg yu dahis bemedo doĕ, galam-begö-yi ti medo geving in geĕgin yi.

Paulus Nĕr Bengö Nivesa Ggĕp Nyĕg Böp Rom

¹⁷ Buk löö ya ggovek ya log Paulus tahi alam Yuda hir ggev, log nĕr vu sir bĕ, "Arig lo, sa su nehevonĕg ngaa nipaya ti in bĕ dahun hil hed alam ma, juuk ngaa wirek hen sĕn hil ƙenud lo hir ngaa lo rĕ. Rĕk deduu sa ggĕp Yerusalem gedetunĕg sa loĕ alam Rom nemaj. ¹⁸ Lob alam Rom deloĕ tepĕk in sa rot, rĕk ma gesu denetök vu ngaa nipaya ti in bĕ mĕm dengis sa mesa nadiik rĕ, lob kwaj vo bĕ dekevelekin sa vĕr. ¹⁹ Rĕk ma, galam Yuda dekeyĕh ĕaĕgek sagi, lom sehög aggata ngwĕ su neggĕp rĕ, om sĕn sa ƙetaĕg bĕ mehö-los-bengö Sisar*

genĕgo sa ĕaĕgek. Gaĕ sa su bĕ rĕk ĕevonĕg ĕaĕgek vu salam in ngaa ti rĕ. ²⁰ Om sĕn sa tahi ham raĕ degwa saga, gesa bĕ ĕalĕ ham benanĕr ĕaĕgek vu ham, in sa nehevonĕg ving meneheĕgin mehö sĕn hil Israel pin neheĕgin lo. Lob yiĕ deduu sa raĕ sĕng raĕ degwa sagi."

²¹ Lob denĕr vu yi bĕ, "Alam Yudea la su dekevu ƙapiya yam in bĕ denanĕr honĕg vu he rĕ. Galam Yuda ti su yam nĕr vu he genĕr ĕaĕgek nipaya raĕ honĕg rĕ.

²² Gaĕ he bĕ ĕanĕgo ayom jaĕ ngo avim. He su araĕ ĕaĕgek saga degwa ni rĕ. Gaĕ he raĕ ni mu bĕ vu nyĕg pin alam denenĕr ĕaĕgek nipaya raĕ Yesu-yi-alam."

²³ Lob deggooin buk ti raĕ, lob sir ngahiseĕĕ deyam vu Paulus ggĕp yi begganĕg betateĕkin ĕaĕgek degwa vu sir monbuk anon rot behes luĕ ya. Nenĕr ĕaĕgek raĕ Anutu-yi-nyĕg, log nenĕr Moses yi horek los alam-denĕnĕr-ĕaĕgek-ranĕahsĕn hir ĕaĕgek in tato Yesu ranĕah vu sir bayoj na timu vu yi. ²⁴ Lob sir la devonĕg ving yi ĕaĕgek, gela su devonĕg ving rĕ. ²⁵ Lob demehoo sir log deya raĕ, loĕ Paulus nĕr ĕaĕgek ti vu sir bĕ, "Anon Vabu-ung nĕr yonon rot beverup mehö-nenĕr-ĕaĕgek-ranĕahsĕn Yesaya avi vu hil ƙenud lo bĕ:

²⁶ ĕena vu alam sĕnĕ beĕgananĕr vu sir nabĕ sĕnĕ: "Rĕk ham gwenĕgo ĕaĕgek gök gökin, rĕk mu ham su rĕk jaĕ degwa ni rĕ.

Rĕk ham gwelĕ gök gökin, rĕk mu ham su rĕk natök jaĕ degwa rĕ."

²⁷ In alam saga ayoj dahis raĕ, gesu denenĕgo ĕaĕgek rĕ, gedemir malaj.

Devonĕg nebĕ sĕnĕ in bĕ malaj rĕk gelĕ ngaa, genengaj rĕk genĕgo ĕaĕgek, lob ayoj rĕk natök jaĕ ĕaĕgek degwa, lob degĕrin bedenom vu sa besa ĕevonĕg benijvesa jaĕ nah gökin.'

²⁸ Om ham gwenĕgo rĕ, ĕaĕgek nivesa sĕn Anutu vonĕg yam in bĕ geĕo mehönon nah vu yi lo, og vo ya vu alam-yu-ngwĕ ggovek ya, om rĕk degenĕgo medegevonĕg geving." ²⁹ Paulus nĕr ĕaĕgek saga ggovek, lob alam Yuda demehoo sir los ahĕj sengĕn böpata geto deyah dobnĕ medeya.

³⁰ Lob Paulus nedo loĕ begganĕg sĕn nebaĕgo genedo loĕ lo yoh vu ta luu, lob nevonĕg nivesa vu alam sĕn deneyam vu yi lo pin. ³¹ Nenĕr ĕaĕgek raĕ Anutu-yi-nyĕg, genetateĕkin Mehöböp Yesu Kerisi yi ĕaĕgek vu sir. Nenĕr ranĕah los niwĕĕk gemehöti su nĕrin yi rĕ.

ROM

Huk Sinarë Sën Paulus Nevong Lo Degwa

1 Kerisi Yesu yi hur sa Paulus. Yö vong sa mesetu sinarë beggooin sa raḵ bē sa nanēr Bengö Nivesa ranḡah. ²Sën Anutu yö nēr verup alam-denenēr-ḡaḡek-ranḡahsën avij wirek rot meneggēp loḵ yi ḵapiya lo. ³Bengö Nivesa sënē raḵ Nalu Yesu Kerisi, hil Mehöböp sën yam tu mehōnon loḵ Davit* yi mewis lo.

⁴Lob Anon Vabuung vong bekedu raḵ yah vu bedub, lob sën kedi raḵ yah vu bedub lo tato ranḡah bē Anutu Nalu los niwēek yönōn. ⁵Lob Anutu vong semusemu vu hil degwa raḵ yi timu. Bevong he behe tu sinarë in bē ḡaḵo arē jaḵ menanēr ranḡah vu mehōnon pin vu dob nabē ayoj na timu vu yi medegevek babu.

⁶Log Anutu yi ḵöök yök vu ham alam Rom bē ham natu Yesu Kerisi yi alam geving. ⁷Om sën sa ḵevu ḵapiya sënē yök vu ham Rom pin sën Anutu kwa pesivin ham beggooin ham raḵ in bē ham natu yi alam lo. Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonḡ semusën vu ham bedegevonḡ ham ayomin ḡep revuh.

Paulus Kwa Vo Bē Na Gelē Alam Rom

⁸Sa bē nanēr jaḵ sënē namuḡin rē: Alam pin denḡo medenenēr yoh vu nyēḡ pin bē ham ayomin neya timu vu Yesu, om sën sa najom raḵ vu Kerisi bē nanēr vu Anutu nabē sa kwaḡ vesa rot in ham pin. ⁹Sayoḡ neya vu Anutu genekehe sa bē sa ḡevong yi huk bananēr Nalu yi Bengö Nivesa ranḡah. Lob Anutu yö raḵ ni bē sa kwaḡ nevo ham menajom raḵ in ham yoh vu buk.

¹⁰Sa su halē ham wirek rē, om sën sa neḵetaḡ vu Anutu yoh vu buk bē kwa og yö natōḵ vu aggata besenök vu ham. ¹¹In sahēḡ ving pangśen bē senök ḡalē ham, besa ḡevong Anon Vabuung yi semusën vahi sën vo vu sa lo vu ham geving in bo niwēek vu ham. ¹²Sa kwaḡ nevo bē ham vongvingsën rēḵ ḡadu sa, gesa vongvingsën rēḵ ḡadu ham, behil abo niwēek doḵ hil vewen vewen nabē sënē.

¹³Arig lo, om sën sa bē ham jaḵ ni nabē beron nḡahiseḵē og sa nehevongin bē senök vu ham. In sa bē ḡaḵo ham vahi nom vu Anutu nabē sën sa nehaḵo alam-yu-ngwē vahi deyom ggovek lo. Rēḵ sa höḡ aggata ma. ¹⁴Anutu vo huk loḵ sa nemaḡ meneggēp bē sa tateḵin yi ḡaḡek vu alam Grik sën denedo nivesa lo, gevu alam nyēḡ vahi sën denedo paya lo geving. Vu alam los kwaj, gevu alam kwaj masën geving. ¹⁵Om sën sa kwaḡ nevo pangśen bē sa nanēr Bengö Nivesa vu ham alam Rom geving.

Bengö Nivesa Sënē Tato Anutu Niwēek

¹⁶In sa su niḡ nemum in Bengö Nivesa rē. In tu Anutu yi niwēek beyoh vu bē geḵo alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo nah. He alam Yuda namuḡin, loḵ mēm ham alam-yu-ngwē gökin. ¹⁷Log Bengö Nivesa sënē netato bē Anutu mehō niröp los yohvu. Nabē mehōti gevonḡ geving Bengö Nivesa, og rēḵ ayo na timu vu Yesu noh vu sën dekevu meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bē, "Mehōti bē ayo na timu vu yi, og Anutu rēḵ nanēr mehō sënē nabē yi mehō yohvu, lob medo mala-tumsën."

Mehōnon Pin Deneruu Demij Vu Anutu

¹⁸Hil naraḵ ni bē, Anutu ahē sengen benevo nipaya nyēvewen neyam vu yaḡek loḵ yah vu alam pin sën deneruu demij vu yi, gedenevonḡ nḡaa nipaya medenedahun yi ḡaḡek anon raḵ hir nḡaa nipaya lo. ¹⁹In Anutu yi nḡaa sën hil ayoh vu bē ḡalē majak ni lo neggēp ranḡah vu alam sën deneruu demij vu yi agi. In Anutu yö tato ranḡah vu mehōnon pin ggovek ya. ²⁰Yōnon, alam delē dob los nḡaa pin sën Anutu tung lo wirek beyam verup gwēbeng, lom sënē tato Anutu yi nḡaa vahi sën mehōnon su deyoh vu bē degelē jaḵ malaj rē lo vu hil. Log nḡaa sën hil su ayoh vu bē ḡalē jaḵ malad rē lo, og saga tateḵin Anutu yi degwa los yi niwēek böpata sën neggēp ving yi degwata los degwata lo ranḡah vu hil. Nebē sënē, om mehōnon su deyoh vu bē dedah hir nipaya vun gedenanēr nabē, "Sa su raḵ ni bē nḡaa nipaya rē!" ²¹In mehōnon deraḵ Anutu ni rēḵ su kwaj nevo bē Anutu yönōn bedēḵo arē raḵ rē. Gesu kwaj vesa vu yi in nḡaa nivesa vesa pin sën vo vu sir lo rē. Gaḵ kwaj nesepa loḵ ḡaḡek meris meris bedenetu alam kwaj masën bedenedo loḵ malaḵenu. ²²Deḵo sir raḵ medenenēr bē, "He alam los kwamin!" rēḵ ma gedetu alam kwaj masën. ²³Gederuu demij vu Anutu, mehō los niwēek sën su nediik rē lo. Log tum nḡaa sën denediik medenepetar ya lo nebē mehōnon, gesoḵ los reggu genyēl lo, og denesemu ḵenuj medeneḵo arēj raḵ medenejom raḵ vu sir.

Nipaya Aggagga

²⁴Lob Anutu nilēlin sir bē, maam kwaj nipaya yö geli sir na vu nḡaa nipaya sën ahēj neving lo, gevu nḡaa ningöhek sën su yoh vu rē lo, beyō debasap navij. ²⁵Alam nebē sënē denevu Anutu yi ḡaḡek anon ya gedeneḵewē medeneḵo ḡaḡek kuungsën raḵ. Log deneruu demij vu Anutu sën nḡaa pin ala lo, gedene-

jom raḵ vu nḡaa sĕn Anutu tung lo gedenesepa loḵ yŏ hir aggata. Nij nelĕlin Anutu sĕn hil ḡaḵo arĕ jaḵ na vavunĕ mebare mena degwata los degwata lo. Yŏnon.
²⁶ Om sĕn Anutu nilĕlin sir bĕ yŏ demedo doḵ hir nḡaa nipaya sĕn malaj anon in lo. Avĕh og nij nelĕlin hir aggata nirŏp sĕn de jaḵ maluh lo, gedeneḡḡĕrin sir yah medenevonḡ nḡaa sĕn su yoh vu rĕ lo ving avĕh ngwĕ.
²⁷ Gemaluh ving nebĕ saga. Nij nelĕlin aggata nirŏp-sĕn sĕn deḡeḵo avĕh lo gayoj vev rasap rasap nebĕ nengwah in bĕ yŏ deḡevonḡ nḡaa nipaya vu maluh ngwĕ. Maluh sĕnĕ denevonḡ nḡaa nimumsĕn ving mehŏ ngwĕ lob yŏ denĕḵo nyĕvewen nipaya loḵ yah, yoh vu hir nipaya sĕnĕ.
²⁸ In nij nelĕl bĕ su kwaj bo Anutu ḡĕp ayoj, lom Anutu lĕĕin sir ya beyŏ medo denevonḡ yoh vu kwaj nipaya sĕnĕ, bedenevonḡ nḡaa nipaya aggagga sĕn su yoh vu bĕ mehŏnon deḡevonḡ rĕ lo.
²⁹ Denevonḡ nḡaa pin sĕn su nirŏp rĕ lo bengaa nipaya pin pup ayoj. Ayoj nevu nevu in nḡaa nipaya pangŕsĕn gedeneleĕ alam vahi paya. Ayoj nesis yi vu alam vahi ga, denesis alam medenediik. Denenĕr sir ga, denetetuhin mehŏ ngwĕ gedenevonḡ paya vu sir. Denevengwĕng ḡaḡek yah nenga raḵ mehŏ ngwĕ ga,
³⁰ denenĕr ḡaḡek kuungsĕn raḵ mehŏ ngwĕ ving bĕ nij paya. Denelĕ Anutu paya medenesis begŏ vu yi ga, denenĕr pelĕsĕn ga, denĕḵo sir raḵ medenevonḡ paanḡ. Denevĕr nḡaa nipaya mewis mewis verup. Gedenekeyĕh amaj lu ataj ayej.
³¹ Kwaj ma! Denenĕr rĕḵ su denevonḡ yoh vu hir ḡaḡek rĕ. Su ahĕj neving sir sĕn yik sir degwa timu lo rĕ. Gesu kwaj nevonḡin mehŏ ngwĕ rĕ.
³² Anutu yi horek nĕr nebĕ alam sĕn deḡevonḡ nḡaa nabĕ sĕnĕ og yoh vu bĕ denadiik be-malaj nama. Lob alam sĕnĕ deraḵ horek sĕnĕ ni ggovek ya, rĕḵ ma gemedo denevonḡ nḡaa nebĕ sĕnĕ. Lob su denevonḡ sĕnĕ mu rĕ, gaḵ kwaj vesa in alam sĕn denevonḡ nḡaa nebĕ agi ving, medenepisek in sir medenelev horek in.

Anutu Nenḡo Hil ḡaḡek Degwa Og Neseggi Nirŏp

2 Om sa nanĕr vu ham ti ti sĕn ham nenĕr mehŏ ngwĕ bĕ nij paya lo nabĕ: Su ḡeyoh vu bĕ ḡedah nḡo hong nipaya vun rĕ. In ḡenḡo! ḡenenĕr mehŏ ngwĕ bĕ nipaya, lob sĕnĕ og yik ḡenenĕr valeḵ hong ving nebĕ saga bĕ nim paya. In yik nḡaa sĕn ḡenenĕr raḵ yi lo, og yik ḡenevonḡ nebĕ sĕnĕ ving.
² Lob hil araḵ ni bĕ Anutu nevo nipaya nyĕvewen vu alam sĕn denevonḡ nḡaa nebĕ agi, lob sĕnĕ og Anutu nevonḡ yoh vu.
³ Om hong sĕn ḡenenĕr alam sĕn denevonḡ nḡaa nipaya nebĕ agi bĕ nij paya lo, rĕḵ mu yik ḡenevonḡ nebĕ sĕnĕ ving, ma ḡekuung bĕ? Su ḡeyoh vu bĕ rĕḵ ḡebeya in Anutu meḡenoh nenga in nyĕvewen rĕ.
⁴ Ma nebĕ va? Anutu nevonḡ nivesa rot vu hong menḡin hus adingsekĕ rot gesu nevo nyĕvewen vu hong pevis rĕ. Anutu yi nḡaa nivesa sĕnĕ, maḵ ḡekuung bĕ nḡaa meris-a? Gaḵ Anutu nevonḡ nivesa vu hong sĕnĕ in bĕ ḡegwĕrin hong.
⁵ Sĕn ayom niwĕĕk ata gesu ḡenewĕrin hong rĕ lo, og sĕnĕ nebĕ sĕn nḡo ḡenebun hong nipaya nyĕvewen raḵ bun, lom Anutu ahĕ senḡĕn rot vu hong. Rĕḵ mĕm doḵ buk-ahĕsengĕn-yi sĕn

Anutu bo nyĕvewen nirŏp noh vu mehŏnon pin lo, og rĕḵ ḡenatŏḵ vu nyĕvewen bŏpata jaḵ hong nipaya sĕnĕ.
⁶ In rĕḵ bo nyĕvewen gelek mehŏnon pin noh vu nḡaa sĕn denevonḡ lo.
⁷ Alam sĕn denejom sir ahon medenedo raḵ nḡaa nivesa medenevonḡ in bĕ denatu alam-los-bengŏj gelos arĕj bŏp gedemedo malaj-tumsĕn lo, og Anutu rĕḵ gevonḡ bedemedo malaj-tumsĕn degwata los degwata.
⁸ Gaḵ alam sĕn yŏ kwaj nevo sir mu gedeneruu demij vu ḡaḡek anon, gedenesepa loḵ nḡaa nipaya lo, og Anutu rĕḵ ahĕ sengĕn bŏpata mebo nyĕvewen nipaya rot vu sir.
⁹ Maggin bŏpata los nisangŕsĕn rĕḵ gebom alam pin sĕn denevonḡ nḡaa nipaya lo. Alam Yuda namuḡin, loḵ mĕm alam-yu-ngwĕ ḡŏkin.
¹⁰ Gaḵ alam pin sĕn denevonḡ nivesa lo, og Anutu rĕḵ gevonḡ bedenatu alam-los-bengŏj, garĕj bŏp jaḵ, bayoj ḡĕp revuh. Rĕḵ alam Yuda namuḡin, loḵ alam-yu-ngwĕ ḡŏkin.
¹¹ In Anutu su kwa nevo mehŏnon arĕj bĕ sir bŏp benevonḡ nyĕvewen vu sir rĕ, gaḵ nevonḡ nyĕvewen yoh vu nḡaa sĕn denevonḡ lo.

¹² Lob alam-yu-ngwĕ sĕn su denesepa loḵ alam Yuda hir horek rĕ lo, og Anutu su rĕḵ seggi sir jaḵ alam Yuda hir horek rĕ, rĕḵ mu rĕḵ malaj nama geving in su denesepa loḵ yŏ hir aggata nirŏp rĕ. Gaḵ alam sĕn denesepa loḵ alam Yuda hir horek lo, og Anutu rĕḵ seggi sir jaḵ, gebo nyĕvewen vu sir in dekeyĕh.
¹³ Alam sĕn denenḡo horek meris mu lo su rĕḵ arĕj nabĕ sir alam yohvu ḡĕp Anutu mala rĕ. Gaḵ alam sĕn denesepa loḵ horek lo mu, sĕn mĕm rĕḵ arĕj nabĕ sir alam yohvu.
¹⁴ Nebĕ sĕnĕ lob alam-yu-ngwĕ su deneraḵ alam Yuda hir horek ni rĕ, rĕḵ mu yŏ denesepa loḵ yŏ hir horek vahi beya nevaleḵ ḡaḡek vahi sĕn alam Yuda hir horek nĕr lo. Om sir duḡin alam Yuda hir horek rĕḵ mu saga tato bĕ Anutu yi horek vahi negḡĕp loḵ ayoj ving.
¹⁵ In hir horek negḡĕp loḵ ayoj bekwaj nevo nḡaa vahi bĕ nivesa gengaa vahi bĕ nipaya, lom deneseggi sir loḵ ayoj bedenenenĕr bĕ denevonḡ sĕnĕ, og yoh vu, gesagi, og su yoh vu rĕ.
¹⁶ Log Anutu rĕḵ nanĕr vu Buk-tamusĕn, lob Kerisi Yesu rĕḵ seggi mehŏnon pin hir ḡaḡek vunsĕn nabĕ sĕn sa nanĕr ranḡah vu ham loḵ Bengŏ Nivesa lo.

Alam Yuda Devonḡ Ving Bĕ Horek Yoh Vu Bĕ Doḵ Vu Sir

¹⁷ Gaḵ hong! Arĕm nebĕ Yuda, gekwam nevo bĕ horek sĕn Anutu vo vu alam Yuda lo yoh vu bĕ doḵ vu hong in ḡaḡek. Genḡo ḡeneḵo arĕm raḵ meḡenenĕr bĕ Anutu-yi-alam hong.
¹⁸ ḡeraḵ Anutu kwa ni. ḡeluk dub loḵ horek saga ggovek, om sĕn ḡeraḵ aggata nirŏpsĕn-yi ni bahĕm neving.
¹⁹ Gekwam nevo bĕ ḡeyoh vu bĕ ḡetato aggata nirŏp vu alam malaj kenod, lob alam sĕn denedo loḵ malaḵenu lo, og ḡetato ranḡah vu sir.

²⁰ Log kwam nevo ving nebĕ kwa los ḡaḡek anon pin negḡĕp loḵ ham horek sagi, om sĕn ḡeyoh vu bĕ ḡebo kwa vu alam kwaj masĕn meḡetahu alam sĕn denedo ngŏḵ ngŏḵ nebĕ hurmahen lo doḵ ḡaḡek.
²¹ Yŏnon, ḡenetahu alam vahi, rĕḵ nebĕ va sĕn su nḡo ḡenetahu

hong loḵ rē-ē? Genenēr vu alam bē su degodeḵ, rēḵ mu ngo genehodeḵ. ²² Geenenēr bē alam su degevonḡ baggēb, rēḵ mu ngo genevonḡ. Nim nelēlin anutu-kuungsēn rēḵ mu ḡeneloḵ ya alam dahis hir dub ayo meḡenehodeḵ hir anutu-kuungsēn hir nḡaa. ²³ Ngo ḡeneḵo arēm raḵ meḡenenēr bē ḡeraḵ Anutu yi horek ni, rēḵ mu ngo ḡenekweyēh yi horek meḡenevasap Anutu arē raḵ nḡaa nebē saga. ²⁴ Yōnon, sēnē yoh vu ḡaḡek sēn neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bē: Alam dahis denenēr pelēsēn raḵ Anutu arē, log degwa vu ham.

Bē Degerah* Navij Og Saga Su Yoh Vu Bē Geḵo Sir Nah Vu Anutu Rē

²⁵ Sēn derah* navim lo, nabē ḡesepa doḵ Horek, og sagaḵ nḡaa nivesa. Yōnon, derah* navim vorot, rēḵ mu nabē ḡekweyēh horek, og yiḵ nebē sēn su derah* rē. ²⁶ Nebē sēnē, om mehōti sēn su derah* navi rē lo, nabē sepa doḵ horek, og mehō sēnē rēḵ bengō na nabē alam sēn derah* navij vorot lo. ²⁷ Yōnon, Anutu vonḡ horek meneggēp vu hong Yuda, lob derah* navim ving. Rēḵ nim lēl meḡenekweyēh horek, om mehō-yu-ngwē sēn su derah* navi rē rēḵ nesepa loḵ horek anon lo, og yi huk saga tato rangah bē nim paya om rēḵ gweḵo nyēvewen. ²⁸ Alam Yuda og Anutu-yi-alam sir, rēḵ mu nabē mehōti ama lu ata Yuda, og saga mu su yoh vu bē gevonḡ bemehō saga natu Anutu-yi-alam yōnon rē. Log nabē degerah* mehōti navi, og saga mu su yoh vu bē gevonḡ bemehō saga natu Yuda ti yōnon rē. ²⁹ Gaḵ yiḵ mehō sēn ayo neya timu vu alam Yuda hir nḡaa lo, sēn yi Yuda soḡek. Log yiḵ mehō sēn ayo neya timu vu Anutu lo, sēn netu Anutu-yi-alam soḡek. Mehō nebē sēnē su nesepa loḵ horek meris mu rē, gaḵ nesepa loḵ los kwa nevo, bayo neya timu. Mehōnon maḵ su rēḵ degeḵo mehō nebē sēnē jaḵ rē, gaḵ Anutu yō rēḵ geḵo yi jaḵ.

Nḡaa Nipaya Su Yoh Vu Bē Dahun Nḡaa Nivesa Rē

3 Nebē sēnē, om alam Yuda rēḵ dekesuu mehō ngwē nabē va? Geva nivesa neverup raḵ sēn denerah* navij-ē? ² Alam-e! Yi nḡaa nivesa aggagga neggēp! Nyēmuḡinsēn nebē sēnē: Anutu vo yi ḡaḡek vu alam Yuda in bē degeḡin. ³ Yōnon, rēḵ mu sir la su denevonḡ yoh vu ḡaḡek sēnē rē. Om Anutu maḵ rēḵ gevek hir nḡaa nipaya saga babu bedahun yi ḡaḡek nivesa na? ⁴ Rēḵ nama! Nabē mehōnon pin denanēr ḡaḡek kuungsēn, og sēnē su rēḵ pekwē Anutu rē, gaḵ yō rēḵ medo menanēr yōnon degwata los degwata. Yiḵ yoh vu ḡaḡek sēn neggēp loḵ yi ḵapiya lo bē: “Hong ḡaḡek pin og nirōp rot.

Om nabē degevonḡ ḡaḡek vu hong, og rēḵ kwesuu sir yōnon.”

⁵ Om hil rēḵ nanēr nabē va? Nabē hil nehevonḡ nḡaa nipaya gAnutu nevonḡ nḡaa yohvu mu, og maḵ Anutu su yoh vu bē bo nyēvewen doḵ nah hil nḡaa nipaya rē? In hil nḡaa nipaya tato yi nḡaa nivesa rangah bevonḡ barē bōp raḵ mekesuu-a?—sēnēḵ sa nesepa loḵ

mehōnon kwaj mu mesenēr— ⁶ rēḵ nama! Hil su rēḵ nanēr nabē saga rē, in nabē Anutu su mehō yohvu rē, og su yoh vu bē rēḵ seggi mehōnon hir nḡaa pin bebo nyēvewen doḵ nah vu sir rē.

⁷ Log nabē hil nanēr nabē mehōnon degeḵo Anutu arē jaḵ rot, in delē bē sa mehō ḡaḡek kuungsēn, rēḵ yi og mehō nenēr ḡaḡek los anon, og maḵ su yoh vu bē rēḵ bo nipaya nyēvewen doḵ nah vu sa rē? In nḡaa nipaya sēn sa nehevonḡ lo tato yi nḡaa nivesa rangah barē bōp raḵ mekesuu-a? ⁸ Bē nabē sēnē, og hil rēḵ nanēr nabē, “Ham-o! Behil ḡevonḡ nḡaa nipaya in nḡaa nivesa rēḵ berup jaḵ!” Log alam vahi denekuung raḵ medenenēr ḡaḡek raḵ he yah nenga bē he nanēr nebē sēnē! Rēḵ ma! Hil su ayoh vu bē ḡevonḡ nabē sēnē rē! Om alam sēn denenēr bē aga rēḵ degeḵo nyēvewen doḵ nah beyoh vu.

Mehō Nivesa Ti Su Nedo Rē

⁹ Om-a? Maḵ hil Yuda kesuu alam-yu-ngwē? Ma verōḵ yi! He nēr ggovek ya bē hil pin nado loḵ nḡaa nipaya ayo peggo. Hil Yuda los alam-yu-ngwē pin. ¹⁰ In ḡaḡek neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebē:

“Mehō nivesa ti su nedo rē, gema verōḵ yi.

¹¹ Mehō los kwa ti su nedo rē, geti su nesero Anutu in bē jaḵ ni rē.

¹² Mehōnon pin deyoh paya in aggata nirōp, gesir pin los dahis nij paya raḵ.

Gaḵ mehōti su nevonḡ nḡaa nivesa rē, gema verōḵ yi. Ti su nebē sēnē menedo rē.”

¹³ “Avij nebē asoreng vu bedub ggēp netōḵ, gedaggej nenēr ḡaḡek kuungsēn.”

“Vong bē nyēl nevu parahek nipaya nedo loḵ avij”,

¹⁴ “medeneterot mehōnon raḵ ḡaḡek nipaya”.

¹⁵ “Deneserōḡ pevis in bē dengis mehōnon medenadiik.

¹⁶ Denevonḡ rii raḵ nḡaa nivesa pin vu nyēḡ pin sēn deneya lo,

bedenevonḡ maggin vu alam.

¹⁷ Malaj nesepa begō gesir duḡin ḡaḡek-ahē-yes.”

¹⁸ “Su kwaj nevo Anutu bedeneggōneng in yi rē.”

¹⁹ Yōnon, hil araḵ ni bē ḡaḡek sēn neggēp loḵ horek lo neggēp vu alam sēn deneggevek horek babu lo. Rēḵ mu Anutu yi horek og neggēp in bē mehōnon pin nij namum bayej nama, gedejaḵ ni nabē ḡaḡek neggēp vu sir berēḵ degeḵo nyēvewen jaḵ hir nipaya. ²⁰ In sēn hil sepa doḵ horek lo, og su yoh vu bē gevonḡ bemehōti natu mehō nirōp ḡēp Anutu mala rē. Gaḵ yiḵ timu sēnē nebē horek netato hil nḡaa nipaya rangah vu hil behil naraḵ ni bē hil ḵeyēh.

Mehō Sēn Ayo Neya Timu Vu Kerisi Lo, Og Mēm Arē Nebē Mehō Yohvu

²¹ Wirek Anutu tato rangah raḵ horek los alam-denenēr-ḡaḡek-rangahsēn hir ḡaḡek bē yi mehō yohvu yōnon, rēḵ gwēbeng og yō tato raḵ agga ngwē.

²² Nḡaa agga ngwē sēnē sēn netato bē Anutu mehō yohvu yōnon lo nebē: Nabē mehōti ayo na timu vu

Yesu Kerisi, og Anutu rëk nanër yi nabë mehö yohvu. Lob alam pin sën ayoj na timu vu yi lo yik arëj nebë sënë. Alam Yuda galam-yu-ngwë ving. ²³ Yönon! Hil mehönnon pin nehevong ngaa nipaya, gehil araain be-su ayoh vu bë gevong noh vu Anutu kwa rë. ²⁴ Rëk Anutu vong semusën sënë vu hil nyëmasën nebë hil atu alam yohvu, degwa rak sën Kerisi Yesu loj yah hil bed bediik in hil lo. ²⁵ Anutu ggooin Yesu rak in bë nadiik bekök keseh in kevoh alam sën ayoj na timu vu yi lo hir ngaa nipaya na. Anutu su nevong newa newa benevo nyëvewen loj yah alam hir ngaa nipaya pevis rë, gaq yö jom yi ahon. Loj mëm vong Kerisi yam bediik loj yah hil bed in bë tato rangah nabë su kwa nevirek in mehönnon hir ngaa nipaya rë, gaq yi og mehö yohvu benevo nyëvewen loj yah. ²⁶ Kë, vong Kerisi yam loj buk sën gwëbeng agi in bë tato rangah nabë yi mehö yohvu yönon. Lob vong yam in bë hil ajaik ni nabë Anutu su nevong ngaa jeggin jeggin rë. Gaq mehöti sën ayo na timu vu Yesu lo, og Anutu rëk nanër yi geving nabë yi mehö yohvu. ²⁷ Nebë sënë, om hil anoh aggata tena in bë gaqo arëd jak nabë hil alam yohvu? Ma! Aggata su neggëp rë! In va nenërin sën hil gaqo arëd jak-ë? Horek nenërin-a? Ma huk sën hil nehevong lo nenërin-a? Ma! Ngaa nivesa ti su neggëp vu hil rë, gaq hil nehevong ving bë Yesu diik loj yah hil bed, om hil su ayoh vu bë gaqo ngo arëd jak rë. ²⁸ In hil arak ni nebë hil atu alam yohvu rak sën hil ayod neya timu vu Yesu lo, gaq su nerak sën hil nesepa loj horek lo rë. ²⁹ Ma nebë va? Maq alam Yuda mu yö hir Anutu sënë ma, alam-yu-ngwë hir Anutu ving-a? Gaq yik alam-yu-ngwë hir Anutu ving! ³⁰ In yik Anutu yö timu. Lob alam sën derah* navij gayoj neya timu vu Yesu lo, sën Anutu rëk nanër sir nabë sir alam yohvu. Log yik alam sën su derah* navij rë, rëk ayoj neya timu vu Yesu lo, yik Anutu rëk nanër sir geving nabë sir alam yohvu. ³¹ Om sën hil ayod neya timu vu Yesu lo maq dahun horek ya betu ngaa meris-a? Ma! Gägek sën sa kevü agi tato bë horekek ngaa anon ving.

Anutu Nër Abraham Bë Yi Mehö Yohvu

4 Abraham ni nebë hil behil dobahë yi. Om hil rëk nanër va jak yi? ² Yönon, nabë Abraham tu mehö yohvu rak yi huk, og yoh vu bë yö geqo arë jak. Gaq gëp Anutu mala og ma! ³ In Anutu-yi-çapiya nër bë, "Abraham ayo neya timu vu Anutu, lob Anutu kwa nevo benër yi nebë mehö yohvu."

⁴ Log nabë mehöti gevong huk megeko monë jak, og hil su nanër nabë neko monë saga nyëmasën. Gaq mu neko rak yi huk. ⁵ Nebë saga, om nabë mehöti ayo na timu vu Anutu sën yoh vu bë nanër mehönnon nij paya nabë sir alam yohvu lo mu, gesu kwa bo yi huk nabë Anutu rëk gevong nyëvewen doq nah menanër yi nabë mehö yohvu rë, og mëm Anutu rëk gelë nabë ayo neya timu vu yi, lob rëk nanër yi nabë yi mehö yohvu.

⁶ Log Davit nër rak mehö nebë sënë ving nebë, "Mehöti sën hen huk nivesa ma, rëk Anutu nenër yi nyëmasën nebë mehö yohvu lo, og mehö nebë sënë rëk kwa vesa rot." ⁷ Log nër ving bë:

"Alam sën Anutu qo hir ngaa nipaya vër medahun ya lo, og kwaj vesa!

⁸ Gemehöti sën Mehöböp nër yi bë ngaa nipaya su neggëp vu yi rë lo, og kwa vesa."

⁹ Om alam sën denerah* navij lo, kwaj vesa in sën Anutu kevoh hir ngaa nipaya ya lo, log yik alam sën su denerah* navij rë lo, og kwaj vesa in Anutu kevoh hir ngaa nipaya ya ving. Ham kwamin bo Abraham gökin rë! Hil nanër nebë: Anutu kwa nevo bë Abraham ayo neya timu vu yi lom nër yi nebë mehö yohvu.

¹⁰ Lob Anutu nër Abraham nebë yi mehö yohvu nangërek-a? Maq rah* navi ggovek ya rëk mëm, ma su rah* navi rë? Gaq su rah* navi rë geyö nahën, log Anutu nër yi nebë yi mehö yohvu. ¹¹ Loj mëm rah* navi, lom navi tato bë ayo neya timu vu Anutu ggovek ya om sën Anutu nër yi vorot bë yi mehö yohvu. Lob tu alam pin sën su denerah* navij rë rëk ayoj neya timu vu Anutu lo hir dobahë, in tato nebë Anutu rëk nanër sir geving nabë sir alam yohvu. ¹² Getu alam sën denerah* navij lo vahi hir dobahë ving. Sir sën denerah* navij lo rëk su kwaj nevo saga mu rë, gaq denesepa loj Abraham vaha bayoj neya timu vu Anutu, nebë sën Abraham su rah* navi wirek rë, rëk ayo neya timu vu yi lo.

Anutu Yi Gägek Yam Vu Alam Sën Ayoj Neya Timu Vu Yi

¹³ Anutu su kwa vo bë Abraham nesepa loj horek om sën ggooin losho yi mewis lo rak in bë mehönnon pin degevek babuj rë. Gaq lë bë Abraham ayo neya timu vu yi, lob nër yi bë yi mehö yohvu, lom mëm sën nër bë rëk gevong bemehönnon pin degevek yi mewis lo babuj. ¹⁴ Rëk nabë mehönnon pin saga degevek alam sën denesepa loj horek lo babuj mu, og sën hil ayod neya timu lo tu ngaa meris mu, gAnutu hen gägek sën joo venuh lo anon ma. ¹⁵ Hil arak ni bë horek netato bë hil rëk gaqo nyëvewen doq nah hil ngaa nipaya. Gaq bë horek nama, og hil su ayoh vu bë nanër nabë mehönnon denekeyëh horek rë. ¹⁶ Nebë sënë, om Anutu yi gägek semusën rëk anon jak vu alam sën ayoj neya timu vu yi lo. Lob vongin bë gevong semusën sënë nyëmasën vu hil geving Abraham yi mewis pin benatu hil ngaa. Su rëk gevong vu Abraham yi mewis sën denesepa loj horek mu lo menatu hir ngaa rë, gaq rëk gevong vu alam pin sën ayoj neya timu vu yi nebë Abraham lo menatu hir ngaa. In Abraham tu hil pin sën hil ayod neya timu vu Yesu lo hil dobahë. ¹⁷ Yoh vu gägek sën neggëp loj Anutu-yi-çapiya lo bë: "Sa hevong hong tu alam ngahisekë hir dobahë." Lob Abraham tu hil dobahë ggëp Anutu mala in ayo neya timu vu yi. Gevong ving bë Anutu yoh vu bë nanër balam-diiksën dekedo jak nah medemedo malaj-tumsën, geyoh vu bë nanër gägek jak alam sën deberup vu tamusën lo geving nabë sën denedo vorot lo.

¹⁸ Ngaa sën Anutu nër agi su anon rak in Abraham lë vorot mevong ving niwëek rë, gaq vong ving niwëek bë rëk anon jak yönon nabë sën lë rak mala lo. Nebë sënë, om sën tu alam ngahisekë hir dobahë yönon yoh vu sën Anutu nër lo bë, "Hong mewis lo rëk de-

beröng nabë betuheng!"¹⁹ Abraham yi ngebek dus rak mehödahis nemadvahi (100), lom navi su niwëek yoh vu bë geço nalu rë. Lob yik venë Sara nebë saga ving. Abraham rak sënë ni, rëk ma gevong ving niwëek.²⁰ Anutu nër bë ngaa sagi rëk berup, lom Abraham su kwa neya luu luu in rë. Gaç vong ving niwëek geço Anutu arë rak,²¹ geraç ni bë Anutu yoh vu bë rëk gevong gagek sën nër lo banon jaç.²² Lob Anutu rak ni bë Abraham ayo neya timu vu yi nebë sënë, lom nër yi bë yi mehö yohvu.

²³ Log gagek sënë neggëp loç Anutu-yi-çapiya bë, "Anutu nër yi bë yi mehö yohvu." Lob sënë og su nër Abraham yö timu rë.²⁴ Gaç nër rak hil ving. Bë hil ayod na timu vu Anutu sën nër behil Mehöböp Yesu kedi rak yah vu bedub ggökin lo, og mëm rëk gelë hil nabë saga geving menanër nabë hil alam yohvu.²⁵ Anutu vong Yesu yam beço hil ngaa nipaya nyëvewen rak yah yi mediik. Log Anutu nër mekedi rak yah ggökin in bë nanër hil nabë hil alam yohvu.

Anutu Nër Hil Bë Hil Alam Yohvu

5 Hil ayod neya timu vu Yesu lom Anutu nenër hil nebë hil alam yohvu, om sën hil los Anutu nado revuh ti degwa rak hil Mehöböp Yesu Kerisi.² Hil ayod neya timu vu yi, lom sën gwëbeng og Anutu nelë hil nivesa gehil kwad vesa rot, in hil arak ni bë rëk geço hil nah yi nyëg mebo semusën nivesa vesa pin vu hil.³ Rëk mu hil su napisek in sagi mu. Gaç hil napisek in maggin sën netök vu hil lo geving. In hil narak ni bë maggin nevo niwëek vu hil in bë mëm hil nid gengoin menajom hil ahon mekerë maggin.⁴ Lob nabë hil najom hil ahon mekerë maggin, og hil rëk natu alam los nid wëek gengaa maggin su rëk kepë hil rë. Lob nabë hil nid wëek nabë saga, og hil rëk abo kwad in ngaa nivesa vesa sën Anutu ggoin rak bë gevong vu hil lo.⁵ Lob nabë hil abo kwad in ngaa sënë, og Anutu su rëk gevong behil nid namum rë, in vong Anon Vabuung yam vu hil vorot, in bë bër hil kwad jaç buk pin nabë Anutu kwa pesivin hil.⁶ Wirek og hil su ayoh vu bë gako hil vër in hil ngaa nipaya rë, rëk Anutu ggoin buk rak, lob Kerisi diik loç yah hil mehönon nid paya lo sënë bed.⁷ Nabë mehöti nadiik in bë doç vu mehö nivesa ti, og hil rëk kenud na in, in su alam ngahisekë denevong nebë saga rë. Yönon, maç alam ti ti deyoh vu bë nij dël jaç sir medenadiik doç nah mehö nivesa ti ben.⁸ Rëk mu hil ngo nahën nado los hil ngaa nipaya, log Kerisi diik in bë doç vu hil. Lob Anutu tato rak sënë bë kwa pesivin hil pangsen.⁹ Om sën nër hil bë hil atu alam yohvu ggovek ya, degwa rak Yesu niçök. Nebë sënë, om gwëbeng hil arak ni yönon bë rëk doç vu hil rot gehil su rëk gako nyëvewen jaç hil ngaa nipaya rë.¹⁰ Wirek hil ngo nahën medo nasis begö vu Anutu, loç Nalu diik loç buk sënë in bë gevong mamer vu hil los Anutu behil medo jevuh ti. Nebë saga lob gwëbeng hil los nado revuh ti, om hil arak ni yönon bë Anutu rëk geço hil nah vu yi behil rëk medo malad-tumsën, in Kerisi nedo mala-tumsën vorot.¹¹ Lob yik su nebë sënë

mu rë, gaç gwëbeng og hil kwad vesa vu Anutu in hil Mehöböp Yesu Kerisi vong mamer vu hil los Anutu.

Adam Vong Bemehönon Denediik, Loç Tum Yesu Vong Om Rëk Demedo Malaj-Tumsën

¹² Lob hil arak ni bë ngaa nipaya pum rak mehö timu nyëdahis, loç mëm ngaa nipaya lo yoh vu dob pin yik degwa rak yi. Log diiksën pum rak ngaa nipaya, lob nevong bemehönon pin denediik. In alam pin denevong ngaa nipaya.¹³ Vu buk muçinsën Anutu su vo Horek-nemadluho vu mehönon rë, lob vu buk saga ngaa nipaya neggëp dob vorot. Om loç buk saga og Anutu su yoh vu bë nanër nabë mehönon denekeyeh horek rë, in Horek su neggëp rë.¹⁴ Rëk mehönon dediik loç Adam yi buk beyam verup loç Moses yi buk. Lob diiksën dahun mehönon pin. Rëk mu mehönon saga su dekeyeh horek nebë sën Adam keyeh lo rë, in Horek su neggëp loç hir buk saga rë. Rëk denediik ving. Lob yik mehö sën verup vu tamusën lo vong ngaa ngwë nebë Adam.¹⁵ Rëk Anutu yi semusën og böpata rot kesuu ngaa nipaya sën Adam vong lo. In alam ngahisekë denediik rak mehö timu saga yi ngaa nipaya, rëk mu Anutu vong mehö timu sën Yesu Kerisi beko yi semusën böpata yam vu hil behil haço nyemasën. Lob semusën nyemasën sënë semu alam ngahisekë rot bekesuu diiksën.

¹⁶ Lob ngaa nipaya sën verup rak mehö timu agi luho semusën sën hil haço nyemasën lo, luho hir anon su neggëp ti rë. Gaç mehö timu sën nekeyeh horek lo, og Anutu seggi yi gagek benër bë mehö nipaya om mehönon rëk denadiik bemalaj nama. Rëk vu tamusën galam ngahisekë denekeyeh gagek, og Anutu vong yi semusemu nyemasën yam, lob mëm nër hil bë hil alam yohvu.¹⁷ In vu muçinsën mehö timu keyeh horek, rëk mehönon pin dediik rak mehö saga yi keyhsën. Log vu tamusën sagi, og Anutu nër alam pin sën deneko semusën vu Yesu Kerisi nyemasën lo nebë sir alam yohvu. Om Yesu rëk gevong bedenatu alam-los-bengöj medemedo malaj-tumsën geving yi degwata los degwata.¹⁸ In yik nebë sënë. Mehö timu vong ngaa nipaya, lob yi nyëvewen yoh vu mehönon pin bë denadiik berëk malaj nama. Log yik mehö timu vong ngaa yohvu, lob Anutu nër bë mehönon pin deyoh vu bë denatu alam yohvu medemedo malaj-tumsën jaç yi.¹⁹ Mehö timu keyeh gagek, lob sënë vong balam pin detu alam nij paya. Log yik mehö timu sepa loç gagek, lob sënë rëk gevong balam ngahisekë denatu alam yohvu.

²⁰ Log Horek verup ving, lom tato ngaa nipaya vahi ving bengahisekë loç. Ngaa nipaya ngahisekë loç, rëk mu semusën böpata sënë yam bekesuu ngaa nipaya.²¹ Yönon, ngaa nipaya tu ala muçin bevongin bë dahun hil behil malad nama. Rëk mu semusën yam in bë kesuu ngaa nipaya begevong mehönon medenatu alam yohvu medemedo malaj-tumsën degwata. Semusën sënë nebë hil Mehöböp Yesu Kerisi diik in hil.

Bël-Ripeksën Tahu Bë Hil Adiiḱ Ving Kerisi

6 Om hil rëḱ nanër nabë va? Maḱ hil nanër nabë hil nõo medo ðevonḱ nõaa nipaya in Anutu yõ medo ðevonḱ yi semusën nam vu hil nyëmasën göḱ göḱin-a? ² Ma! Rëḱ nama! Bë hil atu Kerisi-yi-alam, og yik nebë sën hil adiiḱ vorot, om hil su nehebë nengad vu nõaa nipaya benesepa loḱ ggöḱin yah rë. ³ Sën hil aripek bël raḱ Yesu Kerisi arë lo tahu bë hil adiiḱ ving yi gehil atu mewis raḱ. Ma ham su raḱ ni rë? ⁴ Nebë saga, om sën hil aripek bël lo tahu sën Kerisi diiḱ medelev lo, ðevonḱ bë hil nõaa muḱeng diiḱ beneggëp loḱ söv. Om hil natu mewis jaḱ nabë sën Anutu tato niwëëḱ beKerisi kedi raḱ vu bedub ggöḱin betu mewis lo.

Hil Rëḱ Medo Malad-Tumsën Geving Kerisi

⁵ Yõnon! Hil nõaa muḱeng diiḱ ya nebë sën Kerisi diiḱ lo gehil atu yi alam. Nebë sënë, om hil rëḱ natu mewis nabë sën Kerisi kedi raḱ ggöḱin betu mewis lo, behil medo malad-tumsën geving yi. ⁶ Hil araḱ ni bë vonḱ bë hil ayod muḱeng diiḱ ya raḱ ðelepeḱo* ving Kerisi in bë ðevonḱ bengaa nipaya niwëëḱ sën nevonḱ huk loḱ hil navid lo nama na, in hil su sepa doḱ nõaa nipaya göḱin nah. ⁷ In nõaa nipaya og su yoh vu bë kepë mehõ sën diiḱ lo göḱin nah rë.

⁸ Lob hil nõaa muḱeng diiḱ ya ving Kerisi, om hil ðevonḱ geving anon nabë hil rëḱ medo malad-tumsën geving yi. ⁹ In hil araḱ ni bë Kerisi kedi raḱ ggöḱin ggëp bedub, om su rëḱ nadiiḱ nah göḱin rë. Diiḱsën su yoh vu bë dahun yi göḱin rë. ¹⁰ In diiḱ beron timu, lob kevoh hil nõaa nipaya pin ya vorot. Rëḱ gwëbeng og nedo mala-tumsën beluho Anutu denedo revuh ti. ¹¹ Om ham jak ni rë nabë Yesu Kerisi diiḱ, om yik vonḱ bë ham diiḱ ving beham su yoh vu bë sepa doḱ nõaa nipaya göḱin nah rë. Gaḱ ham tu Anutu-yi-alam bevonḱ bë ham nedo malamin-tumsën ving yi. ¹² Ham navimin sën rëḱ petar na lo nevonḱin bë ham sepa doḱ nõaa nipaya, rëḱ mu ham su ðureḱ nõaa nipaya babu megwevonḱ. ¹³ Ham su bo nemamin los vahamin lu nõaa vu nõaa nipaya in gwevonḱ nõaa nipaya göḱin nah. Gaḱ ham gwevonḱ navimin pin los anomin dahis vu Anutu in ham nabë mehõnon sën dediḱ ggoveḱ rëḱ deḱedi raḱ ggöḱin ggëp bedub medenedo vesaj ggöḱin yah lo. Geham gwevonḱ navimin pin los dahis vu Anutu in ham gwevonḱ nõaa yohvu mu jaḱ. ¹⁴ Nabë saga loḱ mëm nõaa nipaya su yoh vu bë kepë ham göḱin nah rë. In gwëbeng og ham su hureḱ horeḱ babu menesepa loḱ rë, gaḱ ham nesepa loḱ Anutu yi ðaḱek semusën sën nevo vu ham nyëmasën lo.

Hil Natu Nõaa Niröpsën Yi Hur

¹⁵ Om hil ðevonḱ nabë va? Gwëbeng hil su rëḱ sepa doḱ horeḱ in geḱo hil nah vu Anutu rë, gaḱ hil nesepa loḱ Anutu yi ðaḱek semusën sën nevo vu hil nyëmasën lo. Om maḱ hil ayoh vu bë medo ðevonḱ nõaa nipaya ma nama? Ma rot! ¹⁶ Ham raḱ ni ggoveḱ! Bë ham bo navimin vu mehõti nabë ham gwevonḱ huk vu yi meg-

wevonḱ noh vu aye, og ham tu yi hur. Yik nebë saga, om ham su yoh vu bë sepa doḱ nõaa nipaya genengamin yes vu Anutu geving rë. In ham rëḱ gwëḱo nyëvewen doḱ nah nõaa nipaya beham malamin nama veröḱ yi. Gaḱ bë ham nengamin yes vu Anutu, og rëḱ ðevonḱ beham natu alam yohvu. ¹⁷ Hil kwad vesa vu Anutu in wireḱ ham nesepa loḱ nõaa nipaya, rëḱ Anutu vonḱ yi ðaḱek yök vu ham, lob ham nengamin yes benesepa loḱ los ayomin dahis. ¹⁸ Nõaa nipaya duu ham ahon rëḱ Anutu ḱo ham vër in, ðevonḱ beham tu yi hur sën denesepa loḱ nõaa yohvu mu lo. ¹⁹ Rëḱ ham kwamin su niwëëḱ loḱ rë geyõ nahën, om sën senër mesepa loḱ hil mehõnon nõo kwad. Wireḱ ham navimin kehe ham beham nesepa loḱ nõaa nipaya los nõaa sën su neyoh vu rë lo beham kweyëḱ ðaḱek pangsën. Om gwëbeng ham dahun ham navimin los dahis, beham sepa doḱ nõaa yohvu mu in ham ayomin niröp jaḱ.

²⁰ Wireḱ ham nesepa loḱ nõaa nipaya, gaḱ ham su nesepa loḱ nõaa yohvu rë. ²¹ Lob vu buk saga maḱ ham neḱo nyëvewen nivesa nebë va raḱ nõaa nipaya sën ham nevonḱ lo? Ma! Lob gwëbeng og ham nimin nemum in nõaa nipaya saga, log ham raḱ ni bë diiḱsën tu ham nyëvewen om ham vonḱin malamin nama! ²² Rëḱ ma gAnutu ḱo ham vër in nõaa nipaya bevonḱ ham tu yõ yi hur. Lob nyëvewen sën rëḱ bo doḱ nah vu ham lo nebë sënë: Ham ayomin niröp jaḱ, loḱ mëm ham rëḱ medo malamin-tumsën degwata. ²³ In alam sën denesepa loḱ nõaa nipaya lo, og rëḱ degeḱo nyëvewen doḱ nah medenadiiḱ bemalaj nama. Rëḱ Anutu og nevo semusën vu hil nyëmasën raḱ hil Mehõböp Yesu Kerisi yi huk nebë hil medo malad-tumsën degwata.

Paulus Tahu ðaḱek Raḱ Maluh Los Venëḱ

7 Arig lo, sa nanër ðaḱek sënë vu ham sën neraḱ horeḱ ni rot lo nebë: Horeḱ tu ala menëḱin mehõnon yoh vu buk pin sën denedo vesaj lo. Ma ham su raḱ ðaḱek sënë ni rë?

² Lob yik nebë sënë: Nabë avëḱ jaḱ regga beregga nahën nedo, og horeḱ duu luho regga ahon. Rëḱ nabë regga nadiiḱ, og horeḱ saga maya gesu duu yi ahon rë. ³ Gaḱ nabë regga yõ nahën nedo gevenë ya merak maluh ngwë, og horeḱ nenër yi nebë nevonḱ baggëb. Gaḱ nabë regga nadiiḱ, og horeḱ sënë su ggërin yi rë, om nabë jaḱ maluh ngwë og su nevonḱ baggëb rë.

⁴ Om arig lo, yik ham nebë sënë. Kerisi loḱ yah ham bömin mediḱ in ham, lob sënë vonḱ bë ham diiḱ ving geHoreḱ su neḱin ham ggöḱin rë, om ham yoh vu bë jaḱ vu reggamin mewis. Ham reggamin mewis saga yik mehõ sën kedi raḱ yah vu bedub ggöḱin in bë ðevonḱ behil ðevonḱ Anutu yi huk banon jaḱ lo.

⁵ Wireḱ hil nõo nahën nesepa loḱ nõaa nipaya sën hil malad anonin los navun hil in lo, loḱ horeḱ nërin nõaa nipaya sënë, rëḱ mu sënë vonḱ behil kwad nevo bë hil pasanḱ ðevonḱ rot. Hil nehevong rot, lob nõaa nipaya saga yi nyëvewen neggëp bë hil rëḱ nadiiḱ bemalad nama. ⁶ Rëḱ vonḱ bë hil adiiḱ ving Kerisi, om ḱo hil vër

in Horek sën neduu hil ahon wirek lo, in bë su gegin hil gökin. Gaḵ wirek, og hil nesepa loḵ Horek sën dekevu meneggëp lo, rëḵ mu gwëbeng og hil atu mewis raḵ menesepa loḵ ngaa sën Anon Vabuung netato vu hil lo.

Nḡaa Nipaya Nevasap Hil

⁷ Om hil rëḵ nanër nabë va? Hil nanër nabë Horekeḵ ngaa nipaya? Ma! Nabë Horek su tato ngaa nipaya vu sa rë, og sa su rëḵ jaḵ ni nabë nipaya rë. Bë Horek su nanër nabë, "Su ayom nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa" rë, og sa su rëḵ jaḵ ayoḡ nevu nevu sënë ni nabë ngaa nipaya rë. ⁸ Rëḵ Horek saga tatekin aggata vu ngaa nipaya benepelëpin sa, lob vonḡ besayoḡ nevu nevu in ngaa nipaya aggagga. Gaḵ bë Horek nama, og ngaa nipaya nebë heljëng, in sa su rëḵ galë nabë ngaa nipaya rë. ⁹ Wirek sën sa duḡin Horek lo, og sa hekuung bë sa nado nivesa. Loḵ tum seraḵ Horek ni, lob ngaa nipaya vesa loḵ yah vu sa, lob seraḵ ni bë sëḵ nadiiḵ bemalaḡ nama. ¹⁰ Anutu vonḡ Horek yam in bë geli sa na niröp besa medo malaḡ-tumsën, rëḵ mu ma geHorek tato vu sa bë sëḵ nadiiḵ bemalaḡ nama. ¹¹ In Horek nër aggata tato vu ngaa nipaya, lob ngaa nipaya tetuhin sa, lob seraḵ ni bë sëḵ nadiiḵ bemalaḡ nama. ¹² Nebë sënë, om hil arak ni bë Horek yö vabuung. Lob Horek yi ḡaḡek pin vabuung ving beniröp genivesa. ¹³ Ma maḵ Horek nivesa sënë vonḡ besëḵ malaḡ nama? Ma! Nḡaa nipaya mu sën kepë sa, om sëḵ malaḡ nama. Yiḵ nebë sënë in bë nanër ngaa nipaya tato nabë ngaa nipaya rot. Nḡaa nipaya neḵo Horek nivesa sënë in bë kepë sa jaḵ besa malaḡ nama. Lob Horek nenër ngaa nipaya degwa tato vu sa bë ngaa nipaya yönon.

Nḡaa Nipaya Neggërin Hil Kwad

¹⁴ Hil arak ni bë Horek sënë vabuung in yam vu Anon Vabuung. Gaḵ sa, og ngaa muḡeng neggëp loḵ sayoḡ besa nahurek ngaa nipaya babu. ¹⁵ Yönon, sa su narak ngaa sën sa nehevong lo degwa ni rë. Gaḵ ngaa sën sa nehevongin pangsen bë sa ḡevong lo, og sa su nehevong rë. Rëḵ ngaa sën sa niḡ nelëlin veröḵ yi lo, og tum sa nehevong yoh vu buk pin. ¹⁶ Genḡaa sën sa bë ḡevong in seraḵ ni bë ngaa nivesa lo, og saga nebë seraḵ Horek ni beseyoḡekin bë ngaa nivesa, rëḵ mu sa su nehevong yoh vu rë. ¹⁷ Rëḵ su senḡo ti nehevong ngaa nipaya sënë rë, gaḵ ngaa nipaya sën nedo loḵ sayoḡ lo sën yö nevonḡ. ¹⁸ In seraḵ ni bë ngaa nivesa ti su neggëp loḵ sayoḡ rë. Sa nanër ngaa muḡeng sën neggëp loḵ sayoḡ lo. In sa nehevongin bë ḡevong ngaa nivesa, rëḵ ma gesa su yoh vu bë ḡevong banon jaḵ rë. ¹⁹ Gaḵ ngaa nivesa sën sa nehevongin bë ḡevong lo, og sa su nehevong rë. Genḡaa nipaya sën sa su nehevongin bë ḡevong rë lo, og tum sa nehevong. ²⁰ Sa nehevong ngaa sën sa su kwaḡ nevo bë sëḵ ḡevong rë lo, rëḵ sa su nḡo nehevong rë, gaḵ ngaa nipaya sën nedo loḵ sayoḡ lo yö nevonḡ.

²¹ Lob sa nehevong nebë sënë raḵ buk pin: Sa nehevongin bë ḡevong ngaa nivesa, rëḵ ma genḡaa nipaya nedo loḵ sayoḡ benepebip sa. ²² Yönon, sahëḡ neving Anutu yi horek pangsen loḵ sayoḡ. ²³ Rëḵ sa halë horek ngwë neggëp loḵ sa naviḡ pin. Lob nesis beḡo vu Anutu yi horek sën neggëp loḵ sayoḡ lo. Log netunḡ sa loḵ ya ngaa nipaya sën nedo loḵ sa naviḡ agi nema beneduu sa ahon. ²⁴ Wöp-o! Lob sa mehö niḡ paya rot! Maḵ re rëḵ bo sa vër in ngaa muḡeng sën rëḵ ḡevong besa malaḡ nama agi? ²⁵ Om sa kwaḡ vesa rot vu Anutu! In vonḡ hil Mehöböp Yesu Kerisi yam in bë geḵo sa vër. Yönon, sa kwaḡ og nesepa loḵ Anutu yi horek, rëḵ sa ngaa muḡeng sën nedo loḵ sayoḡ lo, og nesepa loḵ ngaa nipaya yi aggata beluho denepemëgin sir.

Kerisi Dahun Nḡaa Nipaya Ya ḡevong Anon Vabuung Vu Hil

⁸ Nebë saga, om hil sën naha raḵ Kerisi Yesu lo, og ḡaḡek sën nër bë hil ḡaḵo nipaya nyëvewen lo ti su rëḵ ḡëp vu hil rë. ² In Anon Vabuung yi horek nër bë alam degevong ngaa nipaya, og denadiiḵ bemalaj nama. Log nër ving bë hil atu Kerisi Yesu yi alam lo, og hil su rëḵ nadiiḵ bemalad nama rë, gaḵ hil rëḵ medo malad-tumsën degwata. ³ Nḡaa muḡeng neggëp loḵ hil ayod, om Horek su yoh vu bë kevoḵ ngaa nipaya na rë. Rëḵ ngaa sën Horek su yoh vu bë ḡevong rë lo, og Anutu yö nevonḡ. Vonḡ nalu yam betu mehönon raḵ, benavi nebë hil mehönon nid paya vu dob sënë navid.

Lob Anutu vonḡ bemehönon hir ngaa nipaya nyëvewen yah raḵ neggëp Kerisi, bediik loḵ yah hil bed in bë Horek yi nyëvewen su ḡëp vu hil. ⁴ Horek nër bë hil ḡaḵo nyëvewen doḵ nah hil nipaya, lob sagaḵ nër niröp beyoh vu. Rëḵ Anutu vonḡ beKerisi diiḵ loḵ yah hil bed basis hil nyëvewen bemaya, om hil su rëḵ malad nama rë. Hil su nesepa loḵ ngaa muḡeng sën nedo loḵ hil ayod lo rë, gaḵ hil nesepa loḵ Anon Vabuung yi aggata om sën vonḡ nebë sënë vu hil. ⁵ In alam sën ngaa muḡeng nedo loḵ ayoy lo, og kwaj neya vu ngaa dob yi mu. Gaḵ alam sën denesepa loḵ Anon Vabuung lo, og kwaj neya vu Anon Vabuung yi ngaa. ⁶ Nabë mehöti kwa na vu ngaa muḡeng mu, og mehö sënë rëḵ nadiiḵ bemala nama. Gaḵ nabë mehöti kwa na vu Anon Vabuung yi aggata, og mehö sënë rëḵ ayo ḡëp revuh in rëḵ medo mala-tumsën.

⁷ Log nabë mehöti kwa sepa doḵ ngaa muḡeng mu, og mehö sënë nesis beḡo vu Anutu. In su neggurek Anutu yi horek babu rë, gesu yoh vu bë ḡevong noh vu rë. ⁸ Alam sën denesepa loḵ ngaa muḡeng lo, og alam nebë sënë su deyoh vu bë degevong bAnutu kwa vesa in sir rë. ⁹ Rëḵ hameḵ su nesepa loḵ ngaa muḡeng rë. Gaḵ Anutu yi Anon Vabuung nedo ving ham yönon beham nesepa loḵ. Rëḵ nabë Kerisi yi Anon Vabuung su nedo ving mehöti rë, og su Kerisi-yi-alam yi rë.

¹⁰ Yönon, ham navimin nediik, in ham nevonḡ ngaa nipaya, rëḵ mu nabë Kerisi nedo ving ham, og ham tu alam yohvu meham anomin nedo mala-tumsën.

¹¹ Anutu nër beYesu kedi raḵ ggökin vu bedub. Om ham navimin rëḵ nadiiḵ mepetar na rëḵ mu nabë Anutu yi Anon Vabuung nedo loḵ ham ayomin, og Anutu sën nër meYesu kedi raḵ yah lo rëḵ gevong bAnon Vabuung bo mala-tumsën vu ham navimin geving.

Anon Vabuung Nevong Behil Natu Anutu Nalu

¹² Arig lo, hil ngaa muḡeng su nesemu hil rë, om hil su aḡurek babu besepa doḵ. ¹³ Gaḵ nabë ham sepa doḵ ngaa muḡeng, og ham rëḵ nadiiḵ bemalamin nama. Rëḵ nabë ham gweḵo niwëëḵ vu Anon Vabuung bedoḵ vu ham beham nimin dëlin ngaa nipaya sën ham navimin bë gevong lo, og ham rëḵ medo malamin-tumsën. ¹⁴ Alam pin sën deneggurek Anutu yi Anon Vabuung babu lo, og Anutu nalu sir. ¹⁵ In Anutu su vong Anon Vabuung yök vu ham in bë deḡinengin ham beham medo meḡöneng in yi rë. Gaḵ vong yök vu ham in bë ham jaḵ ni nabë ham tu Anutu nalu. Lom nevong behil ayed neloḵ yi bë, "Amaḡ! Amaḡ!"

¹⁶ Yönon, Anon Vabuung nenër ranḡah vu hil loḵ hil ayod bë hil atu Anutu nalu. ¹⁷ Hil atu Anutu nalu, om hil rëḵ medo ben geving yi, geyi ngaa pin rëḵ natu hil ngaa geving. Kerisi ḵo vanë wirek, lob hil atu yi alam menehaḵo vanë nebë saga gwëbeng ving in bë hil medo nivesa rot geving yi vu tamusën, gAnutu yi ngaa nivesa vesa pin rëḵ natu hil los Kerisi hil ngaa.

Hil Medo Nivesa Rot Vu Tamusën

¹⁸ Sa kwaḡ nevo bë vu tamusën sën hil ana medo nivesa lo, og mëm hil rëḵ ḡalë ngaa maggin sën netök vu hil gwëbeng agi nabë ngaa meris. ¹⁹ In ngaa pin sën Anutu tung lo ggëp deneḡin buk sën Anutu tato nalu lo pin nam ranḡah lo. ²⁰ In ngaa pin sënë yö nahën denedo paya, rëḵ su nebë sënë yoh vu yö kwaj rë. Gaḵ Anutu yö tung sir nebë sënë, om denevo kwaj in buk sën ngaa pin nijvesa jaḵ los dahis lo. ²¹ Anutu rëḵ geḵo ngaa pin sën netung lo vër in ngaa sën nevasap sir benevong bemalaj nema ya gwëbeng agi, berëḵ semu ngaa pin benijvesa jaḵ bedemedo nijvesa rot geving nalu lo pin. ²² Hil araḵ ni bë ngaa pin sën Anutu tung lo medo denevo belol medenevimengin ngaa maggin, nebë sën avëh denevimeng lo, yö vu wirek rot begwëbeng.

²³ Lob su ngaa nebë sënë mu rë. Gaḵ hil sën hil haḵo Anon Vabuung vorot lo, og yiḵ hil navo belol ving meneheḡin buk sën Anutu gevong behil natu nalu lo yönon lo. Sën hil natu nalu lo nebë: Geḵo hil navid bër vu dob los ngaa nipaya. ²⁴ Anutu ḵo hil yah vu yi ggovek ya, rëḵ hil nahën navo kwad in buk sën gevong banon jaḵ lo. Gaḵ bë berup govek na, og hil su rëḵ abo kwad in gökin nah rë, in mehöti su nevo kwa in ngaa sën netök yam ggovek ya lo ggökin rë. ²⁵ Rëḵ ngaa sën yö nahën gesu anon neraḵ rë lo, nabë hil gevong geving rot nabë rëḵ anon jaḵ vu hil, og hil najom hil ahon gemedo navo kwad in.

²⁶ Log neloḵ buk sën hil su nayoh vu bë kwad bo ḡaḡek menajom jaḵ niröp rë lo, og Anon Vabuung

neloḵ vu hil. Yönon, Anon Vabuung nejom raḵ in hil raḵ saheng mu, in hil su ayoh vu bë nanër ḡaḡek sagi berup hil avid rë. ²⁷ Gehil Amad sën nelë mehönon ayoj lo neraḵ Anon Vabuung yi ḡaḡek sagi ni, geraḵ ni bë Anon Vabuung nesepa loḵ Anutu kwa meneloḵ vu hil sën Anutu-yi-alam hil lo.

²⁸ Log hil naraḵ ni bë ngaa pin sën netök vu alam sën ahëḡ neving Anutu lo, og yiḵ Anutu nevong ngaa pin sënë nevong huk loḵ ti in bë gevong nivesa vu sir. Yiḵ nevong vu yi alam pin sën ggooin sir raḵ yoh vu yö kwa lo. ²⁹ In Anutu ggooin sir raḵ vorot wirek betato sir in bë nij nabë Nalu, lob Nalu natu arij aḡuu, gari lo nḡahiseḵë. ³⁰ Lob alam sën tato sir wirek lo, og supin sir yah vu yi. Lob alam sën supin sir yah vu yi agi, og nër sir ving bë sir alam yohvu. Lob alam sën nër sir bë sir alam yohvu lo, og nër bë rëḵ demedo nivesa rot geving yi.

Anutu Kwa Pesivin Hil Om Su Rëḵ Gevuu Hil Rë

³¹ Om hil rëḵ nanër va jaḵ ngaa pin sën Anutu nevong-ë? Nabë Anutu doḵ vu hil, og mehöti su yoh vu bë kepë hil rë! ³² In su ggulin Nalu rë, gaḵ vong yam in bë doḵ vu hil pin. Vong ngaa böpata saga vu hil, om maḵ rëḵ gevong yi ngaa vahi pin vu hil nyëmasën geving. ³³ Om re yoh vu bë gevong ḡaḡek jaḵ alam sën Anutu yö ggooin sir raḵ vorot tu yi ngaa lo? Ma! Anutu nër hil bë hil alam yohvu. ³⁴ Ma re rëḵ nanër nabë hil mehönon nid paya? Maḵ Kerisi? Ma! Kerisi og loḵ yah hil bed bediik in hil ggovek ya. Log kedi raḵ yah ggökin vu bedub menedo Anutu nema vesa, beneketaḡ vu Anutu ving bë doḵ vu hil.

³⁵ Log re yoh vu bë bo hil vër in Kerisi ahëvingsën sënë? Ma! Rëḵ mu nabë maggin natök vu hil ma, nabë hil kwad na nḡahi ma, nabë hil ḡaḵo vanë, ma, nabë meyip gevong hil ma, nabë hil ajaḵ vu in tob ma, ngaa nipaya basap hil ma, begö natök vu hil, og rëḵ nabë va? Maḵ Kerisi su ahë neving hil rë? Gaḵ ahë neving hill! ³⁶ Yönon, ngaa nebë sënë netök vu hil yoh vu ḡaḡek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bë:

"Denesis he mehe nadiiḵ yoh vu buk pin in he tu hong alam.

Denelë he nebë sipsip, om sën denesis he mehe nadiiḵ ya."

³⁷ Rëḵ mu yiḵ ngaa pin sënë og ngaa meris. In Kerisi ahë neving hil menevong behil ḵesuu menare nid wëëḵ. ³⁸ In sa hevong ving rot bë ngaa ti su yoh vu bë bo hil vër in Anutu ahëvingsën sënë rë. Nabë hil nadiiḵ ma hil medo vesad, og su yoh vu bë bo hil vër rë. Log angër los ggev-dob-yi gengaa sën nedo gwëbeng agi los ngaa sën rëḵ berup vu tamusën ma, niwëëḵ aggagga vahi ma, ³⁹ ngaa sën nedo yaḡek babu lo los ngaa sën nedo dob ḡebinë lo, ma ngaa vahi sën nedo jeggin jeggin agi. Ngaa pin nebë sënë, og su deyoh vu bë dedoḵ Anutu ahë bepekwë ḡaḡek sën ahë neving hil-ë rë. Gaḵ vong hil Mehöböp Yesu Kerisi yam in bë tato ranḡah nabë ahë neving hil.

Paulus Ayo Maggin In Alam Israel

9 Nġaa sĕn senĕr lo og yĕnon, ġaġ sa su tetuhin rĕ, in Kerisi-yi-alam sa. Log Anon Vabuung tateġin vu sa loġ sayoġ ving bĕ senĕr ġaġek sĕnĕ yĕnon. ² Sa nanĕr vu ham nabĕ: Sayoġ maggin gesa kwaġ paya rot yoh vu buk pin. ³ Yĕnon, nabĕ yoh vu bĕ sa basap sa in mĕm sa ġaġo sa alam Israel denah vu Kerisi ġaġ sĕn sa hetah sa vĕr in Kerisi-yi-alam gesa malaġ nama na verĕk yi lo, og sĕġ kwaġ vesa in meġevonġ nabĕ sĕnĕ. Rĕġ ma gesaga su yoh vu bĕ rĕġ doġ vu sir rĕ. ⁴ Sir alam Israel soġek bedetu Anutu nalu lo, log denelĕ niġapiik raġ malaj ving, log Anutu joo yi ġaġek ving sir gevo yi horek vu sir. Getato aggata sĕn deġetunġ seriveng in bĕ dekevoġ hir nġaa nipaya los deġeġo arĕ ġaġ lo vu sir. Log nĕr yi ġaġek vahi vu sir bĕ rĕġ gevonġ vu sir geving. ⁵ Alam Israel sĕnĕ og alam bĕp bĕp wirek hen hir mewis sir, lob Kerisi sĕn tu nġaa pin ala lo pum raġ sir, rĕġ mu yi Anutu soġek, sĕn hil ġaġo arĕ ġaġ na vavunĕ deġwata los deġwata lo yĕnon.

Anutu Ggoin Yi Alam Raġ

⁶ Rĕġ mu hil su nanĕr nabĕ: Anutu hen ġaġek anon ma. Hil su nanĕr nabĕ saga in alam sĕn depum raġ Israel lo, og sir pin su Israel soġek rĕ. In sir vahi su deneſepa loġ Anutu rĕ. ⁷ Alam sĕn depum raġ Abraham niġoġ lo, og su sir pin detu yi mewis yĕnon rĕ. In Anutu nĕr vu yi wirek bĕ, "Rĕġ denanĕr Isaak yi mewis mu nabĕ honġ alam." ⁸ Nebĕ sĕnĕ in nalu lo sĕn depum raġ niġoġ mu lo, og su detu Anutu nalu rĕ. ġaġ hurmahen sĕn depum raġ ġaġek sĕn Anutu joo lo, og mĕm hil nanĕr sir nabĕ Abraham yi mewis soġek. ⁹ ġaġek sĕn Anutu joo lo nebĕ, "Sĕġ nom ġeto doġ buk sĕn sehooġin raġ lo, lom mĕm Sara rĕġ ġeġo nalu maluh ti."

¹⁰ Log yĭġ su ġaġek timu sĕnĕ rĕ. ġaġ hil doġahĕ Isaak ġo Rebeka, lob nalu luu loġ pepid, lob Anutu nĕr ġaġek ti vu Rebeka vorot. ¹¹ Luho nahĕn denare loġ ataj ayo gesu denevonġ nġaa nivesa ma nġaa nipaya ti rĕ, rĕġ Anutu nĕr ġaġek raġ luho vorot in bĕ tato ranġah nabĕ su nelĕ nġaa sĕn denevonġ lo menenĕr rĕ, ġaġ yĕ neggoin mehĕnon raġ yoh vu kwa. ¹² Nĕr vu Rebeka bĕ, "Aġuu rĕġ ġurek amon babu!" ¹³ Sĕnĕ yoh vu ġaġek sĕn neggĕp loġ Anutu-yi-ġapiya lo nebĕ, "Sahĕġ neving Yakop, rĕġ sa nehalĕ Esau paya."

¹⁴ Om hil rĕġ nanĕr nabĕ va? Maġ hil nanĕr nabĕ: Anutu su nevonġ nġaa yohvu rĕ? Ma! ¹⁵ In nĕr vu Moses bĕ:

"Nabĕ sa hevongġin bĕ semu mehĕti, og sĕġ semu.

Log nabĕ sa hevongġin bĕ kwaġ paya in mehĕti, og sĕġ kwaġ paya in."

¹⁶ Om yĭġ nebĕ sĕnĕ. Anutu su kwa paya in mehĕti in mehĕ sĕnĕ kwa nevo bĕ Anutu kwa paya in yi rĕ. Log su kwa paya in mehĕti in nevonġ Anutu yi huk niwĕĕk rĕ, ġaġ yĕ nevonġ yoh vu kwa. ¹⁷ In Anutu nĕr vu Parao wirek meneggĕp loġ yi ġapiya nebĕ, "Maggin sĕn sa hevongġ vu honġ lo, og sa hevongġ in bĕ tato sa niġ wĕĕk vu mehĕnon pin in denanĕr sa bengĕġ na

menoh vu dob pin. Yĭġ raġ deġwa saga sĕn sa hetunġ gġev Parao raġ honġ." ¹⁸ Om nabĕ Anutu kwa bo nabĕ kwa paya in mehĕti, og rĕġ kwa paya in yi. Log nabĕ kwa nevo bĕ gevonġ bemehĕti ayo dahis ġaġ, og rĕġ gevonġ bayo dahis ġaġ.

Anutu Yi Kwa-Vongġinsĕn Los Ahĕ Sengĕn

¹⁹ Rĕġ mu maġ ham ti rĕġ nanĕr vu sa nabĕ, "Nebĕ saga, loġ nebĕ va sĕn Anutu nenĕr bĕ nġaa nipaya deġwa neggĕp vu hil mehĕnon-ĕ? In hil su ayoh vu bĕ ġeyĕh yi rĕ." ²⁰ Rĕġ honġ re? Honġ mehĕnon mu rĕġ ġeyoh vu bĕ gwevonġ ayem ġaġ Anutu? Dĕġ soġek su neloġ tepĕk in ala sĕn nejegwi yi lo bĕ, "ġenesemu sa nebĕ sĕnĕ in va?" rĕ. ²¹ ġaġ mehĕ sĕn nejegwi dĕġ lo yĕ nejegwi yoh vu kwa, log yoh vu bĕ ġeġo nġaġek ġobeng timu mejegwi dĕġ luu ġaġ. Lob nabĕ semu ngwĕ malanġeri in huk nivesa yi, log semu ngwĕ in bĕ huk meris meris yi, og yĭġ ggovek. Yĕ yi nġaa.

²² Lob Anutu vongġin bĕ tato ahĕ sengĕn ranġah be-tateġin niwĕĕk vu mehĕnon in sir pin denevonġ nġaa nipaya. Lob ahĕ sengĕn vu sir bĕ kevoġ sir bemalaj nama na verĕk yi, rĕġ ma geneġom yi ahon. ²³ Neġom yi ahon nebĕ saga in kwa nevo mehĕnon vahi sĕn kwa nevonġin sir lo. Kwa nevo sir in yĕ ggoin sir raġ vorot in bĕ demedo nivesa doġ yi nyĕġ geving yi, gerĕġ gevonġ yi nġaa nivesa vesa pin vu sir. ²⁴ Yĭġ hil sĕnĕ. Ggoin hil raġ. Su ggoin loġ he Yuda mu rĕ, ġaġ ggoin alam-yu-ngwĕ vahi ving. ²⁵ In Hosea nĕr nebĕ saga meneggĕp loġ Anutu-yi-ġapiya nebĕ:

"Alam sĕn su sa alam sir wirek rĕ lo, og sĕġ nanĕr sir nabĕ salam sir.

Galam sĕn sa su ahĕġ neving sir wirek rĕ lo, og sĕġ ahĕġ geving sir."

²⁶ Loga,

"vu nyĕġ sĕn sa nanĕr sir wirek bĕ,

'Su salam ham rĕ' lo,

og sĕġ nanĕr vu sir saga nabĕ Anutu mala-tumsĕn nalu sir."

²⁷ Log Yesaya nĕr raġ alam Israel getahi bĕ:

"Nabĕ Israel nġahĭjseġĕ rot nabĕ raggĕr loo nenga, og yĭġ Anutu rĕġ ġeġo sir yu mahen teka mu nah vu yi.

²⁸ In Mehĕbĕp rĕġ govek ġaġek na gebepul pevis, log bo nyĕvewen doġ nah vu alam vu dob."

²⁹ Yoh vu ġaġek ngwĕ sĕn Yesaya nĕr wirek lo bĕ:

"Nabĕ Mehĕbĕp sĕn neġin anġĕr-beġĕ-yi pin vu yaġek lo

su yoh nenga in hil hed vĕ yu mahen teka bedemedo rĕ,

og hil rĕġ malad nama na verĕk yi nabĕ sĕn Sodom los Gomora."

Alam Israel Denevonġ Huk Mu In Bĕ Denatu Alam Yohvu Rĕġ Ma

³⁰ Om hil rĕġ nanĕr nabĕ va? Hil nanĕr nabĕ alam-yu-ngwĕ sĕn su malaj neſepa bĕ denatu alam yohvu rĕ lo detu alam yohvu. Ayoġ ya timu vu Yesu lom sĕn Anutu

nër sir bē sir alam yohvu. ³¹ Gaḱ alam Israel og kwaj nevo bē nabē desepa doḱ horek, og rēḱ gevong medenatu alam yohvu. Rēḱ ma gesu denesepa loḱ horek los dahis rē. ³² Rēḱ su detu alam yohvu rē, in su ayoj neya timu vu Yesu rē. Gaḱ kwaj nevo bē ngaa sēn denevong lo yoh vu bē rēḱ geḱo sir nah vu Anutu, rēḱ ma. Denelē kelepeḱo* nebē su yoh vu rē, in ngaa nimumsēn, lob sēnē nebē sēn deketul vahaj raḱ ḱelōng bedevēs. ³³ In ḱaḱek sēnē neggēp loḱ Anutu-yi-ḱapiya bē:

“Ham ngo! Sa hetung ḱelōng ti vu Sion* in bē mehōnon deketul vahaj jaḱ.

Sa hetung ḱelōng niwēēk ata in gevong rii jaḱ mehōnon.

Gaḱ alam sēn ayoj na timu vu yi lo, og su rēḱ nij namum rē.”

Alam Israel Su Detu Alam Yohvu Rē

10 Arig lo, sa hevongin rot bē Anutu geḱo alam Israel nah vu yi, om sa najom raḱ vu yi in sir rot. ² Seraḱ nij, om sēn senēr bē nij wēēk rot bē desepa doḱ Anutu. Rēḱ su denevong los kwaj rē. ³ In deneketul loḱ in aggata sēn Anutu nanēr sir nabē sir alam yohvu lo, in denevong ngaa yoh vu yō kwaj in bē denatu alam yohvu. Su denedahun sir medenesepa loḱ aggata sēn Anutu vong in bē hil sepa doḱ menatu alam yohvu lo rē. ⁴ Hil araḱ ni bē Horek yi huk verup lah loḱ Kerisi, om sēn Anutu rēḱ nanēr alam pin sēn ayoj na timu vu Kerisi lo nabē sir alam yohvu.

Anutu Nevongin Bē Geḱo Alam Pin Nah Vu Yi

⁵ Yiḱ nebē sēn Moses kevu ḱaḱek raḱ Horek bē: Horek yoh vu bē gevong mehōnon medenatu alam yohvu lo. Kevu nebē sēnē, “Mehōti bē sepa doḱ horek sēnē pin, og rēḱ medo mala-tumsēn.” ⁶ Rēḱ mu hil ayod neya timu vu Yesu, lom sēn vong behil arēd nebē hil alam yohvu, om ham su kwamin bo doḱ ayomin nabē, “Re rēḱ doḱ na yaḱek, megeḱo Kerisi duḱ nama?” In hil araḱ ni bē luḱ yam ggovek ya. ⁷ Log su kwam bo nabē, “Re rēḱ duḱ na alam-diiḱsēn hir nyēḱ in geḱo Kerisi nom-a?” Gaḱ kedi raḱ yah ggovek ya.

⁸ Log ḱeraḱ ni ving bē, “ḱaḱek yiḱ neggēp vu hong. Neggēp loḱ avim geneggēp loḱ ayom.” Yiḱ ḱaḱek sēn hil nanēr ranḱah bē hil ayod neya timu vu Yesu lo.

⁹ Om nabē ḱenanēr Yesu berup avim nabē yi Mehōbōp, log gwevong geving doḱ ayom nabē Anutu nēr bekedi raḱ yah vu bedub, og Anutu rēḱ geḱo hong nah vu yi. ¹⁰ In hil atu alam yohvu raḱ sēn hil ayod neya timu vu Yesu lo, log Anutu rēḱ geḱo hil nah vu yi jaḱ sēn hil nanēr verup avid bē yi alam hil lo.

¹¹ Lob ḱaḱek neggēp loḱ Anutu-yi-ḱapiya nebē, “Alam sēn ayoj na timu vu yi lo, og su rēḱ juuk sir benij namum rē.”

¹² Log alam Yuda los alam-yu-ngwē neggēp timu in yiḱ hil pin hil Mehōbōp timu nedo, lob nevong semusēn bōpata vu alam sēn ayej neloḱ yi lo. ¹³ Yoh vu sēn neggēp loḱ Anutu-yi-ḱapiya lo nebē, “In alam sēn ayej neloḱ Mehōbōp lo pin, og rēḱ geḱo sir nah vu yi.”

¹⁴ Rēḱ nabē su ayoj na timu vu yi rē, og su rēḱ ayej doḱ yi rē. Log nabē su degenḱo yi ḱaḱek rē, og su rēḱ ayoj na timu vu yi rē. Log nabē mehōti su nanēr yi ḱaḱek ranḱah vu sir rē, og su rēḱ degenḱo rē. ¹⁵ Log nabē Anutu su gevong alam sēn denanēr ḱaḱek lo dena vu sir rē, og re rēḱ nanēr ranḱah vu sir-a? Yoh vu ḱaḱek sēn neggēp loḱ Anutu-yi-ḱapiya lo nebē, “Alam sēn denanēr Bengō Nivesa ranḱah lo deberup, og hil kwad vesa rot.”

Alam Israel Su Denesepa Loḱ Bengō Nivesa Rē

¹⁶ Rēḱ mu alam pin su debē nengaj vu Bengō Nivesa rē gema. Yoh vu sēn Yesaya nēr wirek lo nebē, “Mehōbōp, re vong ving ḱaḱek sēn he nanēr lo?” ¹⁷ Om hil nehevong ving raḱ ḱaḱek sēn hil nehanḱo lo, lob ḱaḱek sēn hil nehanḱo lo, og neverup raḱ Kerisi avi. ¹⁸ Rēḱ seloḱ tepēḱ bē: Maḱ su denenḱo Bengō Nivesa sēnē rē? Gaḱ denḱo ggovek ya. In ḱaḱek neggēp loḱ Anutu-yi-ḱapiya nebē:

“Ayej ya meyoh vu dob pin.

Log hir ḱaḱek ya metōḱ ya dob nenga pin.”

¹⁹ Rēḱ seloḱ tepēḱ beron ngwē ggōkin bē: Maḱ Israel su deraḱ ḱaḱek sēnē degwa ni rē? Gaḱ deraḱ ni in Moses nēr wirek bē:

“Sēḱ ḱevong beham ayomin rēḱ ngis yi in alam-yu-ngwē sēn su los bengōj rē lo,

log sēḱ ḱevong beham ahēmin sengēn vu alam-yu-ngwē sēn kwaj masēn lo.”

²⁰ Rēḱ Yesaya su neggōneng rē genenēr ranḱah bē:

“Alam sēn su denesero sa rē lo detōḱ vu sa,

log alam sēn su deneloḱ tepēḱ in sa vu mehō la rē lo,

og sa tato sa ranḱah vu sir.”

²¹ Lob nēr raḱ Israel nebē:

“Sa hetē nemaḱ in alam sēn denekeyēh los demehoo sa ḱaḱek lo

yoh vu buk pin bē denom vu sa, rēḱ ma.”

Anutu Semu Alam Israel Vahi

11 Lob sa bē doḱ tepēḱ in ḱaḱek ngwē nabē maḱ Anutu ruuk yi alam-a? Ma verōḱ yi! Yiḱ sa Israel ti ving. Abraham yi mewis sa, in sa degwa vu Benyamin.

² Log Anutu su rēḱ juuk yi alam sēn ggōoin sir raḱ wirek lo rē. Ma ham su raḱ ḱaḱek sēn Anutu-yi-ḱapiya nēr raḱ Elia lo ni rē? Elia su vu Anutu in alam Israel bē,

³ “Mehōbōp! Denesis hong alam-denenēr-ḱaḱek-ranḱahsēn medenediik. Gedenekevoh hong jepō ya. Geyiḱ sengō ti nahēn nado, lob denesero sa in bē dengis sa mesa nadiik.” ⁴ Rēḱ Anutu nēr yah vu yi nebē va? Nēr nebē sēnē, “Sehoo in alam 7,000 raḱ medenedo vu sa, su deneggurek anutu-kuungsēn Baal babu rē.”

⁵ Lob yiḱ buk sēn gwēbeng agi nebē ving. Anutu kwa pesivin alam Israel beggōoin sir yu mahen teka raḱ medenedo. ⁶ Ggōoin sir raḱ in yō kwa pesiv in sir, gaḱ su ggōoin sir raḱ in denevong huk nivesa la rē. Gaḱ nabē ggōoin sir raḱ in nelē bē denevong ngaa nivesa,

og nevonḡ loḡ yah nyëvewen vu sir mu gesu kwa pesiv in sir yönon rë. ⁷ Om maḡ nebë va? Nebë sënë: Alam Israel malaj nesepa bë Anutu gelë sir nivesa, rëḡ ma gesu nelë sir pin nivesa rë. Yönon, ggooin sir yu mahen teka raḡ benelë sir nivesa, rëḡ sir vahi pin og nengaj nemir, om su detöḡ raḡ ḡaḡek anon rë. ⁸ Yoh vu ḡaḡek sën neggëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo bë:

“Anutu vonḡ benij tebö nebë sën deneggëp yiing. Nevonḡ malaj bë degelë yi ḡaḡek rëḡ su deḡaḡ ni, genevonḡ nengaj bë degengö rëḡ su denatöḡ jaḡ degwa.

Lob denedo nebë sënë rot meverup gwëbeng.”

⁹ Log Davit nër raḡ Israel ving bë:

“Hir nos böp sën denegga lo rëḡ natu ḡegweeng los rasoh

in kevoh sir mebo nyëvewen vu sir.

¹⁰ Malaj ḡenu doḡ gesu degelë nḡaa, lom hir nḡaa muḡeng saga yö jaḡ ḡëp demij meyoḡ ḡëp degevek degwata.”

Anutu Ḳo Alam-yu-ngwë Yom

¹¹ Lob sa bë doḡ tepëḡ in ḡaḡek ngwë nabë: Alam Israel devës saga, om rëḡ malaj nama na veröḡ yi? Ma! Rëḡ nama! Dekeyëh ḡaḡek lob tum Anutu ḡo alam-yu-ngwë yom raḡ sënë. Vonḡ nebë sënë in bë alam Israel ayoj ngis yi, lob mëm degërin sir nom vu yi geving.

¹² In dekeyëh ḡaḡek lom sënë loḡ vu mehönon pin. Deruu demij vu Anutu, lob sënë vonḡ bengāa nivesa töḡ vu alam-yu-ngwë. Om alam Israel degërin sir nom vu Anutu, og sënë rëḡ gevonḡ bengāa nivesa rot natöḡ vu mehönon pin mekesuu nḡaa sën verup raḡ hir keyëhsën lo.

¹³ Sa bë nanër ḡaḡek vu ham alam-yu-ngwë: Ham sinarë sa, lob sa kwaḡ vesa in huk sënë menehevong.

¹⁴ Sa nehevongin huk sënë rot in bë gevonḡ mesa alam Yuda malaj anonin nḡaa nivesa vesa sën ham neḡo lo, in sa ḡaḡo sir la denom geving. ¹⁵ In Anutu semu aye in mehönon raḡ sën ruuk alam Israel lo. Om buk sën Anutu ḡeḡo alam Israel nom gökin lo, og rëḡ nabë sën dekedo raḡ yah ggökin ggëp bedub. ¹⁶ Alam Israel denëḡo parawa-brët-yi nemaj beron ti vër nemuḡin medenetunḡ netu seriveng vu Anutu lob mëm brët pin los dahis netu yi nḡaa ving. Log nabë ḡele ḡëḡa † tu Anutu yi nḡaa, og ḡele nema pin los agga tu yi nḡaa ving. ¹⁷ Yönon, maḡ Anutu keyëh ḡele oliv* nema vahi bevo vër, log ḡo hongḡ nebë ḡele oliv* bemën nema ti megelu hongḡ loḡ yah nema vahi sagu lo bej. Lob ḡeneḡo jeji ggëp ḡele oliv* sënë ḡëḡa ving nema soḡek vahi lo. ¹⁸ Om su gweḡo hongḡ jaḡ vu nema soḡek lo. Nabë gweḡo hongḡ jaḡ vu, og kwam bo rë. In ḡenare raḡ ḡëḡa, gaḡ ḡëḡa su nare raḡ hongḡ rë. ¹⁹ Rëḡ mu maḡ rëḡ ḡenanër nabë, “Anutu keyëh nema pin sënë in bë gelu sa doḡ nah bej.” ²⁰ Sënëḡ yönon, rëḡ mu ketöv sir in su ayoj neya timu vu Yesu rë. Gaḡ

† ḡaḡek sënë raḡ parawa-brët-yi los ḡele ḡëḡa, og yik ḡaḡek peḡgirinsën raḡ Abraham losho yi mewis. Bë Abraham tu Anutu yi alam, om yi mewis pin detu Anutu yi alam ving nebë saga. Rëḡ alam Israel nḡahi deruu demij vu Anutu bedekehe sir vër in yi alam

hongḡek ḡenare niwëëḡ in ayom neya timu vu yi, om su gweḡo hongḡ jaḡ. Gaḡ ḡëḡoneng megweḡin hongḡ. ²¹ In Anutu su lë nema soḡek mu menedo rë, om su rëḡ gelë hongḡ mu geving rë. ²² Kwam bo Anutu rë, nabë yi mehö kwa vonḡinsën los mehö niwëëḡ ving, om su nelë nḡaa nipaya mu rë. Alam sën nij nelëlin yi lo, og nevonḡ nyëvewen vu sir loḡ yah. Log hongḡ, nabë ḡëḡurek babu, og rëḡ kwa gevonḡin hongḡ, gaḡ nabë nama, og rëḡ ketöv hongḡ na geving. ²³ Om nabë nema soḡek sën nij nelëlin yi lo vahi degërin sir nom bayoj na timu vu Yesu, og Anutu rëḡ gelu sir doḡ nah agḡaj gökin. In Anutu yoh vu bë gevonḡ nabë saga. ²⁴ ḡeraḡ ni bë wirek og ḡele oliv* bemën nema hongḡ, rëḡ Anutu ketöv hongḡ vër megelu hongḡ loḡ yah oliv* nivesa, gaḡ su agḡam sënë niröp rë. Om yönon rot, yoh vu bë rëḡ ḡeḡo oliv* soḡek nema lo sënë megelu sir doḡ nah yö agḡaj gökin.

Anutu Kwa Nevonḡin Mehönon Pin

²⁵ Arig lo, sa bë ham su kwetul doḡ in ḡaḡek vunsën sënë. In rëḡ ham kwamin bo menanër ham nabë ham los kwamin. Om sa nanër ḡaḡek vunsën sënë rangah vu ham. ḡaḡek sënë degwa nebë: Alam Israel vahi nengaj dahis, lob demedo nabë sënë rot mena berup doḡ buk sën Anutu gooin alam-yu-ngwë jaḡ govek na bedegërin sir nom lo. ²⁶ Lob mëm Anutu rëḡ ḡeḡo Israel vahi pin nom noh vu ḡaḡek sën neggëp loḡ yi ḡapiya lo bë:

“Mehö sën doḡ vu hil meḡeḡo hil vër lo rëḡ berup ḡëp Sion*.

Lob rëḡ kevoh Yakop yi mewis hir nḡaa nipaya sën deneruu demij vu Anutu lo na.”

²⁷ Log yi ḡaḡek ngwë nër bë:

“Sëḡ najoo ḡaḡek sënë jaḡ sir nabë sëḡ ḡevoh hir nḡaa nipaya pin na.”

²⁸ Alam Israel nij nelëlin Bengö Nivesa, lob denesis begö vu Anutu in nḡaa sënë, rëḡ mu saga nelöḡ vu ham. Rëḡ mu Anutu ggooin sir raḡ vorot in denatu yi alam, om sën nahën ahë neving sir. In kwa nevo ḡenuj los hir dobahë lo. ²⁹ In nabë Anutu gooin alam yu ti jaḡ begevong semusën vu sir, og su rëḡ nom pekwë ḡaḡek rë. ³⁰ Wirek ham kweyëh Anutu aye, rëḡ ma geham wërin ham yom, lom ham ḡo semusën gwëbeng raḡ sën alam Israel dekeyëh aga lo. ³¹ Yönon, alam Israel dekeyëh ḡaḡek gwëbeng in bë ham gweḡo semusën jaḡ, loḡ mëm rëḡ nom degërin sir medeḡeḡo semusën geving vu tamusën. ³² In Anutu vuu mehönon pin ya bedenedo los hir nḡaa nipaya medeḡinengin sir in bë mëm rëḡ gevonḡ yi ḡaḡek kwa vonḡinsën noh vu sir pin.

Yik Hil ḡaḡo Anutu Arë Jaḡ

³³ Alam-e! Hil napisek in Anutu in kwa böpata benerak nḡaa pin ni los dahis kesuu mehönon pin.

Hil su ayoh vu bë ajaḡ yi ḡaḡek sën kwa nevo lo ni rë, ḡehil su ayoh vu bë ajaḡ nḡaa sën nevonḡ lo ni rë.

³⁴ Yoh vu sën dekevu meneggëp loḡ yi ḡapiya lo bë:

“Re raḵ Mehöböp kwa ni?
Ma re vo kwa vu yi?”
³⁵ “Ma re vo nḡaa vu yi muḡin
om rēḵ bo doḵ nah vu yi?”
³⁶ Ma! Yi yö tung nḡaa pin.
Geyö ti tu ala beneḡin nḡaa pin.
Bēnḡaa pin tu yi nḡaa.
Om hil ḡaḵo arē jaḵ na vavunē degwata los degwata.
Yönon.

Hil ḡetunḡ Navid Na Vu Anutu Nabē Seriveng

12 Om arig lo, Anutu kwa vonḡin hil, om sa ḡejiin ham bē ham gwevonḡ navimin vu Anutu nabē sēn mehōnon denetunḡ seriveng vu yi lo. Ham bo vabuung in ham navimin megwetunḡ natu seriveng vu Anutu, rēḵ mu ham medo vesamin in ham gwevonḡ yi huk, loḵ mēm rēḵ kwa vesa in. In nḡaa nebē saga og nḡaa yohvu meneḵo Anutu arē raḵ. ² Log ham su sepa doḵ nḡaa sēn alam-dob-yi denevonḡ lo, ḡaḵ ham ḡwērīn ham kwamin menatu mewis in ham jaḵ nḡaa sēn Anutu kwa nevo bē nivesa los yohvu geniröp rot lo ni.

Hil Dahun Hil ḡadoḵ Vu Hil Arid Lo

³ Anutu vonḡ semusēn vu sa, om sa bē nanēr vu ham pin ti ti nabē ham su ḡweḵo ham jaḵ mesevöḵ ham huk, ḡaḵ ham nḡo sepa doḵ ham huk megwevonḡ niröp. Log ham ti ti nḡo seggi ham huk saga niröp noh vu niwēēk sēn Anutu vo vu ham lo. ⁴ In hil navid len ti ti lo negḡēp, rēḵ mu hir huk su negḡēp ti rē, ḡaḵ denevonḡ huk aggagga yō yoh vu sir. ⁵ Lob yiḵ hil nḡahiseḵē nebē saga, rēḵ hil atu Kerisi-yi-alam yu timu. Lob hil pin yiḵ anon timu gelen ti ti lo. ⁶ Anutu vonḡ semusemu vu hil nyēmasēn, gevo kwa aggagga vu hil, om nabē mehōti yoh vu bē nanēr ḡaḡek rangah in ḵo semusēn sēnē vu Anutu, og mehōti sēnē nanēr ḡaḡek rangah noh vu niwēēk sēn Anutu vo vu yi lo. ⁷ Genabē semusēn negḡēp vu mehōti in bē ḡēḡin ari lo in huk og ḡēḡin. Log nabē mehōti yoh vu bē tahu alam in ḵo semusēn sēnē vu Anutu, og mehō sēnē natu tatovaha betahu alam. ⁸ Log nabē mehōti kwa negḡēp in bē nanēr Anutu yi ḡaḡek tato vu alam, og gevonḡ banon jaḵ. Log nabē mehōti bē bo nḡaa vu ari lo, og gevonḡ vu sir los ayo timu. Log ggev sēn neḡin yi alam lo, og ḡēḡin sir niröp gesu ni tebō. Log mehōti bē kwa paya in ari medoḵ vu yi, og doḵ vu yi los kwa vesa.

Ham Ahēmin Geving Ham Arimin Sēn Kerisi-yi-alam Lo Yönon

⁹ Sēn ham ahēmin geving arimin lo lo, og ham su ḡwekuung jaḵ. ḡaḵ ham ahēmin geving sir yönon. Ham ḡweruu demimin vu nḡaa nipaya geham napiiḵ vu nḡaa nivesa. ¹⁰ Ham kwamin bo Kerisi-yi-alam pin nabē ham arimin sir bemēm ham ahēmin geving sir yönon. Ham pin ti ti ḡweḵo arēmin jaḵ vewen vewen. ¹¹ Ham ayomin kehe ham beham gwevonḡ Mehöböp

yi huk niwēēk noh vu buk geham su nimin tebō. ¹² Ham bo kwamin in Mehöböp bemedo los kwamin vesa. Nabē maggin natōḵ vu ham, og ham bare niwēēk. Geham nḡo medo najom jaḵ noh vu buk. ¹³ Nabē Anutu-yi-alam la deḡaḵ vu in nḡaa, og ham doḵ vu sir, log nabē alam-yu-ngwē deberup vu ham, og ham ḡweḡin sir nivesa. ¹⁴ Bē alam degevonḡ paya vu ham, og ham najom jaḵ nabē Anutu gevonḡ nivesa vu sir. Kē! Ham najom jaḵ nabē gevonḡ nivesa vu sir. ḡaḵ ham su terot sir los najom jaḵ nabē Anutu gevonḡ paya vu sir. ¹⁵ Alam sēn kwaj vesa lo, og ham kwamin vesa geving sir, log ham semu ayemin in alam sēn ayoḡ maggin medenesu lo. ¹⁶ Ham medo jevuh ti. Ham su kwamin bo nabē ham böp, ḡaḵ ham los alam sēn su los bengöj rē lo sepa ham. Ham su nḡo kwamin bo ham menanēr nabē, “Sēnḡo timu los kwaj!” ¹⁷ Nabē mehōti gevonḡ paya vu ham, og ham su gwevonḡ ni-paya doḵ nah nyēvewen vu yi. ḡaḵ ham kwamin bo nḡaa nivesa mu megwevonḡ jaḵ alam pin malaj. ¹⁸ Ham ḡweḡin ham in begö degwa su ḡēp vu ham, ḡaḵ ham malamin sepa sēn ham medo jevuh ti geving alam pin lo. ¹⁹ Om sa mehō lo, ham su nḡo bo doḵ nḡaa nipaya sēn denevonḡ vu ham lo, ḡaḵ ham naḵöök ḡAnutu ahē sengēn vu sir megevonḡ doḵ nah vu sir. In ḡaḡek negḡēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebē: Mehöböp nēr bē, “Voloḵsēn nipaya nyēvewen og sengö sa huk, om ham naḵöök gesenḡo rēḵ bo doḵ nah.”

²⁰ Rēḵ mu nabē:

“Mehö sēn nevonḡ paya vu hong lo nadiiḵahē,
og ḡebo nos vu yi.
Genabē ayo bev in bēl og ḡebo bēl kul vu yi.
Yönon, nabē gwevonḡ nabē sēnē,
og rēḵ getah yi nah bekwa bo yi nḡaa nipaya sēn lo bemēm ni namum in.”

²¹ Su gwevonḡ bengaa nipaya kepē hong, ḡaḵ ḡebare niwēēk meḡekwepē nḡaa nipaya jaḵ nḡaa nivesa.

Hil ḡurek Gavman Babu

13 Ham pin ḡurek alam sēn detu gavman medeneḡin ham lo babuj. In gavman su yō deggooin sir raḵ rē, ḡaḵ Anutu vo niwēēk vu gavman vu nyēḡ pin in huk pin. Lob Anutu yō tung gavman vu nyēḡ pin medenedo. ² Nebē saga om nabē mehōnon dekeyēh gavman, og dekeyēh Anutu ving. Om rēḵ denatōḵ vu nyēvewen. ³ Alam nijvesa su deneggöneng in kiap rē, ḡaḵ mēm alam sēn denevonḡ nḡaa nipaya lo mu mēm deneggöneng in. Nabē ahēm ving bē su ḡēḡöneng in gavman, og gwevonḡ nḡaa nivesa jaḵ buk pin, lob mēm rēḵ gavman ḡeḵo arēm jaḵ. ⁴ In Anutu tung gavman in bē doḵ vu hong meḡemedo nivesa. Rēḵ mēm nabē ḡekweyēh horek og ḡēḡöneng. ḡeraḵ ni bē begö sēn nejom loḵ nema lo, og su neḵo meris rē. ḡaḵ Anutu tung gavman in bē degevonḡ yi huk medebo nipaya doḵ nah vu mehōti sēn gevonḡ nḡaa nipaya lo. ⁵ Nebē saga om hil ḡurek gavman babu. Rēḵ mu hil su ḡöneng in nḡaa nipaya nyēvewen sēnē mu mesepa doḵ hir ḡaḡek, ḡaḵ hil kwad bo nabē sēnēḵ nḡaa niröp, om hil sepa doḵ.

⁶ Log sën hil gëtung takës lo, og nãaa niröp ving, om gwetung in Anutu vo huk loḵ alam gavman nemaj medetu yi hur. ⁷ Om nabë gavman degetung horek in nãaa ti nabë degeḵo takës jaḵ, og ġebo monë jaḵ vu sir noh vu saga. Alam sën deneḵo takës lo, og ham gwetung takës vu sir niröp. Galam sën deneḵo takës-kupeḵ-yi (kastams) lo, og ham bo takës-kupeḵ-yi vu sir niröp geving. Log alam sën deneḵin ham lo, og ham ġurek babuj, galam sën denetu ggev lo, og ham gweḵo arëj jaḵ.

Bë Ham Ahëmin Geving Mehönon Og Sagaḵ Ham Neseḵa Loḵ Horek Yönon

⁸ Ham ġöneng in nyëvewen pin nabë su ġëp vu ham. Gaḵ yik nyëvewen timu sënë yö ġëp vu ham vewen vewen degwata nabë: Ham ahëmin geving ham vewen vewen jaḵ buk pin. Nabë ham gwevonḡ nabë saga, og ham nevonḡ yoh vu sën Horek nër lo. ⁹ In Horek nër nebë sënë bë, "Su ġegodeḵ mehö ngwë venëj los reg-gaj. Su ġengis mehönon medenadiiḵ. Su ġegodeḵ. Su ayom nevu nevu in mehö ngwë hir nãaa." Horek sënë gevahi sën neggëp lo, og yik pin degwaj timu sënë nebë, "Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën nḡo ahëm neving hong." ¹⁰ In mehö sën ahë neving mehö ngwë lo, og su rëḵ gevonḡ paya vu yi rë. Om nabë hil ahëd geving mehönon, og hil neseḵa loḵ horek pin menehevong yoh vu.

Hil Ġevonḡ Nãaa Niröp

¹¹ Ham ahëmin geving ham nabë sënë in ham raḵ ni bë buk verup ggovek ya, om ham malamin natum beham kwedi jaḵ. Buk sën Anutu geḵo hil nah vu yi lo yam dus teka, gaḵ su neggëp ading in hil nebë sën neggëp loḵ buk sën hil nehevong ving nyëdahis lo rë. ¹² Mala vahis vongin nama na gedus raḵ bë rangah vongin berup. Om maḵ hil ġevuu nãaa malaḵenu yi pin na, gehil aġërin hil navid jaḵ nãaa rangah yi. ¹³ Hil ana aggata niröp nabë sën mehönon deneya rangah. Hil su sepa doḵ alam sën denesup sir in bë denanum böp medegevonḡ nãaa jeggin jeggin lo. Hil su ġevonḡ baggëb geġevonḡ ketod vu nãaa ningöhek jeggin jeggin. Hil su ayod nevu nevu in mehö ngwë hir nãaa, log hil su ahëd sengën bemehoo hil. ¹⁴ Gaḵ ham gweḵo Mehöböḵ Yesu Kerisi begwevëh nabë tob in ġërin ham in nãaa nebë saga. Geham su kwamin bo megwevonḡ nãaa nipaya sën ham malamin anon in lo.

Hil Su Seggi Arid Lo

14 Mehöti sën ayo neya vu Yesu mahen teka mu lo, og ham gweḵo yi nam geving ham sën Anutu-yi-alam ham lo. Rëḵ mu ham su ngis beġö vu yi in ġaġek vahi. ² In alam vahi ayoj neya timu vu Yesu niwëëḵ, lob denegga reggu los nãaa aggagga pin. Rëḵ alam vahi mu su denevonḡ ving niwëëḵ rë, lom sën denegga jojeng los nos mu. ³ Om mehöti sën negga nãaa pin lo su kwa bo ġaġek jaḵ mehö ngwë sën neggöneng in reggu lo. Gemehö sën su negga reggu rë lo

su kwa bo ġaġek jaḵ mehö ngwë sën negga nãaa pin lo nabë nevonḡ paya. Gaḵ Anutu ḵo mehö ngwë sën negga reggu lo yom ving. ⁴ Hong mehö re om ġenenër ġaġek nipaya raḵ mehö ngwë yi hur-a? Nabë bare, ma nabë bës, og ala yö yi nãaa. Rëḵ mu rëḵ bare niwëëḵ. In Mehöböḵ yö yoh vu bë bo niwëëḵ vu yi mebare niwëëḵ.

⁵ Log mehö la kwaj nevo buk vahi bë böpata rot kesuu buk vahi. Log mehö ngwë kwaj nevo bë buk pin neggëp ti gesu ngwë kesuu ngwë rë. Om alam pin ti ti yö deseggi ġaġek sënë bedegevonḡ noh vu nãaa sën kwaj nevo bë neḵo Anutu arë raḵ lo. ⁶ In mehö sën kwa nevo buk ti nebë buk böpata rot lo, og nevonḡ nebë sënë in geḵo Anutu arë jaḵ. Gemehö sën negga nãaa pin lo, og negga in geḵo Anutu arë jaḵ. In nejom raḵ ya vu Anutu los kwa vesa in reggu genegga. Log mehö ngwë sën su negga reggu rë lo, og su negga rë in geḵo Anutu arë jaḵ. Genejom raḵ ya vu Anutu los kwa vesa in nos meris mu genegga. ⁷ Hil ti ti su nḡo atu ala menanër bë hil medo vesad ma, hil nadiiḵ na rë. ⁸ Gaḵ nabë hil medo vesad, og Mehöböḵ yö yi nãaa. Genabë hil nadiiḵ, og Mehöböḵ yö yi nãaa. Om nabë hil medo vesad ma hil nadiiḵ, og Mehöböḵ yö ti yi nãaa hil. ⁹ Om sën Kerisi diiḵ gevesa loḵ yah in bë natu alam diiḵsën los malaj-vesasën hir Mehöböḵ. ¹⁰ Nebë saga, om su gwelë arim paya meġenanër nabë yi mehö nipaya. Ham vahi nevonḡ nebë saga rëḵ su yoh vu rë, in hil pin rëḵ bare Anutu mala begenḡo hil ġaġek. ¹¹ Sënë yik yoh vu ġaġek sën neggëp loḵ yi ḵapiya lo nebë:

"Mehöböḵ nër bë, 'Sa nado malaġ-tumsën yönon rot, om sa ġaġek sënë rëḵ anon jaḵ yönon rot geving nabë:

Alam pin rëḵ dengun lusej gedenadudeḵ vu sa, galam pin rëḵ avij geḵo sarëḡ jaḵ."

¹² Om hil pin ti ti nḡo rëḵ nanër hil huk degwa tato vu Anutu.

Hil Su Ġevonḡ Nãaa Nipaya Beġevonḡ Paya Vu Arid Lo

¹³ Nebë saga, om hil su kwad bo ġaġek nipaya jaḵ arid lo gökin. Gaḵ hil kwad bo hil arid lo nabë hil su tato aggata paya vu sir in rëḵ debës bemalaj nama. ¹⁴ Setu Mehöböḵ Yesu yi mehö meseraḵ ni bë nos los reggu ti su yö nipaya vorot rë. Gaḵ nabë mehöti yö kwa bo ti nabë nipaya besu yohvu rë, og nos ma reggu saga tu nipaya vu yi. ¹⁵ Nebë sënë om nabë nãaa sën ġenewa lo nevonḡ paya vu arim sën Kerisi yi mehö lo bekwa neya nãahi, og su ahëm neving yi yönon rë. Kerisi diiḵ in arim ti sënë, om su gwevonḡ paya vu yi jaḵ nos sën ġenewa lo. ¹⁶ Om su gwevonḡ nãaa nabë sënë, in kwam nevo bë nivesa, rëḵ alam vahi rëḵ kwaj bo nabë su yohvu rë. ¹⁷ In nãaa sën hil aġa los nanum lo su yoh vu bë gevonḡ behil natu Anutu-yi-alam rë, gaḵ nabë Anon Vabuung gevonḡ behil malad sepa nãaa niröp, gehil ayod ġëp revuh, gehil kwad vesa, og saga sën tato bë hil atu yi alam. ¹⁸ Bë mehöti natu Kerisi yi hur meseḵa doḵ aggata sënë, og Anutu rëḵ kwa vesa in yi gemehönon rëḵ degelë yi nabë yi mehö nivesa. ¹⁹ Nebë saga om hil sepa doḵ aggata pin sën

gevonǵ mehil medo jevuh ti lo, gaggata sēn bo niwēēk vu hil arid lo lo. ²⁰ Ham su nanēr ham in nos megwevonǵ paya vu Anutu yi huk. Yōnon, nǵaa pin nivesa sēn bē hil aǵa. Rēk mu nabē nǵaa sēn ģenewa lo gevonǵ bemehō ngwē bēs, og sēnē netu hong nǵaa nipaya. ²¹ Nabē arim ti gelē geģegwa reggu ma ģenanum wain ma, gwevonǵ nǵaa ngwē, lob sēnē gevonǵ bebēs, og maam su gwevonǵ genōk ģēp. ²² Rēk mu nabē ģejaķ ni nabē nǵaa pineķ yohvu, og yiķ melu Anutu nǵo ham nǵaa gesu gwevonǵ ģaģek berup jaķ begwevonǵ paya vu arim lo. Nabē mehōti kwa bo nǵaa ti nabē nǵaa nivesa gesu kwa na luu luu in rē, og yō kwa vesa. ²³ Gaķ nabē mehōti nega nǵaa ti gayo nena luu luu in, og nipaya negģēp vu yi. In su ayo nena timu rē geyō gga jeggin. Nǵaa pin sēn mehōnon su ayoj ya timu vu rē geyō denevonǵ lo, og netu nǵaa nipaya vu sir.

Hil Sepa Doķ Kerisi Kwa

15 Hil sēn nare nid wēēk lo, hil najom hil ahon in doķ vu alam sēn su denare nij wēēk rē lo. Gaķ hil su sepa doķ hil nǵo kwad meģevonǵ paya vu ayoj. ² Hil pin ti ti nǵo kwad bo hil alam madoķ vu sir in deģeķo kwa nivesa bemēm nij wēēk jaķ. ³ Hil araķ ni bē Kerisi og su nesepa loķ yō kwa rē. Gaķ nǵaa sēn netōk raķ yi lo neyoh vu ģaģek sēn negģēp loķ Anutu-yi-ķapiya lo bē, "Ģaģek pelēsēn sēn alam denenēr raķ hong lo yam neraķ sa."

⁴ Log ģaģek pin sēn dekevu wirek meneggēp lo, og dekevu in bē bēr hil kwad. Dekevu ģaģek sēnē in bē bo niwēēk vu hil, log gevonǵ behil bare nid wēēk, gehil ģevonǵ geving, gabo kwad in sēn Anutu ģeķo hil nah lo. ⁵ Ham sepa doķ Kerisi lob Anutu sēn neģadu mehōnon los nevonǵ behil nare nid wēēk lo gevonǵ beham medo jevuh ti nabē sēn Kerisi Yesu luho Ama denedo revuh ti lo. ⁶ In ham kwamin ģēp ti gayemin doķ ti megweķo hil Mehōhōp Yesu Kerisi Ama Anutu arē jaķ.

Kerisi Nelōķ Vu Alam Yuda Losho Alam-yu-ngwē

⁷ Om ham pin gweķo arimin sēn Kerisi-yi-alam lo beham medo los ahēm in geving ham nabē sēn Kerisi ahē neving ham lo, loķ mēm saga sēn rēķ ģeķo Anutu arē jaķ. ⁸ Lom sa bē nanēr vu ham nabē Kerisi tu hur in doķ vu alam Yuda sēn denerah* navij lo. Vonǵ nebē sēnē in bē tato nabē Anutu yi ģaģek anon, los gevonǵ bAnutu yi ģaģek pin sēn joo vu ķenuj lo wirek lo anon jaķ. ⁹ Lob nevonǵ in bē alam-yu-ngwē degelē nabē Anutu kwa vonǵin sir, lom deģeķo arē jaķ noh vu ģaģek sēn negģēp loķ Anutu-yi-ķapiya lo nebē:

"Om sēn sēķ nanēr arēm rangah vu alam dahis.

Gesēķ ģevonǵ raro meģaķo arēm jaķ."

¹⁰ Log ģaģek ngwē negģēp loķ yi ķapiya ving nebē:

"Ham alam-yu-ngwē, ham kwamin vesa geving yi alam."

¹¹ Log dus ngwē nēr ving nebē:

"Ham alam-yu-ngwē pin, ham gweķo Mehōbōp arē jaķ.

Geham mehōnon pin, ham gweķo arē jaķ jaķ raro."

¹² Log Yesaya nēr ving bē:

"Yese yi mewis ti rēķ berup,

lob rēķ arē bōp jaķ meģēģin alam-yu-ngwē.

Lob rēķ debo kwaj in yi nabē

ģēģin sir meģevonǵ nivesa vu sir."

¹³ Om Anutu sēn nevonǵ mehil navo kwad in yi lo gevonǵ beham kwamin vesa rot, geham ayomin ģēp revuh jaķ sēn ham ayomin nena timu vu yi lo. Log mēm Anon Vabuung gevonǵ niwēēk vu ham, beham bo kwamin in buk sēn ģeķo ham nah vu yi lo bemedo gweģin yi los ayomin dahis.

Paulus Kwa Vesa In Huk Sinarē Sēn Nevonǵ Agi

¹⁴ Arig lo, sa kwaģ vo loķ ayoģ meseraķ ni bē: Ham malamin nesepa nǵaa nivesa geham kwamin negģēp in nǵaa vahi pin, om ham nǵo yoh vu bē doķ vu ham mebo kwa vu arimin lo. ¹⁵ Rēķ ģaģek vahi sēn sa neķevu yōk vu ham lo, og niwēēk teka. Rēķ sa su nahōneng rē, gesa ķevu in bē bēr ham kwamin. In Anutu vonǵ huk sēnē loķ sa nemaģ ¹⁶ in bē sa natu Yesu Kerisi yi hur mena vu alam-yu-ngwē menanēr Anutu yi Bengō Nivesa rangah vu sir. Sa nebē alam-deneķo-seriveng ti, lob sa bē ģaķo alam-yu-ngwē denam vu Anutu bAnon Vabuung gevonǵ medenatu vabuung gesa ģetunǵ sir denatu seriveng sēn Anutu gelē nivesa lo.

¹⁷ Lob Kerisi Yesu neģadu sa balu nehevonǵ huk loķ ti, om sēn sa kwaģ vesa in huk sēn sa nehevonǵ vu Anutu agi. ¹⁸ Sa su hevonǵin bē nanēr nǵaa ngwē rē, gaķ yiķ sa bē nanēr nǵaa timu sēnē nabē: Kerisi vo niwēēk loķ sa ģaģek los nǵaa sēn sa nehevonǵ lo, lob ggēr in alam-yu-ngwē yom raķ sēnē. ¹⁹ Vo niwēēk vu sa nebē sagi, lob sa hevonǵ nǵaa bōp aggagga. Gevo Anutu yi Anon Vabuung niwēēk vu sa ving. Om sēn senēr Kerisi yi Bengō Nivesa pin rangah ggēp Yerusalem nyēdahis, beseya meyoh vu nyēģ pin beverup Ilirikum.

²⁰ Lob sa bē nanēr Bengō Nivesa vu nyēģ vahi sēn yō nahēn denedo gesu denenģo Kerisi bengō rē lo, in sa su bē rēķ dev begganǵ jaķ na mehō ngwē hir mudeng vavunē rē. ²¹ Gaķ sa bē ģevonǵ nabē sēn ģaģek negģēp loķ Anutu-yi-ķapiya lo bē:

"Alam sēn su denenģo bengō rē lo,

og rēķ degenģo.

Galam sēn su denenģo yi ģaģek rē lo,

rēķ dejaķ ni."

Paulus Kwa Nevo Bē Na Berup Gelē Alam Rom Gena Spain

²² Lob huk sēnē ggēr in sa rot, lob sa su yoh vu bē nōk vu ham wirek rē. ²³ Gaķ sahēģ neving yoh vu nģebek nǵahiseķē rot bē senōk ģalē ham rēķ ma. Rēķ gwēbeng og huk su ggēr in sa vu sēnē rē, ²⁴ lob sa bē na dob Spain, om maķ sēķ nōk berup ģalē ham namuģin rē loķ mēm sena. Gesa bē medo teka geving

ham bekwağ vesa rë, loğ mëm ham rëğ gweko sa na geto aggata Spain. ²⁵ Rëğ mu sëk na Yerusalem rë, in sa bë doğ vu Anutu-yi-alam gëp sagu rë. ²⁶ In alam Masedonia los Akaya yö kwaj nevo medenër ġağek venuh bë dengupin seriveng medebo na Yerusalem vu Anutu-yi-alam sën denerağ vu in nğaa lo. ²⁷ Yö kwaj nevo bë degevonğ nabë sënë, og nivesa, in alam Yerusalem hir nyëvewen neggëp vu sir. Alam Yuda devo Bengö Nivesa vu alam-yu-ngwë in bë doğ vu anoj, om sën nyëvewen neggëp vu alam-yu-ngwë in bë doğ vu sir geving jağ nğaa navij yi. ²⁸ Om sa bë ġevonğ seriveng sënë los dahis doğ na nemaj niröp behuk sënë nama na rë, loğ mëm senök berup aggata vu ham mesena Spain. ²⁹ Lob serağ ni bë nabë senök berup vu ham, og sëk ġaço Kerisi yi semusën böpata benök vu ham.

³⁰ Arig lo, sa bë ketağ vu ham nabë ham tu hil Mehöböp Yesu Kerisi yi alam vorot, log Anon Vabuung vonğ ahëvingsën vu ham, om ham nimin wëek menajom jağ in sa pangsën geving nabë Anutu doğ vu sa. ³¹ Ham najom jağ nabë Anutu gevonğ balam Yudea vahi sën denekeyëh ġağek lo su denajom sa ahon. Log ham najom jağ nabë Anutu gevonğ beyi alam vu Yerusalem su nij dëlin seriveng sën sa nehaço ya in bë doğ vu sir agi. ³² Om nabë Anutu kwa, og sëk nök berup vu ham los kwağ vesa besewah memedo teka geving ham rë.

³³ Anutu sën nevonğ behil ayod neggëp revuh lo nök bemedo geving ham pin. Yönon.

Paulus Nër Ġağek Yoh Vu Alam Nğahisekë Bë Kwa Nevo Sir

16 Sa hevongin bë ham gwegin hil avëhnöd Poebe nivesa. In nevonğ huk meneloğ vu Kerisi-yi-alam vu Kengkrai. ² Geham kwamin bo Mehöböp begweko Poebe nök medo geving ham. In hil sën Anutu-yi-alam hil lo, og hil ġevonğ nğaa nivesa nabë sënë. Log nabë maggin ti neggëp vu yi, og ham doğ vu yi. In nelok vu alam nğahisekë geneloğ vu sa ving.

³ Ham nanër sayeğ vu Priska luho regga Akwila nabë sa kwağ nevo luho. Luho sën alöö nehevong Kerisi Yesu yi huk timu lo. ⁴ Luho deloğ vu sa in ġağek wirek. Su deneggöneng rë, gedus rağ in bë luho denadiik doğ nah sa böğ rëğ ma. Lom su senço ti kwağ vesa in luho rë. Gağ alam-yu-ngwë pin sën detu Kerisi-yi-alam lo denepisek in luho ving.

⁵ Geham nanër vu Kerisi-yi-alam sën denesupin sir loğ luho hir begganğ medenelë Soda loğ lo geving nabë sa kwağ nevo sir.

Log ham nanër vu Epainetus sën sahëğ neving yi rot lo nabë sa kwağ nevo yi. Yi sën ggërin yi muğin betu Yesu yi mehö kesuu alam distrik Asia vahi pin lo.

⁶ Geham nanër vu Maria sën nevonğ huk niwëek meneloğ vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo nabë sa kwağ nevo yi ving.

⁷ Geham nanër vu Adronikus luho Yunia sën alöö anër Bengö Nivesa ranğah lo geving nabë sa kwağ nevo luho. Luho detu Kerisi-yi-alam muğin loğ mëm

sa tamu, lob luho arëj loğ ya ving alam sinarë nyëdahis bë sir ggev.

⁸ Log ham nanër vu Amplias nabë sa kwağ nevo yi. Sa mehö saga, in alu atu Mehöböp yi hur.

⁹ Geham nanër vu Urbane, sën alu nehevong Kerisi yi huk lo nabë sa kwağ nevo yi, geham nanër vu sa mehö Stakus geving.

¹⁰ Geham nanër sayeğ vu Apeles sën denenër bë neseпа loğ Kerisi yönon lo nabë sa kwağ nevo yi.

Gevu Aristobulas losho alam pin sën deneggëp ving yi loğ yi begganğ lo geving.

¹¹ Geham nanër vu Herodion sën alu he degwa timu lo, gevu Mehöböp-yi-alam sën denedo loğ Narkisus yi begganğ lo geving nabë saga.

¹² Log ham nanër vu Trupena luho Truposa sën luho denevonğ Mehöböp yi huk niwëek lo geving, gevu Persis sën sahëğ neving yi lo, in nevonğ huk vu Mehöböp pangsën lo.

¹³ Geham nanër vu Rupus, mehö nivesa sën Mehöböp ggooin yi rağ in natu yi hur lo, nabë sa kwağ nevo yi, geham nanër vu ata sën vonğ bë satağ ving lo geving.

¹⁴ Geham nanër vu alam pin sënë: Asunkritas, Plegon, Hermas, Patrobas, Hermes, gevu hil arid lo pin sën denedo ving sir lo nabë sa kwağ nevo sir.

¹⁵ Gevu Pilologus luho Yulia, gevu Nereus luho avëhnö, gevu Olumpas losho Kerisi-yi-alam pin sën denedo ving sir lo geving.

¹⁶ Ham najom* arimin sën Kerisi-yi-alam lo nemaj in Mehöböp-yi-alam ham, log Kerisi-yi-alam pin vu sënë denevonğ ġağek semusën yök vu ham ving.

Alam La Bë Debasuh Kerisi-yi-alam

¹⁷ Arig lo, sa bë bër ham kwamin in alam sën denevonğin bë debasuh ham bedekepë ham lo. Denekeyëh Yesu yi ġağek sën ham ço ggovek ya lo, om ham gweruu demimin vu alam nebë sënë! ¹⁸ In alam nebë sënë og su denevonğ hil Mehöböp Kerisi yi huk rë. Gağ malaj anonin nğaa aggagga pin sën nese-mu hil navid lo mu gesu denejom sir ahon rë. Yönon, nabë alam nijvesa su kwaj bo hir ġağek medeseggi nivesa rë, og alam sagi hir ġağek nengën los jeji rëğ tetuhin sir. ¹⁹ Alam pin denço ham bengömin bë ham neseпа loğ Anutu yi ġağek, lob mëm sa kwağ vesa rot in ham. Rëğ mu sa bë ham nço jağ nğaa nivesa ni rot, geham su kwamin bo nğaa nipaya. ²⁰ Loğ mëm Anutu sën nevonğ behil ayod neggëp revuh lo bağë Satan gevek na ham vahamin ġebinë beham gwevonğ rii jağ. Hil Mehöböp Yesu Kerisi gevonğ yi semusën nök vu ham.

Alam Vahi Denër Ġağek Los Ahëj Nivesa Ya Vu Alam Rom

²¹ Log sa mehö Timoti sën alu nehevong huk loğ ti lo nër bë kwa nevo ham ving. GeLusius lööho Yason lu Sosipater sën yik he degwa ti lo, yik denenër nebë sagi ving.

²² Log sa Tertius, † sa hanġo ġaġek sënë raġ verup Paulus avi besa ƙevu ƙapiya sënë raġ nġo nemaġ. Sa hevong ġaġek yök vu ham bë sa kwaġ nevo ham ving in Mehöbö-p-yi-alam hil.

²³ Log Gayus sën neġin sa loġ yi begganġ agi losho Kerisi-yi-alam pin sën denesupin sir medenelë Soda loġ ben lo, denenër bë kwaj nevo ham ving. Gehil arid Kwartus †† luho Erastus, sën tu kuskus meneġin kaun-sor nyëġ böp sënë hir monë lo denenër nebë sënë ving.

²⁴ [Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusemu nöġ ġëp geving ham pin. Yönon.]

---

† Hil nanër arë sënë dok hil ayed nabë Gwee †† Hil nanër arë sënë dok hil ayed nabë See

Yiġ Hil Ġaġo Anutu Yö Ti Arë Jaġ

²⁵ Hil ġaġo Anutu arë jaġ na vavunë in yö yoh vu bë ġadu ham meham sepa doġ Yesu Kerisi yi Bengö Nivesa sën sa nanër lo. Mehönon su deneraġ ġaġek sagi ni rë, ġaġ yö negġëp vunsën wirek wirek, rëġ mëm gwëbeng sënë og Anutu tato yam ranġah. ²⁶ Anutu sën yö nedo degwata lo yö nër menegġëp ranġah, om sën he nanër ġaġek sënë ranġah vu alam-yu-ngwë pin yoh vu sën alam-denenër-ġaġek-ranġah-sën dekevu wirek menegġëp loġ Anutu-yi-ƙapiya vorot lo. Anutu vong nebë sënë in bë alam-yu-ngwë degevonġ geving medeseпа doġ yi aggata. ²⁷ Yiġ Anutu timu sënë sën yi mehö los kwa yönon, om hil ġaġo arë jaġ na vavunë degwata los degwata jaġ Yesu Kerisi. Yönon.

1 KORINT

1 Sa Paulus sën Anutu tato sa ggovek bë getunğ sa natu Yesu Kerisi yi sinarë lo. Sa nado ving hil arid Sostenes, ² balu kevü kapiya sënë yök vu ham sën Anutu-yi-alam ham vu Korint aga. Vu ham sën Anutu ggooin ham rağ in bë ham natu Kerisi Yesu yi alam yohvu lo. Log nenër ham bë ham Kerisi-yi-alam ving alam vu nyëğ pin sën denejom rağ vu hil Mehöböp Yesu Kerisi lo. In hir Mehöböp yi, gehil Mehöböp yi ving. ³ Hil Amad Anutu luho hil Mehöböp Yesu Kerisi degevonğ semusën vu ham beham ayomin gëp revuh.

Paulus Kwa Vesa Vu Anutu

⁴ Sa kwağ vesa in ham rağ buk vu Anutu in vonğ semusën vu ham degwa rağ Yesu Kerisi. ⁵ Sa kwağ vesa vu Anutu rot in vonğ semusemu ngahisekë rot vu ham, beham nenër yi gağek anon pin rangah los kwamin, geham rağ gağek pin saga degwa ni. ⁶ In he nër Kerisi yi gağek rangah vu ham wirek, lob ham rağ ni bë gağek anon beham jom ahon. ⁷ Om sën ham neğin hil Mehöböp Yesu Kerisi sën rëğ duk nom lo, geham su nerağ vu in Anon Vabuung yi semusemu ti rë. ⁸ Gağ Yesu Kerisi nejom ham ahon, om ham rëğ medo niwëëk bena berup doğ Buk-tamusën, lob gağek ti su rëğ gëp vu ham doğ buk sën hil Mehöböp Yesu Kerisi duk nom lo rë. ⁹ Anutu su mehö kwa luu in bë rëğ tetuhin ham rë, gağ ggooin ham rağ in bë ham los Nalu Yesu Kerisi sën hil Mehöböp lo medo los ayomin timu.

Kerisi-yi-alam Devasuh Sir

¹⁰ Rëğ arig lo, hil Mehöböp Yesu Kerisi vo niwëëk vu sa, om sën sa bë gëjiin ham nabë ham gwevonğ ngaa nabë sënë: Ham pin gwevonğ gağek gëp ti, geham su basuh ham. Gağ ham medo jevuh ti los kwamin gëp ti, gayomin gëp ti. ¹¹ In arig lo, Kloe yi alam denër vu sa bë ham vasuh ham in gağek la, beham ahëmin sengën böpata vu ham. ¹² Sa hanğo bë ham pin ti ti netatekin ham degwa nebë sënë: La denenër bë, "Paulus yi mehö sa!" Log ham vahi denenër bë, "Apolos yi mehö sa!" Gela denenër bë, "Pita yi mehö sa!" gela denenër bë, "Kerisi yi mehö sa!" ¹³ Ham nenër nebë saga in va? Mağ Kerisi nevasuh yi? Ma sa Paulus sediiğ rağ kelepeko* in bë sedoğ vu ham-a? Gemag ham ripek bël rağ sa Paulus arëğ-a? ¹⁴ Ma! Sa kwağ vesa vu Anutu in sën sa su ngo ripek ham rë, gağ yiğ seripek Krispus luho Gayus luho luu mu. ¹⁵ Om mehöti su yoh vu bë rëğ nanër nabë ripek rağ sarëğ rë. ¹⁶ E, kë, log seripek Stepanas losho venë lo nalu lo ving. Log mağ seripek

mehöti ving ma va, sa kwağ virek. ¹⁷ In Kerisi su vonğ sa yam in bë sejipek alam rë! Gağ vonğ sa yam in bë sa nanër yi Bengö Nivesa rangah vu ham. Su vonğ sa yam in bë sa nanër mehönon hir gağek los kwaj rë, gağ bë nabë sënë, og mağ Kerisi yö vasap yi rağ kelepeko* meris gedegwa main.

Kerisi Tato Anutu Yi Niwëëk Vu Hil

¹⁸ Alam sën bë malaj nama lo, og kwaj nevo kelepeko* yi gağek bë gağek jeggin jeggin ganon ma. Rëğ mu hil sën Anutu nevonğin bë geğo hil nah lo, og hil narağ ni bë kelepeko* yi gağek saga sën tato Anutu yi niwëëk. ¹⁹ In gağek neggëp loğ Anutu-yi-kapiya nebë:

"Sëğ dahun alam los kwaj hir gağek,

log sëğ kevoh alam sën denerağ gağek böp böp degwa ni lo kwaj."

²⁰ Mağ alam los kwaj böpata denedo tena? Galam-horek-yi denedo tena? Log alam-dob-yi sën denenër gağek nivesa los kwa in mehönon değadu jağ sir lo denedo tena? Ma! Anutu tato mehönon nebë saga pin bë hir gağek los kwa böp böp pin tu gağek kwa masën ganon ma. ²¹ In Anutu mehö los kwa benerağ ni bë mehönon sën denedo dob lo su deyoh vu bë kwaj bo bedenatök jağ aggata sën geğo sir nah vu yi lo rë gema. Om sën Anutu kwa vo aggata sënë bë he nanër Bengö Nivesa rangah in geğo alam sën denevonğ ving lo nah vu yi, rëğ ma gedelë bë gağek kwa masën. ²² Nebë sënë, lob alam Yuda nij wëëk rot bë degelë ngaa böp, galam Grik denevonğin bë denatök jağ gağek böp böp los degwa, og mëm desepa doğ. ²³ Log he nanër gağek rangah bë Yesu diiğ rağ kelepeko* in hil, rëğ alam Yuda denelë bë gağek sënë su yoh vu rë om denepesuv nyëğ rağ, log alam Grik denelë bë gağek kwa masën gağ su anon rë. ²⁴ Gağ hil sën Anutu ggooin hil rağ lo, hil Yuda los Grik, hil arağ ni bë Kerisi tato Anutu niwëëk los kwa vu hil rağ sën Yesu diiğ rağ kelepeko* agi.

²⁵ Kë! Vonğ beKerisi diiğ lob mehönon denekuung bë Anutu og mehö kwa masën, rëğ mu kwa sënë kesuu mehönon los kwaj böp pin kwaj. Log denekuung bë su niwëëk rë, rëğ mu niwëëk sënë kesuu mehönon pin niwëëk.

²⁶ Kë! Log arig lo, ham kwamin bo rë. Anutu ço ham yam lob ham tu Kerisi-yi-alam, rëğ alam-dob-yi su deneko ham ngahi rağ medenenër ham bë ham alam los kwamin ma, ham ggev ma, ham los bengömin rë.

²⁷ Gağ alam sën alam vu dob denenër bë alam kwaj

masën lo, saga Anutu ggooin raḵ in bë gevonḡ balam los kwaj nij namum. Log alam sën alam vu dob denenër sir bë seḵej masën lo, saga Anutu ggooin sir raḵ in bë dahun mehönon los niwëek vu dob. ²⁸ Log ggooin alam sën alam-dob-yi denelë sir paya nebë nḡaa meris lo raḵ. Neggooïn alam sën detu nḡaa meris vu dob lo raḵ in bë kevoh alam sën denenër bë sir alam-los-bengöj lo na. ²⁹ Vonḡ nebë sënë in bë mehöti su geḵo arë jaḵ gëp Anutu mala.

³⁰ Log Anutu supin ham yah ving Kerisi Yesu in bë bo kwa vu hil. Log vo kwa vu hil in bë hil gevonḡ nḡaa pin niröp behil natu yi alam lob rëḵ geḵo hil nah vu yi.

³¹ Nebë sënë, om hil gevonḡ noh vu ḡaḡek sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebë, "Mehöti bë napisek, og napisek in Mehöböp timu."

Paulus Kevu Ḳelepeḵo Yi ḡaḡek

2 Lob arig lo, wirek seyök vu ham besenër Anutu yi ḡaḡek anon vu ham, lob sa tateḵin ḡaḡek sepëp sepëp gesa su nër ḡaḡek nebë mehönon los kwaj ti mevo maggin vu ham rë. ² Sa kwaḡ nevo loḵ ayoḡ nebë buk sën sa medo geving ham lo, og sa su rëḵ kwaḡ bo nḡaa ngwë rë, gaḵ sëḵ kwaḡ bo Yesu Kerisi yö timu gesëḵ kwaḡ bo nabë diiḵ raḵ ḵelepeḵo*. ³ Lob seyök nado ving ham, rëḵ sa su yoh vu rë, lom sehönengin ham gesa nehelëḵ rot. ⁴ Log ḡaḡek los Bengö Nivesa sën senër ranḡah vu ham lo, saga sa su nër nebë mehö los kwa in bë bo bël doḵ ham rë, gaḵ senër los ayoḡ ggönengsën rëḵ mëm Anon Vabuung vo niwëek vu sa ḡaḡek. ⁵ Sa hevong nebë sënë in bë mehönon hir ḡaḡek los kwa su gërin ham beham ayomin na timu vu Yesu, gaḵ yiḵ Anutu yi niwëek timu gevonḡ beham ayomin na timu vu yi.

Anutu Yi Anon Vabuung Nevo Kwa Vu Hil

⁶ Yönon, alam sën deneraḵ Anutu yi ḡaḡek degwa ni ggovek ya lo, og mëm he nanër ḡaḡek degwa böp böp vu sir. Gaḵ he su netateḵin degwa raḵ kwa dob yi rë, gehe su netateḵin degwa raḵ alam ggev los bengöj vu dob sënë kwaj rë. In malaj rëḵ nama lo. ⁷ Gaḵ he nanër Anutu kwa ranḡah. Wirek ḡaḡek los kwa sënë neggëp vunsën loḵ buk sën Anutu su tunḡ dob rë lo rot. Log yö ggooin ḡaḡek sënë raḵ in bë semu hil jaḵ behil medo malad-tumsën. ⁸ Alam ggev los bengöj vu dob sënë ti su raḵ ḡaḡek sënë degwa ni rë. Gaḵ bë deḵaḵ ni, og su rëḵ degeḵo Mehöböp los arë böpata sënë bedengis yi jaḵ na ḵelepeḵo* rë. ⁹ Rëḵ mu he nanër nḡaa sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebë:

"Nḡaa sën mehöti su lë raḵ mala los nḡo loḵ ya nenga rë lo,

genḡaa sën mehönon su kwaj vo loḵ ayoj muḡin rë lo,

og nḡaa saga Anutu yö nero vorot vu alam sën ayoj neya timu vu yi lo,

om rëḵ natu hir nḡaa."

¹⁰ ḡaḡek sënë neggëp vunsën rëḵ Anutu vonḡ yi Anon Vabuung yam in bë tateḵin degwa vu he. In Anon

Vabuung neraḵ nḡaa pin degwa ni venuh generaḵ Anutu ayo los dahis ni ving. ¹¹ Mehö re neraḵ ngwë ayo ni? Ma! Mehö sën lo yö anon sën nedo loḵ yi lo, saga sën neraḵ ni. Lob mehöti su raḵ Anutu ayo ni rë nebë saga, gaḵ yiḵ Anutu yi Anon Vabuung yö timu raḵ ni.

¹² Nḡaa dob yi su vo kwa vu he rë, gaḵ Anutu yi Anon Vabuung yam vu he in bë tateḵin ḡaḡek nivesa vesa pin sën Anutu vonḡ vu he lo. ¹³ Tateḵin vu he lom sën he nanër ranḡah. Gaḵ he su nanër ḡaḡek sën he nehaḵo ggëp mehönon kwaj lo rë. Anon Vabuung yö tahu he loḵ ḡaḡek sën he nanër-ë, behe netateḵin ḡaḡek raḵ Anutu yi nḡaa vu alam sën Anon Vabuung nedo loḵ sir benetateḵin kwaj lo. ¹⁴ Rëḵ mu alam sën Anon Vabuung su nedo loḵ sir rë lo, og su denebë nengaj vu Anon Vabuung yi ḡaḡek rë. In kwaj nevo ḡaḡek sënë bë nḡaa meris gesu deyoh vu bë deḵaḵ ni rë, gaḵ Anon Vabuung yö timu yoh vu bë tateḵin degwa vu hil. ¹⁵ Mehöti sën Anon Vabuung nedo loḵ yi lo, og neseggi nḡaa pin meneraḵ ni bë nḡaa nivesa ma nḡaa nipaya, rëḵ mehöti sën Anon Vabuung main yi lo, og su yoh vu bë seggi mehö sënë rë. ¹⁶ Sagaḵ yönon, in Anutu-yi-ḵapiya nër bë:

"Mehöti su yoh vu bë jaḵ Mehöböp ayo ni

benanërin yi gebo kwa ngwë vu yi rë."

Rëḵ mu Kerisi vo kwa vu he behe nesepa loḵ.

Alam Sën Detu Hur Medeneloḵ Vu Kerisi-yi-alam Lo Detu Anutu Yi Hur Ving

3 Lob arig lo, wirek sa su yoh vu bë nanër ḡaḡek vu ham nabë sën sa nanër vu alam sën Anon Vabuung nedo loḵ sir-ë rë. Gaḵ sa nanër vu ham nebë sën sa nanër vu alam dahis, in ham nḡo nahën nedo ngöḵ ngöḵ nebë hurmahen in Kerisi yi ḡaḡek. ² Sevo rur vu ham mu gesa su vet ham raḵ nos niwëek rë in ham su yoh vu rë. Log gwëbeng ving, bë sa ḡevonḡ, og ham nḡo nahën geham su yoh vu rë, ³ in ham nḡo nahën nesepa loḵ nḡaa dob yi pin. Ham ayomin nesis yi geham nepemëḡin ham, lom ham nevong sënë nebë alam sën denesepa loḵ nḡaa dob yi lo los alam dahis. ⁴ Ham vahi nenër nebë, "Paulus yi mehö sa!" Log ham vahi nenër nebë, "Apolos yi mehö sa!" Nḡaa nebë sënë tato bë ham alam dahis. ⁵ Ham kwamin bo nivesa rë nabë Apolos sënë yi va? Gesa Paulus sënë sa va? Ma! Yiḵ aluu hur meris mu rëḵ Mehöböp vo huk ggelek aluu. Nebë sënë lob alu anër Bengö Nivesa vu ham beham ayomin ya timu vu Anutu. ⁶ Sënë nebë sa nevaroh nos vë, gApolos nepevuh bël loḵ, rëḵ mëm Anutu nevong banon neraḵ. ⁷ Om mehö sën nevaroh nos vë lo su los bengö rë. Gemehö sën nepevuh bël loḵ lo bengö ma ving. Gaḵ yiḵ mehö sën nevong benos anon neraḵ lo, saga Anutu sën mehö-los-bengö. ⁸ Lob mehö sën nevaroh nos vë lo luho mehö sën nepevuh bël loḵ lo yiḵ deneggëp ti. Lob luhoho rëḵ degeḵo nyëvewen doḵ ti noh vu hir huk sën denevonḡ lo. ⁹ In alu naloḵ vu he benehevong Anutu yi huk timu, geham nebë Anutu yi huk. Ham nebë begganḡ sën Anutu nelev.

Alam Sën Detu Hur Medeneloḵ Vu Kerisi-yi-alam Lo Sir Nebë Kamuda

¹⁰ Anutu vo semusën vu sa bevong sa nebë kamuda los kwa, om sën sa varah mudeng degwa luḵ ya ham nyëḡ ggovek ya. Loḵ mëm mehö ngwë nelev begganḡ raḵ ya mudeng sënë vavunë. Rëḵ mu sa nanër nabë alam sën dedev lo, og degeḡin sir nivesa bededev begganḡ niröp. ¹¹ Ham begganḡ yi mudeng soḡek sën nare ya vorot lo, saga Yesu Kerisi. Gaḵ mehöti su yoh vu bë dev mudeng ngwë duk na geving kesuu ti sënë rë. ¹² Lob bë mehöti dev begganḡ jaḵ mudeng sënë, og maḵ dev jaḵ goor, los seriva, geḡelönḡ malangeri, ma ḵele, gesëh, ma ḡus, ¹³ og hir huk rëḵ natöḵ rangah vu Buk-tamusën behil ḡalë nabë nivesa ma ma. Anutu rëḵ seggi huk pin nabë sën nengwah loḵ begganḡ meseggi ngaa niyes los niwëëḵ. ¹⁴ Om nabë mehöti yi huk sën nelev raḵ mudeng agi nivesa, og yi huk sagi yö rëḵ ḡep rot, lob natöḵ jaḵ nyëvewen nivesa. ¹⁵ Rëḵ mu nabë huk sën nelev raḵ mudeng agi lo natu ngaa meris bemala nama na nabë sën nengwah loḵ begganḡ begga ngaa niyes pin lo, og su rëḵ geḵo nyëvewen nivesa jaḵ rë. Gaḵ rëḵ medo mala-tumsën mu nabë mehöti sën hil hetah yi vër loḵ nengwah lo.

Kerisi-yi-alam Detu Anutu Yi Dub Vabuung

¹⁶ Om ham jaḵ ni nabë ham tu Anutu yi dub vabuung, lob yi Anon Vabuung nedo loḵ ham. ¹⁷ Nebë sënë om bë mehöti gevong paya vu Anutu yi dub vabuung og Anutu rëḵ kevoh yi. In Anutu yi dub og vabuung, lob ham tu yi dub.

Hil Su Ḡaḵo Mehönon Arëj Jaḵ

¹⁸ Ham su gwekuung in ham! Nabë ham ti kwa nevo nebë yi mehö los kwa böp beneraḵ dob sënë yi ngaa pin degwa ni, og ḡerin yi natu mehö los kwa masën gökin in Anutu bo kwa vu yi bemëm natu mehö los kwa yönon. ¹⁹ In Anutu nelë kwa dob-sënë-yi nebë ngaa kwa masën. Yoh vu sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebë, "Vong balam-los-kwaj-böp kwaj los hir ngaa kuungsën aggagga tu jaheng besis sir." ²⁰ Log dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya ving nebë, "Mehöböp raḵ alam-los-kwaj-böp kwaj ni nebë ngaa meris." ²¹ Om ham su basuh ham menapisek in mehönon ti ti sën detu ggev medeneḡin ham lo, in ggev lu ngaa pin og detu ham ngaa. ²² Paulus lu Apolos, gePita, gedob sënë, gemala-vesasën, gediiksën, gengaa sën nedo gwëbeng agi, gengaa sën rëḵ berup vu tamusën. Ngaa pin sënë detu ham ngaa. ²³ Log ham tu Kerisi yi ngaa, geKerisi tu Anutu yi ngaa.

Mehöböp Yö Neseggi Yi Alam-huk-yi

4 Ham kwamin bo he nabë Kerisi yi hur huk-yi he los Anutu yi ggev he sën he netateḵin yi ḡaḡek vunsën degwa. ² Lob alam ggev lo og ḡaḡek raḵ sir meneggëp bë degevonḡ hir mehöböp yi huk niröp rot. ³ Rëḵ nabë ham ma, mehönon vahi deseggi sa mede-

nanër nabë sa nehevong huk paya, og sagaḵ ngaa meris. Gesa ving, sa su ngo neseggi sa huk benanër nebë sa nehevong paya rë. ⁴ Yönon, sa su raḵ ni bë ngaa nipaya ti neggëp vu sa rë, rëḵ mu sa su yoh vu bë nanër nabë sa mehö niḡröp rë. Gaḵ Mehöböp yö timu yoh vu bë seggi sa menanër. ⁵ Om ham su nanër mehönon namuḡin nabë sir nivesa ma nipaya. Gaḵ ḡep rot geMehöböp duk nom rë. Duk nom lom mëm rëḵ gevong ngaa pin sën neggëp vunsën loḵ malaḵenu lo natöḵ nam rangah, lob rëḵ alam pin ayoj tato yi nam rangah. Lob vu buk saga Anutu rëḵ bo nyëvewen vu hil noh vu huk sën hil nehevong lo.

Alam Korint Yö Deneḵo Arëj Raḵ

⁶ Arig lo, sa tahu ḡaḡek sënë raḵ alu Apolos mu, in bë ham kwamin bo bejaḵ ni rëḵ mëm ham gwelë mehönon pin nabë saga geving. Om ham su kweyëh ḡaḡek sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bë, "Ham ti su geḵo mehö ngwë arë jaḵ gedahun mehö ngwë arë." ⁷ Re vong hong beḡetu mehö los arë? Log hong va yö neggëp vu hong vorot ḡAnutu su vo vu hong rë? Om nabë ḡeneḵo vu Anutu yö timu, loḵ nebë va sën ḡeneḵo arëm raḵ bë ngo ḡetu ngaa pin sënë ala-ë? ⁸ È kë! Ham ahëmin pup ya? Geham tu alam los ayomin ggovek ya? Geham kwesuu he ḡetu Anutu-yi-alam los bengömin ggovek ya? Oga! Nabë ham tu yi alam los bengömin yönon, og mëm nivesa! In mëm he natu yi alam los bengömin geving ham behil ḡeḡin alam doḵ ti. ⁹ Sa kwaḡ nevo nebë Anutu maḵ tung he sinarë nado nebë alam sën denedo yah deminë lo, behe tu alam meris meris. Yiḵ nebë sën alam denenër bë he nadiiḵ lo, lob bë dengis he jaḵ alam pin malaj, mehönon gangër geving.

¹⁰ Alam-dob-yi denenër he nebë he alam kwamin masën in he tu Kerisi-yi-alam, gaḵ mëm ham saga nesepa loḵ Kerisi betu alam los kwamin. He su ayoh vu rë, gaḵ hameḵ alam los nimin wëëḵ. Hameḵ alam los bengömin, gaḵ denelë he bë he alam nimin paya. ¹¹ Yönon, he medo nadiiḵahëmin los ayomin neven in bël, gehe naraḵ vu in tob lu ngaa yö vu buk agu rot beberup gwëbeng. Alam denepesu nemaj gedeneketul he, gehe bömin sën he medo revuh doḵ lo ma. ¹² Gehe ngo nehevong huk böp rot raḵ nemamin in doḵ vu he. Gedenenër pelë raḵ he, rëḵ he najom raḵ in sir bë Anutu semu sir. Denedeḡinengin ngaa maggin raḵ he, rëḵ he nehalë sir mu. ¹³ Deneḵo ḡaḡek nipaya raḵ he, rëḵ he nanër ḡaḡek ahë yes yah vu sir. Gedenenër he nebë dob sënë yi sengo sengo nipaya he, log denelë he nebë alam hir ḵale ḵale sën deneḵeḵel ya nedo nengga lo. Rot beberup gwëbeng.

Alam Korint Detahu Paulus Yi Aggata

¹⁴ Sa su ḵevu ḵapiya sënë in bë gevong beham nimin namum rë. Gaḵ sa kwaḡ vongin ham in sa naluḡ lo ham, lom sa bë bo horek vu ham. ¹⁵ Bë hil natevin alam sën detahu ham loḵ Kerisi yi ḡaḡek lo, og hil rëḵ natevin sir ngahiseḵë rot, rëḵ mu ham amamin su

ngahisekë nebë saga rë. Gaq yik sa sën sa nanër Kerisi Yesu yi Bengö Nivesa vu ham nyëdahis, om sën sa nebë ham amamin sogek. ¹⁶ Om sën sa nanër vu ham niwëek bë ham sepa doq sa vahaq. ¹⁷ Ham nebë sa naluq lo ham, om yik raq degwa saga sën sa hevong Timoti yok vu ham. Sa haqo yi yom vu Kerisi betu sa naluq, om sën sahëg neving yi pangsen rot in neg-gurek Mehöböp babu yönon. Om rëk bër ham kwamin in ngaa sën sa nesepa loq in setu Kerisi yi hur lo gök nahin. Yik senër ngaa sën sa nanër vu Kerisi-yi-alam pin yoh vu nyëg pin bë desepa doq lo. ¹⁸ Maq ham la denekuung bë maq sa su rëk nök vu ham rë, lom deneko sir raq bë sir gayeheng. ¹⁹ Rëk mu nabë Mehöböp ngogek, og sëk nök vu ham pevis bemëm sejak alam sën deneko sir raq lo nij wëek ni, gesa su rëk göneng in hir gägek rë. ²⁰ In gägek meris meris su netato Anutu yi nyëg rangah rë, gaq hil sepa doq megevonq banon jak og mëm. ²¹ Ham vonqin bë sa gevonq nabë tena? Ham bë sa gaqo begö benök vu ham-a? Ma ham bë sa kwaq paya in ham besa nahub nök-a?

Alam Korint Ti Vonq Baggëb

5 Sa hanqo bë ham ti nevonq baggëb, lob baggëb sënë og nipaya rot balam dahis deneggönengin gesu deyoh vu bë degevonq rë. Gägek lo nebë mehöti ko ama venë. ¹² Om maq ham ngo nahën neko ham raq-a? Maam ham dahun ham genimin namum! Gemaam ham gwetii mehö sën nevonq ngaa nebë aga na gesu medo geving ham! ³ Yönon, sa nado adingnë rëk sa kwaq nevo ham. Lob vonq bë sa nado ving ham yönon besa hanqo mehö sën nevonq ngaa agi yi gägek ggovek ya. ⁴ Lob sa kwaq nevo nebë sënë: Ham ngupin ham jak hil Mehöböp Yesu arë, lob ham kwamin bo nabë sa nado ving ham beham nimin wëek, log Mehöböp Yesu rëk bo niwëek vu ham geving. ⁵ Gemëm ham gwetii mehö sënë na vu Satan in navi gesang gedëein ngaa nipaya na. Hil gevonq nabë sënë in mëm gërin yi nom vu Anutu, lob Anutu geqo anon nom doq Mehöböp yi buk vu tamusën.

Alam Korint Degetii Mehö Nipaya Na

⁶ Ham neko ham raq sënë og ngaa nipaya, ma ham su raq ni rë? Yiist* og yik mahen teka rëk nevonq brët böpata menerig. ⁷ Om ham gwetë yiist* muqeng na geham natu brët mewis sën yiist* su loq nedo rë lo. In Kerisi tu sipsip Buk-ggöksën-yi* bediik in natu hil seriveng. ⁸ Nebë saga om hil galë Buk-ggöksën-yi* gehil su najom yiist* muqeng ahon, in yiist* saga og aggata nipaya yi benipaya rot. Gaq hil gaqo brët sën yiist* main lo natu hil nos Buk-ggöksën-yi*. Brët sënë nebë hil natu alam-gägek-niröp-yi los nanër gägek anon mu.

⁹ Log sa kevu loq kapiya ngwë sën sa kevu yok vu ham wirek lo nebë ham su gwa jak alam sën denevonq

baggëb lo. ¹⁰ Sa su nër bë ham gweruu demimin vu alam pin vu dob sënë sën denevonq baggëb lo rë, gevu alam sën malaj anonin mehö ngwë hir ngaa lo rë, gevu alam hodek los alam sën denesepa loq anutu-kuungsën lo verök yi rë. Nabë ham gwevu alam nabë sënë na verök yi, og ham rëk gwevu dob sënë gena medo tena? ¹¹ Rëk gägek sën sa kevu yok vu ham lo degwa nebë sënë: Nabë Kerisi yi mehö ti gevonq baggëb ma, mala anonin mehö ngwë hir ngaa ma, nesepa loq anutu-kuungsën ma, nenër gägek nipaya ma, nenum menekeyevin ma, neko mehö ngwë hir ngaa, og ham su bengwëng geving yi! Gaq gëp beham su gwa nos geving yi. ¹² Sa su tu jaas in bë ganqo alam dahis hir gägek rë gaq ma, rëk Kerisi-yi-alam og maq ham yoh vu bë gwengö hir gägek bejak nij. ¹³ Gaq alam sën denedo nenga lo, og Anutu yö rëk genqo hir gägek. Rëk mu ham gwetii mehö nipaya sënë na in ham, nabë sën dekevu meneggëp loq Anutu-yi-kapiya lo.

Kerisi-yi-alam Su Degevonq Kot Vu Arij

6 Log sa hanqo bë ham alam vahi hir gägek neggëp vu arij lo vahi sën Kerisi-yi-alam lo, lob deneya vu alam dahis sën detu jaas lo in bë degenqo hir gägek. Sagaq su yoh vu rë. In Kerisi-yi-alam teta denedo vu ham bedeyoh vu bë degenqo gägek medeseggi, om nebë va sën nij nelëlin sir-ë? ² Hil sën Anutu-yi-alam hil lo hil rëk ganqo alam-dob-yi pin hir gägek vu tamusën, ma ham su raq saga ni rë? Yönon, ham rëk gwengö mehönon pin hir gägek, om maq ham yoh vu bë gwengö gägek mahen mahen nabë saga megwero! ³ In hil rëk ganqo angër hir gägek geving, om hil ayoh vu rot bë ganqo ngaa dob sënë yi gägek meris meris pin. ⁴ Loq nebë va sën ham gägek neggëp vu ham rëk ham neya vu alam sën denedo nenga in Kerisi-yi-alam lo in bë degenqo ham gägek-ë? ⁵ Sa kevu gägek sënë in bë ham nimin namum! Ma ham mehöti su los kwa menedo in bë genqo ham gägek rë? ⁶ Om sën ham ti nenër ngwë, lob luho denepevis medeneya vu alam sën su denesepa loq Kerisi rë lo in bë degenqo luho hir gägek-ë?

⁷ Yönon, bë ham gwevonq gägek vu arimin, og saga ham vonq paya beham vës vorot. Gaq bë ham arimin ti gevonq paya vu ham rëk ham nanër nabë, "Ggovek, gägek ma!", og sagaq ham nevonq nivesa. Genabë ham arimin la degekuungin ham medegodek ham ngaa, rëk ham gwelë sir mu, og sagaq nivesa. ⁸ Rëk ma geham ngo nevonq paya vu ngo arimin sën Kerisi-yi-alam sir lo beham nekuungin sir genehodek hir ngaa! ⁹ Alam sën denevonq ngaa nipaya lo su rëk arëj in Anutu-yi-nyëg rë. Ma ham su raq gägek sënë ni rë? Alam sën denevonq baggëb, galam sën denesepa loq anutu-kuungsën lo, galam sën nij nelëlin reggaj los venëj geya denevonq baggëb vu maluh los avëh ngwë lo, gemaluh sën ahëj neving ngaa nebë avëh be-denevonq ngaa nimumsën vu maluh ngwë lo, ¹⁰ galam sën denevonq hodek lo, galam sën malaj anonin mehö ngwë hir ngaa lo, galam sën denenum medenekeyevin

† Sën Paulus nër bë ama venë lo, og maq nër raq ama venë ngwë tamusën.

lo, galam sën denenër pelësën lo, galam sën deneķo mehō ngwë hir nġaa jeggin lo. Ham su gwekuung nabë alam sën rëķ arëj in Anutu-yi-nyëġ, gaķ rëķ nama! ¹¹ Lob ham la denevonġ nebë sënë wireķ, rëķ Anutu ripeķ ham ggoveķ ya beggooin ham raķ beķo ham yah tu yi nġaa, lob nër ham ggoveķ ya nebë ham alam yohvu. Hil Anutu vonġ nebë sënë raķ yi Anon Vabuung gedegwa raķ Mehōbōp Yesu Kerisi.

Hil Ġaķo Anutu Arë Jaķ Jaķ Hil Navid

¹² Yōnon, nġaa pin og yoh vu bē sa ġevonġ! Rëķ mu nġaa pin su rëķ doķ vu sa rē. Kē', nġaa pin og yoh vu bē sa ġevonġ! Rëķ mu sa su rëķ ġevonġ nġaa ti benatu sa alaġ in ġëġin sa rē. ¹³ Yōnon, noseķ hil ahēd ķevus yi nġaa gehil ahēd ķevus negġëp in bē hil aġa nos, loķ tum Anutu rëķ kevhoh luho na doķ ti. Rëķ mu hil navid su negġëp in bē hil ġevonġ bagġëb rē, gaķ yiķ Mehōbōp yi nġaa, geMehōbōp tu hil navid ala. ¹⁴ Anutu nër beMehōbōp kedi raķ bevuu alam-diiķsën ya, lob niwëëķ saga sën rëķ ġevonġ behil rëķ ķedi jaķ ġeving nabë saga. ¹⁵ Maķ ham raķ ni bē ham navimin tu Kerisi navi len ti ti lo? Om maķ yoh vu bē sa ķeķe Kerisi navi len ti vër meġevonġ natu avëh bagġëb navi len ti? Ma! Su yoh vu rē! ¹⁶ Ma ham su raķ ni rē? Mehōti luho avëh bagġëb ti bē degodeķ sir og yiķ luho detu anon timu nebë saga, in Anutu nër ġaġeķ menare vorot raķ maluh los avëh bē, "Bē deġehov sir og detu anon timu!" ¹⁷ Rëķ mehōti sën ga jaķ Mehōbōp lo og yiķ luho anon timu. ¹⁸ Om ham nimin dëlin bagġëb ġebeya in. Nġaa nipaya vahi pin sën mehōnon denevonġ lo, og negġëp nenga in navij, gaķ mehōti sën ġevonġ bagġëb lo, og vonġ paya vu yō navi. ¹⁹ Ham navimin tu Anon Vabuung yi dub vabuung, ma ham su raķ ni rē? Anutu vonġ yōķ vu ham ggoveķ ya benedo loķ ham ayomin, ġeham navimin su ala ham rē gaķ Anutu. ²⁰ In baġo ham yom raķ nġaa bōpata rot beham tu yi nġaa, om ham gwëķo Anutu arë jaķ, jaķ ham navimin.

Maluh Los Avëh Deġeķo Sir Nabë Sënë

7 Mëm sa bē ķevu ġaġeķ doķ nah tepëķ sën ham kwevu loķ ham ķapiya lo. Nabë mehōti ġëġin yi ġesu ġeķo avëh rē, og mëm nivesa. ² Rëķ mu bagġëb negġëp, om alam pin deġeķo venëj natu sir, gavëh pin deķaķ regġaj natu sir. ³ Maluh navi tu venë yi nġaa, om su nanërin yi. Log avëh nebë saga, navi tu regġa yi nġaa om su ġulin yi. ⁴ Avëh su tu navi ala rē, gaķ regġa tu ala. ġemaluh nebë saga, maluh su tu navi ala rē, gaķ venë tu ala. ⁵ Melu ķo ham om ngwë su ġeruu dem i vu ngwë begulin navi. Yōnon, nabë melu najoo ġaġeķ doķ ti nabë melu ġulin navimin dus ti ġemelu medo menajom jaķ vu Anutu rē, og mëm nivesa. Loķ mëm tum melu medo doķ ti ġōķ nahin, in nabë nama og melu su yoh vu bē rëķ najom ham ahon rē ġeSatan rëķ pelëpin meluu. ⁶ Senġo kwaġ nevo ġaġeķ sënë besa ķevu yōķ vu ham, gaķ su horeķ soġeķ ti rē, ⁷ in sa bē alam pin demedo maluh bu los avëh bu nabë sën sa. Rëķ mu Anutu vo niwëëķ ġeķeķ alam yoh vu yō kwa.

Ġadu mehō ngwë rot bevo huk vu sir bē demedo avëh bu, ma maluh bu, rëķ vo huk ngwë vu mehō ngwë om su deyoh vu bē demedo bu rē.

⁸ Log sa bē nanër ġaġeķ ti vu alam sën nahën ġesu deneķo sir rē lo, ġevu avëh alov nabë: Bē demedo nabë sa, og mëm nivesa. ⁹ Rëķ mu nabë su deyoh vu bē denajom sir ahon rē, og maam deġeķo sir. In nabë deġeķo sir og nivesa, in rëķ ayoġ ġureķin sir rot beġevonġ paya vu sir.

¹⁰ Log sa bē nanër ġaġeķ ti vu maluh los avëh sën deneķom nemaj ggoveķ lo, rëķ su senġo sa horeķ rē gaķ Mehōbōp yi horeķ. Nabë: Avëh su ġevuu regġa! ¹¹ Gaķ nabë ġevuu regġa, og yō medo meris. Gaķ nabë nama, og luho regġa deġero ġaġeķ ġenah vu yi ġōķin. ġemaluh su juuk venë nabë saga! ¹² Log ġaġeķ vahi sënë og senġo nanër, gaķ su Mehōbōp yi ġaġeķ rē. Nebë: Nabë hil arid ti venë su ayo neya timu vu Kerisi rē, rëķ avëh sënë ahë ving bē medo ġeving yi, og hil arid sënë su juuk yi. ¹³ Log nabë avëh ti regġa su ayo neya timu vu Kerisi rē, rëķ maluh sënë ahë ving bē medo ġeving yi, og su ġevuu regġa. ¹⁴ In ham raķ ni, mehō sën su ayo neya timu vu yi rē lo tu Anutu yi nġaa, in luho venë detu anon timu, log avëh sën su ayo neya timu vu yi rē lo tu Anutu yi nġaa, in luho regġa detu anon timu. Gaķ bē nama, og naluj lo rëķ nabë alam dahis, rëķ ma ġedetu vabuung. ¹⁵ Rëķ nabë ngwë sën su ayo neya timu vu Yesu rē lo nidëlin ngwë og ggoveķ. Horeķ ti su deġinengin hil arid ma avëhnōd sënë benërin rē, gaķ ġevuu ġena. Rëķ mu Anutu vonġin bē ham medo revuh. ¹⁶ Honġ avëh! Maķ ġeyoh vu bē ġedoķ vu regġam benatu Kerisi yi mehō ma ma? Su ġeraķ ni rē! ġehonġ maluh! Maķ ġeyoh vu bē ġedoķ vu venëm benatu Kerisi yi avëh ma ma? Su ġeraķ ni rē! Om melu su gwetah ham vër pevis rē.

Ham Medo Nabë Sën Ham Nedo ĠAnutu Ġgooin Ham Raķ Lo

¹⁷ Rëķ mu nġaa sën Mehōbōp vo ġeķeķ ham ti ti lo, ġehuk sën ham nedo loķ bAnutu ġgooin ham raķ beham tu yi nġaa lo, og ham nġo medo nabë saga. Sa nehevonġ horeķ nebë sënë vu Kerisi-yi-alam yoh vu nyëġ pin. ¹⁸ Nabë mehōti rah* navi ggoveķ loķ mëm Anutu ġgooin yi raķ betu yi nġaa, og saga su ġero navi nah bebun. Log nabë mehōti su rah* navi rē rëķ Anutu ġgooin yi raķ betu yi nġaa, og su ġerah* navi, gaķ medo nabë sën nedo vorot lo. ¹⁹ In sën hil ġerah* navid lo, og yiķ nġaa meris. ġesën hil su ġerah* navid rē lo, og yiķ nġaa meris ving. Gaķ bē hil sepa doķ Anutu yi ġaġeķ og mëm nġaanon. ²⁰ Om ham ġevonġ noh vu nġaa sën ham medo nevonġ bAnutu ġgooin ham raķ tu yi nġaa lo. ²¹ Nabë mehōti baġo honġ meġetu yi nġaa in ġevonġ huk vu yi meris, loķ Anutu ġgooin honġ raķ meġewërin honġ yah vu yi, og yiķ ggoveķ ġesu kwam paya in honġ, gaķ malam sepa honġ huk saga meġevonġ. Rëķ mu nabë ġenatōķ vu agġata ġenegġëp meġeyoh vu bē ġebo honġ vër in honġ ala sën deġinengin honġ lo, og mëm nivesa. ġebo honġ vër in nema benġo ġweġin honġ. ²² In mehō sën tu

mehö ngwë yi ngaa lo, og Mehöböp ggooin yi rak in bë natu Mehöböp yi mehö los arë. Log mehö los arë sën Anutu ggooin yi rak lo, og ggooin yi rak in bë mehö saga su rëk gëgin yi gökin rë, gaḵ natu Kerisi yi ngaa. ²³ Anutu baḡo ham yom rak ngaa böpata, om ham natu yi ngaa geham su natu mehö ngwë hir ngaa mededeḡinengin maggin jaḵ ham. ²⁴ Arig lo, ham malamin sepa huk sën ham nevonḡ wirek gAnutu ggooin ham rak tu yi ngaa lo.

Ḡaḡek Rak Maluh Los Avëh Sën Denedo Bu Lo

²⁵ Log ham loḵ tepëḵ in avëh avö vu sa loḵ ham kapiya nebë, "Yoh vu bë deḡaḵ maluh ma nama?" Mehöböp su tateḵin ngaa saga vu sa rë, rëḵ mu vo semusën vu sa in bë sa ḡevonḡ yi huk nivesa, om sa bë nanër senḡo sa ḡaḡek ti jaḵ avëh avö lo. ²⁶ Sa kwaḡ nevo bë: Vu buk sagi ngaa maggin netök vu hil, om maam ham nḡo medo bu nabë sën ham nedo gwëbeng agi. ²⁷ Nabë ḡeḵo avëh ggovek, og su kwam bo nabë ḡejuuk yi. Gaḵ nabë su ḡeḵo avëh rë, og su ḡesero avëh nabë gweko. ²⁸ Rëḵ mu nabë gweko avëh, og su ḡevonḡ ngaa nipaya rë. Genabë avëh avö jaḵ maluh, og su vonḡ ngaa nipaya rë. Gaḵ mu maluh los avëh sën deneko sir lo, og rëḵ degeḵo maggin vu dob sënë, lob sa bë ngaa nebë sënë su natök vu ham.

²⁹ Arig lo, sa nanër nebë sënë vu ham in buk dus rak. Om alam sën los venëḡ lo degevonḡ huk vu Mehöböp nabë alam sën venëḡ ma lo. ³⁰ Galam sën denesu in hir heljënḡ lo degevonḡ huk vu Mehöböp nabë alam sën su denesu rë lo. Galam sën denepisek in ngaa nivesa töḵ vu sir lo, degevonḡ huk nabë alam sën su denepisek rë lo. Galam sën denebaḡo ngaa lo degevonḡ huk vu Mehöböp nabë alam sën heḡ kupeḵ ma lo. ³¹ Galam sën denevonḡ huk in ngaa dob yi lo, og su degelë ngaa dob yi nabë hir ngaanon. In hil arak ni bë dob sënë rëḵ pekwë yi menatu agga ngwë jaḵ yönon.

³² Sa niḡ lël bë ham su kwamin na ngahi. Mehöti sën su neḵo avëh rë lo, og kwa neya vu Mehöböp yi huk timu in bë Mehöböp kwa vesa in yi. ³³ Gaḵ mehö sën neḵo avëh lo, og kwa neya vu ngaa dob yi in bë venë kwa vesa in yi, ³⁴ lob kwa neya luu luu. Gavëh bu ma avëh avö, og yoh vu bë kwa na vu Mehöböp yi huk timu megevonḡ huk in bë navi los ayo yö ḡep niröp. Gaḵ avëh sën neraḵ maluh lo, og kwa neya vu ngaa dob yi benevonḡ huk in bë regga kwa vesa in yi.

³⁵ Senër ḡaḡek sënë in bë doḵ vu ham beham medo nivesa. Sa su hevonḡ in bë deḡinengin ham rë, gaḵ sa bë ham medo niröp begwevonḡ Mehöböp yi huk noh vu buk, gengaa ngwë su geḵo ham kwamin seggi.

³⁶ Nabë mehöti kwa neya luu luu bë maḵ nevonḡ paya vu nalu in nedo rot bavëh bu rak, gaḵ ahë ving bë jaḵ maluh rëḵ ma gedenejom yi ahon rot, og maam mehö sënë gevonḡ noh vu yö kwa. Nabë gevonḡ bavëh avö sënë jaḵ maluh, og ggovek, mehö sënë su nevonḡ ngaa nipaya rë. ³⁷ Rëḵ mu nabë ngaa ti su vonḡ newa newa loḵ yi rë gesu kwa neya luu luu rë, gaḵ ayo niwëëḵ genër vorot bë nalu yö medo bu, og

yiḵ ggovek, nevonḡ nivesa. ³⁸ Nebë saga om nabë mehöti gevonḡ menalu jaḵ maluh og nivesa. Log mehöti bë najom nalu ahon gesu jaḵ maluh rë, og nivesa rot. ³⁹ Nabë avëh ti regga yö nahën nedo mala vesa, og mala sepa regga timu. Rëḵ mu nabë regga nadiiḵ gevonḡin bë jaḵ maluh ngwë, og jaḵ. Rëḵ mu jaḵ maluh sën nesepa loḵ Mehöböp lo ti. ⁴⁰ Rëḵ mu senḡo kwaḡ nevo nebë: Nabë medo meris, og rëḵ kwa vesa rot. Lob sa kwaḡ nevo nebë Anutu yi Anon Vabuung nedo ving sa bevo kwa vu sa.

Reggu Sën Denetunḡ Netu Seriveng Vu Anutu-kuungsën Lo

8 Log ham loḵ tepëḵ in reggu sën denetunḡ netu seriveng vu anutu-kuungsën lo loḵ ham kapiya. Yönon, "Hil los kwad!" rëḵ mu hil kwad nevonḡ mehil nehaḵo hil rak, gaḵ bë hil ahëd geving mehönon og saga sën nevonḡ behil neḵedi los nid wëëḵ. ² Nabë mehöti kwa bo nabë yö neraḵ ngaa pin ni ggovek ya, og mehöti saga yö nahën gesu kwa töḵ rak yönon rë. ³ Gaḵ nabë mehöti ayo ya timu vu Anutu, og Anutu rak ni bë yi mehö saga. ⁴ Om sa bë nanër ḡaḡek jaḵ reggu sën denetunḡ netu seriveng vu anutu-kuungsën lo nabë: Hil arak ni bë anutu-kuungsën sënë su ngaanon rë. Besu anutu ngahi denedo rë, gaḵ yiḵ Anutu perurek timu nedo. ⁵ Yönon, ngaa ngahiseḵë denedo ḡḡep yaḡek los dob, lob alam dahis denenër sir nebë anutu lo. Kë', anutu los mehöböp ngahiseḵë nebë sënë denedo, ⁶ rëḵ mu hil narak ni bë Anutu timu nedo, sën hil Amad Anutu soḡek. Ngaa pin degwajseḵë yi, gehil degwad yi. Geyiḵ Mehöböp perurek timu nedo, sën Yesu Kerisi, beyö tunḡ ngaa pin. Behil nado maladtumsën rak yi. ⁷ Rëḵ Kerisi-yi-alam vahi su derak ḡaḡek sënë ni rë, om sir la nahën denekuung bë anutu-kuungsën denedo. Om sën nabë dega reggu sën alam dahis denetunḡ netu seriveng vu anutu-kuungsën lo, og denelë bë ngaanon, lom ayoḡ neggönengin gekwaj nevo bë ngaa nipaya negḡep vu sir. ⁸ Yönon, Anutu su nelë nos sën hil naha lo lom nelë hil paya ma nivesa rë. Nabë hil nid dëlin nos vahi, og saga su rëḵ semu hil rë. Log bë hil aḡa reggu pin, og hil su rëḵ nid paya jaḵ rë. ⁹ Rëḵ mu ham gwëḡin ham. Nabë ham nevonḡ ving Anutu niwëëḵ beham yoh vu bë gwa reggu saga, rëḵ mehö sën su nevonḡ ving niwëëḵ rë lo bë gelë ham geham gwa, og ham rëḵ gwëvonḡ paya vu yi benḡaa nipaya rëḵ kepë yi.

¹⁰ Honḡ mehö sën ḡeraḵ ḡaḡek ni ggovek-e! Nabë ḡena medo ḡegwa reggu ḡep anutu-kuungsën yi dub, genabë mehöti sën ayo neggönengin lo gelë honḡ, og maḵ rëḵ gwëvonḡ bemehö saga ga anutu-kuungsën yi seriveng geving. ¹¹ Gwelë! Honḡ mehö los kwam, rëḵ nabë gwëvonḡ nabë saga, og rëḵ ḡebasap mehö sën Kerisi diiḵ in yi lo ti berëḵ mala nama in ayo neggönengin. ¹² Bë ham gwëvonḡ nabë saga, lob ham arimin lo vahi sën ayoḡ neggönengin lo degelë bedegevonḡ ngaa sën ayoḡ neggönengin lo, og ham nevonḡ paya vu sir gevu Kerisi ving. ¹³ Om nabë nos los reggu sën sa naha lo nekepë arig lo, og maam sa su rëḵ aḡa nah

gökin rë rot besa nadiik, in sêk ñevong bengaa nipaya kepë arig lo.

Paulus Kwa Vesa In Su Neño Monë Rañ Huk Sinarë Rë

9 Mañ setu mehöti yi ngaa meris-a? Ma sa su sinarë ti rë? Mañ sa su halë hil Mehöböp Yesu rañ malañ rë? Gehuk sën sa nehevong vu Mehöböp lo, mañ su anon ham rë? ² Yönon mañ mehö la su derak sa niñ bë sa sinarë ti rë, rëñ mu ham og ham ngo rañ ni, in ham vong ving rañ sa ñaçek, lob saga tato ranğah bë Mehöböp yi sinarë sa.

³ Kë! Loñ senër yah vu alam sën denenër pelë rañ sa lo bë: ⁴ Mañ su yoh vu bë Kerisi-yi-alam dedok vu he medebo nos los bël kul vu he rë genama? ⁵ Ma mañ su yoh vu bë he ñaço Kerisi yi avëh medenatu he venëmin in degeko dok geving he nabë sën sinarë vahi geMehöböp ari lo losho Pita denevong-ë rë?

⁶ Gemañ alu Barnabas ngo luu mu, balu su ayoh vu bë ñevuu huk navimin yi geKerisi-yi-alam dedok vu aluu rë? ⁷ Om mañ alam-begö-yi tena denebagö yö hir nos los tob genğaa begö yi in bë degevong begö jaç-a? Ma! Alam-begö-yi su denevong nebë saga rë! Log mehö sën nevaroh huk wain lo, og yö neño anon menegga.

Log mehö sën neñin burmakau lo, og nepip hir rur menenum. ⁸ Om ñaçek sën sa nanër agi lo, og su mehönon meris yö hir ñaçek rë, gaç dekevu meneggëp loñ Horek ving. ⁹ Moses kevu ñaçek meneggëp loñ yi horek bë, "Bë burmakau gevong huk mebañë wit* lu ngaa, og su ñenaduu avi." Mañ Anutu yö nër rañ burmakau mu, ¹⁰ ma nenër rañ hil mehönon ving-a? Gaç yik nenër ñaçek sënë rañ hil mehönon ving! In mehö sën nevong huk menejeliin dob lo nevo kwa in nos bë anon dok, gemehö sën nepelubin wit* ñahis vër lo medo nevo kwa in in rëñ ga geving.

¹¹ Nebë saga, om he nehevong huk in bë adok vu ham anomin, om yik yoh vu bë ham dok vu he navimin megwevong nos los ngaa dob yi vahi vu he! ¹² Gaç ham nelok vu alam vahi nebë saga, om yoh vu bë ham dok vu he mekesuu sir. Rëñ mu he haço Bengö Nivesa yök vu ham, log he nado los maggin gehe su nehaço ngaa vu ham rë, in he nimin lël bë he su ağerin Kerisi yi Bengö Nivesa in ham. ¹³ Alam sën denevong huk loñ dub-vabuung-böp lo, og deneço hir nos los reggu teka vër in jepö medenegga. Ma ham su rañ sënë ni rë?

¹⁴ Om sën Mehöböp nër ñaçek nare vorot bë alam sën denevong yi huk medenenër Bengö Nivesa ranğah lo, og degeko ngaa sën dok vu navij lo vu Kerisi-yi-alam sën denanër Bengö Nivesa ranğah vu sir lo. ¹⁵ Rëñ sa su haço ngaa ti nebë sënë vu ham rë. Log gwëbeng sënë ving og sa su kevu ñaçek sënë in bë ñaço ngaa nabë sënë vu ham rë, log sa su rëñ pekwë sa meğako rë, gaç sa kwağ vesa rot in sa su nehaço ham ngaa saga rë. Om nabë sa nadiikahëğ menadiik na, og ggovek gesa su rëñ ketağ nos lu ngaa vu ham rë. ¹⁶ Sa su nehaço bengög rañ in sën sa nanër Bengö Nivesa ranğah agi rë, in Anutu vo huk sënë vu sa lob sa su yoh vu bë ñevuu na rë. Gaç nabë sa ñevuu na gesa su nanër Bengö Nivesa ranğah rë, og gëp in sa! ¹⁷ Bë sen-

ño ñevong huk sënë noh vu senño kwağ, og mañ sëk ñaço monë jaç. Rëñ mu sa su kwağ nevo huk sagi behoo in sa rañ in bë sa ñevong rë, gaç Anutu yö vo loñ ya sa nemağ om sa su yoh vu bë ñevuu na rë. ¹⁸ Om sa su haço nyëvewen ti rañ rë, gaç sa haço nyëvewen nebë sënë: Ngaa sën seyoh vu bë ñaço jaç Bengö Nivesa lo, og yik sa su nehaço rë gema. Sa nanër Bengö Nivesa sënë vu alam nyëmasën beyik sa nyëvewen lo ggovek sënë.

Paulus Tu Alam Pin Hir Hur-huk-yi

¹⁹ Su mehöti yi hur sa rë! Rëñ senño nehevong sa tu alam pin hir hur in bë sa ñaço alam ngahisekë nom.

²⁰ Om sën sa hevong sa tu alam Yuda ti rañ alam Yuda malaj in bë seğërin alam Yuda nom. Rëñ Moses yi horek sën denesepa loñ lo su nejom sa ahon niwëek rë, gaç sa nesepa loñ yi horek rañ malaj in bë sa ñaço sir nom vu Anutu. ²¹ Log sën sa nado ving alam sën su denesepa loñ Moses yi horek rë lo, og sa nesepa loñ hir aggata in bë sa ñaço alam sën Moses yi horek main sir lo nom vu Anutu. Rëñ sënë su nebë sa hevuu Anutu yi horek rë, gaç sa nesepa loñ Kerisi yi horek.

²² Log sën sa nado ving alam sën ayoj neggönengin ngaa lo, og sa nahönengin ngaa nebë saga ving in bë sa ñaço sir nom. Gesa nesepa loñ alam pin vahaj in bë sa ñaço sir vahi nom. ²³ Sa nehevong huk pin sënë in bë Bengö Nivesa na menoh vu nyëğ pin geBengö Nivesa rëñ semu sa geving.

Hil Serög Niwëek Beğako Madub-kesuusën-yi

²⁴ Ham rañ ni bë alam sën deneserög in bë dekesuu sir lo, sir pin deneserög, rëñ mu sir timu nekesuu meneço kupek. Om ham gwevong nabë saga! Ham serög niwëek in ham kwesuu megweço kupek-yaçek-yi. ²⁵ Lob alam pin sën denevongin bë dekesuu sir vahi lo, og denejom sir ahon gemedo denetahu sir rañ buk. Denevong nebë sënë in bë degeko madub sën mehönon denero rañ kele ris, berëñ meran na pevis lo, gaç hil og hil nehevong in bë ñaço madub nivesa sën medo degwata lo. ²⁶ Om sa neserög, og sa su neserög gemalağ malağ rë; gesa napëeng mehö ngwë, og sa su nehetë nemağ meneçetul nyëğ meris meris rë.

²⁷ Senño netahu sa loñ ngaa maggin in bë navig genğoin. In bë sëk nanër balam vahi denam log tum Anutu juuk sa besa medo tamu.

Hil Geğin Hil In Pelëpinsën Rëñ Kepë Hil

10 Arig lo, sa bë nanër vu ham nabë beggob neyoh vavunë meneli hil kenud lo ya wirek lob Loo-kök ruu yi ya vahi vahi gedeyoh tewit medeya. ² Log sir pin deripek bël rañ beggob los loo nebë saga benetato bë detu Moses yi alam. ³ Lob sir pin degga nos sën Anutu yi Anon Vabuung vong yam lo, ⁴ gesir pin denum bël sën Anon Vabuung vong yam lo. Denum bël sën Anon Vabuung vong meneya ving sir beberup loñ gelong lo, lob gelong saga yik Kerisi. ⁵ Rëñ ma gesir ngahisekë denevong ngaa nipaya bAnutu ahë sengen vu sir, om

sën kevoh sir mesekëj neggëp nyëg yu meris meris. ⁶ Lob ngaa pin sënë tato vu hil bē hil su malad anon in ngaa nipaya nabē sën malaj anonin agi. ⁷ Geham su sepa doḱ anutu-kuungsën yi ngaa nabē sën sir la denevonḱ wirek-ē. In ḡaḡek nēr neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya nebē, “Alam Israel to denedo in bē dega los denanum log mēm dekedo raḱ in bē dedöo medejaḱ sir. ⁸ Log hil su ḡevonḱ baggëb nabē sën sir la denevonḱ wirek besir 23,000 malaj ma hes ti lo. ⁹ Gehil su seggi Mehöböp nabē sën sir la deseggi wirek lob nyël gga sir bemalaj ma lo. ¹⁰ Geham su gwevonḱ ayemin vu Anutu nabē sën alam la denevonḱ ayej vu wirek lob Anutu vonḱ yi angër ya kevoh sir bemalaj ma lo. ¹¹ Ngaa pin sënë töḱ vu alam Israel in bē mehönnon pin dejaḱ ni, lob ḡaḡek sënë neggëp loḱ ḱapiya in bē bo kwa vu hil mehönnon sën hil nado gwëbeng gedob vonḱin govek na agi. ¹² Om mehö sën yö kwa nevo yi bē nare niwëëk lo ḡegin yi nivesa in rëḱ bës. ¹³ Seggisën sën netöḱ vu ham lo, og saga su agga ngwë rë, gaḱ yik luho seggisën sën netöḱ vu alam pin lo neggëp ti. Rëḱ Anutu su mehö kwa luu menetetuhin ham rë, om rëḱ ḡerin seggisën sën rëḱ kesuu ham nimin wëëk lo in ham. Gaḱ nabē seggisën natöḱ vu ham, og rëḱ Anutu tato aggata in ham noh nenga in geham bare niwëëk gesu ngaa nipaya kepë ham.

Hil Su Ayoh Vu Bē Tamuin Anutu Luho Memö Nipaya Doḱ Ti Rë

¹⁴ Arig lo! Sahëḱ neving ham om ham gweruu demimin vu anutu-kuungsën yi ngaa geham beya in. ¹⁵ Ham alam los kwamin, om senër vu ham geham ngo rëḱ seggi sa ḡaḡek. ¹⁶ Kap los semusemu sën hil najom raḱ los ahëd nivesa vu Anutu lo, sënë vo Kerisi niḱöḱ ggelek hil besupin hil loḱ ti ma ma? Log brët sën hil nedebu ggelek hil lo, maḱ sënë vo Kerisi navi ggelek hil besupin hil loḱ ti ma ma? ¹⁷ Yik brët timu, rëḱ supin hil ngähiseḱë loḱ ti behil atu anon timu, in yik hil pin naha brët timu.

¹⁸ Ham kwamin bo alam Israel rë. Sën denetunḱ seriving raḱ ya jepö log denegga vewen lo, og denetunḱ in bē ngupin losho Anutu sën yi jepö agi doḱ ti ma ma? ¹⁹ Ma senër va sënë? Senër bē anutu-kuungsën yi seriveng ngaa anon-a? Ma senër bē anutu-kuungsën yö ngaa anon-a? ²⁰ Ma! Senër bē ngaa sën alam dahis denetunḱ seriveng vu lo, saga denetunḱ vu memö nipaya, gaḱ su denetunḱ vu Anutu rë. Lob sa bē ham los memö nipaya saga su ngupin ham doḱ ti. ²¹ In ham su yoh vu bē nanum doḱ Mehöböp yi kap genanum doḱ memö nipaya yi kap geving rë. Log ham su yoh vu bē gwa nos jaḱ Mehöböp yi tevor gegwa jaḱ memö nipaya hir tevor geving rë. ²² Maḱ bē hil ḡevonḱ beMehöböp ahë sengën vu hil-a? Gemak hil nid wëëk kesuu yi?

Hil ḡaḱo Anutu Arë Jaḱ Noh Vu Buk

²³ Yönon! “Ngaa pin og yoh vu bē hil ḡevonḱ” rëḱ mu ngaa pin su rëḱ doḱ vu hil rë. Kë! “Ngaa pin yoh vu bē

hil ḡevonḱ”, rëḱ ngaa pin su nevonḱ niwëëk vu hil sën Kerisi-yi-alam lo rë. ²⁴ Mehöti su kwa bo nabē ḡegin yi jaḱ ngaa nivesa, gaḱ ham pin kwamin bo alam vahi beham gweḡin sir nivesa. ²⁵ Reggu sën ham nebaḱo ggëp maket lo, og ham gwa. Ham su kwamin na ngahi begwevonḱ tepëḱ in nabē, “Anutu-kuungsën hir seriveng ma ma?” ²⁶ In hil arak ni bē, “Dob sënë los ngaa pin sën nedo dob-ë, yik Mehöböp yö ti yi ngaa pin.” ²⁷ Nabē mehöti su vonḱ ving Yesu rë, rëḱ tahi ham bē ham na megwa nos geving yi, lob ham kwamin bo nabē na, og ggovek. Ham na megwa ngaa sën gevonḱ vu ham lo, geham su kwamin na ngahi begwevonḱ tepëḱ in. ²⁸ Rëḱ mu nabē mehö ngwë nanër vu ham nabē, “Sënëḱ reggu seriveng anutu-kuungsën yi!” og ham kwamin bo mehöti sën nēr ḡaḡek vu ham aga beham su gwa, in ayo neggöneng in.

²⁹ Degwa sën senër bē ham su gwa reggu agi lo su neggëp vu ham rë, gaḱ neggëp vu mehö sën ayo neggöneng in lo. Log nabē sa kwaḱ bo anutu-kuungsën yi seriveng nabē ngaa meris, og sa su rëḱ ḡa rë, in mehö sën ayo neggöneng in lo rëḱ kwa na ngahi megelë sa paya. ³⁰ Rëḱ mu nabē sa najom jaḱ na vu Anutu los ahëḱ nivesa in reggu geseḱa, og alam sën ayoy neggöneng in lo rëḱ denanër ḡaḡek nipaya jaḱ sa in va? ³¹ Om doḱ buk sën ham gwa ma ham nanum, ma ham gwevonḱ ngaa ti lo, og ham gwevonḱ ngaa pin sënë in bē ḡeḱo Anutu arë jaḱ. ³² Ham kwamin bo alam pin, alam Yuda los alam Grik, gAnutu-yi-alam, beham su gwevonḱ ngaa sën negelu vahaj bengaa nipaya nekepë sir lo. ³³ Ham gwevonḱ nabē sën sa nehevonḱ lo. Sa nehevonḱ ngaa pin in bē alam pin degelë nivesa. Sa su nehevonḱ in bē doḱ vu sa rë, gaḱ sa nehevonḱ ngaa pin in bē doḱ vu alam pin bedegërin sir nom vu Anutu.

11 Ham gwevonḱ ngaa mesepa doḱ sa vahaḱ nabē sën sa nesepa loḱ Kerisi vaha.

Avëh Degenum Yuj Medenajom Jaḱ

² Ham nevonḱ nivesa, in ham ngo medo nesepa loḱ ḡaḡek sën sa haḱo meyök nēr vu ham wirek lo menezom ahon. ³ Rëḱ sa hevonḱin bē ham jaḱ ni nabē Kerisi tu maluh pin alaj, gemaluh detu venëj ala, gAnutu tu Kerisi ala. ⁴ Om nabē maluh ti genum yu in najom jaḱ, ma nanër Anutu yi ḡaḡek rangah, og mehö saga ḱo yi raḱ kesuu ala. ⁵ Log nabē avëh ti su genum yu rë gena-jom jaḱ ma, nanër Anutu yi ḡaḡek rangah, og ḱo yi raḱ kesuu regga in nevonḱ paya nebë saga, genabë nakër yu mepepaab jaḱ og nevonḱ paya nebë saga ving beyik luho neggëp ti. ⁶ Gaḱ nabē avëh ti su genum yu rë, og ham kweping yu viis na. Rëḱ nabē ni nemumin bē su keping yu ma nakër yu na rë, og maam yik genum yu. ⁷ Gaḱ maluh og su degenum yuj in Anutu semu sir nebë yi in tato nabē Anutu mehö los niwëëk, rëḱ avëh og tato nebë maluh los niwëëk bekesuu yi. ⁸ In Anutu su semu maluh raḱ avëh rë, gaḱ semu avëh raḱ maluh. ⁹ Log Anutu su tunḱ maluh in bē ḡadu avëh rë, gaḱ tunḱ avëh in bē ḡadu maluh. ¹⁰ Nebë saga, om avëh yö degenum yuj in tato nabē deneggurek reggaj

babuj, bangër lo degelë. ¹¹ Rëk mu avëh su yoh vu bë yö gëgin yi genidëlin maluh rë, log maluh su yoh vu bë yö gëgin yi genidëlin avëh rë, gaḷ detu Mehöböp yi alam, om luho dedoḷ vu sir vewen vewen. ¹² In Anutu semu avëh raḷ maluh kweben, loḷ mëm avëh deneḷo maluh. Rëk mu degwa vu Anutu.

¹³ Ham nõgo nanër rë. Nabë avëh su genum yu rë genajom jaḷ vu Anutu og maḷ sënë nivesa? ¹⁴ Gaḷ ni-paya, in hil maluh gavëh hil aggata tato vu ham nebë: Nabë maluh ti yu viis duḷ ading rot kesuu avëh, og rëk ni namum. ¹⁵ Gaḷ nabë avëh gevongë beyu viis duḷ ading, og sagaḷ yi vuneḷsën nivesa. In Anutu yö tung bë yu viis duḷ ading in genum yu jaḷ. ¹⁶ Gaḷ nabë mehöti bë mehoo ḡaḡek sënë menanër ḡaḡek jaḷ pangësën, og su yoh vu rë, in he los Anutu yi dub pin nehevongë nebë sënë.

Alam Korint Devasap Pasa

¹⁷ Log sa bë nanër horek vahi vu ham, rëk sa su rëk ḡaḷo ham arëmin jaḷ in nõгаа nipaya sën ham nevonḡ agi rë. In ham nesupin ham in bë ham najom jaḷ, lob nõгаа nipaya neverup loḷ saga kesuu nõгаа nivesa sën ham nevonḡ lo. ¹⁸ Sa hanḡo bë buk sën ham nesupin ham lo, og ham nevasuh ham ya yu nõгаа, lob sa kwaḡ nevo bë maḷ sagaḷ yõnon. ¹⁹ Kë! Maḷ ham nevasuh ham nebë saga in bë tato alam sën denedo nivesa loḷ ham lo medenatöḷ nam ranḡah. ²⁰ Om nabë ham ngupin ham nabë sënë, og ham su yoh vu bë gwa Pasa niröp rë. ²¹ In ham nesupin ham in bë ham gwa Pasa, rëk ma geham nevonḡ newa newa meham ti ti nõгаа newa ham nos loḷ yah ham. Log mehö ngwë medo denediikahëj, log ngwë denenum wain pangësën medenekeyevin. ²² Ham nevonḡ nebë saga in va? Maḷ ham su bömin nedo in bë ham gwa los nanum doḷ rë? Ma maḷ ham kwamin vo Anutu-yi-alam sënë bë nõгаа meris, om sën ham nevonḡ nimumsën vu sir vahi sën hej nos nomain sir lo? Sëḷ nanër nabë va vu ham-a? Maḷ sa ḡaḷo ham arëmin jaḷ-a? Ma rot! Sa su rëk ḡaḷo ham arëmin jaḷ in nõгаа nabë sënë rë.

Mehöböp Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh

²³ In sa haḷo ḡaḡek sënë vu Mehöböp behaḷo yök vu ham wirek nebë: Loḷ buk sën Yudas nër Yesu ranḡah vu alam-beḡö-yi lo, lob Yesu ḷo brët rak ²⁴ bejom raḷ los kwa vesa ya vu Anutu gedebu, log nër bë, "Sa naviḡ sënë! Sa hevongë in bë doḷ vu ham! Ham gwevonḡ nabë sënë in kwamin bo sa." ²⁵ Degga ggovek log ḷo kap raḷ nebë saga benër bë, "Wain sënë tato bë sejoḷ ḡaḡek mewis ving ham raḷ sa niḡ ḷök meneggëp. Doḷ buk sën bë ham nanum sënë, og ham gwevonḡ nabë sënë in kwamin bo sa." ²⁶ Log nabë ham gwa brët los nanum doḷ kap sënë, og sagaḷ ham tato ranḡah bë Mehöböp diik in ham. Lob ham gwevonḡ nabë sënë rot bena berup doḷ buk sën Yesu duḷ nom gökin lo.

Mehöti Gevonḡ Paya Vu Pasa Og Rëk Natöḷ Jaḷ Nyëvewen

²⁷ Om sën nabë mehöti su jaḷ ni nivesa rë geyö ga Mehöböp yi brët sënë los nanum doḷ kap sënë meris mu, og vasap Mehöböp navi los niḷök benḡaa nipaya neggëp vu yi. ²⁸ Alam pin ti ti yö kwaj bo ayoj medegero rë, loḷ mëm dega brët sënë los denanum doḷ kap sënë. ²⁹ In mehöti bë ga los nanum jeggjin jeggjin gesu geḷo Mehöböp navi jaḷ rë, og nevonḡ nõгаа nipaya berëḷ natöḷ jaḷ nyëvewen. ³⁰ Yiḷ raḷ degwa sënë sën ham vahi sekëj nema genij neraḷ gevahi denediik. ³¹ Gaḷ bë hil ti ti nõгаа kwad bo ayod megero, og Anutu su rëk gevongë nyëvewen natöḷ vu hil rë. ³² Gaḷ nabë Mehöböp bo nyëvewen vu hil nabë saga, og nevonḡ in bë hil navid gesanḡ baḡërin hil in hil su malad nama geving alam sën denesepa loḷ aggata-dob-yi lo. ³³ Nebë saga om arig lo, nabë ham ngup ham in gwa Pasa, og ham gweḡin ham vahi rë, loḷ mëm ham gwa doḷ ti. ³⁴ Nabë mehöti nadiikahë, og yö ga nos ḡëp yi begganḡ borot, in nabë ham ngupin ham og nõгаа nipaya su ḡëp vu ham. Log ḡaḡek vewen yö nahën neggëp, om senök berup vu ham rë loḷ mëm sa ḡero.

Anon Vabuung Yi Semusën Aggagga

12 Log arig lo, sa bë ham su kwetul doḷ in Anon Vabuung yi semusën. ² Ham nõгаа raḷ ni ggovek bë, wirek sën ham nõгаа nahën alam dahis lo, og ham ayomin tee yi in anutu-kuungsën sën su yoh vu bë bengwëḡ rë lo beham nesepa loḷ sir. ³ Om sën sa bë ham jaḷ ni nabë: Bë Anutu yi Anon Vabuung medo doḷ mehöti bedoḷ vu yi in ḡaḡek, og mehö saga su yoh vu bë nanër nabë Anutu nelë Yesu paya rë. Log alam sën Anon Vabuung su neloḷ vu sir in ḡaḡek rë lo, og su deyoh vu bë denanër nabë, "Yesu yiḷ yi Mehöböp!" rë.

⁴ Log Anon Vabuung yi semusën aggagga neggëp rëḷ yiḷ Anon Vabuung timu nedo. ⁵ Log hil huk aggagga sën hil ḡevongë vu Mehöböp lo neggëp, rëḷ yiḷ Mehöböp perurek timu nedo. ⁶ Log aggata aggagga neggëp in bë hil sepa doḷ meḡevongë yi huk, rëḷ yiḷ Anutu timu sënë sën nevonḡ niwëëk vu alam pin bedeyoh vu bë degevongë. ⁷ Lob Anon Vabuung nevo semusën aggagga ggelek Kerisi-yi-alam pin ti ti in bë doḷ vu sir pin. ⁸ Kë! Yiḷ Anon Vabuung nevonḡ semusën vu mehöti in bë nanër ḡaḡek los kwa. Log yiḷ Anon Vabuung timu sënë nevonḡ semusën ngwë vu mehö ngwë in bë tateḷin ḡaḡek degwa. ⁹ Log yiḷ Anon Vabuung timu sënë nevonḡ bemehö ngwë ayo neya timu vu Yesu niwëëk beyoh vu bë gevongë huk niwëëk. Geyiḷ Anon Vabuung timu sënë sën nevonḡ bemehö ngwë neyoh vu bë gevongë balam nijraḷsën nijvesa jaḷ. ¹⁰ Log ngwë ḷo niwëëk vu Anon Vabuung in bë gevongë nõгаа böp böp, gengwë ḷo kwa in bë seggi nõгааhur aggagga mejaḷ nij nabë nijvesa ma nijpaya. Log Anon Vabuung vonḡ benyëḡ ngwë ayej verup mehö ngwë avi, gemehö ngwë ḷo kwa vu bepekwe ayej saga lo

yam rangah. ¹¹ Ngaa pin sënë degwa vu Anon Vabu-ung yö timu rëk mëm nevo ggelek alam ti ti yoh vu yö kwa.

Hil Pin Atu Navid Timu Rëk Mëm Len Ti Ti Lo

¹² Mehönon navij timu rëk mëm navij len ti ti lo neggëp. Loḱ mëm navij len ti ti lo supin yom tu navij timu. Lob yik Kerisi-yi-alam lo pin supin yom tu Yesu anon nebë saga ving. ¹³ In hil pin aripek bël raḱ Anon Vabu-ung timu sënë behil atu anon timu. Hil Yuda los Grik, hil sën atu alam ngwë hir ngaa meris lo, gehil sën hil ngo nehegin hil lo. Anon Vabuung timu sënë gwang ya hil pin ti ti ayod. ¹⁴ Hil navid su len timu rë, gaḱ yi ngaa los arë arë neggëp. ¹⁵ Om maḱ vaha rëk nanër nabë, "Saḱ su nema rë om su navi len ti sa rë!" Nabë nanër nabë sënë og hen gaḱek anon ma, gaḱ yik navi len ti. ¹⁶ Log maḱ nenga rëk nanër nabë, "Sa su mala rë, om su navi len ti sën sa-ë rë!" Nabë nenga nanër nabë sënë, og hen gaḱek anon ma, gaḱ yik navi len ti. ¹⁷ Nabë hil navid pin yik hil malad, og hil rëk gango gaḱek nabë va? Log nabë hil navid pin yik hil nengad, og hil rëk pamu ngaa nabë va? ¹⁸ Rëk hil navid su nebë sënë rë, gaḱ Anutu yö tung len ti ti lo nedo raḱ hil navid yoh vu yö kwa. ¹⁹ Nabë hil navid len ti ti pin neggëp ti, og rëk hil navid soḱek medo tena? ²⁰ Rëk su nebë sënë rë! Gaḱ hil navid len ngahiseḱë neggëp log hil navid yik timu. ²¹ Om hil malad su yoh vu bë rëk nanër nabë nilëlin hil nemad rë. Log hil yud su yoh vu bë rëk nanër nabë nilëlin hil vahad rë. ²² Gaḱ hil naraḱ ni bë hil navid len vahi sën su nijwëek rë lo, og nabë su demedo rë, og hil navid su yoh vu bë medo rë, gaḱ rëk nama! ²³ Log hil navid len vahi sën hil nid nemumin lo, og hil nehaḱo raḱ menaröp tob nivesa vesa loḱ. Log hil navid len vahi sën su malangeri rë lo, og hil navunëḱ vu pangsen. ²⁴ Log hil navid len vahi sën nivesa lo og hil su neḱebu rë. Rëk mëm Anutu nesupin hil navid len ti ti pin revuh ti yoh vu kwa, log nevonḱ behil nesemu len ti ti sën su malangeri rë lo menehero. ²⁵ Vonḱ nebë sënë in bë hil navid len ti ti su debasuh sir rë, gaḱ demedo jevuh ti mededoḱ vu sir nivesa. ²⁶ Log nabë hil navid len ti gesanḱ, og nesanaḱ yoh vu hil navid pin. Genabë hil semu len ti, og len ti ti pin kwaj vesa. ²⁷ Om yik Kerisi navi ham geham pin tu navi len ti ti lo.

²⁸ Lob Anutu ggooin Kerisi-yi-alam raḱ in bë degevonḱ yi huk. Ggooin sinarë raḱ muḱinsën, lob mëm ggooin alam-denenër-gaḱek-rangahsën raḱ netu luu, log tatovaha netu löö. Log alam sën denevonḱ ngaa böp böp lo ggökin, log alam sën denevonḱ alam niraksën nijvesa neraḱ lo ggökin sënë, lob alam sën deneloḱ vu alam lo, galam ggev sën denegin huk pin lo, galam sën alam nyëḱ ngwë ayej aggagga neverup avij lo. ²⁹ Gaḱ sir pin su detu sinarë rë, gesir pin su detu alam-denenër-gaḱek-rangahsën rë. Gesir pin su detu tatovaha rë. Gesir pin su deḱo niwëek in bë degevonḱ ngaa böp böp rë. ³⁰ Gesir pin su deḱo niwëek in bë degevonḱ alam nijraksën nijvesa jaḱ rë. Genyëḱ ngwë ayej aggagga su neverup sir pin avij rë. Gesir pin su deyoh vu bë depekwë ayej saga lo nam rangah rë.

³¹ Rëḱ mu ham malamin sepa semusen böp böp sën senër muḱin lo pangsen. Log sa bë tato aggata nivesa ti sën kesuu aggata pin lo vu ham.

Aggata Sën Hil Ahëd Geving

13 Nabë sa nanër gaḱek doḱ mehönon ayej ti ti lo, gedoḱ angër ayej geving, rëḱ mu sa su ahëḱ neving mehönon rë, og sëḱ gevonḱ dedun meris mu nabë pedideng los ggaḱeng nesu. ² Log nabë seyoh vu bë nanër Anutu yi gaḱek rangah los sejaḱ gaḱek sën neggëp vunsën lo degwa pin ni venuh, genabë sejaḱ ngaa pin ni, genabë sayoḱ na timu vu yi niwëek ata beseyoh vu bë nanër ḱedu meseyesin yi megeto mena, rëḱ mu nabë sa su ahëḱ neving mehönon rë, og setu ngaa meris. ³ Log nabë sebo sa ngaa pin gelek alam-ḱupeḱ-masën, ma nabë sa gevonḱ navig na in nengwah ga besa nadiik, rëḱ mu sa su ahëḱ neving mehönon rë, og ngaa pin sënë su yoh vu bë doḱ vu sa rë.

⁴ Bë mehöti ahë geving mehönon yönon, og nejom yi ahon gesu nevo loḱ yah nipaya nyëvewen vu alam sën denevonḱ vu yi lo rë, gaḱ nevonḱ ngaa nivesa mu vu sir. Mehö nebë sënë su ayo nesis yi vu mehö ngwë in hir ngaa nivesa rë, gesu netee yi raḱ menenër gaḱek paanḱ paanḱ rë, log su neḱo arë raḱ rë. ⁵ Log mehö nebë sënë su nevonḱ bemehö ngwë ni nemum rë. Gesu kwa neya vu yi ngaa pangsen rë, gesu yi mehö ahë sengën rë, gesu kwa nevo ngaa nipaya sën denevonḱ vu yi lo rë. ⁶ Log mehö nebë sënë su kwa vesa in ngaa nipaya rë, gaḱ kwa vesa in Anutu yi gaḱek anon. ⁷ Su pevis menelë mehö ngwë nebë mehö nipaya rë, gaḱ kwa nevo bë maḱ mehö nivesa berëḱ gërin yi megevonḱ ngaa nivesa, lob nejom yi ahon menekerë maggin pin sën netoḱ vu yi lo. ⁸ In ahë vingsën su rëḱ nama na rë, gaḱ yö rëḱ gëp degwata! Gaḱ mëm huk sën hil nanër Anutu yi gaḱek rangah lo, mu sën rëḱ nama na. Genyëḱ ngwë ayej su rëḱ berup hil avid gökin rë, gengaa pin los kwa sën hil naraḱ ni gwëbeng agi rëḱ natu ngaa meris. ⁹ In gwëbeng hil naraḱ ngaa vahi mu ni. Log Anutu su tateḱin kwa pin los dahis vu hil rë, gaḱ vahi yö nahën neggëp vu yi. ¹⁰ Gaḱ vu tamusen gAnutu gero ngaa pin beniröp jaḱ, og huk pin sën hil nehevonḱ teka teka agi rëḱ nama na. ¹¹ Wirek senḱo nahën hurmahen og vu buk saga sa nanër gaḱek nebë hurmahen. Loḱ mëm sa böp raḱ, lob sa hevuu ngaa hurmahen yi ya. ¹² Kë! Log gwëbeng hil nehalë ngaa pin paya paya nebë sën hil nehalë malad loḱ dubdub malaḱenu ti, om su neggëp rangah rot rë. Rëḱ mëm vu tamusen og hil rëḱ galë Anutu anon soḱek jaḱ malad. Gwëbeng seraḱ ni teka teka, gaḱ nahub rëḱ sëḱ jaḱ ni venuh nabë sën Anutu raḱ sa nigë. ¹³ Om ngaa löö mu sënë neggëp berëḱ gëp degwata: Sën hil ayod neya timu vu Anutu, gesën hil navo kwad in yi, gahë-vingsën. Rëḱ mëm ahë-vingsën netu muḱinsën vu luu sënë.

Anon Vabuung Yi Semusën Sënë Netu Muğinsën

14 Om ham malamin sepa ahë-vingsën namuğin, lob ham kwamin bo Anon Vabuung yi semusën geving, rëk mu ham kwamin bo semusën ti sënë namuğin, sën nebë ham nanër Anutu yi ğağek ranğah.

² Log mehöti sën alam-nyëğ-ngwë ayej neverup avi lo, og su nenër vu mehönon rë, gağ yö nenër vu Anutu timu. In mehöti su rağ ğağek sënë ni rë geyö nenër ğağek vunsën rağ Anon Vabuung niwëëk. ³ Gağ mehö sën nenër Anutu yi ğağek ranğah lo, og nenër vu mehönon meneloğ vu sir benevo niwëëk vu sir benegadu sir. ⁴ Rëk mehöti sën alam-nyëğ-ngwë ayej neverup avi lo, og yö neloğ vu yi mu, gağ mehöti sën nenër Anutu yi ğağek ranğah lo, og mëm neloğ vu Kerisi-yi-alam pin. ⁵ Sa bë alam-nyëğ-ngwë ayej berup ham avimin pin, rëk mu sahëğ neving panğsën rot bë ham nanër Anutu yi ğağek ranğah. Mehö sën bë alam-nyëğ-ngwë ayej berup avi lo, nabë su pekwë ğağek sënë in bë doğ vu alam rë, og bengö ma. Gağ mehö sën nenër Anutu yi ğağek ranğah lo, og yi mehö-los-bengö. ⁶ Om arig lo, nabë senök vu ham balam-nyëğ-ngwë ayej berup saviğ, rëk sa su nanër ğağek mewis la sën Anutu tato vu sa lo rë, gesa su tatekin ğağek degwa la vu ham rë, gesa su nanër Anutu yi ğağek begëp ranğah rë, gesa su navo kwa vu ham rë, og saga su rëk doğ vu ham rë.

Hil Nanër Anutu Yi Ğağek Doğ Ayej In Dejağ Ni

⁷ Log yiğ ğevëëğ los gita nebë sënë! Nabë hil ğevë ğevëëğ ma angis gita jeggin jeggin, og alam su deyoh vu bë desepa doğ raro rë. ⁸ Log nabë degeve biuka rëk su ngu niröp noh vu sën begö yi lo rë, og alam su rëk desemu sir in degevonğ begö rë. ⁹ Lom ham ğağek nebë saga. Nabë ham nanër ğağek jeggin jeggin balam degenço dedun mu gesu dejağ ni rë, og rëk dejağ ham ğağek sënë degwa ni nabë va? Ma! Ham ğağek saga yö ya meris mu. ¹⁰ Yönon, mehönon ayej ngahisekë rot neggëp dob, lob ti su dedun meris mu rë. Gağ yö denenço medenerağ degwa ni. ¹¹ Log nabë sa su rağ alam sënë ayej ni rë, og rëk degelë sa paya nabë mehö kwa masën ti. Log sëk ğalë sir paya nabë sir alam kwaj masën. ¹² Lob ham nebë saga. Ham ahëmin neving panğsën bë gweço Anon Vabuung yi semusën, om ham malamin sepa semusën sën neloğ vu Kerisi-yi-alam lo namuğin.

¹³ Nebë saga, om mehöti sën alam-nyëğ-ngwë ayej neverup avi lo, og najom jağ vu Anutu nabë bo niwëëk vu yi in pekwë ğağek sënë betatekin degwa geving. ¹⁴ In nabë sa najom jağ vu Anutu doğ alam-nyëğ-ngwë ayej, og mağ sanoğ nejom rağ, rëk sa kwağ su nesepa loğ rë. ¹⁵ Om mağ sa ğevonğ nabë va? Sa kwağ nevo nebë sënë bë: Sanoğ bë najom jağ, log sa kwağ jağ ni geving, og nivesa. Log sanoğ bë gevonğ raro, log sa kwağ jağ degwa ni geving, og nivesa. ¹⁶ Rëk mu nabë anom kwa vesa menajom jağ na vu Anutu galam-nyëğ-ngwë ayej berup avim, og mehö meris sën nedo ving

hong lo su yoh vu bë ngoğekin hong jomraksën sënë rë. In nenço dedun rëk su rağ hong ğağek sënë degwa ni rë. ¹⁷ Yönon, mağ ğenejom rağ megenenër ğağek nivesa, rëk mu su ğetatekin Anutu yi ğağek vu mehö ngwë sagi meğeloğ vu yi rë. ¹⁸ Sa kwağ vesa vu Anutu in alam-nyëğ-ngwë ayej neverup saviğ kesuu ham pin. ¹⁹ Rëk mu nabë sa bare Kerisi-yi-alam malaj doğ dub ayo, og sa bë nanër ğağek dus nemadvahi mu doğ ayej geğağek hus adingsekë doğ alam-nyëğ-ngwë ayej nöğ gëp, in su rëk dejağ ni rë.

²⁰ Arig lo, ham su medo los kwamin ngöğ ngöğ nabë hurmahen. Gağ mëm nabë nğaa nipaya, og mëm ham medo ngöğ ngöğ nabë hurmahen. Rëk mëm ham kwamin bo nğaa nabë alam böp. ²¹ Loğ Anutu yi horek, og dekevu meneggëp nebë sënë:

“Mehöböp nër bë,

‘Sa hevonğ sa ğağek vu alam sënë loğ ayej rëk ma, om tum sëk ğevonğ alam sën denevengwëng nyëğ ngwë ayej lo denök in bë denanër sa ğağek vu sir.

Log sëk ğevonğ sa ğağek berup alam begganğ-bu ngwë avij geving,

rëk mu rëk nama gesu rëk degevonğ geving sa ğağek rë.”

²² Nebë saga om hil arağ ni bë Anon Vabuung su nevonğ balam-nyëğ-ngwë ayej neverup hil avid in bë tato niwëëk vu Kerisi-yi-alam rë, gağ nevonğ in bë tato niwëëk vu alam dahis. Log su nevonğ behil nanër Anutu yi ğağek ranğah in tatekin yi ğağek degwa vu alam dahis rë, gağ nevonğ in bë tatekin vu Kerisi-yi-alam.

²³ Om nabë alam dahis la ma alam meris la deduğ na demedo dub ayo geving ham sën Kerisi-yi-alam lo galam-nyëğ-ngwë ayej berup ham avimin pin, og rëk denanër ham nabë ham yumin vonğ paya. ²⁴ Gağ nabë ham pin nanër Anutu yi ğağek ranğah, galam dahis ti ma mehö meris ti yam nedo ving ham, og ham ğağek pin rëk gelu ayo geham ğağek pin rëk tato vu nabë nevonğ nğaa nipaya meneggëp vu yi. ²⁵ Log ham ğağek rëk baleğ yi nğaa nipaya pin sën kwa nevo meneggëp kesii loğ ayo lo, lob rëk nadudeğ gegeço Anutu arë jağ genanër ranğah nabë, “Yönon rot, Anutu nedo ving ham!”

Hil Su Najom Jağ Los Ğevonğ Raro Niğelap

²⁶ Om arig lo, ham gwevonğ nabë va? Nabë ham ngupin ham doğ dub ayo, og huk neggëp vu ham pin. Ti gevonğ raro, gengwë nanër Anutu yi ğağek vu ham, geti tatekin ğağek ti sën Anutu tato vu yi lo, galam-nyëğ-ngwë ayej berup ngwë avi, log ngwë pekwë ğağek sënë in ham jağ ni, beham gwevonğ nğaa pin sënë in bo niwëëk vu Kerisi-yi-alam pin.

²⁷ Lob nabë alam-nyëğ-ngwë ayej berup mehö la avij, og luu mu degevonğ, ma mağ löö, og yiğ ggovek. Gesu denanër ğağek niğelap, gağ sir ti ti kedi denanër mesepa doğ, log mehö ngwë pekwë hir ğağek in alam dejağ ni. ²⁸ Rëk nabë mehöti su nedo in bë pekwë alam-nyëğ-ngwë ayej sagi rë, og mehö sën bë nanër lo najom yi ahon gesu bengwëng doğ dub ayo. Gağ yö

getah yi na loḵ mēm nanēr yi ḡaḡek vu yi geving Anutu.

²⁹ Log alam sēn denanēr Anutu yi ḡaḡek ranḡah lo, og sir luu ma löö mu denanēr, gesir vahi pin medo degenḡo hir ḡaḡek mekwaj bo. ³⁰ Log nabē mehōti kōōk nedo, loḵ Anutu tato ḡaḡek ti vu yi avuti, og mehō sēn vare nenēr ḡaḡek lo aye nama. ³¹ In ham pin ti ti nanēr Anutu yi ḡaḡek ranḡah in alam pin deḡaḵ ḡaḡek ni bebo niwēek vu sir. ³² Galam sēn denenēr Anutu yi ḡaḡek ranḡah lo deyoh vu bē degeḡin sir nivesa, gaḵ anoj sēn Anutu tunḡ loḵ sir lo su rēḵ kehe sir medebengwēḡ niḵelap rē. ³³ In Anutu su ahē ving bē hil gevonḡ nḡaa jeggḡin jeggḡin rē, gaḵ ahē ving bē hil medo revuh. Log ham gwevonḡ nabē sēn Anutu-yi-alam pin denevonḡ loḵ hir dub lo. ³⁴ Avēh ayej nama doḵ dub ayo gesu debengwēḡ. Gaḵ dedahun sir nabē sēn dekevu meneggēp loḵ Horek lo. ³⁵ Genabē sir duḡin ḡaḡek ti degwa bedevonḡin bē deḡaḵ ni, og sir ti ti yō rēḵ dedoḵ tepēḵ in regḡaj ḡēp bej. Gaḵ nabē avēh denanēr ḡaḡek doḵ dub ayo og su yoh vu rē.

³⁶ Ma nebē va? Maḵ ham tu Anutu yi ḡaḡek degwa? Ma ham nḡo neḡo Anutu yi ḡaḡek gesu alam vahi deneḡo ving rē? ³⁷ Nabē mehōti nanēr nabē yi mehōnenēr-Anutu-yi-ḡaḡek-ranḡahsēn ti ma, nanēr nabē ḵo Anon Vabuung kwa, om nabē yōnon, og rēḵ jaḵ ḡaḡek sēn sa ḵevu vu ham-ē ni nabē Mehōbōp yi horek. ³⁸ Gaḵ nabē mehōti su raḵ ḡaḡek sēnē ni rē, og maḵ yi su mehōnenēr-ḡaḡek-ranḡahsēn ti rē. ³⁹ Nebē saga om arig lo, ham malamin sepa nabē ham natu alam sēn denenēr Anutu yi ḡaḡek ranḡah lo, geham su gwērḡn alam sēn nyēḡ ngwē ayej neverup avij lo. ⁴⁰ Rēḵ mu ham jegelin huk pin megwero geham gwevonḡ megēp nirōp.

Kerisi Diiḵ Ggovek Gekedi Raḵ Yah

15 Log arig lo, sa bē bē ham kwamin ḡokin nah jaḵ Bengō Nivesa sēn senēr vu ham lo. Sēn ham ḵo raḵ lob ham medo nesepa loḵ lo. ² Nabē ham vonḡ ving Bengō Nivesa sēn senēr ranḡah vu ham lo yōnon, beham medo nesepa loḵ, og rēḵ geḡo ham nom vu Anutu beham medo malamin-tumsēn.

³ Log senēr ḡaḡek sēn sa haḡo wirek lo vu ham muḡinsēn. Senēr bē Kerisi diiḵ in hil nḡaa nipaya pin yoh vu sēn dekevu wirek meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo. ⁴ Log debē yi loḵ ya bedub. Loḵ buk netu löö, lob kedi raḵ yah ggōkin yoh vu sēn dekevu wirek meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo. ⁵ Lom tato yi vu Pita muḡin, loḵ mēm tato yi vu yi hur nemadluho-bevidekluu lo. ⁶ Log mēm tato yi ggōkin vu hil arid lo nḡahiseḡē loḵ ti, sir 500 gela sevōḵ. Lob hil arid lo sēnē, sir nḡahiseḡē rot nahēn denedo vesaj gela dediḵ ggovek ya. ⁷ Lob mēm tato yi vu ari Yakobus, gevu sinarē lo pin. ⁸ Loḵ tum mēm tato yi vu sa nebē hurmahen sēn pesuv loḵ atayo, gata su ḵo yi loḵ yi buk nirōp rē lo. ⁹ Yōnon, sinarē nyēdahis pin lo arēj neggēp, gaḵ saḵ ma! In sa hevongḡ paya vu Anutu-yi-alam, om maḵ su yoh vu bē denanēr sa nabē sinarē rē. ¹⁰ Rēḵ mu Anutu vo semusēn vu sa, lom setu sinarē nebē sēn sa

nado gwēbeng-ē, lob yi semusēn sagi su tu nḡaa meris banon ma rē, gaḵ sa nehevongḡ huk bōp menekesuu sinarē pin. Rēḵ su sengō ti nehevongḡ rē, gaḵ yiḵ Anutu yi semusēn sēn nevo vu sa lo, sēn yō nevonḡ. ¹¹ Rēḵ mu sa su nanēr ḡaḡek agga ngwē rē, gaḵ yiḵ he sinarē pin nanēr ḡaḡek ranḡah neggēp ti, lom ham nevonḡ ving ḡaḡek sagi.

Alam Diiḵsēn Rēḵ Dekedi Jaḵ Nah

¹² Lom he nanēr ḡaḡek ranḡah raḵ buk bē: Kerisi diiḵ, loḵ Anutu nēr mekedi raḵ yah ggōkin. Loḵ nebē va sēn ham vahi denenēr nebē, “Alam sēn denediḵ lo su deyoh vu bē rēḵ dekededi jaḵ nah ḡokin rē”—ē? ¹³ Nabē alam-diiḵsēn su rēḵ dekededi jaḵ nah yōnon rē, og Anutu su nēr meKerisi kedi raḵ ving rē! ¹⁴ Log nabē Anutu su nēr meKerisi kedi raḵ yah yōnon rē, og ḡaḡek sēn he nanēr-ē anon ma, geham ayomin neya timu vu yi meris mu. ¹⁵ Om nabē nebē sēnē, og he tu alam-ḡaḡek-kuungsēn menanēr ranḡah bē Anutu nēr meKerisi kedi raḵ yah ggōkin, gehe netetuhin ham bē Anutu yi ḡaḡek. Gaḵ nabē Anutu su rēḵ nanēr balam-diiḵsēn dekededi jaḵ nah yōnon rē, og su nēr beKerisi kedi raḵ ggōkin yah ving rē! ¹⁶ Yōnon, nabē Anutu su rēḵ nanēr balam-diiḵsēn dekededi jaḵ ḡokin nah rē, og Anutu su nēr beKerisi kedi raḵ yah ving rē.

¹⁷ Log nabē Anutu su nēr beKerisi kedi raḵ yah yōnon rē, og ham ayomin neya timu vu yi meris mu, geham nḡaa nipaya nahēn neggēp vu ham. ¹⁸ Galam sēn ayoy ya timu vu Kerisi wirek rēḵ dediḵ lo malaj ma ving. ¹⁹ Log nabē hil ayod neya timu vu Kerisi, rēḵ hil kwad bo nabē neloḵ vu hil ggēp dob sēnē mu, gesu rēḵ doḵ vu hil vu tamusēn rē, og ḡēp in hil. Hil nado paya yōnon gemehōnon pin rēḵ kwaj paya in hil. ²⁰ Rēḵ mu su nebē sēnē rē! Gaḵ Kerisi diiḵ, loḵ Anutu nēr bekedi raḵ yah yōnon rot, betu alam-diiḵsēn hir mehō muḡinsēn.

²¹ Yōnon! Sēn hil nadiiḵ lo degwa neggēp vu mehōnon timu, log yiḵ sēn hil ḵedi jaḵ nah ḡokin lo, og degwa neggēp vu mehōnon ngwē nebē saga. ²² In mehōnon pin denediḵ gedegwa neggēp vu Adam, log mehōnon pin rēḵ dekededi jaḵ nah ḡokin gedegwa neggēp vu Kerisi. ²³ Rēḵ mu hil pin yu ti ti lo nḡo rēḵ ḵedi jaḵ nah doḵ hil buk. Kerisi kedi muḡinsēn gebuk sēn duḵ nom lo, og hil sēn yi alam hil lo, hil rēḵ ḵedi jaḵ ḡokin yi.

²⁴ Lob mēm tum nḡaa pin mala nama na, log Kerisi rēḵ gevonḡ gavman pin geggev pin los alam niwēek vahi pin denatu alam meris, log mēm bo yi nyēḡ pin doḵ nah Ama Anutu nema. ²⁵ In Kerisi tu Mehō-los-bengō berēḵ medo bena berup doḵ buk sēn baḡē nḡaa sēn denevonḡ in bē dedahun yi na lo pin geto dedoḵ nah vaha ḡebinē. ²⁶ Rēḵ kevoh nḡaa sēn bē dahun yi na lo pin govek, log rēḵ kevoh diiḵsēn geving jaḵ ḡēp hus. ²⁷ In Anutu tunḡ nḡaa pin ggevek Kerisi vaha ḡebinē, lob hil araḵ ni vorot bē: Nabē Anutu tunḡ nḡaa pin ggevek vaha, og yi su ggevek vaha ving rē gema, in yō tu ala metunḡ. ²⁸ Gemēm nahub genḡaa pin degevek Kerisi babu begovek na rē, loḵ mēm tum

Anutu Nalu yö rëk gurek Mehö sën tung ngaa pin deggevek vaha lo babu, in Anutu yö rëk natu ngaa pin ala.

²⁹ Gaḵ nabë mehönon su rëk dekedu jaḵ nah gökin vu bedub rë, og alam deneripek bël beron ngwë ggökin in bë dedoḵ vu alam-diiḵsën in degwa va? Nabë alam-diiḵsën su rëk dekedu jaḵ nah yönon rë, og alam deneripek bël in bë dedoḵ vu alam-diiḵsën in va? ³⁰ Log he ving! He nado loḵ maggin sën bë kevoh he na lo in degwa va? ³¹ Arig lo, sa kwaḡ vesa rot in ham in hil atu hil Mehöböp Yesu Kerisi yi alam ggëp ti, om sën sa nanër ranḡah vu ham bë: Raḵ buk pin og ngaa maggin nedëginengin sa benevongin bë sa malaḡ nama.

³² Log nabë sa kwaḡ nevo bë sa ḡaḵo nyëvewen vu dob sënë mu, og sa su rëk ngis begö vu reggu bemën nipaya lo gëp Epesus wirek rë. Nabë alam-diiḵsën su rëk dekedu jaḵ nah gökin yönon rë, og maam vayikë:

“Hil nḡo medo maḡa los nanum
in hil rëk nadiiḵ neheng
bemalad nama.”

³³ Om ham su gwebë nengamin vu mehönon hir ḡaḡek in rëk degekuung jaḵ in ham. Nabë hil sepa doḵ alam nij paya, og hil rëk nid paya jaḵ geving sir. ³⁴ Om ham gwevu ngaa ngöḵ ngöḵ na geham kwamin bo ngaa niröp. Ham su gwevong ngaa nipaya gökin nah. Om ham gwenḡo rë! Ham la yö denahën gesu deneraḵ Anutu ni rë. Senër ḡaḡek sënë in bë ham nimin namum.

Hil Kedi Jaḵ Nah, Og Hil Rëk Agga Ngwë Jaḵ

³⁵ Rëk mu mehöti maḵ rëk doḵ tepëḵ nabë, “Alam diiḵsën rëk dekedu jaḵ nah nabë va? Log rëk navij nabë va medenom-a?” ³⁶ Hong-e! Kwam ma! ḡahis sën ḡenehin lo, bë nakip og navi rëk petar na. ³⁷ Lob ngaa sën ḡenehin lo, saga su ḡenevaroh agga los ris los dahis rë. Gaḵ ḡenehin ḡahis meris mu nebë sën saköm ḡahis ma ngaa ḡahis vahi. ³⁸ Lob mëm nekip beni nebë sën Anutu kwa nevo lo. Log nevonḡ nos ḡahis pin agga ti ti lo yö denekip lom yö nij neloḵ yah sir. ³⁹ Log ngaa mala-tumsën pin sën denedo dob lo, og su nij neggëp ti rë. Gaḵ mehönon yööhu gereḡḡu yööhu. Soḵ yööhu gegël yööhu. ⁴⁰ Log ngaa yaḡek yi denedo, gengaa dob yi denedo, rëk ngaa yaḡek yi malaj ngeri nebë ngaa yaḡek yö yi, gengaa dob yi malaj ngeri nebë ngaa dob yö yi. ⁴¹ Log hes netum benivesa rot rëk yööhu, log kwev netum benivesa rot rëk yööhu, gebetuheng pin denetum benijvesa rot, rëk su nij neggëp ti rë. ⁴² Lob sën alam-diiḵsën dekedu jaḵ nah lo yik nebë saga. Navi sën hil nalev ya lo, saga nepetar ya. Gaḵ navi sën kedi jaḵ nah lo, og su rëk petar na rë. ⁴³ Navi sën hil nalev ya lo, sagaḵ su ngaa nivesa rë, gaḵ navi sën kedi jaḵ nah gökin lo, og saga sën mëm ngaa anon los arë. Navi sën hil nalev ya lo, og sagaḵ ngaa sekë masën, gaḵ navi sën kedi jaḵ nah lo, og saga ngaa los niwëëḵ. ⁴⁴ Navi sën hil nalev ya lo, og sagaḵ ngaa dob yi, gaḵ navi sën kedi jaḵ nah gökin lo, saga anon yö yi. In hil navid dob yi neggëp om sën hil navid anod yi neggëp ving.

⁴⁵ Log ḡaḡek neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya ving nebë, “Adam ngwë muḡinsën tu mehönon raḵ menedo vesa”, log tum Adam ngwë tamusën rëk gevong behil anod medo mala-tumsën. ⁴⁶ Rëk mu hil su nado malad-tumsën vu muḡinsën rë, gaḵ hil nado vesad mu vu dob sënë vu muḡinsën gehil rëk medo malad-tumsën yönon vu tamusën. ⁴⁷ Mehö muḡinsën navi dob, om sën tu ngaa dob yi, rëk mehö tamusën yam vu yaḡek. ⁴⁸ Om hil pin vu dob nebë mehö-dob-yi sënë, log hil ana yaḡek, og hil pin rëk nid nabë mehö-yaḡek-yi sagi. ⁴⁹ Gwëbeng hil nid nebë mehö-dob-yi sënë, om rëk hil nid nabë sën mehö-yaḡek-yi saga.

⁵⁰ Arig lo, sa nanër niröp vu ham nabë hil navid dob yi su yoh vu bë doḵ na Anutu-yi-Nyëḡ rë, gengaa sën nepetar lo su yoh vu bë doḵ na ngaa sën su nepetar rë lo bej rë. ⁵¹ Ham gwenḡo rë! Sa bë nanër ḡaḡek vunsën ti ranḡah vu ham: Hil pin su rëk nadiiḵ rë! Gaḵ hil pin sën nahën nado medo mala vesa lo nḡo rëk napöo agga ngwë jaḵ ⁵² pevis avuti doḵ buk sën avuuk ngu vu tamusën lo. In avuuk rëk ngu, log alam-diiḵsën dekedu jaḵ nah gesu rëk depetar gökin nah rë. Log hil sën hil nahën nado vesad lo, hil rëk pekwë menapöo agga ti jaḵ. ⁵³ Yik nebë sënë: Navi sën nepetar lo rëk pekwë menatu ngaa sën su rëk petar rë lo, genavi sën nediik-ë, rëk pekwë bemedo mala-tumsën bemedo degwata. ⁵⁴ Kë! Om nabë hil ḡalë nabë navi sën nepetar lo pekwë yi metu ngaa sën su nepetar rë lo, gehil ḡalë nabë navi sën nediik lo pekwë yi benedo mala-tumsën, og doḵ buk saga hil rëk ajaḵ ni nabë ḡaḡek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon raḵ. Sënë nebë, “Anutu kesuu ngaa pin bekevoh diiḵsën ya veröḵ yi.”

⁵⁵ “Hil nadiiḵ rëk mu diiḵsën su niwëëḵ rot bedëginengin hil rë.

Hil nadiiḵ rëk mu diiḵsën su rëk kevoh hil yönon rë.” ⁵⁶ Horek tato bë hil nehevong ngaa nipaya, lob hil ngaa nipaya sagi tu diiḵsën yuseḵë. ⁵⁷ Rëk ma, om mëm hil kwad vesa vu Anutu in nevonḡ behil Mehöböp Yesu Kerisi loḵ yah hil bed bemëm hil rëk ḵesuu diiḵsën gemedo malad-tumsën, yik degwa raḵ Kerisi. ⁵⁸ Om arig lo, sahëḡ neving ham, om ham medo los nimin wëëḵ geham su medo los nimin yes yes. Gaḵ ham medo gwevong Mehöböp yi huk jaḵ buk pin geham su najom ham ahon, in ham neraḵ ni nebë huk sën ham nevonḡ vu Mehöböp lo og ham su nevonḡ meris rë.

Seriveng Sën Doḵ Vu Anutu-yi-alam Lo

16 Log seriveng sën ham gwetunḡ in doḵ vu Anutu-yi-alam vu Yerusalem lo, og ham semu noh vu ḡaḡek sën senër vu Kerisi-yi-alam vu Galata bë degevong lo. ² Ham pin ti ti kwamin bo noh vu Soda pin nabë ham neḵo monë va la raḵ huk sën Anutu loḵ vu ham meham nevonḡ lo, og mëm ham gwëḵo ti ti vër in megwetunḡ natu seriveng, in senök vu ham og ham su medo sero seriveng. ³ Lob ham nḡo ḡooin ham alam la jaḵ, in senök vu ham og sa ḵevu ḵapiya besebo medeḡëḵo geving ham seriveng sagi medena

Yerusalem. ⁴ Gaḱ nabë seriveng böp besa kwaḡ bo nabë maḱ sena geving, og he pin rëḱ ana.

Paulus Bë Na Gelë Alam Korint

⁵ Lob sëḱ noh na distrik Masedonia vuheng rë, loḱ mëm senök vu ham. In sa bë na Masedonia namuḡin rë. ⁶ Loḱ mëm sëḱ nöḱ berup ham nyëḡ, lob sa medo saga teka geving ham. Maḱ sëḱ medo geving ham be-na berup doḱ kwev sën loo nesis böp lo benama na rë ma sa duḡ. Loḱ mëm sena nyëḡ ngwë, og ham yoh vu bë bo nos teka vu sa geham gweḱo sa na aggata. ⁷ In sa su bë nöḱ ḡalë ham mu gesena pevis rë, gaḱ nabë Mehöböp ngoḡek, og sëḱ medo geving ham hus ading teka rë. ⁸ Rëḱ sa hevongin bë medo Epesus bebuk vabuung Pentikos govek na rë. ⁹ In sa halë bë sa huk böpata neggëp sënë beyoh vu bë ngis anon nḡahiseḱë, rëḱ alam sën denelë sa paya lo denedo ving. ¹⁰ Genabë Timoti nöḱ berup vu ham, og ham semu yi in medo geving ham los kwa vesa, in yik nevonḡ Mehöböp yi huk nebë sa. ¹¹ Ham su gwelë yi nabë nḡaa meris megweruu demimin vu yi, gaḱ ham nahu-bin yi rot megweḱo yi nom aggata benom vu sa, in sa medo neheḡin losho hil arid lo vahi. ¹² Gaḱ hil arid Apolos og sejj yi rot bë nöḱ vu ham geving hil arid lo vahi, rëḱ gwëbeng su bë rëḱ nöḱ rë, gaḱ yö rëḱ medo bemëm nabë natöḱ vu aggata og mëm yö rëḱ nöḱ.

Ḡaḡek Hus La

¹³ Ham malamin ham los gweḡin ham, geham ayomin na timu vu Yesu meham bare niwëëḱ nabë

maluh. ¹⁴ Nḡaa pin sën ham gwevonḡ lo, og ham ahëmin geving mehönon megwevonḡ ham huk nivesa los ayomin sepëp.

¹⁵ Arig lo, sa bë nanër ḡaḡek ngwë vu ham. Ham raḱ Stepanus vu distrik Akaya ni bë losho yi alam detu Kerisi-yi-alam muḡin kesuu alam Akaya pin, lob kwaj nevo Anutu-yi-alam pangsën medeneloḱ vu sir. ¹⁶ Nebë saga, om sa bë ham nengamin yes vu alam nabë saga, gevu alam sën deneloḱ vu sir bedenevonḡ huk ving sir lo. ¹⁷ Sa kwaḡ vesa rot in Stepanus luho Potunatus gAkaikus bedeyam vu sa in ham su yoh vu bë nam sënë rë, om deloḱ yah ham bömin medeyam vu sa. ¹⁸ Sir saga devonḡ besa geham behil pin ayod nivesa, om ham gweḱo alam nebë saga arëḱ jaḱ.

¹⁹ Lob Kerisi-yi-alam vu distrik Asia* pin kwaj nevo ham medenenër. Log Akwila luho Priska losho alam sën denesupin sir bedenejom raḱ vu Anutu loḱ luho hir begganḡ lo ahëḱ neving ham medenenër ḡaḡek semusën yök vu ham in Mehöböp yi alam ham los sir. ²⁰ Hil arid lo pin kwaj nevo ham medenenër. Om ham pin ahëmin nivesa vu ham geham najom* nemamin in Mehöböp yi alam ham.

²¹ Log sa Paulus, senḡo ḱevu ḡaḡek dus teka sën neggëp hus agi raḱ nemaḡ bë ham medo nivesa.

²² Mehöti bë su ahë geving Mehöböp rë, og Anutu gevonḡ bemala nama. *Maranata!* (Degwa nebë Mehöböp duḱ nom pevis!) ²³ Mehöböp Yesu yi semusemu nöḱ gëp geving ham. ²⁴ Sahëḡ neving ham pin in Kerisi Yesu duu hil pin revuh ti.

2 KORINT

1 Sa Paulus sën Anutu ggooin sa raḱ in bē sa natu Kerisi Yesu yi sinarē lo. Alu hil arid Timoti ƙevu ƙapiya sēnē yōk vu ham sën Kerisi-yi-alam vu Korint aga, gevu Anutu-yi-alam pin sën denedo yoh vu distrik Akaya pin lo. ² Hil Amad Anutu luho Mehōbōp Yesu Kerisi degevonḡ hir semusemu nōk gēp geving ham beham ayomin gēp revuh.

Paulus Kwa Vesa In Anutu Loḱ Vu Yi

³ Hil ḡaḱo hil Mehōbōp Yesu Kerisi Ama Anutu arē jaḱ, in yi Anutu, mehō kwa vonḡinsēn los aye semusēn ala. ⁴ He nado los nḡaa maggin medeḡinengin he paḡsēn rēḱ Anutu nesemu aye in he. Yō medo nevonḡ nebē saga, om he nḡo ayoh vu bē rēḱ semu ayemin in alam sën denedo loḱ maggin ayo lo, nabē sën Anutu nesemu aye in he agi. ⁵ In vanē aggagga sën tōḱ vu Yesu lo tōḱ vu he paḡsēn, rēḱ mu yīḱ Kerisi aye semusēn nedo ving he nebē saga ving. ⁶ Nḡaa maggin tōḱ vu he in bē gevonḡ beham ayomin sepēp beham nom vu Anutu. Log Anutu semu aye in he behe ayomin sepēp in bē gevonḡ beham ayomin sepēp jaḱ doḱ buk sën ham kwerē maggin nabē he lo, bemēm ham bare niwēēk. ⁷ He kwamin nevo ham behe raḱ ni vorot bē ham rēḱ gweḱo maggin nabē sën he, om Anutu rēḱ gevonḡ beham ayomin sepēp jaḱ geving nabē he.

⁸ Arig lo, nḡaa maggin sën tōḱ vu he ggēp distrik Asia* lo, saga he su ayoh vu bē adah vun in ham rē. Gaḱ vasap he paḡsēn medeḡinengin he ahon rot kesuu behe kwamin nevo bē maḱ he su rēḱ medo vesamin rē. ⁹ Nḡaa saga tōḱ vu he rot behe kwamin vo bē he rēḱ malamin nama yōnon. Rēḱ he raḱ ni bē nḡaa nebē saga netōḱ vu he in bē he jaḱ ni nabē he nimin wēēk su yoh vu bē adoḱ vu he rē, om hil ḡetunḡ malad in Anutu timu sën nenēr balam-diiḱsēn denekedi raḱ yah lo. ¹⁰ Anutu ƙo he vēr in nḡaa saga gehe su adiiḱ rē, gerēḱ geḱo he vēr nabē saga gökin. Yōnon, he nehetunḡ malamin in yi yō timu bē rēḱ geḱo he vēr in nḡaa vahi pin gök gökin nabē saga. ¹¹ Om hameḱ najom jaḱ in doḱ vu he geving. Nabē sēnē in Anutu genḡo alam nḡahiseḱē hir jomraḱsēn medoḱ vu he, behe doḱ vu alam nḡahiseḱē bemēm kwaj vesa vu Anutu in he.

Paulus Su Nekuungin Alam Korint Rē

¹² He kwamin vesa in nḡaa sēnē behe raḱ ni bē yōnon. Sēnē nebē: He su kwamin nevo bē alam debo nḡaa doḱ nah he huk rē, gaḱ Anutu og neloḱ vu he,

gehe nehevong nḡaa nirōp los ḡaḱek anon sën Anutu vonḡ vu he lo vu ham los alam pin. ¹³ Gehe su neḱevu ḡaḱek peḡgirinsēn malah ḡaḱek vun in ham rē, gaḱ he neḱevu meneggēp ranḡah in bē ham natevin beham jaḱ degwa ni. ¹⁴ Ham nḡo raḱ he ḡaḱek vahi ni ggovek beham kwamin vesa in he nebē sën he rēḱ kwamin vesa in ham doḱ buk sën hil Mehōbōp Yesu duḱ nom lo. ¹⁵ Sa kwaḡ nevo ḡaḱek saga gesayoḡ kehe sa vorot bē senōk vu ham, besa ḡevonḡ beham kwamin vesa natu beron luu rē, rēḱ ma. ¹⁶ Wirek og sa kwaḡ nevo bē senōk geto ham nyēḡ loḱ mēm sena Masedonia. Log nabē sa vu sagu mesenom, og sēḱ nom ḡeto ham nyēḡ gökin, loḱ mēm ham gweli sa na aggata besenah Yudea. ¹⁷ Rēḱ ma gesa su yoh vu rē. Ma ham kwamin nevo bē senēr bē sēḱ nōk rēḱ ma gesenḡo nēr jeggin jeggin gesa su kwaḡ nevo nivesa rē? Ma ham kwamin nevo bē sa nanēr nebē sa ḡevonḡ nḡaa, loḱ ma gesa nehāḱo seggi seggi nebē alam-dob-yi? ¹⁸ Ma! Anutu mehō ḡaḱek anon degwa, om sa nebē saga ving. Sa su nayoḡek los nanēr ma loḱ ti rē. ¹⁹ In Anutu Nalu Kerisi Yesu sën alu Silvanus* geTimoti behe netateḱin yi degwa vu ham lo su nenēr ḡaḱek luu loḱ ti rē, gaḱ yīḱ nenēr yōnon mu. ²⁰ In ḡaḱek pin sën Anutu joo lo, og degwa los anon neggēp vu Yesu yō timu, om mēm hil ḡaḱo Anutu arē jaḱ behil angoḡekin nabē Anutu og mehō nenēr ḡaḱek anon mu. In Yesu vonḡ banon raḱ. ²¹ Yīḱ Anutu saga sën nēr ving vu he gevu ham bē hil atu Kerisi-yi-alam yōnon lo, lob ggooin hil raḱ in bē hil ḡevonḡ yi huk. ²² Log vonḡ yi Anon Vabuung vu hil vorot in bē tato ranḡah nabē hil atu yi alam ggovek ya, gAnon Vabuung sēnē nedo loḱ hil ayod in bē tato nabē Anutu yi ḡaḱek sën geḱo hil nah vu yi lo rēḱ anon jaḱ yōnon.

Paulus Su Ya Pevis Vu Sir Rē

²³ Nabē sa hekuung raḱ, og Anutu rēḱ gelē lob ngis sa mesa nadiiḱ. Rēḱ ma gesenēr yōnon rot bē sa su bē ḡevonḡ beham nimin namum in nḡaa nipaya sën ham nevonḡ lo rē, om sën sa su yōk Korint pevis rē. ²⁴ He su atu ham vonḡvingsēn ala rē, gaḱ ham nḡo vonḡ ving Anutu niwēēk vorot menedo, rēḱ he bē adoḱ vu ham in ham kwamin vesa in Anutu.

2 Om sën senḡo kwaḡ nevo loḱ ayoḡ wirek beneggēp bē sa su nōk vu ham beḡevonḡ mehil ayod maggin in ham nḡaa nipaya saga natu beron luu. ² Gaḱ nabē sa ḡevonḡ beham ayomin maggin, og re yoh vu bē gevonḡ mesa kwaḡ vesa? Ma! Alam vahi su deyoh vu bē degevonḡ besa kwaḡ vesa gökin rē.

³ Nebë saga om sën sa kevu kapiya saga yök vu ham wirek in bë ham gwërin ham in ngaa nipaya. In nabë senök berup vu ham, og ham su gwevonğ besayoğ maggin in ham, gağ ham gwevonğ besa kwağ vesa. Log sa kwağ nevo ham nebë: Nabë sa kwağ vesa in ngaa ti, og ham kwamin vesa geving behil kwad vesa doğ ti. ⁴ In wirek sa kevu kapiya vu ham, lob sayoğ maggin gesa ayoğ ketul loğ bemalağ ruğ keseh, rëğ sa su kevu in bë gevonğ nimumsën vu ham rë, gağ sa kevu in bë ham jağ ni rot nabë sahëğ neving ham panğsën.

Alam Korint Dekevoh Mehö Sën Vonğ Ngaa Nipaya Lo Yi Nipaya Na

⁵ Lob mehöti sën vonğ paya lo, og su vonğ mesenğo ti ayoğ maggin rë. Gağ vonğ beham pin ayomin maggin ving,—rëğ mu sa su gekev gağek, gağ sa bë nanër nabë vonğ beham vahi ayomin maggin. ⁶ Rëğ ham vahi ngahisekë devo nyëvewen vu mehö saga vorot om ggovek, ⁷ gemëm ham kwevoh yi nipaya na geham semu ayemin in yi, in rëğ ayo maggin panğsën rot mekesuu, lom maggin sënë kepë yi bemala nama. ⁸ Om sa bë ham tato ranğah nabë ham ahëmin neving yi yönon.

⁹ Lob sa kevu kapiya yök vu ham in bë sa seggi ham mesejağ ni nabë, ham rëğ nengamin yes los dahis ma rëğ nama! ¹⁰ Nabë ham dahun mehöti yi ngaa nipaya na, og sëğ kwağ birekin geving. Log ngaa nipaya sën sa dahun ya lo, og sa dahun ya neggëp Kerisi mala in bë doğ vu ham. Mu sa kwağ nevo bë mağ su ngaa nipaya ti neggëp in bë sa dahun na rë. ¹¹ Rëğ sa bë gero gağek rë, in Satan rëğ pelëpin hil bekepë hil. In hil ngo arağ kwa ni vorot.

Paulus Ayo Maggin Ggëp Troas

¹² Wirek seya verup Troas in bë nanër Kerisi yi Bengö Nivesa ranğah, lob Mehöböp vonğ bedebë nengaj in sa gağek rot, lob sa medo nehevong yi huk vu sagu. ¹³ Rëğ sa su nado nivesa rë, in arig Titus su verup vu sa rë. Lom tum sejom nemaj geseyom heto Masedonia.

Sinarë Denevonğ Mehöböp Yi Huk Rağ Anutu Niwëek

¹⁴ Om sa nehağo Anutu arë rağ in Kerisi tu ngaa pin ala gehil atu yi alam meneli hil ving yi rağ buk. Lom nevo huk vu hil bë hil gevonğ yi gağek na menoh vu nyëğ pin nabë ngaa reggu nivesa balam pin degenğo medejağ ni. ¹⁵ In Anutu nelë hil nebë Kerisi yi ngaa reggu nivesa sën neya vu alam sën deneggërin sir los alam sën rëğ malaj nama lo. ¹⁶ Lob vahi denğo bë nivë vonğin gevonğ medenadiik, log vahi denğo bë reggu nivesa loğ sir in demedo malaj-tumsën degwata. Lob huk saga mağ re rëğ gevonğ menoh vu los dahis-a? Ma! ¹⁷ Rëğ mu heğ su nanër gağek nebë alam vahi rë. Senër sir ngahisekë sën denenër Anutu yi gağek medeneğo monë rağ lo. Gağ heğ atu Kerisi-yi-alam, om sën he ayomin timu genanër Anutu yi gağek menare mala.

Ğağek Mewis Sën Anutu Joo Ving Mehönon

³ Mağ ham kwamin nevo bë he nehağo arëmin rağ ggökin yah-a? Ma mağ he rëğ gağo kapiya vu mehö ngwë in bë tatekin he vu ham nabë sën alam vahi denevonğ lo? Ma mağ ham kwevu kapiya nebë sënë ti in doğ vu he? Ma! ² Yiğ ham ngo tu he kapiya sën tatekin he. Lob gağek sën neggëp loğ kapiya sagi lo neggëp loğ he ayomin, balam pin deyoh vu bë degelë medenatevin. ³ Lom neggëp ranğah nebë ham tu Kerisi yi kapiya in tatekin yi Bengö Nivesa sën vo vu he behe hağo yök vu ham lo. Rëğ su kevu rağ bël veriik rë, gağ kevu rağ Anutu sën malatumsën degwa lo yi Anon Vabuung. Log su kevu meneggëp rağ gelöng petes la rë, gağ nekevu loğ ham ayomin.

⁴ Lob he su ahöneng in gağek sagi rë, gağ he nanër ranğah meneggëp Anutu mala, in sën he tu Kerisi-yi-alam ggovek ya lo. ⁵ Yönon, he su ngo ayoh vu bë gevonğ Anutu yi huk rë, om sën he su rëğ nanër nabë he ngo nehevong rë, gağ Anutu yö timu neloğ vu he behe nehevong yi huk. ⁶ Yiğ yi timu sënë sën neğadu he ahon behe yoh vu bë tatekin gağek mewis sën Kerisi joo vu hil lo. Lom gağek mewis sënë og su Horek sën dekevu wirek meneggëp loğ kapiya lo rë, gağ sënëğ Anon Vabuung yö yi gağek. In Horek sën neggëp loğ kapiya lo og deneğinengin hil bedenener bë hil rëğ malad nama. Rëğ ma gAnon Vabuung vër hil rağ in bë hil medo malad-tumsën.

⁷ Anutu kevu Horek sagi rağ neggëp gelöng bevo vu hil kenud lo wirek, rëğ hil su ayoh vu bë sepa doğ rë, lob tato bë hil vonğin malad nama. Nebë saga rëğ mu buk sën vo Horek vu hil kenud lo lo, og buk böpata los arë, lob Moses mala niğapiik ata bejeh loğ alam Israel malaj besu deyoh vu bë degelë yi rë. Loğ nahub rë lob niğapiik saga nemaya. ⁸ Nebë saga rëğ mu hil narağ ni bë buk sën Anon Vabuung geğin hil lo, og buk böpata rot mekesuu buk ngwë sagi. ⁹ Gağ bë hil nanër Horek sën nenër ranğah bë hil nehevong paya lo yi buk nabë böpata los arë, og hil nanër Anon Vabuung sën nenër bë hil mehönon yohvu lo yi buk nabë böpata rot mekesuu ngwë muğinsën. ¹⁰ Yönon, buk sën hil anër wirek bë böpata los arë lo, og gwëbeng arë mağ maya, in buk ngwë sagi arë böpata rot bekesuu. ¹¹ Hil nanër Horek sën yi huk maya lo nebë nivesa, om hil nanër ngaa sën gevonğ behil rëğ medo degwata lo nabë nivesa rot mekesuu.

¹² Lob he nehevong ving gağek sënë, om sën he su nimin ggöneng rë, gağ he nanër ranğah. ¹³ He su nehevong nebë Moses rë. Sën nekebu mala rağ tob in bë alam Israel su degelë nabë mala niğapiik nemaya in nama na veröğ yi lo rë. ¹⁴ Rëğ mu alam Israel ayoğ dahis rağ besu derağ ni nivesa rë, rot begwëbeng. Om nabë denanër gağek muğeng sën Anutu joo ving sir nyëdahis lo ranğah, og kwaj nahën maggin bevong bë tob nekebu malaj in gağek anon. Gağ bë ayoğ na timu vu Kerisi og mëm yi timu yoh vu bë kehe tob sënë vër in malaj medejağ gağek anon ni. ¹⁵ Rëğ mu ma, in yö nahën denetevin Moses yi kapiya, lob vonğ bë tob

neggërin ayoj. Rot begwëbeng. ¹⁶ Rëk mu nabë degërin ayoj nom vu Mehöböp og rëk bo tob saga vër in sir. ¹⁷ In Mehöböp sënë og yik yi Anon Vabuung, lob Mehöböp yi Anon Vabuung sënë neko hil vër in ngaa pin sën nedëginengin hil lo gehil nado nivesa.

¹⁸ Lob hil sënë, og ngaa ti su neggërin hil malad rë, gaq Mehöböp yi niqapiik netum raq hil gehil nebë dub-dub, om hil abër niqapiik saga na menoh vu mehönon vahi pin. Log niqapiik netum raq hil yoh vu buk, lom nepekwë hil behil rëk nid nabë yi Mehöböp yö kenu. Log Mehöböp yik yi Anon Vabuung menevong nebë sënë vu hil.

Alam Sinarë Nebë Dëg Sogek

4 Anutu kwa vongin he lom vo huk sënë vu he, om sën he su sekëmin nema in huk sagi rë. ² Gaq he kehe he in ngaa nimumsën sën neggëp vunsën lo, gehe su nanër gaqek kuungsën rë, gehe su nehaqo gaqek ngwë menanër loq yah Anutu yi gaqek rë. Gaq he nanër gaqek anon ya rangah in bë alam pin degengö medejaq huk sën he nehevong ggëp Anutu mala lo ni nabë yoh vu.

³ Lob Bengö Nivesa sën he nanër lo neggëp rangah. Yönon, maq yö neggëp vunsën in alam sën rëk malaj nama lo mu, ⁴ in su denevong ving rë. Gaq dob ala Satan kebu kwaj in bë Kerisi sën ni nebë Anutu lo, yi Bengö Nivesa niwëek los arë böpata su natum doq ayoj medejaq ni. ⁵ In he su nanër he ngo bengömin rë, gaq he nanër Kerisi sën tu Mehöböp lo bengö, lob he nesepa loq Yesu om sën he tu ham hur ving. ⁶ In yik Anutu sën nër nyëdahis bë malakenu rangah jaq lo vong berangah raq ggëp hil ayod ving behil araq Anutu niwëek los niqapiik ni. In Yesu tok yam rangah, behil halë bë rangah sënë neggëp raq mala.

⁷ Log he alam nimin paya nebë dëg sogek sën ningöhek lo, rëk Anutu tung yi ngaa nivesa anon loq yam he ayomin in bë mëm alam degelë medejaq ni nabë he su alam los nimin wëek rë. Gaq mu yö nevong yi huk los niwëek böpata loq he behe nehevong yi huk. ⁸ Yönon ngaa maggin neketumin he, rëk su nedahun he rë. He kwamin neketul loq, rëk he su kwamin nema verök yi rë. ⁹ Mehönon denetii he, rëk Anutu su nevu he ya rë. Denesis he behe heto navuv dob, rëk ma gehe su nadiik rë. ¹⁰ He haqo Yesu yi diiksën raq yom he navimin raq buk vu nyëg pin behe nehaqo vanë bedus raq bë he nadiik. Rëk he su nimin tebö in rë, gaq he nehaqo vanë nebë saga in bë alam degelë medejaq ni nabë Yesu yoh vu bë gevong behil medo maladtumsën nabë yi geving. ¹¹ He nehevong Yesu yi huk om sën denesis he sën nado vesamin lo yoh vu buk bebë he nadiik. Nebë saga in bë alam degelë he navimin medejaq ni nabë Yesu nedo mala-tumsën menelok vu he. ¹² Yönon, yoh vu buk pin og vong bë he nadiik, rëk mu yik nebë saga in bë mëm ham rëk medo malamin-tumsën vu tamusën.

¹³ Log Anon Vabuung vo niwëek vu he in bë he ayomin na timu vu Anutu nabë sën dekevu meneggëp loq Anutu-yi-qapiya lo nebë, "Sayog neya timu vu Anu-

tu om sën senër gaqek rangah." Lom he ayomin neya timu vu yi ving, om sën he nanër yi gaqek rangah ving. ¹⁴ In he raq ni ggovek ya bë Anutu nër beMehöböp Yesu kedi raq yah, gerëk nanër behe kedi jaq nah geving yi, gerëk geqo he geving ham behil ana medo geving yi. ¹⁵ Kë! Ngaa maggin pin sënë netök vu he in bë doq vu ham, log Anutu yi semusemu noh vu alam ngahisekë menapup ayoj. Lob sënë gevong balam ngahisekë rot kwaj vesa rot vu Anutu medegeqo arë jaq mekesuu.

Ngaa Maggin Sën Netök Vu Hil Lo Rëk Gevong Behil Arëd Böpata Jaq

¹⁶ Om sën he su sekëmin nema in huk sënë rë. Yönon, he navimin nevongin bë nipaya jaq, rëk Anutu nevo niwëek vu he ayomin benetu mewis raq yoh vu buk pin. ¹⁷ In maggin sën netök vu he agi, yik he nehalë nebë ngaa meris benedo buk dus teka mu. Rëk Anutu nevong vu he in bë he arëmin böpata rot megëp degwata los degwata bekesuu, lob he su ayoh vu bë tahu luho vu yi rë.

¹⁸ Lob he su malamin nesepa ngaa sën hil nehalë raq malad lo rë, gaq he malamin nesepa ngaa sën hil su nehalë raq malad rë lo. In ngaa sën hil nehalë raq malad lo og yik nedo buk dus teka mu, rëk ngaa sën hil su nehalë raq malad rë lo, og nedo degwata los degwata.

Hil Rëk Ajöp Navid Mewis Yaqek-yi

5 In hil araq ni ggovek bë hil navid sën hil nado loq vu dob gwëbeng agi og yik nebë numeng mu. Log nabë numeng sënë petar na, og hil begganq ngwë sën Anutu rëk bo vu hil lo nedo. Mehönon su delev begganq saga raq nemaj rë, gaq yö nedo yaqek beyö nedo degwata los degwata. ² Yönon, hil nado loq numeng sënë lob hil nado los susën. Om hil ahëd neving pangsën rot bë hil ajöp hil navid mewis gërin hil nabë tob benatu hil begganq yaqek-yi. ³ In nabë hil ajöp hil navid yaqek-yi, og rëk gërin hil gehil kenud su rëk medo meris rë. ⁴ In hil nahën nado loq numeng sënë, lob hil medo nehangö vanë menasu. Rëk mu hil su nehevongin bë rëk hil kenud medo meris rë, gaq hil navid sënë rëk nadiik, om hil nehevongin bë ajöp hil navid mewis yaqek-yi gök na hil nabë tob mewis, behil medo malad-tumsën yönon.

⁵ Log Anutu yö ggooin hil raq in bë hil medo maladtumsën nabë sënë, lob vo Anon Vabuung vu hil vorot in bë tato vu hil nabë rëk anon jaq. ⁶ Om sën he ngo nado los ayomin timu yoh vu buk, in he raq ni bë he navimin vong bë he begganq behe nado loq, rëk mu vu buk sën he nado agi, og he su nado ving Mehöböp loq yi nyëg rë geyö nahën. ⁷ In gwëbeng hil ayod neya timu vu yi mu gemedo naya, gaq hil su malad neraq yi rë. ⁸ Rëk mu senër ggovek bë he nado los ayomin timu gehe ahëmin neving pangsën bë he gevu navimin sënë na gehe na medo nivesa geving Mehöböp gëp ben. ⁹ Nebë saga, om nabë he medo geving yi doq ben, ma nabë he ngo nahën nemedo adingnë, og yik

he kwamin nevo Mehöböp niwëek ata yoh vu buk bë he ðevonð ngaa noh vu sën ahë neving lo. ¹⁰ In hil pin rëk bare Kerisi mala megenðo hil ðaçek pin nabë hil nado loð hil navid dob yi sagi, og mað hil nehevong ngaa nivesa ma hil nehevong ngaa nipaya. Lob hil pin ti ti ngo rëk ðaço nyëvewen doð nah.

Hil Adoð Vu Alam In Denam Vu Anutu

¹¹ Lob he nahöneng in Mehöböp, om sën he nehevong huk in bë ðevonð balam ayoj na timu vu yi. Rëk he nado rangah atov ggëp Mehöböp mala, lob sa kwað nevo bë mað ham rað he nimin ving. ¹² He su kevu ðaçek sënë yök vu ham in bë ham gweko he arëmin jað rë, gað he kevu in bë ham jað ni. Lob ham yoh vu bë nanër ðaçek doð nah vu alam sën deneço sir rað in ngaa sën denevonð rað alam malaj rëk anon su neggëp loð ayoj rë lo. ¹³ Yönon, nabë he kwamin masën nebë sën alam aga denenër lo, og he kwamin masën in bë he ðevonð Anutu yi huk beyið ggovek. Gað nabë he nado los kwamin, og he nado los kwamin in bë he doð vu ham. ¹⁴ In Kerisi yi ahëvingsën kengev he, om sën he nehevong yi huk. In he rað ni bë loð yah hil bed mediik in hil pin, lom sënë vonð bë hil pin adiið ggovek ya. ¹⁵ Mehö sënë loð yah hil pin bed bediið in hil, om mëm hil mehönon sën nado malad vesa agi su medo mana noh vu ngo kwad gökin. Gað hil kwad bo Mehö sën loð yah hil bed bediið in hil gekedi rað yah lo, behil ðevonð noh vu yö kwa jað buk pin.

¹⁶ Wirek he nehalë mehönon navij mu benanër sir bë nijvesa genij paya, rëk gwëbeng he su nehevong nebë saga ggökin rë. Log wirek he nehalë Kerisi meseggi yi nebë saga ving, rëk gwëbeng he su neseggi yi nebë sënë ggökin rë. ¹⁷ Om nabë mehöti tu Kerisi-yi-alam, og Anutu vonð yi betu mewis rað, gað yi ngaa muðeng og maya veröð yi genelë ngaa pin nebë pekwë yi be-mewis rað.

¹⁸ Anutu yö timu vonð ngaa pin sënë, log vonð Kerisi yam in bë gevong mamer vu hil, loð mëm vo huk-mamer-yi sënë loð yam hil nemad ving. ¹⁹ Huk-mamer-yi nebë hil nanër rangah nabë Anutu vonð Kerisi yam in bë geço mehönon pin denom vu yi, gesu rëk kwa bo hir ngaa nipaya sën denevonð lo nabë nahën neggëp vu sir rë. Lob vo huk sënë vu hil bë hil nanër ðaçek-mamer-yi rangah. ²⁰ Om sën hil haço Kerisi avi menanër yi ðaçek rangah. Yið sënë nebë Anutu netahi alam pin rað hil avid. Hil nalok yah Kerisi ben menanër yi ðaçek vu alam pin menajij sir nebë, “Ham dahun ham, geham gwevu keyëhsën na geham los Anutu medo jevuh ti.” ²¹ Mehö sënë su nevonð ngaa nipaya ti rë, rëk Anutu supin hil ngaa nipaya pin yah rað yi betum loð yah hil bed bediið. Log saga vonð bAnutu nelë hil nebë sën hil aloð yah Kerisi ben batu mehönon yohvu lo.

Alam Sinarë Deneço Maggin Ngahisekë Rað Huk Sënë

6 He nehevong huk ving Anutu om sën he nër niwëek vu ham bë: Ham ço Anutu yi semusën ggov-

ek ya om ham su basap na meris. ² Gað Anutu nër meneggëp loð yi काफीya bë:

“ðetahi yam vu sa, lom sa hango loð buk sën sa halë hong nivesa lo.

Seloð vu hong loð buk sën sehoo in rað in bë sa ðaço mehönon denom vu sa lo.”

Om ham gwengo rë! Buk sën Anutu nelë hil nivesa lo yið gwëbeng sënë, log buk sën geço hil nah lo yið gwëbeng sënë.

³ He nimin lël bë alam su denanër ðaçek nipaya jað Anutu yi huk sën he nehevong lo, om sën he su nehevong ngaa ti bemehönon vahaj nelah loð medenevës rë. ⁴ Gað he najom he ahon rað buk pin menehaço vanë sën netok vu he lo. Loð buk sën he narað vu in ngaa lo, gelok buk sën ngaa maggin nedëginengin he lo, og he nimin wëek menekerë vanë nebë sënë in bë tato nabë he tu Anutu yi hur yönon.

⁵ Log deneveek he gedenetung he ya karabus. Alam pin denereseeh rur rað he, geyam denetetup he in bë dengis he. He nehevong huk böp rot gehe su nahëp buk nivesa rë, gemeyip nevonð he. ⁶ He nehevong ngaa niröp, gehe nehaço kwa nivesa. He su hevong ahëmin sengën pevis rë. He nehevong nivesa vu alam, log Anon Vabuung nelok vu he, gehe ahëmin neving mehönon yönon. ⁷ He nanër ðaçek anon mu, gehe nehevong huk rað Anutu niwëek. He najom ðaçek niröp-sën-yi betu he ngaa-begö-yi loð he nemamin vahi vahi, behe nahërin begö rað vahi log nasis begö rað vahi. Yönon, he nehevong ngaa pin sënë in bë tato nabë Anutu yi hur he.

⁸ Log alam la deneço he arëmin rað, galam vahi denedahun he arëmin. Gesir la denenër ðaçek nipaya yah nenga rað he, gesir la denenër vu alam vahi bë he nehevong ngaa nivesa. Gesir vahi og denekuung bë he alam ðaçek tetuhinsën, rëk ma gehe nanër ðaçek anon mu, gehe nehevong Anutu yi huk.

⁹ Log alam vahi su denengo he bengömin rë, rëk mu he bengömin neggëp. Denevonð in bë dengis he behe nadiið, rëk ma gehe nahën nado vesamin. Denejoo ðaçek bë he nadiið, rëk ma gesu anon nerað rë. ¹⁰ He ayomin maggin, rëk ma gehe kwamin vesa rot yoh vu buk. He nado nebë alam sën denerað vu in ngaa lo, rëk ma gehe navo ngaanon vu alam ngahisekë. He alam sën he hömin kupeð lu ngaa ma lo, rëk ma gengaanon pin tu he ngaa. ¹¹ O ham alam Korint, he su nalah he ðaçek ti vun in ham rë gað he tatekin he ayomin los dahis vu ham. ¹² He ahëmin neving ham yönon, rëk ham su ahëmin neving he nebë saga rë.

¹³ Om ham gwevonð nabë saga—sa nanër ðaçek sënë nebë sën sa nanër vu naluð lo—benanër ayomin nom vu he geving.

Hil Atu Anutu Yi Dub Vabuung

¹⁴ Ham su najoo ðaçek menaduu ham betii alam sën su ayoj neya timu vu Yesu rë lo. In ngaa yohvu los ngaa nipaya su denegga rað sir rë, log rangah los malakenu su hir ngaa neggëp ti rë. ¹⁵ Ma Kerisi ahë neving Satan meluho denedo loð ti? Ma alam sën ayoj

neya timu vu Yesu lo los alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, og deyoh vu bë kwaj bo ngaa gëp ti? Ma rot!

¹⁶ Anutu yi dub los nyëg gëbus hir ngaa su neggëp ti rë, log ham raḵ ni bë hil atu Anutu mala-tumsën yi dub vabuung yoh vu sën Anutu nër wirek meneggëp loḵ yi ḵapiya lo bë, "Sëḵ medo geving sir gesena geving sir. Gesëḵ natu hir Anutu, log rëḵ denatu salam."

¹⁷ Nebë saga log Mehöböp nër ving bë:

"Ham göoin ham jaḵ doḵ sir
geham na medo yu ngwë.

Ham pesu nemamin in ngaa nipaya,
loḵ mëm sëḵ gaḵo ham nom."

¹⁸ "Sëḵ natu ham amamin

geham rëḵ natu sa naluḡ maluh los avëh lo.
Niwëëḵ ala Mehöböp nër nebë sënë."

7 Om arig lo, sahëḡ neving ham log Anutu nër ḡaḡek semusemu nebë sagi vu hil meneggëp. Om hil ḵevoh ngaa nipaya pin na in hil navid los hil ayod gehil medo nid veseek, lob hil aḡöneng in Anutu gese-mu hil in hil natu alam niröp yönön.

Alam Korint Deggërin Sir Lom Mëm Paulus Kwa Vesa Rot

² Ham ahëmin geving he. He su hevong ngaa nipaya vu mehöti rë, gehe su tahu mehöti loḵ ngaa nipaya rë, gehe su hekuung in mehöti gehaḵo yi ḵupeḵ rë. ³ Sa su nanër ḡaḡek sënë in bë nanër jaḵ ham rë, gaḵ senër ggovek bë he ahëmin neving ham rot. Om nabë ham medo vesamin, og he medo vesamin, genabë ham nadiik, og he nadiik geving. ⁴ Senër ranḡah rot vu ham gesa su nalah vun rë. Ngaa maggin töḵ vu sa rot, rëḵ sa kwaḡ vesa gesa napisek in ham. ⁵ Yönön, he ya verup distrik Masedonia wirek, lob he su nesewah navimin teka rë, gaḵ maggin aggagga netöḵ vu he. Begö tetup he rot, lob he newamin neraḵ gekwamin neya ngahi rot. ⁶ Rëḵ mu Anutu sën nevonḡ balam ayoj maggin ayoj sepëp neraḵ lo vonḡ behe ayomin sepëp raḵ, in vonḡ Titus yam vu he. ⁷ Titus yam, lob saga mu su vonḡ behe ayomin sepëp raḵ rë. Gaḵ ham vonḡ beTitus ahë nivesa lob ḵo ḡaḡek sënë yam, lob yiḵ raḵ saga sën Anutu vonḡ behe ayomin sepëp raḵ ving. Titus nër vu he bë ham ahëmin ving pangësën rot bë ham gwelë sa, beham ayomin maggin in ham vonḡ ngaa nipaya, geham kwamin vo sa pangësën rot bë ham doḵ vu sa. Sa hanḡo ḡaḡek pin sënë, lob sa kwaḡ vesa rot. ⁸ Seraḵ ni bë sa ḵapiya vonḡ beham ayomin maggin, rëḵ sa su ayoḡ maggin in sënë rë. E! Wirek sayoḡ maggin, in seraḵ ni bë ḵapiya sënë vonḡ beham ayomin maggin, rëḵ yiḵ dus teka mu. ⁹ Rëḵ gwëbeng og sa kwaḡ vesa. Sa su kwaḡ vesa in sën ham ayomin maggin agi rë, gaḵ sa kwaḡ vesa in ham ayomin maggin sënë vonḡ beham wërin ham. Seraḵ ni bë Anutu yö vonḡ beham ayomin maggin, gaḵ he ḡaḡek su vonḡ paya vu ham rë. ¹⁰ Yönön, ngaa maggin sën netöḵ vu hil lo, nabë gevong behil aḡërin hil nah vu Anutu bAnutu geḵo hil, og maggin saga og ngaa nivesa gehil su kwad na luu luu in. Rëḵ mu alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo, nabë ngaa maggin natöḵ vu sir, og

su rëḵ degërin sir nah vu Anutu rë. Gaḵ nengaj dahis, lob maggin saga nekepë sir benevonḡ bemalaj rëḵ nama veröḵ yi. ¹¹ Om ham kwamin bo maggin sën nedeḡinengin ham lo nabë Anutu nevonḡ vu ham, in maggin saga vonḡ beham pevis beseggi ḡaḡek sën neggëp vu ham lo. Beham vengwëḡ raḵ pevis be-tateḵin degwa, log ham höneng in Anutu benimin lëlin ngaa nipaya saga. Kë, log ham ahëmin ving rot bë ham gwelë sa, geham kwamin nevo sa rot, geham nimin wëëḵ bevong nyëvewen vu mehö sën nevonḡ ngaa nipaya aga lo. Ham nevonḡ ngaa pin saga in bë ham semu ham ḡaḡek, lob töḵ ranḡah ggovek ya be-maya. ¹² Om degwa sën sa ḵevu ḡaḡek yöḵ vu ham wirek lo, og sa su ḵevu raḵ mehö sën vonḡ ngaa nipaya lo mu rë, gesu degwa raḵ mehö ngwë sën ngwë nevonḡ paya vu yi lo mu rë, gaḵ sa ḵevu in bë ham jaḵ ni gëp Anutu mala nabë ham ahëmin neving he yönön. ¹³ Lob ham nero ḡaḡek nebë saga, lob mëm he kwamin vesa.

Lob he kwamin vesa pangësën rot in ham vonḡ beTitus ayo sepëp bekwa vesa rot. ¹⁴ In wirek sa haḵo ham raḵ rak Titus mala, rëḵ sa su niḡ mum in sa ḡaḡek sagi rë, gaḵ he ḡaḡek pin sën he nër vu ham wirek lo, og yönön. Om sën he haḵo ham arëmin raḵ rak Titus mala lo, og mëm gwëbeng töḵ yam ranḡah ving bë yönön rot. ¹⁵ Lob Titus kwa vesa pangësën vu ham in yöḵ vu ham, log ham pin nengamin yes meḵo yi raḵ los ham hurek babu. ¹⁶ Lob sahëḡ nivesa in sa halë bë ngaa pin sën ham nevonḡ lo og ham nevonḡ nivesa.

Kerisi-yi-alam Hir Huk Nebë Dedoḵ Vu Arij Lo

8 Arig lo, sa bë ḡeturin Anutu yi semusën sën vonḡ banon raḵ vu Kerisi-yi-alam vu distrik Masedonia lo yi ḡaḡek vu ham rë. ² In maggin nedeḡinengin sir yoh vu buk rëḵ kwaj vesa rot. Sir alam sën deneraḵ vu in ngaa yönön, rëḵ mu kwaj nevo ḡaḡek ti medenero. ḡaḡek lo nebë degetunḡ seriveng in doḵ vu alam vahi, lom detunḡ beböpata rot. ³ Seraḵ ni om sën sa nanër sir ranḡah bë yö denevonḡ yoh vu kwaj, gaḵ mehöti su gejiin sir rë, log hir monë sën yoh vu bë degetunḡ natu seriveng lo, og saga denetunḡ gedenetunḡ la ne-sevöḵ ving beneya böpata rot. ⁴ Gedeneketaḡ vu he yoh vu buk bë he ngoḡek geḡaḵo hir seriveng na medoḵ vu Yesu-yi-alam vu Yerusalem geving. ⁵ Lob su denetunḡ monë mu yoh vu sën he kwamin nevo bë degetunḡ lo rë, gaḵ denetunḡ sir netu seriveng vu Anutu muḡinsën, loḵ mëm denetunḡ monë ving. Denesepa loḵ Anutu kwa bedenetunḡ sir loḵ yam he nemamin bedenër bë degevonḡ noh vu he ayemin. ⁶ Om sën he nër vu Titus bë gero huk sën nevonḡ loḵ ham nyëḡ wirek lo benama na geving rë. Nabë sën alam Masedonia devong vorot lo. Sënëḵ sa nanër huk sën ham doḵ vu alam sën hej ḵupeḵ lu ngaa ma lo. ⁷ Ngaa pin sën ham nevonḡ lo, og ngaa nivesa rot. Ham ayomin neya timu vu Anutu yönön, lob ham netahu alam loḵ Kerisi yi ḡaḡek rot. Ham los kwamin, lob ham kwe-di yönön bë gwevonḡ Anutu yi huk, lob ham ahëmin neving he pangësën rot, om sa nanër vu ham nabë

hamek pasang doḵ vu alam sën deneraḵ vu in nḡaa lo rot geving. ⁸ Sa su bē rēḵ bo horek vu ham rē! Gaḵ alam pin sagi denetunḡ seriveng los nij yes, om sa bē seggi ham nabē ham rēḵ ahēmin geving Anutu yi huk yōnon ma nama. ⁹ Ham raḵ ni bē hil Mehōbōp Yesu Kerisi semu hil yōnon. Yi mehō los arē ggoreksēn-yi rēḵ vonḡ yi loḵ yah tu mehō nema masēn in ham, in bē nema masēn sagi gevonḡ beham gwērīn ham, lob ham natu alam los bengōmin ggoreksēn-yi gēp yaḡek. ¹⁰ Rēḵ mu senḡo nēr yoh vu kwaḡ mu, in sa kwaḡ nevo bē: Nabē ham gwetunḡ seriveng nabē sēnē, og nivesa, in ham nḡo nēr huk sēnē muḡin beham tunḡ seriveng la ggovek ya loḵ ta ngwē wirek. ¹¹ Om ham semu huk sēn ham ḵo raḵ wirek lo menama na rē. Ham nengamin yes megwetunḡ seriveng noh vu sēn ham monē neggēp vu ham lo. ¹² Nabē mehōti ayo kehe yi begetunḡ seriveng noh vu sēn yi monē neggēp vu yi lo, og Anutu rēḵ gelē yi nivesa. Gaḵ nabē yi nḡaa su neggēp rē, og Anutu raḵ ni beyiḵ ggovek. ¹³ Sa su nēr bē ham gwetunḡ seriveng bōp in bē doḵ vu alam vahi geham jaḵ vu in nḡaa rē, gaḵ sa bē ham pin medo nivesa gēp ti. ¹⁴ Gwēbeng sēnē og ham nḡaa nḡahiseḵē neggēp, om ham doḵ vu sir sēn hej nḡaa ma lo. Rēḵ mu nahub genabē hir ḵupeḵ la gēp vu sir geham hōmin nama, og tum rēḵ dedoḵ vu ham beham semu ham vewen vewen nabē saga. ¹⁵ Noh vu ḡaḡek sēn dekevu meneggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bē, “Alam sēn denesupin mana* nḡahiseḵē lo, og su la nedo mepetar ya rē, gesir sēn denesupin hej paya teka mu lo, og su dediḵkahēj rē.”

Alam-huk-yi La Ya Deverup Korint

¹⁶ Sa kwaḡ vesa vu Anutu in vonḡ beTitus ahē neving ham nebē sa. ¹⁷ Yōnon, nenga yes vu sa ḡaḡek, rēḵ mu yō ahē neving ham, om sēn yō kwa vo menyōk vu ham.

¹⁸ Log he hevong hil arid ti sēn Kerisi-yi-alam pin denḡo bengō bē nenēr tanēsēn nivesa lo beneyōk ving yi. ¹⁹ Lob su saga mu rē, gaḵ Kerisi-yi-alam pin deggooin yi raḵ in bē na geving sa balu ḡaḵo seriveng semusēn sēn hil nehetunḡ lo na vu alam sēn hej nḡaa ma lo. He kwamin ya vu huk sagi gehe nimin wēēk menehevong in bē ḡaḵo Anutu arē jaḵ. ²⁰ Rēḵ he nimin lēl bē mehō la su denanēr ḡaḡek nipaya jaḵ he nabē he su neheḡin seriveng bōpata sēnē nivesa rē, om sēn he hevong hil arid sēnē yōk ving. ²¹ He su kwamin vo bē he ḡevong nḡaa nirōp gēp Mehōbōp timu yō mala mu rē, gaḵ he bē ḡevong gēp mehōnon malaj geving.

²² Log he hevong hil arid ngwē in bē nōk geving luho. He seggi mehō ngwē sēnē loḵ huk aggagga buk nḡahiseḵē, rēḵ he halē bē niwēēk menevonḡ. Lob serak ni bē rēḵ niwēēk rot megevonḡ huk sēnē geving, in ayo ya timu bē ham rēḵ gwevonḡ nḡaa nivesa.

²³ Log Titus, og ham jaḵ ni nabē sa mehō sēn alu nehevong huk loḵ ti in bē adoḵ vu ham lo. Gehil arid luu sēnē, og ham jaḵ ni nabē Kerisi-yi-alam hir hur luho, lob luho denēḵo Kerisi arē raḵ rot raḵ luho hir huk.

²⁴ Om ham ahēmin geving lööho megweḵo sir jaḵ,

bAnutu-yi-alam pin degelē medejaḵ ni. Geham gwevong begaḡek sēn he nehaḵo ham raḵ vu lööho lo anon jaḵ.

Seriveng Sēn Doḵ Vu Anutu-yi-alam

⁹ Ham nḡo ḡaḡek raḵ seriveng sēn doḵ vu Anutu-yi-alam lo ggovek ya, om sa su rēḵ ḵevu ḡaḡek adingseḵē vu ham jaḵ nḡaa sēnē rē. ² In serak ni bē ham ayomin kehe ham vorot menedo, om sēn sa haḵo ham raḵ vu alam Masedonia nebē, “Alam distrik Akaya detunḡ seriveng ggovek ya loḵ ta ngwē wirek.” Lob denḡo ham bengōmin bē ham nevonḡ nebē saga, lom sir nḡahiseḵē ayoḡ ggee rot, lom detunḡ ving nebē ham. ³ Om sēn sa hevong behil arid lo sagi deyōk in bē he su ḡaḵo ham jaḵ in ḡaḡek saga meris mu, gaḵ sa bē ham gwero nḡaa sēnē borot begovek na. ⁴ Gaḵ nabē alam Masedonia la denōk geving sa behe nōk natōk vu ham geham su supin ham seriveng ggovek ya rē, og ham rēḵ gwevonḡ behe, geham, behil nid namum panḡsēn rot. In sayoḡ ya timu vu ham behaḵo ham arēmin raḵ bē ham supin ggovek ya. ⁵ Nebē saga, om sēn sa ḡejiin hil arid lo sagi bē denamuḡin medenōk vu ham in degevonḡ beham gwetunḡ ham seriveng sēn ham nēr lo begovek na borot. Rēḵ mu ham gwetunḡ los ahēmin nivesa, gaḵ ham su gwetunḡ los gwevong ayemin vu. ⁶ Om ham kwamin bo sēnē rē: Mehōti bē baroh nos mahen teka, og yiḵ rēḵ geḵo nos anon mahen teka. Log mehōti bē baroh nos huk bōpata, og rēḵ geḵo nos anon nḡahiseḵē. ⁷ Om ham pin ti ti nḡo kwamin bo doḵ ayomin nabē ham neyoh vu bē gwetunḡ va la natu seriveng, og mēm ham gwetunḡ noh vu saga. Ham su gwetunḡ los ayomin maggin, geham su gwetunḡ in ham nehōneng in mehō ngwē malaj. Gaḵ Anutu ahē neving bē mehōnon degetunḡ seriveng vu yi los kwaj vesa. ⁸ In Anutu yoh vu bē rēḵ bo semusēn nivesa vesa pin vu ham, beham su jaḵ vu in nḡaa ti rē, gaḵ ham yoh vu bē rēḵ medo nivesa bedoḵ vu alam vahi geving jaḵ buk pin. ⁹ Sēnē yoh vu ḡaḡek sēn neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebē: “Mehō sēnē neloḵ vu alam sēn hej nḡaa nema lo gesu neggulin yi nḡaa in sir rē. Yō nevonḡ nḡaa nirōp nebē sēnē, om arē rēḵ gēp degwata.”

¹⁰ Anutu nevo nos vē vu mehō sēn nevaroh lo, genevo nos anon sēn ga lo vu yi ving. Om rēḵ gevong vē vu ham geving in ham gwetunḡ natu seriveng, lob gevong beberōnḡ rot. In mēm nḡaa nirōp sēn ham nevonḡ lo rēḵ doḵ vu alam nḡahiseḵē. ¹¹ Lob mēm rēḵ ham nḡaa nḡaa nḡahiseḵē beham noh vu bē doḵ vu alam nḡahiseḵē. Lob ham ḵupeḵ lu nḡaa sēnē rēḵ gevong bekwaj vesa vu Anutu in he huk. ¹² Yōnon, ham nevonḡ huk nivesa nebē sēnē beham neloḵ vu Anutu-yi-alam in nḡaa sēn deneraḵ vu in lo. Lob ham su nevonḡ saga mu rē, gaḵ ham nevonḡ bekwaj vesa bōpata rot vu Anutu in nḡaa nebē sēnē ving. ¹³ Huk sēn ham nevonḡ meneloḵ vu hil arid lo agi rēḵ tato ham ranḡah vu sir bedejaḵ ham nimin rot nabē: Ham neseḵa loḵ Anutu yi ḡaḡek menero geham nehurek Kerisi

yi Bengö Nivesa babu. Log rëk degelë nabë ham vo kupeḷ lu nḡaa vu sir rot, gevu alam vahi pin ving, lom degeḷo Anutu arë jaḷ in ham. ¹⁴ Lob rëk deḷaḷ ni nabë Anutu yi semusën böpata neggëp vu ham, lob mëm ahëj geving ham pangśën gedenajom jaḷ in ham vu Anutu. ¹⁵ Lob hil kwad vesa rot vu Anutu in nḡaa böp ti sën vo vu hil lo, in nḡaa böpata rot mekesuu nḡaa vahi pin.

Paulus Dahun Ġaḡek Nipaya Sën Denër Raḷ Alam Sinarë Lo Ya

10 Alam la denenër Ġaḡek raḷ sa Paulus bē: Sa nado ving ham, og sa nanër Ġaḡek ahë yes vu ham, gaḷ sa nado adingnë og sa neḷevu Ġaḡek ahë sekë raḷ ham. Nebë saga, om sa ḷevu Ġaḡek dus ti sënë neyök vu ham. Sa dahun sa bemalaḡ yes raḷ nebë Kerisi gesa ḷetaḡ vu ham. ² Sa ḷetaḡ vu ham nabë ham gweḡin ham in senök berup vu ham, og sa su nanër Ġaḡek ahë sekë jaḷ ham. Rëḷ mu sa kwaḡ nevo bē he nehevong nḡaa nebë alam-dob-yi lo. ³ Yönon, he mehönön, rëḷ he su nasis begö nebë sën mehönön denesis lo rë. ⁴ In nḡaa-begö-yi sën he nasis begö raḷ lo, og su nḡaa-dob-yi rë. Gaḷ he nasis begö raḷ Anutu niwëëḷ, om sën he ayoh vu bē ḷevoh ḷatum niwëëḷ sën alam nij paya loḷ denedo lo na. ⁵ ḷatum sënë nebë hir Ġaḡek tetuhinsën sën kwaj nevo lo, gegäḡek sevöḷśën pin sën alam denenër in bē degërin alam sën bē deḷaḷ Anutu ni lo. Gehe nahërin nḡaa pin sën mehönön kwaj nevo lo, in bē alam yö dedahun sir medetamuin Kerisi.

⁶ Lom ham wërin ham ggovek ya beham tamuin Kerisi vorot, om nabë ham gwevonḡ nḡaa ti paya, og he rëḷ abo nyëvewen doḷ nah vu ham. ⁷ Ham kwamin bo nḡaa sën neggëp rangah ggëp ham malamin agi rë! Nabë mehöti kwa nevo bē tu Kerisi-yi-alam ti ggovek ya, og kwa bo nah beḷaḷ ni nabë su yi perurek timu tu Kerisi yi mehö rë, gaḷ he tu Kerisi-yi-alam ving nebë yi, behil pin neggëp ti. ⁸ Mehöböp vong mesetu ggev in bē sedoḷ vu ham beham gwevonḡ geving niwëëḷ, gaḷ su vong sa in bē sa ḷevoh ham na rë. Maḷ ham kwamin nevo bē sa nehaḷo sa raḷ in huk sënë, rëḷ mu sa su rëḷ niḡ namum in nḡaa sën Anutu vong vu sa lo rë. ⁹ Gaḷ sa su hevongin bē ham göneng in sa ḷapiya mu, gesa malaḡ og nama rë. ¹⁰ Yönon, mehö la denenër Ġaḡek yah nenga raḷ sa bē, "Yi ḷapiya los maggin genenër Ġaḡek ahë sekë raḷ hil, gaḷ nabë berup og hil rëḷ ḡalë yi nabë niwëëḷ ma genepegöpin Ġaḡek." ¹¹ Om mehö sën nenër Ġaḡek agi, og yö jaḷ ni rë nabë: He nöḷ berup vu ham, og yiḷ he rëḷ ḡevonḡ nḡaa timu noh vu Ġaḡek sën he neḷevu loḷ ḷapiya vu ham lo.

¹² Lob he su ayoh vu bē tahu alam sën denëḷo sir raḷ lo begaḷo he jaḷ nabë sir rë. In alam saga, og alam kwaj masën medenetahu sir vu mehö ngwë medene-seggi sir raḷ yö hir huk gedeneḷo sir raḷ meris mu. ¹³ Rëḷ he, og he su ayoh vu bē ḡaḷo he jaḷ pangśën mekesuu huk sën Anutu vong loḷ he nemamin lo rë.

Gaḷ he nesepa loḷ huk sën Anutu vo ggelek he lo, lob he hevong yoh vu saga bayök verup vu ham ving. ¹⁴ He su nḡo kwamin nevo beverup ayök vu ham meris rë, gaḷ he haḷo Kerisi yi Bengö Nivesa mayök vu ham nyëdahis in Anutu yö vo huk sënë vu he. ¹⁵ Mehö ngwë su denevonḡ huk sënë rëḷ he nehaḷo he raḷ in rë, gaḷ he nḡo hevong huk in ham. Lob he malamin nesepa bē ham ayomin na timu vu Yesu anon rot rë, loḷ mëm ham gwevonḡ behe ḡevuu ham gana nyëḡ la geving. ¹⁶ Nabë sënë in he ḡaḷo Bengö Nivesa na vu alam vahi vu nyëḡ ngwë. He su rëḷ adoḷ na mehö ngwë hir huk meḡaḷo arëmin jaḷ meris in nḡaa sën denevonḡ lo rë. ¹⁷ Rëḷ mu nabë mehöti napisek, og napisek in Mehöböp timu. ¹⁸ In mehöti sën yö neḷo arë raḷ lo, og Anutu su rëḷ ngoḡekin yi Ġaḡek rë. Gaḷ mëm nabë Mehöböp geḷo mehö sënë arë jaḷ, og mëm rëḷ yi mehö-los-bengö yönon.

Paulus Nër Alam Sinarë Ġaḡek-kuungsën-yi Hir Huk Rangah

11 Sa bē ḷevu Ġaḡek-kwamasën-yi ti meham natevin rë! Om ham naḷöök geham natevin! ² Sa Ġaḡek sënë nebë: Anutu ahë neving ham pangśën meneggooin ham raḷ netu yi nḡaa, lom sa ahëḡ neving ham pangśën rot nebë sënë ving. Yönon, sehooin ham raḷ ggovek ya in bē ham jaḷ vu maluh timu. Sa bē ḡevonḡ ham vu Kerisi nabë sën avëh avö yö nedo niröp anon meraḷ vu maluh lo. ³ Rëḷ mu sa nahöneng in bē nḡaa ti rëḷ kepë ham nabë sën nyël tetuhin Eva wirek bekepë yi lo. In maḷ ham rëḷ kwamin bo nḡaa nipaya geham rëḷ gwevuu Kerisi na geham su ayomin na timu vu yi rë. ⁴ Sa nahöneng nebë saga in sa kwaḡ nevo bē mehö nidahis ti bē nöḷ berup vu ham benanër kerisi ngwë yööhu sën he su anër vu ham rë lo vu ham, ma nabë geḷo memö ngwë sën su Anon Vabuung soḡek rë lo, ma bengö ngwë yööhu sën ham su vong ving wirek rë lo, og maḷ ham rëḷ gweḷo mehö saga jaḷ pevis. ⁵ Rëḷ seraḷ ni bē alam sën ham nër bē sinarë soḡek lo, og sir saga su dekesuu sa rë. ⁶ Yönon, maḷ sa nanër Ġaḡek mekwaḡ neketul loḷ in. Rëḷ mu ham raḷ ni bē sa kwaḡ neggëp, in he netateḷin Ġaḡek anon pin vu ham wirek beham nenḡo.

⁷ Ham raḷ ni bē sa nanër Anutu yi Bengö Nivesa vu ham wirek, og sa su nehaḷo monë raḷ saga rë. Ma sën sa nedahun sa in bē ḡaḷo ham jaḷ agi, og maḷ sa nehevong paya ma nivesa? ⁸ Sa haḷo monë vu Kerisi-yi-alam vahi in bē doḷ vu sa gesa ḡevonḡ huk in ham, lob sënë vong bē sën sa nahodeḷ hir monë. ⁹ Wirek sa nado ving ham lob sa naraḷ vu in nḡaa, rëḷ sa su neḷetaḡ nḡaa menavo maggin vu ham ti rë. Gaḷ arig lö vu Masedonia medeverup Korint lom mëm deloḷ vu sa in nḡaa lu nḡaa sën sa naraḷ vu in lo. Yönon, sa neheḡin sa nivesa gesa su neḷetaḡ in nḡaa ti menavo maggin vu ham rë. Gesëḷ ḡeḡin sa nivesa noh vu buk nabë saga. ¹⁰ Kerisi yi Ġaḡek anon neggëp loḷ sayoḡ, om senër beyönön rot bē sa su navo maggin vu ham rë, om mehöti su yoh vu bē rëḷ mehoo sa rë. ¹¹ Maḷ sa su nehaḷo monë lu nḡaa vu ham rë in degwa va? Maḷ sa

su ahëg neving ham rë? Ma! Anutu raḱ ni bē sahéḱ neving ham yönon! ¹² Rëḱ senḱo rëḱ medo ḱevonḱ noh vu sa ḱaḱek saḱi, in alam la denesero aggata in bē yö deḱeko arëḱ jaḱ balam degelë sir nabë he los sir neggëp ti. Rëḱ ma gesa nehevong in bē seḱërin aggata in sir. ¹³ In alam sënë sir sinarë kuungsën. Denepekwë arëḱ medenetetuhin ham bē Kerisi yi sinarë sir, rëḱ ma gesu denevonḱ yi huk niröp rë. ¹⁴ Om ham su gwelëk in nḱaa sënë, in hil naraḱ ni bē Satan yö nepekwë yi benavi nivesa neraḱ neyoh vu angër ranḱah-yi. ¹⁵ Nebë saga, om nabë yi hur depekwë sir nabë saga geving balam degelë sir nabë sir alam nijvesa, og hil su avid natök in sir. Rëḱ mu alam sënë rëḱ denatök jaḱ nipaya nyëvewen doḱ nah hir huk sënë vu tamusën.

Paulus Neḱo Maggin Nḱahiseḱë Raḱ Huk Sinarë

¹⁶ Senër nebë sënë ggovek, rëḱ sa bē nanër gökin nah nabë: Mehöti su gekuung nabë sa mehö kwaḱ masën. Gaḱ nabë ham kwamin nevo nebë sënë, og ggovek. Ham nḱo kwamin bo nabë saga, om ham naḱöök gemëm sa napisek in sa teka rë. ¹⁷ Mehöböp su vo ḱaḱek sënë vu sa rë, gaḱ sa bē nḱo nanër nabë sën alam ngök ngök denenër lo, in seraḱ ni bē nḱaa anon neggëp vu sa, om seḱ napisek in. ¹⁸ Sa halë bē alam nḱahiseḱë denepisek in nḱaa sën denevonḱ ggëp dob lo, om maam sa bē napisek in sa nḱaa vahi geving. ¹⁹ E kë mëm, ham alam los kwamin nivesa, om sën alam ngök ngök og ham nelë sir mu gedenenër ḱaḱek jeggin jeggin vu ham! ²⁰ Yönon! Nabë mehöti gedu ḱaḱek in ham nabë ham natu yi ḱarabus megwevonḱ yi huk, ma nabë ga ham nḱaa pin, ma gevonḱ sebul in ham, ma geko yi jaḱ vu ham, ma ketul ham malamin, og ham su neveya in yi rë. ²¹ Rëḱ he, og he su nehevong nimin wëëk bevasap ham nebë alam saga rë, om sën mëm maḱ seḱ niḱ namum, in ham nër sa bē sa mehö niḱ wëëk masën.

Rëḱ mu nabë mehöti niwëëk menapisek in yi nḱaa ti-om sa hevongin nanër ḱaḱek-kwamasën-yi-og sa niḱ wëëk mesa napisek in sa nḱaa geving. ²² Sir alam Hibru? Og yiḱ sa ving! Sir alam Israel-a? Og yiḱ sa ving! Sir Abraham yi mewis-a? Og yiḱ sa ving! ²³ Log Kerisi yi hur sir-a?—Sa nahën nesepa loḱ ḱaḱek-kwamasën-yi lo!—Og sa ḱesuu sir loḱ Kerisi yi huk. Sa nehevong huk böp niwëëk ata kesuu sir. Seya ḱarabus beron nḱahiseḱë rot raḱ yi huk kesuu sir, gedeneveek sa beron nḱahiseḱë rot kesuu sir bedus neraḱ in bē sa nadiiḱ. ²⁴ Alam Yuda deveek sa ving buk nemadvahi, lob deveek sa beron 39 † yoh vu pin. ²⁵ Log buk ti lob alam Rom deveek sa raḱ beggi, loḱ sireḱ deveek buk ngwë yah, loḱ sireḱ denevonḱ buk ti yah ving benetu beron löö. Log buk ngwë lob alam detengwa sa raḱ ḱelöng beron ti. Log sa nehaḱo loḱ nyëḱ rot raḱ yaḱ, loḱ yaḱ löö devonḱ paya in sa beron löö bedeluw ya loo ḱëbinë. Beron ti saga og sehëp nahök loo yoh vu

† Moses yi horek nër bē debeek mehöti og debeek mena berup dah doḱ mehödahis luu, in nabë dekesuu og maḱ rëḱ degelë mehönon nabë nḱaa meris bedegevonḱ rii jaḱ menadiiḱ. Nebë saga om alam Yuda bē debeek mehöti og deneveek beron 39 mu.

buk ti geranḱah ngwë bedus raḱ bē sa nadiiḱ na rëḱ ma. ²⁶ Sa naya aggata ading raḱ buk, lob bël nevaar benevonḱin bē geko sa na beron nḱahi, rëḱ ma. Log buk vahi og alam-begö-hodeḱ bē dengis sa. Log buk vahi og senḱo salam Yuda bē dengis sa mesa nadiiḱ, log buk vahi og alam-yu-ngwë bē dengis sa. Gebuk vahi og alam bē dengis sa ḱëp begganḱ telig atov mesa nadiiḱ, log buk vahi bē dengis sa ḱëp vos ayo. Log buk vahi og loo bē jehöö sa, gebuk vahi og alam sën denetetuhin bē Kerisi-yi-alam sir lo bē dengis sa mesa nadiiḱ. ²⁷ Sa nehevong huk böp rot meseḱëḱ ne-maya. Sehëp natum yoh vu buk nḱahiseḱë. Sa nadiiḱahëḱ in nos gayoḱ nevev in bël kul. Meyip nevonḱ sa beron nḱahi, gayöong nesis sa in tob nema in sa.

²⁸ Lob yiḱ su saḱi mu rë, gaḱ maggin nḱahiseḱë nedëḱinengin sa yoh vu buk, log sa nado mekwaḱ kwaḱ raḱ buk pin ving besa nesero aggata in bē mëm sa ḱëḱin Kerisi-yi-alam nivesa. ²⁹ Bë mehöti ayo neggö-neng in nḱaa, og sayoḱ neggöneng in nḱaa saga ving bē sa su rëḱ ḱevonḱ rë in rëḱ kepë yi. Log bē nḱaa nipaya nekepë mehöti, og sahéḱ sengën in nḱaa nebë saga. ³⁰ Nabë sa napisek, og seḱ napisek in sën sa niḱ wëëk ma lo.

³¹ Lob Mehöböp Yesu Ama Anutu sën arë böpata neggëp degwata lo raḱ ni bē sa su netetuhin rë. ³² Sa nado nyëḱ böp Damaskus wirek, lob kiap sën mehölös-bengö Aretas tunḱ in ḱëḱin nyëḱ sagu lo, nër bahëvavu la medo deneḱin aggata avi pin in bē denaduu sa medegetunḱ sa na ḱarabus. ³³ Rëḱ hil arid lo detunḱ sa loḱ ya ḱadaḱaad medejom sa ggök ya ḱatum yu meseya dobnë, bemëm sa veya in yi meseyam.

Anutu Tato Nḱaa Nḱahiseḱë Loḱ Pesepsën Vu Paulus

12 Aggata ngwë su neggëp rë! Yönon, nḱaa sënë su yoh vu bē doḱ vu hil rë, rëḱ maam senḱo napisek benanër pesepsën los ḱaḱek vunsën sën Mehöböp tato vu sa lo ranḱah rë. ² Seraḱ Kerisi yi mehöti †† ni, gAnutu ḱo yi raḱ ya yaḱek yi teb ti sën netu löö lo. Yö wirek rot beta nemadluho bevidek lubeluu ggovek ya-maḱ mehö sënë ya yönon ma ggëp banon mu ya ma, sa duḱin. Anutu yö raḱ ni.

³ Log seraḱ ni bē Anutu ḱo mehö sënë ya Paradis ving-maḱ ya yönon, ma ggëp banon mu ya ma, sa duḱin. Anutu mu yö neraḱ ni. Log nenḱo ḱaḱek vabuning sën su yoh vu bē mehöti nanër ranḱah rë lo vu sagu. ⁵ Bë mehöti nabë sënë, og seyoh vu bē napisek in, rëḱ sa, og sa su rëḱ napisek in rë. Bë sa napisek in sa, og yiḱ seḱ nanër nabë sa su niḱ wëëk rë beyiḱ ggovek saga. ⁶ Nabë senḱo napisek in sa, og sa su rëḱ niḱ namum rë, in seḱ nanër los anon. Rëḱ sa su nḱo rëḱ napisek in sa rë, in sa niḱ lël bē mehöti su kwa bo sa ḱaḱek saga megelë nabë sa mehö niḱ vesa. Gaḱ sa hevongin bē ham gwelë nḱaa sën sa nehevong los ham gwengö ḱaḱek sën sa nanër lo mu, beham jaḱ sa niḱ niröp jaḱ saga.

†† Paulus yö nenër yi rëḱ nelah yi vun menenër bē mehöti.

Nġaa Nebë Rurek Duu Paulus Navi

⁷ Ġaġek sën Anutu tato vu sa agi, og nġaa böpata rot, lob Anutu nilël bë sa su ġaġo sa jaġ panġsën, om sën vonġ nġaa ti nebë rurek yam bemedo neduu sa navig. Sënë vonġ bë Satan yi angër ti verup sis sa in bë dahun sa gesa su ġaġo sa jaġ panġsën.

⁸ Lob sa ketaġ vu Mehöböp niwëek rot beron löö bë geġo nġaa sënë vër in sa. ⁹ Rëk ma genër yom vu sa bë, "Sa semusën neyök vu honġ rot om ggovek, in nim wëek ma, om sën sa niġ wëek yoh vu bë gevonġ huk begëp rangah in mëm alam degelë medejak ni." Mehöböp nër nebë sënë, om sën sëk napisek in sën sa niġ wëek ma agi. Lob sa kwaġ vesa rot in serak ni bë Kerisi niwëek nedo loġ sa. ¹⁰ Nebë sënë, om nabë sa ġevonġ paya, ma alam denanër ġaġek nipaya jaġ sa, ma nġaa maggin aggagga natök vu sa, ma alam degevonġ paya vu sa in Kerisi yi hur sa, og sa kwaġ vesa rot. In nelok buk sën sa niġ wëek nema lo, og Anutu negadu sa bemëm sa niġ wëek neraġ yonon.

Paulus Negadu Alam Korint In Bë Degevonġ Geving Niwëek

¹¹ Ġaġek sën senër agi og yiġ ġaġek-kwamasën-yi, rëk mu degwa neggëp vu ham in ham su ƙo sa raġ rë gema. Yonon, sa mehö meris, rëk ham alam sinarë soġek sënë su dekesuu sa rë. ¹² In sejom sa ahon gesa nehevong huk böp ngahisekë ggëp ham nyëġ besa tato sinarë hir ġebum pin vu ham: Sa hevong nġaa böp böp los huk aggagga genġaa niduġ. ¹³ Kerisi-yi-alam ham yonon, rëk nebë va sën ham kwamin nevo bë Kerisi-yi-alam vahi denevonġ nġaa nivesa medekesu ham-ë? Maġ yiġ dekesuu ham loġ nġaa timu sënë, sën sa su nehaġo ham nġaa menavo maggin vu ham rë agi. Om nabë ham kwamin nevo bë sa hevong paya vu ham nebë saga, og ham dahun sa nġaa nipaya sënë na!

¹⁴ Log gwëbeng sa semu sa netu beron löö in bë senök vu ham, rëk sa su rëk ġaġo ham nġaa mebo maggin vu ham rë. Gaġ sa bë ġaġo ham nom mu. Sa su malaġ anonin ham ƙupek lu nġaa rë. In ham raġ ni bë hurmahen hej huk sën dengupin nġaa in doġ vu amaj los ataj lo ma. Gaġ amaj lu ataj mu mëm sën hir huk neggëp medenesupin nġaa in bë doġ vu naluj lo. ¹⁵ Log nabë sa basap sa nġaa pin los sa geving in doġ vu ham anomin, og sa basap los kwaġ vesa beyik ggovek. Yonon, nabë ham su rëk ahëmin geving sa rë, og yiġ ggovek gesahëġ geving ham panġsën.

¹⁶ Rëk maġ ham la rëk denanër nabë, "Yonon, su neġo hil nġaa benevo maggin vu hil rangah atov wirek rë, rëk mu yi mehö tetuhinsën, om netetuhin hil in bë geġo hil nah vu yi." ¹⁷ Om alam sën sa hevong sir medeyök vu ham lo, maġ sa tetuhin geti ƙo ham nġaa yom vu sa? Ma! ¹⁸ Yonon, sa ġejjiin Titus beyök vu ham wirek, log saġ hevong hil arid sënë yök ving yi. Lom maġ Titus kuung in ham geġo ham nġaa ti? Maġ Anon

Vabuung timu su neli aluu rë? Ma maġ alu su nesepa loġ aggata timu rë?

¹⁹ Sa kwaġ nevo bë maġ ham tevin ġaġek pin, lom ham kwamin nevo bë he neġevu in bë semu he ġaġek jaġ ham malamin. Rëk su nebë saga rë, gaġ he tu Kerisi yi hur om he nanër ġaġek sënë beneggëp Anutu mala. Arig lo, sahëġ neving ham, om sën he neġevu ġaġek pin sënë in bë ġadu ham beham gwevonġ geving niwëek. ²⁰ In sa nahöneng bë sëk nöġ berup vu ham, lob sëk natök vu ham geham su medo nabë sën sa kwaġ nevo bë ham medo nabë lo rë. Log ham rëk gwelë sa gesa medo nabë sën ham su ahëmin ving bë sa medo rë lo. Lom rëk nġaa aggagga nabë sënë rëk natök vu hil nabë: Hil rëk nanër hil, hil ayod ngis yi vu hil, hil ahëd sengën, hil basuh hil in ġaġek, hil nanër ġaġek nah nenga jaġ hil, gehil tanë ġaġek nipaya jaġ hil. Gemaġ he ngo rëk ġaġo he jaġ geham ngo rëk gweko ham jaġ, lob begö berup begevonġ paya vu hil huk.

²¹ Log sa nahöneng ving bë sëk nöġ vu ham, lob sa Anutu gevonġ besa niġ namum in sën nabë ham nġaa nipaya nahën negëp vu ham lo. Lob sëk ayoġ maggin rot in ham alam vahi ngahisekë sën denevonġ nġaa nipaya wirek lob maġ su deneggërin sir bedeneruu demij vu rë lo. Sir sën kwaj verök medenevonġ nġaa nipaya, gedenevonġ baggëb, gedenevonġ nġaa sën su yoh vu bë degevonġ rë lo.

Alam Korint Degeġin Sir Nivesa Medegevonġ Geving

13 Gwëbeng sa bë nöġ vu ham beron natu löö. Lob nabë mehö luu ma löö denanër ġaġek timu, og saga tato bë yonon, om hil rëk sesor. ² Sa nado ving ham loġ sën seyök beron netu luu lo, lom senër nġaa sën sa bë ġevong lo vu alam sën denevonġ nġaa nipaya wirek lo, geham vahi ving. Log gwëbeng sa nado ading gesa bë nanër nöġ vu ham gökin nabë: Nabë senök vu ham gökin, og sa su rëk ġalë alam sën denevonġ nġaa nipaya lo mu rë. ³ Gaġ ham vonġin bë jaġ ni nabë Kerisi nevonġ ġaġek verup saviġ, om sëk ġevong nyëvewen niröp vu sir. In ham raġ ni ggovek ya bë Kerisi og su mehö seġë masën meneggöneng in ham rë. Gaġ tato yi niwëek vu ham vorot. ⁴ Yonon, wirek og su tato yi niwëek rangah rë, lom desis yi raġ kelepeko*, rëk gwëbeng nedo mala-tumsën raġ Anutu niwëek. Lob he nesepa loġ vaha, lom he nimin wëek masën nebë saga ving. Rëk mu he rëk medo malamin-tumsën geving yi jaġ Anutu niwëek, lob he rëk tato yi niwëek sënë vu ham. ⁵ Ham ngo seggi ayomin noh vu buk meġak ni nivesa nabë maġ ham ayomin neya timu vu yi yonon ma ma! Ham ngo gwelë ham meġak ni rë! Maġ ham raġ ni bë Yesu Kerisi nedo loġ ham ayomina? Nabë ham duġin og su yi alam ham rë.

⁶ Log sa kwaġ nevo bë: Nabë ham seggi he, og ham rëk jaġ ni nabë he tu Kerisi-yi-alam yonon. ⁷ He najom raġ vu Anutu bë doġ vu ham in ham su gwevonġ nġaa nipaya. He su anër nebë sënë in bë he bengömin natök nam rangah nabë he nehevong huk nivesa rë. Gaġ nabë alam denanër he nabë he su nehevong huk

nivesa rë gaḵ mëm ham mu nevonḡ nḡaa niröp, og yik ggovek. He rëḵ kwamin vesa in nḡaa nabë saga. ⁸ In he su ayoh vu bë rëḵ ḡevonḡ nḡaa ti medahun ḡaḡek anon rë, gaḵ he yoh vu bë nanër na ranḡah metateḵin mu. ⁹ Om nabë he nimin wëëḵ nama geham nimin wëëḵ ḡëp, og he rëḵ kwamin vesa, in he neḵetaḡ vu Anutu yoh vu buk bë ḡevonḡ beham natu alam yohvu. ¹⁰ Mehöböp vo niwëëḵ vu sa in bë sa ḡadu ham geham ayomin na timu vu yi yönon. Gaḵ su vo vu sa in bë sa ḵevoh ham jaḵ rë, om sën gwëbeng sa nado nyëḡ ading gesa ḵevu ḡaḡek sënë yök vu ham in bë nabë senök berup medo geving ham, og sa su nanër ḡaḡek ahë seḵë jaḵ ham.

Ḡaḡek Hus

¹¹ Om arig lo, sa bë semu ḡaḡek hus nabë ham kwamin vesa. Ham malamin sepa nabë ham natu alam yohvu. Ham gwebë nengamin vu sa ḡaḡek sagi! Ham gwevonḡ nḡaa ḡëp ti bemedo los ahëmin geving ham. ḠAnutu sën ahë neving hil genevonḡ behil nado revuh lo rëḵ medo geving ham.

¹² Lob ham najom* ham nemamin los ayomin timu.

¹³ Yesu yi alam pin sënë denenër bë kwaj nevo ham.

¹⁴ Mehöböp Yesu Kerisi semu ham, ḡAnutu ahë geving ham, geham los Anon Vabuung gwa jaḵ ham.

GALATA

1 Sa sinarë Paulus sënë, sa su haço niwëek vu mehõnon rë, log mehõnon ti su ggooin sa raḅ in huk sagi rë. Gaḅ Yesu Kerisi ggooin sa raḅ, luho hil Amad Anutu sën ḅo yi vër in alam-diiksën lo. ² Sa ving hil arid lo pin sën denedo ving sa agi, he ḅevu ḅapiya sënë yök vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo pin vu distrik Galata. ³ Hil Amad Anutu luho Mehõböp Yesu Kerisi degevonḅ semusën vu ham bedegevonḅ beham ayomin ḅëp revuh. ⁴ Geyiḅ Yesu sagi sën loḅ yah hil bed mediik in hil nḅaa nipaya, yoh vu sën hil Amad Anutu kwa vo benër vu yi lo. Vonḅ nebë sënë in bë geḅo hil vër in nḅaa nipaya sën nepelëpin hil vu dob agi, ⁵ om hil ḅaḅo arë jaḅ na vavunë kesuu nḅaa pin degwata los degwata. Yõnon.

Yiḅ Bengõ Nivesa Timu Neggëp

⁶ Sa ḅenug ya in ham, in ham pevis beruu demimin vu Mehõ sën ggooin ham raḅ bevongḅ semusën vu ham in bë ham natu Kerisi-yi-alam lo. Log ham wër in ham yah menesepa loḅ ḅaḅek agga ngwë. ⁷ Rëḅ mu ḅaḅek agga ngwë su neggëp rë, gaḅ yiḅ alam vahi denevonḅ in bë dekepë ham, gedenevonḅ in bë depekwe Kerisi yi Bengõ Nivesa sënë benatu agga ngwë jaḅ. ⁸ Om nabë he ma angër ti vu yaḅek pekwë Bengõ Nivesa sën he nër ranḅah vu ham wirek lo benatu bengõ agga ngwë jaḅ, og Anutu rëḅ kevoh yi bemala nama. ⁹ Senër vorot gesa bë nanër beron ngwë gökin nabë: Bë mehõti pekwë Bengõ Nivesa sën ham nõo lo benatu Bengõ agga ngwë jaḅ, og Anutu rëḅ kevoh mehõ sagi bemala nama. ¹⁰ Nebë saga, om maḅ ham kwamin nevo bë sa nanër nebë sënë in bë mehõnon degelë sa nivesa ma, Anutu gelë sa nivesa? Ma ham kwamin nevo bë sa nehevongḅ in bë mehõnon degeḅo sa jaḅ-a? Bë nabë saga og maḅ sa su rëḅ natu Kerisi yi hur ti bemedo rë, gaḅ sëḅ ḅevuu na.

Degwa Sën Paulus Tu Sinarë

¹¹ Rëḅ arig lo, sa nanër vu ham yõnon nabë Bengõ Nivesa sën senër ranḅah lo su mehõnon hir ḅaḅek rë. ¹² Log mehõ la su denër tato vu sa rë, gesu denetahu sa loḅ rë, gaḅ Yesu Kerisi yõ tateḅin vu sa beseraḅ ni. ¹³ Maḅ ham nõo sa bengõḅ ggovek ya bë sa alam Yuda ti besa medo nesepa loḅ hir Horek niwëek rot-a? Lob sa nedeḅinengin nḅaa maggin raḅ Kerisi-yi-alam rot gesa su kwaḅ paya in sir rë, gaḅ sa nevasap sir rot. ¹⁴ Log maḅ ham nõo bë sa niḅ wëek rot beḅesuu alam Yuda sën he rig loḅ ti lo pin, in sa nesepa loḅ alam ggev wirek hen hir ḅaḅek pin. ¹⁵ Rëḅ mu sa

nahën nare loḅ ataḅ ayo log Anutu ggooin sa raḅ bevongḅ yi semusën vu sa in bë rëḅ geḅo sa nah vu yi. ¹⁶ Lob tato Nalu vu sa in bë sa nanër yi Bengõ Nivesa ranḅah vu alam dahis. Nebë saga, lom sa su nesero mehõ ngwë in bë ḅaḅo kwa vu yi rë. ¹⁷ Gesa su ya Yerusalem balam sën detu sinarë muḅinsën lo detahu sa rë. Gaḅ sa ḅedi raḅ pevis beseya distrik Arabia loḅ tum sa sesor meyom verup Damaskus. ¹⁸ Lob sa nado Damaskus ta löö rë, loḅ mëm seya verup Yerusalem in bë ḅalë Pita, lob seya verup nado soda luu ving yi. ¹⁹ Rëḅ sa su halë sinarë vahi ving rë, gaḅ yiḅ sa halë Mehõböp ari Yakobus mu. ²⁰ Lom ḅaḅek sën sa ḅevu-ë, og yõnon meneggëp Anutu mala, sa su nehekuung raḅ rë.

²¹ Nebë saga, lob sa nado Yerusalem ggovek, loḅ mëm seya distrik Suria los Kilisia, ²² galam sën dene-sepa loḅ Kerisi vu distrik Yudea lo denahën gesu den-eraḅ sa niḅ rë. ²³ Gaḅ yiḅ denḅo mu bë mehõ sën nevonḅ in bë kevoh sir wirek lo, mëm gwëbeng nenër ranḅah bë alam ayoj na timu vu Yesu. ²⁴ Denenḅo nebë saga lob mëm denëḅo Anutu arë raḅ in sa.

Sinarë Vahi Pin Deyoḅekin Bengõ Nivesa Sën Paulus Nenër Ranḅah Lo

2 Lob sa nado rot beta nemadluho-bevidek-lubeluu ggovek ya, loḅ mëm alöö Barnabas luho Titus sepa he bayah verup Yerusalem ggökin. ² Seyah verup in Anutu tato ḅaḅek ti vu sa bë sa ḅevongḅ nabë saga. Lob mëm he los alam ggev lo nõo nado, lob senër Bengõ Nivesa sën senër ranḅah vu alam dahis lo tato vu sir. Sa hevongḅ nebë sënë in sa nehevongḅ in bë deḅaḅ nḅaa sën sa nehevongḅ lo los nḅaa sën sëḅ ḅevongḅ lo ni bedengoḅekin.

³ Lom deyoḅekin bemëm Titus sën alu nesepa he lo, og yi Grik ti rëḅ su denër bë gerah* navi rë gema! ⁴ Yõnon, hil arid lo vahi denenër bë gerah rëḅ ma. Rëḅ mu su hil arid sën Kerisi-yi-alam sir yõnon lo rë, gaḅ denekuungin he bë hil arid sir gedeneyam vunsën loḅ he supinsën. Denevonḅ in bë deḅaḅ ni nabë Kerisi ḅo hil vër in Horek sën deḅinengin hil wirek lo, og mëm denaduu hil bedegevonḅ hil behil aḅevek Horek babu gökin medeḅinengin hil nah. ⁵ Loḅ sa niḅ lëlin bë su dedahun ḅaḅek anon sën neggëp loḅ Bengõ Nivesa lo in ham, om sën sir alam los arëj rëḅ ma gesa su nahõneng in malaj rë. Gaḅ sa niḅ wëek rot bë he su ḅebë nengamin vu hir ḅaḅek.

⁶ Lob alam sën arëj neggëp nebë sir ggev lo, rëḅ sa su nahõneng in sir in sir alam ggev rë. Gaḅ Anutu nelë

hil pin neggëp ti og su denenër gägek ti ya ving Bengö Nivesa sën sa nanër ranğah lo rë. ⁷ Gağ yik denenër bë, "Yönon, Anutu ggooin hong rağ in bë genanër Bengö Nivesa ranğah vu alam sën su denerah* navij rë lo. Nebë sën ggooin Pita rağ in bë nanër Bengö Nivesa ranğah vu alam sën denerah* navij lo." ⁸ In Anutu nevonğ Pita netu alam sën denerah* navij lo hir sinarë, log nevonğ niwëek vu sa ving in bë sa ðevonğ huk nabë saga vu alam-yu-ngwë. ⁹ Lom mëm Yakobus lööho Pita lu Jon sën detu Yesu yi dub vabuung yi mudeng lo, derağ ni bë Anutu nelë sa nivesa. Lom dejom alu Barnabas nemamin in bë tato nabë he pin nalok vu he menehevonğ huk timu bemëm alu rëk ana vu alam-yu-ngwë. Gesir mëm dena vu alam sën denerah* navij lo. ¹⁰ Lob yik lööho denër gägek timu vu aluu bë he rëk kwamin bo alam sën denerağ vu in nğaa lo badoğ vu sir, lob sa kwağ nevo gägek saga bë nivesa in senğo kwağ vo muğin.

Paulus Nër Pita Yi Nğaa Nipaya Ranğah

¹¹ Saga ggovek, lok tum nahub gePita verup vu he ggëp Antiok lob sa hevong gägek rağ yi rağ mala, in vong paya nebë sënë. ¹² Negga nos ving alam-yu-ngwë sën detu Kerisi-yi-alam lo. Lok tum Yakobus yi mehö la ya deverup, lob tah yi ya gesu negga nos ving sir ggökin rë in neggöneng in alam sën denenër niwëek bë hil pin gerah* navid lo. ¹³ Lob alam Yuda vahi desepa lok vaha medenevonğ nebë saga ving, lob Barnabas ving. Kwa ya vu alam Yuda saga ving betah yi in alam-yu-ngwë.

¹⁴ Sa halë sënë bë su denesepa lok Bengö Nivesa niröp rë, lob senër vu Pita galam pin vare denenğo. Senër bë, "Hong alam Yuda ti rëk mu su ðenesepa lok alam Yuda vahaj rë, gağ ðenesepa lok alam-yu-ngwë vahaj. Rëk ðenevonğ maggin vu alam-yu-ngwë bë desepa doğ alam Yuda vahaj in va?"

Mehö Sën Ayo Neya Timu Vu Yesu Lo Tu Mehö Yohvu

¹⁵ He atamin Yuda bedeko he Yuda, gağ he su alam-yu-ngwë benimin paya rë. ¹⁶ Rëk mu hil arağ ni bë nabë mehöti sepa doğ Moses-yi-horek, og sënë su yoh vu bë gevong benatu mehö yohvu rë, gağ nabë ayo na timu vu Yesu Kerisi og mëm. Lob he ayomin neya timu vu Yesu Kerisi nebë ham, gaggata ngwë su neggëp rë, om sën he nanër bë hil ayod na timu vu Kerisi Yesu in bë hil natu mehönon yohvu. Gağ nabë hil sepa doğ Moses-yi-horek, og hil su ayoh vu bë rëk natu mehönon yohvu rë. Yönon, nabë mehöti sepa doğ Moses-yi-horek, og horek sagi su yoh vu bë doğ vu yi begevong yi natu mehö yohvu rë. ¹⁷ Om gägek sën senër bë he Yuda su sepa doğ Horek, gağ he sepa doğ Kerisi nabë ham in he natu alam yohvu lo, og saga tato bë he alam nimin paya nebë ham alam-yu-ngwë. Nebë saga, om mağ saga nër bë Kerisi vongin bë hil sepa doğ nğaa nipaya? Ma rot! ¹⁸ Om nabë segërin sa nah vu Horek sën sa hevuu ya lo, og mağ seyoh paya geseyom. ¹⁹ In Horek nër sa bë sëk nadiik bemalağ na-

ma, om sën gwëbeng sa su rëk ðebë nengağ vu Horek gökin rë. Gağ sëk malağ sepa Anutu mu mesa ðevong noh vu kwa. In yik sënë vong bë sediiğ rağ kelepeko* ving Kerisi, ²⁰ rëk ma gesa nahen nado vesag. Rëk mu yik su nebë sën senğo nado vesag rë. Gağ yik Kerisi sënë nedo vesa lok sayog lob gwëbeng sa nado vesag, in sayog neya timu vu Anutu Nalu sën kwa pesivin sa bediiğ lok yah sa böğ lo. ²¹ Sa su rëk juuk Anutu yi semusën sënë rë, gağ nabë Moses-yi-horek yoh vu bë gevong behil natu mehönon yohvu, og Kerisi vasap yi bediiğ meris.

Paulus Tatekin Horek Los Sën Hil Ayod Na Timu Lo Degwa

3 Ham alam Galata! Va vong ham-a? In he nër Yesu Kerisi tato vu ham geham rağ ni bë diik rağ kelepeko* in ham ggovek ya. Rëk mehöti mağ tong ham kwamin ma va om sën ham su nesepa lok gägek anon rë-ë? ² Sa bë doğ tepëk in gägek ti vu ham rë. Mağ ham nesepa lok Moses-yi-horek lom Anutu vong Anon Vabuung vu ham-a? Ma ham nğo Bengö Nivesa beham vong ving rëk mëm-a? ³ Ham kwamin ma rot, in Anon Vabuung neko ham yom, lok ham newërin ham yah vu nğaa sën ham nevonğ wirek lo! ⁴ Anutu vo semusën ngahisekë vu ham rëk ham kwamin nevo bë nğaa meris-a? Bë ham kwamin bo nabë saga og ham nevasap yi nğaa betu nğaa meris yönon! ⁵ Ma mağ Anutu vong Anon Vabuung yok vu ham benevonğ nğaa böp lok ham in ham nesepa lok Moses-yi-horek-a? Ma nevonğ vu ham in ham nevonğ ving gägek sën he nër ranğah vu ham wirek lo? Gağ ham nevonğ ving rağ he gägek.

⁶ Ham kwamin bo Abraham rë! Dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kağiya bë, "Ayo neya timu vu Anutu lob Anutu rağ ni benër yi bë mehö yohvu." ⁷ Om ham jağ ni nabë alam sën ayoj neya timu vu Anutu lo og Abraham yi mewis sir yönon. ⁸ Anutu rağ ni wirek beneggëp lok yi kağiya bë, alam-yu-ngwë rëk ayoj na timu vu yi lob mëm geğo sir nah vu yi. Bengö Nivesa sënë neggëp lok yi kağiya vorot, lok gägek sën Anutu nër vu Abraham wirek lo nebë, "Sëk ðevong semusën vu alam-yu-ngwë pin degwa jağ hong!" ⁹ Nebë saga om sën alam sën ayoj neya timu vu yi lo deneko semusën sën Abraham ko wirek in ayo ya timu vu Anutu lo.

¹⁰ Rëk mu alam sën kwaj nevo bë desepa doğ Horek in demedo malaj-tumsën lo, og rëk malaj nama, in gägek neggëp lok Anutu-yi-kağiya bë, "Mehöti sën nesepa lok Horek sën neggëp lok kağiya-horek-yi rëk su niwëek menevonğ yoh vu gägek pin los dahis rë lo, og rëk mala nama." ¹¹ Lob mehöti su yoh vu bë sepa doğ Horek pin los dahis megevong yi natu mehö yohvu gëp Anutu mala rë. Gağ gägek neggëp lok Anutu-yi-kağiya bë, "Alam yohvu ayoj neya timu vu Anutu lom mëm sën denedo malaj-tumsën degwata." ¹² Rëk Horek su nër gägek rağ alam sën ayoj neya timu vu Anutu lo rë, gağ nër bë, "Mehöti sën nesepa lok Horek pin los dahis lo rëk medo mala-tumsën degwata."

¹³ Rëk hil su ayoh vu bë sepa doğ Horek pin los dahis

rë, om Horek nër bë hil rëk malad nama na verök yi. Rëk mu rëk nama, in Kerisi du hil gägek-nyëvewen-yi saga raq yah yi. Nebë saga, in dekevu wirek meneggëp loq Anutu-yi-ka-piya nebë, "Anutu nelë mehönön sën derekë raq kele lo paya." ¹⁴ Lom Anutu nevonö nebë saga in bë Kerisi gevongë beğägek semusën sën nenër vu Abraham wirek lo anon jaq. Gägek semusën sënë nebë rëk geqo alam-yu-ngwë nah vu yi geving. Genevonö in bë Anon Vabuung nam medo geving hil jaq sën hil ayod neya timu vu Kerisi.

Anutu Yi Horek Su Yoh Vu Bë Dahun Yi Gägek Semusën Sën Joo Vu Abraham Wirek Lo Na Rë

¹⁵ Arig lo, sa bë nanër gägek ti metahu jaq ngaa sën hil mehönön nehevongë vu dob lo rë. Bë mehöti najoo gägek venuh nabë nadiik loq mëm debo yi kupek gelek nalu lo losho yi alam, lob kevu megëp balam degelë, og mehö ngwë su yoh vu bë jesöo gägek vewen na, ma kevu yi gägek dus ngwë megelu doq na geving rë. ¹⁶ Lob gägek sën Anutu nër wirek lo, og nër raq Abraham bë, "luho yi mewis". Su dekevu bë "losho yi mewis" rë. Bë nabë saga og denanër jaq alam ngahi, gaq yik dekevu raq mehö timu bë, "luho yi mewis", lob sënë valek Kerisi. ¹⁷ Om gägek sën sa bë nanër lo nebë: Anutu joo gägek ving Abraham ggovek ya nebë saga beneggëp, loq mëm ngebek 430 maya lob mëm Anutu vonö Horek vu Moses. Rëk Horek sënë yö nahën neverup tamusën rot, om su yoh vu bë kevoğ gägek muğinsën sën Anutu joo vorot lo na benatu gägek meris rë. ¹⁸ Gaq nabë hil nanër nabë alam sën su dene-sepa loq Horek rë lo su deyoh vu bë degeqo Anutu yi gägek semusën sënë rë, og hil kevoğ gägek semusën sën Anutu joo ving Abraham muğinsën lo ya betu gägek meris. ¹⁹ Nebë saga, om maq nevonö Horek yam ving in va? Nevonö yam in bë nanër ngaa nipaya tato vu hil bena berup doq buk sën Abraham yi mewis ti berup lo. Yi mewis ti sën Anutu nenër gägek semusën raq yi lo. Lob angër denenër Horek saga vu Moses in bë geqo nam vu hil kenud lo. ²⁰ Rëk mu wirek og Anutu nevonö gägek semusën saga niröp vu Abraham, gangër los mehönön su deloq vu yi medenër rë.

Horek Yi Huk Bë Geqo Hil Nam Vu Kerisi

²¹ Om Horek maq neggerin Anutu yi gägek semusën benetu ngaa meris-a? Gaq ma! Bë Horek ti neggëp beyoh vu bë gevongë behil medo malad-tumsën og nivesa. Yik rëk gevongë behil natu mehönön yohvu. ²² Rëk ma, geti su nebë saga rë. Anutu-yi-ka-piya tatekin bë hil pin nehevongë ngaa nipaya meneggëp vu hil, om aggata timu neggëp. Bë hil ayod na timu vu Yesu Kerisi, og Anutu rëk gevongë yi gägek semusën saga vu hil banon jaq. ²³ Wirek sën gägek vonövingsën-yi yö nahën lo, og Horek tu ala bedeginengin hil. Rot beya verup loq buk sën Kerisi tatekin aggata vonövingsën-yi rangah vu hil lo. ²⁴ Horek tu ala menegin hil in bë geli hil na vu Kerisi, in hil ayod na timu vu yi lob mëm Anutu nanër hil nabë hil alam yohvu. ²⁵ Loq mëm

gwëbeng hil ayod neya timu vu yi, lom mëm Horek su nedeğinengin hil ggökin yah rë.

Sën Hil Ayod Neya Timu Vu Kerisi Lo Vonö Behil Atu Anutu Nalu

²⁶ Yönon, ham pin tu Anutu nalu in ham ayomin neya timu vu Kerisi. ²⁷ Log ham pin sën neripek bël raq Kerisi arë lo, ham tu Kerisi-yi-alam beham los nevonö ngaa neggëp ti. ²⁸ Beham su rëk basuh ham gökin nah nabë ham alam Yuda ma ham alam-yu-ngwë rë. Geham su rëk basuh ham nah nabë ham vahi og hur meris geham vahi og ala rë. Geham su rëk basuh ham menanër ham nabë, "Heq maluh gehamek avëh!" rë. Gaq ham pin netu alam degwa timu beham los Kerisi Yesu nedo revuh ti. ²⁹ Ham tu Kerisi-yi-alam om mëm ham tu Abraham yi mewis ving nebë saga, om ham rëk natök vu semusën pin sën Anutu baqo raq Abraham wirek lo geving.

Kerisi Yi Hur Hil Om Rëk Gevonö Behil Natu Anutu Nalu

4 Bë mehöti nanër borot nabë nalu rëk doq nah ben megeqo yi ngaa pin natu yi ngaa, rëk mu nalu yö nahën mahen, og yik su anon raq beqo pevis rë. Gaq yö nahën nedo nebë hur ti. ² Log ama lo mewa lo getatovaha bedeneğin yi rot beya neverup loq buk sën ama ggoin raq lo. ³ Log hil nebë saga. Hil nahën nado nebë hurmahen gehil su arig rë, lob ngaahur sën deneğin dob agi deneğinengin hil. ⁴ Rëk mu buk sën Anutu tung lo verup ggovek ya, lob vonö Nalu yam bavëh ti qo yi. Lob dahun yi gesepa loq Horek, ⁵ in bë doq vu hil mehönön sën Horek değinengin hil lo begeqo hil nah natu Anutu nalu.

⁶ Lob ham tu Anutu nalu ggovek, om sën nevonö Nalu yi Anon Vabuung yam menedo loq hil ayod, benevonö behil netahi bë, "Aba! nebë Amağ!" ⁷ Om su hong hur meris megenevonö huk vu ala ngwë rë, gaq getu Anutu nalu. Getu Anutu nalu om nër bë yi ngaa pin tu hong ngaa.

Paulus Kwa Ya Ngahi In Alam Galata

⁸ Wirek ham duğin Anutu, lob ham tu anutu-kungsën hir hur bedeneğin ham, rëk mu anutu-kungsën saga su sir anutu soğek rë.

⁹ Loq mëm gwëbeng sënë ham neraq Anutu ni ggovek ya-E mu maq sa nanër nabë Anutu neraq ham nimin-loq ham bë gwërin ham nah vu ngaahur meris nebë saga benatu hir hur gökin in va? Su deyoh vu bë degevonö ngaa nivesa ti vu ham rë, gesu deyoh vu bë dedoq vu ham rë. ¹⁰ Ham nahën nesepa loq meneqo hir buk los hir kwev mewis gesoda böp böp los ta mewis raq. ¹¹ Wöp-o! Sa vasap sa mesa nehevongë huk rot in ham rëk ma gesa huk anon ma!

¹² Arig lo! Ham sepa doq sa vahağ nabë sën sa nesepa loq ham vahamin wirek lo. Sa niğ raq wirek rëk ham su nevonö paya vu sa rë. Gaq niraqsën jom sa ahon besa nado ham nyëğ, lom senër Bengö Nivesa

vu ham nyédahis. ¹⁴ Niraksën saga vonğ huk böp vu ham, rëk ham su nimin nelëlin sa ma ham ruu demimin vu sa rë. Gağ ham ƙo sa rağ nebë Anutu yi angër ti, ma nebë Kerisi Yesu yö yök vu ham. ¹⁵ Lob ham kwamin vesa rot in sa, rëk gwëbeng og mağ nebë va? Yönon! Serağ ni bë wirek og ham kwamin paya in sa rot beham vonğin bë selupek malamin ġahis vër mebo vu sa!

¹⁶ Loğ nebë va? Ham nelë sa paya gwëbeng in senër ġağek anon ranğah vu ham ma va? ¹⁷ Loog serağ alam saga nij vorot bë deneğo ham rağ, rëk mu sir alam nij paya. Denevonğin bë hil basuh hil gemëm ham nimin dëlin sa geham napiik vu sir mu pangësën. ¹⁸ Sa su newağ nerağ in ham rë! Gağ nabë sa su medo geving ham rë galam vahi kwaj bo nabë dedoğ vu ham yönon, og sagağ nivesa. ¹⁹ Rëk naluğ lo! Sayoğ niğerus rot nebë sën ata vimeng in nalu beni nesang lo, in bë ham natu Yesu yi alam gökin nah. ²⁰ Sa hevongin bë sa medo geving ham loğ mëm seyoh vu bë nanër ġağek niröp vu ham. Rëk mu ma gesa kwağ neya ngahi bë sa gevong nabë va!

Ġağek Peggirinsën Rağ Hagar Lu Sara

²¹ Ham bë ġurek nah Moses-yi-horek babu beham sepa dok-a? Om ham gwengo ġağek sën Horek nër agi rë! ²² Neggëp loğ Horek nebë Abraham nalu luu. Luho yi hur avëh ti deko ngwë, geluho venë soğek yö deko ngwë. Venë soğek sënë og su hur avëh ti yi rë, gağ yö tu ala menegin yi. ²³ Lob nalu ngwë sën luho yi hur avëh deko lo, og deko nebë sën hil pin nehağo nalud lo. Gağ ngwë sën luho venë soğek deko lo, og luho deko sir, lob Anutu nevonğ benalu loğ in bë yi ġağek sën nër vorot lo anon jağ.

²⁴ Lob ġağek peggirinsën rağ ġağek sagi. Avëh luu sënë nebë ġağek luu sën Anutu joo vu mehönon lo. Hagar nebë Horek muğinsën sën Anutu vo vu alam Yuda ggëp Ƙedu Sinai wirek lo, beyi mewis lo detu Horek yi ngaa meris. ²⁵ Ƙedu Sinai nedo dob Arabia sën Hagar yi mewis lo yö hir dob lo, lob sënë nebë Yerusalem sën nedo dob agi. Lob Yerusalem sën nedo dob agi, losho yi mewis lo detu ngaa-dob-yi yi ngaa meris bedeginengin sir pin. ²⁶ Rëk mu Yerusalem ngwë sën nedo vavunë lo, og saga nebë Abraham venë soğek, gengaa ti su tu ala medeginengin yi rë. Lob avëh saga vonğ bë hil pin atad. ²⁷ In dekevu meneggëp loğ Anutu-yi-ƙapiya nebë:

“Hong avëh sën ġenare newam meris
gesu ġeko nalum ti rë lo,
kwam vesa rot!

Hong sën su ġenevimengin nalum ti rë lo.
Ayem jağ megenanër ranğah nabë ahëm nivesa rot!
In avëh sën regga ni nelëlin yi lo yi mewis rëk ngahij
sekë rot

kesuu avëh sën nedo ving regga lo hen.”

²⁸ Log arig lo! Ham nebë Isaak. Ham nebë hurmahen sën Anutu vonğ yam in bë ġağek semusën sën nër vorot lo anon jağ lo. ²⁹ Rëk hurmahen sën ata ƙo yi nebë hil atad deneğo hil pin lo nelë hurmahen ngwë

sën degwa vu Anon Vabuung lo paya wirek basis begö vu yi, lom yiğ gwëbeng nebë saga ving. ³⁰ Rëk mu dekevu Sara yi ġağek meneggëp loğ Anutu-yi-ƙapiya bë, “Gwetii hong hur avëh luho nalu dena in hur avëh nalu su rëk doğ nah böm geving sa naluğ rë, gağ rëk nama!” ³¹ Om arig lo, hil su nebë hur avëh nalu hil rë, gağ hil nebë venë soğek nalu hil.

Hil Sën Kerisi Ƙo Hil Vër In Ngaa Nipaya Lo Hil Su Malad Anonin Ngaa Nipaya Gökin

5 Kerisi ƙo hil vër in ngaa sën deginengin hil lo in bë hil su ağurek nah ngaa ti babu megegin hil nah gökin. Om ham bare niwëek geham su ġurek Horek babu medeginengin ham. ² Ham ngo! Sa Paulus sa bë nanër vu ham nabë: Nabë degerah* ham navimin, og Kerisi su rëk doğ vu ham rë, gağ rëk nama!

³ Lob sa bë nanër ġağek sënë vu ham gökin nah rë nabë: Bë ham gwerah* navimin, og ham rëk sepa doğ Horek megwevonğ noh vu pin geving. Rëk nabë ham kweyëh horek timu og ham rëk malamin nama. ⁴ Nabë ham kwamin bo nabë ham sepa doğ Horek in gevong meham natu mehönon yohvu, og ham kwehe ham vër in Kerisi-yi-alam. Om Anutu su rëk nanër ham nabë ham alam yohvu rë, gağ rëk nama. ⁵ Rëk Anon Vabuung neloğ vu hil behil nid wëek menavo kwad in buk sën Anutu nanër hil nabë hil mehönon yohvu jağ sën hil ayod neya timu vu Kerisi lo. ⁶ In hil sën Kerisi-yi-alam hil lo, nabë hil herah* navid ma hil su herah* navid rë, og sagağ ngaa meris besu neloğ vu hil rë. Gağ ngaa anon soğek nebë hil ayod neya timu vu yi, bahëd neving yi losho alam vahi pin sën ayoj neya timu vu yi lo. ⁷ Wirek ham nesepa loğ yi nivesa, loğ mağ re ggërin ham om sën gwëbeng ham su nesepa loğ ġağek anon rë-ë? ⁸ Anutu sën ggooin ham rağ lo su ggërin ham yah nebë saga rë! ⁹ Ngaa nipaya yiğ nebë yiist*. Ġağek nipaya mahen teka neloğ ya ham ti ti ayomin, lob denenër yoh vu ham pin lob nevonğ beham pin nimin paya nerağ. ¹⁰ Rëk Mehöböp vo niwëek vu sa besa kwağ nevo bë ham rëk gwevu ġağek nipaya saga na, gemëm hil sepa doğ kwa timu. Rëk mu alam sën denevonğ ġağek nipaya neverup loğ ham lo, nabë sir los arëj ma alam meris, og hir ngaa nipaya sënë neggëp vu sir berëğ degeğo nyëvewen doğ nah.

¹¹ Lob arig lo, alam sagi ahëj sengën vu sa, in senër bë Yesu diik rağ ƙelepeğo* in bë geğo hil nah vu Anutu. Gağ bë sa nanër nabë hil ġerah* navid in bë hil anah vu Anutu, og su rëk ahëj sengën vu sa rë, gesu rëk dedeginengin ngaa maggin jağ sa rë. ¹² Ham nanër vu alam sën denevonğ ġağek nebë agi neverup loğ ham lo nabë sahëğ neving bë degerah paya gedeketöv navij na!

¹³ Lob arig lo, Anutu ggooin ham rağ in bë geğo ham vër in ngaa sën deginengin ham lo. Rëk mu ham gwëgin ham nivesa geham su kwamin bo nabë neğo ham vër in Horek, om mëm ham gwevonğ ngaa sën ham malamin anonin lo jeggin jeggin noh vu kwamin. Gağ mu ham ahëmin geving ham beham ngo dahun ham. Ham su kwamin bo nyëvewen rë, gağ ham doğ

vu ham nyëmasën. ¹⁴ In hil nasupin Horek pin loḵ yah ḡaḡek timu sënë nebë: Ahëm geving alam sën denedo dus vu honḡ lo nabë sën nḡo ahëm neving honḡ!

¹⁵ Ham gwëgin ham nivesa. Gaḵ nabë ham medo nanër ham menakwër yalek doḵ ham ayomin, og ham rëḵ basap ham beham kwetëḵin ham genyëḡ ḡëp meris.

Anon Vabuung Yi Nḡaa Los Hil Nḡaa Muḡeng

¹⁶ Om sa nanër vu ham nabë: Nabë ham sepa doḵ Anon Vabuung megeḡin ham, og ham su rëḵ malamin anonin nḡaa nipaya meham gwevonḡ rë. ¹⁷ In hil nemalad anonin nḡaa sën Anon Vabuung nelë bë su yoh vu rë lo, log Anon Vabuung ahë neving bë hil ḡevonḡ nḡaa nivesa sën hil ayod ninelëlin lo. Luho medo dene-sis begö vu sir, om ham su yoh vu bë rëḵ gwevonḡ nḡaa nivesa sën ham kwamin nevo lo banon jaḵ rë.

¹⁸ Rëḵ mu nabë ham nesepa loḵ Anon Vabuung, og Horek su neḡin ham rë.

¹⁹ Lob nḡaa sën hil nemalad anonin lo nebë sënë: Hil nehevongḡ baggëb, gehil nehevongḡ nḡaa sën su yoh vu rë lo, gehil kwad nevo nḡaa jeggjin jeggjin raḵ nḡaa sën alam denevun sir in lo. ²⁰ Hil kwad neya vu nḡaa vahi kesuu Anutu, hil nehevongḡ parahek los ḵatoongḡ. Hil nevasuh hil menasis begö vu hil vewen vewen, hil nanër hil, hil ayod nesis yi, hil ahëd sengën menehevongḡ paangḡ. Hil nevengwëngḡ raḵ nḡaa nipaya vun-sën in bë ḡaḵo hil jaḵ, hil nemehoo hil, hil nevasuh hil.

²¹ Hil nehälë mehö ngwë paya in nḡaa nivesa töḵ vu sir, hil nanum bël menḡëës meneḵeyevin, hil nehevongḡ nos böp los nanum benehevongḡ raro nipaya gengaa jeggjin jeggjin, log hil nehevongḡ nḡaa nipaya aggagga pin nebë saga ving. Lob sa bë nanër vu ham gökin nabë sën senër vu ham wirek lo nabë: Alam sën denevonḡ nḡaa nebë aga, og su rëḵ dedoḵ na Anutu-yi-nyëḡ bedemedo geving yi rë. ²² Rëḵ mu Anon Vabuung tahu hil loḵ nḡaa nebë sënë: Hil ahëd geving hil, hil medo los kwad vesa, hil ayod ḡëp revuh, hil su abo doḵ nipaya nyëvewen, hil kwad bo mehö ngwë madok vu sir, hil napiiḵ vu nḡaa nivesa, hil ḡevonḡ niröp noh vu sën hil nanër lo. ²³ Hil malad yes, hil najom hil ahon in nḡaa nipaya. Gaḵ horek ti su neggëp in bë nanërin nḡaa nebë sënë rë.

²⁴ Lob mehönon sën detu Kerisi-yi-alam lo, og desis nḡaa sën malaj anonin lo los nḡaa nipaya sën ayoj nevu nevu in lo raḵ ya ḵelepeḵo* in bë nama na. ²⁵ Anon Vabuung nevo niwëëḵ vu hil, lob hil ayoh vu bë sepa doḵ nḡaa nivesa, om hil aḡurek babu mesepa doḵ vaha jaḵ buk pin. ²⁶ Hil su sepa doḵ nḡaa sën ḡeḵo hil arëd jaḵ lo, gehil su ḡevonḡ bemehö ngwë ahë sengën jaḵ, gehil su ḡalë mehö ngwë sën alam vahi denëḵo sir raḵ lo paya.

Hil Adoḵ Vu Hil Arid Lo Sën Denetöḵ Raḵ Maggin Lo

6 Arig lo! Bë ham ti gevonḡ nḡaa nipaya ti beham jaḵ ni, og ham sën nesepa loḵ Anutu niwëëḵ lo

tato aggata niröp vu yi. Rëḵ mu ham gwevonḡ nabë saga los malamin yes. Geham su gwëḵo ham jaḵ, gaḵ ham gwëgin ham, in nḡaa nipaya rëḵ pelëpin ham beham rëḵ bës geving. ² Ham doḵ vu ham vewen vewen beham kwerë maggin sën netöḵ vu ham lo. Ham gwëvonḡ nabë saga in ham gwevonḡ noh vu Kerisi yi horek. ³ In nabë mehö meris ti kwa bo yi nabë yiḵ mehö-los-bengö ti, og mehö saga nekuung in yi. ⁴ Rëḵ mu alam pin yö deseggi hir huk medejaḵ ni rë, loḵ mëm nabë nivesa og mëm kwaj vesa in, gaḵ su degeḵo sir jaḵ in nabë dekesuu mehö ngwë. ⁵ In Mehöböḵ rëḵ seggi hil pin ti ti in hil nḡo hil huk sën hil nehevongḡ lo.

⁶ Log ham doḵ vu ham alam sën denenër Anutu yi ḡaḡek vu ham lo jaḵ nḡaa navij yi. ⁷ Ham su gwëkuung in ham! In hil su ayoh vu bë tetuhin Anutu rë, gaḵ rëḵ gevonḡ nyëvewen vu hil noh vu nḡaa sën hil nehevongḡ lo. ⁸ Bë mehöti sepa doḵ nḡaa nipaya sën mala anonin lo, og rëḵ natöḵ jaḵ nyëvewen nipaya bemala nama. Gaḵ nabë sepa doḵ Anon Vabuung megevonḡ nḡaa nivesa, og rëḵ ḡeḵo nyëvewen nivesa vu Anon Vabuung bemedo mala-tumsën degwata. ⁹ Om hil su nid tebö in nḡaa nivesa. In nabë hil su seḵëd nama in rë gehil ḡevonḡ niwëëḵ, og hil rëḵ ḡaḵo nyëvewen nivesa doḵ nah vu tamusën. ¹⁰ Om nabë aggata neggëp behil ayoh vu bë ḡevonḡ nḡaa nivesa vu mehö ngwë, og hil ḡevonḡ. Hil adoḵ vu mehönon pin nabë saga, rëḵ mu hil kwad bo hil arid lo sën ayoj neya timu vu Yesu lo namuḡin kesuu alam dahis.

Paulus Kwa Vesa In Sën Kerisi Diik Raḵ Ḷelepeḵo

¹¹ Log ham gwelë ḡaḡek dus ti sën agi nivesa! Yiḵ sengö ḵevu raḵ nemaḡ niröp gesa ḵevu böpata!

¹² Alam sën denevonḡin bë ham gwerah* navimin lo denevonḡ nebë saga in bë alam vahi degelë sir nivesa medegeḵo sir jaḵ. Log denevonḡ saga in bë denoh nenga in nḡaa maggin sën netöḵ vu alam sën denenër bë Kerisi diik raḵ ḵelepeḵo* in hil lo. ¹³ Yönon, denerah* navij, rëḵ mu su denesepa loḵ Horek pin rë gema. Gaḵ denevonḡin bë ham gwerah* navimin in bë yö denanër hir huk rangah medegeḵo sir jaḵ in. ¹⁴ Rëḵ sa, og sa nehako sa raḵ in nḡaa timu sënë nebë: Hil Mehöböḵ Yesu Kerisi diik raḵ ḵelepeḵo*, lob vonḡ bengaa dob yi su yoh vu bë najij sa gökin rë. Lob sa su rëḵ malaḡ anonin nḡaa dob yi gökin nah rë. ¹⁵ In mehöti sën tu Yesu Kerisi yi alam raḵ lo, nabë rah* navi ma su rah* navi rë, og sagaḵ nḡaa meris, gaḵ nḡaa anon nebë mehö saga tu mewis raḵ. ¹⁶ Lob alam pin sën kwaj nevo ḡaḡek agi bedenesepa loḵ lo, og Anutu kwa gevonḡin sir begevongḡ bayoj ḡëp revuh, in detu alam Israel raḵ.

¹⁷ Om mehöti su ḡeḵo ḡaḡek saga jaḵ gökin nah. Alam denevonḡ rii raḵ sa in Yesu yi hur sa, bebeḡö niben neggëp loḵ sa navig vorot beyiḵ ggovek saga.

¹⁸ Arig lo, hil Mehöböḵ Yesu Kerisi gevonḡ semusën vu ham anomin. Yönon.

EPESUS

1 Sa Paulus sën Anutu ggooin sa raḵ in bē sa natu Kerisi yi sinarē. Sa kevu ḵapiya sēnē yōk vu Anutu-yi-alam ham sën ham ayomin neya timu vu Kerisi menepiḵ vu lo. ² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonḡ semusēn vu ham beham ayomin gēp revuh.

Anutu Vo Semusēn Pin Vu Hil Raḵ Kerisi

³ Hil ḡaḵo hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu arē jaḵ in vonḡ Kerisi yam, lom ḵo yaḡek yi semusēn nivesa vesa pin sën nelōḵ vu hil anod lo yam vu hil. ⁴ Yōnon, yō ggooin hil raḵ wirek gesēn su tung yaḡek los dob rē geyō nahēn lo. Ahē neving hil beggooin hil raḵ betato hil bē hil natu Yesu yi alam gehil natu mehōnon nid rōpsēn, gesu gelē nabē nḡaa nipaya gēp vu hil. ⁵ Geyō kwa vo wirek ving bē rēḵ semu hil nabē sēnē, lom nēr vorot bē Yesu Kerisi rēḵ geḵo hil nah vu yi lom mēm nanēr hil nabē nalu hil. ⁶ Hil su nehevonḡ nḡaa nivesa ti in bē mēm gevonḡ nabē saga doḵ nah vu hil rē, ḡaḵ ahē neving Nalu Yesu om sën nevonḡ vu hil nyē-masēn, om hil ḡaḵo arē jaḵ na vavunē rot.

⁷ Log Nalu sagi keseh niḵōḵ ya in bē kevoh hil nḡaa nipaya na gesu gēp vu hil, log mēm geḵo hil nah vu Anutu. ⁸ Lob nevonḡ yi semusēn sēnē böpata rot vu hil gesu neggulin rē. Genevo kwa los netateḵin ḡaḡek degwa vu hil ving. ⁹ Tateḵin ḡaḡek sën kwa nevo wirek beyō neggēp vunsēn vu yi lo vu hil. ¹⁰ Nebē, buk govek na rē, loḵ mēm Kerisi natu ala bengupin nḡaa pin je-vuh ti bedegevek babu. Nḡaa pin vu yaḡek genḡaa pin vu dob.

¹¹ Lob Anutu nevonḡ nḡaa pin banon nerak neyoh vu yō kwa, om kwa vo wirek benēr vorot bē Kerisi rēḵ geḵo hil nom behil natu yi alam. ¹² Ggooin he alam Yuda raḵ wirek loḵ sën Nalu yō nahēn gesu yam dob rē lo, in bē he kwamin bo Kerisi megeḡin yi. Lob saga neḵo Anutu arē raḵ benetato niwēēk ranḡah vu mehōnon. ¹³ Loḵ mēm gwēbeng sēnē ham alam-yu-ngwē nenḡo ḡaḡek anon ving beham hurek babu. ḡaḡek anon sēnē nebē Bengō Nivesa sën tateḵin vu ham nebē Anutu ro aggata in bē geḵo ham nah vu yi lo. Ham vonḡ ving ggovek, loḵ mēm Anutu vonḡ Anon Vabuung yam beloḵ ya nedo ham ayomin yoh vu sën nēr vorot lo, in bē tato nabē yi alam ham. ¹⁴ Lob Anon Vabuung saga netato ranḡah bē Anutu baḡo hil tu yi alam ggovek ya. Geyō rēḵ medo tato nabē sēnē in geḵo Anutu arē los niwēēk jaḵ. Rot bena berup doḵ buk sën anon jaḵ bAnutu geḵo hil nah medo geving yi lo.

Paulus Jom Raḵ Bē Anutu Bo Kwa Vu Alam Epesus

¹⁵ Nebē saga lom sa hanḡo bē ham ayomin neya timu vu Mehöböp Yesu geham ahēmin neving yi alam.

¹⁶ Lom sa ahēḡ nivesa rot vu Anutu in ham buk geranḡah, mesa medo najom raḵ in ham gesa su ne-hevuu rē. ¹⁷ Sa medo najom raḵ nebē hil Mehöböp Yesu Kerisi yi Anutu sën Ama los niwēēk lo gevonḡ beham natu alam los kwamin beham jaḵ ḡaḡek los degwa ni beham jaḵ Kerisi ni nivesa.

¹⁸ Lob sa najom raḵ ving bē gevonḡ beyi ḡaḡek gēp ranḡah vu ham beham jaḵ ni, gemēm ham jaḵ ni geving nabē ham nevo kwamin in yi menedo. In ggooin ham raḵ in bē ham natu yi alam bemedo geving yi gēp yaḡek. Log vonḡin bē gevonḡ yi nḡaa nivesa los arē arē nḡahiseḵē rot vu ham. ¹⁹ Log sa bē ham jaḵ ni nabē Anutu niwēēk böpata rot kesuu nḡaa vahi pin, log nevonḡ niwēēk saga vu hil ving behil ayod neya timu vu yi. Nebē sën vonḡ nḡaa niwēēk böpata ²⁰ sën ḵo Kerisi vēr in alam-diiḵsēn bevesa loḵ yah, betunḡ yi ya nedo nema vesa ggēp yaḡek lo. ²¹ Lob tu ala mekesuu alam böp los ggev genḡaa los arēj, genḡaa niwēēk pin sën denedo yaḡek babu lo. Yōnon, kesuu nḡaa pin sën arēj neggēp vu dob agi, gesēn arēj rēḵ berup gēp Buk-tamusēn lo. ²² Log Anutu tung nḡaa pin loḵ ya nema ggovek ya bevonḡ tu Kerisi-yi-alam pin hir yuseḵē in nḡaa pin ala yi. ²³ Lom vonḡ bē Kerisi-yi-alam pin detu Kerisi navi, lob Kerisi sën nedo loḵ nḡaa pin vu yaḡek los dob lo nedo loḵ yi alam pin ti ti ving benero sir yoh vu kwa.

Hil Bē Rēḵ Malad Nama Rēḵ Kerisi Luḵ Yam In Hil

2 Lob wirek ham bē rēḵ malamin nama na verōḵ yi in ham nekweyēh ḡaḡek los nevonḡ nḡaa nipaya. ² In ham nesepa loḵ aggata-dob-yi. Ham nevonḡ nḡaa nipaya geham nengamin yes vu memō nipaya hir ala Satan sën tu ala menēgin nḡaa pin sën neggēp yaḡek babu los dob lo. Gememō sēnē yō nahēn nevonḡ huk loḵ alam sën su nengaj yes vu Anutu rē lo ayoj. ³ Wirek og hil naha raḵ sir gehil medo nesepa loḵ nḡaa sën hil ahēd neving lo menehevonḡ. Hil nḡo nesepa loḵ nḡaa los ayo nevu nevu sën hil kwad nevo los hil malad anonin lo, gehil su kwad nelah loḵ rē. Lob Anutu ahē sengēn vu hil rot wirek bevonḡin bē kevoh hil na. Nebē sën nahēn ahē sengēn vu alam vahi bevonḡin kevoh sir na agi, in nahēn denesepa loḵ nḡaa nebē sagi. ⁴ Rēḵ mu Anutu mehō kwa vonḡinsēn degwa lob kwa pe-sivin hil pangsēn rot. ⁵ In hil nḡaa nipaya tato bē hil rēḵ

malad nama, rëk ma gAnutu vonğ behil atu mewis nebë sën vonğ beKerisi vesa loğ yah bekedi rağ yah vu bedub lo. Ɔo hil yah vu yi nyëmasën, gağ su vonğ loğ yah hil nğaa nivesa ti rë. ⁶ Hil atu Yesu-yi-alam lom Anutu Ɔo hil rağ ving yi benër vorot bë hil rëk medo doğ ti gëp yağek. ⁷ Nevonğ nebë saga in bë alam degelë degwata los degwata vu Buk-tamusën nabë Anutu mehö semusën degwa yönon rot, in nevonğ nğaa nivesa saga vu hil degwa rağ Kerisi Yesu. ⁸ Ham su yoh vu bë gwevonğ nğaa ti doğ nah in gweƆo ham vër in ham nipaya nyëvewen rë. Gağ mu Anutu semu ham rağ sën ham ayomin neya timu vu Yesu lo, bevonğ ham vër nyëmasën. ⁹ Degwa su neggëp vu nğaa nivesa sën ham nevonğ lo in bë ham rëk gweƆo arëmin jağ rë. ¹⁰ In Anutu nesemu hil yoh vu yö kwa. Nevonğ behil atu Kerisi-yi-alam in bë hil gevonğ huk nivesa vesa sën kwa vo wirek benër vorot bë hil gevonğ lo.

Kerisi Supin Alam Yu Luu Detu Yu Timu

¹¹ Om ham su kwamin birek in sënë: Wirek ham navimin tato ham nebë ham alam-yu-ngwë. Log alam sën denerah* navij lo denenër ham bë 'alam sën su denerah* navij rë' lo. ¹² Og vu buk saga ham su nevo kwamin in Kerisi rë, gağ alam Israel denelë bë ham alam-yu-ngwë, log gağek sën Anutu joo rağ sir lo, og su joo rağ ham ving rë. Log ham su nevo kwamin in nğaa nivesa ti menegin nebë alam Israel rë, gAnutu soğek su nedo ving ham in bë doğ vu ham rë. ¹³ Rëk mu mëm gwëbeng sënë og ham sën nedo adingnë wirek lo yam dus vu he Israel, in Kerisi keseh niğöğ in ham. ¹⁴ In netu hil mehö-mamer-yi in bë hil medo jevuh ti, lob supin he alam Yuda ving ham alam-yu-ngwë yam. Log kevoh Ɔatum sën neruu hil lo ya gesupin hil behil atu alam degwa timu. ¹⁵ In degwa nebë vasap navi bediik mekevoh gağek sën nevonğ behil nehalë hil paya lo ya. Gağek sën kevoh ya-ë, og yiğ Horek sën nedeğinengin gağek ngahisekë rağ he menenërin nğaa vahi vu he ving lo. Log nevonğ nebë sagi in bë he Yuda geham alam-yu-ngwë behil natu yö yi alam mewis degwa timu bemedo jevuh ti. ¹⁶ Yönon, diik rağ kepepeƆo* in bë gevonğ behil natu anon timu beğağek sën neggëp vu hil lo nadiik na, loğ mëm geƆo hil pin doğ ti nah vu Anutu. ¹⁷ Om sën Ɔo Bengö Nivesa mamer-yi beyam nër. Vonğ mamer vu ham sën nedo adingnë lo, gevu he sën nado dus lo ving. ¹⁸ Yönon, Yesu vonğ behil yu luu ayam loğ ti vu Ama, gevonğ Anon Vabuung yam Tatekin aggata vu hil.

Hil Sën Kerisi-yi-alam Lo Og Hil Atu Anutu Yi Dub Soğek

¹⁹ Nebë saga om gwëbeng sënë ham su nebë alam-yu-ngwë los alam nenga nenga rë. Gağ ham tu Kerisi-yi-alam geyi nyëğ tu ham nyëğ, geham nebë alam sën denedo loğ Anutu yi begganğ ving yi. ²⁰ Log ham nebë begganğ sën Anutu lev, gemudeng sën ham nare rağ nebë alam sinarë nyëdahis losho alam-denenër-

gağek-ranğahsën. GeYesu tu degwasekë nebë gelonğ niwëek sën begganğ nyëketu yi. ²¹ Lob gadu begganğ sekë pin ahon bebbegganğ anon pin köpeğ, lob begganğ saga tu dub vabuung yönon betu Mehöböp yi nğaa. ²² Log Kerisi-yi-alam ham, lob ham nebë begganğ sekë sën delev begganğ rağ beham tu Anutu yi dub in Anon Vabuung doğ medo.

Paulus Yi Huk Bë Nanër Bengö Nivesa Vu Alam-yu-ngwë

3 Nebë saga, om sën sa Paulus seya nado Ɔarabus in sën senër Yesu Kerisi ranğah vu ham alam-yu-ngwë lo. ² Mağ ham ngo ggovek bë Anutu vo gağek semusën sën vonğin bë nanër vu ham lo vu sa in bë sa gağo nöğ vu ham. ³ Log yiğ tato gağek sën neggëp vunsën wirek lo ranğah vu sa, yoh vu gağek dus sën sa kevu yök vu ham wirek lo. ⁴ Om nabë ham natevin, og ham yoh vu bë jağ ni nabë serağ Kerisi yi gağek sën neggëp vunsën wirek lo ni. ⁵ Anutu su Tatekin gağek sënë vu alam sën denedo dob wirek lo ti berak ni rë. Gağ gwëbeng og Anon Vabuung Tatekin vu Anutu yi sinarë los yi alam-denenër-gağek-ranğahsën mederağ ni. ⁶ Log gağek sënë nër bë Yesu Kerisi vonğ Bengö Nivesa yam in bë ham alam-yu-ngwë doğ nam geving he alam Yuda behil natu alam degwa timu. Lob gağek sën Anutu joo wirek bë gevonğ vu he lo, og vonğ vu ham ving.

⁷ Lob Anutu vonğ semusën vu sa nyëmasën rağ yö yi niwëek, gevonğ besetu yi hur in bë sa nanër Bengö Nivesa sënë ranğah. ⁸ Gağ sa mehö niğ paya gAnutu-yi-alam pin nijvesa kesuu sa. Rëk vonğ semusën anon saga loğ yam sa nemağ nyëmasën, in bë sa nanër Kerisi yi nğaa anon nivesa sën nevonğ in bë doğ vu alam-yu-ngwë lo ranğah vu sir. ⁹ Log sa Tatekin vu mehönon pin nabë Anutu vonğ gağek sën neggëp kesii wirek lo töğ yam ranğah banon rağ nebë sënë. In gağek sagi yö neggëp kesii loğ Anutu ayo vu buk sën tung dob lo rot begwëbeng. ¹⁰ Neggëp kesii wirek in bë nğaahur hir ggev los nğaahur nij wëek vu yağek babu degelë Kerisi-yi-alam gwëbeng sagi medejağ ni nabë Anutu mehö kwa böp kesuu sir pin. ¹¹ In yö kwa vo nyëdahis meneggëp loğ ayo vorot bë hil Mehöböp Kerisi Yesu rëk gevonğ nğaa sënë banon jağ. ¹² Hil ayod neya timu vu Yesu om sën hil su nahöning in Anutu mala rë, gağ hil naha rağ yi los najom rağ ya vu yi nebë sën hil atu yi alam niröp lo. ¹³ Om sën sa bë nanër vu ham nabë ham su newamin jağ geseğemin nama in nğaa maggin sën nedeğinengin sa lo rë. Gağ mu ham napisek in nğaa saga töğ vu sa, in netöğ vu sa rağ degwa sën sa nehağo Bengö Nivesa yök vu ham lo.

Paulus Vonğin Bë Alam Epesus Dejağ Ni Nabë Kerisi Ahë Neving Sir

¹⁴ Om sën sa najom rağ in ham pangsën geneketağ vu hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu bë doğ vu ham. ¹⁵ In alam yağek-yi los dob-yi pin degwaj yi. ¹⁶ Sa najom rağ vu yi nebë: Nğaanon los niwëek nivesa pin neggëp

vu yi, om gevonḡ Anon Vabuung nõk vu ham in bo ḡadu doḡ ham ayomin beham bare niwëëk. ¹⁷ Gesa najom raḡ nebë: Ham ayomin na timu vu Kerisi, lom mëm yõ rëḡ medo doḡ ham ayomin. Lob ham jaḡ ni nabë Anutu ahë neving ham rot, bemëm ham bare niwëëk jaḡ degwa saga, nabë sën kele ḡeḡa neluḡ ya dob benare niwëëk. ¹⁸ Bemëm ham los Anutu-yi-alam pin rëḡ jaḡ ni nabë Anutu ahë neving hil pangšën raḡ buk pin kesuu nḡaa vahi pin, gesu mala nenga in hil ma ni nelëlin hil rë. ¹⁹ Gesa najom raḡ bë ham jaḡ ni nabë Kerisi ahë neving hil rot kesuu nḡaa pin sën hil mehõnon naraḡ ni lo. Om mëm Anutu rëḡ doḡ medo ham ayomin begevongḡ beham nabë yi, genḡaa nipaya ti su ḡëp vu ham. Gaḡ ham gwevonḡ nḡaa pin nabë sën Anutu nevonḡ lo.

²⁰ Log hil ḡaḡo Anutu arë jaḡ, in yõ yoh vu bë gevonḡ nḡaa böp böp vu hil kesuu nḡaa pin sën hil ayoh vu bë ḡetaḡ in los kwad bo lo. Nevonḡ nḡaa nebë saga raḡ yõ niwëëk sën nevonḡ huk loḡ hil ayod lo. ²¹ Nebë saga om hil sën Kerisi-yi-alam hil lo, og hil los Kerisi Yesu nõgo medo ḡaḡo Anutu arë jaḡ noh vu buk pin degwata los degwata. Yõnon.

Hil Sën Kerisi-Yi-alam Hil Lo Atu Kerisi Anon

4 Sa nado ḡarabus in Mehõböp yi mehõ sa. Om sa bë nanër vu ham nabë Anutu ggooin ham raḡ, om ham gwevonḡ nḡaa pin nivesa noh vu sën kwa nevo bë yi alam degevongḡ lo. ² Ham su gweḡo ham jaḡ, gaḡ ham malamin yes beham nahubin ham, geham najom ham ahon geham su bo doḡ nḡaa nipaya sën ham vahi denevonḡ vu ham lo, gaḡ ham ahëmin geving ham. ³ Ham nimin wëëk in ham su basuh ham, gaḡ ham medo jevuh ti nabë sën Anon Vabuung ahë neving bë ham gwevonḡ lo. In nabë ham gwelë ham nivesa bemedo jevuh ti, og saga rëḡ naduu ham ahon beham natu degwa timu. ⁴ In yik hil atu anon timu, geyik Anon Vabuung timu nedo, log ham bo kwamin in sën Anutu ggooin ham raḡ lo. ⁵ Kë! Yik hil Mehõböp timu nedo, gehil nehevongḡ ving ggëp ti, gehil naripek bël ggëp ti. ⁶ Log yik hil Anutu timu nedo. Hil pin Amad yi, genetu hil pin alad, genevonḡ behil pin nehevongḡ yi huk, genedo loḡ hil pin ayod. ⁷ Rëḡ Kerisi vo yi semusën ti ti ggelek hil pin, behil haḡo nyëmasën yoh vu yõ kwa. ⁸ Yoh vu sën dekevu meneggëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo nebë:

“Kesuu alam sën denesis begõ vu yi lo beduu sir ahon, log mëm raḡ yah vavunë bevo semusën ggelek mehõnon nyëmasën.”

⁹ Rëḡ ḡaḡek sën nër agi bë raḡ yah vavunë om saga maḡ tato bë luḡ yam dob sën neggëp ḡebinë agi muḡin. ¹⁰ Gaḡ mehõ sën luḡ yam lo, yik mehõ sën raḡ yah vavunë mekesuu yaḡek teb pin lo, lob raḡ yah vavunë in bë natu ala megeḡin nḡaa pin.

¹¹ Log vo semusën aggagga vu yi alam nebë sënë: Vahi denetu sinarë, gevahi denetu alam-denenër-ḡaḡek-rangahsën, gevahi denëḡo loḡ nyëḡ medenenër Bengõ Nivesa vu alam dahis. Vahi denëḡin Kerisi-yi-

alam gevahi denetu tatovaha. ¹² Nevonḡ yi semusën ggelek nebë sënë in bë Anutu-yi-alam pin denatu anon timu medegevonḡ yi huk mededoḡ vu sir, geKerisi-yi-alam nḡahijsekë jaḡ bedebare nijwëëk. ¹³ Rot behil pin gevonḡ geving ḡaḡek ḡëp ti, gehil pin ajaḡ Anutu nalu ni, lob mëm hil natu mehõnon yohvu nabë Kerisi sën mehõ yohvu geniröp los dahis lo. ¹⁴ Rëḡ mu hil su medo gevonḡ ngõḡ ngõḡ nabë hurmahen. Bë hil gevonḡ nabë saga, og mehõnon pin hir ḡaḡek sën kwaj nevo medenenër lo rëḡ geḡo hil nah menom nabë sën sanḡ neḡo kele nema los ris. Mehõnon kuungsën rëḡ dekepë hil galam nijpaya los kwaj rëḡ detetuhin hil.

¹⁵ Rëḡ mu nabë hil ahëd geving hil benanër ḡaḡek anon mu, og hil rëḡ nabë Kerisi behil gevonḡ nḡaa pin nabë sën nevonḡ lo, geyõ rëḡ natu yuseḡë begeḡin hil pin. ¹⁶ Saga nebë sën yuseḡë nesupin mehõti ni len ti ti pin in bë semu anon jaḡ. Gehil pin ti ti nebë telitek meneloḡ vu anon bevo niwëëk vu navi. Gelen ti ti nevonḡ huk agga ti ti yoh vu sir. Gemëm ahëj neving sir mesir böp neraḡ loḡ ti medenare niwëëk medenetu anon timu.

Kerisi-yi-alam Desepa Doḡ Aggata Mewis

¹⁷ Ham tu Mehõböp yi alam om sa bë nanër niwëëk vu ham nabë ham su gwevonḡ nḡaa jeggin jeggin nabë sën alam dahis denevonḡ lo. In su denesepa loḡ nḡaa anon rë, gaḡ kwaj nevo nḡaa meris meris mu.

¹⁸ Alam saga og denedo loḡ malakenu, om sën su deyoh vu bë deseggi ḡaḡek medejaḡ degwa ni rë. Anutu vonḡin bë gevonḡ medemedo malaj-tumsën rëḡ ma gedenedo adingnë, in ayoj ni tebõ in yi gesu deneraḡ ni rë. ¹⁹ Alam dahis og su deyoh vu bë deseggi nḡaa nipaya los nḡaa nivesa medejaḡ ni rë, om sën deggërin sir yah bemedo mekwaj nevo nḡaa sën maluh los avëh denevun sir in lo mu pangšën. Log malaj anonin nḡaa nipaya pin bedeneya vu pangšën. ²⁰ Rëḡ Kerisi su nër bë ham gwevonḡ nabë sënë rë. ²¹ Ma maḡ ham su nõgo Kerisi yi ḡaḡek anon sën he netahu ham loḡ lo rë?

²² ḡaḡek sënë nebë ham naḡah nḡaa muḡengsën sën ham nevonḡ wirek lo vër in ham, geham gwevu ham ayomin wirek-hen-yi na. In nḡaa muḡeng og nesepa loḡ nḡaa nipaya sën ham malamin anonin lo, genevonḡ beham nimin paya neraḡ. ²³ Om ham ayomin mewis jaḡ geham kwamin bo nḡaa nivesa mu. ²⁴ Geham jöp ḡaḡek anon niröpsën-yi los vabuung doḡ nah ham, beham natu mewis jaḡ benimin nabë Anutu. ²⁵ Hil atu alam degwa timu om ham gwevu ḡaḡek lah-sën vun los ḡaḡek kuungsën pin na, geham nanër ḡaḡek los anon mu vu ham. ²⁶ Bë ham ahëmin sengën og ham gweḡin ham nivesa in nḡaa nipaya rëḡ ḡëp vu ham, gaḡ ham ahëmin nakul beham gwero ḡaḡek pevis gehes mala su duḡ na. ²⁷ In nabë nama og ham rëḡ tateḡin aggata vu Memõ Nipaya Satan berëḡ kepë ham. ²⁸ Log mehõ sën neggodeḡ nḡaa lo, og su godeḡ nḡaa ti gökin nah. Gaḡ yõ sero huk ti megevongḡ jaḡ nema niröp in geḡo monë teka jaḡ medoḡ vu yi, gerëḡ doḡ vu mehõ ngwë sën neraḡ vu in nḡaa lo geving.

²⁹ Log ham su nanër gägek jeggim jeggim berup ham avimin. Gaḱ ham boseḱ menanër gägek nivesa mu in doḱ vu alam sën denenḱo lo mesemu sir. ³⁰ Anutu yi Anon Vabuung loḱ ya nedo ham ayomin in bë tato namuḱin behil ajaḱ ni nabë Anutu rëḱ geḱo hil vër in nḱaa nipaya nyëvewen behil anah medo geving yi. Om ham su gwevonḱ bAnon Vabuung ayo maggin jaḱ. ³¹ Ham su gwelë mehö ngwë paya, geham su ahëmin sengën jaḱ, geham su gwevonḱ paanḱ, geham su nanër pelësën jaḱ mehö ngwë, geham su ahëmin nipaya vu mehö ngwë. ³² Gaḱ ham gwelë ham nivesa, geham doḱ vu ham. Log ham su kwamin bo nḱaa nipaya sën mehö ngwë denevonḱ vu ham lo. Gaḱ ham kwevoh na nabë sën Anutu kwa nevo Kerisi benekevoh ham nḱaa nipaya ya lo.

Hil Sepa Doḱ Nḱaa-Ranḱah-Yi

5 Anutu ahë neving ham beham tu nalu lo, om ham sepa doḱ vaha begwevonḱ nḱaa noh vu sën Anutu nevonḱ lo. ² Log ham medo gwevonḱ nḱaa los ahëmin geving mehönön pin, nabë sën Kerisi ahë neving hil beloḱ yah hil bed lo. Lob saga rëḱ natu seriveng nabë seriveng reggu nivesa sën denevesi in reggu nivesa berup na vu Anutu lo.

³ Log baggëb los nḱaa ningöhek sën hil navun hil in lo, genḱaa nipaya sën ham ayomin nevu nevu in lo, og ham sën Kerisi-yi-alam ham lo, ham su bengwëḱ jaḱ, in sagaḱ su yoh vu rë. ⁴ Ham su nanër gägek nipaya paya berup avimin, geham su severin gägek kwamasën-yi, geham su nanër gägek jeggim jeggim sën su yoh vu rë lo genanöp in. In nḱaa nebë saga og su yoh vu bë ham gwevonḱ rë, gaḱ ham nanër ham kwamin vesa vu Anutu in nḱaa nivesa vesa pin sën nevonḱ vu ham lo. ⁵ In ham raḱ ni ggovek bë mehö sën neggodeḱ avëh avö, gemehö sën nevonḱ nḱaa ningöhek, gemehö sën ahë neving baggëb benevonḱ jeggim jeggim lo, sënë nebë nesepa loḱ nḱaa kuungsën wirek hen nebë jepö los nyëḱ gebus beḱo arëḱ raḱ, og alam nebë sënë su deyoh vu bë dedoḱ na Kerisi luho Anutu hir nyëḱ rë. ⁶ Ham su gwebë nengamin vu alam sën denevonḱin bë detetuhin ham beham gwevonḱ nḱaa nipaya lo. In Anutu ahë sengën vu alam sën denekeyëh aye medenevonḱ nḱaa jeggim jeggim nebë agi, log rëḱ bo nyëvewen vu sir geving. ⁷ Om ham los su gwebë doḱ ti. ⁸ In ham nedo loḱ malaḱenu wirek, rëḱ gwëbeng og Mehöböp nevonḱ beham nedo loḱ ranḱah, om ham gwevonḱ nḱaa pin nabë alam sën denedo loḱ ranḱah lo. ⁹ In alam sën denedo loḱ ranḱah lo, og denevonḱ nḱaa nivesa mu los nḱaa yohvu, gedenesepa loḱ gägek anon. ¹⁰ Ham seggi nḱaa pin bemalamin sepa nḱaa sën Mehöböp ahë neving lo. ¹¹ Ham noh nenga in nḱaa nipaya los nḱaa malaḱenu-yi in su neloḱ vu hil rë, gaḱ ham tato ranḱah vu alam nabë nḱaa nebë saga og nipaya. ¹² In nḱaa nipaya pin sën denevonḱ vunsën lo, og hil su bengwëḱ jaḱ, in hil nid nemum in. ¹³ Gaḱ nḱaa pin sën neggëp ranḱah lo, og alam pin denelë medeneraḱ ni, ¹⁴ in nḱaa pin sën ranḱah gelu raḱ lo, og

neggëp ranḱah rot. Nebë gägek sën dekevu meneg-gëp lo nebë:

“Hong sën genewëp lo! Kwedi!

Gwevuu diiḱsën na in

lob Kerisi gevonḱ benyëḱ geheng in hong gegemedo doḱ ranḱah!”

¹⁵ Om ham gweḱin ham nivesa. Ham su gwevonḱ nḱaa jeggim jeggim nabë alam kwaj masën, gaḱ ham gwevonḱ nḱaa pin nabë alam los kwaj. ¹⁶ Ham su basap buk na meris rë, gaḱ ham nimin wëëḱ megwevonḱ huk jaḱ buk pin, in nḱaa nipaya neggëp loḱ buk sën hil nado agi. ¹⁷ Om ham su gwevonḱ nabë sën alam kwaj masën denevonḱ lo, gaḱ ham kwamin bo mejaḱ nḱaa sën Mehöböp ahë neving lo ni. ¹⁸ Geham su nanum mekweyevin, in saga nevasap ham beham rëḱ nimin paya jaḱ, gaḱ mu Anon Vabuung napup ham ayomin og mëm. ¹⁹ Ham medo gwevonḱ Anutu yi sengii los raro, gegwevonḱ tarot nivesa sën gadu ham ḱenumin, geham gwevonḱ raro doḱ ham ayomin los kwamin vesa vu Mehöböp. ²⁰ Geham nanër vu Anutu jaḱ buk nabë ham ahëmin nivesa vu yi in nḱaa pin sën nevonḱ benetöḱ vu ham lo. Ham nanër nabë saga vu hil Amad Anutu jaḱ Mehöböp Yesu Kerisi arë.

Gägek Raḱ Maluh Los Venëḱ

²¹ Log ham su gweḱo ham jaḱ vu arimin, gaḱ ham dahun ham in lob saga geḱo Kerisi arë jaḱ. ²² Log ham avëh, ham ḱurek reggamin babuj nabë sën ham nehurek Mehöböp babu lo. ²³ In ham reggamin tu ham alamin menegim ham nebë sën Kerisi tu yi alam alaj meneḱo sir yah vu Anutu lo. ²⁴ Om avëh nengaj yes vu reggaj in nḱaa pin nabë sën Kerisi-yi-alam pin nengaj yes vu Kerisi lo.

²⁵ Log ham maluh! Ham ahëmin geving ham venëmin nabë sën Kerisi ahë neving yi alam pin bediik loḱ yah bej ²⁶ in bë gevonḱ benij röp los nij mewis jaḱ lo. Log neripek sir raḱ bël los nevonḱ yi gägek vu sir, ²⁷ in bë denatu yi alam los nij veseek benijvesa jaḱ, genḱaa ningöhek ma nḱaa nipaya su gëp vu sir, log mëm rëḱ gevonḱ bedenatu yi nḱaa vabuung genḱaa nipaya nama na veröḱ yi in sir. ²⁸ Om ham maluh! Ham ahëmin geving ham venëmin nabë saga. Ham ahëmin geving ham venëmin nabë sën ham ngo ahëmin neving ham navimin lo, in mehöti sën ahë neving venë lo, og yö ahë neving yi. ²⁹ In mehöti su ni nelëlin yö navi rë, gaḱ yö nevet yi menegim yi nivesa rot nebë sën Kerisi yö negim yi alam lo. ³⁰ Kerisi negim hil nivesa in hil nebë yi reggos los seḱë gehil atu navi len ti ti. ³¹ Yoh vu sën Anutu yi gägek nër lo bë, “Maluh rëḱ gevuu ama lu ata genapiik vu venë beluho denatu anon timu.”

³² Log gägek vunsën sënë og degwa böpata ngwë neggëp. Yönon, nenër raḱ Kerisi losho yi alam lo ving. ³³ Rëḱ mu ham maluh pin, ham ti ti ngo ahëmin geving venëmin nabë sën ham ngo ahëmin neving ham lo. Log ham avëh, og ham ḱurek reggamin babuj.

Ġaġek Raġ Hurmahen Losho Amaj Lu Ataj

6 Log ham hurmahen, ham huk neggëp. Ham tu Mehöböp yi alam, om ham nengamin yes vu ham amamin lu atamin megwevonġ noh vu hir ġaġek. ² In Anutu yi horek nër bē, “Ġeġurek amam lu atam babuj.” Lob horek saga tu ham Horek muġinsën geyi ġaġek semusën neggëp ving. ³ Ġaġek semusën sënē nebē, “Ham rëġ medo nivesa meham medo hus adingsekē rot ġep dob.”

⁴ Log ham alam hib, ham su gwevonġ paya vu ham nalumin lo bahēj sengën vu ham, ġaġ ham gweġin sir nivesa bedesepa doġ Mehöböp yi ġaġek los degevonġ nġaa pin niröp.

Ġaġek Raġ Hur Losho Alaj

⁵ Log ham hur, ham nengamin yes megwevonġ noh vu mehö sën tu alamin meneġin ham lo aye. Ham ġönengin sir, geham ayomin na timu vu sir nabē sën ham nevonġ vu Kerisi lo. ⁶ Geham su gwevonġ huk jaġ malaj mu in nabē ahēj nivesa in ham, ġaġ ham gw-evonġ nivesa vu sir, in ham tu Kerisi yi hur beham nesepa loġ Anutu kwa los ayomin timu. ⁷ Ham su gw-evonġ huk in nabē mehönön degelē ham nivesa, ġaġ ham kwamin vesa megwevonġ huk los niwëek in Anutu gelē ham nivesa. ⁸ In ham neraġ ni vorot bē: Nabē ham gwevonġ huk nivesa geham su nimin tebö rē, og Anutu rëġ gevonġ nyëvewen doġ nah vu ham sën tu hur lo, gevu ham sën tu ala lo geving.

⁹ Log ham sën tu ala lo, ham gweġin ham hur nivesa geving. Ham su gwevonġ paanġ los nanër ġaġek nipaya jaġ sir, in ham raġ ni bē ham los ham hur ham alamin timu nedo yaġek benelē ham pin neggëp ti.

Kerisi-yi-alam Nebē Alam-begö-yi

¹⁰ Log arig lo, sa ġaġek hus sënē nebē: Ham nimin wëek menatu Mehöböp yi alam yönön! Yi mehö niwëek ata, om ham gweġo niwëek vu yi. ¹¹ Ham jöp Anutu yi kelenavi los nġaa sën neggërin begö lo doġ na ham navimin, in ham bare niwëek gengaa sën Memö Nipaya Satan nevonġ in bē tetuhin ham lo su kepē ham. ¹² In hil su nasis begö vu mehönön rē, ġaġ hil nasis begö vu ggev los nġaa niwëek sën deneġin nġaa malaġenu-yi lo, gevu memö nipaya sën deneġin

yaġek babu lo. ¹³ Om ham jöp Anutu yi kelenavi los nġaa sën neggërin begö lo pin doġ na ham, in nabē buk nipaya natöġ vu ham, og ham bare niwëek bengis begö rot begovek na, gemëm ham medo. ¹⁴ Ham gw-evëh ġaġek anon ġep ham balomin beham bare. Geham gwevonġ nġaa niröp mu in ġerin ham newamin. ¹⁵ Log ham jöp Bengö Nivesa sën nevonġ behil ayod neto revuh lo doġ na ham vahamin natu ham suu, in ham bare niwëek geham su jöpeġ. ¹⁶ Log ham ayomin na timu vu Yesu jaġ buk, lob saga natu ham kelenavi sën ġerin ham navimin pin lo, in Memö Nipaya Satan yi apop sën netum daggen lo pin deġaġ vu medenakul. ¹⁷ Log ham kwamin bo sën Kerisi ġo ham yah vu Anutu lo besaga natu ham aseeng sën ham nabun yumin doġ in ġerin begö. Geham gweġo ġaġek sën neggëp loġ Anutu-yi-ġapiya lo pin in Anon Vabuung gevonġ benatu ham paëp-yu-anil beham ngis begö jaġ.

¹⁸ Log ham najom jaġ los kwetaġ vu Anutu buk geranġah, gAnon Vabuung rëġ doġ vu ham. Ham su nimin tebö! Ġaġ ham pasang najom jaġ in Anutu-yi-alam pin. ¹⁹ Log ham najom jaġ in sa geving nabē sa bengwëng og Anutu gevonġ ġaġek berup saviġ besa nanër Bengö Nivesa sën neggëp kesii wirek lo nam ranġah, gesa su ġönengin mehönön malaj. ²⁰ Setu Bengö Nivesa sënē yi hur ti in nanër ranġah, lom deduu sa besën seyam nado ġarabus agi. Om ham najom jaġ nabē sa su ġöneng in mehönön meġevuu huk sënē na, in saga og su yoh vu rē, ġaġ saġ nanër ranġah metateġin mena rot.

Ġaġek Hus

²¹ Hil arid Tukikus nelöġ vu sa balu nehevonġ Mehöböp yi huk lob sa ahēj neving yi. Lob neyök vu ham berëġ nanër sa los nġaa pin sën netöġ vu sa lo ranġah vu ham bemëm ham jaġ huk sën sa nehevonġ lo ni. ²² Yiġ sa hevönġ yi meyök vu ham raġ degwa sënē in bē nanër sa bengöġ vu ham begevonġ beham nimin wëek jaġ. ²³ He arimin ham, om hil Amad Anutu luho hil Mehöböp Yesu Kerisi degevonġ beham pin ayomin ġep revuh, geham ahëmin geving ham, geham ayomin na timu vu luho. ²⁴ Luho degevonġ semusën vu ham sën ham ahëmin neving hil Mehöböp Yesu Kerisi rot menedo lo.

PILUPI

1 Kerisi Yesu yi hur sa Paulus geTimoti, balu kevu kapiya sënë yök vu ham Pilipi pin sën Kerisi Yesu yi alam ham lo, ving ggev sën denegin dub los alam sën deneloğ vu ham lo. ² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonğ semusën vu ham be-degevonğ ham ayomin gëp revuh.

Paulus Kwa Vesa Vu Anutu

³ Sën sa kwağ nevo ham lo, og sa najom rağ vu sa Anutu los kwağ vesa in ham rot. ⁴ Lob sën sa neğetağ vu Anutu bë doğ vu ham lo, og sa neğetağ los ahëğ nivesa in ham. ⁵ Sa kwağ vesa in ham nelok vu sa gesa nanër Bengö Nivesa ranğah. Vu nyëdahis rot beverup gwëbeng. ⁶ Lob serağ ni ggovek bë Anutu yö vonğ huk nivesa loğ ham ayomin vu nyë dahis, lob yö rëğ medo gevonğ rot begovek na doğ buk sën Kerisi Yesu duk nom lo.

⁷ Log sën sa kwağ vesa in ham lo, og sagağ yoh vu. In buk vahi og sa nado karabus, log buk vahi og sa nehevonğ huk in bë gadu Bengö Nivesa balam degevonğ geving niwëëk. Lob nelok buk saga pin, og ham kwamin nevo sa, om huk sën sa nehevonğ banon nerağ menesemu alam vahi lo, og yik ham nevonğ huk sa-gi ving behil kwad vesa loğ ti, om sën sa kwağ nevo ham yoh vu buk pin. ⁸ Senër yonon neggëp Anutu mala bë sayoğ nepebip sa in bë senök galë ham pin, in sahëğ neving ham nebë sën Kerisi Yesu ahë neving ham lo. ⁹ Lob sa najom rağ in ham bë ham ahëmin geving ham niwëëk rot noh vu buk pin bena meböpa-ta jağ. Gesa najom rağ ving bë ham natok vu kwa nivesa rot beham seggi nğaa pin, ¹⁰ in ham jağ ni nabë nivesa ma nipaya. Nabë saga in ham natu alam yohvu gengaa nipaya su gëp vu ham rë, rot bena berup doğ buk sën Kerisi duk nom lo. ¹¹ Lob nğaa niröp sën Yesu Kerisi yoh vu bë gevonğ banon jağ doğ hil ayod lo napup ham ayomin rot. In sënë rëğ geğo Anutu arë jağ nabë mehö niwëëk los arë böpata.

Paulus Ya Karabus Lob Sënë Loğ Vu Bengö Nivesa

¹² Arig lo, sa bë ham jağ ni nabë nğaa sën töğ vu sa agi, og su ggërin Bengö Nivesa rë. Gağ nelok vu meneya rot. ¹³ In alam-beğö-yi pin sën denegin mehö-los-bengö Sisar* yi beggang lo, galam vahi pin, og de-rağ sa niğ ggovek ya bë seyam karabus in Kerisi yi hur sa.

¹⁴ Lob arig lo nğahisekë sën ayoj neya timu vu Mehöböp lo kwaj nevo sa bë seyam karabus, lob ayoj niwëëk rağ in sënë, lob devuu ggönengsën ya genij

wëëk rağ medenër Anutu yi gağek ranğah. ¹⁵ Yonon, sir vahi og ahëj nipaya in sarëğ ya, lob denevonğ in bë dedahun sa, om sën denenër Kerisi yi gağek ranğah rağ degwa sënë, rëğ sir vahi og ahëj nivesa mede-nenër Kerisi arë los ayoj niröp. ¹⁶ Alam sënë derak ni bë sa nado sënë in bë sa gadu Bengö Nivesa, om sën ahëj neving sa medenenër gağek ranğah. ¹⁷ Rëğ sir vahi og denenër Yesu yi gağek in bë degeğo yö arëj jağ. Gağ ayoj su niröp rë. Yonon, denevonğ in bë debo maggin la doğ na geving vu sa doğ karabus. ¹⁸ Rëğ yik sagağ nğaa meris. Bë denanër los ayoj niröp, ma su denanër los ayoj niröp rë, og yik ggovek. Denenër Kerisi yi gağek ranğah, om sa kwağ vesa in sënë, gesëğ kwağ vesa rot. ¹⁹ In serağ ni bë nğaa sënë rëğ doğ vu sa besëğ medo nivesa, in serağ ni ggovek ya bë ham nejom rağ yoh vu buk in bë doğ vu sa, lob Yesu Kerisi yi Anon Vabuung gadu sa. ²⁰ Sa navo kwağ in nğaa timu, gesa hevonğ ving bë rëğ anon jağ nabë: Sa su rëğ niğ namum in nğaa sën sa nehevonğ ggëp dob lo ti rë. Gağ nabë sa nadiik, ma nabë sa medo vesag, og sa bë gevonğ nğaa pin sënë los niğ wëëk in geğo Kerisi arë jağ. Vu pehi sënë, genoh vu buk pin. ²¹ In sa og sa kwağ nevo nebë sënë: Nabë sa medo vesag og nivesa, in setu Kerisi-yi-alam ti ggovek ya. Gağ nabë sa nadiik og nivesa rot, in sëğ medo geving Kerisi yonon. ²² Rëğ mu nabë senço nahën medo vesag vu dob, og sëğ gevonğ huk vahi geving banon jağ, om mağ sëğ gevonğ nabë va? Sa duğin! ²³ Sa kwağ luu luu in sënë. Sa bë nadiik bena medo geving Kerisi in sënëğ nivesa rot. ²⁴ Gağ mu nabë senço nahën nemedo dob, og yik nivesa rot, in mëm sëğ medo medoğ vu ham rë. ²⁵ Om sa kwağ neya timu meserağ ni bë mağ sëğ medo vesag medoğ vu ham in ham gwevonğ geving niwëëk bek-wamin vesa rot. ²⁶ Nebë saga, om nabë dekevelekin sa besenök berup vu ham gökin, og ham rëğ kwamin vesa in begweğo Kerisi Yesu arë jağ panğsën.

Alam Pilipi Loshö Paulus Degebë Doğ Ti Medengis-Beğö In Bengö Nivesa

²⁷ Rëğ mu ham sepa doğ Kerisi yi Bengö Nivesa niröp in nabë senök galë ham, og sejağ ni. Ma nabë sa ganğo ham bengömin mu, og yik ggovek, gesëğ ganğo nabë ham ahëmin neving ham menare loğ ti, bayomin ti, beneloğ vu ham menesis beğö in Bengö Nivesa in bë na meniweëk jağ balam degevonğ geving. ²⁸ Sa hevonğin bë ganğo ham bengömin nabë ham su nehönengin alam sën denekeyëh ham gağek lo rë. Gağ sa bë ganğo nabë ham nare niwëëk. Bë ham bare

niwëek nabë saga, og saga netato bë rëk malaj nama. Log netato ving bë Anutu rëk geço ham nah vu yi beham medo nivesa. ²⁹ In Anutu su vo semusën sënë vu ham bë ham ayomin na timu vu Kerisi mu rë, gaç vo semusën ngwë vu ham bë kwerë maggin vahi geving in ham tu yi alam. ³⁰ Yiç hil nasis begö ggëp ti in Bengö Nivesa, nebë sën ham lë gesa nehevong wirek lo, genebë sën ham ngo bë sa nahën nehevong gwëbeng agi.

Hil Dahun Hil Gahëd Geving Arid Lo

2 Maç ham neço niwëek vu Kerisi? Kerisi ahë neving ham lom saga vonç beham ayomin to revuh-a? Gemaç Anon Vabuung neduu hil tu alam yu timu? Gemaç ham ahëmin neving mehönon gekwamin nevonçin sir-a? ² Om nabë nebë saga og mëm ham sepa doç kwa timu. Ham ahëmin geving ham anon rot, beham medo jevuh ti, beham malamin sepa huk timu. Bë ham gwevonç nabë saga, og ham rëk gwevonç besa kwaç vesa böpata rot. ³ Ham su kwamin bo ham mu beham gweço ham jaç. Gaç ham çurek alam vahi babuj geham kwamin bo sir nabë dekesuu ham raç ngaa nivesa. ⁴ Geham su gweçin ham ngo ham ngaa mu, gaç ham gweçin mehö ngwë hir ngaa geving.

Kerisi Dahun Yi Lob Anutu Ço Arë Raç

⁵ Ham kwamin bo ngaa nabë sën Kerisi Yesu nevonç lo.

⁶ Anutu soçek yi, rëk mu su kwa nevo bë najom aggata sën luho Anutu neggëp ti lo ahon rë.

⁷ Gaç vuu aggata sënë ya getu mehönon raç, bevong ngaa nebë hur meris.

⁸ Tu mehönon bedelë yi nebë mehönon soçek, rëk mëm yö dahun yi genesepa loç Anutu aye rot bediik.

Yönon, diik raç kelepeço* nebë alam nij paya.

⁹ Om sën Anutu ço yi raç, raç yiç degwa sënë, beço yi raç yah vavunë rot.

Lob tunç ggev ti sën kesuu ggev vahi pin lo raç yi.

¹⁰ In nabë degenço Yesu arë, og alam pin vu yaçek gevu dob gevu dob çebinë rëk dengun lusej vu yi.

¹¹ Log mehönon pin rëk denanër rangah doç ayej nabë:

Yesu Kerisi tu Mehöböp.

Gedegeço Ama Anutu arë jaç nabë saga.

Hil Najëh Nabë Betuheng

¹² Om sa mehö lo! Ham ngo medo gwevonç noh vu sayeç nabë sën ham nevonç aga. Yönon, sën sa nado ving ham wirek lo og ham nevonç, gaç gwëbeng sënë sengö nado adingnë, om ham pasanç gwevonç nabë saga. Anutu ço ham yah vu yi om ham ayomin na timu beham göneng in yi begurek babu in mëm rëk geço ham nah vu yi beham medo geving yi vu tamusën.

¹³ In hil araç ni bë Anutu nevonç huk loç ham. Yö nevr ham kwamin, lob mëm ham nevonç ngaa yoh vu sën ahë neving lo.

¹⁴ Log ngaa pin sën ham gwevonç lo, og ham gwevonç los niman yes, gaç ham su gwevonç ayemin vu los çök ham in. ¹⁵ Ham gwevonç nabë sënë in ngaa ni-paya su çëp vu ham, gaç ham medo niröp nabë sën Anutu nalu ham lo. Yönon, ham nedo loç alam nij paya los alam çaçek tetuhinsën vuheng, rëk mu ham rëk najëh jaç sir nabë betuheng. ¹⁶ Ham nanër çaçek sën yoh vu bë gevonç bemehönon demedo malaj-tumsën lo vu sir in mëm sa napisek in doç buk sën Kerisi duç nom dob lo. In sëk jaç ni nabë sa su nevasap sa menehevong huk meris rë. ¹⁷ Alam Yuda denesis reggu tu seriveng, lob denekeseh wain raç ving, lob yiç sën ham ayomin neya timu vu Kerisi lo nebë seriveng saga. Log nabë dengis sa, og yiç ggovek, in sa niç kök rëk keseh nabë wain sën denekeseh raç ham seriveng lo, lob sëk kwaç vesa geving ham. ¹⁸ Om yiç ham kwamin vesa geving nabë saga behil kwad vesa doç ti.

Timoti Yi Çaçek

¹⁹ Nabë Mehöböp Yesu kwa bo, og sëk çevong Timoti nöç vu ham, loç mëm rëk nom nanër ham bengömin vu sa besa kwaç vesa. ²⁰ In su sa mehö ngwë nedo balu kwamin nevo ngaa neggëp ti nebë Timoti rë. Yö kwa nevo ham rot bë doç vu ham. ²¹ Gaç alam vahi pin og yö denëçin yö hir ngaa gesu kwaj nevo Yesu Kerisi yi huk rë. ²² Rëk Timoti og ham raç ni bë yi mehö nivesa beneloç vu sa in Bengö Nivesa nebë sën hurmahen ti neloç vu ama. ²³ Sa bë çevong yi nöç pevis vu ham, rëk mu sejaç ngaa sën rëk natök vu sa lo ni namuçin loç mëm. ²⁴ Rëk mu sa hevong ving bë Mehöböp rëk tatekin aggata gesengö rëk nöç vu ham geving.

Epauditus Yi Çaçek

²⁵ Log sa kwaç nevo bë maç sëk çevong hil arid Epauditus nah vu ham gökin pevis. Wirek ham vonç yi loç yah ham bömin beyam loç vu sa, balu nehevong huk loç ti galam desis begö vu aluu in Bengö Nivesa. ²⁶ Rëk tum nevo kwa in ham bë nöç gelë ham. Gayo maggin rot in ham ngo bë niraç. ²⁷ Yönon, niraç böpata lob dus raç bë nadiik na. Rëk Anutu kwa vonçin aluu beloç vu yi in bë su nadiik besayoç maggin böpata rot rë. ²⁸ Om sën sa kwaç nevo rot bë sa çevong yi nöç pevis beham gwelë yi gökin bekwamin vesa lob mëm sa maggin rëk ahë yes jaç teka geving. ²⁹ Om ham gweço yi nöç vu ham los kwamin vesa in Mehöböp yi hur yi. Geham gweço alam nabë sënë arëj jaç. ³⁰ Dus raç bë nadiik doç Kerisi yi huk. In ham su yoh vu bë doç vu sa rë, om sën loç yah ham bömin beneloç vu sa, rëk tök vu niraksën sënë bedus raç bë nadiik.

Mehöti Sën Ayo Na Timu Vu Kerisi Lo, Og Yi Mehö Yohvu Yönon

3 Arig lo, sa bē semu gāgek sēnē hus nabē ham kwamin vesa in Mehöböp. Sa nanēr gāgek timu sēnē yoh vu buk, rēk mu sa su rēk niğ tebö jak in rē, in gāgek saga rēk gadu ham. ² Ham gweğin ham in alam sēn denevonğ huk nipaya nebē anöo bemēn lo. Ham gweğin ham in alam nij paya sēn denevonğin bē dekepē ham lo. Geham gweğin ham in alam sēn denevonğin bē degerah* ham navimin in mēm ham natu Anutu-yi-alam lo. ³ In degwa su neggēp vu ngāa saga rē, gağ hil sagi og Anon Vabuung nelok vu hil behil nehaço Anutu arē rağ, om hil atu yi alam soğek. Hil su kwad nevo navid rē, gağ hil napisek in Kerisi Yesu yō timu. ⁴ Yönon, mağ senğo yoh vu bē kwağ bo sa navig. Nabē mehö la kwaj nevo sēn derah* navij lo bē yoh vu bē geço sir nah vu Anutu, og seyoh vu bē nanēr rot kesuu sir. ⁵ In satağ ço sa lob buk tu nemad-vahi-bevidek-löo lob derah* sa navig. Sağ Israel ti. Sa degwa vu Benyamin. Sağ Hibru ti gesamağ lu atağ og Hibru ving. Log sa Parisai* ti gesa nesepa lok Moses yi horek nebē sēn sir lo. ⁶ Sa niğ wēek rot bē sa gevonğ Anutu yi huk, om sēn wirek og sa nasis Kerisi-yi-alam rot. Rēk mu nabē mehöti seggi sa jak Moses yi horek, og rēk gelē nabē sa nesepa lok pin los dahis.

⁷ Lob wirek sa hekuung bē ngāa pin sēnē og ngāa böp rot, lok tum sehērin sa tu Kerisi yi mehö lob serak ni bē ngāa pin sēnē og yik ngāa meris. ⁸ Sa su nanēr rağ Yuda hir ngāa mu rē. Gağ serak ni bē Kerisi Yesu tu sa Mehöböp, om sēn sa nehalē ngāa vahi pin bē ngāa meris. Sa nesepa lok Kerisi vaha, besa hevuu ngāa vahi pin ya, besa nehalē nebē laa, gesa bē najom Kerisi ahon ⁹ benatu yi mehö. Yönon, Horek su yoh vu bē gevonğ besa natu mehö yohvu rē. Rēk sayoğ neya timu vu Kerisi, om sēn Anutu nēr sa bē sa mehö yohvu, in Anutu nenēr mehönon bē sir alam yohvu degwa rağ sēn ayoğ neya timu vu Yesu lo. ¹⁰ Sa bē sejak Kerisi ni yönon. Gesa bē gaço niwēek vu yi in diik gekedi rağ yah. Sa hevonğin bē gaço kerus nabē sēn ço lo, gesa bē sa su kwağ bo sa, gağ sa bē dahun sa nabē sēn Kerisi dahun yi bediik lo. ¹¹ Sa nehevonğ nebē sēnē, in sa kwağ nevo bē rēk gevonğ besēk kedi jak nah gēp bedub geving.

Paulus Seröğ Niwēek In Bē Geço Kupeğ Nivesa Vu Yağek

¹² Yönon, sa su kwağ nevo bē sa nehevonğ ngāa pin saga niröp beseyoh vu ggovek ya rē. Gağ senğo nesepa lok ngāa pin sēnē rot in bē sēk gaço nyēvewen nivesa sēn Kerisi Yesu ggooin rağ in bē gevonğ vu sa lo.

¹³ Arig lo, sa su rēk gaço sa jak nabē sa haço anon ggovek ya rē. Gağ yik sa nanēr gāgek timu sēnē nabē: Sa hevuu ngāa wirek hen pin ya, gesa nehevonğ huk niwēek in bē sa gaço ngāa tamusēn-yi. ¹⁴ Sa neseröğ niwēek in bē sa natok na telig vewen sēn lo medegebē

sarēğ, lok mēm Anutu tahi sa mesena vavunē meğako nyēvewen jak Kerisi Yesu yi huk. ¹⁵ Om hil sēn Anutu nēr hil nebē hil alam yohvu lo, hil pin kwad bo gāgek gēp ti nabē hil gevonğ nabē sagi. Rēk nabē ham kwamin nevo gāgek ngwē yööhu, og Anutu rēk tatekin ham kwamin. ¹⁶ Rēk mu gāgek anon sēn hil nesepa lok agi, og hil ngo najom ahon menapiik vu.

¹⁷ Arig lo, ham pin sepa doğ sa vahağ. Geham gwelē alam vahi sēn denesepa lok sa lo geving nivesa, beham sepa doğ he vahamin. ¹⁸ Senēr vu ham beron ngahisekē ggovek ya, log gwēbeng sağ nanēr vu ham gökin los malağ bēl nabē: Alam ngahisekē denelē Kerisi paya bedenevonğin bē dedahun gāgek sēn ne-tatekin yi kelepeço* lo na. ¹⁹ Alam sēnē malaj anon in nos los reggu lu ngāa rot bedeneço rağ tu hir anutu. Denepisek in ngāa nimumsēn aggagga, gekwaj nevo ngāa dob yi mu. Om alam sēnē rēk malaj nama gēp Nyēğ Nipaya. ²⁰ Gağ hil og hil atu alam-yağek-yi, lob hil neheğin bē Mehöböp Yesu Kerisi vu yağek meduk nom begeko hil nah. ²¹ Rēk gevonğ behil navid nipaya sēnē pekwē yi bemalanğeri jak nabē sēn yō navi. Rēk gevonğ nabē sēnē jak niwēek sēn yoh vu bē getunğ ngāa pin degevek babu lo.

Paulus Nēr Bē Ahēj Geving Sir Gekwaj Bo Ngāa Nivesa

4 Nebē sēnē om arig lo, ham tu Mehöböp yi alam om ham ngo bare niwēek. Sahēğ neving ham, besa nehevonğin bē galē ham gökin. In sa kwağ vesa in ham, geham vonğ bē sa soğ sengii yi.

² Log hong Ewodia, gehong Suntuke, melu gwenğo rē! Melu semu gāgek in Mehöböp yi hur avēh meluu. ³ Log hong sēn alu nehebē lok ti in huk-e! Sa nanēr vu hong nabē gedok vu avēh luu sēnē. In wirek og alöo nalok vu he in Bengö Nivesa ving Klement losho alam vahi sēn he nehevonğ huk timu barēj neggēp lok kapiya-mala-tumsēn-yi lo. ⁴ Ham kwamin vesa in Mehöböp jak buk pin, gesak nanēr gökin nabē ham pasang kwamin vesa rot. ⁵ Ham gwevonğ balam pin dejak ham nimin nabē ham nejom ham ahon, geham su neço ham rağ rē. In Mehöböp yam dus rağ ggovek ya. ⁶ Om ham su newamin jak! Gağ nabē ham jak vu in ngāa ti, og ham najom jak bekwetağ vu Anutu in, lob ham najom jak benanēr los kwamin vesa vu yi geving. ⁷ Lok mēm Anutu rēk gevonğ beham ayomin gēp revuh. Alam dob-yi duğin ngāa sēnē degwa besu detok rağ rē, rēk mu sēn ham ayomin gēp revuh lo rēk gevonğ beham ahēmin nivesa rot geham kwamin niröp jak in Kerisi Yesu yi alam ham.

⁸ Arig lo, sa bē nanēr gāgek ti vu ham gökin nabē ham kwamin bo ngāa nabē sēnē noh vu buk: Ngāa pin sēn anon lo, genğaa sēn niröp lo, genğaa sēn neyohvu lo, genğaa pin sēn nivesa lo, genğaa sēn malanğeri lo. Geham kwamin bo ngāa sēn hil galē nabē nivesa lo los ngāa pin sēn yoh vu bē hil gaço arē jak lo. ⁹ Ngāa pinek sa tahu ham lok, lob ham ço ggovek ya, genğaa pin sēn sa nanēr los sa nehevonğ lo, og ham ngo los ham lē ggovek ya, om ham gwevonğ nabē saga noh

vu buk. Nabë saga, lob Anutu sën nevonğ behil ayod neggëp revuh lo rëk medo geving ham.

Paulus Kwa Vesa In Alam Pilipi

¹⁰ Sa kwağ vesa rot gesa napisek in ham vu Mehöböp, in ham nedo hus ading rëk gwëbeng ham kwamin vo sa beloğ vu sa ggökin. Yönon, ham kwamin nevo sa wirek bë doğ vu sa, rëk aggata su neggëp in bë ham gwevonğ nam rë. ¹¹ Sa su bë rëk nanër nabë sa narağ vu in nğaa rë. Gağ wirek og sa newağ nerağ in nğaa sën netök vu sa lo, rëk gwëbeng og setu Yesu yi hur, lob sa nado revuh in nğaa pin. ¹² Sehög nğaa bë paya teka, og yik ggovek, genabë nğahisekë og yik ggovek. Log bë seğa nos menajom sa ahon, ma meyip gevonğ sa, ma nabë senoh vu nğaa pin, ma sejağ vu in nğaa, og sa nehalë nğaa pin sënë bë yik neggëp ti, lob vu nyëğ pin geyoh vu buk pin, og sayoğ sepëp.

¹³ Mehö sën lo neğadu sa, lob seyoh vu bë gevonğ nğaa pin jağ niwëëk. ¹⁴ Rëk ham nevonğ nivesa, in ham neloğ vu sa beham nekwerë sa maggin. ¹⁵ Yönon, ham alam Pilipi, ham nğo rağ ni bë wirek sa nanër Bengö Nivesa vu distrik Masedonia nyëdahis lob ggovek gesa naya rağ, rëk alam saga la su denevengwëng ving sa bë he doğ vu he vewen vewen rë. Gağ ham mu sën mëm ham nevonğ.

¹⁶ In sa nado Tesalonika wirek, lob ham neloğ vu sa benevonğ kupeğ vu sa, rëk su beron timu rë. ¹⁷ Rëk saga su nebë sa malağ anonin kupeğ rë. Gağ sa hevongin bë ham gwevonğ huk nivesa nabë sënë in gevonğ beham nyëvewen böp jağ besemu ham. ¹⁸ Lob gwëbeng og sa hağo nğaa pin ggovek ya bengahisekë rot, beseyoh vu ggovek ya. Ham vonğ kupeğ vu sa bEaproditus ko yam loğ ya sa nemağ ggovek ya. Kupeğ sënë vonğ bë seriveng sën ham nevesi bereggu nivesa verup neya vu Anutu lo. Om Anutu rëk gelë nivesa nabë yi seriveng, lob ahë nivesa in. ¹⁹ Lob ham tu Kerisi Yesu yi alam, om sa Anutu rëk gëgin ham nivesa in nğaa pin sën ham nerağ vu in lo jağ nğaa nivesa vesa pin sën neggëp vu yi lo. ²⁰ Om hil gağo hil Amad Anutu arë jağ na vavunë degwata los degwata. Yönon.

Ğağek Hus

²¹ Sa bë nanër na vu Kerisi Yesu yi alam pin nabë sa kwağ nevo sir. Log hil arid lo sën denedo ving sa agi denër bë kwaj nevo ham ving. ²² Yönon, Anutu-yi-alam pin denër bë kwaj nevo ham. Gesir vahi sën denevonğ huk ggëp mehö-los-bengö Sisar* yi begganğ lo denër niwëëk bë kwaj nevo ham ving. ²³ Mehöböp Yesu Kerisi yi semusën nöğ gëp geving ham çenumin.

KOLOSI

1 Sa Paulus sën Anutu ggooin sa raḵ in bë sa natu Kerisi Yesu yi sinarë lo. Alu hil arid Timoti ² kevu ḵapiya sënë yök vu Kerisi-yi-alam ham sën ham nedo Kolosi aga. Vu he arimin ham sën ham ayomin neya timu vu Kerisi yönon lo. Sa neḵetaḡ vu hil Amad Anutu in ham bë semu ham begevong ham ayomin gëp revuh.

Anutu Vong Balam Kolosi Ayoj Ya Timu Vu Kerisi

³ Alu kwamin vesa vu hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu in ham neyoh vu buk pin sën alu najom raḵ in ham lo. ⁴ Yönon, he najom raḵ in ham rot loḵ buk sën he hanḡo ham bengömin bë ham ayomin neya timu vu Kerisi Yesu geham ahëmin neving Kerisi-yi-alam pin lo, rot besën verup gwëbeng. Ham nḡo Bengö Nivesa yi ḡaḡek anon wirek, loḵ mëm ham raḵ ni bë ham rëḵ medo malamin-tumsën degwata gëp yaḡek. Bengö Nivesa saga ya meyoh vu nyëḡ pin, lob nevong balam denesepa loḵ Kerisi. Lob töḵ verup vu ham ving, lob ham vong ving besepa loḵ loḵ buk sën ham nḡo muḡinsën berak ni bë Anutu yi ḡaḡek semusën yönon lo, rot Beverup gwëbeng. ⁷ Epapras sën tahu ham loḵ Bengö Nivesa sënë beham raḵ ni lo, og yiḵ mehö nivesa balu nehebë loḵ ti in huk. Kerisi yi hur nivesa yi meneloḵ yah he bömin benevong yi huk ggëp ham nyëḡ. ⁸ Loḵ mëm nër ham bengömin yom vu he bë Anon Vabuung loḵ vu ham beham ahëmin neving Kerisi-yi-alam.

Paulus Jom Raḵ Bë Anutu Ġadu Alam Kolosi

⁹ Epapras nër ḡaḡek yom vu he nebë saga, lob mëm alu najom raḵ in ham yoh vu buk pin gehe su nehevuu rë. Gaḵ alu neḵetaḡ vu Anutu bë gevong beham natu alam los kwamin yönon, gAnon Vabuung tateḵin ham kwamin beham jaḵ nḡaa pin ni nabë nivesa ma nipaya. In mëm ham jaḵ nḡaa pin sën Anutu ahë neving bë hil gevong lo ni. ¹⁰ Nabë sënë, loḵ mëm ham yoh vu bë sepa doḵ Mehöböp yi aggata niröp bemëm kwa vesa in ham. Lob ham rëḵ gwevong nḡaa nivesa jaḵ buk pin banon jaḵ, gemëm ham jaḵ Anutu ni gökin rot.

¹¹ Log alu najom raḵ in ham ving bë Anutu mehö niwëek ala los ḡayeheng bo niwëek vu ham rot in ham najom ham ahon beham kwerë maggin pin bebare los kwamin vesa ¹² begweḵo hil Amad arë jaḵ. In vong beham yoh vu bë doḵ na geving yi alam pin behil rëḵ medo doḵ yi Nyëḡ-ranḡah-yi. ¹³ Yönon, ḵo hil vër in malakenu niwëek, getung hil loḵ ya ving Nalu sën ahë

ving yi pangsën lo yi alam. ¹⁴ In Anutu Nalu baḡo hil yom ggovek ya bedahun hil nḡaa nipaya ya.

Kerisi Yi Aggata Los Yi Huk

¹⁵ Anutu Nalu yiḵ luho Anutu sën hil su ayoh vu bë ḡalë yi rë lo neggëp ti. Yö nedo nyëdahis betu nḡaa pin sën Anutu tung agi ala. ¹⁶ Tung nḡaa pin vu yaḡek gevu dob. Tung nḡaa pin sën nedo hil malad agi, gengaa vahi sën hil su nehalë rë lo. Tung alam-los-bengöj, gegavman, geggev, galam sën denetu ala lo. Yönon, tung nḡaa pin sënë bengaa pin yö tu yi nḡaa. ¹⁷ Yö nedo nyëdahis gengaa la su nedo rë, log medo neḡin nḡaa pin sën tung lo medenedo nivesa raḵ yö niwëek. ¹⁸ Kerisi-yi-alam pin detu degwa timu log tu hir yuseḵë. Yi mehö muḡinsën sën kedi raḵ yah ggëp bedub lo. Kedi raḵ in bë yö ti natu nḡaa pin ala. ¹⁹ Anutu vongin bë luho Nalu gëp ti, om sën vong yi nḡaanon vu yi beggërin ayo los dahis. ²⁰ Anutu vongin bë gevong mamer vu mehönon los nḡaa pin sën vu yaḡek los dob lo, in bë hil los medo jevuh ti. Om sën vong Nalu yam bediḵ raḵ ḵelepeḵo* loḵ yah hil bed in bë ḡaḡek nadiiḵ na.

²¹ Wirek og ham tu alam bemën in Anutu. Ham kwamin nevo nḡaa nipaya mu menesepa loḵ, lob saga vong beham los Anutu nelë ham paya. ²² Rëḵ Kerisi diiḵ loḵ yah ham bömin in bë ham los Anutu medo jevuh ti. Vong nebë sënë in bë geḵo ham nah vu yi beham natu alam nimin röp los alam nimin vesa geḡaḡek su gëp vu ham gëp Anutu mala. ²³ Gaḵ ham ayomin na timu vu Kerisi beham bare niwëek ata. In nḡaa ngwë rëḵ geḵo ham kwamin seggi lob tum ham rëḵ gwevuu aggata sën ham vong ving niwëek raḵ Bengö Nivesa sën ham nḡo lo na. Denër Bengö Nivesa sënë ya meyoh vu mehönon pin vu dob, lob sa Paulus setu hur ving menanër ving.

Paulus Loḵ Vu Alam Kolosi

²⁴ Gwëbeng sënë sa haḵo maggin, rëḵ maggin sënë neloḵ vu ham om sa kwaḡ vesa. Log maggin sën sa neḵerë loḵ sa naviḡ agi, og sa neḵerë loḵ yah Kerisi ben. Sa neḵerë in bë doḵ vu Kerisi-yi-alam pin los dahis, om yiḵ su sengö ti neḵerë rë, gaḵ alu Kerisi neḵerë loḵ ti.

²⁵ Lob Anutu yö ggooin sa raḵ tu yi alam pin hir hur bevo huk loḵ sa nemaḡ bë sa nanër yi ḡaḡek pin vu ham. ²⁶ ḡaḡek sënë yö neggëp vunsën in mehönon vu nyëḡ pin wirek, beneggëp rot Beverup gwëbeng. Rëḵ gwëbeng og töḵ yam ranḡah vu Kerisi-yi-alam bederaḵ

ni ggovek ya. ²⁷ Anutu yö kwa vo bë tatekin ğağek vunsën sënë vu yi alam pin, besir sën yu-ngwë lo dejak ni geving nabë ğağek nivesa rot belos bengö. Ğağek vunsën sënë nebë Kerisi nedo ving ham, lob ham nevo kwamin in yi bë geço ham nah medo nivesa rot geving yi. ²⁸ Om sën he medo nanër Kerisi yi Bengö Nivesa ranğah gehe nalev horek vu mehönnon bë degegin sir nivesa. He netatekin ğağek los kwa nivesa pin vu alam pin in bë ğaço sir pin denah vu Kerisi medenatu yi alam niröp, gağ su demedo duğ duğ in nğaa ti. ²⁹ Nebë saga, om sën sa nehevong huk böp rot menavimengin, rëğ Kerisi yö neğadu sa menevong niwëek vu sa.

Hil Ğevong Geving Niwëek Genid Dëlin Ğağek Kuungsën

2 Yönon, sa bë ham jak ni nabë sa nehevong huk böp rot in bë sedok vu ham los alam Laodisea galam nğahisekë sën su malaj nerağ sa malağ rë lo. ² Sa nehevong huk böp sënë in bë ham bare niwëek los ahëmin nivesa, gesa nehevongin bë ham ahëmin geving ham, in saga rëğ naduu ham ahon beham medo jevuh ti. Log sa hevongin bë ham jak ğağek ni los degwa, bejak ni nabë ğağek anon. Senër ğağek sën netatekin Kerisi vu hil lo. In neggëp vunsën ving Anutu wirek, rëğ tøk yam ranğah gwëbeng beyoh vu bë gevong kwa nivesa rot vu ham. ³ Yönon, Anutu kwa pin los degwa geyi ğağek los kwa böp böp pin neggëp vu Kerisi. ⁴ Senër ğağek saga vu ham in bë mehöti su bo bël dok ham betetuhin ham. ⁵ Sa su nado ving ham rë, rëğ sa kwağ nevo ham rot bevong bë sën sa nado ving ham, lob sa kwağ vesa in sën ham nedo revuh ti geham ayomin neya timu vu Kerisi lo.

Hil Ağa Jak Kerisi In Hil Medo Malad-Tumsën Yönon

⁶ Ham ko Kerisi Yesu tu ham Mehöböp ggovek ya, om ham bare mena geving yi nabë saga. ⁷ Ham bare niwëek jak yi, nabë sën kele nare niwëek rağ dob, genabë sën begganğ nedo niwëek rağ mudeng lo. He nër Bengö Nivesa vu ham, om ham gwevong geving niwëek bemëm rëğ gadu ham beham bare, lob ham kwamin vesa vu Anutu jak buk. ⁸ Ham gwegin ham. In rëğ mehöti nanër ğağek kwa dob yi mu benanër ğağek meris vu ham begekuung in ham begërin ham. Alam nebë sënë og denevengwëng rağ alam böp wirek hen hir nğaa los nğaa dob sënë yi horek meris aggagga, gesu denevengwëng rağ Kerisi rë. ⁹ Yesu og Anutu soğek, log Anutu Anon nedo loğ yi beggërin yi los dahis. ¹⁰ Lob ham tu yi alam, om ggërin ham ving nebë saga beham su nerağ vu in nğaanon ti rë. In yi yö tu ala bekesuu angër los arëj genğaahur böp böp pin. ¹¹ Lob ham su rah* navimin in bë ham natu Kerisi-yi-alam rë, gağ vong bë Kerisi rah* ham navimin vorot, rëğ su rah ham rağ nema rë. Gağ ham vuu ham nğaa muğeng ya gewërin ham yah vu Kerisi, lob saga nebë sën rah* ham navimin beham tu yi alam. ¹² Ham ripek bël, lob sënë tahu bë ham diik bedelev ham ya bedub ving yi. Log tahu ving bë ham kwedi rağ ggökin, in

ham vong ving bë Anutu og mehö niwëek meko Yesu vër in bedub benedo mala-tumsën. ¹³ Wirek ham nevonğ nğaa nipaya aggagga, geham nesepa loğ nğaa kwa-muğeng-yi, lob sënë vong beham tu nğaa diiksën-yi in bë malamin nama. Rëğ ma gAnutu kevoh ham nğaa nipaya ya, om rëğ gevong behil medo maladtumsën geving Kerisi. ¹⁴ Horek yi ğağek vahi sën nevonğin bë dahun hil lo neggëp vu hil, bevong bë hil rëğ bare ğağek, rëğ ma gAnutu kevoh ya. In sënë nebë sën tul brëm ya ğağek sënë vetii kelepeko* ving Yesu bepin maya. ¹⁵ Om angër los arëj genğaahur böp böp su arëj neggëp in bë hil nadudeğ vu sir rë. Gağ Yesu kesuu sir rağ kelepeko* betato ranğah rağ alam pin malaj bë detu nğaa meris benijwëek masën.

Yik Hil Nebë Sën Hil Adiiğ Ving Kerisi Ggovek Ya

¹⁶ Nebë saga, om nabë mehö la denanër ham in nğaa sën ham newa los nenum lo, gedenanër ham in ham su nesepa loğ hir buk aggagga sën detung yoh vu ta gekwev gesoda lo rë, og ham su gwebë nengamin vu sir. ¹⁷ In nğaa nebë sënë og yik nğaa sën rëğ anon jak vu tamusën lo yi tahusën mu. Gağ mëm Kerisi mu mëm yik nğaanon. ¹⁸ Om ham gwegin ham in alam sën denenër nğaa sën denelë loğ pesepsën lo. Geham gwegin ham in alam sën denedudeğ vu angër lu nğaa lo. In alam nebë saga og kwaj nevo nğaa dob yi bedenevongin bë degërin ham nah vu sir, geham su gweko nyëvewen nivesa sën Kerisi bë gevong vu ham lo rë. Gağ yö devongin bë degeko sir jak mu, ¹⁹ gesu denepiik vu Kerisi sën tu hil yud lo rë. Yönon, hil pedus los telitek nevo niwëek yoh vu hil anod geneduu hil ahon. Rëğ mu hil yud og negin hil anod los dahis nivesa in bë hil ajig benid wëek jak noh vu Anutu kwa. Lob Kerisi yik nebë hil sën Kerisi-yi-alam hil lo yud. ²⁰ Vong bë ham diik ving Kerisi, lob ham vuu dob sënë yi nğaa meris meris ya. Rëğ nebë va sën ham nevonğ nğaa nebë alam-dob-yi-ë? In ham nesepa loğ Horek ggökin nebë, ²¹ "Su genajom nğaa sënë; su gegwa nğaa saga; su gwebë nemam jak nğaa sënë!" ²² Horek nebë sënë og nenër rağ nğaa sën hil ağa bemala nama na verök yi lo. In horek nebë sënë og mehönnon yö hir ğağek mu, gağ su nğaanon rë. ²³ Yönon, mağ hil rëğ gekuung nabë horek nebë sënë og nivesa los kwa. In gejiin hil bë hil ana soda los raro lu nğaa, gedenenër bë hil nğo dahun hil gehil nğo basap hil navid besu geğin nivesa rë. Rëğ ma, genğaa nebë sënë og su yoh vu bë dok vu hil yönon rë, in hil ayod mağ nahën nevu nevu in nğaa nipaya behil nesepa loğ.

Yik Hil Nebë Sën Hil Kedi Rağ Yah Ving Kerisi

3 Nabë ham kwedi rağ yah ving Kerisi, og ham malamin sepa nğaa sën nedo vavunë vu nyëğ sën Kerisi tu Mehö-los-bengö menedo Anutu nema vesa lo mu. ² Ham kwamin bo nğaa-vavunë-yi noh vu buk, gağ ham su medo mekwamin bo nğaa-dob-yi. ³ In Kerisi diik loğ yah ham bömin lob saga vong bë ham diik ya, rëğ ma geham rëğ medo malamin-tumsën geving Anu-

tu. ⁴ Lom sën hil kedi jaḵ bemedo malad-tumsën lo, og degwa yö vu Kerisi, om yö rëḵ natöḵ rangah vu tamusën, lob vu buk saga ham rëḵ kwedi geving yi beberup los vuneḵ vuneḵ yaḡek yi.

Hil Natu Mehönon Mewis

⁵ Nebë saga om ham gwevuu ngaa-dob-yi sën neggëp loḵ ham ayomin lo pin na. Ngaa-dob-yi sagi nebë: Baggëb aggagga pin, ngaa ningöhek sën su yoh vu bë hil ḡevonḡ rë lo, gengaa nipaya sën hil ayod neggurek in lo, gengaa nipaya sën hil malad anon in lo. In sënë og nebë sën hil nesepa loḵ anutu-kuungsën. ⁶ Alam sën denevonḡ ngaa nebë agi, og Anutu rëḵ gevonḡ ni-paya nyëvewen doḵ nah vu sir. ⁷ Wirek ham newa raḵ alam nebë sënë, beham nevonḡ ngaa pin sënë ving. ⁸ Rëḵ mu gwëbeng sënë og ham gwevuu ngaa nebë sënë pin na. Ham su gwelë mehönon paya, ham su gwevonḡ paanḡ, ham su ahëmin sengën, ham su nanër pelësën, geham su gwevonḡ nevinin. ⁹ Ham su dah ḡaḡek vun genanër ḡaḡek kuungsën vu ham. In ham vuu ngaa muḡeng ya, beham su nesepa loḵ yah rë. ¹⁰ Ham tu mehönon mewis raḵ ggovek ya. Yönon, Anutu semu ham beham tu mehönon mewis raḵ, lob nevo kwa vu ham yoh vu buk in bë ham rëḵ nabë yi. ¹¹ Hil atu mewis, om hil su basuh hil nabë: Sireḵ alam-yu-ngwë gehileḵ alam Yuda. Genabë, hileḵ neherah* navid, gesireḵ su denerah* navij rë. Gehil su nanër alam vahi nabë: Sir sagi og alam bemën, gesir saga og alam duḡ duḡ, galam sënëḵ detu ngaa meris, galam sagak yö deneḡin sir. Ma! Gaḵ yik Kerisi nevonḡ balam pin neggëp ti geKerisi nedo loḵ alam pin neggëp ti.

Hil Sepa Doḵ Aggata Sën Hil Ahëd Geving Hil

¹² Anutu ggooin ham raḵ ggovek ya beham tu yi alam, lob ahë neving ham. Nebë saga, om ham sepa doḵ ngaa nabë sënë: Ham kwamin gevonḡin alam pin mesemu sir. Ham dahun ham, geham nahubin mehönon geyik maam degevonḡ paya vu ham. ¹³ Ham su ahëmin sengën vu arimin sën Kerisi-yi-alam sir lo pevis rë, gaḵ ham ahëmin geving sir beham najom ham ahon. Lob nabë ḡaḡek neggëp vu ham ti in ari vonḡ paya vu yi, og maam gelë ari mu gedahun ari yi nipaya na. In Mehöböp kevoh ham ngaa nipaya ya, om ham gwevonḡ nabë saga vu arimin lo.

¹⁴ Log sën hil ahëd geving hil lo, og sënë kesuu ngaa vahi pin, beneduu ngaa nivesa pin revuh ti. Om ham sepa doḵ ngaa pin sën aga, beham ahëmin geving ham panḡsën kesuu ngaa vahi. ¹⁵ Lob Kerisi gevonḡ beham ayomin geto revuh, lob sënë yö geḡin ham rot. In Anutu tahi ham in bë ham natu degwa timu gayomin ḡëp revuh, geham kwamin vesa vu Anutu noh vu buk. ¹⁶ Lob Kerisi yi ḡaḡek napup ham ayomin rot, bemëm ham rëḵ medo nivesa menatu alam los kwamin. Log ham tateḵin ḡaḡek vu ham, bebarah ham veröḵ jaḵ. Ham ayomin nivesa vu Anutu megwevonḡ sengii jaḵ arë los gwevonḡ tarot sën neḵo arë raḵ loḵ ayo peggo lo, geham gwevonḡ raro megweḵo arë jaḵ.

¹⁷ Log ngaa pin sën ham nenër lo gengaa pin sën ham nevonḡ lo, og ham gwevonḡ in geḵo Mehöböp Yesu arë jaḵ, in yö tateḵin aggata, om ham nah vu hil Amad Anutu menanër kwamin vesasën vu yi.

Ḡaḡek Raḵ Maluh Los Venëḡ Genaluj Lo

¹⁸ Ham avëh, ham ḡurek reggamin babuj, in Mehöböp nelë sënë bë yohvu.

¹⁹ Log ham maluh! Ham ahëmin geving ham venëmin, beham su bo maggin vu sir.

²⁰ Log ham hurmahen, ham nengamin yes vu amamin lu atamin in ngaa pin, in mëm Mehöböp gelë ham nivesa.

²¹ Log ham sën amaj ham lo, ham su gwevonḡ paya vu nalumin ayoḡ bahëḡ sengën jaḵ, in rëḵ ayoḡ maggin jaḵ bedegöneng.

Ḡaḡek Raḵ Hur Los Ggev

²² Log ham sën hur lo, ham gwëbë nengamin vu ham alamin hir ḡaḡek. Ham su gwevonḡ huk jaḵ malaj mu in nabë kwaj vesa in ham. Gaḵ ham ḡönengin Mehöböp, geham ayomin na niröp vu huk. ²³ Gengaa pin sën ham gwevonḡ lo, og ham ayomin na timu vu beham gwevonḡ niwëëḵ. In ham su nevonḡ huk vu mehönon mu rë, gaḵ ham nevonḡ vu Mehöböp. ²⁴ Om Mehöböp yö rëḵ bo doḵ nah beham gwëḵo nyëvewen sën ggooin raḵ vu ham lo. In ham tu Mehöböp Kerisi yi hur. ²⁵ Gaḵ mehö sën nabë gevonḡ paya lo, og rëḵ geḵo nyëvewen jaḵ ngaa nipaya sën nevonḡ lo. In hil su ayoh vu bë gevonḡ bAnutu gurek hil babud rë.

⁴ Log ham sën tu ala meneḡin hur lo, ham gwevonḡ ngaa nivesa los nohvu vu sir niröp. In ham Mehöböp nedo yaḡek beyi hur ham ving.

Hil Najom Jaḵ Vu Anutu Los Ayod Timu

² Ham najom jaḵ los ayomin timu, geham su nimin tebö. Ham kwamin sepa beham najom jaḵ los kwamin vesa vu Anutu. ³ Log ham najom jaḵ vu Anutu in he geving nabë tateḵin aggata vu he, in he nanër yi ḡaḡek rangah betateḵin Kerisi degwa sën neggëp vun-sën wirek rëḵ mëm töḵ yam rangah gwëbeng agi. Yönon, deḵo sa yam ḵarabus in sa nanër ḡaḡek sënë,

⁴ om ham najom jaḵ in sa nabë sa tateḵin nivesa begëp rangah noh vu huk sën Anutu vo vu sa lo.

⁵ Ham gwevonḡ ngaa nivesa los kwamin jaḵ alam dahis malaj, log nabë aggata neggëp in bë ham nanër Bengö Nivesa vu sir, og ham su nimin tebö. ⁶ Ham nanër ḡaḡek malangeri los nivesa vu sir noh vu buk, log ham kwamin bo sir ti ti nabë denedo nebë va og ham nanër ḡaḡek niröp bedoḵ vu sir.

Paulus Vonḡ Tukikus Luho Onesimus Deya

⁷ Tukikus mëm rëḵ nanër huk sën sa nehevonḡ lo bengö vu ham. Hil arid anon Tukikus. Sahëḡ neving yi balu nesepa he menehevonḡ Mehöböp yi huk, lob neloḵ vu sa rot gesu nitebö rë. ⁸ Sa hevonḡ yi yöḵ vu

ham raḡ degwa sënë, in bë ham jaḡ he huk ni, gegevonḡ beham ayomin niwëëk jaḡ.

⁹Lob sa hevong Onesimus yök ving yi. Ham ngo ham alam ti yi yonon, in yi vu Kolosi behil arid anon yi, gehil ahëd neving yi. Lob luho rëḡ denanër ngaa sën anon raḡ ggëp agi vu ham.

Paulus Kevu Bë Kwa Nevo Alam Kolosi

¹⁰Aristarkus yam qarabus ving sa, lob kwa nevo ham menenër. GeMarkus sën Barnabas gadë lo kwa nevo ham menenër ving. Sën sa kevu wirek vu ham lo bë: Nabë nök berup vu ham, og ham gweḡo yi jaḡ. ¹¹Log Yesu Yustus kwa nevo ham ving menenër. Yiḡ alam Yuda löö mu sagi sën denevonḡ huk ving sa behe nehevong Anutu yi huk, in bë yi nyëḡ anon jaḡ. Lööho sënë denegadu sa rot.

¹²Log ham mehö Kolosi ngwë sën Epapras lo kwa nevo ham ving menenër. Kerisi Yesu yi hur yi, log nejom raḡ in ham yoh vu buk. Nejom raḡ vu Anutu bë ham bare nimin wëëk nabë maluh, beham jaḡ Anutu

kwa ni, besepa doḡ noh vu buk pin. ¹³Seraḡ ni ggovek ya, om sën senër bë nevonḡ huk böp rot in bë doḡ vu ham gedoḡ vu alam Laodisea los alam Hirapolis geving. ¹⁴Hil dokta Lukas sën hil ahëd neving yi lo, luho Demas kwaj nevo ham ving bedenenër.

¹⁵Log ham nanër sa vu hil arid lo sën denedo Laodisea agu nabë sa kwaḡ nevo sir ving menanër. Geham nanër vu Numpa losho Kerisi-yi-alam sën denesupin sir medenejom raḡ loḡ yi begganḡ lo geving. ¹⁶Ham natevin kapiya sënë govek log ham gwevonḡ na vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea bedenatevin geving. Geḡapiya sën sa kevu ya vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea lo, og ham natevin geving. ¹⁷Geham gwevonḡ ḡaḡek sënë na vu Arkipus nabë kwa bo huk sën Mehöböḡ vo loḡ nema lo, begevong niwëëk banon jaḡ. ¹⁸Sa Paulus senḡo kevu ḡaḡek dus teka sagi raḡ nemaḡ bë sa kwaḡ nevo ham. Ham kwamin bo sa in senḡo nahën nado qarabus los sëng. Anutu gevong semusën vu ham.

1 TESALONIKA

1 Sa Paulus, geSilvanus* lu Timoti, alöö kevu kapiya sënë yök vu ham sën Kerisi-yi-alam lo vu Tesalonika. Vu ham sën ham ayomin neya timu vu hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi lo. Alöö hevongin bë Mehöböp luho nalu sagi degevonğ semusën vu ham, log degevonğ beham medo revuh.

Alam Tesalonika Devonğ Ving Niwëek Medenedo Nivesa

² Alöö najom rağ in ham yoh vu buk gehe ahëmin nivesa vu Anutu in ham. ³ Gehe nër ham tato vu hil Amad Anutu yoh vu buk bë ham nevonğ huk nivesa beneggëp rangah bë ham ayomin neya timu vu hil Mehöböp Yesu Kerisi menehurek babu. Ham nevonğ huk böpata sagi in degwa nebë ham ahëmin ving yi, log ham nevo kwamin in yi bë rëğ duk nom dob.

⁴ Arig lo! He araq ni ggovek bë Anutu ahë neving ham lob ggoin ham rağ. ⁵ He naraq ni nebë saga in he haço Bengö Nivesa yök vu ham, lob ham su kwamin vo bë sang meris rë, gağ Anon Vabuung vo niwëek loğ beham rağ ni venuh bë gağek anon. Log he nado ving ham, lob ham nelë ngaa pin sën he nehevong in bë doğ vu ham lo. ⁶ Ham nelë bekwamin nevo, lom mëm ham nesepa loğ ngaa sën he nehevong lo, geham nesepa loğ Mehöböp ving. Alam pin sën denedo dus vu ham lo dedeginengin maggin rağ ham, rëğ ham jom Bengö Nivesa ahon gemëm Anon Vabuung vonğ beham kwamin vesa. ⁷ Lom mëm ham vo niwëek vu Kerisi-yi-alam pin vu distrik Masedonia los Akaya rağ saga, lom kwaj nevo bedenesepa loğ ham. ⁸ In ham vonğ Anutu yi gağek ya meyoh vu dob pin. Su ya vu distrik Masedonia los Akaya mu rë, gağ ham bengömin sën ham ayomin neya timu vu Anutu lo, ya meyoh vu dob pin. He su ayoh vu bë rëğ nanër ham vu mehöti rë, in derağ ni ggovek ya. ⁹ Alam vu nyëğ pin denenër yom vu he bë he haço Anutu yi gağek mayök vu ham, lob ham vuu yesëğ los seriveng wirek hen ya, geham wërin ham yom vu Anutu beham tu Anutu anon sën mala-tumsën degwa lo yi hur. ¹⁰ Gedenenër vu he bë, ham nevo kwamin in Nalu Yesu sën Ama Anutu nër bekedi rağ in alam-diiksën lo bë: Rëğ nom vu yağek gökin begeço hil vër in nipaya nyëvewen sën rëğ nam natöğ vu mehönon pin lo.

Huk Sën Paulus Nevonğ Vu Tesalonika

2 Arig lo! Ham rağ ni bë he su ayök vu ham mehe huk ya meris rë. ² Geham rağ ni bë deveek he vu Pilipi gedenër gağek nipaya rağ he, log ham sis begö

vu he ving. Rëğ he Anutu vo niwëek vu he behe nër Bengö Nivesa rangah vu ham gehe su ahönengin ham rë. ³ He haço gağek anon rağ menanër niwëek vu ham rağ degwa nebë sënë: He su nehekuung rağ menanër rë, log he su ayomin ningöhek genanër rë, gehe su nanër in bë tetuhin ham rë. ⁴ Gağ Anutu nelë he nivesa bekwa vo he bë he nanër yi Bengö Nivesa rangah. Lob su he nanër gağek in bë mehönon ahëj nivesa vu he rë, gağ he bë Anutu sën nerağ he kwamin ni venuh lo ahë nivesa vu he. ⁵ Ham rağ ni ggovek, gehe nanër nebë sagi los nanër yönon neggëp Anutu mala nebë: He nado ving ham wirek, og he su anër gağek in bë abo bël doğ ham rë gema rot, gehe su alam ayomin luu manër in bë gaço ham monë rë. ⁶ Gehe su nehevong in bë mehönon degeço he arëmin jağ rë. Ham ma alam vahi. ⁷ Gağ Kerisi yi sinarë he los arëmin, om he yoh vu bë nanër vu ham nabë ham doğ vu he in ngaa sën doğ vu he rëğ ma. He su ayoh vu bë nanër gağek nabë saga medeginengin ham rë. Gağ he nebë ata sën neğin nalu nivesa menevet sir lo. ⁸ Nebë saga, gehe kwamin nevo ham beneheğin ham in he ahëmin neving ham rot, om sën he pasanğ nanër Anutu yi Bengö Nivesa vu ham. Yönon, gehe yoh vu bë nadiiğ in ham geving.

⁹ Arig lo, ham kwamin bo nabë he nehevong huk rot. He su nesewah buk ma rangah rë, in bë he su ðetağ ngaa ngaa vu ham mabo maggin vu ham doğ buk sën he nanër Anutu yi Bengö Nivesa vu ham lo. ¹⁰ Lob ham lë beham rağ ni, log Anutu rağ ni ving bë he nehevong ngaa nivesa vesa los yohvu vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo, geham ti su yoh vu bë nanër gağek nipaya jağ he rë. ¹¹ Ham rağ ni bë he neheğin ham pin nebë sën ama neğin nalu lo. ¹² He vo horek vu ham in bë ham sepa doğ aggata niröp. Gehe gadu ham, gehe nër niwëek vu ham bë ham gwevonğ ngaa pin noh vu Anutu kwa. In Mehö los niwëek sagi ggoin ham rağ in bë ham medo geving yi doğ yi nyëğ niğapiik.

Devonğ Ving Anon Medenare Niwëek Bë Degeço Maggin

¹³ Log he ahëmin nivesa vu Anutu rağ buk pin ving in ham, in he nër gağek sënë vu ham bë Anutu yi gağek, lob ham pevis beko rağ menër bë Anutu yi gağek anon gağ mehönon su denër yoh vu yö kwaj rë. Lob yiğ Anutu yi gağek yönon, begwëbeng nahën nevonğ huk loğ ham sën ham nevonğ ving lo ayomin.

¹⁴ In arig lo, ham nebë alam distrik Yudea sën denesepa loğ Yesu Kerisi bedetu Anutu-yi-alam lo, in ham

alam dedeğinengin ham raḡ maggin nebë sën hir alam deneđeğinengin sir lo. ¹⁵ Alam Yuda desis Mehöböp Yesu losho alam-denenër-ğagek-ranğahsën bedediik, log deneđe-ğinengin nğaa maggin raḡ he nebë saga ving gedenesepa loḡ aggata nipaya sën Anutu nilëlin lo. Om denesis begö vu mehönon pin ¹⁶ medeneggërin he in bë he su nanër ġagek ranğah vu alam dahis meğako sir nah vu Anutu. Medo denevonğ nğaa nipaya rot gesu denevuu ya rë, rëḡ mu Anutu ahë sengën vu sir rot bevonğin malaj nama.

Paulus Ahë Ving Rot Bë Gelë Sir Gökin

¹⁷ Arig lo, he hevuu ham ya. Senër he navimin mu, gaḡ he kwamin nevo ham yoh vu buk behe ahëmin ving panğsën bë he ġalë ham malamin gökin, ¹⁸ lob he sero aggata rot in bë anök vu ham rëḡ ma. Sa Paulus, sa hevonğin bë senök vu ham beron nğahi rëḡ Satan ggërin he. ¹⁹ Ham kwamin nevo bë he kwamin vesa los he napisek in va? Gaḡ yik ham! Ham netu he madub nivesa, om doḡ buk sën Mehöböp duḡ nom lo, og he rëḡ napisek in ham kesuu nğaa vahi pin. ²⁰ He napisek los he kwamin vesa rot in ham.

Paulus Vonğ Timoti Ya In Bë Ğadu Sir

3 He su ayoh vu bë anök rë in aggata ma, om sën he ayomin maggin rot gehe kwamin nevo bë su yoh vu bë he medo rë, om sa kwağ vo bë maam senğo ti medo Atens beyik ggovek. ² Om he hevonğ he arimin Timoti sën neloḡ vu Anutu benevonğ Kerisi yi Bengö Nivesa yoh vu nyëğ pin lo yök vu ham in bë ġadu ham in ham ayomin na timu vu Kerisi niwëek. ³ In nğaa maggin sën töḡ vu ham gwëbeng lo su kepë ham. Anutu yi horek nër vorot nebë nğaa maggin vahi rëḡ natök vu hil yönon. ⁴ He nahën nado ving ham, log he nër ranğah vu ham bë hil rëḡ natök jaḡ nğaa maggin medeğinengin hil, loḡ mëm gwëbeng sënë ham töḡ raḡ. ⁵ Om sën sa su yoh vu bë naköpeḡ bemedo meris rë, om sën sa hevonğ Timoti yök in bë sa ġanğo nabë ham ayomin neya timu vu Kerisi ma ma. Sa hekuung bë Mehö Pelëpinsën maḡ jij ham niwëek rot bekepë ham gehe vasap he huk böpata raḡ ham ganon ma.

Timoti Ƙo Ğagek Bengö Yom Lom Paulus Kwa Vesa

⁶ Loḡ mëm Timoti yök beyom verup vu he ggovek, lob nër ġagek nivesa raḡ ham bë ham ayomin neya timu vu Yesu, geham ahëmin neving mehönon. Genër ving bë ham kwamin nevo he panğsën geham nevonğin bë ham gwelë he malamin nabë sën he nehevonğin bë ġalë ham lo.

⁷ Arig lo! Nebë saga lob nğaa maggin değinengin he bevonğ he ayomin maggin raḡ, rëḡ mu mëm he kwamin vo bë ham ayomin neya timu vu Yesu lom mëm he ayomin sepëp raḡ. ⁸ Gemëm he ayomin to revuh ggökin, in ham nahën kwamin nevo Mehöböp beham nejom yi ġagek ahon. ⁹ Om he rëḡ ġako Anutu arë jaḡ in ham bena berup tena? He su ayoh vu rë, in he kwamin vesa panğsën rot vu Anutu in ham. ¹⁰ He

medo najom raḡ vu Anutu buk geranğah nebë gevonğ behe ġalë ham malamin gökin nah, loḡ mëm nabë ham su ayomin neya timu vu Yesu niwëek rë, og he rëḡ adoḡ vu ham babo niwëek vu ham.

Paulus Jom Raḡ Bë Anutu Geḡo Yi Na Vu Sir

¹¹ Ko nabë hil Amad Anutu luho hil Mehöböp Yesu Kerisi detateḡin aggata in he nök vu hameḡ-a! ¹² Lob Anutu gevonğ niwëek vu ham rot, in ham ahëmin geving ham los mehönon pin panğsën nabë sën he ahëmin neving ham lo. ¹³ Lob Anutu doḡ vu ham megevonğ ham ayomin niröp jaḡ in ġagek ti su ġëp vu ham ġëp hil Amad Anutu mala doḡ buk sën hil Mehöböp Yesu Kerisi losho yi alam vabuung pin denam lo.

Anutu Ahë Ving Bë Hil Ğevonğ Nabë Sënë

4 Lob arig lo, ġagek ti nahën! He ḡetağ los avo horek vu ham in Mehöböp yi alam hil, gehe nanër nebë ham gwevonğ nğaa pin niröp geham su gwevuu na, gaḡ ham pasanğ gwevonğ niwëek ata. Senër nğaa pin sën Anutu ahë neving bë hil Ğevonğ lo. Sën he nër ranğah vu ham wirek beham nesepa loḡ lo. ² Ham raḡ ġagek sën seloḡ yah Mehöböp Yesu mala behako yök vu ham lo ni. ³ Nğaa sën Anutu ahë neving bë ham gwevonğ lo nebë: Ham natu mehönon niröpsën. Log ahë neving bë ham noh nenga in baggëb. ⁴ Log ahë neving bë ham gweḡo avëh ti ti beham gwevonğ niröp los noh vu sën ham los venëmin ƙo ham. ⁵ Gaḡ ham su malamin anonin ham jeggin jeggin nabë alam dahis sën su deraḡ Anutu ni rë lo. ⁶ Log Anutu vonğin bë mehöti su gevonğ nğaa nipaya vu mehö ngwë begodeḡ venë rë, ma rot. In rëḡ bo nyëvewen doḡ nah nğaa nipaya nebë saga pin nabë sën he nër vu ham vorot lo. ⁷ In Anutu ggërin hil yah vu yi in bë hil Ğevonğ nğaa niröp gehil su Ğevonğ nğaa sën su yoh vu rë lo. ⁸ Om nabë mehöti nidëlin ġagek sënë, og su nilëlin mehönon hir ġagek rë, gaḡ nilëlin Anutu sën vonğ yi Anon Vabuung yök vu ham lo yi ġagek.

⁹ Log ġagek ngwë neggëp nebë hil ahëd geving hil arid lo sën denesepa loḡ Yesu lo. Rëḡ mehöti su yoh vu bë kevu ġagek jaḡ nğaa sënë vu ham rë, in Anutu tato vu ham ggovek nebë saga beham ahëmin neving ham vorot. ¹⁰ Ham nğo nevonğ nebë sënë vu hil arid lo pin sën denedo distrik Masedonia lo. Rëḡ arig lo, he vo ġadu loḡ ham bë ham pasanğ ahëmin geving sir panğsën, ¹¹ beham medo revuh bemalamin sepa. Ham nğo gwevonğ ham huk, geham gwevonğ huk bisnis teka in ham medo nivesa nabë sën he nër vu ham wirek lo. ¹² Ham gwevonğ nabë sënë in ham su jaḡ vu in nğaa ti rë, lob mëm alam sën su denesepa loḡ Yesu rë lo degelë ham medejaḡ ni nabë ham alam nimin vesa.

Mehöböp Rëḡ Gevonğ Behil Ƙedi Jaḡ Nah

¹³ Arig lo, he hevonğin bë ham jaḡ nğaa sën rëḡ natök vu alam-diiḡsën lo ni venuh in lob ham su ngu

bengis ham in sir nabë alam sën su ayoj neya timu vu Anutu medenevo kwaj in yi rë lo. ¹⁴ Hil nehevong ving bë Yesu diik bekedi raḵ ggökin, lob hil nehevong ving bë alam sën denesepa loḵ Yesu rëḵ denediik lo, rëḵ nabë saga. Rëḵ malaj natum nah, lom Anutu geḵo sir nom geving Yesu. ¹⁵ He nanër sënë vu ham in Mehöböp yö nër ranḡah vu he vorot. Bë hil vahi rëḵ nahën nemedo vesad mena berup doḵ buk sën Mehöböp duḵ nom lo, og hil su nid vesa kesuu hil sën Kerisi-yi-alam lo vahi sën dediik ggovek lo rë. ¹⁶ Gaḵ Anutu yi avuuk rëḵ ngu log angër hir ggev aye jaḵ menanër, lob Mehöböp rëḵ duḵ vu yaḡek menom. Lob alam sën denesepa loḵ Yesu rëḵ denediik lo, rëḵ deke-di jaḵ namuḡin. ¹⁷ Lob mëm rëḵ degeḵo hil vahi sën hil nahën nado vesad lo jaḵ na beggob ayo vavunë geving sir in hil ḡebuu Mehöböp vu yaḡek babu, lob mëm hil medo geving Mehöböp degwata los degwata. ¹⁸ Om ham kwamin bo ḡaḡek nabë sagi beham ḡadu ham jaḵ.

Hil Semu Hil Bemedo In Mehöböp Rëḵ Nom

5 Arig lo, ham su gwekuung nabë he rëḵ ḵevu ḡaḡek jaḵ Yesu yi nḡebek los buk vu ham. ² Gaḵ ham raḵ ni venuh nebë Mehöböp yi buk rëḵ nam natöḵ vu hil nabë mehö hodeḵ ti yam loḵ buk vuheng. ³ Yiḵ rëḵ nabë sënë: Alam rëḵ denanër nabë, "Buk nivesa behil medo revuh!" log doḵ buk saga nḡaa maggin rëḵ nam vu sir avuti, nabë sën avëh nalu loḵ lob nivanë töḵ vu yi pevis geyi duḡin. Yiḵ rëḵ nabë saga, lob mehöti su yoh vu bë beya doḵ buk saga rë. ⁴ Rëḵ arig lo, buk sagi su rëḵ natöḵ vu ham nabë sën mehö hodeḵ ti yam loḵ buk geham duḡin yi lo rë, in ham su nedo loḵ malaḵenu rë. ⁵ Gaḵ ham alam ranḡah los hes tumsën yi. Su alam buk los mala-vahis-yi hil rë. ⁶ Om hil su aḡëp nabë alam vahi pin, gaḵ hil medo malad natum gehil su ḵetul doḵ bekwad birek nabë alam sën denenum bël menḡëës lo. ⁷ Alam deneggëp og deneggëp buk, log alam denenum medenekeyevin, og denenum buk. ⁸ Rëḵ mu hil alam-ranḡah-yi om hil su nanum mekeyevin, gaḵ hil medo los kwad bo nḡaa niröp. Hil ayod na timu vu Yesu behil ahëd geving hil, og mëm saga natu ḵelenavi megërin hil newad in begö. Log hil kwad bo nabë Yesu yam in bë geḵo hil

nah vu Anutu, og mëm saga natu bun sën gërin hil yud in begö. ⁹ Anutu su ggooin hil raḵ in bë hil natöḵ jaḵ hil nḡaa nipaya nyëvewen rë, gaḵ ggooin hil raḵ in bë hil Mehöböp Yesu Kerisi geḵo hil behil anah vu yi. ¹⁰ Hil Mehöböp Yesu Kerisi sënë diik loḵ yah hil bed in bë nabë hil medo vesad ma hil nadiik, og hil rëḵ medo malad-tumsën geving yi. ¹¹ Om mëm ham ḡadu ham los doḵ vu ham in ham nimin wëëk jaḵ, nabë sën ham nevonḡ lo.

Paulus Semu ḡaḡek Hus

¹² Arig lo, he nanër vu ham nabë ham jaḵ Mehöböp yi alam sën detu ggev medenevonḡ huk medenedo vu ham lo nij. ¹³ Ham gweḵo sir jaḵ, geham ahëmin geving sir in denevonḡ huk sagi, geham medo jevuh ti. ¹⁴ Log arig lo, he nanër vu ham nabë ham gwevonḡ nabë sënë: Ham bo horek vu alam sehëb, geham ḡadu alam sën deneggöneng lo. Geham doḵ vu alam sën su denevonḡ ving niwëëk rë lo, log ham nahubin alam pin beham nanër ḡaḡek ahë yes vu sir. ¹⁵ Ham su bo doḵ nah nḡaa nipaya nyëvewen vu mehöti sën vonḡ vu ham lo, gaḵ ham nimin wëëk megwevonḡ nḡaa nivesa mu vu ham gevu mehönnon pin. ¹⁶ Ham medo los kwamin vesa noh vu buk pin, ¹⁷ geham najom jaḵ pehi geneheng, buk los ranḡah. ¹⁸ Ham tu Yesu Kerisi yi alam, om ham ahëmin nivesa vu Anutu in nḡaa pin sën netöḵ vu ham lo, in Anutu vonḡin bë ham gweḵo yi jaḵ nabë saga. ¹⁹ Ham su napuv Anon Vabuung yi nengwah, ²⁰ geham su nanër pelësën jaḵ ḡaḡek sën Anutu vo vu yi alam medenenër ranḡah lo. ²¹ Gaḵ ham seggi nḡaa pin beham najom nḡaa nivesa ahon, ²² log nḡaa nipaya pin og ham najulin. ²³ Log Anutu sën nevonḡ behil nado revuh lo gevonḡ beham natu mehönnon nimin röp anon. Log geḡin ham ḵenumin los anomin genavimin nivesa, in ham medo nivesa geḡaḡek su ḡëp vu ham doḵ buk sën hil Mehöböp Yesu Kerisi duḵ nom lo. ²⁴ Anutu sën ggooin ham raḵ lo su rëḵ gevu ham na rë, gaḵ yö rëḵ medo medoḵ vu ham. ²⁵ Arig lo, ham najom jaḵ in he. ²⁶ Ham najom* arimin lo pin nemaj noh vu sën ham nevonḡ lo. ²⁷ Sa Mehöböp yi mehö sa, om sa nanër vu ham nabë ham natevin ḵapiya sënë barimin lo pin degenḡo. ²⁸ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusën ḡëp geving ham.

2 TESALONIKA

1 Sa Paulus geSilvanus* luho Timoti, balöö nekevu kapiya sënë vu ham sën ham tu hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi hir alam vu Tesalonika lo. ²Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonğ hir semusemu vu ham bedegevonğ beham ayomin gëp revuh.

Alam Tesalonika Denare Niwëek

³ Arig lo, huk sënë neggëp vu he rağ buk pin bë he kwamin vesa vu Anutu in ham. In ham ayomin neya timu vu yi rot beniwëek rağ, lom ham nesepa loğ bahëmin neving ham rot beya meniweëk rağ. ⁴Yiğ nebë sënë, om sën he nehağo ham rağ vu Anutu-yi-alam vahi pin. In ham töğ vu maggin rot benekwerë vanë böpata, rëğ ham nare niwëek bayomin neya timu vu Yesu.

Anutu Neseggi Hil Niröp

⁵ Lob vanë sën ham nekwerë gwëbeng agi, og sënë tato vu hil bë Anutu nevonğ nğaa pin niröp, in maggin sënë nevonğ beham yoh vu bë rëğ na medo Anutu yi nyëğ. ⁶Lob Anutu nevonğ huk niröp mu, om nahub rë loğ mëm rëğ bo maggin vu alam sën denevo maggin vu ham gwëbeng agi. ⁷Log Anutu rëğ geğo ham vër in nğaa maggin sën ham nekwerë gwëbeng agi, geham rëğ medo nivesa geving he doğ buk sën Mehöböp Yesu duğ nom vu yağek geving yi angër niwëek lo lo. ⁸Yesu rëğ duğ nom los nengwah daggen böpata in gevonğ nyëvewen vu alam sën su denegğurek Anutu babu rë, gedeneruuk hil Mehöböp Yesu yi Bengö Nivesa ya lo. ⁹Lob hir nyëvewen sënë nebë: Demedo nenga in Anutu doğ Nyëğ Nipaya degwata los degwata. Su deyoh vu bë demedo geving Mehöböp rë, gesu rëğ malaj jağ yi nabë yi Mehö niwëek los bengö ¹⁰doğ buk sën duğ nom lo rë. Gağ Anutu-yi-alam, og rëğ degeğo yi jağ rot kesuu, galam pin sën ayoj neya timu vu yi lo og rëğ degelë yi medenapisek in. Lob yiğ ham og ham ayomin neya timu vu yi vorot rağ ğağek sën he nër vu ham lo.

Paulus Jom Rağ Ya Vu Anutu Bë Ğadu Alam Tesalonika Niwëek

¹¹ Yiğ nebë sënë, om he medo najom rağ ya vu Anutu yoh vu buk bë: Ggooin ham rağ tu yi alam, om doğ vu ham beham sepa doğ yi niröp. Ham nevonğ ving yi om bo niwëek vu ham in huk sën ham nevonğ los nğaa nivesa vesa pin sën ham malamin nesepa lo, banon jağ nivesa. ¹²Nebë sënë in bë ham huk pin geğo hil

Mehöböp Yesu Kerisi arë jağ na vavunë log hil Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonğ hir semusemu vu ham, bedegeğo ham arëmin jağ geving.

Alam Sën Denekeyëh Horek Lo Rëğ Detetuhin Ham

2 Arig lo, hil Mehöböp Yesu Kerisi rëğ nom gökin nah, lob hil rëğ angupin hil na vu yi, om he bë nanër vu ham nabë ham su kwetul doğ in ğağek sënë. ²In mehö la rëğ denanër vu ham nabë Mehöböp yi buk töğ yam ggovek ya gedenanër nabë nğaa hur ti nër vu sir mederağ ni. Ma denanër nabë he kevu kapiya nebë saga ya vu sir. Rëğ ma geham su kwam kwamin in hir ğağek sënë genewamin jağ pevis. ³In mehöti rëğ tetuhin ham, gağ buk sënë og su yoh vu bë rëğ nam meris rë. Gağ mëm nabë alam nğahiseğë degeğo sir jağ los degeruu demij vu Anutu namuğin, gemehöti sën rëğ natu Mehö-keyëhsën-horek-ala lo natöğ nam rangah geving rë, loğ mëm. Yiğ Mehö Nipaya sën rëğ mala nama doğ Nyëğ Nipaya lo. ⁴Mehö sënë og rëğ ngis begö vu nğaa pin sën mehönon denenër bë anutu lo los nğaa pin sën deneğo rağ lo, gegeğo yi jağ jağ nabë kesuu. Om rëğ getunğ yi sëa doğ na Anutu yi dub böp ayo vabuung genanër nabë yiğ yi Anutu. ⁵Ma ham kwamin virek in ğağek sën sa nado ving ham wirek gesenër vu ham lo?

⁶Log ham rağ nğaa sën neggërin aggata in mehö agi gwëbeng-ë ni ving. In yi buk yö nahën, om su yoh vu bë natöğ nam rangah rë. ⁷Yönon, Mehö-keyëhsën-horek-ala medo nevonğ huk gwëbeng menedo, rëğ mu nahën neggëp vunsën beyö rëğ gëp nabë saga be-na berup doğ yi buk. In Mehö ti nahën neggërin yi ag-gata gwëbeng, rëğ mu getahin bër ⁸og mëm Mehö-keyëhsën-horek-ala rëğ natöğ nam rangah. Lob Mehöböp Yesu Kerisi rëğ ngis yi jağ avi rasap menadi-ik. Log Mehöböp mëm rëğ natöğ nam rangah los niğapiik böpata, lob niğapiik sënë rëğ kevoh Mehö-keyëhsën-horek-ala bemala nama na veröğ yi. ⁹Mehö-keyëhsën-horek-ala sënë natöğ nam rangah, og rëğ nam los Satan yi niwëek begevonğ nğaa böp böp los niwëek, gehuk aggagga in tetuhin hil. ¹⁰Rëğ gevonğ nğaa nipaya aggagga pin in gekuungin alam sën vonğin malaj nama lo. Bë ahëj geving ğağek anon medegevonğ geving, og yoh vu bë geğo sir nom vu Anutu, rëğ mu ma om rëğ malaj nama. ¹¹Su değo Anutu yi ğağek anon rë, om Anutu rëğ dëein sir lob ğağek kuungsën los niwëek nam in tetuhin sir medegevonğ geving ğağek sën anon ma lo. ¹²In alam pin sën su denevonğ ving ğağek anon agi rë geyö denevonğ ahëj

nivesa in nġaa nipaya mu lo degeko nipaya nyëvewen doċ nah bemalaj nama.

Anutu Ggootin Ham Raċ Bë Rëċ Geċo Ham Nom

¹³ Rëċ mu arig lo, huk neggëp vu he bë he najom jaċ los ahëmin nivesa vu Anutu in ham noh vu buk. In Anutu ahë neving ham beggootin ham raċ vu nyëdahis vorot in bë Anon Vabuung gevonġ beham ayomin niröp jaċ. Lob ham gwevonġ geving ġaġek anon, loċ mëm geċo ham nom vu Anutu. ¹⁴ Vongin bë ham gweċo hil Mehöböp Yesu Kerisi niċapiik los arë böp nöċ vu ham geving, om vonġ behe haċo Bengö Nivesa yök vu ham in bë tahi ham nom vu yi. ¹⁵ Nebë sënë, om arig lo, ham nġo bare nimin wëëċ, beham sepa doċ Anutu yi ġaġek pin sën he nër vu ham ggëp avimin los kevu loċ ċapiya lo. ¹⁶ Lob hil Mehöböp Yesu Kerisi luho hil Amad Anutu sën ahëj neving hil lo devonġ behil ayod sepëp raċ berëċ ġëp nabë sënë degwata. Vonġ semusemu vu hil nyëmasën in bë hil ajaċ ni nabë rëċ geċo hil nah vu yi yönon, om hil medo navo kwad in. ¹⁷ Om sa neċetaġ in ham bë luho degevonġ beham ayomin sepëp jaċ gedegevonġ nij wëëċ vu ham in ham nanër nġaa los gwevonġ nġaa nivesa mu.

Ham Najom Jaċ Vu Anutu Nabë Doċ Vu He

3 Log arig lo, he hömin ġaġek ti nahën neggëp nebë: Ham najom jaċ vu Anutu nabë doċ vu he in Mehöböp yi ġaġek seröġ mena menoh vu nyëġ pin, balam pin degeko jaċ pevis barë böp jaċ nabë sën ham aga. ² Log ham najom jaċ vu Anutu nabë bo he vër in alam sën nij paya los su nij röp rë lo nemaj, in ham raċ ni bë alam nġahiseċë su ayoj neya timu vu Anutu rë. ³ Rëċ mu Mehöböp og su mehö kwa luu rë, gaċ rëċ gevonġ niwëëċ vu ham jaċ buk los geġin ham in Satan. ⁴ Log Mehöböp tateċin he kwamin behe raċ ham nimin bë ham medo nevonġ nġaa pin sën he nër vu ham lo gwëbeng menedo, geham rëċ medo gwevonġ nabë saga rot geving. ⁵ Om Mehöböp bër ham kwamin in ham kwamin bo nabë Anutu ahë neving ham, lob gevonġ beham bare mekwerë maggin los ayomin niwëëċ nabë sën Kerisi nevonġ lo.

Alam Pin Denajom Huk Noh Vu Sir

⁶ Log arig lo, hil atu Mehöböp Yesu Kerisi yi alam, om he vo horek vu ham banër niwëëċ bë: Ham gwetah ham in arimin vahi sën nij tebö gesu denevonġ huk rë lo, in sagaċ su denesepe loċ ġaġek sën he nër vu ham lo rë. ⁷ Gaċ ham sepa doċ he vahamin, in ham nġo raċ ni bë wirek sën he nado ving ham lo, og he su nahëp sehëb rë. ⁸ Lob he su haċo ham nos lu nġaa meris rë. Gaċ he nebaġo, gehe nehevonġ huk niwëëċ rot menavimengin buk geranġah, in bë he su abo maggin vu ham. ⁹ He yoh vu bë ġaċo ham nos lu nġaa, rëċ ma gehe nehevonġ nebë sënë in bë ham gwelë besepa doċ he vahamin. ¹⁰ He nado ving ham wirek, lob he vo horek vu ham nebë sënë bë: Mehöti bë ni tebö in huk megëp sehëb, og ham su bo nos vu yi. ¹¹ Rëċ mu he hanġo ġaġek bë ham vahi deneggëp sehëb gesu denevonġ huk ti rë, gaċ yö medo deneraċ nij in mehö ngwë hir nġaa. ¹² He tu Mehöböp Yesu Kerisi yi hur om sën he vo horek vu alam nebë saga bahee vu sir bë degevonġ huk nivesa bedemedo gedegeko monë jaċ, bemëm debaġo yö hir nos jaċ medega niröp.

¹³ Log arig lo, ham su nimin tebö in huk nivesa, gaċ ham medo gwevonġ noh vu buk. ¹⁴ Rëċ mu nabë mehöti su sepa doċ ġaġek pin sën he kevu loċ ċapiya agi rë, og ham nġo jaċ mehö saga ni nivesa, beham nġo medo ading in yi. Lob mëm rëċ ni namum in yi nġaa sën nevonġ lo begërin yi. ¹⁵ Rëċ mu ham su gwelë mehö sënë paya rot, gaċ ham kwamin bo nabë ham arimin rëċ nevonġ paya, om ham bo kwa nivesa vu yi.

Paulus Semu Ġaġek Hus

¹⁶ Hil Mehöböp sën ayo neggëp revuh lo gevonġ beham ayomin ġëp revuh in nġaa pin sën töċ vu ham lo, begëp noh vu buk pin. Log Mehöböp medo geving ham pin.

¹⁷ Sa Paulus sënë, senġo kwaġ nevo ham bemëm sa kevu ġaġek dus ti sënë raċ senġo nemaġ yoh vu sën sa nehevonġ loċ sa ċapiya pin lo, in bë ham jaċ ni nabë senġo kevu yönon.

¹⁸ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusemu medo geving ham pin.

1 TIMOTI

1 Sa Paulus sën Yesu Kerisi yi sinarë sa. Anutu sën ko hil yom vu yi lo luho Kerisi Yesu sën hil navo kwad in lo, yö denër bē sa ġevonġ huk sagi. ² Lob sa kevu kapiya sēnē yök vu honġ Timoti sën sa nehalē honġ bē sa naluġ anon honġ in ayom neya timu vu Kerisi lo. Hil Amad Anutu luho hil Mehöböp Kerisi Yesu degevonġ semusemu vu honġ los kwaj gevonġin honġ, gedegevonġ bayom ġep revuh.

Hil Dahun Ġaġek Kuungsën Na

³ Wirek sa hevongin bē sena Masedonia jaġ, lob senër vu honġ, rēġ sa bē nanër gökin nah vu honġ nabē: Gemedo Epesus in ġenanërin alam vahi saga nabē su desarömin ġaġek kuungsën doġ na medetahu alam doġ. ⁴ Log ġenanër vu sir nabē degevu keriing los ġaġek sën denetateġin degwaj lo na, in ġaġek nebē sagi nevonġ mekwaj kwaj. Gaġ su neloġ vu sir bayoj neya timu vu Anutu rē. ⁵ Sa hevong horek sēnē yök vu honġ raġ degwa timu sēnē: Sa hevongin bē desepa doġ bayoj niröp jaġ gekwaj verök jaġ bayoj na timu vu Yesu, lob mēm demedo los ahēj geving sir. ⁶ Yönon, in alam vahi devuu aggata niröp sēnē ya, geya deneketul loġ in ġaġek meris medenesap sir in jeggin jeggin. ⁷ Alam sēnē denekuung bē detu alam horek degwa. Rēġ su deneraġ yö hir ġaġek sën denevengwēng raġ lo degwa ni rē, log sir duġin ġaġek sēnē degwa ving.

⁸ Nabē hil ġalē Anutu yi horek niröp nabē negġep in bē tato aggata niröp vu hil, og hil rēġ ajaġ ni nabē nġaa nivesa. ⁹ Yönon, hil araġ ni bē horek og su yam in bē nanërin alam sën nijröp raġ lo rē, gaġ yam in bē nanërin alam sën denekeyh horek lo, los alam sën denevonġ nġaa jeggin jeggin los nengaj dahis lo. Geyam in bē nanërin alam sën deneruu demij vu Anutu lo, los alam nij paya, gesir sën denevasap Anutu yi nġaa vabuung lo, gesir sën denesepa loġ nġaa dob yi mu lo; geyam in bē nanërin alam sën denesis amaj los ataj medenediik lo, los alam sën denesis mehönon vahi medenediik lo ving. ¹⁰ Geyam in bē nanërin maluh los avēh sën denevonġ bagġeb lo los denevonġ paya vu maluh ngwē lo. Geyam in bē nanërin alam sën deneggodeġ alam in bē degeġo monē jaġ sir lo, los alam ġaġek tetuhin sën, galam sën denelah ġaġek vun lo. Yönon, horek yam in bē nanërin nġaa nebē sēnē los nġaa nipaya vahi pin sën nevonġ paya vu ġaġek anon lo. ¹¹ Ġaġek anon sēnē negġep loġ Bengö Nivesa sën Anutu vo vu sa in bē sa nanër ranġah lo, log Bengö Nivesa sagi netateġin Anutu arē böp los niwēek vu hil bē semusën ala yi.

Paulus Ahē Nivesa Vu Anutu In Kwa Pesivin Yi

¹² Hil Mehöböp Kerisi Yesu vo niwēek vu sa, gekwa nevo sa bē seyoh vu bē sa ġevonġ yi huk, lob vonġ huk sēnē loġ ya sa nemaġ, lom sa ahēj nivesa vu yi.

¹³ Yönon, wirek og senër pelē raġ yi, log sa nehevonġ begö vu yi alam rot gesa nehaġo sa raġ vu yi pangsen. Sa nehevonġ nebē saga in sa su raġ degwa ni rē, gesa su hevong ving yi rē, rēġ ma gekwa pesivin sa. ¹⁴ Lob Mehöböp vonġ semusemu nġahiseġē rot vu sa, be-mēm sayoġ neya timu vu Yesu Kerisi, besahēj ving yi pangsen. ¹⁵ Ġaġek sēnēġ yönon rot, beyoh vu bē alam pin degenġo medegevonġ geving nabē Kerisi Yesu luġ yam dob in bē geġo hil alam nid paya nom vu yi. Lob sa mehö niġ paya verök yi rot kesuu alam nij paya vahi pin. ¹⁶ Rēġ mu Kerisi Yesu kwa vongin sa muġin betato ranġah raġ sa bē nejom yi ahon rot. Lob alam vahi pin sën rēġ ayoj na timu vu yi lo degelē jaġ sa bedejaġ ni nabē rēġ kwa gevonġin sir nabē saga geving, bedemedo malaj-tumsën degwata. ¹⁷ Om hil ġaġo mehö-los-bengö sën nedo degwata los degwata lo arē jaġ. Arē böpata los niwēek ġep ranġah beyö ġep degwata los degwata, in mehö sēnē og su nediik rē, gehil su ayoh vu bē ġalē yi rē, log yiġ yi perurek timu saga sën Anutu soġek.

Timoti Bare Niwēek Beġedu Alam Sën Denesis Begö Vu Anutu Lo

¹⁸ Naluġ Timoti-e! Sebo horek sēnē vu honġ nabē: Kwam bo ġaġek sën alam-denenër-ġaġek-ranġahsën denër raġ honġ wirek lo. Ġebasu ġaġek sagi doġ na ayom, loġ mēm pasang gwevonġ begö meġebare niwēek nabē mehö-begö-yi nivesa ti. ¹⁹ Lob gwevonġ geving niwēek meġebare, gegemedo los ayom niröp. In alam vahi su denesepa loġ nġaa nivesa in bē ayoj niröp jaġ rē, om sën deneyoh paya medevasap sir nebē sën yaġ ya mesis yi raġ saap. ²⁰ Yiġ Humenaius luho Aleksander devonġ nebē sēnē, lob sa hevong luho loġ yah Satan nema in bē luho degeġo vanē medejaġ ni, in luho su denanër pelēsën jaġ Anutu arē nah gökin.

Hil Najom Jaġ Nabē Sēnē

2 Sa bē nanër niwēek vu honġ nabē ham gwevonġ nġaa sēnē natu muġinsën: Ham najom jaġ in alam pin. Ham kwetaġ vu Anutu nabē doġ vu sir bebo niwēek vu sir medebare, log ham najom jaġ los kwamin vesa vu yi in sir. ² Log su kwam birek in alam-

los-bengöj galam pin sën denetu ala medeneğin hil lo. Gaḱ ġenajom jaḱ in sir noh vu buk in mëm hil sepa doḱ Anutu meḱaḱo arë jaḱ niröp, log hil medo nivesa genḱaa maggin su dahun hil. ³Jomraḱsën nabë sënë og mëm yoh vu, bAnutu sën ḱo hil yom lo rëḱ kwa vesa in. ⁴Neḱo hil yom vu yi, genevonḱ in bë geḱo alam pin nom geving, bemëm deḱaḱ ġaḱek anon deg-wa ni. ⁵In hil araḱ ni bë Anutu yö timu nedo, log Mehö mamer-yi timu nare loḱ Anutu los mehönon vuheng atov. Yiḱ yi Kerisi Yesu, geyi mehönon. ⁶Lob töḱ yam ranḱah loḱ yi buk niröp sën Anutu yö ggooin raḱ menër lo, bediḱ loḱ yah alam pin bej in baḱo sir nom. ⁷Log Anutu ggooin sa raḱ bë sa natu sinarë beḱevonḱ yi huk menanër yi ġaḱek sënë ranḱah. Sagi og sa su nehekuung raḱ rë, gaḱ sa nanër yönon. Geggooin sa raḱ, menevonḱ sa ya vu alam-yu-ngwë in bë sa tateḱin ġaḱek vu sir bayoj na timu vu yi medeḱaḱ ġaḱek anon ni. ⁸Nebë sënë, om sa hevönḱin bë alam denajom jaḱ noh vu nyëḱ pin. Rëḱ mu degevuü ġaḱek petupeksën los ahë sengënsën na gedepesu nemaj in nḱaa nipaya loḱ mëm debarah nemaj jaḱ medenajom jaḱ na vu Anutu.

Ġaḱek Raḱ Avëh

⁹Log sa hevönḱin ving bë: Avëh dedahun sir bedejöp röpröp lu nḱaa nivesa sën yiḱ yoh vu bë avëh dejöp lo. Gaḱ su degeḱo sir jaḱ medebii yuj los debunek vu navij jaḱ kumḱum goor lu vuneksën malanḱeri aggagga, los röpröp sën yi monë böpata lo. ¹⁰Gaḱ degevonḱ huk nivesa aggagga noh vu sën Anutu yi hur avëh lo degevonḱ lo, og mëm sënë natu hir vuneksën anon rot. ¹¹Avëh dedahun sir bayej nama gedegenḱo ġaḱek medeḱaḱ ni nivesa. ¹²Sa hevönḱin bë avëh ti su natu tatovaha ma ggev vu maluh rë, gaḱ sir avëh og avij gemir gemedo denapöo jaḱ ġaḱek mu. ¹³In degwa nebë Anutu semu Adam muḱin loḱ mëm semu Eva tamusën. ¹⁴Lob Adam su bë nenga vu ġaḱek ku-ungsën rë, gaḱ avëh mu yö keyëh mebë nenga vu ġaḱek. ¹⁵Rëḱ mu avëh hir huk bë degeḱo naluj, om yiḱ degevonḱ nabë saga, gayoj na timu vu Yesu geving bahëj nivesa vu mehönon medesepa doḱ aggata niröp los degeḱin sir nivesa, og Anutu rëḱ geḱo sir nah vu yi.

Ġaḱek Raḱ Ggev Sën Deneḱin Kerisi-yi-alam Lo

3 Ġaḱek sënë og yönon: Bë mehöti gevonḱin nabë natu ggev beḱeḱin Kerisi-yi-alam, og sënëḱ gevonḱ in huk nivesa ti. ²Nebë sënë, om ggev geḱin yi nivesa in nḱaa nipaya su ḱep vu yi. Yiḱ geḱo avëh timu natu venë. Su gevonḱ nḱaa jeggjin jeggjin, gaḱ yiḱ sepa doḱ kwa nivesa mu megevonḱ huk niröp pin, geḱeḱin alam vatëvek nivesa, getateḱin Anutu yi ġaḱek nivesa megero. ³Ggev nebë sënë og su nanum panḱsën mekeyevin, log su ahë sengën jaḱ pevis, gaḱ nahubin alam gesu gevonḱ beḱö jeggjin jeggjin, gesu ḱep natu-min monë panḱsën. ⁴Geyö geḱin venë lo nalu lo nivesa beḱevonḱ benalu lo nengaj yes vu aye medegurek babu. ⁵In mehö sën su neḱin venë lo nalu lo

nivesa rë lo, og su yoh vu bë rëḱ natu Anutu-yi-alam lo hir ggev meḱeḱin sir nivesa rë. ⁶Log ham su gwevonḱ bemehö mewis ti sën nahën negḱerin yi yom vu Kerisi lo natu ggev. In rëḱ geḱo yi jaḱ jaḱ lob rëḱ bës benatöḱ vu nyëvewen nabë Satan. ⁷Om nabë hil ḱetunḱ mehöti natu ggev, og alam dahis la denanër geving rë nabë yi mehö nivesa, og mëm yoh vu bë natu ggev. Gaḱ nabë hil su ḱanḱo rë, og maḱ rëḱ ġaḱek nipaya natöḱ ranḱah jaḱ yi, lob doḱ Satan yi ḱegeweeng.

Ġaḱek Raḱ Kerisi-yi-alam Hir Hur

⁸Log gwevonḱ alam sën kwaj nivesa lo denatu Kerisi-yi-alam hir hur geving nabë saga. Alam sën su denevonḱ kwaj luu rë lo, galam sën su denenum wain rot medenekeyevin rë lo, galam sën su ḱḱep denetumin monë luu nḱaa rë lo. ⁹Gaḱ mëm sir sën ayoj yö negḱep niröp gedeneraḱ ġaḱek-anon-vongvingsën-yi ni venuh lo og mëm. ¹⁰Ham seggi sir namuḱin rë, loḱ nabë ġaḱek ti su negḱep vu sir rë, og mëm denatu Kerisi-yi-alam hir hur. ¹¹Log ham gwevonḱ avëh sën kwaj nivesa lo geving nabë saga. Avëh sën su denenër ġaḱek nipaya yah nenga raḱ mehö ngwë rë lo, gesu denevonḱ nḱaa jeggjin jeggjin rë lo, gaḱ denenër ġaḱek niröp bedenevonḱ yoh vu lo.

¹²Lob Kerisi-yi-alam hir hur lo, og degeḱo avëh ti ti natu venëj, lob degeḱin venëj los naluj nivesa. ¹³Lob sir sën detu Kerisi-yi-alam hir hur bedenevonḱ huk nivesa lo, og rëḱ bengöj nivesa, lob deyoh vu bë rëḱ degevonḱ Kerisi Yesu yi huk nivesa los niwëëḱ.

Anutu Yi Aggata Degwa

¹⁴Yönon, gwëbeng sa neḱevu ḱapiya sënë yök vu honḱ, rëḱ mu sa bë nöḱ vu honḱ pevis. ¹⁵Rëḱ mu nabë sa su nöḱ pevis rë, og gwelë ġaḱek sënë meḱeḱaḱ ni nabë Anutu-yi-alam sën detu Mehöböḱ Mala-tumsën-degwa yi alam lo, og rëḱ degevonḱ nabë sënë in deneḱin ġaḱek anon medeneḱadu. ¹⁶Yönon, ġaḱek sën duu hil yah vetii Anutu lo, og ġaḱek böpata rot be-degwa negḱep. Ġaḱek sënë nebë:

Tu mehönon raḱ betöḱ yam ranḱah,
log Anon Vabuung tateḱin yi degwa bë yi mehö yohvu.

Angër delë yi,
log bengö yoh vu alam dahis.
Mehönon ayoj neya timu vu yi,
lob Anutu ḱo yi raḱ yah vavunë beḱo arë raḱ.

Ġaḱek Raḱ Alam Tetuhinsën

4 Anon Vabuung nër ranḱah bë dus jaḱ Buk-tamusën og alam vahi rëḱ degevuü ġaḱek sën hil nehevonḱ ving lo na, getum rëḱ degeḱe nengaj vu memö kuungsën ayej bedesepa doḱ Satan yi angër nipaya lo hir ġaḱek. ²Nḱaa sënë rëḱ nam vu alam kwaj luu sën denenër ġaḱek kuungsën lo. Alam sënë rëḱ ay-oj bev rasap nabë aën niḱerus, besu deyoh vu bë de-seggi nḱaa nipaya los niröp medeḱaḱ ni rë. ³Log alam saga rëḱ denanërin nabë maluh los avëh su degeḱo

sir, gaḱ demedo bu, log rēḱ denanēr in nos los reggu vahi nabē hil su aḱa. Rēḱ mu su yoh vu rē, gaḱ Anutu yō tung nḱaa pin sēnē in bē hil mehōnon sēn hil ayod neya timu vu yi menaraḱ yi ḱaḱek anon ni lo, hil aḱa gahēd nivesa vu Anutu. ⁴In nḱaa pin sēn Anutu tung lo og nivesa, om hil su ajuuk, gaḱ hil nanēr ahēd nivesa vu Anutu gehil aḱa. ⁵Ēē, yōnon, Anutu yi ḱaḱek los hil jomraḱsēn saga nevonḱ benivesa neraḱ.

Timoti Tu Kerisi Yi Hur Nivesa

⁶Log nabē ḱenanēr ḱaḱek pin saga vu hil arid lo sēn Kerisi-yi-alam lo, og mēm saga rēḱ tato nabē ḱetu Yesu Kerisi yi hur nivesa ti geḱenesepa loḱ ḱaḱek nirōp meḱeneraḱ ḱaḱek sēn hil nehevōnḱ ving lo degwa ni. ⁷Rēḱ mu nim dēlin ḱeriing nipaya los avēh atov hir ḱaḱek turinsēn meris meris, gaḱ mēm ḱetahu honḱ doḱ Anutu yi aggata nivesa. ⁸Yōnon, hil netahu hil loḱ nḱaa navid yi in bē hil navid genḱoin, rēḱ mu yik nelok vu hil paya teka mu. Gaḱ mu nabē hil tahu hil doḱ Anutu yi aggata, og yoh vu bē rēḱ doḱ vu hil pangḱsēn rot. Sagi og yoh vu bē doḱ vu hil vu buk sēn hil nado gwēbeng agi, gehil rēḱ medo malad-tumsēn vu tamusēn geving.

⁹ḱaḱek sēnēḱ yōnon rot, beyoh vu bē alam pin degenḱo medegevonḱ geving. ¹⁰Om sēn hil nehevōnḱ huk bōp los nid ḱerus ḱerus. Hil ahurek Anutu sēn mala-tumsēn degwa lo babu in nevonḱin bē geḱo alam pin nom vu yi, lob ḱo hil sēn hil ayod neya timu vu yi lo yom yōnon. ¹¹Om ḱenanēr ḱaḱek sēnē vu sir meḱetahu sir doḱ in desepa doḱ. ¹²Nabē alam degelē honḱ nabē ḱenahēn maḱēm, bekwaj bo nabē honḱ mehō meris, og su gwevu huk rē. Gaḱ ḱemedo meḱetato aggata vu Kerisi-yi-alam pin jaḱ nḱaa pin sēn ḱenanēr los gwevonḱ lo. ḱetato vu sir nabē ahēm neving sir yōnon gayom neya timu vu Yesu, geḱenesepa loḱ nḱaa nirōp mu. ¹³Su nim tebō, gaḱ nim wēek meḱenatevin Anutu yi ḱaḱek vu alam, beḱenanēr Bengō Nivesa ranḱah meḱetateḱin vu sir rot bena berup doḱ buk sēn senōk berup vu honḱ lo. ¹⁴Su nim yes yes in Anutu yi semusēn sēn vo vu honḱ lo, in alam ggev debē nemaj raḱ honḱ wirek. Log alam-denenēr-ḱaḱek-ranḱahsēn denēr bē semusēn sēnē rēḱ natōḱ vu honḱ. ¹⁵Om gweḱin huk sagi nivesa noh vu buk beḱemedo doḱ rot, lob mēm alam pin rēḱ degelē nabē honḱ huk neya nivesa. ¹⁶Gweḱin honḱ los huk sēn genevonḱ agi bekwam bo ḱaḱek sēn ḱetahu sir doḱ lo nivesa. Gwevonḱ huk sēnē niwēek rot, og mēm rēḱ gweḱo honḱ nom vu Anutu, begweḱo alam sēn degenḱo honḱ ḱaḱek lo nom geving.

Timoti Geli Alam Doḱ Aggata Nirōp

⁵ Su ḱebo ḱaḱek jaḱ alam bōp, gaḱ gwelē sir nabē amam lo benahub ḱebo horek vu sir. Log gwelē alam maḱēm nabē arim lo sir. ²Log avēh bōp og gwelē sir nabē atam lo, log gwelē avēh avō nabē avēh-nōm lo genḱaa nipaya nōk ḱēp.

ḱaḱek Raḱ Avēh Alov

³Log gweḱin avēh alov lo sēn reggaj diik gehej alam ma lo nivesa. ⁴Gaḱ avēh alov sēn nalu lo ma bu lo denedo lo, og mēm deḱaḱ ni nivesa nabē hir huk negḱēp bē dedok vu amaj los ataj gebuj medegeḱin sir nivesa doḱ nah sēn denēḱin sir wirek lo. In Anutu kwa vesa in nḱaa nebē sēnē. ⁵In avēh alov sēn yō perurek timu nedo lo, og rēḱ ayo na timu vu Anutu rot, lob rēḱ benḱev jaḱ meḱetaḱ na vu Anutu in alam buk geranḱah. ⁶Rēḱ mu avēh alov sēn yō kwa nevo nḱaa sēn nesemu navi mu lo, og nahēn nedo vesa rēḱ mu tu nḱaa diiksēn. ⁷Om ḱenanēr nḱaa sēnē tato vu avēh geving, in desepa doḱ medemedo nirōp geḱaḱek la su ḱēp vu sir. ⁸Rēḱ mu nabē mehōti su geḱin yō yi alam nivesa rē, og mehō sēnē su ayo neya timu vu Yesu rē. Yōnon, nabē mehōti su geḱin sir sēn losho begganḱ ayo timu lo nivesa rē, og yi mehō nipaya verōḱ yi rot kesuu alam dahis.

⁹Lob nabē kwevu avēh alov arēj nabē Kerisi-yi-alam degeḱin sir, og kwevu sir nabē sēnē arēj: Avēh sēn raḱ maluh timu rēḱ diik genedo alov, lob yi ta mehōdahis lōo ya ggovek lo. ¹⁰Gavēh sēn alam denenēr bengō bē nevonḱ nḱaa pin nivesa lo, og kwevu avēh nabē sēnē lo arēj. Gavēh sēn neḱin nalu lo nivesa, genevet alam vatēvek, geneḱo Kerisi-yi-alam vahi raḱ genelok vu alam sēn denetōḱ vu maggin lo, genevonḱ huk nivesa vesa aggagga lo. Kē, avēh nabē sēnē og mēm kwevu arēj. ¹¹Gaḱ su kwevu avēh sēn nahēn navij mewis gereggaj nediik lo arēj, in rēḱ ayoj gurek in maluh, bahēj geving nabē deḱaḱ maluh ngwē ḱokin, lob su kwaj bo Kerisi timu rē. ¹²Lob alam rēḱ denanēr sir nabē nij paya, in deḱeyēh ḱaḱek sēn denēr bē degevonḱ huk vu Kerisi timu lo. ¹³Rēḱ su rēḱ degevonḱ nabē sēnē mu rē. Gaḱ rēḱ nij tebō jaḱ pevis medegeḱ sehēb, gedegetup doḱ alam hir begganḱ medenēnḱo mehō ngwē hir ḱaḱek medeḱaḱ nij in mena detanē medenanēr ḱaḱek aggagga sēn hil su ayoh vu bē nanēr rē lo. ¹⁴Nebē sēnē om sa bē avēh alov sēn nahēn navij mewis lo, og deḱaḱ reggaj nah in degeḱo naluj meyō degeḱin doḱ hir begganḱ. Yik degevonḱ nabē sēnē in Mehō sēn nesis beḱo vu hil lo su natōḱ vu ḱaḱek nipaya ti menanēr jaḱ hil. ¹⁵In ḱeraḱ ni bē avēh la devuu aggata nivesa ya ggovek ya nebē sēnē gedenesepa loḱ Satan. ¹⁶Nabē Anutu yi hur avēh ti yi alam la reggaj denadiik gedemedo alov, og avēh saga yō geḱin sir. Yō gevonḱ nabē sēnē in su debo maggin vu Kerisi-yi-alam vahi medegeḱin sir. Nabē sēnē in Kerisi-yi-alam mēm yik degeḱin avēh alov sēn hir alam main sir lo mu.

ḱaḱek Raḱ Alam Ggev

¹⁷Alam ggev sēn denevonḱ huk nivesa rot lo, og ham sēn Kerisi-yi-alam ham lo gweḱo arēj jaḱ geham doḱ vu sir nivesa rot. Sēnēḱ sa nanēr alam ggev sēn denevonḱ huk niwēek medenenēr Anutu yi ḱaḱek ranḱah medenetateḱin nivesa vu alam lo. ¹⁸Nabē saga

in gägek neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebë, “Su gëtaya burmakau sën denevonḡ huk bedenevakë wit* lo avij,” gaḵ gëp in yik dega teka! In gägek ngwë neggëp ving bë, “Mehö sën nevonḡ huk lo, og yoh vu bë geḵo nyëvewen jaḵ.”

¹⁹ Log nabë mehö ti nanër ggev ti nabë nevonḡ paya, og su gwebë nengam vu aye, gaḵ mëm nabë mehö luu ma mehö löö denanër og mëm. ²⁰ Gaḵ mëm nabë ggev ti gevonḡ nḡaa nipaya ti, og ḡebarah yi veröḵ jaḵ alam ggev pin malaj, in sir vahi degelë lob degöneng in sir. ²¹ Sa nanër vu honḡ niwëëḵ jaḵ Anutu geKerisi Yesu losho angër sën Anutu ggooin sir raḵ lo malaj nabë: Gesepa doḵ gägek sën sa ḵevu agi niröp, besu kwam bo mehöti doḵ ayom namuḡin nabë vonḡ paya, ma su vonḡ paya rë, gaḵ gwenḡo gägek nivesa meḡe-seggi loḵ mëm. Log su ḡenanër gägek ahë sekë vu alam vahi geḡenanër gägek ahë yes vu honḡ alam.

²² Log su gwëḵo mehö ti megwevonḡ natu ggev pe-vis rë, in yi nḡaa nipaya rëḵ nom peḵa jaḵ honḡ geving, om nḡo gwëḡin honḡ nivesa in ḡemedo nivesa genḡaa nipaya su gëp vu honḡ.

²³ Log su ḡenanum bël kul meris mu rë, gaḵ ḡenanum wain teka geving, in gevonḡ bahëm medo nivesa, geniraksën sën netöḵ vu honḡ buk nḡahi lo nivesa jaḵ teka.

²⁴ Log alam vahi, og hir nḡaa nipaya neggëp ranḡah behil pin araḵ ni bë rëḵ denatöḵ vu nyëvewen doḵ nah, rëḵ mu alam vahi, og hir nḡaa nipaya yö neggëp vunsën, benahub rë loḵ mëm netöḵ yam ranḡah. ²⁵ Yik nḡaa nivesa vahi neggëp ranḡah nebë saga ving, gaḵ nabë neggëp vunsën og yö rëḵ netöḵ yam ranḡah tamusën in su yoh vu bë gëp vunsën degwata rë.

Ḡägek Raḵ Hur Sën Detu Nḡaa Meris

6 Alam pin sën mehö la denebaḡo sir medenetu hir nḡaa meris lo, nabë Kerisi-yi-alam sir og degurek alaj lo babuj in gägek nipaya su jikin Anutu arë los yi gägek sën hil nanër lo.

² Log hur sën alaj detu Kerisi-yi-alam lo, og su kwaj bo nabë arij om degevonḡ huk paya paya gesu degöneng in sir rë. Gaḵ ahëḡ geving alaj sënë rot in Kerisi-yi-alam sir, gepasanḡ degevonḡ huk nivesa rot vu sir. Om ḡetateḵin vu alam nabë degevonḡ nḡaa nabë sënë, log ḡenanër bedegevonḡ.

Hil Su Ahëd Geving Monë Pangsën

³ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi gägek netateḵin Anutu yi nḡaa ranḡah menero vu hil niröp. Om nabë mehöti gebë gägek sënë geto getahu mehönon doḵ gägek agga ngwë, ⁴ og hil ajaḵ ni nabë mehö sënë neḵo yi raḵ meris mu. Su kwa teka neggëp rë, gaḵ kwa nipaya neggëp vu yi. In ahë neving bë luho mehö ngwë degök sir in gägek la bedekesuu sir. Log ahë neving bë demehoo sir in gägek degwa. Nḡaa nebë sënë og nevonḡ balam ayoj nesis yi, gedenevonḡ begö, gedenenër pelësën raḵ sir, gekwaj nevo nḡaa nipaya raḵ alam vahi. ⁵ Log denenër sir in gägek bahëḡ sengën

yoh vu buk in kwaj nipaya, gaḵ gägek anon su neggëp vu sir rë, in denekuung bë hil nesepa loḵ Anutu in hil aḡorek ḵupeḵ lu nḡaa.

⁶ Yönon, nabë mehöti sepa doḵ Anutu niröp begelë nḡaa sën neggëp vu yi lo nabë yik yoh vu yi, og nelë saga bë neḵo nḡaa nḡahiseḵë rot. ⁷ In hil atad ḵo hil los nemad meris vu dob, log buk sën hil ḡevuu dob lo, og hil rëḵ anah nemad meris nabë saga. ⁸ Om nabë hil nos los tob neggëp vu hil, og yik ggovek behil medo revuh los kwad vesa. ⁹ Rëḵ alam sën kwaj nevo bë degeḵo ḵupeḵ nḡahiseḵë rot lo, og seggisën rëḵ natöḵ vu sir, lob rëḵ debës nabë sën mehönon deneḵo reggu luḵ söv. Ayoj nekehe sir in ḵupeḵ lu nḡaa, lob dene-sepa loḵ nḡaa kwamasën los nḡaa nipaya agga nḡahiseḵë, om rëḵ kebu jaḵ sir bedenadiiḵ bemalaj nama. ¹⁰ In nḡaa nipaya aggagga degwa neggëp vu sën alam ahëḡ neving monë lo. Yönon, alam vahi ahëḡ neving monë pangsën rot, lob nedadii sir gedenevuu vonḡvingsën ya, log denevasap sir raḵ sënë medenetöḵ vu maggin böpata rot.

Ḡenapiiḵ Vu Sën Ḡemedo Malam-Tumsën Degwata Lo Niwëëḵ

¹¹ Rëḵ mu honḡ sën Anutu-yi-alam honḡ lo, og gweruu demim vu nḡaa nabë sënë geḡebeya in. Gaḵ yik nim wëëḵ meḡesepa doḵ nḡaa niröp los Anutu yi aggata soḡek. Ayom na timu vu yi, log ahëm geving alam pangsën. Genajom honḡ ahon meḡebare niwëëḵ gemalam yes. ¹² Ayom neya timu vu Kerisi, om ḡetahu doḵ alam sën deneseröḡ in bë degeḵo ḵupeḵ-yaḡek-yi lo bebasanḡ ḡeseröḡ niwëëḵ in ḡemedo malam-tumsën degwata los degwata. In Anutu ggooin honḡ raḵ wirek loḵ buk sën ḡenër ranḡah raḵ alam nḡahiseḵë malaj bë rëḵ ḡesepa doḵ gägek anon lo. ¹³ Sa nanër vu honḡ jaḵ Anutu sën nevo saheng vu nḡaa malaj-tumsën pin lo, luho Kerisi Yesu sën nër yi gägek anon ranḡah raḵ Pontius Pilatus mala gesu ggöneng in rë lo malaj nabë: ¹⁴ Gwëḡin gägek pin sënë nivesa. Su ḡenanër la paya, gesu gwevonḡ bemehö ngwë denanër gägek nipaya jaḵ. Gaḵ nḡo gwëḡin nivesa begëp niröp, rot behil Mehöböp Yesu Kerisi duḵ nom. ¹⁵ Yönon, Anutu ggooin yi buk raḵ ggovek ya bë rëḵ tato Kerisi ranḡah, lob yik Anutu timu sënë sën semusën degwa geyi ala meneḡin nḡaa pin los dahis. Alam-los-bengöj pin hir mehö-los-bengö yi, gemehö böp pin hir Mehöböp. ¹⁶ Yik yi timu sënë sën su nediiḵ rë. Yö nedo loḵ ranḡah soḡek, om hil su ayoh vu bë ana dus jaḵ yi rë. Mehöti su lë yi rë, gemehöti su yoh vu bë rëḵ gelë yi rë. Arë böpata rot geniweëḵ rot berëḵ medo degwata los degwata nabë saga. Yönon.

Ḡägek Raḵ Alam Sën Deneggorek Nḡaa Nḡahiseḵë Lo

¹⁷ Ḡenanër vu alam sën deneggorek nḡaa-dob-yi nḡahiseḵë lo nabë su degeḵo sir jaḵ vu alam vahi, gesu kwaj na vu hir nḡaa sënë nabë doḵ vu sir, in rëḵ mala nama na pevis. Gaḵ mëm ayoj na timu rot vu Anutu, in yi saga yö nevonḡ yi nḡaa nivesa vesa nḡahiseḵë vu hil

in bë hil medo los kwad vesa. ¹⁸ Ğenanër vu alam sën deneggorek ngaa aga nabë degevonğ huk nivesa vesa ngahisekë, log degevonğ ngatum bedebo hir ngaa gelek alam bededoğ vu sir medegero. ¹⁹ Nabë degevonğ nabë saga, og rëğ dengupin ngaa ngahisekë in doğ vu sir vu tamusën, lob deyoh vu bë rëğ denatöğ vu mala-tumsën soğek.

Gweğin Hong Huk Nivesa

²⁰ O Timoti, gweğin huk sën Anutu vo loğ yök nemam aga nivesa. Gweruu demim vu ğağek meris meris pin

sën anon ma lo, los ğağek jeggın jeggın sën su neya niröp vu Anutu yi ğağek rë lo. Log gweruu demim vu ğağek sën denenër medenekuung rağ bë kwa böpata negğep loğ, rëğ ma genesis beğö vu Anutu yi ğağek lo. ²¹ Alam vahi ahëj neving ğağek nebë saga bedeneğo rağ, lob deneyoh paya in ğağek anon. Anutu yi semusemu medo geving ham.

2 TIMOTI

1 Sa Paulus sën Anutu ggooin sa raḵ bevong sa tu Kerisi Yesu yi sinarë in bē sa nanër rangah nabë Kerisi Yesu yoh vu bē gevong bemehönon demedo malaj-tumsën. ² Lob sa kevu kapiya sënë yök vu hong Timoti in sahëg neving hong nebë sën sa naluḡ hong. Hil Mehöböp Kerisi Yesu luho Ama Anutu degevonḡ hir semusën nyëmasën vu hong bekwaj pesivin hong gedegevonḡ bayom gëp revuh.

Hil Su Nid Namum In Bengö Nivesa

³ Sa keṅug lo detu Anutu yi hur wirek medeneḡo yi raḵ, lom sa nesepa loḵ vahaj menehevong nebë saga ving, lob sa neseggi loḵ ayoḡ menehanḡo, rëḵ maḵ sa nehevong niröp. Lob sa najom raḵ in hong los kwaḡ vesa vu yi in hong raḵ buk pin. ⁴ Sa kwaḡ nevo sën gesu wirek lo, om sa nehevong rot buk gerangah bē sa galë hong gökin, loḵ mēm sëḵ kwaḡ vesa jaḵ los dahis.

⁵ Lob sa kwaḡ nevo bē ayom neya timu vu Anutu yönon, gaḵ su gënetetuhin rë. In bum avëh Lois vong ving nyëmuḡinsën, lob atam Ainike sepa loḵ vaha bevong ving, log serak nim bē hong nebë saga gwëbeng ving. ⁶ Om sa bē nanër vu hong nabë: Sa hebë nemaḡ raḵ hong wirek, loḵ mēm Anutu vo semusën vu hong in bē gwevonḡ yi huk. Om gegwee doḵ semusën saga beniwëëḵ jaḵ. ⁷ In Anutu su vong Anon Vabuung vu hil in bē hil agöneng in hil rë, gaḵ vong vu hil in bē hil nid wëëḵ bahëd geving mehönon, behil nõḡ gëgin hil nivesa. ⁸ Om su nim namum in hil Mehöböp beḡegöneng in sën gënanër yi gaḡek rangah lo. Gesu nim namum in sën seyam nado loḵ karabus in yi mehö sa agi. Gaḵ mēm gwëḡo niwëëḵ vu Anutu bekwere maggin jaḵ Bengö Nivesa geving sa. ⁹ In Anutu ḵo hil yah vu yi beggooin hil raḵ in bē hil sepa doḵ ngaa niröp mu. Su vong nebë sënë raḵ sën hil nehevong ngaa nivesa lo rë, gaḵ vong yoh vu yö kwa besemu hil nyëmasën, degwa raḵ Kerisi Yesu. In nër vorot loḵ buk sën yö nahën gesu tung yaḡek los dob rë lo bē rëḵ gevong nabë saga. ¹⁰ Rëḵ mēm gwëbeng Kerisi Yesu, mehö sën ḵo hil vër in hil ngaa nipaya nyëvewen lo, tōḵ yam rangah ggovek ya be-tateḵin gaḡek sënë lo degwa rangah vu hil. Log tateḵin yam rangah bē: Nabë hil gëvonḡ geving Bengö Nivesa, og hil rëḵ medo malad-tumsën degwata los degwata, gaḵ hil su rëḵ nadiiḵ bemalad nama na verōḵ yi rë.

¹¹ Lob tato sa bē sa natu yi sinarë benanër Bengö Nivesa sagi rangah getahu mehönon doḵ, ¹² om sën gwëbeng setōḵ raḵ maggin. Rëḵ mu sa su niḡ nemum in rë, in sa narak mehö sën sayoḡ neya timu vu yi lo ni,

gesa narak ni bē yoh vu bē rëḵ gëgin ngaa sën tung loḵ yam sa nemaḡ lo nivesa rot, beberup doḵ buk sën hil bare mala lo. ¹³ Om gësepa doḵ gaḡek niröp sën senër tato vu hong wirek lo, los ayom na timu vu yi bahëm geving yi losho yi alam, in Kerisi yi mehö hong. ¹⁴ Yönon, Anutu tung ngaa nivesa anon sënë loḵ ya nemam in bē gweḡin, om gweḡin nivesa jaḵ Anon Vabuung sën nedo loḵ hil ayod lo yi niwëëḵ.

¹⁵ Log gëraḵ ni vorot bē alam pin vu distrik Asia*, ving Pugelus luho Hermogenes, bedeneruu demij vu sa gesu denegga raḵ sa ggökin rë. ¹⁶ Rëḵ sa najom raḵ vu Anutu bē semu Onesiporus losho yi alam, in nevonḡ besayoḡ nivesa neraḵ yah beron ngahiseḵë. Su ni nemum in sën sa nado karabus agi rë, ¹⁷ gaḵ yam Rom lom sero sa niwëëḵ rot betōḵ vu sa. ¹⁸ Om Mehöböp kwa pesivin yi doḵ buk sën duk nom dob lo. Yönon, ngaa pin sën nevonḡ ggëp Epesus wirek in doḵ vu sa lo, saga gëraḵ ni venuh.

Gënatu Yesu Kerisi Yi Hur-beḡö-yi Nivesa

2 Om naluḡ-e! Gwëḡo semusën sën Kerisi Yesu nevo vu hil nyëmasën lo in doḵ vu hong beḡebare niwëëḵ. ² Log gaḡek pin sën senër rangah vu mehönon ngahiseḵë meḡenḡo lo, og gënanër vu alam nijvesa vahi sën su rëḵ dekeyëh ayem rë lo, in mēm na denanër na vu alam vahi geving. ³ Gënatu Kerisi Yesu yi mehö-beḡö-yi nivesa ti meḡekwerë maggin los kwam vesa nabë sa. ⁴ In mehö-beḡö-yi og su yah nejom huk agga ngwë ving rë, gaḵ netahu yi loḵ beḡö mu, in bē mēm ala sën ḵo arë in bē natu yi mehö-beḡö-yi lo kwa vesa in yi. ⁵ Gekwam bo mehö sën neserōḡ in bē kesuu alam vahi lo rë! Nabë su sepa doḵ horek sën denenër bē alam desepa doḵ medekesuu sir lo rë, og su yoh vu bē rëḵ kesuu meḡeḡo madub rë.

⁶ Log mehö sën nevaroh nos loḵ huk anon benevonḡ huk böp in lo, rëḵ geḡo nos nyë namuḡin mega.

⁷ Kwam bo sa gaḡek sënë nivesa rë, loḵ mēm Mehöböp rëḵ tateḵin pin degwa vu hong meḡejaḵ ni.

⁸ Log kwam bo Yesu Kerisi sën yi degwa vu Davit* lo, nabë diiḵ, rëḵ kedi raḵ yah vu bedub yoh vu sën sa nanër loḵ Bengö Nivesa lo. ⁹ Yiḵ sa nanër Bengö Nivesa sënë rangah, om sën sa nekerë maggin raḵ agi. Yönon, deduu sa ahon raḵ sëng nebë sën sa mehö niḡ paya ti, rëḵ mu su deyoh vu bē denaduu Anutu yi gaḡek rë. ¹⁰ Om sën sa niḡ wëëḵ meneḵerë maggin pin sën netōḵ vu sa lo, in bē sedoḵ vu alam sën Anutu ggooin sir raḵ bē denatu yi alam lo. In Kerisi Yesu geḡo sir nah bedemedo geving Ama medemedo nivesa rot

los vunek vunek yağek yi degwata los degwata.

¹¹ Ğağek sënë og yönon:

Nabë hil dahun hil bayod na timu vu yi,
og yiğ nebë sën hil adiiğ ving yi.

Om nabë hil ğevonğ nabë saga yönon,
og hil rëğ medo malad-tumsën geving yi geving.

¹² Log nabë hil çerë vanë bebare nidwëek,
og hil rëğ natu alam los bengöd meğegin nğaa pin
geving yi.

Ğağ nabë hil nanër nabë hil duğin yi,
og rëğ nanër nabë yi duğin hil geving nabë saga.

¹³ Hil mehönön su nehevong yoh vu hil ğağek rë,
rëğ Kerisi og yö nesepa loğ yi ğağek menevonğ yoh
vu.

Ğağ su yoh vu bë rëğ pekwë yi besepa doğ aggata
ngwë rë.

Hur Soğek Arëj Neggëp Nivesa Rağ Anutu Mala

¹⁴ Om ğebër kwaj in ğağek sagi, geğenanër niwëek
vu sir nabë su dengis begö jağ ğağek meris meris, in
nğaa nebë saga og su nelok vu mehönön rë. Ğağ
nevonğ paya vu alam vahi sën vare denenğo lo
benevasap sir. ¹⁵ Gegwëp ğenatum in nğaa sën
ğevonğ bAnutu kwa vesa in honğ lo. Gwevonğ huk
nivesa beğetatekin Anutu yi ğağek anon niröp in lob
su nim namum in Anutu mala. ¹⁶ Ğağ ğenajul in ğağek
meris meris sën su nesepa loğ Anutu yi ğağek rë lo, los
ğağek kwamasën sën anon nema lo, in nğaa nebë
saga neli alam yah gedeneruu demij vu Anutu.

¹⁷ Ğağek nebë sënë nevasap hil nebë sën pegges böp
nevonğ behil vahad lu nğaa nediğ lo. Lob Humenaius
luho Piletus delok ya nğaa sënë. ¹⁸ Luho devuu ğağek
anon ya gedenenër bë hil kedi rağ yah ggovek ya, gağ
hil su rëğ kedi jağ vu bedub gökin nah rë. Lob dekepë
alam vahi rağ ğağek tetuhinsën saga bedeggërin sir
yah gedevuu Kerisi ya. ¹⁹ Rëğ mu mudeng sën Anutu
varah luğ ya lo nare niwëek beğağek neggëp rağ bë,
“Mehöböp yö rağ yi alam nij.” Log ğağek ngwë neggëp
ving bë, “Alam pin sën denenër bë Mehöböp yi alam
sir lo, og degevu nğaa nipaya na gesu degevonğ!”

²⁰ Log loğ mehö-los-bengö yi begganğ, og ğabum su
goor los seriva yö meris nedo rë, gağ vahi og desemu
rağ kele los nğağek. In vahi og denevenah in nos böp
yi, gevahi og denegga nos loğ rağ buk. ²¹ Om nabë
mehöti gevu nğaa nipaya sën sa nanër agi na, og yi
rëğ nabë ğabum malanğeri sën nos böp yi lo beyoh vu
bë Mehöböp benah bemedo in rëğ gevonğ huk nivesa
vesa pin jağ.

²² Log ğebeya in nğaa nipaya paya sën mağëm los
avö ayoj nevu nevu in lo, gağ ğesepa doğ nğaa niröp.
Gwevonğ noh vu honğ ğağek sën ğenenër lo. Ahëm
geving mehönön, geham los alam sën denejom rağ ya
vu Mehöböp los ayoj niröp lo medo jevuh ti. ²³ Genajul
in alam sën denevengwëng rağ ğağek meris meris los
kwamasën lo, in ğerağ ni bë nğaa nebë saga nevonğ
balam deneggök sir in ğağek. ²⁴ In Mehöböp yi hur og
su neggök alam in ğağek rë, gağ nemala yes vu alam

pin. Netatekin ğağek vu sir nivesa genejom yi ahon
gesu nevo loğ yah nipaya vu sir rë.

²⁵ Log bë mehö la demehoo yi ğağek, og netatekin
ğağek degwa niröp vu sir los ahë yes, in Anutu mağ
rëğ gevonğ bedegërin ayoj medejağ ğağek anon ni
nivesa. ²⁶ In Satan ço sir loğ yi ğegweeng in bë
degevonğ noh vu kwa, rëğ mu nabë denakah sir vër in,
og mëm rëğ kwaj bo nğaa niröp mu gökin.

Nğaa Nipaya Nğahisekë Rëğ Berup Jağ Gëp Hus

3 Sa bë ğejağ ni nabë dus jağ in dob sënë govek na,
og buk nipaya rëğ berup menatök vu hil. ² Alam
rëğ kwaj bo sir mu, gemalaj sepa monë lu nğaa rot.
Degeko sir jağ nabë sir alam böp gedegelë alam vahi
nabë sir nğaa meris medenanër ğağek nipaya jağ sir.
Su rëğ degebë nengaj vu amaj lu ataj hir ğağek rë, log
su rëğ kwaj vesa in nğaa nivesa sën alam denevonğ vu
sir lo rë. Gesu rëğ degönengin Anutu rë. ³ Su rëğ ahëj
geving naluj los amaj gataj lu nğaa rë, gesu rëğ ahëj
nakul rë. Rëğ denanër ğağek kuungsën jağ mehönön
ngwë, log su rëğ denajom sir ahon rë, gağ rëğ desepa
doğ yö kwaj medegeko sir jağ jağ los ahëj sengën.
Berëğ degelë nğaa nivesa pin nabë nipaya, ⁴ log rëğ
debo hir alam doğ na alam nij paya nemaj. Rëğ
degevonğ nğaa jeggjin jeggjin gesu degöneng in rë.
Rëğ degekuung nabë sir los bengöj, gesu rëğ malaj
sepa Anutu rë, gağ rëğ malaj sepa nğaa pin sën nese-
mu los nereyiv navij lo. ⁵ Rëğ dena soda los raro bavij
nanër nabë Anutu-yi-alam sir, rëğ mu ma gerëğ de-
nanër nabë nğaa meris besu niwëek neggëp loğ rë.
Om ham su gwa jağ alam nabë sënë.

⁶ Log alam la nebë sënë ving, og rëğ denadëgek
mededok na begganğ in bë detetuhin avëh kwaj
masën bedesepa doğ hir ğağek. Avëh nebë sënë og
medo mekwaj nesero aggata sën kevoh hir nğaa ni-
paya na lo, gemalaj anon in nğaa aggagga medene-
vu rağ rağ. ⁷ Denevonğ in bë dejağ ğağek degwa ni,
rëğ su deyoh vu bë denatök jağ ğağek anon sënë rë.
⁸ Alam nebë sënë denevonğ ayej vu ğağek anon nebë
sën alam-yuj-töksën luu devonğ ayej vu Moses yi
ğağek wirek lo, Yanes luho Yabres. Alam nebë sënë og
kwaj nesepa loğ nğaa nipaya mu, gesu denevonğ ving
Anutu yönon rë. ⁹ Rëğ mu hir nğaa sënë su rëğ na
meböpata jağ rë, gağ rëğ alam pin dejağ ni nabë nğaa
kwamasën nebë sën Yanes luho Yabres hir nğaa wirek
lo.

Ğenajom Anutu Yi Ğağek Ahon

¹⁰ Ğağ honğek ğenesepa sa wirek, om ğerağ ğağek
sën sa nanër vu mehönön lo ni vorot, geğerağ nğaa
pin sën sa nehevong lo ni ving. Ğerağ huk sën sa bë
gevonğ banon jağ lo ni, geğerağ ni bë sayoğ neya timu
vu Anutu yönon. Ğerağ ni bë sa su ahëğ sengën nerağ
pevis rë, gağ sahëğ neving alam pin besa nekerë mag-
gin los kwağ vesa. ¹¹ Ğerağ nğaa nipaya sën alam
dedeğinengin rağ sa lo, los vanë sën tök vu sa ggëp
Antiok los Ikonium geLustra lo ni. Yönön, ğerağ nğaa

maggin pin sën sa nekerë lo ni bë netök vu sa, rëk mu Mehöböp nevo sa vër in nğaa pin saga. ¹² Yönon, ğerak ni bë alam pin sën denesepa loĵ Kerisi Yesu bedenevonĝin bë degevonĝ noh vu yi ğaĝek lo, og rëk denatök vu vanë. ¹³ Rëk mu alam nij paya los alam ğaĝek kuungsën saga rëk detetuhin alam vahi. Log yö rëk detetuhin sir geving, lob mëm rëk nij paya jaĵ na verök yi rot.

¹⁴ Rëk mu hong, og ğesepa doĵ ğaĝek sën detahu hong loĵ beĝeraĵ ni vorot bë ğaĝek anon lo. Om kwam bo alam sën denetahu hong lo, ¹⁵ log kwam bo nah Anutu-yi-ĵapiya vabuung, sën wirek nĝo ğenahën hurmahen geĝeraĵ ni rot beverup gwëbeng agi. Ĵapiya sënë yoh vu bë bo kwa vu hong meĝejaĵ sënë ni nabë: Bë ayom na timu vu Kerisi Yesu og mëm rëk ĝeĵo hong nah vu Anutu beĝemedo nivesa geving yi. ¹⁶ Ĵaĝek pin sën negĝep loĵ Anutu-yi-ĵapiya lo, og Anutu yö nër vu yi alam bedekevu yam ranĝah beyoh vu bë doĵ vu hil. Ĵaĝek sagi nevo kwa vu hil, genetato hil nğaa nipaya ranĝah vu hil, log negĝerin hil yah benetato aggata niröp vu hil, ¹⁷ in bë hil sën Anutu-yi-alam hil lo anoh vu rot bemedo in hil ĝevonĝ huk nivesa vesa pin niröp.

Ĵetateĵin Anutu Yi Ĵaĝek Anon Niröp

4 Kerisi Yesu rëk ĝenĝo alam-malaj-vesa los alam-diiĵsën hir ğaĝek, om sa nanër niwëek vu hong ĝep Anutu mala, gegëp Kerisi Yesu sën rëk duĵ nom dob menatu ala lo mala nabë: ² Ĵenanër yi ğaĝek ranĝah! Nabë alam degebe nengaj vu, ma nij dëlin, og ĝgovek gehonĝek pasang ğenanër jaĵ buk pin, in gwelu ayoĵ medegërin sir. Ĵenanër hir nğaa nipaya ranĝah vu sir. Ĵegwejiin sir nabë desepa doĵ aggata nivesa. Su nim tebö jaĵ, ĝaĵ ğenajom hong ahon meĝetahu sir nivesa. ³ In nahub rë og maĵ su rëk degebe nengaj vu ğaĝek anon rë. Ĵaĵ rëk ahëĵ geving ğaĝek mewis mewis begetup deserög in nabë degebe nengaj vu tatovaha agga ti ti lo in degevonĝ bahëĵ nivesa. ⁴ Lob rëk degemir nengaj vu ğaĝek anon, gedegërin sir nah vu ĵeriing los ğaĝek kuungsën. ⁵ Rëk mu hong, og gwëgin hong nivesa beĝesepa doĵ nğaa niröp mu. Ĵebare niwëek megweĵo vanë. Ĵegemedo meĝenanër Bengö Nivesa ranĝah nabë sinarë lo, lob ĝesemu hong huk pin megwero, gesu nim tebö in.

Paulus Vonĝin Semu Yi Huk Begovek Na

⁶ In sa, og yiĵ vonĝ bë sa niĝ ĵök keseh nebë sën denekeseh wain tu seriveng vu Anutu lo. Yönon, sa

buk ĝgovek ya bedus raĵ bë sa nadiiĵ. ⁷ Sa nasis beĝö nivesa raĵ buk, lob ĝgovek ya. Gesa niĝ wëek mesa neserög rot, om sëĵ sewah na. Sayoĝ neya timu vu Yesu rot menado. ⁸ Lob sa madub nivesa sën tato nabë sa mehö yohvu lo negĝep, om Mehöböp rëk bo vu sa doĵ buk sën hil bare mala lo in yiĵ rëk ĝenĝo mehönon hir ğaĝek meseggi niröp. Su rëk gevonĝ vu senĝo timu rë, ĝaĵ rëk gevonĝ vu alam pin sën kwaj nevo bedenevonĝin bë duĵ nom lo.

Ĵaĝek Hus

⁹ Nabë ĝeyoh vu bë ğenam vu sa, og su ğenaköpeĵ, ĝaĵ ğenam pevis. ¹⁰ In Demas ahë neving nğaa-dob-yi bevuu sa ya geya Tesalonika, log Kreskens ya distrik Galata, geTitus ya distrik Dalmatia. ¹¹ Ĵaĵ yiĵ Lukas yö timu nahën nedo ving sa. Om gwëĵo Markus sepa bemelu nam, in mehö nivesa beyoh vu bë doĵ vu sa balu ĝevonĝ huk doĵ ti. ¹² Ĵaĵ Tukikus, og sa hevonĝ ya Epesus. ¹³ Bë ğenam, og gwëĵo tob-ayöong-yi sën sa hebë menegĝep Karpus ben vu Troas lo, los ĵapiya sën negĝep ving lo, meĝenam. Gesu kwam birek in sipsip navi sën hil nekevu ğaĝek raĵ lo, ĝaĵ gwëĵo nam geving. ¹⁴ Ĵaĵ Aleksander sën mehö nesemu dëĝ lu nğaa raĵ kopa lo, og mëm nevonĝ paya vu sa rot, om Anutu rëk bo doĵ nah nyëvewen vu yi noh vu nğaa sën nevonĝ lo. ¹⁵ Om nĝo gwëgin hong nivesa vu yi geving, in nesis beĝö raĵ he ğaĝek benemehoo he rot.

¹⁶ Log sën sa nare ğaĝek nyëdahis lo, og mehöti su nare ving sa meneloĵ vu sa rë. Ĵaĵ alam pin deveya in sa, rëk yiĵ ĝgovek gesa najom raĵ vu Anutu bë su bo doĵ nah vu sir. ¹⁷ Rëk mu Mehöböp nedo ving sa bevo niwëek vu sa in bë mëm Bengö Nivesa berup niröp ĝep saviĝ beĝep ranĝah vu alam dahis medegenĝo, lob Anutu vo sa vër in reggu bemën saga avi. ¹⁸ Lob Mehöböp rëk ĝeĵo sa vër in nğaa nipaya pin sën nabë degevonĝ vu sa lo, geĝeĵo sa na yi nyëĝ nivesa vu yaĝek. Om hil ĝaĵo arë jaĵ na vavunë degwata los degwata. Yönon.

¹⁹ Log ğenanër sayëĝ vu Priska luho regga Akwila losho Onesiporus yi alam nabë sa kwaĝ nevo sir. ²⁰ Erastus nedo Korint, log Tropimus og niraĵ, lob sa hebë menegĝep Miletus. ²¹ Nabë ğenam, og ğenam pevis doĵ buk nivesa sën ayöong yö nahën agi. Ebulus luho Pudens geLinus luho Klaudia belosho hil arid lo pin denër bë kwaj nevo hong. ²² Mehöböp medo doĵ ayom, log Anutu gevonĝ semusën vu ham.

TITUS

1 Sa Paulus, Anutu yi hur sa, geYesu Kerisi yi sinarë sa, in bë sa ñevonğ balam sën Anutu ggooin sir rağ lo ayoj na timu vu yi medejağ ğağek anon sën ne-tatekin aggata niröp vu hil in hil sepa doğ lo ni. ² Tato sa in bë sa nanër medejağ ni nabë deyoh vu bë demedo malaj-tumsën degwata los degwata, noh vu sën Anutu nër yö wirek lo, gağ su nekuung rağ rë. ³ Log Anutu sën neğo hil yah vu yi lo nër ğağek sagi yam ranğah niröp loğ buk sën yö kwa vo beggooin rağ lo. Lob vo huk sënë loğ sa nemağ bë sa nanër ranğah vu mehönon.

⁴ Lob sa kevu kapiya sënë yök vu hong Titus in aluu hoho nehevong ving ğağek sënë, om sën ğetu sa naluğ yönon rağ saga. Hil Amad Anutu luho Yesu Kerisi sën neğo hil yom vu yi lo degevonğ semusemu nyë-masën nöğ vu hong los degevonğ bayom ğep revuh.

Ğağek Rağ Alam Ggev Sën Deneğın Kerisi-yi-alam Lo

⁵ Sa hevuu hong meğenedo Krete in bë ğesemu huk vahi sën nahën gesu niröp nerağ rë lo, begwetung ggev jağ alam la noh vu begganğ-bu pin saga in degeğın Kerisi-yi-alam. Noh vu sën senër tato vu hong wirek lo bë: ⁶ Nabë alam denelë mehöti bë su nevonğ nğaa nipaya rë, geyik venë timu. Genabë nalu lo denevonğ ving Kerisi ving, log ğağek su negğep vu sir bë ahëj neving nğaa nipaya jeggın jeggın genengaj dahis rë, og mëm gwetung alam nabë saga denatu ggev. ⁷ In mehö sën netu ggev lo, og tu Anutu yi hur in geğın yi alam los yi huk. Om sepa doğ aggata niröp mu, in lob alam su denatök vu nğaa nipaya gegep vu yi. Gesu geğo yi jağ jağ, gesu ahë sengën jağ pevis, gesu nanum mekeyevin, gesu ngis alam jeggın jeggın, gesu ğep natumin monë lu nğaa nabë gekol nğahiseğë. ⁸ Gağ mëm gevonğ nivesa vu alam sën deneyam vu begganğ-bu ngwë lo; gahë geving aggata nivesa pin besepa doğ kwa nivesa mu, in bë medo niröp rot megevonğ noh vu Anutu kwa. Najom yi ahon, ⁹ genajom ğağek anon sën denetahu yi loğ lo ahon geving. Og mëm yi yö yoh vu bë tatekin vu mehönon meğadu sir jağ ğağek niröp pin, geyoh vu bë nanër ğağek los kwa, benanër alam sën bë dedahun ğağek anon na lo hir ğağek tato nabë su niröp rë.

Alam Kuungsën Nğahiseğë Denedo Krete

¹⁰ Yönon, alam nğahiseğë rot vu saga su denesepa loğ ğağek niröp rë, gağ yö medo denenër ğağek meris meris gedenevonğın bë degekuungın alam. Lob alam sën derah* navij bedetu alam Yuda lo, denevonğ nebë

sagi pangsen rot. ¹¹ Om gwevonğ balam nabë sagi avij gemir, in denetahu mehönon loğ ğağek sën su yoh vu rë lo gedeneğo monë rağ. Lob denekepë alam nğahi rağ hir ğağek sagi beneggërin sir yah vu sir. ¹² In alam Krete ti sën denër yi bë hir mehö-nenër-ğağek-ranğah-sën ti yi lo, nër sir wirek bë, "Alam Krete sagi, og sir alam ğağek kuungsën ata, gesir nebë reggu bemën nipaya, log denevonğ ahëjta gedeneğğep sehëb."

¹³ Ğağek sagi og yönon rot. Om ğenanër niwëek vu sir in dejağ hir nğaa nipaya ni borot bedegërin sir, lob mëm degevonğ geving ğağek anon niwëek. ¹⁴ Gağ su degevonğ geving alam Yuda hir keriing meris aggagga los alam sën deneruu demij vu ğağek anon lo hir horek aggagga. ¹⁵ Nabë mehöti ayo niröp bekwa bo nğaa ti nabë nivesa, og nğaa saga nivesa vu yi. Rëğ mu alam ayoj ningöhek sën su denevonğ ving Anutu rë lo, og denelë nğaa pin nebë su nivesa rë, gağ kwaj nipaya los ayoj ningöhek rağ. ¹⁶ In avij nenër bë derağ Anutu ni, rëğ mu nğaa sën denevonğ lo netato bë deruu demij vu yi. Sir alam nij paya gedenekeyëh yi ğağek, log su deyoh vu bë degevonğ nğaa nivesa ti rë.

Ğağek Rağ Alam Atov

2 Gağ hong, og ğenanër Anutu yi ğağek meğetatekin niröp vu sir meğenanër nabë: ² Alam böp og su denanum medekeyevin. Gağ demedo revuh mekwaj bo nğaa niröp, gayoj na timu vu Kerisi niwëek bahëj geving mehönon, log debare niwëek in nğaa maggin pin.

³ Log avëh böp degevonğ nabë saga geving. Desepa doğ aggata sën yoh vu lo, gesu denanër ğağek nah nenga jağ mehö ngwë, gesu denanum bël niwëek pangsen begep denatumin. Gağ denatu tatovaha avëh medetahu aggata niröp vu alam vahi. ⁴ Detatekin vu avëh avö nabë dejağ reggaj log ahëj geving reggaj los naluj lo, bekwaj bo nğaa niröp gedegeğın sir nivesa in nğaa nipaya. ⁵ Degeğın hir huk nivesa log degeğın reggaj los naluj lo nivesa, gededoğ vu alam vahi geving, log degurek reggaj hir ğağek babu. Degevonğ nğaa pin sënë in alam su denanër pelë jağ Anutu yi ğağek.

Ğağek Rağ Mağëm Lo

⁶ Log ğetato aggata niröp vu mağëm lo geving nabë saga, nabë degeğın sir nivesa. ⁷ Lob nğaa pin sën genevonğ lo, og gwevonğ in degelë medejağ ni nabë degevonğ nabë sënë og mëm nivesa. Log nabë ğetahu alam doğ ğağek, og su ğesarömin ğağek nipaya geving. Gağ kwam bo ğağek nivesa jağ buk pin beğe-

nanër. ⁸In nabë ġenanër ġaġek niröp mu nabë saga, og mëm alam sën denelë hil paya lo su rëk denatök jaḵ nipaya ti gegëp vu hil rë, lob nij namum.

Ġaġek Raḵ Hur Sën Denevonġ Huk Vu Alaj

⁹Log ġenanër vu hur sën alam denebaġo sir bedenetu hir nġaa meris lo nabë degurek alaj babuj in nġaa pin. Degevonġ huk nivesa in alaj kwaj vesa in sir, gaḵ su denanër ġaġek nipaya nah vu alaj. ¹⁰Log su degodeḵ alaj hir nġaa mahen teka, gaḵ desepa doḵ aggata niröp mu noh vu buk pin. Loḵ mëm huk pin sën degevonġ lo gëp nivesa, in lob nabë hil nanër ġaġek jaḵ Anutu sën neḵo hil yah vu yi lo, og alam degelë nivesa.

Hil Ġëġin Hil Nivesa Bemedo Ġëġin Kerisi Yi Buk

¹¹Anutu vong yi semusemu vu hil nyëmasën beneg-gëp ranġah rot bë alam pin deyoh vu bë denom vu yi bedemedo nivesa geving yi. ¹²Anutu yi semusemu sagi sën netateḵin vu hil bë hil ġevuu nġaa pin sën nevonġ behil su nesepa loḵ Anutu niröp rë lo na; los hil ġevuu nġaa nevu nevu dob yi pin sën hil kwad neya vu lo na. Gehil ġëġin hil nivesa los tetuu aggata niröp mesepa doḵ Anutu yi nġaa noh vu buk pin sën hil nahën nado agi. ¹³Gehil medo mabo kwad in Anutu yi semusemu nabë rëk anon jaḵ. In Kerisi Yesu diiḵ in bë geḵo hil nom. Om hil medo ġëġin buk sën luho Anutu böp denatök nom ranġah los arëj böpata gelos hir vuneḵ vuneḵ yaġek-yi lo. ¹⁴Yönon, Kerisi diiḵ loḵ yah hil bed in bë baġo hil nom los bo hil vër in nġaa nipaya pin, gejevu hil ayod mesemu. Bemëm hil natu yö yi alam, gehil malad sepa nġaa nivesa mu begevonġ. ¹⁵Om ġenanër ġaġek sagi vu mehönnon noh vu buk. Ġegwee vu sir nabë desepa doḵ ġaġek sënë, geġenanër hir nġaa nipaya ranġah vu sir. Geloḵ yah Anutu ben, om ġenanër ġaġek vu sir, gemehöti su nanër nabë hong mehö meris mekeyëh hong.

Hil Bare Nidwëëk Megevonġ Nġaa Nivesa

3 Ġebër mehönnon kwaj noh vu buk nabë degurek lo babuj, gedegetunġ malaj in huk nivesa pin be-degevonġ. ²Su denanër ġaġek nipaya jaḵ mehö ngwë, gesu degevonġ begö. Gaḵ demedo los mamer, gedegevonġ nġaa los malaj yes jaḵ alam pin malaj. ³In ġeraḵ ni bë wirek og hil kwad ma ving. Lob hil nekeyëh ġaġek. Lob Satan nekuung in hil, behil nesepa loḵ

nġaa nevu nevu los nġaa sën nesemu los nereyiiv hil navid lo mu. Hil nehevonġ nġaa nipaya bayod nesis yi. Alam vahi denelë hil bë hil alam nid paya, gehil nehalë sir loḵ yah bë nij paya. ⁴Rëk mu Anutu sën neḵo hil yom vu yi lo, vonġ Yesu yam in bë tateḵin ranġah nabë nelë mehönnon nivesa bekwa pesivin sir. ⁵Su neḵo hil yom degwa raḵ huk yohvu sën hil nehevonġ lo rë, in huk yohvu su neggëp vu hil rë. Gaḵ neḵo hil yom raḵ sën yö kwa pesivin hil lo. Lob ripek hil nġaa nipaya ya, gevonġ behil atu mewis raḵ. Lob Anon Vabuung semu hil behil nid vesa raḵ yah. ⁶Yönon, Yesu Kerisi sën neḵo hil yom vu Anutu lo tateḵin aggata in Anutu gevonġ Anon Vabuung jaḵ nam hil rot. ⁷Vonġ nebë sënë in bë nanër hil nabë hil alam yohvu jaḵ yi semusën nyëmasën, getato hil nabë hil rëk medo malad-tumsën degwata geving yi. Om sën hil navo kwad in ġaġek sënë bë anon jaḵ. ⁸Ġaġek sagi og yönon rot.

Lob sa nehevonġin bë ġenanër ġaġek sënë niwëëk, in alam sën ayoj neya timu vu Anutu lo og mëm rëk malaj sepa huk nivesa vesa medegevonġ. In nġaa nebë sënë og nivesa beneloḵ vu alam. ⁹Rëk mu tepëḵ kwamasën aggagga sën degwaj ma lo, los sën dene-tateḵin degwaj lo, geġaġek ahë sengënsën, gesën denemehoo sir in horek lo, og ġebeya in nġaa nabë saga. In nġaa sënë og su rëk doḵ vu hil rë, gaḵ anon ma. ¹⁰Log mehöti sën gevonġin nabë basuh Kerisi-yi-alam lo, og gwero yi ġaġek noh vu beron ti ma luu. Rëk nabë su genġo ayem rë, og ggovek, genim dël jaḵ yi. ¹¹In ġeraḵ ni bë mehö nebë sagi og vuu aggata niröp ya, om rëk geḵo nyëvewen doḵ nah yi nġaa nipaya sagi.

Ġaġek Hus

¹²Sëḵ gevonġ Artemas ma Tukikus nöḵ berup vu hong, lob mëm rëk ġenam pevis vu sa vu Nikopolis. In sa kwaġ nevo bë sëḵ medo saga bebuk-ayöong-yi gov-ek na rë. ¹³Ġedoḵ vu mehö-horek-yi Senas luho Apolos megwero luho hir aggata in luho su dejaḵ vu in nġaa la gëp aggata.

¹⁴Log hil alam pin yö detahu sir doḵ huk nivesa geving in demedo nivesa, bededoḵ vu alam sën deneraḵ vu in nġaa lo geving. Gaḵ su degëp sehëb behej huk anon nama. ¹⁵Alam pin sën denedo ving sa agi kwaj nevo hong medenenër. Log ġenanër vu Kerisi-yi-alam sën ahëj neving he lo geving, nabë he kwamin nevo sir. Anutu yi semusën nyëmasën nöḵ gëp geving ham.

PILEMON

1 Sa Paulus, sa nado qarabus rak sën sa nanër Kerisi Yesu yi gagek rangah. Alu hil arid Timoti kevu kapiya sënë yök vu hong Pilemon sën alu ahëmin neving hong balöö nehevong Anutu yi huk loq ti lo. ² Alu kevu kapiya sënë vu melu he avëhnömin Apiya, gevu Arkipus sën tu Anutu yi mehö-begö-yi ving hil lo. Log alu kevu vu Yesu-yi-alam sën yam denesupin sir loq hong beggang lo pin ving. ³ Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevong hir semusemu nyemasën nökö vu ham beham ayomin gëp revuh.

Pilemon Ahë Neving Mehöböp

⁴ Sa kwaq nevo hong mesa najom rak in hong vu sa Anutu yoh vu buk pin nebë sahëg nivesa vu yi in hong. ⁵ In sa nehangö galam denenër bë ahëm neving Mehöböp Yesu, bayom neya timu vu yi rot, log ahëm neving Anutu-yi-alam pin ving. ⁶ Log sa najom rak bë hil medo jevuh ti, in hil nehevong ving ggëp ti. Lob sënë rëk gevong begejak ngaa nivesa vesa pin sën tu hil ngaa in Kerisi-yi-alam hil lo ni. ⁷ Arig-e, yonon! Ahëm neving Anutu-yi-alam megenelöq vu sir lob ayoj sepëp rak. Gesaga vo niwëek vu sa ving besa kwaq vesa rot.

Pilemon Geqo Onesimus Nom Nabë Ari

⁸ Log sa bë ketaq ngaa ti vu hong. Kerisi yi mehö sa, om seyoh vu bë nanër los niwëek vu hong nabë gwevong nabë sënë. ⁹ Rëk mu su rëk nabë saga rë, gaq sëk nahub ketaq vu hong in alu ahëd neving hil. Yonon, sa Paulus sën sa neketag vu hong lo! Sa atov rak, gesa nado loq qarabus rak sën sa nanër Yesu Kerisi yi gagek rangah lo. ¹⁰ Sa ketaq vu hong nabë: Gwelë sa naluq Onesimus nivesa. In sën sa nado qarabus lo, lob sehërin yi yom vu Kerisi benebë sën tu sa naluq. ¹¹ Wirekeq su nevonq huk nivesa menelöq vu hong rë, gaq gwëbeng sënë og rëk gevong huk nivesa bedoq vu hong gesa geving.

¹² Lob sa nehevong yi yök vu hong ggök yahin, rëk mu sagi vong bë sa vepul sa naviq len ti vër behevong yök vu hong. ¹³ Yonon, sa nado loq qarabus rak sën sa nanër Bengö Nivesa rangah, lob sa nehevongin bë gulin yi bemedo geving sa in doq nah böm bemedo

gegin sa nivesa. ¹⁴ Rëk ma gesa su rëk gevong jeggin rë, in su genedo in bë gengoqekin rë. Gaq mëm nabë ngo gemedo bekwam bo nabë gwevong nivesa vu sa, og mëm. ¹⁵ Onesimus tah yi vër in hong dus teka, om maq ngaa saga verup in bë mëm rëk gweko yi nah gökin bemedo degwata geving hong. ¹⁶ Om gweko yi nökö vu hong, rëk mu su gwelë yi nabë hur sën tu ngaa meris mu. Gaq saraq maya gegwëbeng og tu arim ti, om ahëm geving yi. Yonon, sahëg ving yi rot, rëk mu mëm maq ahëm geving yi kesuu sa, in ngo hong hur rëk mëm tu arim ving. ¹⁷ Genelë sa nebë alu nehebë loq ti in Yesu yi huk, om gwelë Onesimus nabë sa, megweko yi nökö vu hong.

¹⁸ Lob nabë vong ngaa ti paya vu hong, ma su vo loq hong ngaa ti wirek rë, og ggovek, getum gwebë sarëg doq nah in sebo doq. ¹⁹ Sengö kevu gagek sënë rak nemaq niröp bë, sa Paulus sengö rëk bo doq nah ngaa sënë nyëvewen vu hong. (Log sa su rëk nanër vu hong nabë sa nyëvewen ti neggëp vu hong in sën sa haqo hong yom vu Anutu wirek lo rë.)

²⁰ Arig-e! Mehöböp yi mehö hong, om sa bë gwevong ngaa nivesa vu sa. Nabë gweko Onesimus nökö vu hong los ahëm nivesa vu yi, og saga rëk gevong besa kwaq vesa jak gesa gevong Kerisi yi huk los ayoq sepëp. ²¹ Log seraq ni besa kwaq nevo bë rëk gwevong noh vu gagek sën sa kevu agi. Yonon, seraq ni ggovek ya bë rëk gwevong pangsen rot mekesuu ngaa sën senër vu hong gwëbeng agi.

²² Log sa gagek ngwë nahën nebë: Gwero sa nyëg ayo ti begëp borot, in sa kwaq nevo bë Anutu rëk genqo ham jomraksën, lob rëk bo sa vër besenök vu ham.

Gagek Ahë-nivesa-yi

²³ Log Epapras sënë nedo qarabus ving sa rak sën nenër Kerisi Yesu yi gagek rangah lo. Kwa nevo hong ving benër bë ahë nivesa in hong. ²⁴ Log sir sën he nehevong Anutu yi huk loq ti lo, Markus, gAristarkus, geDemas, geLukas lo, kwaj nevo hong ving bedenenër. ²⁵ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusemu medo geving ham pin anomin.

HIBRU

Anutu Nalu Ƙo Ğağek Yam Vu Hil

1 Wirek Anutu vonğ ğağek vu hil ƙenud lo verup alam-denenër-ğağek-rangahsën lo avij beron ngahiseƙë, geraƙ aggata ngahiseƙë. ² Rëƙ vu buk sënë sën Buk-tamusën vonğin berup lo, om Anutu nenër ğağek vu hil verup Nalu avi. Anutu ggooin yi raƙ ggovek ya bë doƙ nah ben begeƙo ngaa pin natu yi ngaa, lob semu ngaa pin los dahis raƙ Nalu nema ving. ³ Nalu og yiƙ Anutu yi niwëëƙ los niƙapiik yi, beyiƙ luho Anutu neggëp ti. Lob yi ğağek los niwëëƙ nevonğ bengaa pin sënë nedo niwëëƙ. Revu hil mehönon hil ngaa nipaya ya raƙ yö niƙöƙ, loƙ mëm yah nedo Mehö-los-bengö Anutu nema vesa vu vavunë.

Anutu Nalu Kesuu Angër Pin

⁴ Lob tu ala bekesuu angër pin, in Ama nër bë arë böpata rot kesuu angër pin arëj. ⁵ In Anutu su nër vu angër ti wirek bë:
 “Sa naluğ hong.
 Sa haƙo hong gwëbeng” rë.
 Log su nër raƙ angër ti wirek bë:
 “Sëƙ natu Ama,
 gerëƙ natu sa Naluğ” rë.
⁶ Gaƙ mëm loƙ buk sën vonğ Nalu Ağuu luƙ yam dob lo, og mëm nër bë:
 “Anutu yi angër pin denadudeƙ vu yi.”
⁷ Log nër raƙ angër lo bë:
 “Vonğ beyi angër lo deneserög pevis nebë sanğ.
 Gevonğ yi hur lo bedenekevoh ngaa nebë sën nengwah daggen lo.”
⁸ Rëƙ mëm nër raƙ Nalu bë:
 “O Anutu, ğetu mehö-los-bengö meğenedo degwata los degwata.
 Geğenesepa loƙ ngaa yohvu mu meğeneğin hong alam niröp.
⁹ Ahëm neving ngaa niröp pangsën,
 genim nelëlin keyëhsën ğağek.
 Om Anutu sën tu hong Anutu niröp lo ggooin hong raƙ kesuu hong alam vahi pin,
 lob rikin wël* kwa-vesasën-yi raƙ hong.”
¹⁰ Log nër raƙ yi ggökin bë:
 “Mehöböp, ngo ğetunğ dob sënë nyëdahis,
 lob nedo niwëëƙ rot.
 Geyağek pum raƙ nim wëëƙ ving.
¹¹ Yağek los dob sënë rëƙ mala nama,
 gaƙ hongëƙ ngo ğenedo degwata.
 Kë, log yağek los dob rëƙ muğeng jaƙ nabë tob siis.

¹² Lob rëƙ ğepesu nabë sën mehönon denepesu tob lo,
 gerëƙ gwetunğ mewis nabë sën mehönon deneröp röprüp mewis lo.
 Gaƙ hong, og ngo ğenedo nebë saga in ğemedo,
 log hong buk su rëƙ govek na rë.”
¹³ Log Anutu su nër raƙ angër ti wirek bë:
 “Ğenam ğemedo sa nemağ vesa,
 gesëƙ ğevonğ beğebaƙë alam sën denesis beğö vu hong lo
 doƙ na vaham ğebinë” re.
¹⁴ In angër og yiƙ sir nebë ngaahur bedetu Anutu yi hur, bAnutu nevonğ sir ya in bë dedoƙ vu alam sën geƙo sir nom lo.

Sën Anutu Geƙo Hil Nah Agi Og Ngaa Böpata Rot

2 Nebë sënë, om hil najom ğağek sën hil nehango ggovek lo ahon mesepa doƙ. In rëƙ hil nid yes yes, lob hil ğevuu na. ² Wirek Anutu nër ğağek la verup angër lo avij, lob ğağek sënë nare niwëëƙ. Alam pin sën denesevök medenekeyëh ğağek agi, og denetök vu nyëvewen niröp loƙ yah hir ngaa nipaya sën denevonğ lo. ³ Om nabë hil ğeruu demid vu ngaa böpata sën Anutu vonğ in bë geƙo hil nom vu yi lo, og hil rëƙ beya manoh nenga in ngaa nipaya nyëvewen nabë va? Rëƙ nama! In Mehöböp yö tateƙin ğağek semusën sënë rangah nyëmuğinsën, lob alam sën denenğo ggëp avi lo denër rangah vu hil bë ğağek sënë yönon rot.
⁴ Log Anutu tato ving bë hir ğağek sën agi og yönon. In nevo niwëëƙ vu sir bedenevonğ ngaa böp böp ag-gagga los ngaa niwëëƙ aggagga. Log nevonğ Anon Vabuung yi semusemu vu sir nyëmasën yoh vu yö kwa.

Yesu Tu Alad Soğek Sën Geƙo Hil Nah Vu Anutu

⁵ Anutu su tunğ angër in bë degeğin dob ngwë sën hil nanër bë rëƙ berup vu tamusën agi rë gema. ⁶ In mehöti nër ğağek meneggëp loƙ len ti loƙ Anutu-yi-ƙapiya bë:
 “Mehönon og maƙ sir va, om sën kwam nevo sir-ë?
 Gemehönon og sir va, in sën ğeneğin sir lo?
⁷ Ngo ğenevonğ mehönon besir mahen, gangër denekesuu sir dus teka mu,
 loƙ mëm ğenevonğ bedenetu alam-los-bengöj gelos arëj böpata kesuu angër.
⁸ Geğetunğ ngaa pin ggevek vahaj ğebinë in degeğin.”

Om nabë Anutu tungŋŋaa pin ggevek vahaj yŋon, og su ggulin ngaa ti in sir rë. Ëë, gwëbeng og yŋ nahën gehil su halë bë mehŋnon deneġin ngaa pin rë. ⁹ Gaġ mëm hil halë Yesu bë tu mahen raġ gangër dekesuu yi dus teka loġ sën dahun yi mekerë vanë mediik lo, loġ gwëbeng og tu Mehŋ-los-bengö barë böpata rot. Lob yiġ Anutu yi semusën sënë sën vong vu hil nyëmasën lo bë: Nalu nadiik doġ nah mehŋnon pin bej. ¹⁰ Anutu yŋ tungŋŋaa pin gedegwaj yi. Log vongin bë geġo nalu lo ngahisekë denah demedo nivesa los vuneġ vuneġ yaġek yi geving yi. Nebë saga, om sën vong beYesu ġo vanë, lob vanë sënë vong betu hil mehŋ muġinsën beyi timu yoh vu bë geġo hil nah. Lob ngaa sën Anutu vongŋ agi og nivesa rot. ¹¹ In mehŋ sën nevonġ balam denetu alam nij röp lo losho alam sën yŋ vongŋ bedenetu alam nij röp lo, sir pin degwaj timu. Om sën su ni nemum in sir rë, gaġ nenër sir bë ari lo. ¹² Nër bë:

“O Anutu, sëġ nanër arëm rangah vu arig lo.
Gesëġ gevonġ raro meġaġo arëm jaġ doġ sa alam vuheng.”

¹³ Log nër ggökin bë:
“Sëġ ayoġ na timu vu yi.”
Log nër ggökin ving bë:

“Gwelë! He los hurmahen sën Anutu vo vu sa lo nado loġ ti.”

Yesu Tu Mehŋnon Soġek Raġ In Bë Doġ Vu Hil

¹⁴ Hurmahen pin sir mehŋnon neggëp ti, lob yiġ Yesu tu mehŋnon raġ ving benij neggëp ti. Vongŋ nebë sënë in bë nadiik bebasap Satan, mehŋ sën nevonġ beme-hŋnon denediik lo. ¹⁵ Mehŋnon deneggöneng in di-iksën, lob ggönengsën nejom sir ahon yoh vu buk pin sën denedo dob lo, om Yesu diik in bë geġo sir vër in ggönengsën sënë. ¹⁶ Yŋnon rot, su yam in bë doġ vu angër rë, gaġ yam in bë doġ vu Abraham yi mewis.

¹⁷ Lob yiġ aggata timu neggëp, om sën sepa loġ metu mehŋnon raġ, lob ni los vongŋ ngaa pin los dahis nebë ari lo. Nebë saga in bë natu alam-neġo-seriveng-yusekë nivesa ti bekwa gevonġin yi alam megevonġ Anutu yi huk niröp, in bo doġ nah mehŋnon hir ngaa nipaya nyëvewen gesu ġep vu sir. ¹⁸ In yŋ neġo vanë raġ seggisën aggagga pin sën netöġ vu yi lo, om yŋ yoh vu bë doġ vu alam sën seggisën netöġ vu sir lo geving.

Yesu Arë Böp Kesuu Moses

3 Arig vabuung lo, Anutu sën nedo yaġek lo ggooin ham raġ tu yi alam. Om ham kwamin bo Yesu nivesa in hil sinarë los hil alam-deneġo-seriveng hir yusekë yi, lob hil nehevongŋ ving yi benanër arë rangah. ² Anutu tungŋ yi huk sënë loġ nema, lob nesepa loġ Anutu aye menevonġ yoh vu, nebë sën Moses nevonġ wirek meneġin Anutu-yi-alam Israel pin los dahis lo. ³ Rëġ Anutu kwa vo bë Yesu yoh vu bë geġo arë böpata kesuu Moses arë. In mehŋ sën nelev beg-gangŋ lo arë böp kesuu begganġ. ⁴ In hil nehalë beg-

gangŋ ti nedo, og hil narakŋ ni bë mehŋti lev, log hil narakŋ ngaa pin sën nedo-ë ni ving nebë saga bë mehŋti netungŋ, lob mehŋ saga og yiġ Anutu. ⁵ Yŋnon, Moses tu Anutu yi hur, lob nesepa loġ aye niröp menevonġ huk in yi alam. Nenër ġaġek raġ ngaa pin sën Anutu rëġ tato nam rangah vu hil lo. ⁶ Rëġ Kerisi og Anutu Nalu, om sepa loġ Ama aye niröp. Tu ala meneġin Anutu-yi-alam, om nabë hil ayod na timu vu yi niwëëġ jaġ buk, bekwad vesa geġeġin yi, og hil atu Anutu-yi-alam ving yŋnon.

Alam Sën Denekeyëh Anutu Aye Lo Og Su Rëġ Dese-wah Rë

⁷ Om hil ġangŋo Anon Vabuung yi ġaġek sën neggëp loġ Anutu-yi-ġapiya lo bë:

“Pehi sënë nabë ham gwenġo Anutu aye,

⁸ og ham su ayomin niwëëġ pangsën nabë sën wirek alam Israel devonġ loġ buk sën deġo sir raġ medekeyëh sayeġ lo, log ayoġ niwëëġ bedeseggi sa loġ nyëġ-yumeris wirek lo.

⁹ Vu sagu og ham ġenumin lo delë ngaa pin sën sa nehevongŋ lo

yoh vu nġebek mehŋdahis luu,
rëġ ma geyö deseggi sa rot.

¹⁰ Lob sahëġ sengën raġ vu sir lob senër bë,
‘Ayoġ nevuu ngaa niröp ya yoh vu buk pin,
gesu kwaj nevo sa aggata medenesepa loġ rë.’

¹¹ Om sën sahëġ sengën pangsën mesenër yŋnon venuh bë,

‘Su rëġ dedoġ nam sa nyëġ-sewahsën-yi rë,
gaġ rëġ nama veröġ yi.’”

Hil Ġeġin Hil Nivesa, Gaġ Hil Su Ķeyëh Anutu Aye Nabë Alam Israel

¹² Om arig lo, ham gweġin ham nivesa. In ham ti rëġ ayo nipaya jaġ gesu gevonġ geving rë, lob geruu demi vu Anutu sën mala-tumsën degwa lo. ¹³ Om ham medo mebo horek vu ham vewen vewen jaġ buk mebër kwamin noh vu buk pin sën hil nado agi, in rëġ ngaa nipaya tetuhin ham ti lob ġerŋn ayo beniwëëġ jaġ.

¹⁴ Gaġ nabë hil nġo ayod na timu vu Kerisi niwëëġ be-medo rot benadiik na, og mëm hil rëġ ana medo nivesa geving yi ġep yi nyëġ. ¹⁵ Hil arakŋ ni bë ġaġek sënë yŋ nahën neggëp bë:

“Pehi sënë nabë ham gwenġo Anutu aye,

og ham su ayomin niwëëġ pangsën nabë sën wirek alam Israel devonġ loġ buk sën deġo sir raġ medekeyëh sayeġ lo.”

¹⁶ Om maġ alam tena denġo Anutu aye wirek rëġ deġo sir raġ medekeyëh aye? Gaġ yiġ alam pin sën Moses li sir vu Ejep medeyam lo! ¹⁷ Log maġ Anutu ahë sengën vu alam tena yoh vu nġebek mehŋdahis luu-a? Gaġ yiġ alam sën denevonġ ngaa nipaya lob denediik benij hel to neggëp aggatata loġ nyëġ-yumeris lo.

¹⁸ Log maġ Anutu nër vu alam tena genër yŋnon venuh bë su rëġ dedoġ na yi nyëġ-sewahsën-yi rë? Gaġ

yiḵ alam Israel sën dekeyëh yi ḡaḡek wirek lo. ¹⁹ Nebë saga om hil arak ni bë su ayoj neya timu vu yi rë, om sën su deyoh vu bë rëḵ dedok na yi nyëḡ-sewahsën-yi rë.

Anutu Yi Alam Hir Sewahsën

4 Anutu joo ḡaḡek vorot benahën neggëp bë hil adok na yi nyëḡ-sewahsën-yi. Om hil ḡëgin hil nivesa in hil ti rëḵ noh paya besu rëḵ dok na rë. ² In hil hanḡo Bengö Nivesa ving nebë sën alam Israel denḡo wirek lo. Rëḵ Bengö Nivesa sën denḡo lo su nelok vu sir rë, in denḡo meris mu gesu denevonḡ ving rë. ³ Gaḵ hil sën hil ayod neya timu vu yi lo, hil rëḵ adok na yi nyëḡ-sewahsën-yi. In wirek og Anutu nër bë:

“Sahëḡ sengën pangsën mesenër yönon venuh bë su rëḵ dedok na sa nyëḡ-sewahsën-yi rë, gerëḵ nama verök yi.”

Rëḵ Anutu yi huk ggovek ya loḵ buk sën semu dob lo, ⁴ nebë sën nër rak buk nemadvahi-bevidek-luu loḵ yi kapiya len ti meneggëp lo bë, “Anutu semu yi huk pin beggovek ya gesewah loḵ buk netu nemadvahi-bevidek-luu.” ⁵ Rëḵ ḡaḡek sagi lo nër bë, “Su rëḵ dedok na sa nyëḡ-sewahsën-yi rë, gaḵ rëḵ nama verök yi.”

⁶ ḡaḡek sënë neggëp vorot bë alam la rëḵ dedok na yi nyëḡ-sewahsën-yi, rëḵ ma galam sën denḡo Bengö Nivesa wirek lo denekeyëh ḡaḡek, om su rëḵ dedok na rë.

⁷ Loḵ tum yam beyam lob Anutu ggooin buk ngwë rak ggökin benër bë ‘yiḵ pehi sënë’ verup Davit avi loḵ ḡaḡek sën hil anër agi lo bë:

“Yiḵ pehi sënë, nabë ham gwenḡo Anutu aye, og ham su ayomin niwëëk pangsën.”

⁸ Yönon, bë Anutu kwa bo dob Yudea sën Yosua li sir meya denedo loḵ lo, benanër jaḵ nabë yiḵ yi nyëḡ-sewahsën-yi saga, og su rëḵ nanër buk ngwë vu tamusën gökin rë, gaḵ rëḵ nama. ⁹ Om hil arak ni bë nyëḡ-sewahsën-yi ti nahën neggëp vu Anutu-yi-alam, nebë sën yiḵ tahu rak Buk-sewahsën-yi* vu hil agi.

¹⁰ Gaḵ bë hil aloḵ ya Anutu yi nyëḡ-sewahsën-yi, og yiḵ hil huk ggovek ya saga, gehil rëḵ sewah nabë sën wirek Anutu semu yi huk ya gesewah lo. ¹¹ Om hil ḡevonḡ huk niwëëk rot in hil adok na nyëḡ-sewahsën-yi sënë. In hil ti rëḵ sepa dok alam sënë meḡeyëh ḡaḡek nabë sir lob bës bemala nama. ¹² Anutu yi ḡaḡek nebë nḡaa mala vesa belos niwëëk. Nevu rot bekesuu paëp-yu-anil sën nevu vahi vahi lo. Lob negelu mehönon ayoj benegwanḡ ya ayoj peggo rot beyoh vu bë gelov ḵenuj in navij gegelov seḵëj pedus in seḵëj peggo, log neseggi nḡaa sën hil kwad nevo loḵ ayod lo pin. ¹³ Yönon, Anutu tunḡ nḡaa pin, om nḡaa ti su yoh vu bë bun yi in yi rë, gaḵ nḡaa pin netateḵin yi genedo ranḡah ggëp Anutu mala, om hil rëḵ tateḵin hil ḡaḡek pin ranḡah vu yi geving.

Anutu Tunḡ Yesu Tu Alam-deneḡo-seriveng Alaj

¹⁴ Lob hil ggev böp ti nedo. Yiḵ alam-deneḡo-seriveng pin alaj, lob rak beya meloḵ ya yaḡek. Yiḵ Yesu sën

Anutu Nalu lo, om hil nḡo ayod na timu vu yi rot nabë sën hil anër vorot lo. ¹⁵ In hil mehö-neḡo-seriveng sagi rak nḡaa pin sën neseggi hil lo ni, in nḡaa pin saga töḵ vu yi ggovek ya beseggi yi. Rëḵ su vonḡ nḡaa nipaya ti rë, om sën kwa paya in hil in rak ni bë hil su nid wëëk nebë yi rë. ¹⁶ Nebë saga om hil ana dus jaḵ meḡetaḡ vu Anutu sën nesemu hil lo gehil su aḡöneng, in hil arak ni bë kwa nevonḡin hil berëḵ dok vu hil dok buk sën hil su ayoh vu bë bare niwëëk in seggisën rë lo.

Mehö-neḡo-seriveng Yesu Yoh Vu Bë Geḡo Hil Nah

5 Mehönon sën detu alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp lo pin, og hir huk bë degero mehönon hir ḡaḡek vu Anutu. Denetunḡ nḡaa sën mehönon denevonḡ vu Anutu los kwaj vesa lo tu seriveng vu yi. Log denevesi seriveng sën mehönon denevonḡ loḵ yah hir nḡaa nipaya lo vu yi ving. ² Om sën deyoh vu bë kwaj gevonḡin alam sën kwaj ma lo, galam sën denevuu Anutu yi aggata ya lo. In derak ni bë yiḵ sir og nij wëëk ma ving nebë sir, om nḡaa nipaya yoh vu bë kepë sir geving. ³ Nebë saga om sën denevesi seriveng in bë dahun alam hir nḡaa nipaya na, gehej geving. ⁴ Om mehöti su yö neḡo yi rak meneggooiin yi rak bë gevonḡ huk sënë rë. Gaḵ Anutu yö neggooiin yi rak nebë sën ggooin Aaron rak wirek lo.

⁵ Lob yiḵ Kerisi nebë saga ving. Su yö ggooin yi rak tu mehö-neḡo-seriveng rë, gaḵ Anutu ggooin yi rak in bë gevonḡ huk sënë, lob nër vu yi bë:

“Sa naluḡ honḡ.

Sa haḡo honḡ gwëbeng.”

⁶ Log nër loḵ len ngwë bë:

“Ḡetu mehö-ḡeneḡo-seriveng degwata los degwata yoh vu Melkisedek.”

⁷ Wirek Yesu tu mehönon menedo dob, og vu buk saga nejom rak meneketaḡ vu Anutu. Nesu vu Mehö sën yoh vu bë geḡo yi vër in diiḵsën lo, rot bemala ruḵ nekeseh. Dahun yi rot beggurek Anutu babu, lob Anutu bë nenga vu aye. ⁸ Yesu og Anutu Nalu yi, rëḵ neḡo vanë in bë vanë sënë barah yi verök besepa dok Anutu aye. ⁹ Om sën tu mehö yohvu yönon, log mëm ḵo alam pin sën denesepa loḵ aye lo yah vu Anutu berëḵ demedo geving yi degwata los degwata. ¹⁰ Lob Anutu ggooin yi rak betunḡ ggev böp rak yi benër yi bë alam-neḡo-seriveng alaj yoh vu Melkisedek.

Hil Su Ḡevonḡ Nḡaa Nabë Hurmahen Niḡök

¹¹ Melkisedek yi ḡaḡek nḡahiseḡë neggëp, lob he bë nanër vu ham, rëḵ gwëbeng ham ayomin dahis rak gesu ham yoh vu bë natök jaḵ rë. Om sën he nehevonḡ huk böp in bë tateḵin ḡaḡek sënë degwa vu ham. ¹² Buk ggovek beyoh vu bë ham natu tatovaha, rëḵ ma geham nahën neraḵ vu in kwa. Om mehöti maḡ rëḵ nöḵ tahu ham gökin dok Anutu yi ḡaḡek degwa muḡinsën sën sepëp lo rë. In ham su yoh vu bë gwa nos niwëëk rë, gaḵ ham yoh vu bë nanum rur mu.

¹³ Lob hil arak ni bë alam sën denenum rur mu lo, og sir hurmahen nij ḵök besu deyoh vu bë dega nos ni-

wëek rë. Yik sa peggirin rak gagek degwa böp böp sën netatekin bë hil natu alam yohvu lo. ¹⁴ Gaḱ nos niwëek og alam sën sir böp neraḱ ggovek lo yö hir nos. Alam nebë sënë og medo mekwaj nevonḱ huk in gagek los degwa rak buk bedeneseḱ ngaa pin niröp medeneraḱ ni bë nivesa genipaya.

Hil Ġevonḱ Geving Bemedo Nid Wëek

6 Nebë saga, om hil ḱevuu gagek sepëp sën hil anër rak Kerisi lo na benök ḱëp, gehil adok na gagek degwa böp böp nabë sën alam böp los kwaj lo. Hil su medo mekwad bo nah gagek sepëp sën hil nanër bë hil ḱevuu ngaa wirek hen na gaḱërin hil nah vu Anutu lo.

² Log hil su medo mekwad bo nah sën hil naripek bë lo, los sën hil nehebë nemad jaḱ alam lo. Gehil su nanër gökin nabë alam-diiḱsën rëḱ dekedo jaḱ nah gökin, genabë mehönön rëḱ deḱo nyëvewen dok nah hir ngaa nipaya degwata los degwata. In ngaa pin sagak ham rak ni vorot. ³ Om nabë Anutu mëm yö kwa bo, og hil rëḱ adok ana gagek mewis. ⁴ Alam la detök vu Anutu yi rangah ggovek ya, gederak semusemu sën Anutu vonḱ yam vu yaḱeḱ nyëmasën lo ni ggovek ya. BAnon Vabuung nedo loḱ sir ggovek ya. ⁵ Denḱo Anutu yi gagek bederaḱ ni nivesa rot, gedelë ngaa niwëek nebë ngaa niwëek sën rëḱ berup dok Anutu-yi-nyëḱ vu tamusën lo ggovek ya. ⁶ Rëḱ mu nabë dekehe sir in Anutu, og aggata ngwë su negḱëp in bë depekwë sir nom gökin rë. Gaḱ ngaa sënë og nebë sën denesis Anutu Nalu rak yah ḱeḱeḱo* ggökin. Derekö yi rak yah ggökin balam denenër pelë rak yi. ⁷ Yönon, nabë hob geto buk ngahiseḱë beduḱ na dob len ti benos ngis anon nivesa dok dob saga bedoḱ vu alam sën denevaroh loḱ lo, og yik hil nanër nabë Anutu vonḱ semusemu vu dob len ti saga. ⁸ Rëḱ mu nabë vos los ngaa niggin aggagga mu nakip dok, og dob nipaya, om hil nid dëlin, gemaḱ hil nanër vu Anutu nabë tebë benengwah ga.

⁹ Arig lo, gwëbeng senër gagek maggin sënë yöḱ vu ham. Rëḱ mu he rak ni rot bë ham su rëḱ malamin nama nabë saga rë, gaḱ ham nesepa loḱ Anutu, om rëḱ ḱoḱo ham nah vu yi. ¹⁰ In Anutu og su mehö nipaya rë, om su rëḱ kwa birek in sën ham ahëmin neving yi beneloḱ vu yi alam wirek lo rë. Geham nahën medo nevonḱ nebë sagi ving.

¹¹ Lob he ahëmin ving rot bë ham pin nimin wëek megwevonḱ nabë saga, beham gwevonḱ geving niwëek bemedo mebo kwamin in Anutu ḱoḱo ham nah. Ham gwevonḱ nabë sënë rot beham nadiiḱ na los.

¹² Ham su nimin tebö jaḱ. Gaḱ ham sepa dok alam sën ayoḱ neya timu vu Kerisi niwëek gesu nij tebö neraḱ pevis rë lo vahaj. In alam nebë sënë og rëḱ deḱo semusën pin sën Anutu nër wirek bë rëḱ bo vu nalu lo lo.

Hil Ġevonḱ Geving Anutu Yi Ġagek Sën Joo Lo Niwëek

¹³ Anutu joo gagek vu Abraham wirek, rëḱ mehöti su böpata kesuu yi in bë nanër yönon getato nema na vavunë jaḱ arë rë. Om sën nër yönon getato nema ya vavunë rak yö arë. ¹⁴ Nër bë, "Sëḱ ḱevonḱ semusën böpata vu hong yönon rot, gesëḱ ḱevonḱ behonḱ mewis ngahiseḱë dok rot."

¹⁵ Lob Abraham yö medo nevo kwa in gesu ni tebö neraḱ pevis rë. Loḱ mëm lë ganon rak yoh vu sën Anutu nër wirek bë rëḱ bo vu yi lo. ¹⁶ Nabë mehönön degevonḱin nabë deḱadu hir gagek nabë yönon, og denenër mehöböḱ sën kesuu sir lo arë ving gedeneta-to nemaj ya vavunë. Lob mehöti sën nevonḱ bë agi, og alam denevonḱ ving bë nenër gagek yönon lob ayeḱ nema. ¹⁷ Lob yik Anutu vonḱ nebë saga ving. Vonḱin bë tato vu alam sën joo gagek vorot vu sir bë rëḱ semu sir lo nabë su yoh vu bë rëḱ ḱoḱo yi gagek sënë seggi rë. Om yö nër arë getato nema ya vavunë. ¹⁸ In Anutu su rëḱ pekwë arë los yi gagek rë, gaḱ yö rëḱ ḱëp degwata los degwata. Om nër luho loḱ ti in bë tato nabë su netetuhin rë. Om sënë rëḱ bo niwëek dok hil sën hil veyo bayam vu Anutu in bë ḱëḱin hil lo ayod. Lob hil medo mekwad bo ngaa sën Anutu nër vu hil bë rëḱ bo vu hil lo. ¹⁹ Om hil kwad bo Anutu yi gagek semusën saga rot, in najom hil ayod ahon bengoo dok niwëek nabë sën yaḱ nesoo loḱ anka besu negḱee rë lo. In vonḱ bë anka sënë nedo loḱ tob ading sën nare loḱ dub-vabuung-böḱ ayo beneruu hil lo demi, betato bë hil ayoh vu bë adok na nyëḱ vabuung soḱek. ²⁰ Lob Yesu loḱ yah hil bed bemuḱin meloḱ ya nyëḱ vabuung soḱek saga betu alam-deneḱo-seriveng pin hir yuseḱë nebë Melkisedek menedo degwata los degwata.

7 In Melkisedek sënëḱ alam Salem hir Mehö-los-bengö yi, gAnutu vavunë yi mehö-neḱo-seriveng. Wirek Abraham ya beḱö besis alam-los-bengöḱ geyah to begganḱ, loḱ Melkisedek töḱ vu yi loḱ aggata lob jom rak vu Anutu bë semu Abraham. ² Lob Abraham vasuh ḱupeḱ pin ya yu nemadluho bevo yu ti vu Melkisedek. Hil pekwë arë Melkisedek sënë dok ayed nabë 'mehö-yohvu-los-bengö' ga, 'alam Salem hir mehö-los-bengö' ving. Sënë degwa nebë 'mehö-ayo-revuhsën-los-bengö'. ³ Ama lu ata arëḱ su negḱëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya sënë rë, gedegwa ma ving. Su nër buk sën ata ḱo yi to lo tato rë, gesu nër buk sën diiḱ lo rë, gaḱ yik nebë Anutu Nalu in tu mehö-neḱo-seriveng bevonḱ bë nedo degwata los degwata. ⁴ Om ham kwamin bo nabë: Melkisedek sënë og maḱ yi böpata rot, in hil doḱahë Abraham vasuh ḱupeḱ lu ngaa nivesa vesa sën ya beḱö meḱo lo ya yu nemadluho, bevo yu ti sën netu nemadluho lo vu Melkisedek.

⁵ Log alam Israel denevasuh hir ngaa pin ya yu nemadluho nebë saga, lob horeḱ negḱëp bë Levi* yi mewis lo, sën detu alam-deneḱo-seriveng lo, og deyoh vu bë dejuh yu ti in deḱetunḱ seriveng jaḱ teka gela natu hir nos. Alam Israel og yik sir degwa ti in depum rak Abraham timu, lob sën deneḱo seriveng vu sir agi, og sënëḱ su denevonḱ paya rë. ⁶ Rëḱ mu Melkisedek,

og su yi degwa vu sir rē, rēk neko Abraham yi ngaa sēn netu nemadluho lo. Lob Melkisedek sēnē jom raḵ in mehō sēn Anutu joo ḡaḡek vorot meneggēp vu yi bē rēk semu yi lo. ⁷ Lob hil arak ni bē mehō sēn nese-mu ḡaḡek vu Anutu in mehō ngwē lo, og kesuu mehō ngwē saga.

⁸ Lob alam* Levi* sēn deneḡo ngaa sēn netu nemadluho vu hir alam lo, og yiḵ sir mehōnon sēn rēk denadiiḵ. Gaḵ Melkisedek, og ḡo ngaa sēn netu nemadluho lo ving, rēk ḡaḡek su neggēp loḵ Anutu-yi-ḡapiya bē diiḵ rē, om sēnē vonḡ bē nedo mala-tumsēn. ⁹ Nebē saga, om hil ayoh vu bē nanēr nabē: Levi* yi mehō sēn neruh ngaa sēn netu yu nemadluho lo, rēk mu yi og vo yō yi ngaa sēn netu yu nemadluho lo vu Melkisedek ving. In Melkisedek ḡo Abraham yi ngaa sēn netu yu nemadluho lo ¹⁰ loḵ buk sēn Melkisedek tōḵ vu Abraham loḵ aggata. Lob loḵ buk saga og Levi* nahēn loḵ nare tava navi.

Alam Deneḡo Seriveng Mewis Deloḵ Yah Muḡeng Bej

¹¹ In Anutu tunḡ Levi* yi mewis detu alam-deneḡo-seriveng bedenēnēr Horek vu hil medenero. Nebē saga, om nabē hir huk sēn agi yoh vu bē gevonḡ behil natu alam yohvu, og yiḵ ggovek. Rēk ma gesu yoh vu rē, om sēn Anutu vonḡ bemehō-neko-seriveng mewis ngwē verup tamusēn. Rēk mehō sēnē og su yoh vu Levi* yi mewis Aaron rē, gaḵ yoh vu Melkisedek. ¹² Kē, mehō-neko-seriveng mewis ti yōōhu verup loḵ yah muḡeng lo bej, om saga nēr bē Horek mewis yōōhu doḵ nah horek muḡeng lo bej geving. ¹³ Lob Mehō sēn Anutu nēr ḡaḡek raḵ yi agi, og yi yō vu degwa ngwē, gaḵ yi alam og sir ti su tu mehō-neko-seriveng wirek rē gema. ¹⁴ In hil arak ni bē hil Mehōbōp verup loḵ Yuda yi mewis, rēk Moses su nēr bē alam Yuda denatu alam-deneḡo-seriveng rē.

Yesu Og Yi Mehō-neko-seriveng Degwata Nebē Melkisedek

¹⁵ Log hil mehō-neko-seriveng ngwē verup, beluho Melkisedek neggēp ti. Lob sēnē mēm tateḡin mehō-neko-seriveng mewis yōōhu sēnē degwa vu hil beneggēp rangah rot. ¹⁶ In mehō sēnē su tu mehō-neko-seriveng loḵ Levi* yi mewis yoh vu horek sēn deneggooin Levi* yi mewis mu raḵ medenetu alam-deneḡo-seriveng lo rē. Rēk niwēēk neggēp vu yi berēk medo mala-tumsēn degwata los degwata, om sēn sēnē vonḡ betu mehō-neko-seriveng. ¹⁷ In Anutu nēr raḵ yi bē: “ḡenatu mehō-gweko-seriveng degwata los degwata noh vu Melkisedek.”

¹⁸ Lob Anutu vo Horek wirek hen vēr raḵ ḡaḡek saga. In Horek sēn nēr bē alam* Levi* mu denatu alam-deneḡo-seriveng lo, og niwēēk ma besu yoh vu bē doḵ vu hil rē. ¹⁹ In Horek su yoh vu bē gevonḡ bemehōti natu mehō yohvu rē. Om sēn Anutu tateḡin aggata ngwē benivesa rot kesuu Horek. Lob hil ayoh vu bē rēk anoh aggata sēnē bana dus jaḵ vu Anutu.

²⁰ Lob Anutu su ggooin Yesu sēnē raḵ tu mehō-neko-seriveng meris mu rē, gaḵ tato nema ya vavunē menēr bē rēk natu mehō-neko-seriveng yōnon. Alam-deneḡo-seriveng wirek hen, og mehōti su tato nema ya vavunē menēr raḵ sir bē denatu alam-deneḡo-seriveng yōnon rē. ²¹ Rēk Anutu yō ti nēr yōnon vavunē, log ggooin Yesu raḵ tu mehō-neko-seriveng, log nēr vu yi bē: “Mehōbōp nēr yōnon vavunē ggovek ya, om su yoh vu bē rēk pamook yi ḡaḡek rē. Gaḵ ḡenatu mehō-neko-seriveng degwata los degwata.”

²² Om hil ajaḵ ni nabē ḡaḡek mewis sēn Anutu joo lo, og nivesa rot bekesuu ḡaḡek wirek hen, lob vonḡ Yesu yam in tato nabē rēk anon jaḵ yōnon. ²³ Wirek og alam ngahiseḡē detu alam-deneḡo-seriveng. In denediik gesu denedo degwata rē. ²⁴ Gaḵ Yesu tu mehō-neko-seriveng, lob su mehō ngwē yoh vu bē rēk doḵ nah ben rē, in yō rēk medo degwata los degwata. ²⁵ Om yō yoh vu bē rēk geḡo alam pin sēn denesepa loḵ yi in bē denah vu Anutu lo nah, bedemedo degwata los degwata. In yi yō nedo mala-tumsēn degwata beneketaḡ vu Anutu bē doḵ vu sir.

Mehō-neko-seriveng Yesu Yoh Vu Rot Bē Doḵ Vu Hil

²⁶ Mehō-neko-seriveng nebē sēnē yoh vu rot bē doḵ vu hil, in yi mehō vabuung gesu ngaa nipaya ti neggēp vu yi rē. Gaḵ yi mehō niveseek anon, benejom yi ahon in alam nij paya. Log tu ala bekesuu ngaa pin vu yaḡek.

²⁷ Alam-deneḡo-seriveng hir ggev og hir huk bē debesi seriveng noh vu buk. Lob denevesi seriveng ngwē muḡin in bē kevoh yō hir ngaa nipaya na rē, loḵ mēm denevesi sēn kevoh alam hir ngaa nipaya na lo tamu. Gaḵ Yesu og su nevonḡ nebē sēnē rē. Gaḵ yiḵ yō tunḡ yi tu seriveng vu Anutu yiḵ beron timu beggovek ya. ²⁸ ḡaḡek neggēp loḵ Horek bē degooin alam jaḵ medenatu alam-deneḡo-seriveng hir yuseḡē, rēk alam sēnē og su deyoh vu bē debare nij wēēk rē. Rēk ḡaḡek sēn Anutu nēr genēr yōnon vavunē lo verup tamusēn beggooin Nalu raḵ tu mehō-neko-seriveng yuseḡē bōp, beyi mehō yohvu los dahis benedo nebē saga degwata los degwata.

Yesu Tu Mehō-neko-seriveng Bōp Loḵ Dub-vabuung Vu Yaḡek

8 ḡaḡek sēn hil anēr agi degwa nebē hil alam-deneḡo-seriveng alaj bōp nebē sēnē nedo, berak nedo sēa ggēp Mehō-los-bengō-ggōksēn nema vesa vu yaḡek. ² Neḡin Anutu yi dub vabuung vu yaḡek sēn mēm dub-supinsēn-yi soḡek lo. Mehōnon su delev sēnē raḵ nemaj rē, gaḵ Mehōbōp yō lev. ³ Deneggooin alam-deneḡo-seriveng hir ggev bōp pin raḵ in bē degeḡo seriveng aggagga bedebetunḡ na vu Anutu. Om yiḵ Yesu geḡo seriveng ti geving megetunḡ nabē saga. ⁴ Bē medo dob, og su rēk natu mehō-neko-seriveng rē. In alam-deneḡo-seriveng lo, denedo vorot bedenetunḡ seriveng aggagga vu Anutu yoh vu sēn

Horek nenër lo. ⁵ Denevonğ huk loğ dub-vabuung-böp sagi, rëğ yik sënëğ dub-vabuung soğek sën nedo yağek lo ķenu los tahutahu mu. Yik nebë sën Anutu nër vu Moses wirek bē dev dub sël lo lob nër vu bē, “Gwelë megwero in ġedev nğaa pin noh vu ķenu sën sa tato vu hong ġğëp ķedu agi.” ⁶ Rëğ mēm Kerisi ķo huk böpata rot kesuu alam-deneķo-seriveng pin hir huk. In Anutu joo ġağek mewis nivesa rot kesuu ġağek wirek hen, lob Yesu nare vuheng atov menevonğ banon rağ. Lob ġağek mewis sënë degwa negğëp vu Anutu yi ġağek semusën nivesa anon sën kesuu ġağek semusën muğeng lo.

Ġağek Mewis Kesuu Ġağek Muğeng

⁷ Bē ġağek sën Anutu joo muğinsën lo yoh vu, og Anutu su rëğ najoo ġağek ngwë nam gökin geving rë.

⁸ Rëğ Anutu lë mehönon hir nğaa nipaya lob nër bē:

“Mehöböp nër bē,
‘Ham gwenğo rë!

Buk ti rëğ berup

lob sëğ najoo ġağek mewis
vu alam Israel los alam Yuda.

⁹ Ġağek mewis sënë su rëğ nabë

ğağek sën sejoo vu ķenuj lo wirek lo rë.

Wirek sejoo ġağek saga,

log sejom loğ nemaj ġğëp Ejep
besa heli sir yom.

Rëğ su denesepa loğ sa ġağek

sën sejoo vu sir lo rë,
lob sa heruu demiğ vu sir.’

Mehöböp nër bē sënë.

¹⁰ Loğ Mehöböp nër ġğökin bē,

‘Buk sën sa heruu demiğ vu sir agi govek na rë,
loğ sağ najoo ġağek ngwë vu alam Israel gökin
nabë:

Sëğ ġetunğ sa horek pin doğ kwaj

gesëğ ķevu doğ na ayoj,

log sëğ natu hir Anutu

gedenatu salam.

¹¹ Log alam pin su rëğ detahu hir mehö ngwë los arij
lo

bedenanër nabë, “Ġejağ Mehöböp ni” rë!

Ğağ vu buk sënë,

og hurmahen galam böp besir pin

yö rëğ dejağ sa niğ.

¹² In sëğ kwağ pesivin sir

beķevoh hir nğaa nipaya na,

lob sa su rëğ kwağ bo nğaa nipaya

sën devonğ lo nah gökin rë.”

¹³ Sën nër bē ġağek mewis lo, lob saga tato bē ġağek muğinsën muğeng rağ. Om nğaa sën netu muğeng rağ lo, og yik medo buk dus teka mu log vonğin nama na veröğ yi.

Wirek Alam-deneķo-seriveng Hir Ggev Denetunğ Ķöğ Tu Seriveng

⁹ Ġağek sën Anutu joo muğinsën lo, og nër horek la sepa ving betateķin aggata vu alam Israel in bē desepa doğ medegetunğ seriveng los denajom jağ lu nğaa. Log tateķin dub-vabuung sën dedev bemedo vu dob lo ving. ² Lob deleğ dub-vabuung sël ti bayo luu. Lob detunğ ram sën nema nemadvahi-bevidek-luu lo ti getevor ti, gebrët sën nedo loğ Anutu mala lo, benedo loğ ayo muğinsën. Lob denenër ayo ti sënë bē ayo vabuung. ³ Bedelah tob böpata ruu, log denenër ayo ngwë sën netu luu yah tob demi lo bē mēm ayo vabuung soğek rot. ⁴ Lob desemu jepö sën denevesi ka-banğ rağ baru reggu nivesa ya neyoh vu dub ayo lo rağ goor. Bedetunğ los ġağek-joosën-yi yi kerönğ loğ ayo sënë. Depeķa goor rağ kerönğ sënë navi pin, gemana* nedo loğ dëğ goor menedo loğ kerönğ sënë ayo. Log Aaron yi atohenğ sën ġğol loğ wirek lo los ġelönğ petes luu sën Anutu kevu Horek rağ negğëp lo, negğëp loğ kerönğ sënë ayo ving. ⁵ Angër ķenu luu denare rağ kerönğ sënë vavunë, benetahu bē Anutu los niķapiik nedo loğ ayo vabuung sënë. Luho banisej kebu rağ sëa sën denekeseh ķöğ rağ yoh vu ta in kevoj alam Israel hir nğaa nipaya na lo. Kë! Om maam yik ġgovek saga, gesa su yoh vu bē rëğ natevin nğaa pin sënë betateķin degwa rë. ⁶ Desemu nğaa pin nebë sënë, log alam-deneķo-seriveng deneloğ ya dub-vabuung sël sënë ayo ngwë muğinsën yoh vu buk pin bedenevonğ huk loğ. ⁷ Ġağ mēm ayo ngwë sën netu luu lo, og alam-deneķo-seriveng hir ggev böp yö timu neloğ ya ayo beron ti ti neyoh vu nğebek pin. Neķo seriveng niķöğ beya netetëhin rağ sëa in bē kevoj yö yi nğaa nipaya na, gekevoj alam Israel pin hir nğaa nipaya sën devonğ rëğ su kwaj nevo rë lo na geving. ⁸ Anon Vabuung tato vu hil rağ sënë nebë: Nabë nahën denegevonğ huk doğ dub sël ayo muğinsën, og hil su ayoh vu bē adoğ na ayo vabuung soğek rot rë geyö rëğ nahën. ⁹ Lob ayo muğinsën netahu rağ buk sën gwëbeng agi, in denesepa loğ Horek medenetunğ seriveng aggagga vu Anutu loğ ayo muğinsën sënë. Rëğ nğaa pin sënë su yoh vu bē gevonğ balam sën deneķo seriveng yam lo ayoj niröp jağ bedenatu alam nijvesa rë gema. ¹⁰ Horek seriveng-yi sënë, og horek rağ nos los reggu genğaa numsen, gehorek aggagga rağ sën ripeksën nemad lu nğaa lo. Rëğ horek sënë og yik horek hil navid-yi mu. Rëğ Anutu tunğ horek pin sënë in bē desepa doğ rot bena berup doğ buk sën gevonğ ġağek mewis berup lo.

Kerisi Tunğ Yö Niķöğ Tu Seriveng

¹¹ Rëğ gwëbeng Kerisi luğ yam, lob tu alam-deneķo-seriveng yuseķë böp benegin nğaa mewis nivesa vesa sën gwëbeng agi. Loğ mēm loğ ya dub-vabuung sël soğek sën nedo yağek bemalanğeri rot bekesuu muğinsën lo. Mehönon su deleğ dub sënë rağ nemaj rë, besu nğaa-dob-yi rë. ¹² Rëğ su ķo memëk los bur-

makau maluh tuvek nij kōk betunġ tu seriveng rē. Gaġ ƙo yō niġōk beloġ ya ayo vabuung soġek rot vu yaġek betunġ tu seriveng beron timu beggovek ya. Lob baġo hil yah raġ sēnē in bē hil medo malad-tumsēn degwata los degwata. ¹³ Nabē mehōti keyēh Horek beningōhek raġ, og alam-deneġo-seriveng lo deneġo memēk los burmakau maluh nij kōk ving vewev sēn denevesi burmakau avēh menetepuv lo, bedenetetēhin raġ yi in bē navi niveseek jaġ nah gökin ġēp Anutu mala. ¹⁴ Rēk mu Kerisi niġōk kesuu sēnē in nġaa nipaya ti su neggēp vu yi rē. Lob Anon Vabuung sēn nedo degwata los degwata lo loġ vu yi betunġ yi tu seriveng nivesa vu Anutu. Om niġōk su ripek hil navid mu rē. Gaġ sekee hil ayod peggo ving geġo nġaa diiġsēn vēr, gemēm hil nehevong Anutu sēn mala-tumsēn degwa lo yi huk.

Kerisi Niġōk Vo Ġadu Loġ Ġaġek Mewis

¹⁵ Nebē saga, om Kerisi nedo hil los Anutu vuheng atov in bē gevong begaġek mewis anon jaġ. Diik in bē geġo alam nom bekevoh hir nġaa nipaya pin sēn denevong wirek loġ buk sēn ġaġek wirek hen yō nahēn neggēp lo na. Nebē saga, om alam pin sēn degengō Anutu yi kōōk medetamuin lo, og degeġo nġaa sēn Anutu nēr wirek bē bo vu nalu lo lo, bedemedo malaj-tumsēn degwata los degwata. ¹⁶ Mehō sēn nenēr yi kupek lu nġaa ggelek yi alam vorot in kwa nevo bē rēk nadiiġ lo, og nekevu loġ ƙapiya menejoo niwēek. Lob nabē mehō la sēnē kwaj nevo bē degeġo nġaa saga natu hir nġaa, og alam pin yō deġaġ ni namuġin nabē mehō saga lo diik ya yōnon, loġ mēm degeġo. ¹⁷ Yōnon, mehōnon nediik ggovek loġ mēm ġaġek sēn lo anon neraġ. Gaġ nabē mehō sēn lo su diiġ rē geyō nahēn nedo mala vesa, og yi ġaġek sēn joo lo su anon raġ rē geyō nahēn. ¹⁸ Kē! Lob sēn alam Yuda denesis reggu medenekeseh nij kōk lo, yiġ raġ degwa saga in bē tato nabē ġaġek sēn Anutu joo vu sir lo anon raġ beneloġ vu sir. ¹⁹ Wirek Moses nēr Horek yi ġaġek pin vu alam ggovek, loġ mēm ƙo burmakau tuvek ti niġōk los memēk ti niġōk ving bēl, log daġoo sip-sip niviis kōk los vos ti nebē bigbig ris loġ betetēhin raġ ƙapiya-horek-yi, geraġ alam pin ving. ²⁰ Log nēr bē, “Kōk sēnē in bē tato nabē Anutu joo ġaġek vu ham.” ²¹ Log yiġ Moses tetēhin kōk raġ dub-vabuung sēl nebē saga ving geraġ ġabum lu nġaa pin sēn huk-dub-ayoyi lo. ²² In Horek nēr nġaa nġahiseġē rot bē kōk gevong benij veseek jaġ, gaġ nabē kōk su keseh rē, og Anutu su nekevoh mehōnon hir nġaa nipaya ya rē.

Kerisi Yō Tunġ Yi Tu Seriveng In Kevoh Hil Nġaa Nipaya Na

²³ Yōnon, denekeseh kōk nebē sēnē in bē dub los yi kupek lu nġaa pin sēn nedo dob agi nijveseek † jaġ. Rēk mu dub sēnē og dub anon soġek sēn nedo yaġek lo ƙenu mu. Om nabē dub anon soġek sēn nedo yaġek lo yi nġaa nijveseek jaġ, og hil sero seriveng nivesa rot

† Niveseek sēnē nēr bē detetēhin kōk raġ nġaa sēnē gedejom raġ in, in bē nġaa nipaya ti su ġēp doġ. Gaġ natu nġaa yohvu, lob tu Anutu yi nġaa vabuung beyoh vu bē degevonġ Anutu yi huk jaġ.

sēn kesuu lo in gevong benijveseek jaġ. ²⁴ Hil araġ ni bē Kerisi su loġ ya dub-vabuung sēn mehōnon delev raġ nemaj tu Anutu yi dub-vabuung ƙenu lo rē, gaġ loġ ya yaġek nirōp. Lob gwēbeng loġ yah hil bed menare Anutu mala in bē doġ vu hil. ²⁵ Alam-deneġo-seriveng hir ggev bōp neġo kōk yoh vu ta pin in bē getunġ natu seriveng vu Anutu, lob neġol meneloġ ya dub ayo vabuung. Rēk sēnē og su yō niġōk rē. Rēk mu Yesu loġ ya yaġek betunġ yi tu seriveng vu Anutu beron timu, gesu vong nebē sēnē ggōk ggōkin rē. ²⁶ Bē gevong beron nġahiseġē, og rēk geġo ƙerus beron nġahiseġē rot ġēp sēn Anutu tunġ dob lo benam berup doġ sēn gwēbeng agi. Rēk mu ma. Gemēm gwēbeng dus raġ bē dob nama na, lob Kerisi yiġ luġ yam dob beron timu in bē getunġ yi natu seriveng vu Anutu in kevoh hil nġaa nipaya na. ²⁷ In mehōnon pin yiġ denadiiġ beron timu, log mēm debare nam ġaġek. ²⁸ Om sēn Kerisi tunġ yi tu seriveng beron timu vu Anutu in bē kevoh hil nġahiseġē hil nġaa nipaya na. Log rēk nom beron ngwē gökin, rēk mu su rēk nom in kevoh mehōnon hir nġaa nipaya na rē. Gaġ nom in geġo alam sēn medo deneġin yi lo medenah.

Seriveng Sēn Wirek Lo Su Yoh Vu Bē Kevoh Hil Nġaa Nipaya Na Rē

10 Hil nehalē Horek nebē nġaa sēn rēk berup tamusēn lo ƙenu mu, gaġ su nġaa anon yōnon rē. Horek nēr bē degetunġ seriveng ġēp ti noh vu nġebek pin, rēk su yoh vu bē sesor alam sēn denesepa loġ lo benijvesa jaġ rot rē. ² Gaġ nabē Horek yoh vu bē gevong benijvesa jaġ yōnon, og su rēk degetunġ seriveng gök gökin rē. In alam sēn denesepa loġ aggata saga lo yiġ sir pin nij veseek jaġ jaġ yiġ seriveng timu saga lob su rēk kwaj bo nah nabē nġaa nipaya neggēp vu sir rē. ³ Rēk ma geseriveng sēnē nevong bekwaj nevo hir nġaa nipaya neyoh vu ta ti ti lo. ⁴ Rēk burmakau maluh los memēk nij kōk su yoh vu bē kevoh nġaa nipaya na rē. ⁵ Om sēn Kerisi yam dob lob sepa loġ Saam sēn neggēp loġ Anutu-yi-ƙapiya lo benēr raġ Anutu bē: “Nim lēl bē su dengis reggu los degetunġ seriveng aggagga vu hongġ,

rēk mu ġero navi ti in ġebo vu sa.

⁶ Reggu sēn denevesi los dahis raġ jepō lo, geseriveng sēn denetunġ in bē kevoh hir nġaa nipaya na lo, og su ahēm neving rē.

⁷ Om sēn senēr ġaġek yoh vu sēn dekevu raġ sa meneggēp loġ hongġ ƙapiya lo bē, ‘Anutu, seyam lo!

Seyam in bē sepa doġ kwam!’”

⁸ Nēr raġ seriveng sēn denesepa loġ Horek medene-tunġ lo muġin bē, “Nim lēl bē su dengis reggu los degetunġ seriveng aggagga vu hongġ, gereġgu sēn denevesi los dahis raġ ya jepō lo, geseriveng sēn denetunġ in bē kevoh hir nġaa nipaya na lo, og su ahēm neving rē.” ⁹ Loġ yom nēr raġ neggēp hus bē, “Seyam lo! Seyam in bē sepa doġ kwam!’” Nēr ġaġek saga in bē tateġin nabē nġaa muġinsēn saga nōk ġēp, genġaa

mewis doḡ nah ben. ¹⁰ Yesu Kerisi sepa loḡ Anutu kwa betunḡ navi netu seriveng yikḡ beron timu, lob sēnē vonḡ behil atu alam nid rōp raḡ.

Kerisi Yi Seriveng Yoh Vu Bē Kevoh Hil Ngāa Nipaya Na

¹¹ Alam-deneḡo-seriveng pin denare medenevonḡ hir huk yoh vu buk pin. Denetunḡ seriveng yikḡ nebē sēn lo loḡ yah yahin, rēḡ seriveng sēnē su yoh vu bē kevoḡ ngāa nipaya na rē. ¹² Rēḡ Kerisi tunḡ seriveng yikḡ perurek timu in bē kevoḡ ngāa nipaya na, lob yikḡ timu sēnē venuḡ ya meneggēp in gēp. Vonḡ nebē sēnē ggovek, log yah meya nedo Anutu nema vesa, ¹³ beyō nedo bemedo neḡin in bē Anutu getunḡ alam sēn denesis begō vu yi lo degevek na vaha ḡebinē. ¹⁴ Alam sēn nevonḡ benij rōp neraḡ lo, og yikḡ vonḡ benijvesa raḡ rot. Yikḡ raḡ seriveng perurek timu sēnē, om rēḡ demedo nivesa degwata los degwata. ¹⁵ Lob Anon Vabuung tateḡin vu hil bē ḡaḡek sēnē anon raḡ in nēr muḡinsēn meneggēp loḡ Anutu-yi-ḡapiya bē:

¹⁶ "Mehōbōp nēr bē, 'Buk sēnē govek na rē, loḡ saḡ najoo ḡaḡek mewis ngwē sēnē vu sir nabē: Sēḡ ḡetunḡ sa horek pin doḡ ayoj, gesēḡ ḡevu doḡ kwaj.'"

¹⁷ Log nēr ving bē,

"Sa su rēḡ kwaḡ bo hir ngāa nipaya los ngāa sēn neggēp vu sir lo ḡōkin rē."

¹⁸ Nebē sēnē, om Anutu kevoḡ hil ngāa nipaya ya, gehil su rēḡ ḡetunḡ seriveng ngwē ḡōkin in kevoḡ hil ngāa nipaya na rē.

Hil ḡevonḡ Geving Anon Bana Dus Vu Anutu

¹⁹ Yesu keseḡ niḡōḡ in hil, om arig lo, hil ayoh vu bē adoḡ na Anutu yi dub ayo vabuung soḡek rot, ḡaḡ hil su aḡōneng. ²⁰ Yōnon, Yesu diiḡ raḡ ḡelepeḡo* be-tateḡin aggata mewis vu hil behil ayoh vu bē ḡeruu tob sēn neruu dub ayo vabuung soḡek rot lo gadōḡ na. Aggata sēnē og yikḡ yō navi baggata-mala-tumsēn-yi. ²¹ Yiḡ hil alam-deneḡo-seriveng yuseḡē bōp ti nedo, beneḡin Anutu-yi-alam pin. ²² Tetēhin yō niḡōḡ loḡ ya hil ayod in bē jevu gekevoḡ ngāa nipaya sēn hil araḡ ni bē neggēp vu hil lo na. Geripek hil navid raḡ bēl malanḡeri. Nebē saga om hil ayod nidēlin ngāa ku-ungsēn pin na, gehil ayod na timu vu Anutu yōnon behil ana dus ḡaḡ yī. ²³ Hil nanēr ngāa nivesa sēn hil medo neheḡin lo ranḡah gehil najom ahon bemedo. In hil araḡ ngāa pin sēn Anutu nēr bē rēḡ gevonḡ vu hil lo ni bē rēḡ gevonḡ yōnon.

²⁴ Log hil kwad bo arid lo geving babēr kwaḡ in desepa doḡ aggata-ahēvingsēn-yi los degevonḡ huk nivesa vesa. ²⁵ Gehil su nid tebō in sēn hil los Kerisi-yi-alam angupin hil beḡalē Soda los ḡevonḡ raro lu ngāa lo, nabē sēn alam vahi nij tebō raḡ lo. ḡaḡ hil medo doḡ ti meḡadu hil vewen vewen. Kē, hil ḡevonḡ nabē sēnē rot in hil araḡ ni bē Kerisi yi buk yam dus raḡ.

Hil Su ḡeruu Demid Vu Anutu Nalu

²⁶ Nabē hil araḡ Kerisi yi ḡaḡek anon ni vorot, rēḡ hil anom kwad bo besepa doḡ ngāa nipaya, og seriveng ngwē su neggēp in bē kevoḡ hil ngāa nipaya sēnē na rē. ²⁷ ḡaḡ hil rēḡ aḡōneng rot gemedo ḡeḡin sēn Anutu genḡo hil ḡaḡek log getē hil doḡ na nengwah lo. In nengwah niḡerus ata nedo in bē ga alam sēn denevonḡ ayej vu Anutu lo. ²⁸ Hil araḡ Moses yi Horek ni bē: Nabē mehōti keyēḡ, lob mehō luu ma mehō löö degelē bedenānēr yi nipaya sēnē ranḡah doḡ ti, og yi alam su rēḡ kwaḡ gevonḡin mehō sēnē rē, ḡaḡ rēḡ dengis yi menadiiḡ. ²⁹ Nebē saga, om ham ḡaḡ ni nabē mehōti sēn bakē Anutu Nalu duḡ kebus lo, og rēḡ natōḡ vu maggin bōpata rot mekesuu. In Kerisi yi ḡōḡ sēn tato bē Anutu joo ḡaḡek mewis vu hil lo vonḡ be-mehō saga nirōp raḡ. Rēḡ ma gelē ḡōḡ sēnē nebē ngāa meris gesu vabuung rē, benēr pelē raḡ Anon Vabuung semusēn-yi. ³⁰ Hil araḡ Mehō sēnē ni, sēn nēr bē, "Vo loḡsēn nipaya nyēvewen og senḡo sa huk. Om ham nakōōḡ gesenḡo rēḡ bo nipaya nyēvewen doḡ nah." Log nēr ggōkin ving bē, "Mehōbōp yō rēḡ genḡo yi alam hir ḡaḡek beseggi." ³¹ Nabē Anutu sēn mala-tumsēn degwa lo najom hil ahon in bo ngāa nipaya nyēvewen vu hil, og hil rēḡ aḡōneng bōpata rot in ngāa sēnē.

Hil ḡevonḡ Geving Niwēek Bemedo

³² Rēḡ mu ham kwamin bo nah buk sēn ham tu Kerisi-yi-alam nyēdahis lo nabē ham alam vahi dedeḡinengin ham raḡ ngāa maggin rot beham kwerē.

³³ Denevarah ham buk la ya alam pin malaj, gedenenēr ḡaḡek nipaya raḡ ham, gedeneḡin ham raḡ malaj.

Gebuk la og ham nelōḡ ya ving alam sēn denekerē maggin nebē aḡi, beham los nekwerē menelōḡ vu sir.

³⁴ In ham kwamin nevonḡin alam sēn deneya ḡarabus lo. Log alam la denevo ham ngāa lu ngāa vēr in ham, rēḡ mu ham kwamin vesa menelē sir mu. In ham raḡ ni ggovek ya bē ham nḡaanon sēn kesuu ngāa-dob-yi lo, yō nahēn nedo berēḡ medo degwata los degwata.

³⁵ Om ham su gwevuu sēn ham nevonḡ ving niwēek ata lo na, in ham rēḡ gweḡo nyēvewen nivesa bōpata rot. ³⁶ Ham bare niwēek nabē sēnē in nabē ham sepa doḡ Anutu aye, og mēm ham rēḡ gweḡo ngāa nivesa sēn Anutu nēr wirek bē rēḡ gevonḡ vu ham lo. ³⁷ In Anutu nēr meneggēp loḡ yi ḡapiya bē,

"Su hus ading rē, ḡaḡ yikḡ buk dus teka mu, log mehō sēn bē rēḡ nam lo vonḡin nam.

Su rēḡ nakōpek rē.

³⁸ Salam yohvu lo rēḡ demedo malaj-tumsēn in ayoj neyam timu vu sa.

ḡaḡ nabē denajul medenah,

og sa su rēḡ ahēḡ nivesa vu sir rē."

³⁹ Rēḡ mu hil su alam-julsēn-yi sēn hil rēḡ malad nama lo rē. ḡaḡ hil alam-vonḡvingsēn-yi sēn hil rēḡ medo malad-tumsēn.

Sën Hil Ayod Na Timu Vu Anutu Lo Degwa Nebë Sënë

11 Lob sën hil ayod neya timu lo vong behil narak ni bë ngaa sën hil navo kwad in bë Anutu bo vu hil lo rëk anon jak. Gevong behil narak ni ving bë ngaa sën hil su malad narak rë lo nedo yönon. ²In wirek og alam teta ayoj neya timu vu Anutu, om sën ko sir rak bë sir alam nijvesa. ³Yönon, hil ayod neya timu vu Anutu, om sën hil narak ni bë tung yagek los dob rak avi. Nesemu ngaa pin sën nedo mehil nehalë agi rak ngaa sën hil su ayoh vu bë galë jak malad rë lo.

Abel Lööho Enok Lu Noa

⁴Abel ayo ya timu vu Anutu, om sën Anutu lë yi seriveng nivesa bahë neving kesuu ari Kain hen, lob nër yi bë yi mehö yohvu. Lob Abel diik, rëk mu yi gagek sën ayo neya timu lo yö nahën neggëp menenër vu hil.

⁵Log Enok ayo neya timu vu Anutu om sën Anutu ko yi rak ya yagek gesu diik rë. Mehönon desero yi rëk ma gesu detök vu yi rë, in Anutu ko yi ya. In gagek neggëp lok Anutu-yi-kapiya nebë Enok yö nahën nedo dob, log Anutu kwa vesa in yi, in nevonö ngaa yoh vu Anutu kwa. ⁶Rëk mu nabë mehöti su ayo na timu vu Anutu rë, og su yoh vu bë rëk gevong bAnutu kwa vesa in yi rë. In alam sën denevonö in bë dena vu Anutu lo, og degevonö geving nabë Anutu nedo, gedevonö geving nabë nevo nyëvewen nivesa vu alam sën denesero yi lo, lok mëm deyoh vu bë denatök vu yi.

⁷Log Anutu nër ngaa sën vonögin berup lo vu Noa. Su mala rak rë geyö nahën, rëk vonö ving Anutu aye beggurek babu mesemu yağ böpata ti in bë luho venë genalu lo bededok na demedo nivesa dok, in su malaj nama. Noa nevonö nebë sënë in ayo neya timu vu Anutu, lob sënë tato bë ngaa nipaya neggëp vu alam pin vu dob. Lob Anutu nër Noa bë yi mehö yohvu, degwa rak sën ayo neya timu lo, lob yik Anutu nenër alam sën ayoj neya timu vu yi lo pin nebë saga.

Abraham

⁸Log Anutu tahi Abraham wirek, lob Abraham vonö yoh vu aye bevuu yi nyëg ya, geya dob len ti sën Anutu nër bë rëk gevong vu yi bemëm natu yi niröp lo. Abraham su rak dob sën bë na lo ni rë, rëk vonö ving beya in ayo neya timu vu Anutu. ⁹Ayo neya timu, om sën luk meya nedo dob len ti sën Anutu nër tato bë rëk gevong vu yi lo, lob nedo lok dob sënë nebë sën yi mehö nyëg ngwë ti. Nedo lok begganö sël ving nalu Isaak lu bu Yakop-mehö luu sënë rëk degeko dob geving yi noh vu sën Anutu nër wirek lo. ¹⁰Rëk mu Abraham yö nahën medo mekwa nevo bë dok na begganö-bu sogek los niwëek sën Anutu semu vu yagek menero lo.

¹¹Log venë Sara yi buk sën geço nalu lo maya, rëk mu ayo ya timu vu Anutu om sën vonö beniwëek yoh vu bë geço nalu. Kwa nevo bë Anutu joo gagek ggovek ya bë geço nalu, om rëk gevong banon jak.

¹²Nebë saga, lob yik mehö timu saga sën atov ya bedus rak bë nadiik agi tu alam ngahisekë degwaj. Yi mewis deveröng rot besir ngahisekë rak nebë be-tuheng sën denedo yagek babu lo los raggër loo nenga, lob mehönon su deyoh vu bë denetevin rë. ¹³Alam pin sënë ayoj neya timu vu Anutu medenedo bedediik ya gesu deço ngaa nivesa sën Anutu nër wirek bë bo vu sir lo vu dob rë. Gağ yö denare adingnë gedenelë bekwaj vesa gedenenër bë, "He nado dob sënë nebë vatëvek. He yam nehaço lok dob sënë mu." ¹⁴Alam sën denenër gagek nebë agi, og hil ajağ ni nabë denevonö in bë denatök vu yö hir nyëg niröp. ¹⁵Su kwaj nevo nyëg sën devuu gedeyam lo rë. Bë kwaj bo nyëg saga, og aggata neggëp beyoh vu bë denah medena gökin. ¹⁶Gağ sënëk ayoj neya vu nyëg yö ngwë sën kesuu benivesa rot lo. Nyëg sënë neggëp vu yagek, om sën Anutu su ni nemum in sën denenër bë hir Anutu yi lo rë, in tonögin nyëg böpata ti in bë demedo dok.

¹⁷Lob Anutu seggi Abraham, rëk Abraham ayo ya timu vu yi, om sën vonögin bë getung nalu Isaak natu seriveng. Yönon, Anutu joo gagek vu Abraham ggovek ya bë, "Rëk denenër Isaak yi mewis lo mu nabë honö mewis sir," rëk vonögin bë getung nalu perurek timu sënë natu seriveng. ¹⁹In kwa nevo bë: Nabë nadiik, og ggovek gAnutu yoh vu bë rëk gevong bevesa dok nah. Nebë sënë, om yönon, hil ayoh vu bë nanër gagek peggirinsën jak sagi nabë Abraham ko Isaak vu diiksën yom.

Isaak Lööho Yakop Lu Yosep

²⁰Log yik Isaak sënë ayo neya timu vu Anutu ving, om sën jom rak in nalu Yakop luho Esau bë Anutu semu luho, gekah ngaa ngaa sën rëk natök vu luho vu tamusën lo rak ya luho.

²¹Log yik Yakop ayo neya timu vu Anutu, om sën dus rak bë nadiik lob pesohek rak atoheng medudek, gejom rak in Yosep nalu maluh luho bë Anutu semu luho.

²²Log yik Yosep ayo neya timu vu Anutu, om sën dus rak bë nadiik, lob nër bë nahub rë, rëk alam Israel rëk degevu Ejep gedena jak lob degeko sekë sepa.

Moses

²³Log Moses ama lu ata ayoj neya timu vu Anutu, om sën Moses ata ko yi to, lob ama lu ata delë yi bë hurmahen nivesa rot. Lob luho su deggöneng in mehö-los-bengö Parao yi horek rë, gağ devun yi meneggëp begganö ayo yoh vu kwev löö.

²⁴Log Moses ayo neya timu vu Anutu, om sën yi böp rak lob nilël bë su denenër yi nabë Parao nalu avëh nalu yi. ²⁵Gağ yö kwa vo bë geço maggin geving Anutu-yi-alam in nilël bë su sepa dok ngaa nipaya sën vonögin mala nama na agi. ²⁶Alam Ejep denenër pelë rak mehö sën Anutu ggoin rak in bë geço yi alam nah lo, rëk Moses su neggöneng in hir gagek rë. Gağ nelë bë nivesa bekesuu Ejep hir monë los vuneğ vuneğ pin. In kwa nevo nyëvewen nivesa sën Anutu rëk bo vu yi

lo. ²⁷ Moses ayo neya timu vu Anutu, om sën kedi vu Ejep meya, gesu ggöneng in mehö-los-bengö Parao bë rëk ahë sengën rë. Mehönon su denelë Anutu raḵ malaj rë, rëk mu Moses vonḡ nebë sën lë Anutu raḵ mala, om sën niwëëk. ²⁸ GeMoses ayo ya timu vu Anutu, om sën sepa loḵ Anutu aye bevonḡ Buk-ggöksëny-^{*} nyëdahis, benër bederikin sipsip ḵōḵ raḵ Israel hir veluung avi in bë angër sën nesis Ejep naluj aḡuu lo su ngis Israel naluj aḡuu.

Israel Ngähiseḵë Rot Ayoj Neya Timu Vu Anutu Wirek

²⁹ Log alam Israel ayoj ya timu vu Anutu, om sën degwanḡ Loo-ḵōḵ vuheng atov medeyoh tewit medeya. Log alam Ejep to denetahu ving, rëk ma geloo yom dahun sir medediik.

³⁰ Log alam Israel ayoj ya timu vu Anutu, om sën ya deḵo loḵ Yeriko hir katum ḡelönḡ degwa yoh vu buk nemadvahi-bevidek-luu, log katum pekëpin.

³¹ Log avëh baggëb Rahap ayo ya timu vu Anutu, om sën loḵ vu mehö luu sën deya ḵasöm lo. Om sën nedo vesa galam Yeriko pin malaj ma in su ayoj neya timu vu Anutu rë.

³² Log sëḵ nanër ḡaḡek va geving-a? Ma! Bë sa nanër ḡaḡek jaḵ Gideon, geBarak, geSamson, geYepta, gejaḵ Davit luho Samuel galam-denenër-ḡaḡek-rangahsën lo, og maḵ buk su yoh vu rë. ³³ Alam sënë ayoj neya timu vu Anutu, om sën devonḡ begö niwëëk medeke-suu alam-los-bengöj ngähiseḵë hir alam-begö-yi. Desepa loḵ ngaa niröp bedeneḵo ngaa sën Anutu nenër bë rëk bo vu sir lo. Gesir vahi devonḡ bereggu böp layon nyë neköpek. ³⁴ Gesir vahi denepuv nengwah tumsën böpata menekul. Log sir vahi deneruh anil nivesa gesu begö netöḵ vu sir medenediik rë. Nij wëëk masën, rëk Anutu neloḵ vu sir benij wëëk nerak, betum denevonḡ begö niwëëk bedenetiil alam-yu-ngwë hir alam-begö-yi bedeneyah bej. ³⁵ Gavëh la, og naluj nediik rëk ma gedenediik raḵ yah ggökin bedeneḵo sir vu diiksën yom. Galam vahi og alam nij paya denejom sir ahon medenevasap navij in bë gesanḡ böpata medenadiik. In nabë degeruu demij vu Anutu, og rëk alam nij paya dedëin sir medena. Rëk ma gekwaj nevo bë rëk dekedi jaḵ nah gökin ḡep bedub vu tamusën, bedemedo malaj-tumsën nivesa rot, om denejom sir ahon. ³⁶ La deneḵo maggin raḵ sën alam nij paya denenër pelë raḵ sir los deneveek sir raḵ aggis, gedenedu sir la raḵ sënḡ medeneḵo sir ya ḵarabus lo.

³⁷ Gedenetengwa sir la raḵ ḡelönḡ. Gedeneḵo segë medeneheḵ sir la raḵ luu. Gedenepelëpin sir la pangsën rot. Gedeneketöv la kwaj raḵ päëp-yu-anil. Gesir la og yö denevëh sipsip los memëk navij netu tob gedeneḵo loḵ loḵ. Denerak vu in ngaa navij yi pin, galam denevasap sir medenevo maggin vu sir rot.

³⁸ Sir alam nijvesa rot, lob alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo su yoh vu bë loḡo alam vonḡvingsën sënë demedo doḵ ti rë. Om sën ya deneketul loḵ medenevun sir ggëp nyëḡ-yumeris los ḵedu, gepekë len los waak. ³⁹ In alam sënë pin ayoj neya timu vu Anutu pangsën, lob arëj nivesa neggëp Anutu mala.

Rëk yö denahën gesu deḵo ngaa nivesa sën Anutu nër wirek bë rëk bo vu sir lo rë. ⁴⁰ In Anutu kwa vo bë rëk gevonḡ ngaa nivesa rot ti vu hil kesuu ḡaḡek semusën muḡinsën. Lob anon raḵ in bë mëm hil los sir sën ayoj neya timu vu yi wirek lo natu alam nid vesa rot ḡep ti.

Hil Malad Na Vu Yesu Meḡevonḡ Geving

12 Yönon, alam sën ayoj neya timu vu Anutu wirek lo, og sir yu böpata bemalaj nesepa hil. Om hil ḡerurin ngaa sën neḵo hil malad vër lo pin, genḡaa nipaya sën nejom hil ahon lo geto, gehil nid wëëk meserög niwëëk in ngaa nivesa sën Anutu ggooin raḵ vu hil bë hil serög in lo. ² Hil malad na vu Yesu besepa doḵ yi, in vonḡ nivesa rot kesuu alam sën ayoj neya timu vu Anutu agi pin. Ayo neya timu vu Anutu yönon rot, gaḵ sir ti su vonḡ nebë yi rë. Kwa nevo bë rëk kwa vesa rot vu tamusën, lob jom yi ahon bekerë maggin gediik raḵ ḵelepeḵo^{*}, in lë ḵelepeḵo^{*} yi nimumsën nebë ngaa meris. Lob gwëbeng nedo ggëp Anutu yi sëa nema vesa.

Maggin Netöḵ Vu Hil In Bë Hil Agërin Hil

³ Ham kwamin bo nabë alam nij paya denelë Yesu paya wirek bedenesis begö vu yi rot, rëk mu yö nare niwëëk. Om ham kwamin bo nabë sënë in ham su nimin tebö benimin yes yes. ⁴ Ham nesis begö vu ngaa nipaya in bë ham dahun na, rëk mu ham ti su piv ḵōḵ mediik rë geyö nahën. ⁵ Maḵ ham kwamin virek in ḡaḡek sën Anutu vonḡ vu ham in bë ham ayomin niwëëk jaḵ lo? Nër bë yö nalu ham. Om nër bë:

“Naluḡ, nabë Mehöböp gevonḡ ngaa maggin natöḵ vu honḡ in barah honḡ veröḵ

og su ḡenanöp jaḵ nabë sënëḵ ngaa meris.

Genabë bo ḡaḡek jaḵ honḡ,

og ayom su ni tebö jaḵ.

⁶ In ham raḵ ni bë: Nabë Mehöböp ahë geving mehöti,

og nevo maggin vu yi in bë barah yi veröḵ, log nabë ḡeḵo mehöti benanër yi nabë nalu, og neveek yi.”

⁷ Anutu nevonḡ bemaggin netöḵ vu ham in bë barah ham veröḵ. Nevonḡ ngaa nebë sënë vu ham in nelë ham nebë nalu lo. Ma hurmahen re yö nedo gama su nevarah yi veröḵ rë? ⁸ Ma! Alam pin denevarah naluj veröḵ. Om nabë su barah ham veröḵ rë, og su nalu anon ham rë, gaḵ ham nebë hurmahen sën ataj ḵo sir duum lo. ⁹ Ham raḵ sënë ni ving bë: Hil amad vu dob denevarah hil veröḵ, gehil nahurek babuj. Hil nehevong nebë sënë vu hil amad dob-yi, om yik hil dahun hil baḡurek hil Amad sën neḡin hil anod lo babu nabë sënë pangsën rot, in mëm hil medo malad-tumsën degwata. ¹⁰ Hil amad vu dob denevarah hil veröḵ hus dus teka mu neyoh vu kwaj. Rëk Anutu og nevarah hil veröḵ in bë doḵ vu hil behil rëk nid röp jaḵ rot nabë yi. ¹¹ Yönon, hil amad denevo maggin vu hil in bë debarah hil veröḵ, rëk hil su kwad vesa in rë. Gaḵ hil ayod

maggin loḵ tum tamusën og nevonḡ behil nahërin hil, lob mëm hil nehevongŋ ngaa niröp gehil nado revuh.

Hil Adev Doḵ Bebare Niwëëk

¹² Om nabë ham seḵëmin nama, og hameḵ ngol nimin telitek gegwevonḡ huk niwëëk. Log nabë ham lupin natuugin, og hameḵ ngol ham bebare niwëëk. ¹³ Ham noh aggata sën neya niröp lo, in ham rëḵ kwet-tul vahamin vahi sën nipaya lo benipaya jaḵ. Gaḵ ham nahubin, in nivesa jaḵ gökin. ¹⁴ Ham gwevonḡ huk niwëëk in ham los alam pin medo jevuh ti. Geham gw-evonḡ huk niwëëk in ham natu alam vabuung, in alam sën su denetu vabuung rë lo, og su rëḵ degelë Mehöböp rë. ¹⁵ Ham gweḡin ham nivesa, in ham arim-in ti rëḵ bës bemala nama gesu natöḵ jaḵ Anutu yi semusën rë. Log ham gweḡin ham nivesa in ham ti rëḵ gelë ngwë paya bemedo natumin, lob böp jaḵ nabë sën ḵele nipaya ti kip loḵ ham vuheng basis anon ni menḡëës, lob bo maggin vu ham. Lob ngaa nebë sënë rëḵ gevongŋ ningöhëk jaḵ ham pin ḡep Anutu mala.

¹⁶ Log ham gweḡin ham nivesa in ham ti rëḵ sepa doḵ aggata baggëb-yi, log ngwë rëḵ gelë Anutu yi semusën nabë ngaa meris, nabë sën Esau vonḡ wirek lo. Lëëin semusemu sën alam aḡuu denëḵo lo yah raḵ ari amon in nos yik buk timu yi. ¹⁷ Ham raḵ ni bë Esau yom vonḡ raḵ raḵ rot vu tamusën in bë ḡeḵo semusën nah vu yi, rëḵ ama nër bë su yoh vu rë. Yönon, su rot bë gevongŋ nom vu yi, rëḵ ma gesu yoh vu bë pekwë ḡaḡek rë.

Hil Verup Ḷedu Nivesa Sion* Ggovek Ya

¹⁸ Gwëbeng ham su verup ya nedo dus vu ngaa sën ham yoh vu bë parah lo rë, nebë sën alam Israel denelë raḵ malaj ḡḡep ḵedu Sinai wirek lo. Ham su ya verup vu nengwah böp los malaxenu gemala vahis, gesanḡ niwëëk ata, ¹⁹ gesën avuuk nesu lo, gesën aye ti nevengwëngŋ lo rë. Alam Israel denḡo aye sën nevengwëngŋ yam vu sir agi, lob desu vu Moses bë nij lël bë su degenḡo gökin. ²⁰ Deggöneng rot in ḡaḡek sën Anutu nër vu sir lo bë, "Nabë mehöti, ma reggu ti, na pavil ḵedu sënë, og ham tengwa yi jaḵ ḡelönḡ menadiḵ." ²¹ Deggöneng rot in ngaa sën delë lo, lob Moses nër ving bë, "Sa helëk anon meḵenug verup." ²² Rëḵ mu ham su ya verup vu ngaa nebë sën sir agi rë. Gaḵ ham ya verup vu ḵedu Sion* mu, gevu Anutu sën mala-tumsën degwa lo yi nyëḡ. Yik Yerusalem soḡek sën nedo vu yaḡek lo. Ham yam dus raḵ angër mehömehö sën desup sir medenedo los kwaj vesa lo, ²³ loḡo Kerisi-yi-alam pin sën detu Anutu nalu aḡuu bekevu arëḡ neggëp yaḡek bë yö hir nyëḡ niröp lo. Log ham verup nare dus raḵ Anutu sën neseggi mehönon pin hir ḡaḡek lo, loḡo alam ḵenuj vu yaḡek. Sir sën Anutu nër sir bë sir alam yohvu benijvesa raḵ vorot lo. ²⁴ Geham verup dus raḵ Yesu sën nare vuheng in gevongŋ beḡaḡek mewis anon jaḵ lo. ḡaḡek mewis sën Anutu joo lo. Yesu keseh niḵöḵ in bë gevongŋ behil nid vesa jaḵ. Lob niḵöḵ sënë su nebë Abel niḵöḵ sën nḡeek

in Anutu bë bo nyëvewen doḵ nah wirek lo rë. Gaḵ sënë kevoh hil ngaa nipaya ya, om kesuu.

Hil ḡeḡin Hil Nivesa

²⁵ Ham gweḡin ham! In ham rëḵ gwemir nengamin vu Anutu yi ḡaḡek. Vo ḡaḡek niwëëk vu alam Israel vu dob sënë wirek, rëḵ dekeyëh aye, lom deḵo nyëvewen loḵ yah. Su deyoh vu bë debeya in hir ngaa nipaya nyëvewen bedenoh nenga in rë. Om gwëbeng Anutu nedo yaḡek gevo ḡaḡek niwëëk ata vu hil. Rëḵ nabë hil ḡeruu demid vu yi, og hil su ayoh vu bë rëḵ beya banoh nenga in hil ngaa nipaya nyëvewen rë, gaḵ rëḵ nama. ²⁶ Wirek vu buk saga, og Anutu vengwëngŋ, lob dob sesësin. Loḵ gwëbeng nër vu hil bë, "Sëḵ sesësin jaḵ dob beron ngwë gökin. Lob sa su rëḵ sesësin jaḵ dob mu rë, gaḵ sëḵ sesësin jaḵ dob los yaḡek doḵ ti."

²⁷ Lob ḡaḡek sën nër bë beron ngwë gökin agi tato vu hil bë: Ngaa sën Anutu tunḡ wirek beyoh vu bë sesësin jaḵ lo, og ngaa sënë rëḵ kehe bemala nama na. Gaḵ ngaa anon sën su yoh vu bë sesësin jaḵ rë lo mu mëm yö rëḵ demedo. ²⁸ Om nyëḡ sën vo vu hil lo, og mehöti su yoh vu bë sesësin jaḵ mekepë rë. Om hil kwad vesa vu Anutu in sënë, behil nadudeḵ vu yi, gehil ḡevonḡ yi huk noh vu sën ahë neving lo. Hil ḡaḵo arë jaḵ gehil aḡöneng in yi. ²⁹ In hil Anutu og nebë nengwah böpata sën negga ngaa pin lo.

Hil Ahëd Geving Kerisi-yi-alam

13 Ham ahëmin geving arimin sën Kerisi-yi-alam lo noh vu buk pin. ² Ham su kwamin birek in sën ham doḵ vu alam nyëḡ ngwë sën deneyök ham begganḡ lo. In ham raḵ ni bë wirek mehö la denevonḡ nebë sënë, lob deḵo angër la loḵ ya hir begganḡ ayo bedëḡin sir. Su deraḵ ni bë angër rë, gaḵ dekuung bë yik mehönon mu. ³ Ham kwamin bo arimin lo sën ya denedo ḵarabus lo, nabë sën ham nedo loḵ ḵarabus ving sir. Geham kwamin bo alam sën denëḵo maggin raḵ navij lo, in ham raḵ ni bë yik ham los navimin neggëp ti. ⁴ Sën maluh los avëh denëḵo sir lo, og hil ḡaḵo jaḵ nabë ngaa nivesa. Om ham maluh los avëh pin sën ham ḵo ham ggovek lo, ham gweḡin ham nivesa ḡep Anutu mala. In ham raḵ ni bë Anutu rëḵ bo doḵ nah nyëvewen vu maḡëm los avö sën deneggodeḵ sir lo, gevu maluh los avëh sën denëḵo sir ggovek rëḵ denevonḡ baggëb lo geving. ⁵ Ham su ayomin nevu nevu in monë, gaḵ ngaa sën neggëp vu ham lo, og yik ham kwamin bo nabë nivesa beggovek. In Anutu nër vorot bë:

"Sa su rëḵ ḡevuu honḡ rë,
gesa su rëḵ ḡeruu demig vu honḡ rë."

⁶ Nebë sënë om hil ayod niwëëk genanër nabë:
"Mehöböp nelöḵ vu sa, om sa su göneng.

Ma mehönon rëḵ degevongŋ va vu sa? Rëḵ nama!"

Hil Sepa Doḵ Alam Ggev Wirek Hen Vahaj

⁷ Ham kwamin bo ham ggev lo sën denenër Anutu yi ḡaḡek vu ham lo. Beham malamin sepa hir aggata sën

denevonġ medenedo bedediik lo, beham ayomin na timu nabë sir. ⁸ Yesu Kerisi og yö nesepa loġ aggata timu, veseveng, gegwëbeng, gerëġ degwata los degwata. ⁹ Alam vahi denenër horek aggagga raġ nos los reggu, rëġ su neloġ vu sir sën denesepa loġ lo yönon rë. Om ham su sepa doġ ġaġek mewis aggagga nabë saga, in rëġ geġo ham vër geham gwevuu Anutu na. Gaġ nabë Anutu yi semusën gevonġ beham ayomin ni-wëëġ jaġ, og mëm sagaġ nivesa.

Seriveng Sën Anutu Ahë Neving Lo

¹⁰ Hil jepö ti nedo in bë hil aġa seriveng jaġ. Rëġ mu alam-deneġo-seriveng sën nahën denesepa loġ alam Yuda hir Horek muġinsën bedenevonġ huk loġ dubvabuung-böp lo, og su deyoh vu bë dega reggu † sën tu seriveng menedo raġ jepö agi rë. ¹¹ In alam-deneġo-seriveng hir ggev neġo reggu nij köġ beneloġ ya ayo vabuung soġek benetunġ netu seriveng in kevoh nġaa nipaya na. Rëġ reggu sënë anon, og denevesi ggëp dobnë menetepuv ya.

¹² Lob yiġ Yesu ġo vanë yah ġatum nenga dobnë ving nebë saga, in bë niġöġ gevonġ balam nij röp jaġ.

¹³ Nebë saga om hil ġeto mana dobnë †† vu yi geving, bedegevonġ paya vu hil geving nabë sën devonġ vu yi lo behil ġerë maggin nabë yi. ¹⁴ In vu dob sënë, og hil nyëġ böp ti su neggëp degwata in bë hil medo doġ rë. Gaġ hil nesero nyëġ böp ti sën rëġ berup vu tamusën lo. ¹⁵ Nebë sënë, om hil kwad vesa vu Anutu jaġ Yesu arë, behil ġevonġ kwad vesa sënë vu yi degwata los degwata nabë seriveng. Hil ġaġo arë jaġ rot benanër ranġah jaġ avid.

¹⁶ Log ham su kwamin birek in sën ham gwevonġ nġaa nivesa vesa vu alam lo, los ham doġ vu alam sën deneraġ vu in nġaa lo. In Anutu ahë neving seriveng

† Reggu sënë og yiġ peġġirin raġ Kerisi. Hil ayoh vu bë aġa in nër vu hil bë hil ġevonġ nabë saga. Rëġ mu alam sën denesepa loġ aggata muġinsën in dekuung bë rëġ geġo sir nah vu Anutu lo, og su deyoh vu bë dega rë, om deyoh paya. †† Sën hil ġeto mana dobnë lo nër bë hil ġevuu aggata muġinsën na gesepa doġ Yesu yi ġaġek.

nebë sënë. ¹⁷ Ham alam ggev sën denegin ham beden-emalajin ham anomin yoh vu buk lo, yö rëġ denanër hir huk pin sën denevonġ lo ranġah vu Anutu vu tamusën. Om ham gwebë nengamin vu ayeġ beġurek babuj. Nabë ham gwevonġ nabë sënë, og rëġ kwaj vesa bedenajom hir huk ahon gesu rëġ ayoġ maggin rë. Gaġ nabë ayoġ maggin, og sënë su rëġ doġ vu ham rë.

Jomraġsën Sën Doġ Vu Mehö Ngwë

¹⁸ Ham najom jaġ vu Anutu nabë doġ vu he. In he kwamin nevo bë he ayomin niröp raġ ggëp Anutu mala, lob he hevonġin bë sepa doġ nġaa yohvu jaġ buk. ¹⁹ Yönon, sa nehevonġ niġ wëëġ in bë ham kwe-taġ vu Anutu nabë tateġin aggata besenök vu ham pevis. ²⁰ Anutu sën nevonġ bemehönon ayoġ neggëp revuh lo, joo ġaġek mewis berëġ ġëp degwata los degwata. Lob vonġ beYesu keseh niġöġ in bë tato nabë ġaġek mewis sënë anon raġ. Loġ ġo yi yom in alam-di-iġsën betunġ yi tu sipsip alaj böpata los bengö. ²¹ Om Anutu sënë gevonġ nġaa nivesa vesa pin vu ham, in ham gwevonġ nġaa sën kwa nevo lo banon jaġ. Hil atu Yesu Kerisi yi alam om yö gevonġ behil sepa doġ nġaa sën ahë neving lo mu. Hil ġaġo arë jaġ nabë yi mehö niwëëġ los ġayeheng degwata los degwata. Yönon.

Ġaġek Hus

²² Arig lo, sa ġevu ġapiya yiġ dus teka sënë vu ham, om sa bë nanër niwëëġ vu ham nabë ham gwebë nengamin vu ġaġek sën sa nanër agi, in ġadu ham ayomin. ²³ Ham jaġ ni nabë devo hil arid Timoti vër in ġarabus, lob nabë berup vu sa pevis, og aluhoho rëġ anök doġ ti meġalë ham. ²⁴ Ham nanër vu ham alam ggev pin sën denegin ham lo losho Anutu-yi-alam pin nabë he kwamin nevo sir benanër. GeKerisi-yi-alam vu dob Itali kwaj nevo ham ving medenenër. ²⁵ Anutu yi semusën ġëp geving ham pin.

YAKOBUS

1 Sa Yakobus, Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi hir hur sa, lob sa kevu kapiya sënë yök vu ham Israel degwa nemadluho-mevidek-luu sagi, sën ham vuu ham nyëg ya geham kwetëkin ham beyök nedo nyëg ngwëga. Ham medo nivesa.

Seggisën Nevonğ Niwëek Vu Hil

² Arig lo, nabë ngaa maggin aggagga nam seggi ham, og ham kwamin vesa in. ³ In ham ngo rak ni bë ngaa saga tøk vu ham in bë seggi nabë ham ayomin neya timu vu Yesu ma ma. Log netøk vu ham in bë ham bare niwëek. ⁴ Nebë sënë, om ham bare niwëek bekwerë maggin noh vu buk in ham natu Anutu yi mehönon yohvu los dahis, geham su jak vu in ngaa nivesa ti.

Mehöti Bë Jak Vu In Kwa Nivesa Og Bengev Jak

⁵ Bë ham ti dugin mekwa kwa, og yi yö ketag vu Anutu nabë tato aggata niröp vu yi, gemëm Anutu sën nengo yi alam pin ayej gesu neggulin ngaa rë lo rëk tato vu yi. ⁶ Rëk mu mehö sën neketag lo gevong geving nabë Anutu rëk genço aye, gaç su kwa na luu luu. In mehö sën kwa neya luu luu lo, og sënë nebë loo sën nesis yam rëk sang nevë benetëe ya jeggin jeggin lo. ⁷ Alam nebë sënë og su degekuung nabë Mehöböp rëk bo ngaa ti vu sir. ⁸ Gaç rëk nama, in alam nebë sënë kwaj neya jeggin jeggin bedenener ngaa rak rak.

Alam Kupek Masën Galam Los Kupek Ngahi

⁹ Log hil arid sën yi mehö meris lo, kwa vesa in Anutu ko arë rak vorot. ¹⁰ Log hil arid sën mehö bengö-ggoreksën lo, og kwa vesa in Anutu dahun yi, bemedo mala yes. In yi kupek lu ngaa su rëk dok vu yi rë, gaç rëk nadiik nabë sesik sën nare vos ayo lo. ¹¹ In hes verup netum beniķerus rot, lob vonğ bevös pin meran ya gesesik rurin to pevis beni malangeri saga mala maya. Om alam sën bengöj-ggoreksën lo og rëk nahën medo degevonğ hir huk loç denadiik pevis nabë sënë.

Seggisën Yi Ğağek

¹² Nabë mehöti bare niwëek mekerë ngaa maggin sën seggi yi lo, og kwa vesa. In Anutu rëk gevong nyëvewen vu bemedo mala-tumsën nabë sën nër vorot bë rëk gevong vu alam pin sën ahëj neving yi lo. ¹³ Rëk nabë mehöti kwa vo bë gevong ngaa nipaya ti, og su nanër nabë, "Anutu vonğ seggisën sënë vu sa!"

In Anutu su kwa nevo ngaa nipaya menevonğ rë, log su neli mehönon loç ya ngaa nipaya in bë seggi sir rë. ¹⁴ Rëk mu seggisën degwa nebë hil pin ti ti ngo kwad nevo ngaa nipaya behil nesepa loç in bë hil gevong. ¹⁵ Log bë hil kwad bo ngaa nipaya rot, og hil rëk gevong banon jak benatu ngaa nipaya begëp vu hil. Lob nabë ngaa nipaya saga böpata jak begërin hil ayod, og rëk gevong behil malad nama.

¹⁶ Sarig lo, sahëg neving ham om ham gwegin ham, beham su kwetul dok in ğağek sënë. ¹⁷ Ngaa nivesa vesa los ngaa anon pin sën netøk vu hil lo neyam vu hil Amad vu vavunë. Hil Amad sënë tung hes los kwev gebetuheng pin, rëk buk vahi og su denetum nivesa rë. Rëk mu Anutu og nesepa loç aggata timu gesu nepekwë yi benevonğ ngaa nipaya yam rë. ¹⁸ Yö kwa vo lob vonğ yi ğağek anon yam in bë ğërin hil nah vu yi bemëm hil natu yi alam muğinsën kesuu ngaa pin sën netung lo.

Hil Pin Ğanço Ğağek Betamuin Geving

¹⁹ Sarig lo, sahëg neving ham yönon, om ham jak ngaa sënë ni nivesa rot. Ham semu ham pevis in gwengö ğağek, rëk mu ham su newa newa megvevonğ ğağek. Log ham su ahëmin sengën jak pevis. ²⁰ In nabë mehöti ahë sengën, og su yoh vu bë gevong ngaa niröp ğëp Anutu mala rë. ²¹ Om ham gwevu ngaa nipaya pin sën nahën neggëp loç ham ayomin lo los ngaa sën su yohvu rë lo na. Log ham ğurek ğağek sën Anutu yö varoh luç ya ham ayomin lo babu, in ğağek sënë yoh vu bë geço ham anomin nah vu Anutu.

²² Ham tamuin Anutu yi ğağek. Ham su gwengö meris mu, gaç bë ham gwengö meris mu, og sagaç ham tetuhin ham. ²³ Mehöti bë genço Anutu yi ğağek meris gesu sepa dok rë, og saga nebë sën mehöti nelë mala loç dubdub. ²⁴ Lë mala, loç ya, lob pevis bekwa virekin mala ggökin. ²⁵ Lob ngaa nipaya neduu hil ahon, rëk Anutu yi ğağek nivesa yoh vu bë gelov aggis gegeço hil vër nah vu yi. Lob nabë mehöti sepa dok yi ğağek nivesa begevonğ noh vu, log su genço gekwa birekin rë, gaç yö medo sepa dok, og ğağek saga rëk gevong bekwa vesa jak buk pin. ²⁶ Log nabë mehöti kwa bo nabë, "Sa mehö-bël-yi nivesa mesenço najom rak vu Anutu rot!" rëk mu su negin daggen nivesa rë, og sagi yö kuungin yi, lom yö ko yi rak los nejom rak meris mu. ²⁷ Bë hil hevongin bë natu Kerisi-yi-alam nivesa gehil ngaa nipaya su ğëp hil Amad Anutu mala rë, og hil gevong nabë sënë: Hil adok vu hur meten

losho avêh alov sên denetok vu maggin lo, log hil namom hil ahon in ngaa nipaya sên alam-dob-yi denesepa lok lo.

Hil Kwad Gevongin Alam Pin Gëp Ti

2 Sarig lo! Ham ayomin neya timu vu hil Mehöböp Yesu Kerisi, Mehöböp sên niwëek los arê böpata lo. Om ham su gwelë mehönön nij navi benapisek in vahi megweko jak, gegweruu demimin vu vahi. ² Ham kwamin bo rë! Bë ham ngupin ham dok dub in bë namom jak na vu Anutu, lob mehöti getung seges vegöv dok sekë bejöp röpröp nivesa rot benök vu ham, log mehö-kupek-masën ti jöp röpröp nipaya benök geving, ³ og ham neli mehö sên neröp röpröp los trases nivesa lo lok yok beham nenër vu bë, "Gënam gemedo jak sêa nivesa sagi!" Log tum ham nenër vu mehö ngwë sên kupek masën lo bë, "Hong saga og gebare na sagu!" ma, "Gënam gemedo dok sa vaha!" ⁴ Bë ham gwevong nabë sënë, og ham neseggi ham vahi bë nijvesa gevahi bë nijpaya, geham neko ham rak in bë ham gwengö mehönön hir gägek begooin sir jak noh vu ngo kwamin nipaya saga.

⁵ Sarig lo, sahëg neving ham, om ham gwengö rë! Yik alam sên alam-dob-yi pin denelë sir bë ngaa meris in hej kupek ma lo, og Anutu ggooin sir rak in bë denatu alam-los-bengöj-vongvingsën-yi. Lob nër bë rëk gevong yi Nyëg vu alam sên ahëj neving yi lo benatu hir ngaa, om rëk gevong vu alam meris sagi. ⁶ Rëk mu ham nevonë nimumsën vu alam-kupek-masën! Ham ngo rak ni ggovek bë alam-los-bengöj-ggoreksën sënë denedeginengin ham medenevo maggin vu ham, gedeneko ham ya kot. ⁷ Log ham tu Yesu-yi-alam barë rak neggëp ham, rëk alam-los-bengöj-ggoreksën sënë denenër pelësën rak yi, rëk ham neko sir rak in-a? ⁸ Bë mëm ham sepa dok Anutu-yi-kapiya og mëm. Sên dekevu horek los bengö meneggëp lok lo bë, "Ahëm geving alam sên denedo dus vu hong lo nabë sên ngo ahëm neving hong." ⁹ Gak bë ham gwevong nivesa vu mehö ngwë geham gweruu demimin vu ngwë, og ham nevonë paya begägek neggëp vu ham. Lob horek sënë tato bë ham kweyëh. ¹⁰ In nabë mehöti sepa dok horek pin rëk keyëh horek timu, og sënë nebë keyëh horek pin. ¹¹ Hil arak ni bë Anutu nër nebë sënë nebë, "Su gwevong baggëb!" Log nër ving nebë, "Su gëngis mehönön medenadiik!" Om nabë su gevong baggëb rë, rëk gësis mehöti mediik, og kweyëh Anutu yi horek megagek neggëp vu hong. ¹² Ham kwamin bo nabë Anutu rëk seggi ham gägek jak horek mewis sên Yesu ko yam in bë geko hil vër in ngaa nipaya lo. Om ham nanër gägek los gwevong ngaa noh vu horek sagi. ¹³ Yönon! Nabë mehöti su kwa paya in mehö ngwë rë, og Anutu rëk gevong nyëvewen dok nah yi ngaa nipaya pin gesu rëk kwa paya in yi rë. Gak mehöti bë kwa paya in mehö ngwë, og su rëk gönengin buk sên Anutu gëngo gägek meseggi lo rë.

Vongvingsën Los Huk

¹⁴ Arig lo! Ham kwamin bo rë! Mehöti bë nanër nabë nevonë ving Kerisi rëk mu su vong ngaa nivesa ti in bë dok vu mehö ngwë rë, og yi vongvingsën tu ngaa meris. Gak su yoh vu bë geko yi nah vu Anutu rë. ¹⁵ Bë tob nama in ham arimin ti, ma avëhnömin ti, genos namain sir geving, ¹⁶ lob mak bë ham ti nanër betalam nabë, "Gënah los kwam vesa! Log gebenguh hong nengwah gegëgwa nos bahëm napup!" Geham su vong yönon rë, og sagak mak ham lok vu yi? Ma!

¹⁷ Log vongvingsën og yik nebë sënë! Nabë gëp meris gesu gevong huk nivesa banon jak rë, og ngaa meris geham vongvingsën sagi tu diiksën. ¹⁸ Rëk mu mehöti mak rëk nanër nabë, "Meho la denevong ving gemehö la denevong huk nivesa." Bë nanër nabë saga og sëk nanër nah vu yi nabë, "Gë tato hong vongvingsën meris sên huk nivesa vesa main agi vu sa, og mëm sëk tato sa huk nivesa vu hong in gëjak ni nabë sa nehevong ving Yesu yönon. ¹⁹ Gënevong ving nebë Anutu timu yö nedo? Sagak nivesa! Rëk mu Satan yi hur denevong ving gägek saga ving medeneggöningin sir rot, rëk su denetu yi alam rë! ²⁰ Om hong dugin megenek-wetul lok! Gënevongin bë sa tato vu hong nabë gevong ving mu, gak su gevong huk nivesa ving rë, om hong vongvingsën tu ngaa meris-a? ²¹ Wirek hil dobahë Abraham bë nalu Isaak rak ya jepö in bë besi yi natu seriveng vu Anutu. Nebë sënë lom Anutu nër yi lok buk sënë bë yi mehö niröp anon, og yik degwa rak sënë. ²² Om gërak ni bë vong ving mevong huk nivesa ving. Lob yi huk sënë netato bë nevonë ving yönon. ²³ Lob gägek sên dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kapiya lo anon rak. Nebë, "Abraham vong ving Anutu om sên nër yi nebë mehö niröp." Log nër bë yi mehö yi. ²⁴ Om gwëbeng sënë ham rak ni bë Anutu su rëk nanër mehöti nabë yi mehö niröp jak yi vongvingsën meris mu rë, gak nabë gevong huk nivesa geving og mëm.

²⁵ Log avëh-baggëb Rahap yik nebë sënë! Nëgin mehö luu sên Yosua vong beluho deya kasöm medenelë Yeriko lo nivesa, betato aggata ngwë vu luho bedeyoh medeyah. Nebë sënë lob Anutu nelë Rahap nebë yi avëh niröp rak degwa sënë. ²⁶ Hil arak ni bë: Bë hil anod su medo dok hil navid rë, og hil rëk nadiik. Lob yik nebë sënë. Hil bë gevong geving meris gesu gevong huk nivesa geving rë, og hil vongvingsën yik tu diiksën nebë sënë.

Hil Gëgin Dagged Nivesa

3 Arig lo, ham ngahisekë su kwamin bo nabë ham natu tatovaha, in hil arak ni bë Anutu rëk seggi tatovaha hir gägek bepelë sir rot kesuu alam meris. ² Lob hil ayoh paya in ngaa aggagga ngahisekë, rëk mu nabë mehöti su nanër gägek ti paya rë, og yi mehö nivesa rot beyoh vu bë gëgin navi nivesa los dahis geving. ³ Ham kwamin bo hoos rë! Hil nesala aën dus teka lok hoos avij in bë nengaj yes jak medesepa dok hil

kwad, lob mēm hil nepeggirin anoj pin raḵ ngāa mahen teka sēnē. ⁴ Log ham kwamin bo jaḵ sip geving rē! Sip sēnēḵ ngāa bōpata rot, log sang nevē bōpata benevonḡin bē geḵo na jeggin jeggin, rēḵ mu sip yi ḡang ma aēn teka sēn neḵo neru seggi lo, og yik ngāa mahen teka rot, rēḵ nepeggirin sip meneya yoh vu sēn kapten kwa nevo lo.

⁵ Lob yik hil dagged nebē sēnē. Hil anod bōp gedagged mahen rot, rēḵ mu sagi sēn nevingwēng bōpata los neḵo hil raḵ nebē hil rēḵ ḡevonḡ huk bōp los arē. Ham kwamin bo nengwah rē. Nengwah mahen teka, og yoh vu bē doḵ nyēḡ mega ḵele lu ngāa pin. ⁶ Lom hil dagged nebē nengwah ving. Nedo loḵ hil navid vuheng atov, rēḵ nevonḡ ngāa nipaya aggagga benevonḡ behil nid paya neraḵ los dahis. Ḷo ngāa nipaya vu Satan benevonḡ benegwanḡ ya hil ayod los hil huk pin. ⁷ Hil ayoh vu bē ḡaḵo reggu bemēn agga ti ti lo vu vos ayo behil ḡevonḡ bemalaj yes jaḵ. Sok genyēl genḡaa pin sēn deneggēp loḵ loo ayo lo ving. Lob mehō la denevonḡ nebē sēnē ḡgovek ya. ⁸ Alam sēn denedo revuh lo denenēr ḡaḡek loḵ ya alam ayoj in bē demedo jevuh geving. Yik nebē sēn hil nehehin nos ḡahis loḵ huk lo in bē anon jaḵ. Log nabē hil medo jevuh og yik rēḵ ngis anon sepaḡen aggata nirōp. ⁹ Hil nehaḵo Mehōbōp Yesu luho hil Amad arēj raḵ raḵ hil dagged, log hil nehevonḡ nevud vu mehōnon raḵ hil dagged ving, lom sēnēḵ hil nanēr ḡaḡek pelēsen raḵ Anutu in nesemu hil mehōnon behil nid nebē yi Anutu. ¹⁰ ḡaḡek luu neverup raḵ hil avid timu. Ngwē sēn hil nehaḵo Anutu arē raḵ, gengwē ḡaḡek nipaya. Om arig lo, hil su ḡevonḡ nabē sēnē! ¹¹ Bēl veduveḵ los loo ahēggin su nebegi verup loḵ len timu rē. ¹² Arig lo! Maḵ mori yoh vu bē ngis anon vud-a? Ma prut jes yoh vu bē ngis anon mori? Ma! Lob yik nebē sēnē: Loo su yoh vu bē begi berup bēl nivesa rē.

Huk Nivesa Neyam Vu Anutu

¹³ Maḵ ham ti yi mehō los kwa bōp beneraḵ ngāa ni? Om mēm mehō sēnē sepa doḵ aggata nirōp begevonḡ huk nivesa. Su geḵo yi jaḵ jaḵ, ḡaḵ gevonḡ ngāa pin los kwa in tato yi rangah vu alam pin medejaḵ ni. ¹⁴ Rēḵ mu nabē ham medo los ayomin ngis yi vu mehō ngwē, geham gwevonḡ huk pin in bē gweḵo arēmin jaḵ kesuu mehō ngwē, og ham su gweḵo ham jaḵ in ngāa saga in saga nekevoh ḡaḡek anon ya. ¹⁵ In ngāa pin sēnē og su neyam vu Anutu rē, ḡaḵ sēnēḵ ngāa dob yi mu geneyam ḡḡēp mehōnon los Satan yō kwaj. ¹⁶ In nabē mehō la ayoj ngis yi vu mehō ngwē, gedegevonḡin nabē denatu bōp kesuu alam vahi, og alam nebē sēnē su rēḵ demedo jevuh ti rē. ḡaḵ ham rēḵ gwelē nabē alam nebē saga yō rēḵ medo degevonḡ ngāa nipaya agga ti ti lo los dahis.

¹⁷ Rēḵ mu ngāa los kwa pin sēn neyam vu Anutu lo, og sagaḵ nivesa pin genḡaa nipaya su nesarōmin loḵ ving rē. Lob ngāa nebē saga nevonḡ balam denedo revuh ti gedenahubin sir. Nevonḡ balam malaj yes medenenḡo ḡaḡek medenero gekwaj pesivin alam sēn denetōḵ vu maggin lo medeneloḵ vu sir. Log ngāa sēn

neyam vu Anutu agi nevonḡ balam denevonḡ nivesa vu alam pin neggēp ti, gesu ayoj luu rē. ¹⁸ Alam sēn denedo revuh lo denenēr ḡaḡek loḵ ya alam ayoj in bē demedo jevuh geving. Yik nebē sēn hil nehehin nos ḡahis loḵ huk lo in bē anon jaḵ. Log nabē hil medo jevuh og yik rēḵ ngis anon sepaḡen aggata nirōp.

Alam Sēn Ahēj Neving Ngāa-dob-yi Lo Og Denesis Beḡo Vu Anutu

⁴ Ham nesis beḡo vu ham geham nenēr ham los ahēmin sengēn raḵ degwa va? Degwa nebē ham medo mekwamin nevo ngāa nipaya aggagga loḵ ayomin benekenḡerin ham. ² Ham ahēmin neving ngāa aggagga in bē gweko, rēḵ ma, om sēn ham kwamin nevo bē ham ngis alam. Ham malamin anonin ngāa aggagga rēḵ ham su yoh vu bē gweḵo rē, om sēn ham ahēmin sengēn vu ham beham nesis beḡo. Log ham neraḵ vu in ngāa, in ham su nekwetaḡ vu Anutu bē doḵ vu ham rē. ³ Yōnon, ham nekwetaḡ in ngāa bē Anutu gevonḡ vu ham, rēḵ ma gesu nevonḡ vu ham rē in ham nekwetaḡ paya. Ham nekwetaḡ in ngāa sēn ham ahēmin neving bē semu ham navimin lo mu. ⁴ Ham alam ḡaḡek keyēhsēn! Alam sēn ayoj neya vu ngāa-dob-yi lo, og denelē Anutu paya bedenesis beḡo vu yi, ma ham su neraḵ sēnē ni rē? ḡaḵ nabē mehōti ayo na vu ngāa-dob-yi mu, og nelē Anutu paya benesis beḡo vu yi. ⁵ Ma ham nekuung bē Anutu-yi-ḵapiya nēr ḡaḡek meris mekuungin hil-a? Sēn dekevu meneggēp bē Anutu tung Anon loḵ yam nedo hil lob ahē neving pangḡsēn rot bē hil natu yi ngāa nirōp lo? ⁶ Rēḵ mu Anutu neloḵ vu hil yoh vu sēn yi ḵapiya nēr lo nebē: “Anutu nilēlin alam sēn denēko sir raḵ lo genelōḵ vu alam malaj yes benesemu sir.”

⁷ Om ham malamin yes meḡurek Anutu babu, geham dev doḵ meḡwedu Satan na, og rēḵ beya in ham mena. ⁸ Ham na dus jaḵ Anutu, log rēḵ nam dus jaḵ ham. Ham alam nimir paya. Ham pesu nemamin in ngāa nipaya geham su gwevonḡ! Ham alam sēn kwamin neya luu luu lo, ham juuk kwamin nipaya sēnē na in ham ayomin! ⁹ Ham medo los kwamin paya! Ham ngu in ham los ayomin maggin rot! Ham alam sēn nenōp gwēbeng agi, ham nōpsēn peggirin menatu susēn. Log ham sēn ham kwamin vesa agi, ham peggirin ham bayomin maggin jaḵ. ¹⁰ Ham dahun ham beḡurek Anutu babu og mēm Anutu rēḵ geḵo ham jaḵ.

Hil Su Tanē ḡaḡek Jaḵ Arid Lo

¹¹ Arig lo, ham su tanē ḡaḡek nipaya jaḵ ham arimin lo. Mehōti bē tanē ḡaḡek nipaya jaḵ ari ti los nanēr yi nabē yi mehō nipaya yōnon, og sagaḵ nebē sēn tanē ḡaḡek nipaya raḵ Anutu yi horek benēr bē horek nipaya. ḡaḵ nabē ḡepelē horek og sēnē nebē su ḡenesepa loḵ rē, ḡaḵ ḡeneḵo hong raḵ in bē ḡenatu jaas meḡeseggi horek. ¹² ḡaḵ yik mehō perurek timu nedo benevo yi horek vu hil. Log mehō sēnē perurek timu tu jaas beyoh vu bē geḵo hil nah vu yi, geyoh vu bē

gevonğ behil malad nama. Ma ğenekuung bē honğ re om sēn bē ğeseggi honğ alam-ē?

Hil Su Ğaço Hil Jaç Vu Anutu

¹³ Kē! Log ham vahi sēn ham nenēr nebē, “Pehi, ma neheng, rēk mēm hil ana nyēğ bōp sagu ma sēnagu, bemēm hil ğevonğ huk bisnis noh vu ta ti behil ğaço monē nğahisekē jaç!” Rēk sa nanēr vu ham nabē, ¹⁴ “Ham su raç nğaa sēn rēk natōk vu ham neheng lo ni rē!” Gaç ham nebē beggob ğuggop sēn netelē in bē nyēğ geheng beneggēp dus teka loç nemaya pevis lo. ¹⁵ Om mu maç ham nanēr nabē sēnē, “Nabē Mehōbōp kwa, og hil medo vesad mehil ğevonğ nğaa sēnē ma nğaa sagu.” ¹⁶ Rēk ham nğo neço ham raç benenēr bē ham rēk gwevonğ huk bōp bōp, rēk nğaa nebē sēnē og nipaya. ¹⁷ Om ham kwamin bo rē! Mehōti sēn neraç nğaa ti ni nebē nğaa nivesa rēk mu su nevonğ yoh vu rē lo, og nevonğ nğaa nipaya beneggēp vu yi.

Ğaçek Raç Alam Sēn Hir Kupeç Nğahi Lo

5 Om sa bē nanēr ğaçek ti vu ham alam los bengōmin ggoreksēn! Ham kwamin bo nğaa maggin pin sēn vonğin natōk vu ham lo, beham ngu los gwengeeç pangśen in ham. ² Ham kupeç los vuneksēn pin sēnē nepetar ya, log jeluj nelov ham tob lu nğaa benemaya. ³ Geham goor los seriva nipaya neraç, lob saga netato ranğah nebē ham nevonğ nğaa nipaya beham rēk gweço nyēvewen doç nah. Lob nyēvewen rēk gevonğ paya vu ham navimin nabē sēn monē nipaya neraç ağı. Beyiç rēk nabē nengwah bega ham in ham nesupin nğaa nivesa vesa vu dob sēnē in ham kuung bē rēk doç vu ham vu tamusēn, rēk mu rēk nama. ⁴ Om ham gwenğo rē! Ham netetuhin alam sēn denevonğ huk vu ham medenevo ham nos anon lo, geham nejom hir monē vewen ahon. Ham nevonğ nğaa nipaya rot nebē saga, lob alam sagi denesu bōpata bededun neya vu Mehōbōp Niwēek los Ğayeheng. ⁵ Ham nedo dob, lob ham ço kupeç nivesa vesa pin. Ham nevonğ nğaa pin sēn ham ahēmin neving lo, geham su nehōnengin nğaa ti rē. Ham newa nos nğahisekē rot beham nerig bōpata, rēk buk sēn dengis ham nadiiç lo dus raç geham duğin. ⁶ Ham nēr alam yohvu bē nij paya, lob ham sis sir medediç rēk su denesis ham loç yah rē.

Hil Bare Nid Wēek Meçerē Maggin Geğevin Mehōbōp

⁷ Nebē sēnē om arig lo! Ham naçōök menajom ham ahon beham medo gweğin sēn Mehōbōp duç nom lo. Ham kwamin bo mehō sēn nevaroh yi nos lo rē! Nejom yi ahon beyō kōök medo neğin hob bē geto in nos nakip bejig gengis anon in natōk jaç nos anon nivesa. ⁸ Om ham najom ham ahon menaçōök bemedo

gweğin Mehōbōp nabē sēnē! Ham medo nimin wēek, in yi buk sēn duç nom lo dus neraç.

⁹ Arig lo, ham su gwelē ham paya, beham su gwebul nah nenga, in jaas nare yam dus in bē genğo ham ğaçek begevonğ doç nah ham nipaya saga nyēvewen. ¹⁰ Arig lo, ham kwamin bo alam sēn denenēr Anutu yi ğaçek ranğah wirek lo rē! Maggin tōk vu sir rot, rēk denejom sir ahon medenedo, om ham sepa doç vahaj megwevonğ nabē sir. ¹¹ In hil nanēr nabē alam sēn denejom sir ahon lo kwaj vesa. Log ham nğo Yop yi ğaçek bē maggin bōpata tōk vu yi rēk jom yi ahon rot. Loç tum vu tamusēn lob Mehōbōp vo nğaa nivesa vu yi ggōkin yah. In Mehōbōp kwa nevonğin hil rot benevonğin bē doç vu hil.

Hil Su Nanēr Ğaçek Nabē Yōnon Rot Gevavunē

¹² Rēk mu arig lo, ğaçek bōp ti nahēn neggēp! Ğaçek sēnē nebē: Ham su nanēr yaçek los dob in bo niwēek vu ham ğaçek, geham su nanēr yōnon vavunē! Gaç yiç ham ngoçek in mu nabē, “Ēē-ē!” og ggovek. Genabē ma, og ham nanēr nirōp nabē, “Ma!” beyiç ggovek. In Anutu rēk bo nipaya nyēvewen doç nah vu ham.

Alam Yohvu Hir Jomraçsēn

¹³ Bē ham ti natōk vu maggin, og mēm yi yō najom jaç vu Anutu. Log nabē ham ti ahē nivesa los kwa vesa, og gevonğ raro in geço Anutu arē jaç. ¹⁴ Bē ham ti ni-jaç, og mēm tahi ham sēn Kerisi-yi-alam lo ham ggev lo nabē nam denanēr Mehōbōp arē gedejikin wēl* jaç mehō sēn niraç lo. Gemēm denajom jaç na vu Anutu nabē doç vu mehō sagi benivesa jaç nah. ¹⁵ Log nabē ayoj na timu vu Anutu yōnon gedenajom jaç nabē sēnē, og mēm Mehōbōp rēk gevonğ bevesa doç nah. Log nabē yi nğaa nipaya la neggēp vu yi, og Mehōbōp rēk dahun na geving. ¹⁶ Om ham nanēr ham nğaa nipaya ranğah vu arimin lo, log ham najom jaç na vu Anutu nabē Anutu gevonğ beham nimin vesa jaç. In mehō sēn nesepa loç Yesu yōnon lo bē najom jaç, og yi jomraçsēn sēnē los niwēek. ¹⁷ Elia og yiç yi mehōnon mu nebē hil, rēk mu jom raç niwēek vu Anutu bē hob su geto jaç, lob nyēğ vanğ gehob su to raç rē yoh vu ta löö gekwev nemadvahi-bevidek-ti. ¹⁸ Loç jom raç yah, lob hob to raç ggōkin, bemēm nos lu nğaa sēn denevaroh loç ya dob lo nekip.

Hil Ğaço Mehō Sēn Neketul Loç In Aggata Lo Nom

¹⁹ Arig lo, bē ham ti ğerin yi nah vu nğaa nipaya rēk ngwē geço yi nom gökin, ²⁰ og ham jaç ni nabē mehōti sēn ço ngwē yom in yi nğaa nipaya lo, og mehō sēnē yō ço anon yom vu Anutu bemēm rēk medo mala-tumsēn. Lob Anutu rēk gelē mehō ngwē sēn ço ngwē vēr in nğaa nipaya lo nivesa bedahun yi nğaa nipaya pin na.

1 PITA

1 Sa Pita sën Yesu Kerisi yi sinarë sa. Sa nekevu kapiya sënë yök vu ham sën Anutu-yi-alam ham, sën ham vuu begganğ degwa ya geham yök nedo jeggın jeggın vu distrik Pontus los Galata geKapadosia, gAsia* los Bitunia aga. ² Hil Amad Anutu rağ ham nimin ggovek ya yö wirek beggooin ham rağ tu yi nğaa. Lob Anon Vabuung vonğ beham tu vabuung in bē ham sepa doğ Yesu Kerisi aye beniğok jipek ham beham nimin vesa jağ. Anutu gevonğ semusemu nyemasen vu ham rot beham ayomin gēp revuh pangsen rot.

Mala-tumsen Soğek Neğın Hil Vu Yağek

³ Hil gağo Anutu arē jağ. In yi Anutu behil Mehöböp Yesu Kerisi Ama yi. Kwa pesiv in hil böpata rot, lob vonğ beYesu Kerisi kedi rağ yah vu bedub, lob vonğ behil atu mewis ggovek ya rağ yi. Lob hil medo navo kwad in buk sën Anutu geğo hil nah lo gehil su nehevuu rē. ⁴ Ggooin hil rağ ggovek ya in bē hil gağo nğaa nivesa vesa rot vu yağek. Nğaa sënë semu yi ggovek geneğın ham vu yağek. Lob su yoh vu bē rēğ petar benipaya jağ rē, gağ yö nivesa anon gesu rēğ mala nama rē. ⁵ Ham ayomin neya timu vu Anutu, lob neğın ham nivesa rağ yö niwēek, om ham rēğ medo nivesa rot. Semu aggata in bē geğo ham nah vu yi yōnon, lob rēğ gevonğ sënë banon jağ begēp ranğah doğ Buk-tamusen. ⁶ Mağ yik nğaa maggin aggagga netōğ vu ham hus dus teka mu loğ buk sagi meneseggi ham beham ayomin maggin teka. Rēğ ma geham kwamin nevo bē Anutu rēğ geğo ham nah vu yi, lob ham kwamin vesa rot. ⁷ Anutu neseggi ham rağ nğaa nebē sënë in bē jağ ni nabē ham ayomin neya timu vu yi ma ma. Hil arak ni bē goor og denevesi rağ nengwah in bē kale kale geto in genivesa jağ, rēğ mu goor sënë rēğ mala nama vu tamusen. Gağ sën hil ayod neya timu vu yi lo, og su nebē goor sënë rē, gağ kesuu goor genivesa rot. Om nabē nğaa vahi seggi ham gwēbeng in ham ayomin neya timu bevonğ bē nengwah gga ham, og sakağ nevonğ in bē ham bare nimin week. Lob vu tamusen sën Yesu Kerisi natōğ nom ranğah lo, og ham rēğ natu alam los arēmin böpata bemalamin nğeri gebengömin na jağ sën ham ayomin ya timu agi. ⁸ Ham nğo nahen geham su malamin rağ yi rē, rēğ ham ahemin neving yi. Yōnon, ham nğo nahen gesu lē yi rē, rēğ ham ayomin neya timu vu yi los kwamin vesa in yi rot. Ham kwamin-vesa-sen sënë kesuu hil kwad-vesa-sen sën hil kwad vesa in nğaa vu dob agi pin. Lob hil ayed su neggēp beyoh vu bē naner kwa-vesa-sen

sënë ranğah metatekin rē, gağ ma verōğ yi. ⁹ Lob sën ham ayomin neya timu vu yi agi anon nebē: Anutu rēğ geğo ham anomin nah bedemedo malaj-tumsen geving yi. ¹⁰ Alam-denener-ğagek-ranğahsen denesero rot medenevonğ huk niwēek in bē denatōğ vu gağek sën Anutu geğo hil nah lo degwa, lob dener gağek ranğah rağ nğaa sën tōğ vu ham gwēbeng agi. ¹¹ Kerisi yi Anon Vabuung nedo loğ alam-denener-ğagek-ranğahsen sagi ayoj lob ner gağek ranğah verup avij muğın rağ Kerisi bē: Vanē aggagga rēğ natōğ vu yi, genahub rē loğ rēğ natu mehō los arē böp. Lob yö medo denesero gağek sënë degwa medeneloğ tepēğ in sir bē, “Vu buk tena rēğ nam-a?” Gemağ “Va ti rēğ berup doğ buk saga?” ¹² Anutu tato vu sir ggovek bē su denenēr gağek saga ranğah in bē doğ vu sir rē, gağ denevonğ huk in bē dedoğ vu ham. Denğo bengō sënë muğın-sen, lob Anutu vonğ Anon Vabuung yam vu yağek bevo niwēek vu alam vahi beyam denenēr Bengō Nivesa ranğah los degwa vu ham vu gwēbeng sagi ving. Lob yik angēr lo ahēj neving rot bē dekeğooin medegelē nğaa sënë geving.

Anutu Tahi Hil Yam In Bē Hil Abo Vabuung In Hil

¹³ Nebē saga, om ham su kwamin bo nğaa jeggın jeggın, gağ ham kwamin bo nğaa niröp geham medo revuh. Beham ayomin timu bemedo gweğın sën Yesu Kerisi natōğ nom ranğah begevonğ semusemu nyemasen jağ na ham lo. ¹⁴ Ham gwevonğ nabē sën hurmahen denebē nengaj vu gağek medenesepa loğ lo. Wirek og ham kwamin ma, om sën ham medo nesepa loğ aggata malanon-yi. Gağ gwēbeng sënë og ham su sepa doğ nah gökin. ¹⁵ Gağ Anutu yi mehō vabuung betahi ham ggovek ya, om ham bo vabuung in ham in nğaa pin sën ham gwevonğ lo nabē yi. ¹⁶ In gağek neggēp loğ Anutu-yi-kapiya bē, “Sa vabuung, om ham natu vabuung geving.”

Anutu Bağo Hil Yom Rağ Nğaa Böpata Rot

¹⁷ Anutu og su kwa nevo hil arēd meneseggi bē ti tena kesuu rē, gağ neseggi hil ti ti rağ nğaa sën hil nehevonğ lo. Om nabē ham ayemin doğ ti banenēr nabē Amamin, og ham gweğın ham nivesa begöneng in yi noh vu buk pin sën ham nedo vatēvek mu vu dob agi. ¹⁸ Ham rağ ni bē wirek og ham nedo los nğaa nipaya sën ham alam hib detahu ham loğ lo, rēğ Anutu vo ham vēr in nğaa saga. Su bağo ham yom rağ seriva lu goor ma nğaa-dob-yi sën rēğ mala nama lo ti rē. ¹⁹ Gağ bağo ham yom rağ Kerisi ni kōğ. Yesu ni kōğ sënë su

nebë ngaa sën hil nebağo rağ monë böpata rot lo rë, gağ kesuu. GeKerisi sënë nebë sipsip nalu sën yö nivesa rot gesu navi len ti nipaya neggëp rağ yi rë, lob desis yi tu seriveng. ²⁰ Anutu su tung dob sënë rë geyö nahën, log yö ggooin Kerisi rağ vorot in bë gevong huk sënë. Rëğ mu yö nahën nedo bemëm Buk-tamusën dus rağ, lob töğ yam rangah in bë doğ vu ham. ²¹ Loğ vu ham beham ayomin ya timu vu Anutu sën vong beKerisi kedi rağ yah vu bedub bevong arë böp rağ lo. Yönon, ham ayomin neya timu vu Anutu benevo kwamin in yi los ahëmin nivesa bë rëğ nom begeğo ham nah.

Hil Ahëd Geving Hil Arid Sën Kerisi-yi-alam Lo

²² Ham nesepa loğ gağek anon sënë, lob vong beham ayomin nivesa rağ. Lob ham los hil arid lo nelë ham nivesa. Ham su nevong los kwamin luu rë, om ham pasanğ gwevong huk niwëëk rot beham ahëmin geving ham vewen vewen pangşën. ²³ Ham tu mewis ggovek ya nebë sën nos kip loğ huk anon. Rëğ mu ham su pum rağ nos ğahis sën nepetar lo rë! Gağ ham pum rağ nos ğahis sën nedo degwata lo. Nos ğahis sënë og yik Anutu yi gağek, lob mala-tumsën neggëp loğ beyö rëğ gëp degwata los degwata. ²⁴ In gağek neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya bë:

“Mehönon pin nebë vos.

Log hir vuneğ vuneğ nebë vos anon kweksën.

Vos nameran log anon kweksën nerurin to.

²⁵ Gağ Mehöböp yi gağek, og yö neggëp degwata los degwata.”

Ğağek sagi og yik Bengö Nivesa sën denenër rangah vu ham lo.

Mehöböp Tu Ğelöng Nivesa Sën Mala-tumsën-yi

2 Om ham su gwelë ham paya, geham su tetuhin ham. Ham su gwevong kwamin luu, geham su ayomin ngis yi vu mehö ngwë, geham su nanër gağek nipaya nah nenga jağ mehö ngwë. ² Ham nebë hurmahen niğök sën ataj nahën neğo sir bahëj neving rur mu lo. Om yik ham pasanğ ahëmin geving rur sën nelok vu ham anomin lo. Ham nanum rur sën su desarömin ngaa kuungsën ving rë agi pangşën, in gevong beham jig bemedo nivesa geving Anutu. ³ Yönon, mağ ham seggi Mehöböp ggovek ya beham rağ ni bë kwa nevonğin ham rot. ⁴ Om ham ngo nam vu yi in mehö mala-tumsën-yi, beniwëëk rot nebë ğelöng ti. Mehönon denekuung bë mağ ğelöng nipaya om sën deruuk ya. Rëğ mu Anutu ggooin yi rağ vorot benelë bë nğanon benivesa rot. ⁵ Lob vong bë yik ham nebë ğelöng mala-tumsën-yi saga ving, om Anutu kwa nevo bë gevong beham natu Anon Vabuung yi begganğ. Nebë saga om ham natu alam-deneğo-seriveng niröpsën-yi lo, beham ngo gvetung ayomin natu seriveng vu Anutu. Nabë ham gwevong nabë saga, og Anutu rëğ kwa bo ham nabë Yesu Kerisi yi alam ham, lob geğo seriveng saga. ⁶ In gağek rağ ngaa sënë meneggëp loğ Anutu-yi-ğapiya ving nebë:

“Ham gwenğo rë!

Sehooın ğelöng malangeri anon rot ti rağ in ğadu begganğ nyë ðetu,

lob gwëbeng sa varah menare nyëğ böp Sion. †

Om nabë mehöti ayo na timu vu yi,

og su rëğ ni namum rë,

gağ rëğ nama veröğ yi.”

⁷ Kerisi nebë ğelöng sënë lob ham sën ham ayomin neya timu vu yi lo, og ham nelë bë nğanon benivesa rot. Gağ alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, og gağek rağ sir meneggëp loğ Anutu-yi-ğapiya nebë:

“Alam sën denelev begganğ lo nij lëlin ğelöng ti sënë, rëğ mu mëm sënë netu ğelöng niwëëk begganğ nyë ðetu yi.”

⁸ Log gağek ngwë nër bë:

“Netu hir ğelöng sën deketul vahaj jağ lo.

Genetu hir ğelöng sën detaleğ medebës lo.”

Su devong ving Anutu yi gağek sënë rë, om detaleğ medevës, in Anutu nër wirek bë rëğ degevong nabë sënë.

Hil Natu Anutu Yi Hur Maluh Los Avëh

⁹ Rëğ Anutu ggooin ham rağ ggovek ya tu yi alam. Ham tu Mehö-los-bengö Anutu yi alam-deneğo-seriveng. Ham tu alam yu vabuung ti. Ham tu Anutu-yi-alam niröp in bë ham rëğ tateğin ngaa nivesa pin sën nevong vu ham lo. In ham nedo loğ malağenu wirek, rëğ tahi ham beğo ham loğ yam yi rangah nivesa anon sënë ayo. ¹⁰ Wirek og ham alam meris, rëğ gwëbeng og ham tu Anutu-yi-alam. Wirek og ham nedo nenga in Anutu lob su kwa nevonğin ham rë, rëğ gwëbeng sënë og Anutu kwa nevonğin ham.

Hil Ğevong Ngaa Nabë Sën Anutu Yi Hur Hil

¹¹ Sa mehö lo, sahëğ neving ham, om sa nanër vu ham niwëëk nabë: Ham nedo dob sënë nebë ham alam-nyëğ-ngwë los alam vatëveğ mu. Om ham dëein ngaa malanon-yi sën hil navid nevonğin lo na. In ngaa nebë sënë nesis begö vu ham ðenumin. ¹² Ham gwevong ngaa nivesa doğ alam dahis vuheng. Yönon, denenër gağek nipaya rağ ham gwëbeng bë ham nesepa loğ ngaa nipaya. Rëğ mu rëğ degelë ngaa nivesa sën ham nevonğ lo, lob rëğ degeğo Anutu arë jağ in ham huk sënë doğ buk sën natök nam in bo nyëvewen vu sir lo. ¹³ Ham tu Mehöböp yi alam om ham sepa doğ horek sën mehönon denejoo lo pin. Ham sepa doğ mehö-los-bengö sën netu yuseğ vu dob lo aye.

¹⁴ Geham sepa doğ ggev gavman ayej nabë saga. In mehö-los-bengö ggooin sir rağ in bë debo nyëvewen doğ nah vu alam sën degevong ngaa nipaya lo, gedegeğo alam sën degevong ngaa nivesa lo arëj jağ.

¹⁵ Anutu ahë neving bë ham sepa doğ ngaa niröp nabë saga in alam kwaj masën sën sir duğin gağek lo, su denatök vu gağek nipaya jağ ham medenanër. ¹⁶ Ham su nabë alam sën detu mehö ngwë hir ngaa meris balaj deneğinengin ngaa maggin rağ sir gedenevasap

† Denenër nyëğ böp Yerusalem arë ngwë nebë Sion.

sir lo, gaḱ ham gwevonḡ nḡaa nabè alam sèn yò deneḡin sir lo. Rèḱ mu ham su gwebom navimin doḱ mu log ham bun ham in nḡaa nipaya megwevonḡ, gaḱ ham natu Anutu yi hur yònon. ¹⁷ Ham gweḱo alam pin arèj jaḱ, geham ahèmin geving arimin lo sèn Anutu-yi-alam sir lo. Ham ḡoneng in Anutu, log ham gweḱo mehò-los-bengò sèn tu yuseḱè lo arè jaḱ.

Hil Sepa Doḱ Kerisi Vaha Megḱo Vanè

¹⁸ Ham sèn hur lo, ham ḡoneng in alam sèn denebaḡo ham netu hir nḡaa meris medeneḡin ham lo, beham ḡurek babuj in nḡaa pin. Ham su ḡurek alamin sèn nijvesa los malaj yes lo mu babuj. Gaḱ yḱ ham ḡurek alamin sèn denevonḡ nij paya vu ham lo babuj geving.

¹⁹ Kè! Log nabè degwa nama geyò debo vanè vu ham meris mu rèḱ mu ham najom ham ahon geham gwengò vanè in Anutu-yi-alam ham, og yḱ ggovek. In Anutu ahè neving nḡaa nebè saga. ²⁰ Gaḱ nabè ham gwevonḡ nḡaa nipaya ti lob dengis ham rèḱ yḱ ham gwelè sir mu, og ham su vonḡ nḡaa nivesa in bè degeḱo ham arèmin jaḱ rè, gaḱ ma. Gaḱ mèm nabè dengis ham jaḱ nḡaa nivesa sèn ham gwevonḡ lo rèḱ ham gwelè sir mu, og mèm Anutu nenèr saga bè ḡevonḡ nivesa. ²¹ Yònon, Anutu ggoo in ham raḱ in bè ham sepa doḱ aggata saga. In Kerisi loḱ yah ham bömin beḱo vanè betato saga vu ham in bè ham sepa doḱ vaha.

²² "Su nevonḡ nḡaa nipaya rè,

log su nenèr ḡaḡek kuungsèn ti verup avi rè."

²³ Denèr pelè raḱ yi, rèḱ su nèr pelè loḱ yah raḱ sir rè. Log devo vanè vu yi, rèḱ su nèr ḡaḡek ahè sengèn loḱ yah raḱ sir rè. Gaḱ yò vonḡ yi loḱ ya Anutu sèn neseggi nḡaa pin niröp lo nema. ²⁴ Yò ti ḱo nyèwewen loḱ yah hil nḡaa nipaya raḱ yah navi bediḱ raḱ ḱelepeḱo*. Vonḡ nebè sènè in bè hil ḡevuu nḡaa nipaya pin na, gehil medo vesad besepa doḱ nḡaa yohvu mu. Devasap navi lob saga vonḡ beham nimin vesa raḱ. ²⁵ Wirek ham nebè sipsip ata main nalu geyò vare deneya jegg in jegg in bedeneketul loḱ in aggata. Loḱ gwèbeng sènè og ham loḱ yom vu sipsip ala sèn neḡin ham anomin lo.

ḡaḡek Raḱ Maluh Los Avèh Sèn Deḱo Sir Ggovek Lo

3 Log ham avèh sèn raḱ reggamin ggovek ya lo, og ham ḡurek reggamin babuj geving nabè saga. Log nabè sir la su denesepa loḱ Anutu yi ḡaḡek rè, og ham avèh sèn venèj ham lo gwevonḡ nḡaa niröp jaḱ buk in degelè bedegèrin sir. Gaḱ ham su nanèr ḡaḡek nḡahiseḱè vu sir. ² Kè! In mèm degelè nabè ham neḡin ham nivesa geham nesepa loḱ aggata niröp, lob degèrin sir. ³ Ham su bunèḱ vu navimin, geham su bii yumin viis, geham su bunèḱ vu navimin jaḱ ḱupeḱ nivesa vesa, geham su jöp tob malanḡeri aggagga in nabè alam degelè ham. ⁴ Gaḱ mèm ham sejonḡ ayomin peggo, in nḡaa sèn ham sejonḡ ayomin jaḱ lo, og su yoh vu bè rèḱ nipaya jaḱ rè. In vunèḱ vunèḱ ham ay-

omin peggo yi sènè nebè: Ham ayomin ḡèp revuh, geham malamin yes. Og mèm Anutu rèḱ gelè nabè nḡaanon benivesa rot. ⁵ In avèh sèn ayoj ya timu vu Anutu wirek medeneḡin sir nivesa lo yḱ denevonḡ nebè sagi. Denesejonḡ ayoj raḱ nḡaa nebè sènè gedeneḡgurek reggaj babuj. ⁶ Sara nevonḡ nebè sènè, benebè nenga vu regga Abraham aye, genenèr yi bè "Mehò böp". Om nabè ham nevonḡ nḡaa nivesa, geham su newamin neraḱ benehòneng in nḡaa la rè, og ham nebè sèn Sara nalu lo ham.

⁷ Log ham maluh sèn avèh regga lo, ham gwevonḡ nabè saga geving. Ham kwamin bo ham venèmin begwevonḡ nivesa vu sir in ham los medo nivesa. Ham nahubin avèh in su nij wèèk nebè ham rè. Ham kwamin bo sir in yḱ deḱo Anutu yi semusemu ving beham rèḱ medo malamin-tumsèn doḱ ti. Bè ham sepa doḱ aggata sènè, og nḡaa ti su rèḱ ḡèp begèrin ham beham gwevuu jomraḱsèn na rè.

Hil Medo Los Ahèd Geving Hil

⁸ Ggovek saga, om sa bè semu ḡaḡek hus nabè ham pin medo los ahèmin geving ham gekwamin pesivin alam pin. Ham kwamin bo arimin lo besemu sir, geham gwevuu sèn ham nḡo neḱo ham raḱ lo na. ⁹ Bè alam degevonḡ paya vu ham, og ham su bo nipaya doḱ nah nipaya nyèwewen vu sir. Log nabè denanèr ḡaḡek nipaya jaḱ ham, og ham su nanèr ḡaḡek nipaya jaḱ sir doḱ nah nyèwewen. Gaḱ ham gwevonḡ nḡaa nabè sènè doḱ nah: Ham najom jaḱ na vu Anutu nabè gevonḡ semusèn vu sir. In Anutu ggoo in ham raḱ bè ham gwevonḡ nabè saga in mèm ham gweḱo semusèn vu yi geving. ¹⁰ In ḡaḡek neggèp loḱ Anutu-yi-ḱapiya bè:

"Nabè mehòti ahè neving bè medo nivesa los kwa vesa noh vu buk pin sèn nedo mala vesa agi, ḡenḡaa maggin nama in yi, og yò ḡèḡin avi besu nanèr ḡaḡek nipaya, geyò ḡèḡin daggen in su nanèr ḡaḡek kuungsèn.

¹¹ Gaḱ geruu demi vu nḡaa nipaya ga, gevonḡ nḡaa nivesa mu, geyò medo mala sepa sèn ayo ḡèp revuh lo, bahè geving rot nabè natòḱ jaḱ anon.

¹² In Mehòböp mala neggèp menelè alam sèn nij röp lo beneloḱ vu sir,

log netunḡ nenga in hir jomraḱsèn yoh vu buk pin. Rèḱ alam sèn denevonḡ nḡaa nipaya lo, og Mehòböp neraḱ nij, lob nevo nyèwewen loḱ yah hir nḡaa nipaya vu sir."

Hil Ayoh Vu Bè ḡaḱo Vanè Jaḱ Huk Nivesa Sèn Hil Nehevonḡ Lo

¹³ Bè ham nimin wèèk mesepa doḱ nḡaa nivesa mu, og re yoh vu bè rèḱ gevonḡ paya vu ham-a? Maḱ rèḱ nama! ¹⁴ Rèḱ mu nabè ham sepa doḱ nḡaa niröp lob ham gweḱo vanè jaḱ, og ham kwamin vesa. Log nabè alam denanèr nabè debasap ham in nabè ham ḡöneng, og ham su ḡöneng in sir benewamin jaḱ. ¹⁵ Gaḱ

ham gwetung Kerisi timu yö natu ham Mehöböp be-medo doḱ ham ayomin. Ham semu ham jaḱ buk pin in Bengö Nivesa sën ham medo neḱin agi. Loḱ mëm nabë alam dedoḱ tepëḱ in ḱaḱek sënë degwa vu ham, og ham medo in nanër nah niröp vu sir. Rëḱ mu ham nahub nanër ḱaḱek ahë yes nah vu sir jaḱ ḱaḱek nivesa.

¹⁶ Log ham ayomin yö gëp niröp menivesa rot. In nabë alam denanër ḱaḱek nipaya kuungsën jaḱ ham in nḱaa nivesa sën ham nevonḱ menesepa loḱ Kerisi vaha lo, og degelë benij namum. ¹⁷ In nabë Anutu vonḱin bë hil ḱaḱo ḱerus jaḱ nḱaa nivesa sën hil ne-hevonḱ lo, og yikḱ ggovek. Rëḱ mu nabë hil ḱaḱo vanë jaḱ nḱaa nipaya sën hil nehevonḱ lo, og sënëḱ su yoh vu rë.

Kerisi Diik In Bë Kevoh Hil Nḱaa Nipaya Na

¹⁸ Hil kwad bo Kerisi geving, in yikḱ diik beron timu sënë in kevoh hil nḱaa nipaya na. Yi mehö yohvu rëḱ loḱ yah hil alam nid paya bed in bë geḱo hil nom vu Anutu. Tu mehönon raḱ lob mehönon desis yi mediik, rëḱ mu Anon og nedo bekedi raḱ yah menedo mala-tumsën. ¹⁹ Log Anon sënë ya meloḱ ya vu mehönon ḱenuj sën denedo ḱarabus vu Nyëḱ Nipaya lo menër ḱaḱek vu sir. ²⁰ Loḱ sën Noa yi buk wirek lo, og alam sënë dekeyëh Anutu yi ḱaḱek, rëḱ mu Anutu su newa raḱ mevo loḱ yah nyëvewen vu sir pevis rë. Gaḱ yö jom yi ahon menedo rot, geNoa semu yaḱ loḱ buk sënë, lob yikḱ sir yu mahen teka mu denedo vesaj loḱ yaḱ ayo. Sir maluh avëh yoh vu nemadvahi-bevidek-löö denedo mu gebël su rehöö sir rë. ²¹ Bël sënë netahu bël-ripeksën sën neḱo ham yom lo. Bël sënë og su bël sën neḱo ham nimin ngöhek ya lo rë, gaḱ sënë sën nevonḱ beham netahi ya vu Anutu bë gevonḱ beham ayomin mewis jaḱ lo. Lob neḱo ham yom degwa raḱ sën Yesu Kerisi kedi raḱ yah lo. ²² Kedi raḱ yah beyah nedo Anutu nema vesa vu yaḱek, lob angër los hir ggev sën arëj böp lo, genḱaa los niwëëḱ vu yaḱek pin, deneggurek babu.

Hil Ğevuu Alam Dahis Hir Nḱaa Na Gehil Ğaḱo Vanë

4 Ham kwamin bo nabë Kerisi ḱo vanë rot raḱ navi, om ham kwamin na vu niwëëḱ megwevonḱ nabë yi. In nabë ham gweḱo vanë jaḱ navimin, og ham vuu nḱaa nipaya yi aggata ya ggovek ya. ² Nabë saga, in lob ham su newamin jaḱ in nḱaa nipaya mesepa doḱ gökin nah noh vu buk pin sën ham medo dob agi. Gaḱ ham sepa doḱ Anutu kwa. ³ Wirek og ham nevonḱ nḱaa nebë sënë rot menesepa loḱ nḱaa sën alam dahis ahëj neving panḱsën bë degevonḱ lo. Nḱaa lo nebë sënë: Ham su nejom ham ahon rë, geham nevonḱ malamin anon in nḱaa pin sën su yoh vu rë lo benevonḱ. Ham kwamin nevo baggëb lu nḱaa loḱ ayomin; ham nenum raḱ buk meyumin nevonḱ paya; geham nevonḱ ahëmin ta menevonḱ nos böp genevonḱ nḱaa nipaya loḱ ayo; geham nesupin ham benenum bël niwëëḱ panḱsën benevonḱ nḱaa nipaya;

log ham nekweyëh Anutu yi ḱaḱek genejom raḱ vu ḱeriing lu nḱaa beneḱo sir raḱ. Rëḱ gwëbeng og ham vuu ya. ⁴ Yönon, gwëbeng sënë og ham su nevonḱ nḱaa nipaya benevasap ham raḱ nḱaa jeggin jeggin ving alam dahis ggökin yah rë. Om sën denelëḱ in ham, lob denenër ḱaḱek nipaya raḱ ham. ⁵ Rëḱ mu vu tamusën og alam dahis sënë yö rëḱ detateḱin hir ḱaḱek jaḱ nḱaa sënë nah vu jaas böp sën neseggi ḱaḱek lo medegeḱo nyëvewen doḱ nah ḱaḱek sagi. In semu yi ggovek ya menedo in genḱo alam-diiḱsën los alam malaj vesa hir ḱaḱek meseggi. ⁶ Yikḱ degwa raḱ ḱaḱek sënë om sën Bengö Nivesa töḱ ya vu mehönon diiḱsën ḱenuj betateḱin aggata vu anoj in bë denah medemedo malaj-tumsën geving Anutu. In navij diiḱ nebë sën Anutu nër vu muḱinsën bë mehönon pin navij rëḱ denadiiḱ lo vorot.

Hur Nivesa Netateḱin Anutu Yi Semusën

⁷ Buk sën nḱaa pin vonḱin govek na lo dus raḱ, om ham kwamin bo nivesa, geyumin sepëp jaḱ, beham najom jaḱ noh vu buk pin. ⁸ Ham pasanḱ napiiḱ vu ag-gata sën ahëmin geving arimin lo lo niwëëḱ rot kesuu nḱaa vahi pin. In nabë hil ahëd geving mehönon, og hil rëḱ dahun hir nḱaa nipaya nḱahiseḱë na. ⁹ Ham gwëḱin arimin lo sën yam denedo ving ham lo nivesa, geham su gwevonḱ ayemin vu sir. ¹⁰ Ham pin ti ti nḱo ḱo Anutu yi semusën aggagga yoh vu ham nyëmasën, om ham gwevonḱ huk jaḱ in doḱ vu arimin lo. Lob mëm ham rëḱ natu hur nivesa in ham doḱ vu mehönon jaḱ Anutu yi semusën sagi. ¹¹ Nabë mehöti tateḱin ḱaḱek, og tateḱin niröp noh vu Anutu yi ḱaḱek. Log nabë mehöti gevonḱ huk in doḱ vu mehö ngwë, og gevonḱ huk jaḱ Anutu niwëëḱ sën vo vu yi lo. Hil ḱaḱo Yesu Kerisi arë jaḱ na vavunë. In niwëëḱ pin neg-gëp vu yi degwata los degwata benevonḱ semusën saga yam vu hil in bë hil gevonḱ bAnutu arë böp jaḱ rot. Yönon.

Hil Ğaḱo Maggin Geving Kerisi Nabë Sënë

¹² Sa mehö lo-e! Vanë sën netöḱ vu ham lo, töḱ vu ham in bë seggi ham. Yönon, vonḱ bë nengwah vev raḱ ham, rëḱ mu ham su gwelëḱ in nḱaa sënë bek-wamin bo nabë nḱaa yö agga ti töḱ vu ham. ¹³ Gaḱ vanë sënë in bë ham gweḱo maggin geving Kerisi. Om ham nḱo medo los kwamin vesa, log mëm arë böp los vuneḱ vuneḱ yaḱek yi rëḱ natöḱ nam rangah vu tamusën. Lob tum mëm ham rëḱ kwamin vesa böpata rot doḱ buk saga. ¹⁴ Ham tu Kerisi-yi-alam, om nabë denanër ḱaḱek nipaya jaḱ ham in saga, og ham kwamin vesa. In Anutu yi Anon Vabuung sën vuneḱ vuneḱ yaḱek yi degwaseḱë yi lo yöḱ nedo ving ham. ¹⁵ Gaḱ ham ti su ngis mehönon medenadiiḱ ma, godeḱ nḱaa ma, gevonḱ nḱaa nipaya aggagga ma, jaḱ ni in mehö ngwë hir ḱaḱek, lob debo vanë vu yi doḱ nah sënë. ¹⁶ Rëḱ mu nabë ham ti kerë maggin in nesepa loḱ Kerisi yi aggata, og su ni namum in, gaḱ yi alam yi om geḱo Anutu arë jaḱ. ¹⁷ In buk sën Anutu bë geḱo

huk jaḵ megevonḡ nyëvewen doḵ nah mehönon hir huk lo yam dus raḵ ggovek ya, menevonḡin bë gevonḡ vu hil sën yi alam hil lo namuḡin. Om nabë gevonḡ nabë sënë vu hil, og maḵ rëḵ gevonḡ nabë va vu alam sën nengaj dahis vu Bengö Nivesa lo? Gaḵ rëḵ gevonḡ maggin nipaya veröḵ yi rot vu sir! ¹⁸ In dekevu meneg-gëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebë:

“Nabë huk böp neggëp in geḵo alam sën denesepa loḵ nḡaa niröp lo nom,

og alam sën deneruu demij vu Anutu gedenevonḡ nḡaa nipaya lo og sir maḵ rëḵ nabë va?”

Gaḵ maḵ rëḵ malaj nama veröḵ yi. ¹⁹ Nebë sënë, om nabë Anutu kwa bo nabë alam la degeḵo vanë, og alam sënë yö rëḵ desepa doḵ nḡaa niröp mu, gedegevonḡ beḵenuj doḵ nah Anutu nema geving in geḡin. In yi yö tung hil, log yö rëḵ medo megevonḡ noh vu yi ḡaḡek.

Ham Ggev Gweḡin Anutu Yi Sipsip Lo

⁵ Log gwëbeng sa bë nanër ḡaḡek dus ti vu ham ggev lo nabë: Yiḵ sa ggev ti ving ham, log sa halë raḵ malaḡ bë Kerisi ḵo vanë. Log sa ving ham behil pin rëḵ medo nivesa los vuneḵ vuneḵ yaḡek yi doḵ ti doḵ buk sën Mehöböḵ rëḵ natöḵ nom ranḡah vu tamusën lo. Om sën sa bë ḡejiiin ham ggev lo nabë: ² Ham gweḡin Anutu-yi-alam sën denedo nebë sipsip loḵ ham nemamin lo nivesa. Rëḵ mu alam su medo denajij ham nabë ham gwevonḡ huk sënë, gaḵ ham nḡo gweḵo jaḵ megwevonḡ nivesa los kwamin vesa. Geham su gw-evonḡ huk sënë in nabë gweḵo monë mu, gaḵ ham ay-omin kedi in huk sënë nabë ham gwevonḡ niröp.

³ Ham su gwevonḡ nabë ham böp beham dahun alam sën Anutu tung loḵ ham nemamin bë ham gweḡin sir lo. Gaḵ ham gweli Anutu yi sipsip lo nivesa metato ag-gata vu sir medesepa doḵ ham vahamin. ⁴ Bë ham gw-evonḡ nabë sënë, og sipsip alaj böp rëḵ natöḵ nom ranḡah, lob ham gweḵo madub nivesa los vuneḵ vuneḵ yaḡek-yi sën malangeri rot besu rëḵ meran na rë lo.

Hil Dahun Hil Gekwad Bo Nḡaa Niröp

⁵ Nebë saga, om sa bë nanër vu ham hur maḡëm geving nabë: Ham ḡurek alam ggev babuj. Rëḵ mu su

sir maḡëm mu rë, gaḵ ham pin sepa doḵ aggata sën ham dahun ham lo, beham los arimin pin lo ḡurek babumin vewen vewen. In ḡaḡek sënë neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë:

“Anutu neruuk alam sën deneḵo sir raḵ lo, gaḵ mëm nesemu alam sën denedahun sir lo.”

⁶ Anutu mehö niwëëk ata, om ham dahun ham beḡurek babu, gedoḵ yö yi buk sën lo, og rëḵ geḵo ham jaḵ. ⁷ Om ham bo ham maggin pin doḵ nah nema, in kwa nevo ham meneḡin ham.

⁸ Lob ham gweḡin ham nivesa bemedo malamin ham. In ham mehö nipaya Satan neḵo loḵ rot nebë reggu böp layon sën negga mehönon lo, lob nenḡeek böpata geneggevek menyam in bë pesönḡ jaḵ hil.

⁹ Om ham nḡo ayomin na timu vu Anutu niwëëk be-medo in ham dev doḵ megwedu yi na. In ham neraḵ ni bë ham arimin lo pin sën denedo yoh vu dob pin agi yiḵ deneḵo vanë nebë ham. ¹⁰ Semusemu pin degwa Anutu yö tahi ham yam raḵ Kerisi, in bë ham medo nivesa los gweḵo vuneḵ vuneḵ yaḡek-yi geving yi deg-wata. Om yiḵ ham rëḵ gweḵo vanë yiḵ buk dus teka mu, log mëm Anutu rëḵ gevonḡ beham nimin vesa jaḵ gökin, bebarah ham na, beḡadu ham, geham medo ni-wëëk. ¹¹ Om hil ḡaḵo arë jaḵ nabë Mehö niwëëk ata degwata los degwata. Yönon.

Ḡaḡek Hus

¹² Sa ḵevu ḡaḡek dus ti sënë vu ham mesevo loḵ Silvanus* nema in bë geḵo nöḵ vu ham. In sa nehalë yi nebë hil arid, in Kerisi yi mehö yi yönon. Sa bë bër ham kwamin jaḵ beham najom Anutu yi semusën soḡek sën senër ranḡah vu ham lo ahon beham bare nimin wëëk in. ¹³ Kerisi-yi-alam vu Babulon* sën Anutu ggoin sir raḵ ggovek ya ving ham lo kwaj nevo ham medenenër.

Log Markus sën vonḡ bë sa naluḡ lo kwa nevo ham menenër ving. ¹⁴ Ham najom* sir sën Kerisi-yi-alam ham lo nemaj in tato nabë ham ahëmin neving sir. Ham sën ham tu Kerisi-yi-alam lo pin ayomin yö ḡëp revuh.

2 PITA

1 Yesu Kerisi yi hur los yi sinarë sa Simon Pita. Sa nekevu kapiya sënë yök vu ham sën ham ayomin neya timu vu yi nebë he behil nehevong vïng ggëp ti lo. Yesu Kerisi tu hil Anutu, getu hil mehö sën neko hil yom vu yi lo. Yi mehö yohvu om sën vong behil ayod neya timu vu yi. ² Gwëbeng ham rak Anutu luho hil Mehöböp Yesu nij venuh, om luho degevonö semusemu nyëmasën nökö böpata jak vu ham, gedegevonö beham ayomin gëp revuh rot.

Anutu Ggoin Hil Rak Tu Yö Yi Ngaa

³ Hil arak Anutu ni in ggoin hil rak in bë hil gaço niwëek los vuneke vuneke yagek-yi natu hil ngaa behil sepa dok yi aggata nivesa. Lob vong ngaa pin sën hil narak vu in lo vu hil in yi mehö niwëek degwa, om sën hil ayoh vu bë medo nivesa besepa dok aggata niröp mu. ⁴ Yönon, ngaa pin sën nedo dob agi og rëk petar na bemala nama na, in mehönon malaj nesepa ngaa nipaya paya mu. Gak hameke su rëk malamin nama na verök yi nabë saga rë. In Anutu rëk geke ham vër gegevonö yi semusemu böp los nivesa anon sagi vu ham in ham natu yi alam benimin nabë yi. ⁵ Ham kwamin bo ngaa saga beham gwevonö huk niwëek rot geving. Ham ayomin neya timu vu Yesu om ham gwegin ham begwevonö ngaa nivesa vesa geving. Ham gwevonö ngaa nivesa, log ham gwevonö huk in gagek pin in ham natök jak degwa mejak ni geving. ⁶ Ham natök jak kwamin mejak gagek degwa ni nabë saga, log ham gwegin ayomin nivesa geving. Ham gwegin ayomin nivesa, log ham najom ham ahon bebare niwëek geving. Ham najom ham ahon mebare niwëek, log ham sepa dok Anutu yi aggata niröp geving. ⁷ Ham sepa dok Anutu yi aggata niröp, log ham gwelë Kerisi-yi-alam nivesa geving. Ham gwelë Kerisi-yi-alam nivesa, log ham ahëmin geving mehönon pin geving. ⁸ In nabë ham sepa dok ngaa pin sënë begwevonö pangsen, og ham su rëk medo meris geham huk anon nama rë. Gak ngaa sënë rëk gevonö beham jak hil Mehöböp Yesu Kerisi yi ngaa pin ni los dahis. ⁹ Gak mehö sën su hen huk nebë agi neggëp rë lo, og yi nebë mehö mala kenod. Genebë mehö mala raru sën su yoh vu bë gelë ngaa gëp adingnë rë lo. In ggërin demi yom vu gagek sën Anutu ripek yi ngaa nipaya wirek hen ya lo. ¹⁰ Om arig lo, Anutu ggoin ham rak ggovek betato ham bë ham natu yi alam, om ham ngo pasang gwevonö huk niwëek in anon jak vu ham. Nabë ham sepa dok ngaa pin sënë, og ham su yoh vu bë rëk bës rë. ¹¹ Yönon, nabë ham gwevonö nabë sënë,

og rëk tatekin aggata vu ham, beham dok na hil Mehöböp Yesu Kerisi sën neko hil vër in hil ngaa nipaya nyëvewen lo yi nyëg. Sën rëk gëp degwata los degwata lo. ¹² Sënëk yönon, ham rak ngaa pin sënë ni vorot. Lob ham ko gagek anon sënë rak ggovek ya, lob ham nare niwëek in. Rëk sa bë nanër vu ham gök gökin, in sebër ham kwamin beham kwamin bo gökin. ¹³ In sa kwaö nevo bë ngaa sënëk nivesa, om noh vu buk sën sëk nahën nemedo vesag lo, og sëk nanër vu ham gök gökin in sebër ham kwamin. ¹⁴ In hil Mehöböp Yesu Kerisi nër rangah vu sa wirek beserak ni bë yik sa hevongin getur sa vër in navig nyë dus teka. ¹⁵ Om sën sa nehevong huk niwëek rot menekevu gagek yök vu ham, in bë nabë sa nadiik, og ham yoh vu bë rëk kwamin bo gagek sënë gökin noh vu buk pin.

He Halë Kerisi Nikapiik Ggovek Ya

¹⁶ Gagek sën he nanër agi og he su nanër keriiing tetuhinsen nebë sën mehönon los kwaj yö kwaj nevo medenenër lo rë. Gak he halë rak malamin bë Mehöböp los bengö yönon. Om sën he nër vu ham ggovek ya beham rak hil Mehöböp Yesu Kerisi niwëek ni, geham rak ni bë rëk nom gökin. ¹⁷ Yönon, Ama Anutu tato niwëek los arë böp rangah lok buk sën gagek yam vu nikapiik degwa beko yi rak lo bë, "Sa naluö sënë, sahëg vïng yi pangsen gesa ahëg nivesa rot vu yi." ¹⁸ Alöo nado vïng yi ggëp kedu vabuung wirek behangö aye sënë yam vu yagek.

¹⁹ Nebë saga, lob he halë bë alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek anon rak. Om bë ham najom hir gagek ahon, og saga mëm nivesa rot. In alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek og nebë ram sën netum lok nyëg malakenu, benedo rot benyëg neheng rak lob Betuheng Majelëë kedi netum lok ham ayomin lo. ²⁰ Rëk mu ham jak sënë ni namugin rë nabë wirek og Anutu yi gagek su verup mehöti avi yoh vu yö kwa rë. Gak Anon Vabuung yö neggee vu sir bedenener Anutu yi gagek yam rangah. Nebë sënë om hil su ayoh vu bë tatekin gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo ti degwa jeggin jeggin noh vu hil ngo kwad rë, gak Anon Vabuung dok vu hil og mëm.

Alam-gagek-kuungsën Hir Ngaa Nipaya

2 Wirek og alam-gagek-kuungsën deverup lok alam Israel, om yik tatovaha-gagek-kuungsën-yi rëk deberup dok ham geving nabë saga. Rëk debun sir gedenanër gagek kuungsën aggagga in debasap

alam, geyö rëk degeruu demij vu Mehöböp sën baço sir yom lo geving. Rëk degevonğ nabë sënë, rëk mu rëk malaj nama pevis avuti. ² Nebë saga rëk mu alam ngähisekë rëk desepa doğ alam saga hir ngaa nipaya aggagga, lob tum rëk degevonğ balam jeggjin jeggjin la denanër gägek nipaya jak aggata-gägek-anon-yi.

³ Alam sagi malaj anöo verök yi, om rëk denanër gägek kuungsën ngähisekë in degeko ham hömin monë lu ngaa nah vu sir. Rëk mu Anutu yö ro buk sën genço hir gägek lo wirek meneggöp vorot bë rëk malaj nama. Lob ngaa sën basap sir lo, og su ggöp yi-ing rë, gağ yö medo negin.

⁴ Log yik angër la devonğ ngaa nipaya wirek, rëk Anutu su nelë sir mu rë. Gağ duu sir loğ ya qarabus ggöp Nyëğ Nipaya loğ waak malakenu. Lob nahën denedo loğ rot medenedo buk-nyëvewen-yi.

⁵ Log yik alam sën denedo wirek lo, og yik nebë saga ving. Su kwa pesivin sir rë. gağ vonğ mebel vuuğ böpata merehöo sir vahi sën deruu demij vu Anutu lo bermalaj maya. Gağ yik Noa timu sën nenër gägek yohvu yam ranğah lo, om Anutu ğin yi, gegin yi alam nemad-vahi-bevidek-luu medenedo nivesa ving.

⁶ Log vo nyëvewen vu alam Sodom los Gomora ving nebë saga. Anutu vesi begganğ bu böp luu sënë rak nengwah megga sir bermalaj maya verök yi. Gevewev meris mu nedo. Nebë saga in bë nabë alam degeruu demij vu Anutu, og kwaj bo nah gägek wirek hen sagi, lob dejak ni nabë rëk denatök vu nyëvewen nabë sënë.

⁷ Gağ Lot og yi mehö yohvu, om Anutu ko yi vër in Sodom los Gomora, benedo nivesa gesu mala ma rë. In Lot ayo maggin böpata in alam nij paya hir baggëb lu ngaa sën denevonğ lo. ⁸ Yönon, mehö niröp sënë nedo ving sir beyö nelë hir ngaa nipaya los nenço hir gägek nipaya yoh vu buk pin. Yi og ayo yö neggöp niröp, om ayo maggin rot in hir ngaa nipaya sën denevonğ medenekeyëh horek lo. ⁹ Yönon, Mehöböp neko alam sën denesepa loğ yi lo vër in ngaa nipaya sën neseggi sir lo, genetunğ alam nij paya medenedo rot in na berup doğ buk sën genço hir gägek gebo nyëvewen doğ nah vu sir lo.

¹⁰ Lob alam-gägek-kuungsën lo saga vahi rëk degeko nipaya nyëvewen böpata rot kesuu. Sir sën ahëj neving ngaa-ningöhek-baggëb-yi mu medenesepa loğ, gekwaj nevo Mehöböp aye bë ngaa meris lo. Alam nebë sënë deneko sir rak bedenesepa loğ yö kwaj mu. Om sën su deneggöneng rë, gedenenër pelë rak angër yağek yi. ¹¹ Angër lo dekesuu alam gägek kuungsën sënë, genij wëek böpata rot kesuu sir ving. Rëk mu su denenër pelë rak sir rë, gesu denenër sir ranğah vu Mehöböp rë. ¹² Gağ alam gägek kuungsën sënë, og denenër pelë rak ngaa sën su derak ni rë lo. Sir nebë reggu sën kwaj masën lo, om sën kwaj neya vu navij medenesepa loğ ngaa-navij-yi mu. In ataj ko sir in bë mehönon denajom sir ahon bedengis sir medenadiik. Om yik ngaa nipaya sën denesepa loğ lo rëk gevonğ bermalaj nama na verök yi. ¹³ Rëk degeko nyëvewen nipaya doğ nah hir ngaa nipaya. In su ahëj neving rot bë dega nos böp los denanum bël niwëek

panğsën buk mu rë, gağ denevonğ ranğah atov ving. Log deneloğ ya ving ham beham los newa nos-ahëv-ingsën-yi loğ ti. Rëk mu denetetuhin ham gekwaj vesa in ngaa nipaya sën denevonğ vu ham agi, om sir nebë ngaa ningöhek gengaa nipaya loğ len. ¹⁴ Malaj anon medenelë avëh yoh vu buk in bë degodeğ sir. Lob malaj su yoh vu bë rëk gevu ngaa nipaya rë, gağ ma verök yi. Alam sënë denepelëpin alam sën su ayoj ni-wëek rë lo, bedenedadii sir ya in bë degevonğ ngaa nipaya geving sir. Ayoj yö tahu sir loğ aggata sën ayoj nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa lo, om Anutu rëk kevoh alam sënë na verök yi. ¹⁵ Alam-gägek-kuungsën lo sënë deruu demij vu aggata nivesa, om sën deneke-tul loğ medeneya jeggjin jeggjin, beya denesepa loğ Beyor nalu Balaam sën ahë neving monë panğsën rot beneko rak terotsën lo vaha. ¹⁶ Dogi su denevengwëng rë, rëk mehö-nenër-gägek-ranğahsën Balaam yi dogi vengwëng nebë mehönon benër Balaam yi ngaa nipaya sën nevonğ agi ranğah. Lob ggërin ngaa kwamasën sën bë gevonğ lo.

¹⁷ Log alam-gägek-kuungsën nebë sënë, og sir nebë bël veyë sën netewii ya lo. Gesir nebë beggob sën sanğ neko meneya jeggjin jeggjin lo. Om Anutu ggooin nyëğ mala vahis verök yi rak vu sir in bë demedo doğ.

¹⁸ Sir sënë denevengwëng avij böp medeneko sir rak in gägek meris meris sën anon ma lo. Lob denevo bël loğ alam sën nahën denevu ngaa-alam dahis-yi ya lo, lob tum newaj nerak in baggëb los navij yi ngaa nipaya aggagga beyah denesepa loğ sir. ¹⁹ Alam gägek kuungsën sënë denenër vu sir bë rëk degeko sir vër in horek pin besu değinengin sir rë. Rëk mu sir yö nahën denedo los ngaa nipaya sën nedu sir lo. In degwa nebë sënë bë ngaa sën kesuu mehöti lo, og mehö saga neggurek babu benesepa loğ rot. ²⁰ Yönon, derak hil Mehöböp Yesu Kerisi sën ko hil yom lo ni, lob deveya in ngaa ningöhek nipaya sën neggöp dob agi bedeyom. Rëk mu nabë degërin sir nah bedega jak ngaa nipaya sënë gökin menaduu sir ahon, og rëk demedo paya na verök yi kesuu muginsën. ²¹ In derak aggata sagi ni bedeko horek vabuung sënë ggovek ya, loğ yom deruu demij vu. Gağ bë yö demedo duğ in ngaa niröp sënë yi aggata, og sagak nivesa vu sir. ²² In devonğ balam hib wirek hir gägek los kwa ti sënë anon rak rak sir nebë, "Anöo yah negga nyë mutëksën ggökin." Log gägek ngwë neggöp ving bë, "Böök ripek loğ bël ggovek, loğ tum yah sis madöp ggökin."

Mehöböp Rëk Nom Yönon Rot

3 Sa mehö lo-e! Sa kevu kapiya ngwë sënë netu luu vu ham. Loğ kapiya luu sënë og sa kevu gägek in bë bër ham kwamin in gägek vahi gökin beham jak ni nivesa. ² Log ham kwamin bo nah gägek sën Anutu-yi-alam-vabuung denenër ranğah wirek bë rëk anon jak lo. Geham kwamin bo Mehöböp sën ko hil yom lo yi horek sën ham sinarë lo denër vu ham lo geving.

³ Ham jak sënë ni namuğin nabë Buk-tamusën dus jak, og alam sën denenër pelësën lo rëk deberup be-degevonğ noh vu kwaj nipaya medenanër pelë nabë,

⁴“Nër bë rëk nom gökin-a? Lob maḵ yom benedo tena? Su yom rë! Alam hib wirek dediik ya, geyam beyam verup gwëbeng sënë, rëk mu ngaa pin yö neg-gëp loḵ ben nebë sën wirek Anutu tung lo.”⁵ Alam pelësën sënë nij nelël bë su kwaj sero medejaḵ ngaa sënë ni nabë: Vu muḡinsën og Anutu nër, lob yaḡek anon raḵ. Log nër, lob dob ggooin yi raḵ in loo benedo loḵ loo vuheng atov.⁶ Lob dob nedo rot, loḵ mëm Anutu nër, lom mëm bël vuuḵ meggërin dob bekevoh ngaa pin ya.

⁷Lob Anutu nër ving bë yaḡek los dob sën denedo gwëbeng agi, og nengwah rëk ga. Rëk mu gëp degegin buk sën Anutu nom mebo nyëvewen doḵ nah vu alam sën deneruu demij vu yi lo bemalaj nama rë.⁸ Rëk mu sa mehö lo-e, ham su kwamin birek in ngaa timu sënë: Mehöböp su nelë buk timu nebë dus gengebek 1,000 nebë ading rot rë, gaḵ nelë luho bë luho neggëp ti.⁹ Mehöböp su nesis buk raḵ raḵ in ngaa sën nenër menevuh ya vorot lo nebë mehönon vahi sën kwaj nevo bë denanër ḡaḡek medengis jaḵ jaḵ lo rë. Gaḵ ahë neving bë alam pin degërin sir in mehöti su mala nama, om sën nahën nejom yi ahon genegin ham.

Dob Los Yaḡek Sënë Rëk Malaj Nama Na

¹⁰Rëk mu buk sën Mehöböp nom lo, og rëk nam nabë sën alam hodeḵ deneyam. Doḵ buk sagi, og yaḡek rëk tetap böpata log mala nama na. Log ngaa mahen mahen pin sën nedo loḵ lo, og rëk niḵerus jaḵ bedëtek, log nengwah ga megovek na. Log nengwah rëk ga dob los ngaa pin sën mehönon desemu mendo loḵ lo geving.¹¹ Ngaa pin sënë rëk nama na nabë sënë. Om ham pasanḡ gwevonḡ ngaa niröp mu, begwegin ham gesepa doḵ Anutu yi aggata noh vu buk pin.¹² Geham medo gwegin Anutu yi buk sën yaḡek

rëk natum doḵ benama na, log ngaa mahen mahen pin niḵerus jaḵ bedëtek benengwah ga begovek na lo. Lob ham gwetunḡ malamin geham bo kwamin in buk sënë in lob natök nam pevis.¹³ In hil nehegin yaḡek los dob mewis sën Anutu nër bë rëk getunḡ bengaa niröp mu yö gëp doḵ lo.

Hil Malad Sepa Megegin Mehöböp

¹⁴Sa mehö lo-e, yiḵ ham negin ngaa sënë, om ham nimin wëek begwegin ham nivesa in vu tamusën og ngaa nipaya ti, ma ḡaḡek ti, su gëp vu ham. Gaḵ ham los Anutu medo los ḡaḡek ahë yes.¹⁵ Rëk ham kwamin bo sën Mehöböp nejom yi ahon benahubin hil lo nabë: Sënë tatekin aggata in bë hil agërin hil nah vu yi. Lob Mehöböp vo kwa nivesa vu hil arid Paulus sën hil ahëd neving yi lo, bekevu ḡaḡek yiḵ nebë sënë yök vu ham ving.¹⁶ Kë! Log loḵ yi ḵapiya pin sën lo, og kevu ḡaḡek raḵ ngaa sënë ving. Rëk mu ḡaḡek sën neggëp loḵ yi ḵapiya agi lo la, og su degwaj neggëp rangah rë, om hil nehevong huk böp in bë natök vu degwa. Lob alam duḡ duḡ los alam sën nij wëek ma lo vahi, og deneyoh paya medeneḵo degwa yööhu verup raḵ yi ḡaḡek sënë, gerak ḡaḡek sën neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya vahi lo ving. Om sënë rëk gevonḡ bemalaj nama.

¹⁷Sa mehö lo-e, ham raḵ ni muḡin bë alam nebë sënë rëk deberup, om ham ngo gwegin ham nivesa rot. In alam sën su denebë nengaj vu horek rë lo rëk detetuhin ham mededadii ham nah, lob ham su rëk bare nimin wëek rë geham rëk bës.¹⁸ Gaḵ ham raḵ hil Mehöböp Yesu Kerisi sën neḵo hil yom lo ni beham ḵo yi semusemu nyëmasën. Nebë saga, om ham pasang gweḵo semusemu vu yi los gweḵo kwamin vu yi noh vu buk, in ham jaḵ ni rot. Hil ḡaḵo arë jaḵ na vavunë rot gwëbeng sënë gerëk gëp degwata los degwata nabë saga. Yönon!

1 JON

Gägek Mala-tumsën-yi

1 Nğaa sënë og yö nedo vu nyëmuğinsën. Lob he hanğo los halë rağ malamin. Gehe hetunğ malamin rağ gehe hebë nemamin rağ meparah. Nğaa sën he nanër gägek rağ agi, og yik yi mehö sën tu Gägek sën nevonğ behil nado malad-tumsën lo. ² Lob Mehö mala-tumsën-yi sagi tu mehönon rağ, betök yam ranğah, behe halë yi. Lob he nanër gägek yönon sënë ranğah, banër vu ham bë nedo mala-tumsën degwata los degwata ving Ama. Rëğ tu mehönon rağ behe halë yi rağ malamin. ³ Nğaa sën he halë los hanğo ggovek lo, sën he nanër ranğah vu ham ving, in bë hil nid ga jağ hil nabë sën he los Ama luho Nalu Yesu Kerisi nimin negga rağ he agi. ⁴ Lob he kevu gägek sënë yök vu ham in bë hil ahëd nivesa rot gemaggin pin nama.

Hil Ana Jağ Ranğah

⁵ Lob gägek sën he hanğo banër ranğah vu ham lo, yik nebë sënë: Anutu nesepa loğ nğaa ranğah-yi mu, gağ nğaa malakenu-yi teka su neggëp vu yi rë. ⁶ Bë hil nanër nabë, "Alu Anutu nimin negga rağ he", rëğ mu hil nesepa loğ nğaa malakenu-yi, og hil nehekuung rağ, gağ hil su nesepa loğ gägek anon rë. ⁷ Gağ bë hil medo jağ nğaa ranğah-yi nabë sën yö nedo rağ nğaa ranğah-yi vorot lo, og hil nid negga rağ hil vewen vewen, lob Anutu Nalu Yesu niğök yö medo neripek hil nğaa nipaya pin ya, gehil nid vesa nerak. ⁸ Bë hil nanër nabë, "Sağ su nehevonğ nğaa nipaya rë", og sagağ hil nğo netetuhin ayod meris mu, gağ gägek anon su nare loğ hil ayod rë. ⁹ Rëğ mu nabë hil nanër hil nğaa nipaya ranğah vu yi, og rëğ kevoh na, in yi og su nepekwë yi rë. Gağ yö nevonğ nğaa yohvu mu, om rëğ jevu nğaa nipaya pin na in hil ayod gehil medo nid vesa. ¹⁰ Anutu nër bë hil pin nehevonğ nğaa nipaya, om nabë hil nanër nabë, "Sağ su nehevonğ nğaa nipaya ti rë", og sënë nebë hil nemehoo yi gägek, benanër yah rağ yi bë yi mehö gägek tetuhinsën, log yi gägek su neggëp loğ hil ayod rë.

Kerisi Og Hil Mehö Sën Neloğ Vu Hil

2 Naluğ lo, sa nekevu kapiya sënë yök vu ham in bë ham su gwevonğ nğaa nipaya. Gağ nabë mehöti gevonğ nğaa nipaya, og hil Mehö sën neloğ vu hil menenër hil gägek lo nedo ving Ama. Mehö sënë og yik mehö yohvu Yesu Kerisi. ² Yö diik loğ yah hil bed in bë kevoh hil nğaa nipaya na begägek ahë yes jağ in hil.

Rëğ mu su nevonğ huk sagi in bë doğ vu hil mu rë, gağ nevonğ in bë doğ vu alam pin sën denedo yoh vu dob pin agi geving. ³ Nabë hil nesepa loğ Anutu yi horek, og hil ajağ ni nabë hil narak yi ni. ⁴ Log nabë mehöti nanër nabë nerak Anutu ni, rëğ mu su nesepa loğ Anutu yi horek rë, og yi mehö gägek kuungsën ala, gağ gägek anon su neggëp loğ ayo rë. ⁵ Gağ nabë mehöti sepa doğ Anutu yi gägek, og saga tato bë nesepa loğ Anutu yi aggata ahëvingsën-yi yönon rot. Log mehöti sën nenër bë luho Anutu denedo revuh ti lo, og gevonğ nğaa pin noh vu sën Kerisi nevonğ lo, in mëm hil ajağ ni nabë luho Anutu denedo loğ ti yönon.

Mehöti Sën Ahë Neving Ari Lo Lo, Og Nedo Rağ Ranğah

⁷ O sa mehö lo-e! Horek sën sa kevu vu ham-ë, og su mewis rë, gağ yik horek muğeng sën yik yök vu ham wirek lo. Horek muğeng saga yik gägek sën ham nğo nyëdahis lo. ⁸ Rëğ horek sën sa kevu vu ham agi, og horek mewis. In Kerisi yam nedo dob, lob sepa loğ horek sagi beneggëp ranğah, log ham nesepa loğ ving. In malakenu maya geheng ya, beranğah anon to dob beneggëp ya. ⁹ Log nabë mehöti nanër nabë nedo rağ ranğah, rëğ mu nelë ari paya, og mehö saga yö nahën nesepa loğ nğaa malakenu-yi. ¹⁰ Gağ mehöti sën ahë neving ari lo, og nedo rağ ranğah, om nğaa ti su rëğ gevonğ mebës rë. ¹¹ Gağ mehöti sën nelë ari paya lo, og nesepa loğ nğaa malakenu-yi. Nesepa loğ nğaa malakenu-yi om neketul loğ in aggata niröp, in nğaa malakenu-yi sënë neggërin mala.

¹² in Anutu kevoh ham nğaa nipaya ya rağ Kerisi arë.

¹³ Log ham alam hib, sa nekevu gägek sënë yök vu ham,

in ham rağ Mehö sën yö nedo wirek rot menedo gwëbeng agi degwa ni.

Gesa nekevu gägek sagi yök vu ham hur mağëm sën ham kwesuu Mehö Nipaya Satan ggovek ya lo ving.

¹⁴ Sa nekevu gägek yök vu ham hurmahen

in ham rağ Amamin vu yağek ni nivesa.

Log sa nekevu gägek sagi yök vu ham alam hib in ham rağ Mehö sën yö nedo vu wirek rot benedo gwëbeng agi degwa ni.

Gesa nekevu gägek sënë yök vu ham hur mağëm, in ham hur mağëm los nimin wëëk,

lob Anutu yi gägek neggëp loğ ham ayomin

behäm kwesuu Mehö Nipaya Satan ggovek ya.

Hil Su Ahëd Geving Aggata-dob-yi

¹⁵ Ham su ahëmin geving aggata-dob-yi los ngaa-dob-yi pin. Nabë mehöti ahë geving aggata-dob-yi rot, og su yoh vu bë ahë geving Ama vu yağek rë. ¹⁶ In hil arak ngaa-dob-yi pin sagi ni bë ngaa sën hil navid nevonğin lo, gengaa sën hil malad anon in lo, gengaa sën hil nehako hil rak in lo, og su yam vu hil Amad Anutu rë. Gağ yö verup rak aggata-dob-yi. ¹⁷ Rëğ mu ngaa-dob-yi los ngaa sën hil malad anon in vu dob lo pin, og rëğ mala nama na. Gağ mehöti bë sepa dok Anutu aye, og rëğ medo degwata.

Alam Sën Denelë Yesu Paya Lo Deverup

¹⁸ Naluğ lo-e! Gwëbeng og hil verup loğ buk sën dob vongin govek na lo. Wirek og ham ngo gağek bë mehö sën nevonğin bë dahun Kerisi na lo rëğ berup. Lob gwëbeng og alam ngahi nebë saga detok yam rangah ggovek ya, om hil arak ni bë buk dus rak bevonğin govek na. ¹⁹ Alam sën bë dedahun Kerisi na aga, og yik sir Kerisi-yi-alam nebë hil. Rëğ dekehe sir vër in hil, om su hil alam sir niröp rë. Gağ bë hil alam sir niröp, og rëğ demedo geving hil rot. Rëğ ma gedevuu hil ya, om hil arak ni niröp bë su hil alam sir rë. ²⁰ Rëğ mu Kerisi vonğ Anon Vabuung yök nedo ving ham, om ham pin rak gağek anon ni. ²¹ Sa su nekevu gağek sagi yök vu ham in bë mağ ham duğin gağek anon rë! Gağ sa nekevu in ham rak gağek anon ni vorot geham rak ni bë gağek anon og su nenër gağek kuungsën ti verup loğ rë. ²² Mehö re gağek kuungsën ala? Gağ yik mehö sën nelah Kerisi vun bë su yi mehö sën Anutu ggooin rak in bë geğo hil nah rë lo. Mehö saga og yik mehö sën nevonğ in bë dahun Kerisi na lo, lob neruu demi vu Nalu gevu Ama ving. ²³ Mehöti bë geruu demi vu Nalu, og su Ama yi alam yi rë. Gağ mehöti sën nenër rangah bë nevonğ ving Nalu lo, og Ama yi alam yi ving.

Anon Vabuung Netahu Hil Loğ Gağek Anon

²⁴ Gağek sën ham ngo wirek muğin lo, og ham ngo najom ahon. Nabë ham najom gağek sën ham ngo muğin lo ahon, og ham los Ama lu Nalu rëğ medo jevuh ti. ²⁵ Lob nër gağek vu hil benare vorot bë rëğ gevonğ behil medo malad-tumsën degwata los degwata. ²⁶ Sa nekevu gağek sënë yök vu ham in bë nanër alam sën vonğin degekuung in ham aga tato vu ham. ²⁷ Rëğ mu ham ko Anon Vabuung vu Kerisi ggovek ya benahën nedo ving ham. Om ham su nesero mehö ngwë in bë tatekin gağek vu ham rë, gağ Anon Vabuung yö netatekin ngaa pin vu ham. Lob Anon Vabuung yi gağek og gağek anon, gağ su gağek kuungsën rë, om ham najom gağek sën netatekin vu ham lo ahon begwa jağ Kerisi.

²⁸ Yönon, naluğ lo! Ham ngo gwa jağ yi rot, loğ mëm vu tamusën sën natok nom rangah lo, og hil bare nid wëek los kwad vesa dok buk saga, gağ hil su ağöneng in yi. ²⁹ Ham nerağ Kerisi ni bë yi mehö yohvu, om ham

jağ sënë ni geving nabë alam sën denevonğ ngaa yohvu lo, og detu Anutu nalu.

Gwëbeng Hil Atu Anutu Nalu Lo

3 Alam-e! Ham kwamin bo nabë hil Amad Anutu ahë neving hil pangsën rot, om sën nenër hil bë nalu hil lob sakağ yönon-Anutu nalu hil. Rëğ alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo, og su derak sënë degwa ni rë, in sir duğin Anutu.

² Sa mehö lo-e! Gwëbeng sënë hil atu Anutu nalu, rëğ hil duğin sën hil rëğ nid nabë lo, in Anutu su tatekin meneggëp rangah rë. Gağ hil arak ni bë tamusën, sën Yesu rëğ natok nom rangah gökin lo, og hil rëğ nid nabë yi, in hil rëğ galë anon soğek. ³ Log alam pin sën denevo kwaj in gağek sagi bë anon jağ lo, og yö deneğin sir bedenevonğin bë denatu mehönon nijvesa rot nabë sën mehö nivesa Kerisi. ⁴ Gağ alam pin sën denevonğ ngaa nipaya lo, og denekeyëh horek, in ngaa nipaya og yik ngaa sën nekeyëh Anutu yi horek. ⁵ Lob ham rak ni bë Yesu og ngaa nipaya ti su neggëp vu yi rë, gağ tok yam rangah in bë geğo hil ngaa nipaya nyëvewen vër in hil. ⁶ Mehöti sën negga rak yi lo, og su nesepa loğ ngaa nipaya rë. Gağ mehöti sën nesepa loğ ngaa nipaya yi aggata lo, og hil narağ ni bë su nelë Kerisi rë, gesu nerağ Kerisi ni rë.

⁷ Oo sa hur mahen lo! Ham gweğin ham in mehöti rëğ tetuhin ham. Mehö sën yö nevonğ ngaa yohvu lo, og yi mehö yohvu nebë sën mehö yohvu Kerisi. ⁸ Satan ko ngaa nipaya rak nyëmuğinsën bemedo nesepa loğ, om mehöti sën nesepa loğ ngaa nipaya lo, og Satan yi alam yi. Rëğ mu Anutu Nalu tok yam rangah in bë basap Satan gekevoh yi huk na. ⁹ Mehö sën tu Anutu nalu lo, og su nesepa loğ ngaa nipaya rë. Gağ Anutu vonğ beni nebë yi, om su yoh vu bë sepa dok ngaa nipaya rë, in tu Anutu nalu. ¹⁰ Nabë hil nehevonğin bë ajağ Anutu nalu lo nij, gajağ Satan nalu lo nij, og hil ajağ nij nabë sënë: Alam sën su denevonğ ngaa nivesa rë lo, og su Anutu-yi-alam sir rë. Log alam sën su ahëj neving arij lo rë lo, og su Anutu nalu sir ving rë.

Aggata Soğek Sën Hil Ahëd Geving Arid Lo Lo Nebë Sënë

¹¹ Ham ngo gağek sënë vu nyëdahis beyam bë: Hil ahëd geving hil vewen vewen. ¹² Hil su gevonğ ngaa nabë Kain. In Satan yi mehö yi, om sën sis ari mediik. Sis ari mediik degwa rak va? Degwa nebë yi mehö nesepa loğ aggata nipaya, gari nesepa loğ aggata niröp-sën-yi.

¹³ Arig lo! Nabë alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo sënë degelë ham paya, og ham su gwelëk mejanğa nemamin in ngaa saga. ¹⁴ Hil ahëd neving arid lo, om hil arak ni rak sënë bë: Hil hevuu sën hil nadiik na verok yi lo ya, gatok yam sën hil medo malad-tumsën degwata lo. Gağ mehöti sën su ahë neving ari lo rë lo, og yö nahën nedo loğ diiksën. ¹⁵ Mehöti sën nelë ari paya lo, og sënë nipaya böpata rot nebë sën sis yi mediik. Lob ham rak ni bë alam sën denesis mehönon

medenediik lo, og mala-tumsën sën gevonğ behil medo degwata los degwata lo su neggëp vu sir rë. ¹⁶ Yesu diik loğ yah hil bed in bë doğ vu hil, lob hil arak ahëvingsën anon degwa ni rak sënë. Om yik hil geving. Hil dahun hil badoğ vu arid lo nabë saga, genabë hil nadiik og yik ggovek. ¹⁷ Rëk mu nabë mehöti yi ngaa dob sënë neggëp, lob lë gari ti rak vu in ngaa ti, rëk ruu de mi vu ari sënë, gesu loğ vu yi rak yi ngaa rë, loğ nenër bë ahë neving Anutu in va?

¹⁸ Oo sa hurmahen lo, hil su ahëd geving arid lo jak vengwëngsën los avid meris mu, gağ hil ahëd geving sir yonon beğevonğ huk madoğ vu sir.

Alam Sën Denevonğ Ving Anutu Lo, Og Su Deneggö-neng İn Mala Rë

¹⁹ Nabë hil gevonğ nabë saga, og rëk tato vu hil nabë: Hil nesepa loğ gağek anon yonon, genabë hil ayod neggëp nivesa, om hil su rëk agöneng in Anutu mala rë. ²⁰ Gağ nabë hil ayod nanër hil nabë hil nehevong ngaa nipaya, og hil kwad bo nabë Anutu og böpata kesuu hil ayod menerak ngaa pin ni los degwa.

²¹ Sa mehö lo-e! Nabë hil ayod su nanër hil nabë hil nehevong ngaa nipaya rë, og hil su agöneng in Anutu mala. ²² Log ngaa sën hil neketag in vu yi lo, og nevonğ vu hil. In hil nesepa loğ yi horek behil nehevong ngaa yoh vu sën ahë neving lo.

²³ Log yi horek nebë sënë: Hil gevonğ geving Nalu arë nabë yik yi Yesu Kerisi, gehil ahëd geving hil vewen vewen nabë sën nër vu hil vorot lo. ²⁴ Nabë mehöti sepa doğ Anutu yi horek, og luho Anutu detu timu gAnutu nedo loğ yi. Lob Anon Vabuung sën Anutu vonğ vu hil lo tato vu hil behil narak ni bë Anutu nedo loğ hil ayod.

Anutu Yi Anon Vabuung Ga, Memö Lo

4 Oo sa mehö lo! Alam-gağek-kuungsën ngahisekë denedo yoh vu nyëğ vu dob. Nebë saga, om ham su gwevonğ geving mehönnon pin sën denenër bë Anon Vabuung nedo loğ sir lo. Gağ ham seggi ngaa sën nedo loğ sir lo pin mejak ni rë nabë Anon Vabuung sën neyam vu Anutu lo yonon ma ma. ² Log ham yoh vu bë jak ni nabë Anutu yi Anon Vabuung nedo loğ mehöti og rëk nabë sënë: Alam pin sën denanër nabë Yesu Kerisi tu mehönnon rak meyam dob lo og Anutu yi Anon Vabuung nedo loğ sir. ³ Gağ alam pin sën su denenër nebë agi rë lo, og ngaa sën nedo loğ sir lo su yam vu Anutu rë. Gağ yam vu mehö sën vonğin bë dahun Kerisi na, beham ngo bengö wirek bë rëk nam lo. Lob gwëbeng yam ggovek ya benedo dob.

⁴ Oo sa hurmahen lo! Anutu yi ngaa ham, lob ham dahun alam-gağek-kuungsën lo ggovek ya. In Anon Vabuung sën nedo loğ ham aga kesuu Memö Nipaya sën nedo loğ alam vu dob agi. ⁵ Alam-gağek-kuungsën sën aga, og denesepa loğ aggata-dob-yi. Lob hir gağek pin og yik denenër ngaa-dob-yi mu, lob alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo denebë nengaj vu ayej.

⁶ Gağ hilek Anutu yi ngaa hil. Om mehöti sën nerak

Anutu ni lo, og nebë nenga vu hil gağek. Gağ mehöti sën su Anutu yi mehö yi rë lo, og su nebë nenga vu hil ayed rë. Yik hil ngo rëk ajağ Anon Vabuung gağek-anon-yi ni, gajağ memö gağek-kuungsën-yi ni jak ngaa nabë sënë.

Ahëvingsën Degwa Soğek Anutu

⁷ Oo sa mehö lo! Hil pasang ahëd geving hil vewen vewen. In sën hil ahëd geving alam lo, og degwa vu Anutu. Om mehö sën nesepa loğ aggata-ahëvingsën-yi lo, og Anutu nalu yi benerak Anutu ni yonon. ⁸ Gağ mehö sën su ahë neving ari lo rë lo, og yi duğin Anutu, in ahëvingsën degwasekë Anutu. ⁹ Anutu yik nalu perurek timu nedo, lob vonğ luğ yam dob in bë doğ vu hil behil medo malad-tumsën jak yi. Lob sënë tato vu hil bë Anutu ahë neving hil. ¹⁰ Ahëvingsën degwa nebë sënë: Anutu su ahë neving hil in hil ahëd neving yi muğin rë. Gağ yö ahë neving hil muğin bevong Nalu luğ yam dob in bë natu seriveng doğ nah hil bed, bekevoh hil ngaa nipaya na.

¹¹ Oo sa mehö lo! Ngaa sënë tato vu hil bë Anutu ahë neving hil pangsën rot, om yik hil gevonğ nabë saga behil ngo ahëd geving hil vewen vewen. ¹² Mehöti su mala rak Anutu rë. Rëk mu nabë hil ahëd geving hil vewen vewen, og Anutu rëk medo doğ hil ayod, lob mëm hil rëk ahëd geving hil niröp rot nabë sën Anutu ahë neving hil lo. ¹³ Vo yö yi Anon Vabuung vu hil, lob hil narak ni rak sënë bë hil los Anutu atu timu, genedo loğ hil ayod. ¹⁴ He halë rak malamin bë Ama vonğ Nalu luğ yam dob in bë geğo alam vu dob nah vu yi, om sën he nanër gağek sënë rangah. ¹⁵ Nabë mehöti nanër rangah nabë Yesu sënëk Anutu Nalu, og Anutu nedo loğ mehö saga, geluho mehö saga detu timu.

¹⁶ Lob hil arak ni benehevong ving bë Anutu ahë neving hil. Ahëvingsën degwasekë Anutu, log mehöti sën nesepa loğ aggata-ahëvingsën-yi lo, og luho Anutu detu timu gAnutu nedo loğ ayo. ¹⁷ Nabë hil medo dob sënë beğevonğ ngaa nabë Kerisi, og hil arak ni bë hil nesepa loğ aggata-ahëvingsën-yi niröp rot. Om hil su rëk agöneng in buk böpata sën nyëvewen-yi lo rë. ¹⁸ Nabë hil ahëd geving yonon, og hil su rëk agöneng rë. Yonon, nabë hil sepa doğ aggata-ahëvingsën-yi niröp rot, og saga rëk juuk ggönengsën na. Ggönengsën degwa nebë mehönnon kwaj nevo bë rëk denatök jak hir ngaa nipaya nyëvewen. Om nabë mehöti nahën neggöneng, og hil narak ni bë su nesepa loğ aggata-ahëvingsën-yi niröp rot rë. ¹⁹ Ahëvingsën neggëp vu hil in degwa rak sën Anutu yö ahë ving hil muğin lo. ²⁰ Nabë mehöti nanër nabë ahë neving Anutu, loğ hil halë bë nelë ari paya, og mehö saga yö kuung rak. In lë ari rak mala rëk su ahë neving yi rë, om su yoh vu bë rëk ahë geving Anutu sën su lë rak mala rë lo. ²¹ In hil hağo horek sënë vu Kerisi bë: Mehöti sën ahë neving Anutu lo, og yik ahë geving ari lo geving nabë saga.

Alam Sën Denevong Ving Lo, Og Denedahun Ngaa-dob-yi Ya

5 Alam sën denevong ving Yesu bë yi mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geḵo hil nah lo, og alam saga detu Anutu nalu. Log alam sën ahëj neving Anutu lo, og ahëj neving nalu lo pin ving. ² Om nabë hil ahëd geving Anutu besepa doḵ yi horek, og saga tato vu hil bë hil ahëd neving Anutu nalu lo ving. ³ Bë hil ahëd neving Anutu, og hil rëḵ sepa doḵ yi horek, lob yi horek su rëḵ maggin vu hil rë. ⁴ In alam pin sën denetu Anutu nalu lo, og denevuu ngaa-dob-yi ya. Log sën yik hil ayod neya timu vu Kerisi lo og vonḡ behil hevuu ngaa-dob-yi ya gehil nare nidwëëk. ⁵ Mehö nebë tena nevuu aggata-dob-yi ya genare niwëëk-a? Gaḵ yik mehö sën nevonḡ ving Yesu bë Anutu Nalu lo.

Anutu Nër Nalu Yi Ġaḡek Rangah

⁶ Yik Yesu Kerisi sënë sën yam los bël-ripeksën-yi lo, geyam in bë keseh köḵ jaḵ kelepeḵo*. Su bël mu tateḵin yi rangah rë, gaḵ bël los köḵ detateḵin yi rangah loḵ ti. Lob Anon Vabuung tateḵin ġaḡek raḵ Kerisi ving, in Anon Vabuung og mehö ġaḡek-anon-yi. ⁷ Sir löö sënë denetateḵin yi rangah: ⁸ Anon Vabuung, gebël, gekök, lob yik lööhoho denenër ġaḡek neggëp ti. ⁹ Hil nehanḡo ġaḡek sën mehönnon denenër vu hil lo benehevong ving, rëḵ mu ġaḡek sën Anutu nenër lo kesuu ġaḡek sën mehönnon denenër agi. Lob ġaḡek sën Anutu nër agi, og yik ġaḡek sën netateḵin Nalu rangah lo. ¹⁰ Mehöti sën ayo neya timu vu Anutu Nalu lo, og raḵ ni loḵ ayo bë ġaḡek sën Anutu nër agi og yonon. Gaḵ mehöti sën su ayo neya timu vu Anutu rë lo, og sagaḵ nenër bë Anutu mehö ġaḡek-kuungsën. In su nevonḡ ving Anutu Nalu yi ġaḡek anon sën Anutu yö tateḵin rangah lo rë. ¹¹ Ġaḡek anon sën Anutu nër agi nebë: Anutu vo mala-tumsën degwata los degwata vu hil, degwa raḵ Nalu. ¹² Mehöti sën yö negga raḵ Anutu Nalu rot lo, og mala-tumsën neggëp vu yi.

Gaḵ mehöti sën nedo ading in Anutu Nalu lo, og mala-tumsën sënë su neggëp vu yi rë.

Hil Ajaḵ Ni Nabë Hil Rëḵ Medo Malad-tumsën Degwata

¹³ Sa ḵevu ġaḡek sënë yök vu ham, in bë ham sën ham nevonḡ ving Anutu Nalu arë lo jaḵ ni borot nabë ham ḵo mala-tumsën degwata los degwata yök vu ham ggovek ya. ¹⁴ Bë hil ḵetaḡ ngaa ti vu Anutu, og hil su agöneng in yi, in hil naraḵ ni vorot bë: Nabë hil ḵetaḡ noh vu sën kwa nevo lo, og rëḵ gebë nenga vu hil. ¹⁵ Yönon, hil araḵ ni vorot bë nebë nenga vu hil in ngaa pin sën hil neḵetaḡ vu yi in lo, om hil ajaḵ sënë ni geving nabë vonḡ ngaa sën hil ḵetaḡ in vu yi lo vu hil ggovek ya. ¹⁶ Bë mehöti lë gari vonḡ ngaa nipaya ti, rëḵ mu ngaa nipaya sënë su yoh vu bë gevonḡ bari sënë na mala nama doḵ Nyëḡ Nipaya rë, og najom jaḵ vu Anutu in yi, lob Anutu rëḵ gevonḡ bemedo mala-tumsën. Yik senër alam sën denevong ngaa nipaya sën su yoh vu bë gevonḡ bemalaj nama doḵ Nyëḡ Nipaya rë lo. Gaḵ ngaa nipaya sën rëḵ gevonḡ beme-hönnon malaj nama doḵ Nyëḡ Nipaya lo, og sa su nër raḵ saga bë ham kwetaḡ in rë. ¹⁷ Ngaa pin sën su neyoh vu rë lo, og sagaḵ ngaa nipaya pin. Rëḵ ngaa nipaya vahi og su nevonḡ bemehönnon malaj nema verök yi loḵ Nyëḡ Nipaya rë. ¹⁸ Hil araḵ ni bë alam pin sën detu Anutu nalu lo, og su denesepa loḵ ngaa nipaya rë. Gaḵ Anutu Nalu nemalain sir nivesa, om Satan su yoh vu bë gebë nema jaḵ sir rë. ¹⁹ Hil naraḵ ni bë hil atu Anutu nalu lo, gaḵ Satan tu mehönnon sën denesepa loḵ aggata-dob-yi lo pin alaj. ²⁰ Hil araḵ ni bë Anutu Nalu yam ggovek ya, lob tateḵin hil kwad in bë hil ajaḵ Anutu soḡek ni rot. Lob hil los Anutu soḡek atu timu, in hil los Nalu Yesu Kerisi atu timu ggovek ya. In Nalu og yik yi Anutu soḡek, bemala-tumsën degwa neggëp degwata los degwata vu yi.

²¹ Oo sa hurmahen lo! Ham gwëḡin ham vu anutu-kuungsën.

2 JON

1 Kerisi-yi-alam hir ggev ti sa, besa nekevu kapiya sënë yök vu hong avëh † sën Anutu ggooin hong raq tu yö yi nгаа lo. Sa kevu vu ham los nalum lo. Sahëg neving ham yönon rot, lob su sengö ti rë, gaq alam pin sën deneraq gagek anon ni lo ahëj neving ham ving. **2** Sa ahëg neving ham in gagek anon neg-gëp vu hil, lob yö rëk gëp geving hil degwata los degwata. **3** Hil nesepa loq gagek anon bahëd neving hil. Om hil Amad Anutu luho Yesu Kerisi sën Ama Nalu lo desemu hil los kwaj gevongin hil bedegevonq behil ayod gëp revuh.

Hil Sepa Doq Aggata Sën Hil Ahëd Geving Hil

4 Sa kwaq vesa rot in sa hanqo gagek bë nalum lo vahi denesepa loq gagek anon yoh vu sën hil Amad Anutu nër bë hil sepa doq lo.

5 Oo avëh-e! Sa su nekevu kapiya sënë yök vu hong in bë gevonq horek mewis ti vu hong rë. Gaq yik sa nekevu horek sën hil haqo vu nyëdahis bë hil ahëd geving hil vewen vewen lo. **6** Aggata ahëvingsën-yi nebë sënë: Hil sepa doq Anutu yi horek. Lob ham nqo horek sënë nyëmuqinsën bë ham pasang sepa doq bahëmin geving ham.

Hil Nqo Pasang Sepa Doq Kerisi Yi Gagek Niwëek

7 Alam tetuhinsën ngahisekë detah sir in hil beyah denesepa loq aggata-dob-yi. Alam sënë su denevonq

† Jon nër bë kevu gagek vu avëh ti, rëk alam ngahi kwaj nevo bë maq kevu vu Kerisi-yi-alam yu ti loq begganq-bu ti, rëk peggirin gagek raq yah avëh, gesir ti ti sën denedo loq yu ti agi nebë nalu lo

ving bë Yesu Kerisi tu mehönon raq yönon rë, om sir og sir alam gagek tetuhinsën ata, gesir alam sën denevongin bë dedahun Kerisi na lo. **8** Ham gwegin ham nivesa in ham rëk gwevu nгаа pin sën ham vonq huk in ggovek ya lo na. Gaq mëm ham nqo medo niwëek in ham natök vu nyëvewen nivesa doq nah. **9** Bë mehöti su sepa doq Kerisi yi gagek niwëek rë, gepesöng loq ya gagek ngwë, og Anutu su nedo ving yi rë. Gaq mehöti bë najom Kerisi yi gagek ahon niwëek, og Ama lu Nalu denedo ving yi. **10** Nabë mehöti nök berup vu ham, rëk su qo gagek anon nebë sënë rë, og ham su gweqo yi doq na ham begganq, geham su bengwëng vu yi. **11** Gaq mehöti bë bengwëng vu yi, og neloq vu yi in yi huk nipaya saga.

Gagek Hus

12 Sa kwaq nevo gagek ngahisekë bë sa kevu vu ham, rëk ma gesa kwaq nevo bë su yoh vu bë sa kevu jak bël veriik doq kapiya rë. Gaq sa kwaq nevo bë mëm senök galë ham behil medo bengwëng doq ti, og mëm hil rëk kwad vesa rot. **13** Anutu ggooin arim sënë †† raq tu yö yi nгаа, log arim sënë nalu lo kwaj nevo hong medenenër.

†† Jon nër ari sënë, og maq peggirin gagek raq Kerisi-yi-alam yu ngwë sën losho yi Jon denedo lo, log nalu lo og nenër raq yi ving sir

3 JON

1 Kerisi-yi-alam hir ggev ti sa, besa nekevu kapiya sënë yök vu hong Gayus. Sa nehalë hong bë sarig sogek hong, in sahëg neving hong yönon rot.

² Oo sa mehö sogek! Sa bë ngaa pin sën genevong lo anon jak nivesa, gesa bë gemedo nivesa geving. Seraq ni bë kenum nedo nivesa. ³ Hil arid lo la deverup vu sa bedenër bë genesepa loq gagek anon, lob sa kwaq vesa rot. Yönon rot, seraq ni bë vare geneya los gagek anon. ⁴ Sa nehanqo bë sa hurmahen lo saga denesepa loq gagek anon, og sa kwaq vesa rot. Lob sa su kwaq vesa in ngaa ngwë kesuu sën sa kwaq vesa in sir agi rë.

Gayus Nevong Huk Nivesa

⁵ Oo sa mehö-e! Sën genelok vu hil arid lo lo, og saga genevong nivesa. Yönon, genegin Kerisi-yi-alam sën deneyam vu nyëg vahi lo ving, om saraq genevong nivesa rot. ⁶ Hil arid lo sënë denare Kerisi-yi-alam pin malaj medenër hong rangah bë ahëm neving sir. Om ngo gemedo gwevong nabë saga vu sir sën denah medenom lo, megedok vu sir in ngaa-aggata-yi noh vu sën Anutu ahë neving lo, og saraq nivesa. ⁷ Alam nebë sënë deneya huk sënë in bë degeko Yesu arë jak, lob su deneko monë lu ngaa vu alam dahis rë. ⁸ Om hil adok vu alam nebë sënë megegin sir nivesa, in hil los sir nehebë loq ti in huk gagek-anon-yi.

Diotrepes Nevong Paya

⁹ Sa kevu gagek ti yök vu Kerisi-yi-alam saga wirek, rëk Diotrepes nevonjin bë natu alaj, lob su bë nenga

vu he gagek rë. ¹⁰ Om nabë senök vu ham, og mëm sëk nanër yi ngaa sën nevonq lo rangah vu ham. Netanë gagek kuungsën nipaya paya raq he. Lob su nevonq sënë mu rë, gak nevonq nebë sënë gesu neko hil arid sën Kerisi-yi-alam lo deneya ben menejin sir ving rë. Lob neggerin Kerisi-yi-alam vahi ving, bë su degeko sir vahi sën deneyök vatëveq aga dok na hir beggang, genetii sir ya in dub.

Demetrius Nevong Nivesa

¹¹ Oo sa mehö-e! Su gesepa dok ngaa nipaya nabë saga. Gak gesepa dok ngaa nivesa. Mehöti sën gevong ngaa nivesa lo, og Anutu yi mehö yi. Gak mehö sën nevonq ngaa nipaya lo, og mehö saga su raq Anutu ni rë. ¹² Demetrius og alam pin deneko arë raq, lob Anutu yi gagek anon vong barë böp raq ving. Gehe nehaqo arë raq ving, log geraq ni bë he nanër gagek og he nanër yönon.

Gagek Hus

¹³ Sa bë kevu gagek ngahisekë vu hong, rëk mu sa kwaq nevo bë su yoh vu bë sa kevu jak bël veriik dok kapiya rë. ¹⁴ Gak sa hevongin bë senök pevis balu mëm medo dok ti bebengwëng. Ayom gëp revuh. Hil alam kwaj nevo hong medenenër.

Log gënanër sayeg vu sa mehö lo nabë sa kwaq nevo sir menanër.

YUT

1 Sa Yut, sën Yesu Kerisi yi hur sa, geYakobus ari sa. Lom sa kevu kapiya sënë yök vu ham sën hil Amad Anutu ggooin ham raķ bahë neving ham benegin ham nivesa in Yesu Kerisi yi alam ham lo. ² Sa bē Anutu kwa paya in ham rot megevonġ beham ayomin ġep revuh, bahë geving ham pangšën.

Yut Nër Ġaġek Raķ Alam Sën Bē Dekevoh Bengö Nivesa Na Lo

³ Sa mehö lo-e, sahëġ neving ham, om sa bē kevu kapiya ti nöķ vu ham menanër ġaġek la jaķ sën Anutu neķo hil pin loķ ti yom vu yi lo. Rëķ ma gesa halë bē huk negġep vu sa bē sa kevu ġaġek ngwë vu ham nabë: Anutu-yi-alam hil, behil haķo Bengö Nivesa vorot. Rëķ alam vahi bē dedahun na, om sën sa bē nanër vu ham nabë ham nimin wëëķ, beham gwedu sir nah, in ġaġek pin sën hil nehevong ving agi bare niwëëķ. ⁴ In alam vahi devun sir medeloķ yam ving ham geham su neraķ nij rë. In Anutu-yi-alam dekevu ġaġek raķ sir wirek menegġep vorot bē alam nebë sënë rëķ deberup, beham lë ggoveķ ya. Log ġaġek sagi nër bē rëķ degeķo nyëvewen berëķ malaj nama. In nij nelëlin Anutu medenepekwe yi ġaġek semusën sën nevo vu hil nyëmasën lo, medenenër nebë hil ayoh vu bē ġevong bagġeb jeggin jeggin, geġaġek rëķ nama. Log deneruu demij vu hil alad perureķ timu sën hil Mehöböp Yesu Kerisi lo.

⁵ Wirek Mehöböp ķo alam Israel vër in dob Ejep gedenevom, loķ nahub rë lob sis alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo bedediķ. Sagi ham raķ ni, rëķ sa bē bër ham kwamin göķin.

⁶ Log sa bē bër ham kwamin jaķ angër lo geving rë. Wirek og denedo nivesa loķ hir huk muġinsën, rëķ ma gedevuu hir nyëġ ya gedevongin bē degeķo sir jaķ. Lob Anutu duu sir raķ sëng sën ġep degwata los degwata lo, betunġ sir loķ ya denedo malaķenu nipaya medeneġin Anutu yi buk böpata sën seggi alam pin hir ġaġek lo.

⁷ Log wirek og alam Sodom los Gomora, galam begganġ böp vahi sën denedo dus vu sir lo, og yiķ denevonġ nġaa nipaya nebë saga ving. Malaj nesepa bagġeb gedenevonġ nġaa nipaya nimumsën-yi ving maluh los avëh vahi jeggin jeggin. Nebë sënë lob Anutu vo nyëvewen vu sir bedenedo loķ nengwah sën su neķul ya rë lo degwata los degwata. Lob nġaa sënë tato vu hil in bē hil aġöneng in gehil su tamuin sir.

⁸ Rëķ mu alam vahi sën senër gwëbeng bē devun sir loķ ham vuheng lo, og yiķ denevonġ nebë sënë ving.

Vong bē denegġep medenepesep, om sën yö denetuhin sir bē Anutu su rëķ bo doķ nah nyëvewen vu sir rë, lom denevonġ rii raķ navij raķ nġaa sën su yoh vu rë lo. Log su denebë nengaj vu hil Mehöböp yi ġaġek rë, log denenër ġaġek pelësën raķ angër sën niwëëķ los arëj böp lo ving. ⁹ Rëķ sagaķ su yoh vu rë. In wirek og angër yuseķë Mikael luho Satan denenër sir bedeggök sir in Moses navi bē ngwë tena geķo. Rëķ mu Mikael su ķo yi raķ nebë sënë menër ġaġek pelësën raķ Satan rë, gaķ yiķ dahun yi menër bē, “Mehöböp yö rëķ bo ġaġek jaķ hong!” ¹⁰ Rëķ mu alam vahi sën senër lo, og denenër ġaġek nipaya raķ nġaa pin sën su deneraķ degwa ni rë lo. Gaķ nġaa sën denevonġ lo, og denesepa loķ nġaa sën navij nevonġin lo nebë sën bööķ los anöo denevonġ lo, lob nġaa sënë rëķ basap sir bemalaj nama. ¹¹ Om ġep in sir, in denesepa loķ Kain vaha, log yiķ deneseröġ pevis in bē degevonġ nġaa nipaya nabë sën Balaam nevonġ wirek bemala anon in kupeķ lo. Log denevonġ nġaa sevöķ sevöķ vu Anutu nebë sën wirek Kora nevonġ lo, om rëķ malaj nama yönon rot.

¹² Log sën ham nedo revuh ti menevonġ nos böp ahëvingsën-yi lo, og alam sagi deneluķ yök ving besir nebë saap sën negġep vunsën loķ loo ayo beneveröp yaġ lo. In malaj anon in nos mu medeneyam, besir nebë anöo bekwaj nevo sir mu. Alam sagi og sir nebë beggob sën sang neķo sir beneķo loķ loķ lo, rëķ mu hob su loķ nedo meneto rë gema. Gesir nebë apereķ maluh sën su denesis anoj loķ hir buk rë lo. Apereķ nebë sënë og vong bē dediik beron luu, in ngwë sën su denesis anoj rë lo, log ngwë sën hil navuv sir ya los degwaj lo. ¹³ Log sir nebë loo. Denevonġ nġaa nimumsën bekebu raķ sir nebë loo nyë ķos sën nesis böpata beberup negġerin loo rot lo. Gesir nebë betuheng sën detöķ vu yaġek meto malaj nema gesu denejeh raķ hil rë lo. Om alam nijpaya saga na demedo nyëġ malaķenu degwata los degwata nabë saga.

Alam Nebë Sënë Rëķ Degeķo Nġaa Nipaya Nyëvewen

¹⁴ In Enoķ sën yi degwa vu Adam beberup yi netu nemadvahi-bevideķ-luu lo tu mehö-nenër-ġaġek-rangahsën nyëdahis menër ġaġek raķ alam sagi bē, “Ham gwengö rë! Mehöböp lošo yi alam vabuung mehömehö rëķ denam ¹⁵ in degengö mehönon pin hir ġaġek bemëm bo nyëvewen gelek alam nij paya doķ nah nġaa nipaya pin sën denevonġ lo, gevu alam sën nij nelëlin yi lo. Log rëķ bo nyëvewen doķ nah hir ġaġek pelësën sën denenër raķ yi lo geving.” ¹⁶ In alam

sagi og denenër gägek yah nenga raḵ alam, log ahēj nipaya in nḡaa pin sēn netōḵ vu sir lo. Log denesepa loḵ nḡaa pin sēn malaj anon in lo. Log denevonḡ taveḵ beyō denevengwēḡ jeggīn jeggīn medeneḵo sir raḵ bē sir alam bōp. Log denevonḡ gägek jeji jeji vu mehō ngwē in bē dedoḵ vu sir jaḵ nḡaa vahi.

Ham Nḡo Gwevonḡ Geving Bemedo

¹⁷ Rēḵ mu sa mehō lo-e. Ham nḡo kwamin bo hil Mehōbōp Yesu Kerisi yi sinarē lo hir gägek sēn denenēr wirek lo rē. ¹⁸ Denenēr bē, “Doḵ sēn nabē Buk-tamusēn dus jaḵ lo, og mehō la rēḵ deberup mede-nanōp jaḵ alam sēn denesepa loḵ Anutu lo. Alam sagi rēḵ desepa doḵ nḡaa nipaya pin sēn malaj anon in lo mu.” ¹⁹ Alam sagi rēḵ deḵ nḡaa-dob-yi ni mu, gAnon Vabuung su rēḵ medo geving sir rē, lob degevonḡ in nabē begō berup beKerisi-yi-alam debasuh sir. ²⁰ Rēḵ mu ham sēn sa mehō ham lo, ham nevonḡ ving Anutu yi gägek vabuung vorot. Om ham najom ahon bek-wamin bo jaḵ buk in ham nimin wēēk jaḵ. Log Anon Vabuung tateḵin ham kwamin beham medo najom jaḵ los niwēēk. ²¹ Ham su gwetah ham in Anutu sēn ahē neving ham lo. Geham gweḡin hil Mehōbōp Yesu

Kerisi in kwa vonḡin ham, om rēḵ gevonḡ beham medo malamin-tumsēn degwata los degwata. ²² Log nabē alam nij paya saga hir gägek gevonḡ balam vahi kwaj na luu luu, og ham tateḵin gägek anon vu sir. ²³ Log vonḡ bē alam vahi denedo loḵ nengwah, om ham gwetah sir vēr pevis. Log alam vahi og ham doḵ vu sir. Rēḵ mu ham gweḡin ham nivesa begōneng in hir nḡaa nipaya bemedo ading in. In rēḵ jikin ham geving, in saga nebē tob ningōhek.

Hil Ahēd Nivesa Vu Anutu

²⁴ Anutu yoh vu bē geḡin ham nivesa beham su rēḵ bēs rē, gaḵ yoh vu bē geḵo ham nah medo geving yi sēn mehō niwēēk los ḡayeheng lo. Yō yoh vu bē rēḵ gevonḡ bengāa nipaya su gēp vu ham rē, gaḵ ham rēḵ medo geving yi los ahēmin nivesa rot. ²⁵ Anutu yīḵ pe-rurek timu sēn lo neḵo hil yom vu yi raḵ nḡaa sēn hil Mehōbōp Yesu Kerisi vonḡ lo, om hil ḡaḵo arē jaḵ na vavunē rot menanēr nabē yi Mehō niwēēk los ḡayeheng, getu nḡaa pin ala. Yō nedo nebē sēnē wirek, gegwēbeng, gerēḵ medo vu Buk-tamusēn geving, degwata los degwata. Yōnon.

NEBĚ PESEPSĚN

1 Wirek ġaġek sĕnĕ yĕ negġĕp vunsĕn, loġ mĕm Anutu tato yam rangah vu Yesu in bĕ tato vu yi hur lo nabĕ: Ngaa nabĕ sĕnĕ vongin anon jaġ pevis. Lob vong yi angĕr yam vu sa Jon sĕn yi hur sa, benĕr ġaġek vu sa. ² Lob sa Jon, sa halĕ ngaa pin sĕnĕ bekevu, lob senĕr rangah bĕ Anutu yi ġaġek los ġaġek sĕn Yesu Kerisi nĕr rangah lo yĕnon. ³ Ġaġek sĕnĕ ne-tateġin ngaa pin sĕn rĕġ anon jaġ vu tamusĕn lo. Om nabĕ mehĕti natevin og rĕġ kwa vesa. Log alam sĕn degenġo lo, nabĕ degebĕ nengaj vu medesepa doġ, og rĕġ kwaj vesa geving in buk dus raġ.

Jon Kevu Ġaġek Ya Vu Kerisi-yi-alam Yu Nemadvahi-bevidek-luu

⁴ Sa Jon kevu ġaġek sĕnĕ yĕk vu Kerisi-yi-alam ham yu nemadvahi-bevidek-luu sĕn ham nedo ggĕp distrik Asia* aga. Anutu sĕn nedo gwĕbeng, geyĕ nedo vu nyĕdahis, geyĕ rĕġ nam vu tamusĕn lo, losho yi ngaa hur nivesa nemadvahi-bevidek-luu sĕn denare dus vu sĕa-los-arĕ lo, degevonġ semusemu los degevonġ beham ayomin ġĕp revuh. ⁵ Log Yesu Kerisi mehĕ sĕn nenĕr Anutu yi ġaġek rangah nirĕp lo gevonġ semusemu los gevonġ beham ayomin ġĕp revuh nabĕ saga geving. Yiġ yi sĕnĕ sĕn kedi raġ muġin vu bedub tu hil arid aġuu lo. Lob tu mehĕ-los-bengĕ bĕpata benĕġin alam-los-bengĕj pin vu dob sĕnĕ. Yĕ ahĕ neving hil, lob ripek hil ngaa nipaya pin ya raġ niġĕk. ⁶ Vong behil atu Ama Anutu yi alam los yi alam sĕn nehaġo seriveng lo, in bĕ hil ġevonġ huk vu yi. Om hil ġaġo arĕ jaġ na vavunĕ rot, geniweĕk ġĕp vu yi degwata los degwata. Yĕnon.

⁷ Ham gwenġo rĕ! Rĕġ nam los beggob, lob mehĕnon pin mĕm yĕ rĕġ degelĕ jaġ malaj. Alam sĕn degelu yi raġ kele los detul brĕm ya yi lo, og rĕġ degelĕ yi geving. Lob mehĕnon pin vu dob rĕġ deketul newaj gedengu rot in yi.

Ēĕ-ĕ, sĕnĕ rĕġ anon jaġ yĕnon rot.

⁸ In Mehĕbĕp Anutu nĕr bĕ, "Yiġ sengĕ hevong bengaa pin anon raġ vu muġinsĕn, log sĕġ semu ngaa pin benivesa jaġ vu tamusĕn." Yiġ yi sĕnĕ sĕn yĕ nedo vu gwĕbeng, geyĕ nedo vu nyĕdahis, gerĕġ nam vu tamusĕn lo. Nĕr nebĕ sĕnĕ, in niweĕk pin negġĕp vu yi.

Jon Lĕ Yesu Raġ Mala

⁹ Sa Jon sĕn ham arimin sa, in Yesu yi alam sa ving ham lo. Sa nehaġo maggin ving ham, lob setu Anutu yi

alam ving ham. Lob hil pin nare niweĕk loġ ti beneġerĕ maggin. Senĕr Anutu yi ġaġek rangah, log senĕr Yesu yi Bengĕ Nivesa rangah ving. Senĕr nebĕ sĕnĕ, lob deruuk sa bedevonġ beseyam nado kedu loo vuheng sĕn Patmos agi. ¹⁰ Lob loġ Mehĕbĕp yi buk sĕn Soda lo, lob Anon Vabuung yam ggĕrin sa rot. Lob sa hanġo mehĕti aye yam niweĕk ggĕp sa demiġ nebĕ sĕn avuuk ti, ¹¹ benĕr bĕ, "Ngaa pin sĕn ġelĕ agi, og ġekwevu doġ na ġapiya begwevonġ na vu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu. Gwevonġ na vu Epesus, gena vu Smurna ga, na vu Pergamum ga, na vu Tuatira ga, na vu Sardis ga, na vu Piladelpia ga, na vu Laodisea."

¹² Lob sehĕrin yah in bĕ ġalĕ mehĕ sĕn nenĕr ġaġek vu sa agi, loġ tum sa halĕ ram sĕn desemu raġ goor lo nemadvahi-bevidek-luu medo netum. ¹³ Lob sa halĕ mehĕti nare loġ ram saga vuheng atov. Ni nebĕ Mehĕnon Nalu, gerĕp tob adingseġĕ begġĕrin vaha, log vaġu ġabi goor loġ newa. ¹⁴ Log yu og yu viis yĕ ni veroo rot nebĕ ahĕk niiviis, genebĕ beggob veroo, log mala ġahis netum nebĕ nengwah leleġsĕn. ¹⁵ Log vaha nepelibin nebĕ braas, lob malanġeri beniġapiik rot. Log sa hanġo aye nebĕ lubek bĕpata dedun. ¹⁶ Nejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu loġ nema vesa. Gĕpaĕp-yu-anil nevu vahi vahi ti, benevu rot bevare nesoo loġ avi. Log mala netum nebĕ sĕn hes netum niweĕk rot lo.

¹⁷ Sa halĕ yi, lob sediiġ besevĕs beheto nahĕp loġ vaha nebĕ sĕn helġĕng ti. Loġ bĕ nema vesa raġ sa genĕr bĕ, "Su ġĕġonĕng! Sa mehĕ muġinsĕn los mehĕ tamusĕn yĕnon rot. ¹⁸ Sa nado malaġ-tumsĕn. Wirek sediiġ, rĕġ gwelĕ! Gwĕbeng sa nado malaġ-tumsĕn degwata los degwata. Lob kii diiġsĕn-yi los Nyĕġ-Nipaya-yi negġĕp vu sa besetu ala meneheġin. ¹⁹ Om kwevu ngaa pin sĕn ġelĕ ggovek lo, los ngaa sĕn ġenelĕ gwĕbeng agi, genġaa sĕn vongin berup agi geving. ²⁰ Ġelĕ betuheng nemadvahi-bevidek-luu sĕn nedo loġ sa nemaġ vesa lo, los ġelĕ ram goor nemadvahi-bevidek-luu sagi, og sĕnĕġ tahutahu mu bedegwa nebĕ sĕnĕ: Betuheng nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ tahu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu hir angĕr. Log ram nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ, og yiġ tahu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu."

Yesu Nĕr Ġaġek Raġ Kerisi-yi-alam Vu Epesus

2 "Log kwevu ġaġek na vu Kerisi-yi-alam sĕn dene-do Epesus agu hir angĕr nabĕ: Mehĕ sĕn nejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu loġ nema vesa, gevare neyoh ram goor nemad-

vahi-bevidek-luu vuheng atov agi lo, vonǵ ǵaǵek sēnē yōk vu hongǵ bē: ² Seraǵ aggata pin sēn ġene-sepa loǵ lo ni. Geseraǵ hongǵ huk niwēek sēn ġenevonǵ vu sa lo ni. Geseraǵ ni bē nim wēek bekw-erē vanē los kwam vesa, genim nelēlin alam nij paya. Log alam vahi denēr vu hongǵ bē, 'He alam sinarē ving', rēǵ mu sir sagaǵ su sinarē yōnon rē. Rēǵ ngo ġeseggi hir ǵaǵek beǵetōǵ raǵ hir nǵaa sēn denevonǵ lo degwa bē sir alam tetuhinsēn mu. ³ Alam denelē bē ġenesepa loǵ sa arēǵ, lob denevonǵ paya vu hongǵ. Rēǵ mu ngo ġenare ni-wēek beǵenekwerē maggin gesu nim tebō neraǵ rē. Besēnēǵ seraǵ ni. ⁴ Rēǵ mu sa ǵaǵek ti neggēp raǵ hongǵ nebē: Wirek sēn nahēn ġenevonǵ ving mewis lo, og ahēm neving sa panǵsēn, ǵaǵ gwēbeng og ma! ⁵ Wirek og ġenevonǵ nǵaa nivesa, rēǵ ġevuu aggata saga ya ġeǵeya ġevēs. Om kwam bo nah agata sēn ġenevonǵ wirek lo beǵegwērin hongǵ, log gwēvonǵ nǵaa nabē sēn ġevonǵ muǵinsēn lo. Ǵaǵ nabē su ġegwērin hongǵ rē genama, og sēǵ natōǵ nōk vu hongǵ besebo hongǵ ram vēr. ⁶ Rēǵ mu huk nivesa ti sēnē nahēn neggēp vu hongǵ: Genelē Nikolas yi alam hir nǵaa nipaya sēn denesepa loǵ lo paya. Lob yiǵ sa nehalē hir aggata saga paya ving nebē saga.

⁷ Nebē saga, om nabē mehōti nenga neggēp, og ġenǵo ǵaǵek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam lo megero! Mehōti sēn kesuu nǵaa maggin los nǵaa nipaya pin lo, og sēǵ ngoǵekin yi bega kele sēn ġevonǵ behil medo malad-tumsēn lo anon. Kele sēn nare loǵ Anutu yi huk anon lo."

Yesu Nēr Ǵaǵek Raǵ Kerisi-yi-alam Vu Smurna

⁸"Log kwevu ǵaǵek na vu Kerisi-yi-alam vu Smurna hir angēr nabē:

Mehō muǵinsēn los mehō tamusēn sēn diiǵ wirek rēǵ gwēbeng nedo mala-tumsēn ggōkin lo vonǵ ǵaǵek sēnē yōk vu hongǵ bē: ⁹ Seraǵ maggin los ni-vanē sēn netōǵ vu hongǵ lo ni, beseraǵ ni ving bē devasap hōm nǵaa-dob-yi rot ġeǵenedo paya yōnon. Rēǵ mu hongǵ nǵaa-yaǵek-yi nǵahiseǵē neggēp! Log seraǵ ǵaǵek sēn alam la denenēr pelē raǵ hongǵ lo ni. Alam sēnē denenēr sir bē sir degwa vu Yuda. Rēǵ mu su degwaj vu Yuda yōnon rē, ǵaǵ Satan yō yi alam sir. ¹⁰ Nahub teka rē, loǵ ham rēǵ gwēǵo vanē, rēǵ mu ham su newamin jaǵ in nǵaa saga. Ham gwēnǵo rē! Satan rēǵ naduu ham la na ǵarabus in seggi ham. Lob ham rēǵ gwēǵo maggin los vanē noh vu buk nemadluho. Rēǵ mu ngo gwēvonǵ ġeving rot, bena berup doǵ buk sēn ġenadiiǵ lo, lob mēm sēǵ ġevonǵ madub nivesa vu hongǵ. Madub saga og yiǵ sēn ġemedo malam-tumsēn degwata lo.

¹¹ Nebē saga, om nabē mehōti nenga neggēp, og ġenǵo ǵaǵek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam agi! Nabē mehōti kesuu nǵaa maggin los nǵaa nipaya pin, og diiǵsēn sēn netu luu lo su rēǵ natōǵ vu yi rē, ǵaǵ rēǵ nama verōǵ yi!"

Yesu Nēr Ǵaǵek Raǵ Kerisi-yi-alam Vu Pergamum

¹²"Log kwevu ǵaǵek na vu Kerisi-yi-alam sēn denedo Pergamum agu hir angēr nabē:

Mehō sēn paēp-yu-anil benevu malangeri genevu vahi vahi bevare nesoo loǵ avi lo, vonǵ ǵaǵek sēnē yōk vu hongǵ bē: ¹³ Seraǵ hongǵ nyēǵ ni bē Satan tu mehō-los-bengō benevonǵ yi huk loǵ. Rēǵ ġenejom sarēǵ ahon niwēek ġayom neyam timu vu sa, gesu ġenelah sarēǵ vun rē. Yōnon, wirek og Antipas nenēr sa ǵaǵek ranǵah benedo ving ham. Yō nesepa loǵ sayēǵ yōnon rot. Lob desis yi mediiǵ loǵ hongǵ nyēǵ sēn Satan tu mehō-los-bengō benevonǵ yi huk loǵ lo. Log loǵ buk sēnē ving, og su ġelah sarēǵ vun rē. ¹⁴ Rēǵ mu sa ǵaǵek la neggēp raǵ hongǵ bē: Hongǵ mehō la vu Pergamum denejom Balaam yi aggata ahon niwēek. Balaam yi aggata lo nebē sēnē: Tato aggata-tetuhinsēn-yi vu Balak in bē tetuhin alam Israel beǵevonǵ bengaa nipaya kepē sir. Lob Balak vonǵ balam Israel degga reggu sēn alam vahi denesis medetunǵ tu seriveng vu anutu-kuungsēn lo, ġevonǵ bedenevonǵ baggēb ving. ¹⁵ Log yiǵ hongǵ alam la ving denejom Nikolas yi alam hir ǵaǵek nipaya ahon niwēek rot. ¹⁶ Om ġegwērin hongǵ. Ǵaǵ nabē nama, og teka rēǵ sa hevongin nōk vu hongǵ beǵevonǵ beǵō vu alam nij-paya saga jaǵ paēp-yu-anil sēn vare nesoo loǵ saviǵ agi.

¹⁷ Om nabē mehōti nenga neggēp, og ġenǵo ǵaǵek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam agi megero! Nabē mehōti kesuu nǵaa maggin los nǵaa nipaya pin, og sēǵ bo nos-yaǵek-yi sēn nahēn neggēp vunsēn gwēbeng agi vu yi, log sebo ġelōnǵ veroo ti vu yi. Sa kevu ggev mewis raǵ ġelōnǵ sēnē, lob mehō ngwē su rēǵ jaǵ ggev sēnē ni rē. Ǵaǵ yiǵ mehōti sēn rēǵ ġeǵo ġelōnǵ lo yō timu rēǵ jaǵ ni."

Yesu Nēr Ǵaǵek Raǵ Kerisi-yi-alam Vu Tuatira

¹⁸"Log kwevu ǵaǵek na vu Kerisi-yi-alam vu Tuatira hir angēr nabē:

Mehō sēn mala ǵahis netum niwēek ata nebē nengwah leleǵsēn, ġevaha nebē braas beyō medo nepelibin lo vonǵ ǵaǵek sēnē yōk vu hongǵ bē: ¹⁹ Seraǵ nǵaa pin sēn ġenevonǵ lo ni. Seraǵ ni bē ahēm neving alam, log ayom neyam timu vu sa, ġeǵenevonǵ huk pin in bē doǵ vu mehōnon. Seraǵ ni bē ġenare niwēek in maggin pin sēn netōǵ vu hongǵ lo. Seraǵ aggata sēn ġenesepa loǵ muǵin lo ni bē nivesa. Log sēn gwēbeng agi, og nivesa raǵ ya verōǵ yi rot. ²⁰ Rēǵ mu sa ǵaǵek sēnē neggēp raǵ hongǵ bē: ġenevonǵ bavēh ti nebē Yesebel nedo ving hongǵ. Avēh sēnē nenēr bē yi avēh-nenēr-ǵaǵek-ranǵahsēn, rēǵ mu ma genetahu sa hur lo bē desepa doǵ baggēb, gedega reggu sēn denetunǵ netu seriveng vu anutu-kuungsēn lo. Lob netetuhin sir raǵ nǵaa nebē sēnē. ²¹ Rēǵ sa hevongin bē ġerin yi, om sēn sa nehalē yi mu ġenedo buk la, rēǵ ma

genilël bē su gērin yi begeruu demi vu yi baggēb sēnē rē. ²² Om gwenōg rē! Sēk gēvonōg bavēh sēnē navi gesanōg rot, log ni jaḱ bōpata bena megēp jaḱ yi reek hus ading rot. Log maluh lo sēn denevonōg baggēb vu yi lo, nabē su degērin sir bedegeruu demij vu nḡaa sēn avēh nevonōg lo rē, og sēk bo vanē bōpata los maggin vu sir. ²³ Log sengis nalu lo mede-nadiik geving. Sēk gēvonōg nabē sēnē, lob mēm Kerisi-yi-alam pin rēḱ deḱ ni nabē sa neseggi mehōnon pin kwaj los ayoj menehero. Gedeḱ ni nabē sēk bo nyēvewen doḱ nah vu ham ti ti lo nirōp noh vu nḡaa sēn ham nevonōg lo. ²⁴ Rēḱ gwēbeng sa bē nanēr vu ham Tuatira vahī sēn ham su nesepa loḱ ḡaḡek nipaya agi rē lo nabē: Ham su nesepa loḱ rē geham su kwamin netōḱ raḱ nḡaa sēn denenēr bē Satan yi ḡaḡek vunsēn los degwa lo rē, om sa su rēḱ gēvonōg huk bōp ngwē vu ham rē. ²⁵ Rēḱ nḡaa nivesa pin sēn ham nejom lo, og ham nḡo najom ahon niwēek rot bena berup doḱ buk sēn sa natōḱ nom lo.

²⁶ Nabē mehōti kesuu nḡaa maggin los nḡaa nipaya pin, gesepa doḱ sa aggata rot bena berup doḱ sēn yi buk nama na lo, og sēk gēvonōg arē bōp vu yi benatu alam-yu-ngwē alaj—

²⁷ ‘Lob rēḱ najom aēn dus ti begegin sir jak nabē sēn mehōti sis dēg soḡek lob puvin teka teka.’ Huk sēn sevo vu yi agi, og yiḱ nebē huk sēn Amaḡ vo vu sa in bē sa ḡegin mehōnon lo. ²⁸ Lob sēk bo be-tuheng Majelē vu yi, ²⁹ om nabē mehōti nenga neggēp, og genōg ḡaḡek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

Yesu Nēr ḡaḡek Raḱ Kerisi-yi-alam Vu Sardis

3 “Log kwevu ḡaḡek na vu Kerisi-yi-alam sēn dene-do Sardis agu hir angēr nabē:

Mehō sēn ḱo Anutu yi nḡaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu, gejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu loḱ nema lo vonōg ḡaḡek sēnē yōk vu hong bē: Seraḱ nḡaa pin sēn ḡenevonōg lo ni. Denenēr hong bē: ‘Kerisi-yi-alam yu ti sēnē nedo mala-tumsēn’, rēḱ ma gegetu heljēng raḱ. ² Om kwedi jaḱ bemalam natum! Hong aggata pin sēn nahēn neggēp bevonōgin nadiik na lo, og ḡebo ḡadu doḱ. In nḡaa pin sēn ḡenevonōg lo, og sa su halē ti meneggēp nirōp rot vu sa Anutu mala rē. ³ Wirek ḡenōg Bengō Nivesa sēnē, lob ḡeḱo yōk vu hong ggovek ya los kwam vesa. Om kwam bo nah ḡōkin megenajom ḡaḡek saga ahon beḡegwērin hong. Nabē su kwedi malam natum rē, og sa hevongin natōḱ nōk vu hong nabē alam sēn deneyōk hodeḱ lo, log hong rēḱ duḡin buk sēn sēk natōḱ nōk vu hong lo. ⁴ Rēḱ mu hong alam Sardis la, og yō denahēn denedo gesu denevonōg behir tob ningōhek neraḱ rē. Om sir sēnē rēḱ deḱ tob veroo mewis behe los ana doḱ ti, in sir alam yohvu.

⁵ Nabē mehōti kesuu nḡaa maggin los nḡaa nipaya pin, og sēk jōp tob veroo nabē sēnē doḱ yi, log sa su rēḱ jesōo arē na doḱ ḱapiya-mala-tumsēn-yi

rē. Gaḱ sēk nanēr arē ranḡah jaḱ Amaḡ losho yi angēr lo malaj. ⁶ Om nabē mehōti nenga neggēp, og genōg ḡaḡek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

Yesu Nēr ḡaḡek Raḱ Kerisi-yi-alam Vu Piladelpia

⁷ “Log kwevu ḡaḡek na vu Kerisi-yi-alam vu Piladelpia hir angēr nabē:

Mehō vabuung soḡek, sēn nevonōg yoh vu yi ḡaḡek besu netetuhin rē lo, neḡin Davit yi kii sēn Yerusalem mewis yi lo. Lob netahinin repinōg, geme-hōti su yoh vu bē behii nah rē. Log nevehii repinōg, lob mehōti su yoh vu bē tahinin ḡōkin rē. Mehō sēnē vonōg ḡaḡek yōk vu hong bē: ⁸ Seraḱ nḡaa pin sēn ḡenevonōg lo ni. Om gwelē rē. Sa hebē veluung avi meggēp netōḱ loḱ malam, lob mehōti su yoh vu bē rēḱ behii nah rē. Seraḱ ni bē nim wēek teka mu, rēḱ ḡenesepa loḱ sa ḡaḡek, gesu ḡenelah sarēḡ vun rē. ⁹ Log ḡeraḱ alam sēn Satan yi alam sir agi nij bē denenēr sir bē sireḱ alam Yuda. Rēḱ mu ma! Sir su Yuda rē. Gaḱ sir alam ḡaḡek tetuhinsēn. Om gwenōg rē! Sēk gēvonōg balam saga nam depetev medegēp doḱ malam, log deḱ ni nabē sahēḡ neving hong. ¹⁰ Nḡo ḡenesepa loḱ sa ḡaḡek, lob nḡo ḡenare niwēek in nḡaa maggin pin sēn netōḱ vu hong lo. Nebē saga, om senōg rēḱ malaḡin hong rot, lob seggisēn sēn rēḱ berup beseggi alam pin noh vu dob pin lo su rēḱ natōḱ vu hong rē. ¹¹ Sēk natōḱ nōk vu hong pevis. Om nḡaa sēn ḡeḱo vorot lo, og nḡo pasanōg ḡenapiik vu niwēek. In tum rēḱ degeḱo hong madub-kesuusēn-yi vēr medebo vu mehō ngwē.

¹² Nabē mehōti kesuu nḡaa maggin los nḡaa nipaya pin, og sēk barah yi nabē mudeng in ḡadu sa Anutu yi dub vabuung ahon. Lob su rēḱ gevuu dub vabuung gegeto menah dobnē ḡōkin rē. Gaḱ rēḱ nama verōḱ yi. Sēk ḱevu sa Anutu arē jaḱ yi, los sa ḱevu sa Anutu yi nyēḡ arē jaḱ yi. Nyēḡ bōp sagi og yiḱ Yerusalem mewis sēn sa Anutu rēḱ gēvonōg megevu yāḡek geduḱ nam lo. Log sēk ḱevu senōg arēḡ mewis jaḱ yi geving. ¹³ Om nabē mehōti nenga neggēp, og genōg ḡaḡek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

Yesu Nēr ḡaḡek Raḱ Kerisi-yi-alam Vu Laodisea

¹⁴ “Log kwevu ḡaḡek na vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea hir angēr nabē:

Mehō ḡaḡek anon degwa sēn nenēr Anutu yi ḡaḡek pin nirōp los nenēr ḡaḡek yōnon mu yoh vu buk pin lo vonōg ḡaḡek sēnē yōk vu hong. Nḡaa pin sēn Anutu tunḡ lo degwa yi, benēr bē: ¹⁵ Seraḱ nḡaa pin sēn ḡenevonōg lo ni. Seraḱ nim bē su ayom nikul † rē, gesu ayom niḱerus rē. Gaḱ bē mēm nḡo ḡemedo nikul ma ḡemedo niḱerus los dahis og mēm!

¹⁶ Rēḱ ma geḡenedo vuheng atov, geyiḱ ayom

† Sēn nēr bē ayoj su nikul gesu niḱerus rē lo, og nēr bē su denelēin Kerisi ya yōnon rē, gesu denepiik vu yi yōnon rē, gaḱ denedo vuheng atov.

niķerus mahen teka mu. Gaḵ su ayom niķerus rot rē, gesu ayom nikul rot rē. Om sēḵ namuteḵ hong nom in aviḡ. ¹⁷ Log ġenenēr nebē sēnē, ‘Sa monē nḡahiseḵē, gesa nḡaa nḡaa nḡahiseḵē nedo. Sa su naraḵ vu in nḡaa ti rē.’ Rēḵ mu ma, geḡenedo paya verōḵ yi, beyoh vu bē alam kwaj paya in hong. Ġer-aḵ vu in nḡaanon rot, gemalam ḵenod, geḡenedo ahēm tōḵsēn, genḡo ġenedo duḡ duḡ in hong. ¹⁸ Nebē saga, om sebo kwa sēnē vu hong: Maḵ mēm ġebaḡo goor sēn nengwah gga lob tu mewis be-malanġeri raḵ lo vu sa, lob mēm rēḵ ġeḡorek nḡaanon-yaḡek-yi. Log ġebaḡo tob veroo vu sa in kwebu navim jaḵ, in su ahēm natōḵ vu alam benim namum. Geḡebaḡo marasin vu sa in gwetunḡ doḵ malam, in malam natum begwelē nyēḡ. ¹⁹ Nabē saḡēg neving alam, og sa navo ġaḡek raḵ sir beneser hir aggata. Om kwam bo hong beḡegwēr in hong yōnon. ²⁰ Gwelē! Sa nare bayeḡ neraḵ genavoseḵ, om nabē mehōti genḡo sayeḡ betateḵin ayo, og sēḵ doḵ na vu yi bemedo geving yi. Lob sēḵ ġa nos geving yi, gega nos geving sa. ²¹ Nabē mehōti kesuu nḡaa maggin los nḡaa ni-paya pin, og sēḵ ngoḡekin yi bemedo geving sa jaḵ sa sēa-los-arē, nabē sēn sa ḵesuu nḡaa maggin los nḡaa nipaya pin wirek, lob sa nado ving Amaḡ raḵ yi sēa-los-arē agi. ²² Om nabē mehōti nenga negḡēp, og genḡo ġaḡek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

Denedudeḵ Vu Anutu Vu Yaḡek

4 Sēnē ggovek, log sa halē veluung avi ti ggēp netōḵ vu yaḡek. Lob mehōti sēn sa hanḡo aye wirek nebē avuuk nesu lo nēr vu sa ggōkin bē, “Ġejaḵ nam vavunē sēnē rē, loḵ mēm sēḵ tato nḡaa pin sēn rēḵ natōḵ nam vu tamusēn lo vu hong.” ² Lob Anon Vabuung verup ggēr in sa niwēēk avuti, lob sa halē sēa-los-arē ti nedo yaḡek, lob Mehō lo raḵ nedo sēa sēnē. ³ Sa halē Mehō sēn nedo raḵ sēa agi ni nebē ġelōnḡ sekwahek veroo malanġeri los ġelōnḡ ḵōḵ rubi, log marubggii ti varah tetup loḵ yi sēa, lob sa halē gemedo nepelibin nebē ġelōnḡ nimewis emeral. ⁴ Log sēa-los-arē mehōdahis-bevidek-lubeluu nedo tetup loḵ sēa-los-arē bōp sēnē, lob alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu raḵ denedo sēa sagi. Ggev lo sēnē derōp tob veroo, gedetunḡ madub goor raḵ yuj. ⁵ Davēs nevēr raḵ sēa-los-arē sēnē menejēh ya, log dedun neraḵ, gevaḵuvek netetap. Log detaggi dee nemadvahi-bevidek-luu mevare denetum loḵ sēa sēnē mala. Nengwah sēnē og yiḵ Anutu yi nḡaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu. ⁶ Log nḡaa ti nebē loo benedo loḵ sēa-los-arē sēnē mala. Ni nebē garas malanġeri soḡek sēn denenēr arē nebē kristel lo bemala ranḡah rot. Log nḡaa lubeluu denedo malaj-tumsēn medenedo loḵ vuheng, lob detetup loḵ sēa-los-arē sēnē medenare, gemalaj ġahis nḡahiseḵē vunin malaj los yuj gemu. ⁷ Nḡaa sēn nedo mala-tumsēn netu muḡin-sēn ni nebē reggu bōp layon. Log nḡaa sēn netu luu ni nebē burmakau maluh bōp ti. Log nḡaa sēn netu lōō

mala nebē mehōnon. Log nḡaa netu lubeluu ni nebē tuḡ bōpata sēn nevēēng vavunē lo. ⁸ Nḡaa lubeluu sēn denedo malaj vesa lo banisej nemadvahi bevidek ti ti yoh vu sir. Log malaj ġahis nḡahiseḵē nedo ggēr in anoj pin gebanisej pin ving. Lob denevonḡ raro buk ranḡah bē:

“Niwēēk pin negḡēp vu Mehōbōp Anutu. Yi mehō vabuung, yi mehō vabuung, yi mehō vabuung. Yō nedo wirek, benedo gwēbeng, gerēḵ nam.” Gesu denesewah rē. ⁹ Nḡaa la sēn denedo malaj-tumsēn agi, denenēr Mehō sēn nedo raḵ sēa-los-arē benedo mala-tumsēn degwata los degwata lo ranḡah. Log denēḵo arē raḵ, gedeneḡisek in yi, gayoj netee yi vu yi. Log yoh vu buk, og yiḵ nḡaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn agi denevonḡ raro nebē sēnē. ¹⁰ Lob alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu sēn denepeteḡ medeneḡḡēp loḵ Mehō sēn nedo raḵ sēa lo mala medeneḵo yi raḵ. In Mehō sēnē nedo degwata los degwata. ¹¹ Log denetē hir madub goor ya meto nedo loḵ mala, gedenenēr bē:

“Oo Mehōbōp, he Anutu hong. Ġeyoh vu rot bē alam pin denanēr nim wēēk ranḡah, los degeḵo arēm jaḵ, gedegurek nim wēēk babu. In nḡo ġetunḡ nḡaa pin. Nḡo ġetunḡ nḡaa yoh vu kwam, lob anon raḵ, lob nḡaa pin sagi nedo rot begwēbeng.”

Jon Lē Ḷapiya Ti Sēn Dejegwi Raḵ Ḷele Niḵegwi* Bemir Rot

5 Log sa halē Mehō sēn nedo raḵ sēa-los-arē lo jom ḵapiya ti loḵ nema vesa, beḡaḡek negḡēp raḵ vahi vahi. Log devevir bedemir raḵ ḵele niḵegwi* loḵ len nemadvahi-bevidek-luu, beḵanaḵ raḵ negḡēp ḵele niḵegwi*. ² Log sa halē angēr los niwēēk ti genetahi bōpata bē, “Mehō re yō nivesa rot, beyoh vu bē napuvin ḵele niḵegwi* in ḵapiya sēn agi geḡepuh-a?” ³ Rēḵ mehō ti su nivesa menedo yaḡek, ma nedo dob, ma nedo dob ġebine, in bē gepuh ḵapiya sēnē benatevin rē. ⁴ Sa halē gesu detōḵ vu mehōti beyoh vu bē gepuh ḵapiya sēnē genatevin rē. Lob sayoḡ maggin besesu rot. ⁵ Rēḵ ggev ti nēr vu sa bē, “Su ġengu! Gaḵ gwengō rē! Reggu bōp layon sēn yi degwa vu Yuda geverup loḵ Davit-yimewis nebē sēn meḡen negḡol loḵ ḵele degwa lo nedo. Mehōti sēnē kesuu Satan los nḡaa dob yi pin. Om yi sēnē yoh vu bē rēḵ napuvin ḵele niḵegwi* nemadvahi-bevidek-luu sagi na in ḵapiya sēnē geḡepuh.”

Jon Lē Sipsip Nalu

⁶ Log sa halē Sipsip Nalu ti nare, rēḵ ni nebē sēn desis mediik tu seriveng. Nare loḵ sēa-los-arē sēnē genḡaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn agi loḡo alam ggev lo vuheng atov. Vis nemadvahi-bevidek-luu, gemala ġahis nemadvahi-bevidek-luu. Mala ġahis sagi og yiḵ Anutu yi nḡaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu sēn Anutu vonḡ sir ya meyoh vu dob pin lo. ⁷ Lob

mëm Sipsip Nalu sënë ya meko kapiya sënë loq Mehö sën nedo rak sêa-los-arë lo nema vesa. ⁸ Ko kapiya sënë ggovek ya, log ngaa lubeluu sën denedo malaj-tumsën agi losho alam ggev mehödahis-bevidek-lubeluu sënë depetev medeneggëp loq Sipsip Nalu mala. Alam ggev pin deko ngaa-sengii-yi ni nebë gita, los gabum goor yoh vu sir pin. Log kabanğ reggu nivesa pup gabum pin ayoj. Yiğ sënëk Anutu-yi-alam hir jomraksën. ⁹ Log devonğ raro mewis ti nebë:

“Geyoh vu rot bē gweko kapiya
bēgenapuvın kele niķegwi* sën negğerin lo.
In desis honğ meğediik tu seriveng,
lob ğebağo mehōnon yom vu Anutu rak nim kōk.
Yōnon, ğebağo alam loq mehōnon degwaj pin,
gelok ayej ti ti pin,
gelok dob ti ti pin.”

¹⁰ Geğevonğ bedetu hil Anutu-yi-alam-deneko-seriveng

los detu yi alam-los-benğoj
in denatu ala bedegeğin dob.”

Deko Sipsip Nalu Arë Rak

¹¹ Log sa malağ yah nelë, lob sa hanğo angër ngahisekë rot ayej. Sir ngahisekë rot nebë sën andet milion (100,000,000) genğahisekë rot rak negğep mehōmehō medenare tetup sêa-los-arë sënë genğaa la sën denedo malaj-tumsën lo los alam ggev. ¹² Log devonğ raro bōpata bē:

“Sipsip Nalu sën desis mediik tu seriveng lo,
yoh vu rot bē geko arë bōpata rot,
genğaa nivesa vesa pin, gekwa nivesa, geniweëk bōpata.

Yi yō yoh vu rot bē mehōnon pin degeko arë jağ,
gedenanër niweëk los arë bōpata ranğah,
gedenapisek in yi.”

¹³ Log sa hanğo ngaa aggagga pin sën Anutu tunğ lo ayej rak ving. Ngaa sën denevëeng ggëp yağek babu lo, genğaa sën deneyoh dob lo, genğaa sën deneggevek dob ğebinë lo, genğaa sën deneggëp loq loo lo, bayej rak medenër bē:

“Mehö sën nedo rak sêa-los-arë lo luho Sipsip Nalu,
hil ğako luho arëj jağ na vavunë, barëj bōp rot,
genij kapiik los nij weëk ğep degwata los degwata!”

¹⁴ Log ngaa lubeluu sën denedo malaj-tumsën lo deyoğekin bē, “Yōnon!” Lob alam ggev depetev medeneggëp loq luho malaj medeneko arëj rak.

Sipsip Nalu Puvın Kele Niķegwi* Nemadvahi-bevidek-ti Vër In Kapiya

6 Log sa halë Sipsip nalu nejom kapiya sën kele niķegwi* nemadvahi-bevidek-luu jegwi ahon lo, lob puvin ti ya. Lob sa hanğo ngaa sën denedo malaj-tumsën lo ti vengwëng, lob aye vonğ bē vakuvek tetap, benër bē, “Ĝenam!” ² Log sa malağ yah loq pevis besa halë hoos veroo ti, lob mehōti sën rak nedo lo ko vasöl. Detunğ madub ti ni nebë madub sën denevonğ vu alam sën denevonğ begö medenekesuu lo rak yi.

Log ya rak, lob vonğ begö mekesuu, lob yō arë in bē kesuu begö ngahisekë.

³ Log Sipsip Nalu puvin kele niķegwi* sën netu luu lo, lob sa hanğo ngaa sën denedo malaj-tumsën lo ngwë sën netu luu lo nër bē, “Ĝenam!” ⁴ Lob hoos ngwë verup beniviis kōk. Lob mehö sën rak nedo lo ko niweëk bōpata rot in bē geko mamer vër in alam vu dob gedengis sir vewen vewen medenadiik. Nebë sënë om devo paëp-yu-anil bōpata ti vu yi in bē gevonğ huk sënë.

⁵ Log Sipsip Nalu puvin kele niķegwi* ngwë sën netu löö lo, lob sa hanğo ngaa sën denedo malaj-tumsën lo ti sën netu löö lo nër bē, “Ĝenam!” Lob sa malağ yah loq pevis besa halë hoos veriik ti. Lob mehö sën rak nedo lo ko ngaa veviisën sën hil ğalë maggin jağ lo ti loq nema. ⁶ Lob sa hanğo ğağek ti yam loq ngaa lubeluu sën denedo malaj-tumsën agi vuheng benër bē, “Ĝebağo alam hir huk jağ nos yō vuhis mu. Gw-evonğ nos wit* dëğ mahen teka sën noh vu buk timu lo doğ nah hir huk buk timu yi. Log gwevonğ nos barli † dëğ mahen teka löö mu doğ nah hir huk buk timu yi. Rëk mu su ğebasap wël* sën denevesi nos rak lo los wain!”

⁷ Log Sipsip Nalu puvin kele niķegwi* sën netu lubeluu lo, lob sa hanğo ngaa sën denedo malaj-tumsën lo ti sën netu lubeluu lo nër bē, “Ĝenam!” ⁸ Log sa malağ yah, lob sa pevis behalë hoos nisanğsang ti. Log mehö sën rak nedo lo arë nebë Diiksën. Lob Alam-diiksën-hir-nyëğ ketivin yi beneyam. Lob luho deko nij weëk bōpata rot yoh vu bē debasuh alam vu dob na yu lubeluu bedengis yu ti. Luho rëk dengis sir jağ begö medenadiik, gejağ meyip, gejağ niraksën aggagga, gejağ reggu bemën aggagga.

⁹ Log Sipsip Nalu puvin kele niķegwi* sën netu nemadvahi lo, loq sa halë alam heljëng la anoj nedo Anutu yi jepö degwa. Alam sënë dejom Anutu yi ğağek ahon niweëk wirek bedenener ranğah, lob alam sën denelë sir paya lo desis sir medediik. ¹⁰ Lob anoj sënë denër bōpata ya bē, “Oo Mehöböp sën ğetu he alamin lo, ğenedo vabuung, gehonğ aggata pin niröp rot! Nangërek rëk mëm gwevonğ ğağek vu mehōnon pin sën denedo vu dob agi begebo doğ nah he nimin kōk vu sir-a?” ¹¹ Loq devo tob veroo ading loq yah sir ti ti, log denër vu sir bē, “Ham najom ham ahon bemedo dus teka geving rë. Gedengis ham vahi sën yiğ ham nevonğ huk timu lo los ham arimin sën Kerisi-yi-alam lo vahi geving nabë sën desis ham agi. Balam sën Anutu ggooin sir rak lo pin degovek na rë. Loq mëm Anutu rëk bo doğ nah ham nimin kōk.”

¹² Log Sipsip Nalu puvin kele niķegwi* sën netu nemadvahi-bevidek-ti lo, lob sa malağ yah loq sa halë gejemapi bōpata ggee rak dob. Log hes ggërin yi be-malakeno rak nebë sën tob veriik. Log kwev mala kōk loq los dahis nebë hil nid kōk. ¹³ Log betuheng vu yağek depelubin medeyam dob nebë sën sang neggee rak kele banon nerurin to lo. ¹⁴ Log yağek mala maya nebë sën devevir kanyë in denaduu na. Log kedu pin

† Nos mahen ti nebë padi los wit, rëk mu yō agga ngwë teka

los kedu loo vuheng devuu bej gedesejun medeneya. ¹⁵ Log alam-los-bengöj vu dob los alam böp böp, galam-begö-yi alaj sën denegin sir lo, galam-los-bengöj ggoreksën, galam los nij wëek, galam pin sën alaj debaço sir medetu hir ngaa meris lo, galam pin sën yö denegin sir lo, og sir pin devun sir medenedo loḵ waak jeggin jeggin vu dob ġebinë, gedenedo loḵ pekë len loḵ kedu babuj. ¹⁶ Lob denetahi vu kedu pin los ġelöng bë, "Ham kwedub benam jaḵ medo he beg-wërin he in Mehö sën raḵ nedo sëa-los-arë agu luho Sipsip Nalu, in luho ahëj sengën. ¹⁷ In luho hir buk böpata sën ahëj sengën medebo doḵ nah ngaa nipaya nyëvewen lo gwëbeng töḵ yam ggovek ya, lob re yoh vu bë bare mekesuu ngaa sënë?"

Anutu Yi Alam Israel 144,000 Rëḵ Demedo

7 Ngaa pin sënë ggovek, log sa halë angër lubeluu denare loḵ dob nenga lubeluu, bevare denejom dob yi sanġ lubeluu ahon in bë su degevë dob, ma degevë loo, ma degevë kele rë. ² Log sa halë angër ng-wë vu sën hes mala neverup lo meraḵ meyam. Ḷo Anutu sën nedo mala-tumsën lo yi ḵanak sepa, log tahi ya niwëek vu angër lubeluu sën deḵo niwëek böpata rot in debasap dob los loo lo bë, ³ "Ham su pevis megw-evonġ paya vu dob, ma loo geḵele lu ngaa rë. Gaḵ he ġebë he Anutu yi ḵanak jaḵ yi hur lo dabaj namuġin rë, loḵ mëm ham gwevonġ." ⁴ Log sa hanġo alam sën deneko ḵanak raḵ dabaj lo bë sir 144,000 deyam vu alam Israel degwaj pin.

⁵ Sir 12,000 vu Yuda yi mewis,
log sir 12,000 vu Ruben yi mewis,
log sir 12,000 vu Gat yi mewis,
⁶ log 12,000 vu Aser yi mewis,
log sir 12,000 vu Naptali yi mewis,
log sir 12,000 vu Manase yi mewis,
⁷ log sir 12,000 vu Simeon yi mewis,
log 12,000 vu Levi* yi mewis,
log sir 12,000 vu Isakar yi mewis,
⁸ log 12,000 vu Sebulun yi mewis,
log sir 12,000 vu Yosep yi mewis,
log sir 12,000 vu Benyamin yi mewis.
Besir pin deḵo Anutu yi ḵanak raḵ dabaj.

Alam Yu Böpata Rot Dejom Raḵ Vu Anutu

⁹ Ngaa pin sënë ggovek, log sa malaġ yah. Lob sa halë alam ngahiseḵë rot desupin sir medenedo, rëḵ mu mehöti su yoh vu bë natevin sir rë. Alam sënë deyam vu mehönon pin, gedeyam vu dob pin, gevu mehönon degwaj ti ti lo pin, gevu ayej agga ti ti lo pin. Beyam denare sëa-los-arë mala ggëp Sipsip Nalu mala. Deröp tob veroo adingseḵë, gedeko ḵapah bëḵ ris loḵ nemaj, ¹⁰ gedereseeh rur bë:

"Hil ġaḵo Anutu sën nedo raḵ sëa-los-arë lo luho Sipsip Nalu arëj jaḵ.

In luho deḵo hil yom lob gwëbeng hil nado nivesa!"
¹¹ Log angër pin denare tetup sëa-los-arë los alam ggev losho ngaa lubeluu sën denedo malaj-tumsën lo

ving. Lob depetev medeneggëp loḵ luho malaj bedebë dabaj raḵ dob gedeneḵo Anutu arë rak ¹² medenenër bë:

"Yönon rot!
Hil ġaḵo hil Anutu arë jaḵ,
behil nanër niwëek los arë böpata ranġah!
Kwa nivesa pin neggëp vu yi,
lob hil kwad vesa vu yi behaḵo arë raḵ!
Arë böpata rot geyi Mehö niwëek ata,
genġaa pin sënë yö neggëp vu yi degwata los degwata!
Yönon rot!"

Alam Sën Hir Nivanë Maya Gwëbeng

¹³ Lob ggev ti loḵ tepëḵ vu sa bë, "Alam sën deröp tob veroo agi maḵ sir re lo? Deyam vu tena?" ¹⁴ Loḵ senër yah vu yi nebë sënë bë, "Sa Mehöböp, saḵ duġin. Gaḵ mu mëm hong mu nġo ġeraḵ ni." Loḵ nër yom ggökin vu sa bë, "Alam sënë deḵo maggin los vanë böpata rëḵ denare nij wëek, om deripek hir tob loḵ Sipsip Nalu niḵöḵ beveroo raḵ. ¹⁵ Nebë sënë,

om sën denare Anutu yi sëa-los-arë mala.
Lob denevonġ tavë vu yi buk geranġah loḵ yi dub vabuung.

Gemehö sën nedo raḵ sëa-los-arë agi yö ti rëḵ medo geving sir megeġin sir.

¹⁶ Su rëḵ denadiiḵahëj nah gökin rë,
gesu rëḵ ayoj bev in bël nah gökin rë.
Hes su rëḵ beek doḵ navij rë,
genġaa ti su rëḵ bev jaḵ navij rë.

¹⁷ In Sipsip Nalu sën nedo raḵ sëa-los-arë lo rëḵ natu hir mehö sën malain sir,
begeḵo sir na bël veyë bedenatum bël mala-tumsën-yi.

Log Anutu rëḵ jevu malaj bël,
gesu rëḵ dengu nah gökin rë."

Sipsip Nalu Puvin Ḷele Niḵegwi* Sën Netu Nemadvahi-bevidek-luu

8 Log Sipsip Nalu puvin ḵele niḵegwi* sën netu nemadvahi bevidek luu lo, lob ngaa pin vu yaḡek deduj ma gesu denevengwëng rë yoh vu awa nyëngelë ma ngaa ti. ² Ggovek loḵ sa halë angër nemadvahi-bevidek-luu denare ggëp Anutu mala, gedeneḵo avuuk nemadvahi-bevidek-luu loḵ nemaj yoh vu sir.

³ Log angër ti verup nare loḵ Anutu yi jepö degwa. Lob ḵo ġabum goor gedevoo kabanġ ngahiseḵë vu yi in besi seriveng bereggu nivesa berup na tagwaveḵ doḵ Anutu-yi-alam pin hir jomraḵsën. Besi seriveng jaḵ Anutu yi jepö sën desemu raḵ goor yö meris menare loḵ Anutu yi sëa-los-arë mala lo, in reggu na. ⁴ Lob kabanġ aru reggu nivesa sënë los Anutu-yi-alam hir jomraḵsën pin devo sir vër in angër nema, gedeya vavunë beya deverup Anutu mala. ⁵ Loḵ angër ḵo ġabum-arureggu-nivesa-yi beḵo nengwah sën ggëp neleleḵ lo vu jepö bepup ġabum, log të luḵ ya dob. Log pevis be-

vakuvek tetap bededun raḱ, lob davēs vēr meya, log jemapi ggee.

Angër Lubeluu Devë Avuuk

⁶ Lob angër nemadvahi-bevidek-luu sën deḱo avuuk nemadvahi-bevidek-luu lo dero sir in bē degevë. ⁷ Lob angër muḱinsën vë yi avuuk, lob hob lulanon los nengwah sarömin yi ving ḱök bekeseh luḱ ya dob. Lob devo den loḱ dob los ḱele ya yu löö, lob nengwah gga dob yu ti, geḱele yu ti. Log vos ris ni mewis pin, og nengwah gga ving.

⁸ Log angër netu luu vë yi avuuk lob nengwah böp ti nebë sën ḱedu böp ti tum loḱ, beya meto meluḱ ya loo, lob vasuh loo ya löö. Ti ḱök raḱ nebë mehönon nij ḱök geluu denedo nivesa. ⁹ Lob nḱaa malaj vesa pin sën deneggëp loḱ loo ḱök agi dediḱ geyu luu denedo nivesa. Log yaḱ pin ving nebë saga, yu ti ya devonḱ paya geloo rehöö sir, geyu luu denedo nivesa.

¹⁰ Log angër sën netu löö lo vë yi avuuk, lob be-tuheng böpata ti tum loḱ meluḱ vu yaḱek meya betum nebë dee sën denetaggi lo, bevës meya. Lob vasuh bël pin vu dob ya yu löö. Vës meto meluḱ ya bël ata los bël veyë yu ti lob vonḱ paya vu, geyu luu nahën denedo nivesa. ¹¹ Denenër betuheng sënë arë nebë Marasin Nimengëës, lob bël yu ti sagi ni mengëës raḱ. Lob alam nḱahiseḱë sën denenum bël agi, og sis sir medediḱ ya.

¹² Log angër sën netu lubeluu lo vë yi avuuk, lob hes los kwev, gebetuheng pin devasuh sir ya len löö löö. Lob lej ti ti malaj ḱenu loḱ yoh vu sir gelej luu luu netum. Log devo den loḱ rangah ya löö ving. Lob len ti mala vahis loḱ ya veröḱ yi gelen luu og rangah. Log buk len ti yik mala vahis loḱ nebë saga ving, gelen luu og betuheng los kwev denetum.

¹³ Log sa halë tuḱ böpata ti nevëeng menyoh yaḱek babu. Lob sa hanḱo nḱeeḱ bē, “Wöp-o! Wöp-o! Wöp-o! Gëpin alam sën denedo dob agi! In angër löö denahën bedenevonḱin bē degevë avuuk gemëm maggin natök nam vu mehönon!”

Angër Netu Nemadvahi Vë Avuuk

⁹ Angër netu nemadvahi vë yi avuuk, lob sa halë gebetuheng ti kehulek vu yaḱek metök meyam dob. Lob devo kii asoreng böpata sën adingseḱë rot lo yi vu yi. ² Tahinin asoreng sënë, lob aru raḱ verup nebë sën nengwah böpata ti aru. Lob aru sën raḱ verup asoreng agi bom hes los nyëḱ bemala vahis loḱ. ³ Lob ḱab nḱahiseḱë nebë sepaḱ devo sir vër in aru sënë gedeluḱ ya dob. Lob nij wëëḱ nebë veveyaḱek böp nij wëëḱ medenevonḱ rii raḱ mehönon. ⁴ Rëḱ deḱo ḱaḱek bē su debasap vos ris ma nḱaa nimewis aggagga sën nekip vu dob agi, ma ḱele ti rë. Gaḱ mëm dekevh alam sën Anutu yi ḱanak su neggëp raḱ dabaj rë lo na, ⁵ gedebo vanë vu sir nabë sën veveyaḱek böp. Denegga mehönon medenevo vanë vu sir lo noh vu kwev nemadvahi, rëḱ mu su dengis mehönon medenadiḱ. ⁶ Doḱ buk sënë og mehönon rëḱ desero aggata

diiḱsën yi, rëḱ nama gesu rëḱ denatök jaḱ rë. Rëḱ ahëj geving nabë denadiḱ, rëḱ mu diiḱsën rëḱ beya in sir.

⁷ Sa halë sepaḱ lo nij nebë hoos sën denero in bē na degevonḱ begö jaḱ lo. Log detunḱ nḱaa ti nebë madub goor raḱ yuj, log malaj nebë mehönon malaj. ⁸ Log yuj belek ading nebë avëh yuj, genevuj nebë reggu böp layon nevuj. ⁹ Log devanuh aën ahë petes ggërin newaj nebë ḱelenavi, gebanisej nekelö böpata nebë sën hoos denedadii karis nḱahiseḱë medeneserög medeneya begö lo. ¹⁰ Log husej nebë veveyaḱek hus. Lob hir begö sën degelu mehönon jaḱ lo neggëp husej, om rëḱ degelu mehönon jaḱ noh vu kwev nemadvahi benavij gesanḱ böpata. ¹¹ Hir mehö-los-bengö og yik angër sën neḱin asoreng sën luḱ meya rot gahë degwa ma lo. Denenër angër sënë arë loḱ Hibru ayej bē Abadon, geGrik ayej nebë Apolon. Log hil pekwë doḱ ayed nabë Mehö-kevohsën-nḱaa-pin.

¹² Maggin böp muḱinsën yi ggovek ya, geham gwengö rë! Maggin luu nahën neggëp bevonḱin natök nam.

Angër Netu Videk-ti Vë Avuuk

¹³ Log angër netu videk-ti vë yi avuuk, lob sa hanḱo mehöti aye yam loḱ vis lubeluu sën denedo jepö goor nyëḱetu lubeluu benedo loḱ Anutu mala lo. ¹⁴ Benër yam vu angër sën nejom avuuk netu videk-ti lo bē, “Kwevelekin angër lubeluu sën deduu sir raḱ sëng medenedo bël ata Yupretis lo vër medena.” ¹⁵ Lob kevelekin angër lubeluu sënë vër in bē na debasuh mehönon na yu löö, lob dengis yu ti medenadiḱ. Detunḱ angër lo sënë wirek, bemedo deneggin hes mala sënë los buk sënë, gekwev sënë, geyik ta sënë, in bē degevonḱ hir huk sënë. ¹⁶ Lob sa hanḱo bē hir alam-begö-yi sën deneraḱ hoos lo sir yoh vu 200 milion.

¹⁷ Lob sa niḱ nebë sën sa pesep behalë hoos lo sënë los alam sën deneraḱ lo. Deröp nḱaa nebë ḱelenavi ggërin newaj, beniḱök nebë nengwah leleḱsën, geniraru nebë yaḱek, genisangsang nebë ahok kedë. Geyuj nebë reggu böp layon. Lob nengwah daggen los aru, gegelönḱ salpa* sën netum lo, raḱ verup avij begelu yi meya. ¹⁸ Lob desis mehönon sën devasuh raḱ yu löö lo yu ti raḱ nḱaa nipaya löö sënë medediḱ. Yik nengwah daggen los aru ga, ḱelönḱ salpa* sën tum berak deverup hoos avij lo. ¹⁹ Hoos sënë nij wëëḱ neggëp ggëp avij los husej. Husej nebë nyël geyuj neggëp medenegga mehönon raḱ. ²⁰ Rëḱ mu mehönon vahi pin sën su dediḱ raḱ nḱaa nipaya löö agi rë lo, og su deggërin sir bederuu demij vu nḱaa sën denesemu raḱ nemaj lo rë. Yönon, su denevuu sën denedudeḱ vu memö los anutu-kuungsën sën yö denesemu raḱ goor los seriva, gebraas los ḱelönḱ, geḱele lo rë. Nḱaa sënë su deyoh vu bē degelë nyëḱ los degenḱo ḱaḱek, gedena rë. ²¹ Log mehönon vahi sënë denesis mehö la medenediḱ, gedenevonḱ parahek, gedenevonḱ baggëb, gedenevodeḱ nḱaa jeggjin jeggjin, rëḱ su deggërin sir mederuu demij vu nḱaa sënë ving rë.

Angër Vo Ƙapiya Mejon Gga

10 Sënë ggovek, log sa halë angër niwëëk ata ti luƙ vu yağek meyam. Bom yi luƙ beggob, gemarubggii buu luƙ yu. Log mala netum nebë hes, gevaha netum nebë mudeng sën nengwah gga bemedo netum raƙ lo. ² Jom ƙapiya mahen teka luƙ nema, lob puh yi beneggëp. Log varah vaha vesa raƙ loo gevaha ƙëj nare raƙ dob. ³ Log vonğ aye böpata nebë sën reggu böp layon nenğeeƙ lo, log vaƙuvek nemadvahi-bevidek-luu detetap bedevengwëng luƙ yö ayej. ⁴ Vaƙuvek nemadvahi-bevidek-luu sënë devengwëng ggovek, lob sa hevongin bë ƙevu ayej sënë. Rëƙ sa hanğo mehöti nër aye yam vu yağek bë, “Vaƙuvek nemadvahi-bevidek-luu sën detetap lo hir ğağek, og ğenajom ahon meyö ğëp doƙ yum mu, ğaƙ su ğekwevu!”

⁵ Log angër sën sa halë genare raƙ loo los dob lo, varah nema vesa raƙ ya yağek, ⁶ genër yönön vavunë raƙ Anutu sën nedo mala-tumsën degwata los degwata lo arë. Yiƙ Anutu sënë sën tunğ yağek los nğaa pin sën denedo luƙ lo, getunğ dob los nğaa pin sën denedo luƙ lo, getunğ loo los nğaa pin sën deneggëp luƙ lo. Log angër nër bë, “Buk vonğin govek na pehi sënë. Anutu su rëƙ ğëgin nah ğökin rë. ⁷ Ğaƙ nabë angër netu nemadvahi-bevidek-luu gevë avuuk ƙaƙ ğëp hus baye ƙaƙ, og Anutu rëƙ gevonğ beyi nğaa sën neggëp vunsën wirek lo anon ƙaƙ. Nabë sën nër luƙ Bengö Nivesa sën vo vu yi hur-denener-ğağek-ranğahsën lo wirek lo.”

⁸ Log mehö sën aye yam vu yağek mesa hanğo lo, nër vu sa ğökin bë, “Ğena gweƙo ƙapiya sën yö puh yi meneggëp luƙ angër sën nare raƙ loo los dob lo nema.” ⁹ Lob seya vu angër mesenër vu bë, “Ğebo ƙapiya mahen teka saga vu sa.” Luƙ nër vu sa bë, “Gweƙo nöƙ beğegwa. Saga rëƙ nengën rot vu avim nabë beggoh. Rëƙ mu ahëm ƙevus og rëƙ menğëës vu.” ¹⁰ Angër nër ggovek, log sa haƙo ƙapiya mahen teka sënë vër luƙ nema beha. Lob nengën rot luƙ saviğ nebë beggoh. Luƙ tum sa hengon ya, lob nimengëës rot vu sahëğ ƙevus.

¹¹ Lob denër vu sa bë, “Ğenanër Anutu yi ğağek ranğah nah ğökin ƙaƙ nğaa sën rëƙ natök vu alam nğahiseƙë vu dob nğahiseƙë, gayej nğahiseƙë, gevu alam-los-bengöj nğahiseƙë geving lo.”

Mehö Luu Denër Ğağek

11 Devo nğesinğ ti ni nebë atohenğ vu sa in bë sa tahöo nğaa ƙaƙ, gedenër vu sa bë, “Kwedi ğetahöo Anutu yi dub-vabuung-böp ayo vabuung los jepö, geğenatevin alam sën denesupin sir luƙ lo geving. ² Rëƙ mu dub-vabuung-böp yi telig sën neyom dobnë lo, og su ğetahöo, ğaƙ gwevu menök ğëp. In telig sağak alam dahis hir nğaa, om rëƙ debarah vahaj doƙ nyëğ vabuung böp Yerusalem na menoh vu kwev mehödahis-luu-bevidek-luu. ³ Lob sëƙ bo niwëëk böpata rot vu mehö luu, geğevonğ luho na denaner sa ğağek ranğah. Luho rëƙ degevëh bëëk nabë tob, in de-

tato vu alam nabë degërin sir nah vu Anutu log denaner sa ğağek ranğah noh vu buk sën 1,260 agi.”

⁴ Luho nebë ƙele oliv* vaha luu. Log luho nebë ram luu bedenare luƙ alam pin vu dob hir Mehöböp mala. ⁵ Nabë mehö la degevonğin nabë degevonğ paya vu luho, og nengwah rëƙ ƙaƙ berup luho avij bega sir sën denelë luho paya lo. Yönön rot, mehöti bë gevonğin nabë kevoh luho na, og rëƙ nadiiƙ ƙaƙ nğaa sënë. ⁶ Luho nij wëëk böpata rot neggëp beyoh vu bë degërin yağek gehob nama noh vu buk sën luho denaner Anutu yi ğağek ranğah lo. Log luho nij wëëk böpata rot neggëp beyoh vu bë depekwë bël pin natu ƙök nabë mehönon nij ƙök, gedebasap alam vu dob ƙaƙ nğaa nipaya aggagga. Noh vu buk pin sën nabë luho kwaj bo nabë degevonğ lo, og luho deyoh vu bë degevonğ.

⁷ Luho degovek huk sën denaner Anutu yi ğağek ranğah agi na, log mëm reggu bemën böpata ti rëƙ vu asoreng sën luƙ ya rot gahë degwa ma lo, mejaƙ nam vavunë belöoho dengis sir. Lob rëƙ kesuu luho bengis luho beluho denadiiƙ. ⁸ Lob luho navij rëƙ doƙ ğëp nyëğ böp sën hil nepeggin ğağek raƙ bë Sodom los Ejep lo yi aggata böp. Yiƙ nyëğ böp saga sën desis luho hir Mehöböp raƙ ƙelepeƙo* luƙ wirek mediiƙ lo. ⁹ Alam la rëƙ vu navij agga ti ti pin, gevu mehönon degwaj pin, gevu ayej agga ti ti pin, gevu dob pin, berëƙ degelë luho nij hel ğëp noh vu buk löö benyëngelë. Log su rëƙ dengoğekin mehö la bededev luho nij hel rë. ¹⁰ Lob alam vu dob sënë rëƙ kwaj vesa in luho dediiƙ, lob rëƙ dedöo gedega nos böp, gedebö ƙupeƙ nyemasën vu sir vewen vewen. In alam-denener-ğağek-ranğahsën luu sënë denevo vanë panğsën rot vu alam pin vu dob wirek.

¹¹ Lob buk löö benyëngelë ggovek ya, luƙ Anutu vonğ saheng mala-tumsën-yi luƙ ya luho ayoj. Lob luho dekedo raƙ bedenare. Lob mehönon sën delë luho lo ƙenuj verup bedeggöneng böpata rot. ¹² Lob ƙöök niwëëk ti yam vu yağek vu luho bedengö bë, “Melu ƙaƙ nam vavunë sënë.” Lob beggob ƙo luho merak ya yağek galam sën denesis beğö vu luho lo, delë bë luho derak medeya. ¹³ Log pevis bejemapi ggee böpata, lob nyëğ böp saga len ti mala ma, geyiƙ len nemadvahi-bevidek-lubelluu nahën denedo. Lob jemapi sënë sis alam 7,000 medediiƙ. Galam vahi sën nahën denedo vesaj lo deggöneng böpata rot bedeko Anutu sën yağek ala lo arë raƙ.

¹⁴ Maggin böp netu luu sënë ggovek ya. Geham gwengö rë! Buk su rëƙ hus ading rë, ğaƙ maggin netu löö yiƙ vonğin berup pevis.

Angër Netu Nemadvahi-bevidek-luu Vë Avuuk

¹⁵ Log angër netu nemadvahi-bevidek-luu vë yi avuuk, lob mehö la ayej raƙ vu yağek medetahi niwëëk bë:

“Hil Mehöböp tu dob pin hir Mehö-los-bengö ggovek ya, geyi mehö sën ggooin raƙ in bë geƙo hil nah lo tu Mehö-los-bengö ving nebë saga,

berĕk medo gegin mehōnon pin degwata los degwata!"

¹⁶ Lob alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu sĕn denedo raĕ hir sĕa loĕ Anutu mala lo depetev medeneggĕp loĕ Anutu mala bedepeĕa dabaj raĕ dob gedĕo yi raĕ niwĕĕk, ¹⁷ medenĕr bĕ:

"Oo Mehōbōp Anutu, niwĕĕk pin neggĕp vu hong. Ĝenedo gwĕbeng, genĕo ĕenedo yō vu muĕinsĕn. Ĝeĕo nim wĕĕk bōpata ggovek ya, beĕetu mehōnon pin alaj vorot bemedo ĕenegin sir. ¹⁸ Alam dahis pin ahĕj sengĕn, rĕĕ gwĕbeng, og ahĕm sengĕn tōĕ yam ranĕah ggovek ya. Log buk sĕn alam-diiksĕn denatōĕ nam ranĕah megwengō hir ĕaĕek lo yĕĕ sĕnĕ.

Gebuk gwĕbeng sĕnĕ, sĕn ĕebo nivesa nyĕvewen vu hong hur alam-denenĕr-ĕaĕek-ranĕahsĕn lo, gevu hong alam lo, gevu alam pin sĕn deneggōneng gedeneĕgurek babum lo.

Kĕ! Sir sĕn yuj ading lo, gesir sĕn alam meris lo ving. Buk yam ggovek ya in bĕ ĕekwevoh alam sĕn denevasap nĕaa vu dob lo na!"

¹⁹ Denĕr ggovek, log Anutu yi dub vabuung sĕn nedo yaĕek lo tateĕin yi, log kerōng-horek-yi nedo ranĕah loĕ ayo vabuung soĕek. Yĕĕ kerōng sagi sĕn Anutu joo ĕaĕek vu alam Israel wirek meneggĕp loĕ lo. Lob davĕs vĕr behang meya, log dedun raĕ, lob vaĕuvek tetap gedob lōngin, log hob lulanon lev ata.

Avĕh Luho Nĕaa Bōpata Ti Nebĕ ĕarob

12 Lob nĕaa tahutahu-yi bōp ti tōĕ yam ranĕah ggĕp yaĕek, nebĕ sĕnĕ: Avĕh ti nedo, berōp hes mala loĕ navi nebĕ tob geraĕ nare kwev. Log tung be-tuheng nemadluho-bevidek-luu raĕ yu nebĕ madub. ² Log nalu loĕ, lob medo nevimeng in bĕ geko, rĕĕ vanĕ nevev raĕ yi panĕsĕn rot. ³ Log nĕaa tahutahu-yi ngwĕ tōĕ yam ranĕah ggĕp yaĕek. Nĕaa sagi nebĕ sĕnĕ: ĕarob bōpata ti neggĕp. Navi ĕōĕ geyu nemad-vahi-bevidek-luu, gevis nemadluho. Lob tung mehō-los-bengō yi madub nemadvahi-bevidek-luu raĕ yu pin. ⁴ Log hus sekee betuheng yu ti vu yaĕek betĕ yam dob. Geyĕĕ betuheng yu luu mu nedo yaĕek. Log ĕarob bōpata sĕnĕ ya nare loĕ avĕh sĕn nevimeng lo mala, in bĕ geĕo nalu geto lob ga. ⁵ Lob avĕh ĕo nalu maluh. Hur mahen sagi sĕn rĕĕ najom aĕn dus ti megeĕin mehōnon pin jaĕ lo. Lob avĕh ĕo nalu ggovek, lob deĕo raĕ ya vavunĕ pevis, bedĕo ya vu Anutu los yi sĕa-los-arĕ, ⁶ log avĕh sĕnĕ veyā meya nyĕĕ-yumeris. Anutu ro yi nyĕĕ vu sagu in bĕ degeĕin yi bedebo nos vu yi noh vu buk 1,260 sagi.

⁷ Loĕ begō bōpata verup vu yaĕek. Angĕr hir ggev Mikael loŕho yi angĕr vahi devonĕ begō vu ĕarob bōp, om ĕarob bōp loŕho yi angĕr lo denevonĕ begō loĕ yah vu sir. ⁸ Rĕĕ mu Mikael loŕho yi angĕr dekesuu sir medetii sir ya in yaĕek. ⁹ ĕarob bōpata sĕnĕ luĕ yam dob, yĕĕ marub sĕn yō neggĕp vu nyĕdahis lo lob denenĕr arĕ nebĕ Memō Nipayā, geSatan. Sĕn netetuhin

mehōnon pin vu dob lo. Detĕ yi ya dob lob detĕ yi angĕr lo ya ving yi.

¹⁰ Lob sa hanĕo mehōti tahi niwĕĕk yam vu yaĕek bĕ:

"Gwĕbeng hil Anutu ĕo hil yom ggovek ya, ĕeniwĕĕk tōĕ yam ranĕah ggovek betu mehō-los-bengō in gegin mehōnon!

Log yi mehō sĕn ggoin raĕ in bĕ geĕo hil nah lo arĕ bōp raĕ!

In mehō sĕn nenĕr ĕaĕek raĕ hil arid lo sĕn Kerisi-yi-alam sir lo,

nenĕr ĕaĕek raĕ sir vu hil Anutu buk geranĕah.

Rĕĕ gwĕbeng angĕr lo detĕ yi ya dob ggovek ya.

¹¹ Nĕaa sĕn vonĕ bedekesuu yi lo yĕĕ raĕ sĕn Sipsip Nalu niĕōĕ keseh lo,

log raĕ sĕn denenĕr Yesu yi ĕaĕek ranĕah lo,

log raĕ sĕn su kwaj nevo navij panĕsĕn bĕ demedo nivesa vu dob sĕnĕ rĕ lo.

Su kwaj nevo sir rĕ,

gaĕ bĕ alam dengis sir medenadiĕ og yĕĕ ggovek.

¹² Nebĕ sĕnĕ om ham pin sĕn nedo yaĕek lo, ham kwamin vesa!

Rĕĕ mu ham sĕn nedo dob los loo lo, ham gweĕin ham!

In maggin bōpata vonĕin natōĕ vu ham.

Satan luĕ yōk vu ham ggovek ya,

lob ahĕ sengĕn bōpata rot,

in raĕ ni bĕ yĕĕ hen buk hus dus teka mu."

¹³ ĕarob bōpata sĕnĕ lĕ bĕ detĕ yi ya dob, lob tii avĕh sĕn ĕol nalu maluh lo besepa rot. ¹⁴ Rĕĕ mu devo tuĕ banis bōpata luu vu avĕh sĕnĕ in bĕ gevĕng mena ben nyĕĕ-yumeris, bena medo ading in marub bōp saga. Gerĕĕ degeĕin yi nivesa in nos vu sagu noh vu nĕbek lōō benyĕngelĕ saga, (yĕĕ buk 1,260 sĕn lo).

¹⁵ Lob marub sĕnĕ muteĕ bĕl verup avi bevaar meya nebĕ bĕl ata betamuin avĕh meya. Marub vonĕin bĕ bĕl geko avĕh sĕnĕ na bemala nama. ¹⁶ Rĕĕ dob loĕ vu avĕh bavi tōĕ genĕon bĕl sĕn ĕarob muteĕ verup avi lo. ¹⁷ Lob ĕarob bōpata sĕnĕ ahĕ sengĕn rot vu avĕh, lob ya in bĕ gevonĕ begō vu avĕh nalu lo vahi. Sir sĕnĕ denesepa loĕ Anutu yi horek medenetateĕin Yesu yi Bengō Nivesa ranĕah.

Log yō nare raĕ raggĕr vu loo nenga.

13

Reggu Bemĕn Bōp Luu Deverup

Lob sa halĕ reggu bemĕn bōp ti raĕ verup loo. Yu nemadvahi-bevidek-luu gevis nemadluho. (Vis nebĕ bur-makau). Lob alam-los-bengōj hir madub nemadluho nedo raĕ yoh vu vis pin. Log nĕaa la arĕj raĕ neggĕp yu. Arĕj sĕnĕ og ĕaĕek pelĕsĕn aggagga sĕn neraĕ Anutu lo. ² Reggu bemĕn sĕn sa halĕ agi ni nebĕ reggu bōp lepat, gevaha nebĕ reggu bōp bĕa vaha, gavi nebĕ reggu bōp layon avi. Lob ĕarob sĕn lo vo yi ni-wĕĕk vu reggu bemĕn sĕnĕ. Lob tung yi tu mehō-los-bengō nebĕ yi, lob vo niwĕĕk bōpata rot vu yi. ³ Lob sa halĕ bĕ reggu bemĕn yu lo ti vonĕ bĕ degelu bebegō niben neggĕp raĕ. Niben bōpata beyoh vu bĕ nadiĕĕ, rĕĕ ma gebegō nyĕ sĕnĕ ggov ya geniben mu neggĕp.

Lob alam pin ƙenuj ya in ngaa sĕnĕ, lob desepa loƙ yi.
⁴ Denepetev medeneggĕp loƙ ƙarob bĕp sĕnĕ lo mala medenĕko yi raƙ, in vo yi niwĕĕk vu reggu bemĕn sĕnĕ. Gedenepetev medeneggĕp vu reggu bemĕn sĕnĕ ving, gedenenĕr bĕ, “Maƙ re luho reggu bemĕn sĕnĕ deneggĕp ti? Maƙ re yoh vu bĕ gevonĕg begĕ mekesuu yi?”

⁵ Rĕƙ Anutu lĕ reggu bemĕm bĕp sĕnĕ mu, geyĕ me- do nevonĕg paanĕg menenĕr pelĕ raƙ yi. Geniwĕĕk bĕ- pata rot neggĕp in gevonĕg ngaa pin sĕn kwa nevo lo noh vu kwev mehĕdahis-luu-bevidek-luu (yik buk 1,260 sĕn lo). ⁶ Yĕ avi raƙ benĕr pelĕ raƙ Anutu. Genĕr pelĕ raƙ Anutu arĕ, genĕr pelĕ raƙ yi dub-vabuung-bĕp, geraƙ yi alam sĕn denedo yaĕek lo. ⁷ Lob Anutu lĕ yi mu, geyĕ vonĕg begĕ vu Anutu-yi-alam beniwĕĕk mekesuu sir bedahun sir ya. Log ƙo niwĕĕk bĕpata rot yoh vu bĕ natu alam pin, gedob pin, gayej pin, genavij aggagga pin, hir mehĕ-los-bengĕ. ⁸ Mehĕnon pin vu dob sĕn su arĕj neggĕp loƙ ƙapiya vu buk sĕn Anutu tunĕg dob rĕ lo, og rĕƙ degeko reggu bemĕn sĕnĕ jaƙ. Ƙapiya sĕnĕƙ Sipsip Nalu sĕn desis yi mediiƙ wirek lo yi ƙapiya mala-tumsĕn-yi. ⁹ Mehĕti bĕ nenga neggĕp, og genĕg ĕaĕek sĕnĕ nivesa megero!

¹⁰ Nabĕ mehĕti arĕ neggĕp bĕ na ƙarabus, og rĕƙ na. Log nabĕ mehĕti arĕ neggĕp bĕ dengis yi jaƙ paĕp- yu-anil menadiiƙ,

og rĕƙ dengis yi menadiiƙ.

Om Anutu-yi-alam denajom sir ahon rot medekerĕ, gayoj na timu vu Kerisi.

¹¹ Log sa halĕ reggu bemĕn bĕp ngwĕ kedi loƙ dob gebinĕ merak verup. Vis luu nedo raƙ yu nebĕ sĕn sip- sip tuvek ti, rĕƙ nenĕgek aye bĕp nebĕ ƙarob bĕpata ti. ¹² Reggu bĕp netu luu sĕnĕ tu reggu nipaya muĕin- sĕn yi hur beko yi niwĕĕk bĕpata pin, benevonĕg beme- hĕnon los ngaa-dob-yi pin denĕko reggu muĕinsĕn sĕnĕ raƙ. Yi sĕn wirek begĕ nyĕ bĕpata neggĕp raƙ yu beyoh vu bĕ gevonĕg menadiiƙ, rĕƙ ma geggov ya in yi lo. ¹³ Reggu bemĕn ngwĕ sĕn netu luu nevonĕg ngaa bĕp aggagga, lob vonĕg ngaa bĕp ti nebĕ sĕnĕ: Vonĕg benengwah luƙ vu yaĕek meyam dob raƙ alam malaj medelĕ. ¹⁴ Rĕƙ Anutu lĕ yi mu, genevonĕg ngaa bĕp ag- gagga ggĕp reggu bemĕn ngwĕ muĕinsĕn mala, lob netetuhin mehĕnon vu dob sĕnĕ raƙ ngaa bĕp bĕp nebĕ sĕnĕ. Log loƙ ahĕj menĕr bĕ desemu reggu be- mĕn muĕinsĕn ƙenu ti in degeko arĕ jaƙ. Reggu be- mĕn bĕp sagi sĕn paĕp-yu-anil sis yi wirek, rĕƙ ma genahĕn nedo vesa lo. ¹⁵ Lob Anutu lĕ yi mu, gereguu bemĕn sĕn netu luu lo rov saheng loƙ ya reggu bemĕn ngwĕ muĕinsĕn ƙenu bevesa loƙ, benevengwĕng. Gaƙ nabĕ mehĕ la su degeko reggu bemĕn ngwĕ muĕin- sĕn sĕnĕ jaƙ rĕ, og rĕƙ ngis sir medenadiiƙ.

¹⁶ Log reggu bemĕn sĕn netu luu lo nĕr, lob debĕ ƙanaƙ ti raƙ alam pin nemaj vesa ma dabaj. Debĕ raƙ alam-meris los alam-yuj-ading, galam-ggoreksĕn los alam-ƙupeƙ-masĕn, galam sĕn alaj debaĕo sir tu hir ngaa meris lo los alam sĕn yĕ denĕgin sir lo. ¹⁷ Om nabĕ mehĕti su geƙo reggu bemĕn sĕnĕ arĕ, ma yi ƙanaƙ, jaƙ gĕp yi rĕ, og su yoh vu bĕ rĕƙ baĕo alam hir

ngaa ti rĕ. Gesu yoh vu bĕ alam debaĕo hen ngaa ti rĕ. ¹⁸ ĕaĕek sĕnĕ degwa neggĕp, om ham sĕn los kwamin lo, og ham kwamin bo reggu bemĕn yi ƙanaƙ sĕnĕ nivesa mejaƙ ni. In yik ƙanaƙ sĕnĕ og mehĕnon ti arĕ neggĕp vunsĕn loƙ, lob yik nebĕ sĕnĕ: 666.

Sir 144,000 Devonĕg Raro Mewis

14 Log sa malaĕ yah, lob sa halĕ Sipsip Nalu nare raƙ ƙedu Sion*, balam 144,000 denare ving yi. Lob Sipsip Nalu luho Ama arĕj neggĕp raƙ sir pin dabaj. ² Log sa hanĕg dedun nivesa yam vu yaĕek. De- dun nebĕ sĕn lubek bĕp nevo dedun, genebĕ sĕn vaƙuvek netetap bededun bĕpata. Sa hanĕg dedun sĕnĕ vonĕg bĕ sĕn sengii aye nivesa, bevonĕg bĕ sĕn alam denesis gita baye nivesa verup. ³ Devonĕg raro mewis ti raƙ, raƙ Anutu yi sĕa-los-arĕ mala, geraƙ ngaa lubellu sĕn denedo malaj-tumsĕn lo malaj, geraƙ alam ggev malaj. Anutu baĕo alam 144,000 sĕnĕ vu dob yom, lob sir sĕnĕ mu deyoh vu bĕ dejaƙ raro sĕnĕ ni. Gaƙ alam vahi og su deyoh vu rĕ. ⁴ Alam sĕnĕ og yĕ deleƙin sir nivesa medenedo maluh bu gavĕh ma. Alam sĕnĕ medo denesepa Sipsip Nalu medeneya ving yi yoh vu nyĕg sĕn neya lo. Anutu ggooin sir raƙ loƙ alam vu dob ayo vuheng gebaĕo sir yom in bĕ denatu alam muĕinsĕn medenatu seriveng vu Anutu, om sĕn ƙo sir yah tu luho Sipsip Nalu yĕ hir ngaa. ⁵ Vu buk sĕn denedo dob lo, og su denenĕr ĕaĕek tetuhinsĕn rĕ, gesu denevonĕg ngaa ti paya meneggĕp vu sir rĕ.

Angĕr Lĕo Denĕr ĕaĕek

⁶ Log sa halĕ angĕr ti genevĕĕng meneya yaĕek babu vavunĕ rot. Ƙo Bengĕ Nivesa sĕn neggĕp degwa- ta los degwata lo. Lob yi huk bĕ tateƙin Bengĕ Nivesa sĕnĕ vu alam pin sĕn denedo dob agi, genanĕr vu mehĕnon pin sĕn denedo vu dob pin, genavij agga ti ti pin, gayej ti ti pin, gemehĕnon degwaj pin lo. ⁷ Tahi ni- wĕĕk bĕ, “Buk toƙ yam ggovek ya in Anutu seggi mehĕnon hir ĕaĕek. Om ham ĕĕnengin yi gegweko arĕ jaƙ. Ham gweko Mehĕ sĕn tunĕg yaĕek los dob, geloo los bĕl veyĕ pin lo arĕ jaƙ.”

⁸ Angĕr ngwĕ tamuĕn ngwĕ muĕinsĕn beyam. Lob angĕr ngwĕ sĕn netu luu agi tahi bĕ, “Babulon* bĕp bumeng ya! Bumeng ya! Vonĕg bĕ nyĕg bĕp Babulon* vo wain niwĕĕk vu alam vu dob pin medenenum. Vonĕg besir ngahiseƙĕ desepa loƙ yi baggĕb lu ngaa be- denevonĕg niwĕĕk ata beggĕrin ayoj.”

⁹ Loƙ tum angĕr ti tamuĕn luho beberup. Lob angĕr netu lĕo sĕnĕ tahi ya niwĕĕk bĕ, “Nabĕ mehĕti nadudeƙ vu reggu bemĕn sĕnĕ ma ƙenu, ma gebĕ yi ƙanaƙ jaƙ daba ma nema, ¹⁰ og rĕƙ nanum wain ti. Wain sĕnĕ yik Anutu ahĕ sengĕn, rĕƙ mu Anutu su rĕƙ sarĕmin bĕl geving wain sĕnĕ rĕ. Gaƙ yĕ rĕƙ keseh ahĕ sengĕn doƙ kap in bo doƙ nah nipaya nyĕvewen, be- mehĕti sĕn lo nanum. Lob rĕƙ geƙo vanĕ nipaya rot jaƙ nengwah niƙerus sĕn medo netum raƙ ĕelĕng nisangsanĕ salpa* lo, jaƙ angĕr vabuung lo malaj, ge- jaƙ Sipsip Nalu mala. ¹¹ Lob aru rĕƙ jaƙ berup nengwah

sĕn nevo vanĕ vu sir agi, berĕk berup medo mena vavunĕ degwata los degwata. Alam sĕn denekŏ reggu bemĕn los kĕnu rak, gedenekŏ yi kĕnak rak neggĕp sir lo, og su deyoh vu bĕ rĕk desewah rangah los buk rĕ.”

¹² Om Anutu-yi-alam denajom sir ahon medebare niwĕĕk, medesepa dok Anutu yi horek, gayoj na timu vu Yesu medemedo. ¹³ Log sa hangŏ mehŏti aye yam vu yaĕk menĕr bĕ, “Kwevu ġaĕk nabĕ sĕnĕ: ‘Alam sĕn degevonġ geving Mehŏbŏp loĕ denadiik lo, og kwaj vesa!’” Log Anon Vabuung nĕr ving bĕ, “Yŏnon, kwaj vesa in rĕk degevu huk kĕrus kĕrus sĕn denevonġ agi na gedesewah. In su rĕk dena meris rĕ, gaĕ ngaa nivesa sĕn devonġ lo rĕk na geving sir.”

Buk Sĕn Dengupin Mehŏnon In Bĕ Degeĕo Nyĕvewen Dok Nah Hir Huk Lo

¹⁴ Log sa malaġ yah, lob sa halĕ beggob veroo ti nedo, lob mehŏti rak nedo beggob sĕnĕ vavunĕ. Ni nebĕ Mehŏnon Nalu, getunġ madub goor rak yu, log kii loĕ nema. ¹⁵ Log angĕr ngwĕ vu dub-vabuung-bŏp sĕn nedo yaĕk lo meluĕ yam. Lob tahi ya niwĕĕk vu mehŏ sĕn rak nedo beggob vavunĕ lo bĕ, “Ġebo nos jak hong paĕp babasĕn! Nos pin vu dob anon loĕ ggovek ya! Om vosĕn anon yi buk gwĕbeng sĕnĕ!” ¹⁶ Lob mehŏ sĕn nedo rak beggob lo jom yi paĕp babasĕn rak bekesik ya dob, bekesik nos sĕn anon loĕ vu dob lo.

¹⁷ Log tum angĕr ngwĕ luĕ vu dub-vabuung-bŏp sĕn nedo yaĕk lo, beko paĕp babasĕn nevu malanġeri ti ving. ¹⁸ Log angĕr ti sĕn neġin nengwah rak jepŏ lo tah yi vĕr in jepŏ beyam. Lob tahi ya niwĕĕk vu angĕr sĕn ko paĕp babasĕn nevu malanġeri ngwĕ lo bĕ, “Gweko hong paĕp babasĕn sĕn nevu malanġeri rot aga, beġena gwelov wain anon kod vu dob, beġengupin bemedo! In anon pin moneĕ ggovek ya!” ¹⁹ Lob angĕr sĕnĕ ko yi paĕp babasĕn rak bekesik ya dob, lob lov wain anon kod pin besupin menedo. Lob tĕ wain anon sĕnĕ luĕ ya ġabum ġelŏnġ bŏpata in napip. Sĕnĕk mu Anutu ahĕ sengĕn. ²⁰ Lob devaĕkĕ wain sĕnĕ loĕ ġabum bŏpata medepip ggĕp nyĕġ bŏp Yerusalem nenga. Lob mehŏnon nij kŏk vu ġabum meto meya bevaar meneya ading rot yoh vu 320 kilomita, log vuuk merak verup vavunĕ bading yoh vu bĕ genġon hil mehŏnon.

Angĕr Nemadvahi-bevidek-luu Deĕo Ngaa Maggin Rot Nemadvahi-bevidek-luu

15 Log sa halĕ ngaa bŏp ngwĕ tato yi vu yaĕk, lob sa kĕnug ya in. Sa halĕ angĕr nemadvahi-bevidek-luu denedo bedekŏ ngaa maggin rot sĕn rak neggĕp hus lo in bĕ debasap mehŏnon beron nemadvahi-bevidek-luu. Nabĕ ngaa maggin sĕnĕ govek na, og la su rĕk nom berup vu tamusĕn gŏkin rĕ. Gaĕ Anutu ahĕ sengĕn maya verŏk yi rak ngaa maggin rot nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ. ² Log sa halĕ ngaa ti nebĕ loo, gevonġ bĕ desarŏmin garas los nengwah. Log alam sĕn devonġ beġŏ medekesuu bededahun reggu bemĕn nipaya agi los kĕnu, garĕ yi kĕnak lo, denare

loĕ loo sĕn nebĕ garas agi nenga, lob Anutu vo ngaa ni nebĕ gita ggelek sir bevare denekŏ. ³ Denevonġ Anutu yi hur Moses yi raro gedenevonġ Sipsip Nalu yi raro sĕn nebĕ:

“Oo Mehŏbŏp niwĕĕk pin ala hong.

Huk pin sĕn ġenevonġ lo bŏpata rot behe halĕ, lob he kwamin ya ngahi in.

Oo mehŏnon pin hir Mehŏ-los-benġŏ hong!

Hong ngaa pin og nirŏp, beyŏnon verŏk yi!

Mehŏbŏp hong ngo perurek timu vabuung.

⁴ Om alam pin rĕk degŏneng in hong gedegeĕo arĕm jak na vavunĕ!

Mehŏnon pin rĕk denam medenadudeĕ vu hong.

In ġenesepa loĕ aggata nirŏpsĕn mu betŏk yam rangah ggovek ya.”

⁵ Sĕnĕ ggovek, gesa malaġ yah loĕ bĕ ayo vabuung soġek sĕn nedo yaĕk loĕ dub vabuung sĕl ayo lo tahinin. Yiĕ Anutu yi dub vabuung sĕl sĕn netato bĕ Anutu nedo ving yi alam lo sĕnĕ. ⁶ Lob angĕr nemadvahi-bevidek-luu sĕn deĕo ngaa maggin rot nemadvahi-bevidek-luu lo, vu dub-vabuung-bŏp sĕnĕ ayo medeluĕ yam dob. Derŏp tob veroo malanġeri beyŏ niveseek, log devaĕu kabi goor loĕ newaj. ⁷ Log ngaa lubeluu sĕn denedo malaj-tumsĕn lo ti vo ġabum goor nemadvahi-bevidek-luu vu angĕr nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ. Lob Anutu sĕn nedo mala-tumsĕn degwata los degwata lo ahĕ sengĕn pup ġabum goor nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ. ⁸ Log Anutu niwĕĕk los yi vunek vunek yaĕk-yi pup dub-vabuung-bŏp ayo, lob vonġ baru verup ggĕrin rot, lob mehŏti su yoh vu bĕ dok na rĕ. Gaĕ rĕk degeġin angĕr nemadvahi-bevidek-luu sĕn lo gedegevonġ huk jak ngaa maggin nemadvahi-bevidek-luu sĕn lo begovek na rĕ, loĕ mĕm.

Anutu Ahĕ Sengĕn Nedo Loĕ Ġabum Goor Nemadvahi-bevidek-luu

16 Log sa hangŏ mehŏti aye rak loĕ dub-vabuung-bŏp soġek, betahi niwĕĕk ya vu angĕr nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ bĕ, “Ham na kweseh Anutu ahĕ sengĕn ġabum nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ duĕ na mejak dob!” ² Lob angĕr muġinsĕn ya keseh yi yi ya dob. Lob pegges nipaya verŏk yi genivĕ rot rak alam sĕn denekŏ reggu bemĕn bŏp yi kĕnak rak neggĕp navij lo, geraĕ alam sĕn denekŏ kĕnu rak lo.

³ Log angĕr netu luu ko yi yi, beya keseh luĕ ya loo. Lob loo pŏŏ alam-diiĕsĕn nij bu rak, log ngaa mala vesa pin sĕn denedo luĕ loo lo dediik ya.

⁴ Log angĕr netu lŏŏ keseh yi yi luĕ ya bĕl ata pin los bĕl veyĕ pin. Lob sir pin kŏk rak nebĕ mehŏnon nij kŏk. ⁵ Lob sa hangŏ angĕr sĕn tu ala benĕġin bĕl lo nĕr bĕ:

“Ġenedo gwĕbeng, genġo ġenedo yŏ vu wirek.

Hong mehŏ yohvu rot in ġevonġ nyĕvewen nebĕ sĕnĕ loĕ yah vu mehŏnon.

⁶ Alam sĕnĕ dekeseh hong alam losho hong alam-denenĕr-ġaġek-ranġahsĕn nij kŏk medediik,

om sĕn ġevo ƙōƙ vu alam nij paya sagi in bĕ denanum.

Deƙo hir nipaya nyĕvewen saga ya meyoħ vu."

⁷ Log sa hanġo Anutu yi jepō yō tahi bĕ:

"Eĕ-ĕ, yōnon, Mehōbōp Anutu, niwĕĕk pin yō neggĕp vu honġ,

om nyĕvewen sĕn ġenevonġ lo, og nirōp beyoħ vu."

⁸ Log angĕr netu lubeluu keseħ yi ġabum raƙ hes, lob vonġ behes tum bōpata megga mehōnon. ⁹ Hes tum beniƙerus bōpata rot, lob vev raƙ mehōnon pangġsĕn rot. Rĕƙ ma, gedenĕr pelĕ raƙ Anutu sĕn niwĕĕk bōpata rot bevonġ nġaa maggin agi arĕ. Gesu deggĕrin sir medeƙo Anutu arĕ raƙ rĕ.

¹⁰ Log angĕr netu nemadvahi keseħ yi ġabum raƙ reggu bemĕn bōp yi sĕa-los-arĕ. Lob malakenu loƙ beggĕrin alam sĕn reggu bemĕn nĕgin sir lo. Deƙo vanĕ pangġsĕn rot lob deranġa daggej. ¹¹ Kwaj nevo vanĕ los pegges bōp sĕn raƙ sir lo, rĕƙ ma gedenĕr pelĕ raƙ Anutu sĕn tu yaġek ala lo gesu deggĕrin ayoj bederuu demij vu nġaa sĕn denevonġ lo rĕ.

¹² Log angĕr netu videk ti keseħ yi ġabum luƙ ya bĕl bōp Eprates, lob tuus ya, gaggata neggĕp vu alam-los-bengōj sĕn denam vu nyĕġ mala neverup lo. ¹³ Lob sa halĕ memō ningōhek lōō nij nebĕ deƙ, berak deverup ƙarob bōp lōōho reggu bemĕn lu mehō-nenĕr-ġaġek-kuungsĕn avij. ¹⁴ Memō lōō sĕnĕ og memō nij paya ƙenuj, bedeyoħ vu bĕ degevonġ nġaa bōp aggagga. Lob deneya vu alam-los-bengōj pin vu dob, in bĕ dengupin sir bedegevonġ begō doƙ Niwĕĕk Pin Ala Anutu yi buk bōpata sĕnĕ.

¹⁵ "Ham gwenġo rĕ! Sĕƙ nōk vu ham nabĕ sĕn mehō hodeƙ neyam lo. Nebĕ sĕnĕ, om nabĕ mehōti su ġep yiing rĕ, geyi tob jaƙ ġep yi bemedo, og su rĕƙ ahĕ natōƙ balam degelĕ beninamum rĕ. Gaƙ mehō saga rĕƙ kwa vesal!"

¹⁶ Lob memō lo desupin alam-los-bengōj loħo hir alam lo ggĕp nyĕġ sĕn Hibru denenĕr loƙ ayej bĕ Armagedon lo.

¹⁷ Log angĕr netu videk luu keseħ yi ġabum ya merak nyĕġ meris loƙ yaġek los dob vuheng atov. Lob mehōti aye raƙ bōpata vu Anutu yi sĕa-los-arĕ loƙ dub ayo vabuung soġek metahi yam bĕ, "Ggovek ya saga!"

¹⁸ Log davĕs vĕr behang meya, gededun raƙ, lob vaƙuvek tetap, gejemapi ggee bōpata rot. Vu buk pin sĕn mehōnon denedo vu dob agi, og jemapi ti su neggee bōpata rot nebĕ ti sĕnĕ wirek rĕ. ¹⁹ Nyĕġ bōp Yerusalem vasuh yi ya yu lōō, lob mehōnon pin hir nyĕġ bōp bōp pin detamanġ beto denedo. Log Anutu kwa vo nyĕġ bōp Babulon* ving, lob vonġ ba, Babulon* num loƙ kap sĕn wain nedo loƙ lo. Wain sĕnĕ og yik Anutu ahĕ sengĕn. ²⁰ Log ƙedu loo vuheng pin malaj maya, log ƙedu pin derurin to, besu denare ggōkin rĕ. ²¹ Log hob lulanon lev raƙ. Lob hob lulanon sĕnĕ, og ƙemu bōp bōp beti ti hir maggin yoħ vu padi bĕĕk ti. Luƙ yam vu yaġek beto nesis mehōnon, lob deƙo maggin nipaya verōƙ yi raƙ hob lulanon sĕnĕ, rĕƙ ma gedenenĕr ġaġek nipaya raƙ Anutu in hob lulanon sĕn to mesis sir agi.

Avĕħ Baggĕb Bōp Ƙol Nipaya Nyĕvewen

17 Angĕr nemadvahi-bevidek-luu sĕn deƙo ġabum nemadvahi-bevidek-luu lo ti yam vu sa benĕr bĕ, "Dus raƙ bĕ avĕħ baggĕb los bengō sĕn tu ala meneġin yi alam ggĕp bĕl nġahi nengaj lo ġeƙo yi nipaya nyĕvewen. Om ġenam besa tato vu honġ. ² Alam-los-bengōj pin vu dob devonġ baggĕb nġahiseƙĕ vu avĕħ sĕnĕ. Gemehōnon pin vu dob devonġ baggĕb vu yi ving, lob yuj vonġ paya nebĕ sĕn mehōnon denenum meyoj nevonġ paya lo."

³ Log angĕr sĕnĕ ƙo sa ƙenug meya nyĕġ-yumeris ti. Lob sa halĕ avĕħ ti raƙ nedo reggu bemĕn ƙōƙ ti demi vu sagu. Lob ġaġek nġahiseƙĕ neggĕp raƙ reggu bemĕn sĕnĕ navi beggĕrin pin. Ġaġek sĕnĕ og yik arĕ sĕn ġaġek pelĕsĕn nipaya aggagga. Log reggu bemĕn bōp ti sĕnĕ yu nemadvahi-bevidek-luu, gevis nemadluho. ⁴ Avĕħ sĕnĕ rōp tob ƙōƙ los mala saġap beyi vuneƙ vuneƙ aggagga raƙ goor ga, vuneƙ vuneƙ sĕn denesemu raƙ ġelōnġ malanġeri los ƙumƙum sĕn yi monĕ bōpata lo. Log jom kap goor loƙ nema. Lob nġaa nivĕ aggagga sĕn Anutu nelĕ bĕ su yoħ vu rĕ lo, los avĕħ baggĕb sĕnĕ yi nġaa ningōhek aggagga, bepin pup kap sĕnĕ. ⁵ Log dekevu arĕ raƙ neggĕp daba. Arĕ sĕnĕ og yik ġaġek peggirinsĕn mu nebĕ:

NYĕġ Bōp Babulon* Avĕħ Baggĕb Pin Los Nġaa Nipaya Verō Ƙ Yi Pin Vu Dob Lo Ataj.

⁶ Avĕħ sĕnĕ sis Anutu-yi-alam loħo alam sĕn denevonġ ving Yesu medenenĕr arĕ ranġah lo medediik. Avĕħ sĕnĕ num nijƙōƙ lob sa halĕ bĕ yu vonġ paya nebĕ sĕn alam denenum bĕl menġĕĕs lo. Sa halĕ sĕnĕ, lob sa helĕk beƙwaġ ya nġahi.

⁷ Loƙ angĕr loƙ tepĕƙ vu sa bĕ, "Kwam neya nġahi in va? Senġo rĕƙ tateƙin avĕħ sĕnĕ luho reggu bemĕn hir ġaġek vunsĕn degwa ranġah vu honġ. Yik reggu bemĕn sĕn yu nemadvahi-bevidek-luu, gevis nemadluho, beƙo avĕħ meneya agi. ⁸ Ġelĕ reggu bemĕn bōp sĕnĕ ggovek ya. Yō nedo vu wirek, rĕƙ gwĕbeng og su nedo rĕ. Rĕƙ mu vu tamusĕn, og rĕƙ yi vu asoreng sĕn luƙ meya rot gahĕ degwa ma lo bejaƙ nom vavunĕ, loƙ mĕm mala nama na verōƙ yi. Alam dob yi sĕn Anutu su kevu arĕj loƙ ya ƙapiya-mala-tumsĕn-yi loƙ buk sĕn tunġ dob los yaġek lo rĕ, og rĕƙ degelĕ reggu bemĕn nipaya sĕnĕ, lob ƙenuj na in yi. In nedo wirek, log gwĕbeng og su nedo rĕ, loƙ rĕƙ nom berup gōkin vu tamusĕn. ⁹ Mehōti sĕn kwa nivesa lo, og yoħ vu bĕ rĕƙ jaƙ nġaa sĕnĕ ni megero. Yuseƙĕ nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ og yik nepeggirin raƙ ƙedu nemadvahi-bevidek-luu, lob avĕħ sĕnĕ nedo raƙ ƙedu nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ. ¹⁰ Log yuseƙĕ nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ og yik nepeggirin raƙ alam-los-bengōj nemadvahi-bevidek-luu. Nemadvahi malaj ma vorot, log ti nahĕn nedo gwĕbeng, log ti nahĕn gesu tu mehō-los-bengō rĕ. Om rĕƙ natu mehō-los-bengō vu tamusĕn. Govek, loƙ yik medo hus dus teka mu. ¹¹ Log reggu bemĕn sĕn nedo vesa wirek rĕƙ su nedo gwĕbeng rĕ agi, loƙ ya ving betu nemadvahi bevidek lōō raƙ. Rĕƙ mu

yiḱ alam-los-bengöj nemadvahi-bevidek-luu sënë ti yi, rëḱ mu rëḱ mala nama na veröḱ yi.

¹² Log vis nemadluho sën gëlë lo, og yiḱ nepeggirin raḱ alam-los-bengöj nemadluho. Rëḱ mu yö denahën gesu detu alam-los-bengöj raḱ rë. Rëḱ mu rëḱ degeḱo nij wëëḱ böpata rot geving reggu bemën böpata sënë, medenatu alam-los-bengöj noh vu yiḱ hes mala timu.

¹³ Alam-los-bengöj sënë yiḱ kwaj nevo ngaa neggëp ti. Niwëëḱ los niwëëḱ böpata rot sën neggëp vu sir lo, og rëḱ degadu reggu bemën nipaya jaḱ mededoḱ vu.

¹⁴ Lob rëḱ losho Sipsip Nalu dengis sir, lob Sipsip Nalu ngis sir mekesuu sir na veröḱ yi. In yi tu alam böp böp pin hir Mehöböp, galam-los-bengöj pin hir Mehö-los-bengö. Lob yi alam sën denesepa loḱ yi lo, og rëḱ degevonḱ begö sënë medekesuu. Sir sën tato sir vorot beggooin sir raḱ bedetu yö yi ngaa bedenevonḱ ving aye lo."

¹⁵ Log angër nër vu sa bë, "Bël ngahi sën gëlë avëh baggëb nedo nengaj lo, og sagaḱ yiḱ alam pin, gesir yu böp böp sën desupin sir medenedo lo, galam pin sën navij aggagga lo, gayej agga ti ti pin. ¹⁶ Log vis nemadluho sën gëlë ggovek ya bë peggirin raḱ alam-los-bengöj nemadluho lo, og sir pin losho reggu bemën böp rëḱ degërin sir medegëlë avëh baggëb sën lo paya. Rëḱ debasap yi bedenakah hen tob pin vër gegëp ahë töksën. Log rëḱ dega reggos gedebesu seḱë lu ngaa jaḱ na nengwah. ¹⁷ Yönon, Anutu vo kwa sënë loḱ ya ayoj in bë degevonḱ ngaa sën kwa nevo lo. Lob kwaj bo ngaa gëp ti. Log niwëëḱ böp sën deḱo in denatu alam-los-bengöj lo, og rëḱ degadu reggu bemën nipaya jaḱ mededoḱ vu rot, bena berup doḱ buk sën Anutu yi gaḱek pin anon jaḱ lo. ¹⁸ Log avëh sën gëlë lo, og yiḱ peggirin raḱ nyëḱ böp Babulon* sën tu alam-los-bengöj pin vu dob hir yuseḱë lo."

Nyëḱ Böp Babulon* Mala Maya

18 Sënë ggovek, log sa halë angër ti vu yaḱek beluḱ yam. Yi niwëëḱ böpata rot, geniḱapiik jëh raḱ dob bemedo nepelibin mu. ² Lob tahi yam niwëëḱ bë:

"Nyëḱ böp Babulon* bumeng ya! Bumeng ya!

Gwëbeng tu memö nij paya hir nyëḱ raḱ.

Memö nij ngöhek pin,

gesoḱ nij paya pin sën hil nahönengin lo bej.

³ In alam pin denevonḱ ngaa baggëb yi ngahiseḱë vu yi.

Lob sënë vonḱ bë sën denum yi wain niwëëḱ beyuj vonḱ paya.

Galam-los-bengöj lo vu dob sënë devonḱ baggëb vu yi ving.

Galam-dob-yi sën denevonḱ huk baḱosën lo denevonḱ huk baḱosën raḱ ngaa sën ayo nevu nevu in lo,

bedeneḱo monë ngahiseḱë raḱ."

⁴ Log sa hanḱo gaḱek ngwë yam vu yaḱek menër bë:

"Sa alam, ham gwetah ham in nyëḱ böp saga. Geme-do na nenga.

In ham los sir rëḱ gwebë doḱ ti in yi ngaa nipaya saga.

Geham los sir rëḱ gwebë doḱ ti begweḱo yi ngaa nipaya nyëvewen.

⁵ Yi ngaa nipaya vonḱ bë sën yu böpata megelu loḱ ya yaḱek.

Lob Anutu medo mekwa nevo nyëḱ böp sënë yi ngaa nipaya pin.

⁶ Ham kwamin bo ngaa agga ti ti sën avëh baggëb agi nevonḱ lo,

beham bo doḱ nah vu yi nabë sënë niröp rot.

Ham bo nyëvewen doḱ nah ngaa sën nevonḱ lo niröp, gegwevonḱ la mesevöḱ geving.

Avëh sënë tee marasin nimenḱëës loḱ kap in bë mehö ngwë denanum,

om yiḱ ham jaa ngaa ngaa nimenḱëës nabë saga doḱ nah,

geyü ngwë sevöḱ geving begwetee doḱ kap in nanum.

⁷ Yö nekerë arë raḱ benevonḱ ngaa nipaya sën ayo nevu nevu in lo agga ngahiseḱë.

Om ham gwevonḱ meyo pasanḱ ngu rot doḱ nah.

In kwa nevo loḱ ayo nebë sënë bë,

'Setu avëh-los-bengöḱ benado raḱ avëh-los-bengö yi sëa.

Sa su nebë avëh sën regga diik genedo alov lo rë.

Om maggin su rëḱ natöḱ jaḱ sa mesengu rë, gaḱ rëḱ nama veröḱ yi.'

⁸ Om ngaa maggin rot aggagga rëḱ natöḱ vu yi avuti doḱ buk timu.

Niraksën ngahiseḱë rëḱ berup,

lob yi alam ngahiseḱë rëḱ pasang dengü in hir heljënḱ rot,

gemeyip böpata rëḱ berup.

Log nengwah rëḱ ga nyëḱ böp Babulon* los dahis.

Yönon, Mehöböp Anutu yi mehö niwëëḱ los gayeheng,

om seggi yi benër vorot bë geḱo nipaya nyëvewen doḱ nah.

⁹ Alam-los-bengöj vu dob losho avëh sënë denevonḱ baggëb los denevonḱ ngaa agga ngahiseḱë sën ayoj nevu nevu in lo. Om alam-los-bengöj sënë rëḱ degelë genengwah natum bega yi baru jaḱ, lob rëḱ dengü medengis sir. ¹⁰ Rëḱ degöneng rot in vanë sën töḱ vu yi agi, lob rëḱ debare ading gedenanër nabë:

'Wöp-o, gëpin nyëḱ böp Babulon*!

Nyëḱ böp los niwëëḱ ata hong!

Nyëvewen nipaya töḱ vu hong ggovek ya yiḱ pevis avuti!'

¹¹ Lob alam vu dob sën denevonḱ huk baḱosën lo rëḱ kwaj bo nyëḱ böp sënë, lob rëḱ dengü in, bedemedo los ayoj maggin. In mehönön la su denebaḱo hir ku-peḱ yah ggökin rë. ¹² Hir kupeḱ lo yiḱ nebë sënë: Goor los seriva, gegelönḱ malanḱeri los kumḱum sën yi monë böpata lo, getob veroo malanḱeri, getob mala saḱap aggagga, getob niyes yes sën niḱapiik lo,

gejerujeng navi, geḱele sën reggu nivesa lo, gengaa pin sën denesemu raḱ reggu böp elefant vis lo,

gengaa pin sĕn denesemu raḡ ʔele sĕn yi monĕ bĕpata lo, gedenesemu raḡ braas, geraḡ aĕn geraḡ ḡelōng ni ketungsĕn lo. ¹³ Log ʔupeḡ la nebĕ sĕnĕ: ʔele sina-mon navi los yesek lu ngaa sĕn nos yi lo, gekabang aru reggu nivesa ga, mur los praginsĕj*, gewain los wĕl*-oliv-yi sĕn denevesi nos raḡ lo ga, parawa brĕt yi los wit*, geburmakau los sipsip, gehoos los karis sĕn hoos denedadii lo, gemehōnon sĕn denebaḡo sir in denatu hir ngaa meris lo, log mehōnon sĕn denebaḡo sir in debasap sir noh vu yĕ kwaj lo. ¹⁴ Log denĕr bĕ, 'Yōnon, nos sĕn kwam nedu in bĕ ḡegwa lo, og pin devuu hong ḡedeya. Geʔupeḡ nivesa vesa pin lu ngaa sĕn yi monĕ bĕp lo, los hong vuneḡsĕn nivesa vesa pin sĕn lo, og devuu hong ya. Mehōnon su rĕḡ degelĕ ngaa nabĕ sĕnĕ ḡōkin gemedo vu hong rĕ!

¹⁵ Yōnon, alam sĕn denevonḡ huk baḡosĕn raḡ ngaa agi, bedeneḡo monĕ ngahi vu nyĕḡ bĕp agi rĕḡ degō-neng rot in vanĕ sĕn natōḡ vu nyĕḡ bĕp agi, lob rĕḡ debare ading in yi gedengu medengis sir, gemedo los ayoj maggin. ¹⁶ Log denanĕr nabĕ:

'Wĕp-o, ḡĕpin nyĕḡ bĕp sĕnĕ!
Wirek og yĕ nerĕp tob veroo malangeri nĕri,
ḡetob saḡap los ʔōḡ,
ḡenevuneḡ vu navi raḡ goor,
geraḡ ḡelōng malangeri los ʔumʔum sĕn yi monĕ bĕp rot lo.

¹⁷ Rĕḡ ma gemonĕ sĕnĕ los ʔupeḡ ḡevuneḡ vuneḡ be-malaj maya yik pevis avuti.'

Log kapten los alam sĕn denēḡo yaḡ lo pin, galam pin sĕn denevonḡ huk baḡosĕn raḡ yaḡ medeneggōk loo lo, yĕ rĕḡ debare ḡĕp ading in nyĕḡ bĕp Babulon*. ¹⁸ Log degelĕ nengwah sĕn negga yi lo aru jaḡ, lob denḡeek nabĕ, 'Nyĕḡ bĕp ti tena los arĕ bĕp maḡ nebĕ nyĕḡ bĕp sĕnĕ menedo? Ma! Yik yĕ timu!' ¹⁹ Log yĕ rĕḡ dejaa kebus doḡ yuj, gedengu bedengis sir bedemedo los ayoj maggin. Log rĕḡ detahi nabĕ:

'Wĕp-o, ḡĕpin nyĕḡ bĕp sĕnĕ!
Yaḡ alaj lo sĕn denedo raḡ loo lo detu alam-los-bengōj-monĕ-ggoreksĕn raḡ nyĕḡ bĕp sĕnĕ yi monĕ.
ḡĕpin-o! Yik mala maya verōḡ yi pevis avuti!

²⁰ Om ham vu yaḡek los Anutu-yi-alam, ḡeham sinarĕ los alam-denenĕr-ḡaḡek-rangahsĕn lo!

Ham pin kwamin vesa in ngaa sĕn tōḡ vu nyĕḡ bĕp agi.

Anutu seggi yi, lob vo nipaya nyĕvewen vu yi loḡ yah ngaa nipaya sĕn nevonḡ vu ham lo."

²¹ ḡaḡek sĕnĕ ggovek, log angĕr niwĕĕk ata ti ʔo ḡelōng ti ni nebĕ ḡelōng bĕp sĕn denerii wit* raḡ lo, lob vaḡu raḡ betĕ luḡ ya loo, log nĕr bĕ:

"Rĕḡ deḡeko nyĕḡ bĕp Babulon* medeḡetĕ na ni-wĕĕk nabĕ sagi,

gemehōnon su rĕḡ degelĕ yi nah ḡōkin rĕ.
²² Nebĕ sĕnĕ om gita aye, ḡeḡevĕĕḡ aggagga ayej, ḡeḡevĕĕḡ apel los avuuk ayej,
og su rĕḡ degengō ngaa pin sĕnĕ ayej doḡ hong nah ḡōkin rĕ.

Gemehōti sĕn tahu yi loḡ huk agga pin lo,

og su rĕḡ degelĕ alam nabĕ sĕnĕ demedo vu hong nah ḡōkin rĕ.

ḡeḡelōng bĕpata sĕn nerii wit* genesu maye neya lo,
og su rĕḡ degengō aye sĕnĕ gengu doḡ hong nah ḡōkin rĕ.

²³ Ram su rĕḡ natum doḡ hong bahĕḡgi nah ḡōkin rĕ.

Log su rĕḡ degengō avĕh los maluh sĕn denēḡo sir lo gedebengwĕng los kwaj vesa ḡōkin rĕ.

Wirek hong alam lo sĕnĕ devonḡ huk baḡosĕn, lob detu bĕp vu dob.

Log ḡekuung in alam pin raḡ hong ngaa aggagga sĕn ḡenetunḡ bu raḡ lo.

²⁴ Log detōḡ raḡ alam-denenĕr-ḡaḡek-rangahsĕn losho Anutu-yi-alam ḡesir pin sĕn denesis sir medenediik vu dob lo pin nij ʔōḡ loḡ hong Babulon,
bedegwa negḡĕp vu hong."

Alam Kwaj Vesa In Babulon* Mala Maya

19 Sĕnĕ ggovek, log sa hanḡo ngaa ti nebĕ sĕn alam ngahiseḡĕ denevonḡ raro vu yaḡek, bedenenĕr bĕ:

"Aleluya!
Hil Anutu, yi yĕ timu sĕn ʔo hil yom vu yi.
Yi mehō niwĕĕk los vuneḡ vuneḡ yaḡek-yi malangeri rot.

² Nengō ḡaḡek, og nesepa loḡ ngaa nirĕp mu menseggi alam raḡ,
benevonḡ nyĕvewen loḡ yah vu sir nirĕp rot.
Lob avĕh-baggĕb-los-bengō sĕnĕ nevasap alam-dob-yi pin raḡ yi baggĕb,
om sĕn Anutu vo nipaya nyĕvewen loḡ yah vu yi,
bevo nyĕvewen loḡ yah yi alam sĕn nesis lo nij ʔōḡ."

³ Loḡ detahi yah ḡōkin bĕ:

"Aleluya! Hil ḡaḡo Anutu arĕ jaḡ!
Nengwah sĕn gga nyĕḡ bĕp agi aru medo neraḡ degwata los degwata!"

⁴ Log alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu sĕn lo, losho ngaa lubeluu sĕn denedo malaj-tumsĕn lo, depetev medeneggĕp loḡ Anutu sĕn nedo raḡ sĕa-los-arĕ lo mala, deḡeko arĕ raḡ bĕ:
"Yōnon rot! Aleluya!"

⁵ Lob mehōti aye raḡ ḡḡĕp Anutu yi sĕa-los-arĕ, benĕr bĕ:

"Ham sĕn Anutu yi hur ham,
beham nehōnengin yi lo,
ḡeham alam yumin ading los ham alam meris,
ham pin ḡweḡo Anutu arĕ jaḡ!"

Sipsip Nalu ʔo Avĕh Medenevonḡ Nos Bĕpata

⁶ Log sa hanḡo ngaa ti nebĕ sĕn alam ngahiseḡĕ rot desupin sir bedenenĕr ḡaḡek, lob dedun nebĕ sĕn lubek bĕpata. Genebĕ sĕn vaḡuvek netetap bededun bĕpata lo, bedenenĕr bĕpata bĕ:

"Aleluya! Hil ḡaḡo Anutu arĕ jaḡ!
Hil Mehōbĕp Anutu, yi mehō los niwĕĕk!

Gwëbeng tu ala soğek menegin ngaa pin!
⁷ Hil ahëd nivesa menapisek in yi rot gegako arë jak!
 In buk dus rak ggovek ya in Sipsip Nalu vongin geğo avëh.
 In venë ro yi ggovek ya menegin.
⁸ Lob Anutu vo röpröp veroo malangeri vu yi beröp loğ yi.
 Röpröp sënë yö mewis anon benepelibin."
 (Röpröp veroo sënë yik tahu ngaa niröp sën Anutu yi alam denevonğ lo.)
⁹ Log angër nër vu sa bë, "Gekwevu gağek sënë nabë: Alam sën Anutu vonğ dik ya in sir bë denam in nos böp sën Sipsip Nalu geğo avëh lo, og kwaj vesa!"
 Log nër vu sa ving bë, "Gağek sënë og Anutu yi gağek anon."
¹⁰ Lob sa petev loğ angër vaha gesa bë gağo arë jak, loğ nër vu sa bë, "Su gwevonğ nabë sënë! Yik sa hur mu nebë ham los arim lo pin sën ham ayomin neya timu vu Yesu menenër yi gağek rangah lo. Yik ham gweğo Anutu yö timu arë jak. Hil arak ni bë Anon Vabuung vonğ huk loğ alam-denenër-gağek-rangah-sën ayoj bë denanër Anutu yi gağek rangah, genevonğ huk loğ alam sën denenër Yesu arë rangah lo ving nebë saga."

Mehö Sën Rak Hoos Veroo

¹¹ Log sa halë yağek tatekin gehoos veroo ti nare. Be-mehöti rak nedo, barë nebë "Mehö Sën Nevonğ Yoh Vu Yi Gağek" ga, "Mehö Gağek Anon Yi". Nabë mehöti sënë genğo gağek, genabë gevonğ begö, og nesepa loğ aggata niröp mu menevonğ.
¹² Mala gahis netum nebë nengwah daggen, gemehö-los-bengö yi madub ngahisekë rak nedo yu. Gedekevu arë rak neggëp navi, rëğ yö timu rak arë sënë ni, gağ alam vahik su derak ni rë.
¹³ Generöp röpröp ading sën dedağoo loğ kök lo. Log denenër arë bë, "Anutu yi Gağek".
¹⁴ Log alam-begö-yi vu yağek derak hoos veroo, bedetamuin yi medeya. Gederöp tob veroo malangeri benikapik menepelibin.
¹⁵ Paëp-yu-anil nevu malangeri rot ti vare nesoo loğ alaj avi, beneggëp in bë ngis mehönon jak. Log nejom aën dus ti loğ nema in gegin mehönon jak. Anutu mehö niwëek ata, bahë sengën böpata vu alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, om rëğ bakë sir na nabë sën denevakë wain anon loğ gäbum böp ayo lo.
¹⁶ Gedekevu mehö sënë arë rak neggëp yi tob los vaği nebë:

*"ALAM-LOS-BENGÖJ PIN HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ,
 GALAM BÖP PIN HIR MEHÖBÖP."*

¹⁷ Log sa halë angër ti nare loğ hes mala. Genetahi ya vu soğ pin sën denevëng medeneyoh vavunë lo bë, "Ham pin ngupin ham nam in Anutu yi nos böp."
¹⁸ Ham rëğ gwa alam-los-bengöj nij reggos geham rëğ gwa alam yuj rëmek los alam anil degwa nij reggos gehoos los alam sën denerak lo nij reggos. Ham rëğ gwa alam pin nij reggos, alam sën yö denegin sir lo, losho alam sën alam denebağo sir medenetu hir ngaa meris lo, galam sën yuj ading los alam meris lo."
¹⁹ Lob sa halë reggu bemën böp galam-los-bengöj pin vu dob losho hir alam-begö-yi desupin sir yam

ggovek ya in bë dengis begö vu mehö sën rak nedo hoos veroo lo losho yi alam-begö-yi.
²⁰ Rëğ ma gedeke-suu sir bedejom reggu bemën böp ving yi mehö sën nenër-gağek-kuungsën-rangah lo ahon mededuu luho. In wirek og reggu bemën nipaya sënë lë geme-hö-nenër-gağek-kuungsën sënë nevonğ ngaa böp ngahisekë benetetuhin alam sën deneğo reggu bemën yi kanağ rak navij gedeneğo kenu rak lo. Om reggu bemën luho mehö-nenër-gağek-kuungsën sënë yö nahën denedo los malaj vesa. Log detë luho luğ ya nengwah sën böpata rot nebë ngaggee, geniğerus ata gegelönğ salpa* medo netum loğ lo.
²¹ Log mehö sën nerağ hoos lo sis luho hir alam vahi sën nahën denedo vesaj lo pin rak paëp-yu-anil sën vare nesoo loğ avi lo medediik. Log soğ pin yam degga alam sënë nij reggos bahëj pup ya.

Satan Nedo Karabus Ta 1,000

²⁰ Lob sa halë angër ti vu yağek meluğ yam. Lob jom kii asoreng sën luğ meya rot gahë degwa main lo loğ nema, bejom sëng böpata rot loğ nema ving.
² Jom karob böp sënë ahon. Yik marub sën yö neggëp vu nyëdahis lo. Yi Memö Nipaya, geyi Satan. Lob angër duu yi rak sëng niwëek in bë medo noh vu ta 1,000.
³ Log të yi luğ ya asoreng sën luğ meya rot gahë degwa main lo, gepeka avi yah, basis loğ in, gegewi kele niğewi* rak. Om Satan su yoh vu bë tetuhin alam gökin rë, gağ yö rëğ gegin ta 1,000 sënë begovek na rë, loğ mëm degeğo yi vër beyik medo hus dus teka mu.

⁴ Log sa halë sëa-los-arë la denedo bemehö la rak denedo. Anutu vo huk vu sir in bë deseggi mehönon hir gağek. Gesa halë alam ngahisekë sën denevonğ ving Yesu lo anoj. Sir sën denenër Yesu yi gağek tato, gedenenër Anutu yi gağek rangah, lob alam nij paya deketöv kwaj bedenediik lo. Su denedudeğ vu reggu bemën nipaya, ma denedudeğ vu kenu rë. Gesu denebë yi kanağ rak dabaj ma rak nemaj rë. Lob vesaj loğ yah bedetu alam-los-bengöj, belosho Kerisi denegin ngaa pin yoh vu ta 1,000.
⁵ Yik buk muğinsën sën alam dekedij jak vu bedub lo sënë. Rëğ alam di-iksën vahi pin su rëğ dekedij jak nah doğ buk sënë rë, gağ yö rëğ degëp rot, beta 1,000 saga govek na rë.
⁶ Alam sën dekedij jak nah doğ buk muğinsën agi, og kwaj vesa bedemedo vabuung. In diiksën sën natu luu lo niwëek su yoh vu bë dahun sir rë. Gağ rëğ denatu Anutu luho Kerisi hir alam-deneğo-seriveng lo. Lob rëğ denatu alam-los-bengöj belosho Kerisi degegin ngaa pin noh vu ta 1,000 sënë.

Satan Kepë Ya

⁷ Ta 1,000 sënë govek na, loğ mëm degeğo Satan bër in karabus,
⁸ gegeto mena in tetuhin alam pin, benoh vu alam sën denedo dob nenga çetu lubeluu lo, vu Gok losho yi alam Magok. Satan rëğ ngupin sir in na degevonğ begö, lob sir ngahisekë rot nebë sën raggër loo nenga.
⁹ Bededoğ na nyëğ pin medeketumin Anu-

tu-yi-alam doḵ nyëḡ sën denedo loḵ lo. Yiḵ nyëḡ böp sën Anutu ahë neving pangŕsën lo. Rëḵ mu nengwah rëḵ duḵ nam vu yaḡek mega sir. ¹⁰ Satan tetuhin sir, om Anutu rëḵ getë yi duḵ na nḡaggee böpata sën nengwah niḵerus ggëp netum raḵ ḡelöng salpa* lo. Reggu bemën nipaya luho mehö-nenër-ḡaḡek-ku-ungsën-ranḡah denedo loḵ sënë vorot, om lööho rëḵ degeḵo vanë buk geranḡah degwata los degwata gesu rëḵ desewah rë.

Buk-ḡaḡek-yi Töḵ Yam

¹¹ Log sa halë säa-los-arë veroo böp ti nedo, bemehöti nedo raḵ. Gedob los yaḡek veya meya in yi, genyëḡ meris. ¹² Gesa halë alam-diiḵsën denare, alam yuj ading los alam meris, medenare loḵ säa-los-arë sagi mala. Gemehö sën raḵ nedo säa lo vonḡ medetëḵin ḵapiya la. Detëḵin ḵapiya mala-tumsën-yi, gedetëḵin ḵapiya sën neseggi alam-diiḵsën raḵ lo la ving. Nelë nḡaa pin sën mehönon denevonḡ lob denekevu loḵ ya ḵapiya agi beneseggi sir raḵ yoh vu. ¹³ Log alam sën denediik medeneggëp luḵ loo lo, galam sën denediik medeneggëp loḵ dob ḡebinë lo, loŕho alam-diiḵsën pin deyom, bemehö sën nenḡo ḡaḡek lo seggi sir ti ti loḵ yah nḡaa sën denevonḡ wirek lo. ¹⁴ Lob tē alam malaj-masën-yi los alam sën denedo loḵ Nyëḡ Nipaya lo luḵ ya nḡaggee böpata sën nengwah medo netum loḵ lo. Nḡaggee böpata sën nengwah medo netum loḵ agi, og yiḵ diiḵsën sën netu luu lo. ¹⁵ Lob alam sën su arëḡ neggëp loḵ ḵapiya mala-tumsën-yi agi rë lo, og tē sir pin luḵ ya nḡaggee böpata sën nengwah medo netum loḵ lo ving.

Yaḡek Los Dob Mewis

21 Log sa halë yaḡek los dob mewis neggëp. Yaḡek muḡinsën los dob muḡinsën mala maya veröḵ yi. Geloo su neggëp ggökin rë. ² Gesa halë nyëḡ böp vabuung sënë, og yiḵ Yerusalem mewis. Sa halë nedo ving Anutu, lob vuu yaḡek beluḵ yam los vuneḵ vuneḵ nivesa nebë sën avëh nevuneḵ vu yi raḵ vuneḵ vuneḵ nivesa in jaḵ regga. ³ Log sa hanḡo aye böpata ti tahi yam ggëp säa-los-arë bë, “Ham gwenḡo rë! Gwëbeng Anutu yi dub-vabuung-böp nedo ving mehönon! Log Anutu rëḵ medo geving sir bedenatu yi alam. Yönon, Anutu yö rëḵ medo geving sir benatu hir Anutu. ⁴ Rëḵ jevu sir pin malaj bël na. Galam su rëḵ denadiik gökin rë, gesu rëḵ ayoj maggin gökin rë, gesu rëḵ dengü medengis sir gökin rë, genavij su rëḵ gesanḡ nah rë. Gaḵ nḡaa wirek hen pin maya veröḵ yi.”

⁵ Lob mehö sën raḵ nedo säa-los-arë lo nër bë, “Ham gwenḡo rë! Sëḵ ḡevonḡ nḡaa pin natu mewis jaḵ yiḵ pehiko sënë!” Log nër vu sa bë, “Kwevu ḡaḡek sënë, in ḡaḡek sënë og yönon rot, beyoh vu bë alam degevonḡ geving rot.” ⁶ Log nër vu sa ggökin bë, “Nḡaa pin sënë töḵ yam ggovek ya! Senḡo ti hevonḡ benḡaa pin anon raḵ vu muḡinsën, log saḵ semu nḡaa pin vu tamusën sagi beggovek ya. Setu nḡaa pin degwaseḵë los yuseḵë. Nabë mehöti ayo bev in bël, og sëḵ ḡevonḡ bël

veyë mala-tumsën-yi benanum nyëmasën. ⁷ Mehöti sën kesuu nḡaa maggin los nḡaa nipaya pin lo, og rëḵ geḵo nḡaa sën senër wirek bë rëḵ geḵo lo natu yi nḡaa, gesa natu yi Anutu genatu sa naluḡ. ⁸ Gaḵ alam sën deneggöneng medeneggërin sir yah lo, galam sën deneruu demij vu Anutu lo, galam sën denesepa loḵ nḡaa nipaya veröḵ yi medeneḵo raḵ lo, galam sën denesis mehönon medenediik lo, galam sën denevonḡ baggëb lo, galam sën denevonḡ parahek lo, galam sën denedudeḵ vu ḵeriing lo, galam pin sën denenër ḡaḡek kuungsën los denelah ḡaḡek vun lo, og sir pin rëḵ dedoḵ na nḡaggee böpata sën nengwah nivanë medo netum raḵ ḡelöng salpa* lo. Yiḵ diiḵsën netu luu lo sënë.

Yerusalem Mewis

⁹ Lob angër nemadvahi-bevidek-luu sën deḵo nḡaa maggin nemadvahi-bevidek-luu loḵ ḡabum nemadvahi-bevidek-luu in bë dekevoḵ mehönon jaḵ lo ti yam vengwëḡ vu sa benër bë, “Ḡenam rëḵ sëḵ tato avëh sën Sipsip Nalu rëḵ geḵo natu venë lo vu hongḡ.” ¹⁰ Log angër ḵo sa ḵenug meya ḵedu böp adingseḵë ti, beta-to nyëḡ böp vabuung Yerusalem sënë vu sa. Nedoving Anutu, lob vuu yaḡek geluḵ yam. ¹¹ Anutu niḵapiik jëh niwëëḵ raḵ nyëḡ böp sënë. Niḵapiik yö agga ti nebë ḡelöng sën denebago raḵ monë böp lo. Kë! Nebë ḡelöng malanḡeri jaspera, gemala ranḡah rot nebë garas. ¹² Log ḵatum og vaha adingseḵë rot, geyi veluung avi nemadluho-bevidek-luu neggëp loḵ, bangër nemadluho-bevidek-luu denare yoh vu pin. Log alam Israel degwaj nemadluho-bevidek-luu arëḡ ti ti neggëp raḵ veluung avi ti ti pin. ¹³ Veluung avi löö neggëp loḵ ḵatum nenga sën neya los hes mala neverup lo, gelöö neggëp ya los sën ayöönḡ neyam lo. Gelöö neggëp ya los sën sanḡ neverup lo, gelöö neggëp ya los sën hes mala nemasuseḵ ya. ¹⁴ Nyëḡ böp sënë yi ḵatum ahë degwa, og ḡelöng sën bo niwëëḵ vu lo nemadluho-bevidek-luu neggëp loḵ, lob Sipsip Nalu yi sinarë nyëdahis nemadluho-bevidek-luu sën lo arëḡ raḵ neggëp ḡelöng sënë.

¹⁵ Log angër sën vengwëḡ vu sa lo, jom atohenḡ goor ti in bë tahöö nyëḡ böp sënë los yi veluung avi geyi ḵatum jaḵ. ¹⁶ Nyëḡ böp sënë yi ḵatum nenga vahi vahi pin neggëp ti, nyë los kweben neggëp ti. Angër tahöö nyëḡ böp sënë nenga telësen raḵ yi atohenḡ, lob ading yoh vu 2,400 kilomita. Nyëḡ böp nenga vahi vahi pin ading nebë sënë, geraḵ raḵ yi bepin neggëp ti. ¹⁷ Log tahöö ḵatum ving, rëḵ adingseḵë berak ya vavunë rot yoh vu 66 mita. Yiḵ angër tahöö ḵatum nebë sën yiḵ hil netahöö lo. ¹⁸ Anutu semu ḵatum sënë raḵ ḡelöng malanḡeri jaspera. Log semu nyëḡ böp sënë raḵ goor yö meris bemedo netum nebë garas. ¹⁹ Anutu vuneḵ vu nyëḡ böp yi ḵatum ahë degwa raḵ ḡelöng malanḡeri aggagga sën yi monë böpata lo.

Ḡelöng jaspera nedo ya ahë degwa muḡin. Log ḡelöng lapis lasuli sën niraru lo netu luu. Log ḡelöng aget sën niraru nebë lo netu löö. Log ḡelöng nimewis emeral netu lubeluu.

²⁰ Log ġelöng sardoniks sën kòk los veroo nesala yi lo netu nemadvahi.

Geğelöng kòk konelian netu videk ti.

Geğelöng krisolit sën nisanğsang lo netu videk luu.

Log ġelöng nimewis ngwë sën beril lo netu videk löö.

Log ġelöng nisanğsang ngwë sën topas netu videk lubeluu.

Log ġelöng nimewis ngwë sën krisopres netu nemadluho.

Log ġelöng niraru ngwë sën hiasint netu nemadluho-bevidek-ti.

Log ġelöng sekwahek agga ngwë sën mala sağap medenenër arë nebë ametist lo netu nemadluho-bevidek-luu.

²¹ Log vong reping nemadluho-bevidek-luu sën lo rağ kumkum veroo (perl) sën yi monë böp lo nemadluho-bevidek-luu. Değo kumkum böp böp medesemu reping pin rağ, gedesemu aggata pin vu nyëğ saga rağ goor yö meris bemala rangah rot nebë garas. ²² Log sa su halë dub-vabuung nedo loğ nyëğ böp sënë rë. Gağ Mehöböp Anutu, mehö los niwëëk, luho Sipsip Nalu, yik detu nyëğ böp sënë yi dub-vabuung. ²³ Lob alam nyëğ saga su rëğ değaj vu in hes los kwev nabë natum vu sir rë. Gağ Anutu niğapiik netum rağ nyëğ saga, geSipsip Nalu tu nyëğ sënë yi ram. ²⁴ Om alam pin rëğ dena jağ nyëğ böp sënë yi rangah. Galam-los-bengöj vu dob rëğ dengupin hir kupeğ nivesa vesa medegeğo mededoğ na. ²⁵ Su rëğ debëhii katum yi veluung avi rangah rë, gesu rëğ nabuk doğ doğ nyëğ sënë rë.

²⁶ Alam pin rëğ dengupin hir ngaa nivesa vesa los hir kupeğ malangeri mededoğ na nyëğ sënë. ²⁷ Gağ ngaa ningöhek, gemehönon sën denevong ngaa nipaya ag-gagga lo, gemehönon sën denenër ġağek kuungsën lo, og su rëğ dedoğ na nyëğ sënë rë. Gağ alam sën arëğ negğëp loğ Sipsip Nalu yi ġapiya-mala-tumsën-yi bë demedo malaj-tumsën degwata lo mu mëm sën rëğ dedoğ na.

Bël Los Kele Mala-tumsën-yi

22 Log angër sënë tato bël böp mala-tumsën-yi vu sa, lob sa halë gemala rangah nebë garas. Bël sënë nebegi verup Anutu luho Sipsip Nalu hir sëa-los-arë benevaar meneya, ² beneyoh nyëğ böp yi aggata vuheng atov. Log kele mala-tumsën-yi denare loğ bël sënë nenga vahi vahi. Lob denesis anoj beron nemadluho-bevidek-luu neyoh vu ta pin. Denesis anoj rağ kwëv. Lob kele sënë ris, og deyoh vu bë degevonğ bemeöhönon nijraksën nijvesa jağ.

³ Log ġağek maggin-yi sën Anutu nër rağ mehönon vu muğinsën lo, og ggovek ya. Gağ su rëğ medo nah gökin rë. Anutu luho Sipsip Nalu hir sëa-los-arë rëğ medo doğ nyëğ böp sënë. Log Anutu yi hur lo rëğ degeğo yi jağ. ⁴ Log mëm rëğ degelë mala. Log arë rëğ jağ ġëp dabaj. ⁵ Su rëğ buk doğ nah gökin rë. Log ram hen huk sën netum lo, los hes hen huk sën netum lo maya. Gağ Mehöböp Anutu rëğ gevonğ rangah vu sir. Lob rëğ denatu alam-los-bengöj medegeğin ngaa pin degwata los degwata.

Yesu Rëğ Duk Nom Pevis

⁶ Log angër nër vu sa bë, "Ġağek pin sënë og yönon rot, beyoh vu bë alam pin degevonğ geving yi rot. Mehöböp Anutu sën nevonğ yi Anon Vabuung vu alam-denenër-ğağek-rangahsën in bë denenër yi ġağek rangah lo, vong yi angër yam in bë nanër ngaa pin sën rëğ anon jağ pevis lo vu yi hur lo pin.

⁷ Log Yesu nër bë, 'Ham gwengö rë! Sëğ natöğ nöğ vu ham pevis.' Mehöti sën nesepa loğ Anutu yi ġağek sën negğëp loğ Anutu-yi-ğapiya agi-yik ngaa sën rëğ anon jağ vu tamusën lo-og mehö sënë kwa vesa!"

⁸ Log sa Jon, sa hanğo ġağek sënë, gesa halë ngaa pin sënë. Sa hanğo los halë ggovek, log sa petev menahëp loğ angër sën tato ngaa pin vu sa agi mala, gesa bë ġağo yi jağ. ⁹ Loğ pevis menër vu sa bë, "Su gwëvonğ nabë sënë! In sa hur ti yik nebë hong ving arim lo sën sir alam-denenër-ğağek-rangahsën lo. Geyik hur mu sa nebë alam sën denesepa loğ ġapiya agi yi ġağek lo. Gağ yik gwëğo Anutu yö timu jağ."

¹⁰ Lob nër vu sa ving bë, "Anutu yi ġağek sën negğëp loğ ġapiya agi, og su ġëğulin, in buk sën Anutu bë gevonğ ngaa pin agi dus rağ ggovek ya. ¹¹ Om mehö sën nesepa loğ ngaa nipaya lo, og yö medo gevonğ yi ngaa nipaya nabë saga rot. Gemehö sën nesepa loğ ngaa ningöhek lo, og yö medo gevonğ yi ngaa ningöhek nabë saga rot. Log mehö sën nesepa loğ ngaa nivesa lo, og yö medo gevonğ yi ngaa nivesa nabë saga rot. Gemehö sën nesepa loğ ngaa niröp lo, og yö medo gevonğ yi ngaa niröp nabë saga rot."

¹² Yesu nër bë, "Ham gwengö rë! Sëğ natöğ nöğ vu ham pevis. Lob sëğ ġağo nyëvewen menök vu mehönon pin, lob sebo doğ nah vu sir ti ti noh vu ngaa pin sën denevong lo. ¹³ Senğo ti hevong bengaa pin anon rağ vu muğinsën, log sëğ semu ngaa pin menivesa jağ vu tamusën. Sa mehö muğinsën los tamusën. Setu ngaa pin degwaseğë los yuseğë. ¹⁴ Alam sën deneripek hir tob bemewis nerağ lo, og kwaj vesa, in deyoh vu bë rëğ dega kele mala-tumsën-yi anon. Gedeyoh vu bë rëğ dedoğ na katum nyëğ böp saga avi mena dedoğ na. ¹⁵ Gağ alam sën nij paya veröğ yi nebë anöo lo, los mehönon sën denevong parahek lo, galam sën denevong bagğëb lo, galam sën denesis mehönon medenediik lo, galam sën denejom rağ vu ġeriing lo, galam pin sën ahëğ neving ġağek kuungsën medenenër lo, og rëğ nah demedo nenga in Anutu yi nyëğ böp sënë.

¹⁶ Sa Yesu, sa hevong sa angër yöğ vu ham in bë nanër ġağek sënë vu ham sën sa alam ham lo. Yik sa sënë sën Davit* yi mewis, besa degwa vu yi. Lob yik sa sënë sën Betuheng Majelëë."

¹⁷ Log Anon Vabuung luho Sipsip Nalu venë denër bë, "Genam!" Lob mehöti bë genğo ġağek sënë, og nanër nabë, "Genam!" Log nabë mehöti ayo bev in bël, og nam, in mehöti bë nanum, og yoh vu bë nam nanum bël-mala-tumsën-yi nyëmasën.

¹⁸ Log sa bë nanër ġağek niwëëk ata vu alam pin sën denenğo ġağek loğ ġapiya agi, rağ ngaa sën rëğ berup

vu tamusĕn lo nabĕ: Bĕ mehōti gelu ġaġek ngwĕ doġ na ġaġek sĕnĕ, og Anutu rĕġ ngupin nġaa maggin pin sĕn nĕr meneggĕp loġ ƙapiya agi nah vu yi. ¹⁹ Lob nabĕ mehōti gelov ġaġek la bĕr in ġaġek sĕn raġ nġaa tamusĕn-yi meneggĕp loġ ƙapiya agi, og Anutu rĕġ gelov yi bĕr gesu rĕġ ga ƙele mala-tumsĕn-yi sĕnĕ

anon rĕ. Gesu rĕġ doġ na nyĕġ vabuung bōp sĕn sa netateġin meneggĕp loġ ƙapiya agi rĕ.

²⁰ Mehō sĕn nĕr nġaa pin bĕ rĕġ anon jaġ agi nĕr bĕ, “Sĕġ nom pevis yōnon rot!” Ēĕ, oga! Mehōbōp Yesu, ġenam!

²¹ Mehōbōp Yesu yi semusemu nōk ġĕp geving ham pin. Yōnon.